VALDAS ADAMKUS

PASKUTINĖ KADENCIJA

TYTO ALBA

VALDAS ADAMKUS

PASKUTINĖ KADENCIJA

Prezidento dienoraščiai

VILNIUS 2011

UDK 342.5(474.5)(092)
Ad-12

Literatūrinis bendraautoris VALDAS BARTASEVIČIUS

Nuotraukų autoriai:
Edminas Bagdonas – p. 171; Tomas Bauras (ELTA) – p. 23, 28, 29;
Tomas Černiševas (ELTA) – p. 98; Vladimiras Gulevičius (ELTA) – p. 27;
Dainius Labutis (ELTA) – p. 521, 522; Renatas Neverbickas (ELTA) – p. 25;
Alfredas Pliadis – p. 106, 210; Saulius Venckus (ELTA) – p. 49;
nuotrauka p. 38 – iš Valdo Adamkaus asmeninio archyvo.
Kitos nuotraukos – Džojos Gundos Barysaitės.

ISBN 978-9986-16-861-4

Skiriu Almai

Ieškoti atsakymo į klausimą, kiek politikai ir valdžios vyrai prisideda prie savo šalies sėkmės, – nelengva užduotis. Viena vertus, vyksta tam tikri istoriniai procesai, veikia galingos tarptautinės jėgos ir įtakos, dirba nesuskaičiuojama armija valdininkų ir diplomatų, savo funkcijas atlieka institucijos, žiniasklaida, mokslininkai ir ekspertai. Kita vertus, turime politiką, konkretų asmenį, kuris, nors ir nepaprastai talentingas, dažnai yra varžomas savo pareigų ir kovoje iš tikrųjų nedaug ką gali ir reiškia. Bet ar iš tiesų jis reiškia nedaug? Kaip pats asmeniškai įsitikinau, vadovavimas, aktyvumas ir pavyzdys gali daryti stebuklus ir šalyje, ir tarptautinėje arenoje. Lyderiai sugeba mobilizuoti, skatinti iniciatyvą, paakinti ir įkvėpti veiksmams. Jie gali sustiprinti savo tautiečių pastangas, o palaikydami asmeninius santykius užsienyje su įtakingais žmonėmis, neabejotinai vaisingai prisideda prie savo šalies siekių įgyvendinimo.

Manau, kad tokio lyderio pavyzdys buvo Prezidentas Valdas Adamkus. Puikiai prisimenu mūsų pirmą susitikimą 1998 metų vasario mėnesį, surengtą minint Lietuvos nepriklausomybės 80-metį. Jau tada išrinktasis Prezidentas paliko man stiprų ir gerą įspūdį. Nors mus skiria ištisa karta – Valdas Adamkus yra už mane gerokai vyresnis, – išėjau po mūsų susitikimo jausdamas ne tik didelę pagarbą šiam žmogui, bet ir įsitikinęs, kad Lietuva tobulai pasirinko. Žinojau, kad šis žmogus gali būti įrašytas didelėmis raidėmis į Lietuvos istoriją kaip valdžios vyras, sėkmingai sutelksiantis savo šalį, nuvesiantis ją į NATO ir Europos Sąjungą. Nesuklydau. Jo sėkmė buvo juo sunkiau pasiekiama, nes jis kilęs iš šalies, kurios gyventojų skaičius nėra didžiausias Europoje. Kaip valstybės, turinčios kone 40 milijonų gyventojų, Prezidentas, žinojau, kad dideli skaičiai ir statistika dažnai gerokai pagelbėja.

Prezidentas Adamkus tolesniais metais tapo žymiu politiku – taip pat ir Europos arenoje, – o man buvo svarbiausia, kad jis puikus žmogus, su kuriuo mane netrukus susiejo tikra ir nuoširdi draugystė.

Kad Valdas – išskirtinė asmenybė, rodydavo ne tik jo laimėjimai, bet ir tai, kaip subtiliai ir kultūringai jis jų siekė.

Pradėsiu nuo dalyko, kuris man yra arčiausiai širdies, tai yra lenkų ir lietuvių santykių. Mudviejų prezidentavimo laikais politinis mūsų šalių bendradarbiavimas klostėsi gerai ir teikė didelių vilčių. Iš šiandienos perspektyvos žinome, kad kai kurios jų pasirodė nepatvarios, bet anuomet Valdo Adamkaus asmenyje Lenkija rado autoritetingą ir atsakingą partnerį. Prezidentas Adamkus dialoge su Lenkija nevengė liesti sudėtingų abiejų tautų bendros istorijos klausimų. Visuomet tai darydavo išmintingai ir apdairiai. Daugiausia dėl Jo ryžtingumo ir politinės valios nuo 1998-ųjų Lenkija ir Lietuva tapo strateginėmis partnerėmis, o mūsų šalių bendradarbiavimas neabejotinai suteikė daug naudos besivienijančiai Europai ir viso pasaulio saugumui. Su dėkingumu prisimenu Jo įsitraukimą į kovos su terorizmu konferenciją, surengtą Varšuvoje 2001 m. lapkričio 6 d., po teroristinių išpuolių Niujorke ir Vašingtone; konferencija įvyko mano iniciatyva. Prezidentas Adamkus pirmasis iš kviestinių svečių oficialiai patvirtino atvyksiąs į šį viršūnių susitikimą, taip prisidėdamas prie viso sumanymo sėkmės. Bendradarbiaudami mudu turėjome didžiulį ramstį – savo prezidentines kanceliarijas. Kartu su Valdu nusprendėme sukurti Lenkijos ir Lietuvos Prezidentų konsultacinį komitetą, kuris pirmiausia aptardavo bendradarbiavimo problemas ir projektus, o paskui rengdavo rekomendacijas abiem Prezidentams. Tam tikru požiūriu jis atlikdavo lenkų ir lietuvių grupės sudėtingiems klausimams spręsti funkciją.

Vienas didžiausių Valdo Adamkaus prezidentavimo pasiekimų, be abejo, buvo Jo didžiulis indėlis į derybas dėl stojimo į NATO ir Europos Sąjungą. Lenkijos ir Lietuvos bendradarbiavimas tuomet buvo įgijęs akivaizdų strateginį pobūdį. Tikiuosi, kad Lenkija, būdama NATO narė nuo 1999 metų, sugebėjo paremti ir paskatinti mūsų kaimynės narystę. Šiaurės Atlanto sąjungos viršūnių susitikimas Prahoje 2002 metais buvo reikšmingas įvykis mums, tuometiniams Lenkijos ir Lietuvos prezidentams, mūsų šalims ir tautoms. Kartu išsipildė daugybės lenkų ir lietuvių kartų svajonė apie saugią mūsų tėvynių ateitį; vėl tapome artimais sąjungininkais, šiuokart didžiulėje euroatlantinėje koalicijoje. Ypač džiaugiuosi 2002 metais galėjęs asmeniškai dalyvauti Vilniuje surengtose iškilmėse Lietuvos įstojimo į NATO proga.

Panašaus pobūdžio buvo ir mūsų bendros pastangos dėl narystės Europos Sąjungoje. Prezidentas Adamkus buvo stiprus mūsų komandos narys: su tvirtu įsitikinimu galiu jį pavadinti Vidurio ir Rytų Europos proto balsu daugelyje pokalbių ir derybų su Vakarų Europos politikais. Ilgus metus gyvenęs JAV ir įpratęs prie tarptautinės arenos, Lietuvos Prezidentas tapo

Prezidentai Valdas Adamkus ir Aleksanderis Kwaśniewskis Vilniuje prie „Stiklių" restorano.

Helsinkio grupės lyderiu, dažnai derybų metu stebindamas mane nepaprastu sumanumu ir paveikumu. Be to, jis didino mūsų patikimumą ir pasitikėjimą mūsiške Europos dalimi.

Įstojimas į NATO ir Europos Sąjungą mūsų šalims buvo istoriniai pasiekimai, tačiau politiko biografijoje į pirmąjį planą dažniausiai prasimuša tai, kaip buvo elgiamasi sunkiais, lūžio laikotarpiais. Šiuolaikinėje Europoje tokių akimirkų, kai galima vienam priimti sprendimą ir paveikti Europos bei viso pasaulio likimą, nėra daug. Mums abiem tokiu išbandymu tapo Oranžinė revoliucija Ukrainoje. Buvau paprašytas tarpininkauti ginče, kilusiame tarp dviejų kandidatų į prezidentus – Viktoro Juščenkos ir Viktoro Janukovyčiaus, kaltinusių vienas kitą balsavimo rezultatų klastojimu. Trečioji šalis buvo, žinoma, valdantysis Prezidentas Leonidas Kučma. Nuo pat pradžių žinojau, kad vieno Lenkijos Prezidento misija sėkmės neatneš; tai turėtų būti tikra europietiška misija, Europos įgaliota delegacija. Norėjau, kad, be Lenkijos, derybų grupėje būtų dar vienas narys, pripažintas Vidurio ir Rytų Europos regionų bei Europos Sąjungos ir kitų Europos organizacijų atstovas. Mano kandidatas – ir, kaip pasirodė, puikus pasirinkimas – suprantama, buvo Valdas Adamkus. Nors ir žinojo, kokią didelę riziką pri-

siimame ir kiek nedaug galime tikėtis iš kitų Europos Sąjungos valstybių, jis nesvyruodamas mane parėmė. Valdas Adamkus tą akimirką įrodė, kad yra nestandartinis politikas, gebantis akimirksniu išsiveržti iš biurokratinės rutinos, pasitikti sudėtingus iššūkius ir sėkmingai su jais susidoroti. Vykstant Ukrainos apskritojo stalo diskusijoms galėjau tikėtis Jo santūrumo ir neįkainojamo išmanymo.

Misija Kijeve 2004 metų žiemą buvo ne tik mūsų bendra sėkmė. Tai visos Vidurio ir Rytų Europos, savo jėgomis sugebėjusios įveikti krizę, kurios pasekmės galėjo būti dramatiškos tiek Ukrainai, tiek visam regionui, laimėjimas.

Už Tavo didžiulį atsidavimą tokiam svarbiam reikalui, Bičiuli, – dar kartą didžiausia mano padėka.

Prezidento Valdo Adamkaus ankstesnių veiksmų Ukrainoje dvasia leidžia suvokti ir vėlesnius Lietuvos valdžios sprendimus dėl paramos Gruzijai per karą su Rusija, taip pat konstruktyviai, mano galva – tinkamiausiai, prieita prie dialogo su Baltarusijos režimu.

Šiandien mūsų kartos politikai tęsia savo veiklą užsienio politikos plotmėje, toliau stengdamiesi paisyti mūsų šalių interesų, stiprinti Europos integraciją ir spręsti globalias problemas. Tai nėra lengva užduotis, ypač turint omeny, kad vos prieš 30 metų viskas atrodė „lengviau“, o tikslai iškildavo patys savaime. Tačiau po „Solidarumo“ susikūrimo, nuvertus komunizmą, nugriovus geležinę uždangą, išsiplėtus NATO ir ES, niekas nėra labai akivaizdu, kai kalbama apie ateitį. Priešingai, turime naują milžinišką iššūkį, kuris vadinasi kova su terorizmu, finansinę ir ekonominę krizę, turime amžinai neišspręstas globalias problemas: skurdą, ligas, lokalius karus. Visa tai tampa mūsų dabartinėmis užduotimis, kasdiene pareiga. Be aiškaus atsakymo lieka ir vienas iš pamatinių klausimų: kur einame? Koks bus mūsų pasaulis po 20, 30, 50 metų? Man atrodo, atsakymo į šį klausimą turėtų ieškoti šiandienos intelektualai ir politikai. Neužtenka dienotvarkės, reikia vizijos. Valdas Adamkus visuomet turėjo tokią viziją, ją tebeturi ir šiandien tebedirba ta linkme. Didžiuojuosi, kad galiu vadinti Valdą Adamkų savo draugu, o savo tautiečių vardu dėkoju, kad galime Tave, Valdai, vadinti ir visos mūsų Respublikos draugu.

Aleksander Kwaśniewski
Lenkijos Respublikos Prezidentas 1995–2005

Laikas greitai užžeria įvykius užmaršties dulkėmis. Ne kartą man pačiam teko įsitikinti, kad jau kitą dieną gali būti pasakojama visiškai kitaip, nei buvo iš tikrųjų. Ką jau kalbėti, kai atsigręžiama į tai, kas nutiko prieš metus, dvejus ar penkerius? Noras padėti atminčiai išsaugoti gyvą praeities vaizdą ir skatino mane daug metų nuolat rašyti dienoraštį.

Paauglystės, jaunystės metais daug žmonių savo mintis ir jausmus patiki dienoraščiui. Man šis įprotis susiformavo sulaukus brandos, kai jau buvau JAV federalinės valdžios pareigūnas, vadovavau už šešių valstijų gamtosaugą atsakingai regioninei JAV aplinkos apsaugos agentūrai, bet kartu likau pasinėręs į išeivijos politinę bei visuomeninę veiklą.

Ypač stropiai ėmiau rašyti dienoraštį, kai Lietuvos žmonės man suteikė didžiulę garbę ir atsakomybę dešimt metų būti šalies prezidentu. Tai nemenka jaunos Lietuvos valstybės brendimo, įsitvirtinimo tarptautinėje bendruomenėje istorijos dalis. Jutau pareigą sąžiningai fiksuoti įvykius, procesus, kuriuose pats dalyvavau ar kuriuos stebėjau. Viena vertus, tai dariau norėdamas sau išsaugoti tikslesnį kintančio politinio gyvenimo vaizdą, nes prabėgus ir kelioms dienoms daug kas apsiblausia, prisimiršta svarbios detalės, o juk kiekvienam žmogui pravartu kartais atsigręžti į praeitį. Kita vertus, suvokiau, kad mano užrašai gali būti naudingi istorijos studijoms.

Kone kasdien vakare stengdavausi užfiksuoti svarbesnius įvykius. Jei kokios aplinkybės sutrukdydavo, tai darydavau kitą dieną. Tiesa, pasitaikydavo, kad dėl labai intensyvios dienotvarkės užmesdavau dienoraštį net ir kelioms savaitėms, bet tokių „baltų dėmių“ nėra daug, ir, rengdamas knygą, pasistengiau šias spragas užkamšyti vėlesnių laikų prisiminimais ir komentarais.

Žinoma, dienoraštyje neįmanoma išvengti subjektyvumo, jame visuomet atsispindi asmeninis rašančiojo požiūris. Fiksuodamas įvykius, nevengiau jų vertinti, išsakyti savo nuomonės, kartais išliedavau ir jausmus. Mat pasitaikydavo, kad spaudoje perskaitydavau pastabų, spėlionių, politologų tariamų įžvalgų, neturinčių nieko bendra su tikrove. Būdavo ir melo, niekuo nepagrįstų įtarinėjimų, net įžeidinėjimų. Susilaikydavau nuo viešo atkirčio, bet vakare užrašydavau, kas guli ant širdies. Rašymas man padėdavo nusiraminti. Kilus

sumanymui dienoraščius sudėti į knygą, nusprendžiau išsaugoti jų atvirumo dvasią, todėl necenzūruodamas skelbiu ir emocinius išgyvenimus, patirtus diena iš dienos rašant apie tuo metu mane jaudinusius dalykus.

Manau, dienoraščiai gali praversti mūsų šalies politinius procesus norintiems geriau suvokti žmonėms ne vien dėl juose išguldytų faktų, detalių, bet ir dėl mano autentiškų vertinimų, paaiškinančių, kodėl aš priėmiau vienokį ar kitokį sprendimą.

Šioje knygoje skelbiami dienoraščiai aprėpia šešerių su puse metų laikotarpį – tarpsnį nuo pirmosios iki antrosios kadencijos ir visą jos laiką. Ankstesnių metų dienoraščių nebuvo prasmės publikuoti, nes iš dalies jais remiantis parašyta mano pirmosios kadencijos atsiminimų knyga „Be nutylėjimų".

Be abejo, į knygą nebuvo įmanoma netrumpinant, mechaniškai perkelti visų dienoraščių. Pirmiausia – ji būtų dvigubai storesnė. Kita vertus, užsirašydavau ir kasdienės darbotvarkės faktų, kurie atspindi Prezidentūros darbą, bet neturi istorinės vertės ir nebūtų įdomūs skaitytojui. Tai informacija apie labiau mandagumo susitikimus su ambasadoriais, įvairiais užsienio svečiais, darbo pokalbius su mūsų šalies pareigūnais apie dabar jau pamirštas problemas, taip pat retsykiais pasitaikantys užrašai apie poilsio, buities reikalus. Tačiau visi svarbesni politinio pobūdžio įrašai ir net mano jausmus atspindinčios įžvalgos pakliuvo į knygą.

Dienoraštis neretai būdavo rašomas skubomis, vėlai vakare, ne visuomet namie – pasitaikydavo, kad ir viešbutyje ar net lėktuvo krėsle. Todėl leidžiant knygą šiek tiek taisyta, redaguota įrašų kalba, bet ne faktai ir mintys. Tačiau ir dienoraščių originalai bus prieinami visuomenei – juos ketinu perduoti archyvui.

Neneigsiu, rašydamas dienoraštį suvokiau, kad čia ne vien mano išpažintis sau, bet ir dokumentas, kurį ateityje galės skaityti žmonės. Bet tai nevaržė mano laisvės sakyti, ką galvoju politikos klausimais, gal tik kartais vengiau rašyti apie asmenis, su kuriais asmeniškai artimai bendravau, bijodamas juos užgauti savo atvirumu. Tokie nutylėjimai neturi visuomeninės reikšmės. Kalbėdamas apie šaliai svarbius dalykus, laikiausi nuomonės, kad neturiu teisės nieko nutylėti.

Iš pradžių kiek abejojau, ar praeities įvykius nuosekliai fiksuojantys dienoraščių įrašai gali sudominti skaitytojus. Kai buvo rengiama ši knyga, juos dar kartą skaičiau su literatūriniu pagalbininku. Prieš akis tarsi prabėgo gyvenimo tarpsnis pasibaigus mano pirmajai kadencijai ir visa antroji kadencija. Dabar drauge su manimi, mano žvilgsniu per šį laiką galės perbėgti ir skaitytojas.

Savęs ne kartą klausiau, ar visada elgiausi teisingai, ar visuomet dariau tai, ką įmanoma padaryti. Į tai atsakys istorija, bet neabejoju dėl vieno dalyko: visi sprendimai, veiksmai atitiko mano įsitikinimus, moralės principus.

Turbūt kiekvienam žmogui, atsigręžus į savo praeitį, kyla klausimas, ką jis darytų kitaip, jei galėtų grąžinti praėjusį laiką. Aiškaus atsakymo nežinau. Gyvenimas keičiasi, atsiranda naujų aplinkybių, patys žmonės jau kitokie, nei buvo praeityje. Ne veltui sakoma, kad į tą pačią upę dukart neįbrisi. Tačiau žinau, kad elgiausi taip, kaip tuo metu maniau esant teisingiausia, ir dariau tai, kas Lietuvai buvo reikalinga.

Prie kai kurių dienoraščių įrašų norėjosi stabtelėti ir pakomentuoti įvykius ar papildyti samprotavimais iš dabarties pozicijų. Taip atsirado pastabos paraštėse. Galiausiai susidėliojo tarsi mano akimis regima politinio gyvenimo panorama. Tikiuosi, dienoraščiai ir jų papildymai padės Lietuvos žmonėms geriau suvokti jau istorija tampančius mano paskutinės kadencijos metus, todėl ir atiduodu juos skaitytojų teismui.

TARP DVIEJŲ KADENCIJŲ

2003-ieji

2003 metų vasario 27 diena, Vilnius. Mano pirmoji „nedarbo“ diena. Tačiau jau 10 valandą ryto buvau Mokslų akademijos rūmuose. Čia vyko mūsų šalies ir Europos Komisijos seminaras, skirtas aptarti, kaip rengiamės referendumui dėl narystės Europos Sąjungoje. Savo kalboje pabrėžiau, kaip svarbu, kad mūsų žmonės kuo tvirčiau paremtų Lietuvos integraciją į Europos bendriją.

2003 metų vasario 28 diena, Vilnius. Vilniaus paveikslų galerijoje klausėmės koncerto. Kvietimas skelbė, kad tai „kultūros darbuotojų dovana prezidentui Valdui Adamkui“. Mėgavomės ne tik puikia muzika, bet ir jaukia, kamerine, dvasinga vakaro atmosfera.

Jaudino susirinkusių žymiausių mūsų kultūros žmonių nuoširdus dėmesys mums, širdingas bendravimas. Nejučia prisiminiau koncertus Baltuosiuose rūmuose prezidento Johno Fitzgeraldo Kennedy laikais.

2003 metų kovo 3 diena, Vilnius. Nemaža dalis mano štabo žmonių iš Prezidentūros grįžo dirbti į Užsienio reikalų ministeriją. Jie pasisiūlė ir toliau artimai bendradarbiauti, žadėjo teikti man informaciją ir analitinius vertinimus.

Šiandien vakare Didžiosios Britanijos ambasadorius Jeremy Hillas mano ir Almos garbei surengė vakarienę. Dalyvavo JAV, Švedijos ir Norvegijos ambasadoriai su žmonomis bei būrelis lietuvių politikų, visuomenininkų.

Tai antroji vakarienė su diplomatais šiomis dienomis – užvakar privačiai vakarieniavau su Švedijos ambasadoriumi Janu Palmstierna. Malonu girdėti gerų atsiliepimų apie savo penkerių metų darbą ir padėką už pastangas tarptautinės politikos arenoje, bet vis dar dvasine prasme nelengva ramiai klausytis tokių pagyrimų, prisimenant rinkimų rezultatus.

2003 metų kovo 4 diena, Vilnius. Į Vilnių Lietuvos valstybės konkordato su Vatikanu 70-mečio minėjimo proga atskrido Vatikano valstybės sekretorius arkivyskupas Jeanas-Louis Tauranas. Užsienio reikalų ministerija pasiteiravo, ar sutikčiau jį priimti Turniškių rezidencijoje. Žinoma, sutikau. Ir manęs laukė maloni staigmena – Vatikano valstybės sekretorius atvyko lydimas trijų kartu su juo atskridusių vyskupų, kardinolo Audrio Juozo Bačkio, nuncijaus Baltijos šalims Peterio Stephano Zurbriggeno ir ambasadoriaus Kazio Lozoraičio.

Pasirodo, jie su manimi susitiko pirmiausia, prieš pradėdami kitus vizitus. Pusantros valandos vaišindamiesi vynu šnekučiavomės apie Bažnyčios padėtį Lietuvoje. Aišku, svečiai nenutylėjo ir naujausios Lietuvos aktualijos – aiškiaregės ir burtininkės Lenos Lolišvili įtakos prezidentui Rolandui Paksui. Iki šiol vengiau kalbėti šia tema. Tačiau kardinolas Audrys Juozas Bačkis paskelbė griežtą pareiškimą dėl Lenočkos vaidmens ir perspėjo, kad niekam nederėtų kalbėti Dievo vardu. Visiškai jam pritariu.

Arkivyskupas Jeanas-Louis Tauranas įteikė man popiežiaus Jono Pauliaus II medalį.

2003 metų kovo 6–7 dienos, Ciurichas, Šveicarija. Pradedame dviejų savaičių kelionę į Šveicariją ir JAV.

Ciuriche, Europos reikalų institute, perskaičiau pranešimą „Lietuva XXI šimtmetyje Europos bendrijoje". Konferencijoje dalyvauja ir baigęs kadenciją Estijos prezidentas Lennartas Meri bei Baltijos šalių ekonomikos ir ūkio ministrai.

Per susitikimą su šveicarų bankininkais pajutau, kad jie labai mažai ką žino apie šiandieninę Baltijos šalių padėtį. Stengiausi juos sudominti verslo galimybėmis Lietuvoje. Taip pat kalbėjomės apie mūsų santykius su Rusija, tranzito į Kaliningrado kraštą problemas.

Šveicarai teiravosi ir apie prezidento rinkimus Lietuvoje.

Kovo 7-osios vakare išskridome į Vašingtoną.

2003 metų kovo 8 diena, Vašingtonas. Pirmoji diena JAV prasidėjo viešnage įtakingos JAV Respublikonų partijos veikėjos Judie Finley namuose. Čia susitikome su Zbigniewu Brzezinskiu, buvusia prezidento Ronaldo Reagano administracijos paskirta JAV atstove Jungtinėse Tautose Jeane Kirkpatrick, keliais Kongreso nariais, Baltųjų rūmų administracijos ir Valstybės departamento pareigūnais.

Daugiausia kalbėjomės apie padėtį Lietuvoje po prezidento rinkimų. Apstulbino, kad jau ir JAV politinius sluoksnius pasiekė žinios apie mįslingus burtininkės Lenočkos ryšius su Rolandu Paksu. Įtikinėjau pašnekovus, kad Lietuvos užsienio politika neturėtų smarkiai keistis ir mūsų šalis vykdys savo tarptautinius įsipareigojimus.

Jaudinančią kalbą per pietus pasakė Zbigniewas Brzezinskis. Jis pasiūlė tostą mano garbei ir sveikindamas mane padėkojo už didelį darbą tiesiant Lietuvai kelius į Vakarus, o baigdamas išsakė apgailestavimą, kad vienu metu iš Europos politinės scenos pasitraukė du prezidentai – Václavas Havelas ir Valdas Adamkus...

Vakare „Marriott“ viešbučio konferencijų salėje pasakiau kalbą apie Baltijos šalių įnašą stiprinant NATO transatlantinį saugumą.

2003 metų kovo 14 diena, Čikaga. Laiką leidžiame daugiausia susitikinėdami su draugais. Oficialių renginių nedaug – vakar dalyvavau Mindaugo karūnavimo 750-ųjų metinių minėjime. Beje, nustebino tai, kad buvo išpirkti visi po 100 dolerių kainuojantys bilietai į šį vakarą, nors jis surengtas darbo dieną.

Šiandien susitikau su savo rėmėjų JAV rinkiminiu komitetu. Jie surinko 200 tūkstančių dolerių, už mane balsavo apie 90 proc. rinkimuose dalyvavusių JAV lietuvių. Nuoširdžiai jiems padėkojau. Norėčiau išvardyti visus savo draugus, bet tai neįmanoma: Vytautas Germanas, Rūta Staniulienė, Stasys Baras, Julius Šmulkštys ir dešimtys kitų puikių žmonių.

2003 metų kovo 19 diena, 8 valanda vakaro, Čikaga. Televizijos kanalai praneša, kad Baltieji rūmai paskelbė pradedantys karo veiksmus prieš Iraką, kurių tikslas – pašalinti Saddamą Husseiną.

Rytoj turime išskristi į Lietuvą. Tikimės, kad karo veiksmai nesutrukdys. O šį vakarą per televiziją žiūrime, kaip kyla JAV lėktuvai bombarduoti Irako.

2003 metų kovo 20 diena, Čikaga. Karas su Iraku nesutrikdė įprasto JAV gyvenimo ritmo. Mus namo skraidinantis lėktuvas išskrenda numatytu laiku.

2003 metų kovo 21 diena, Vilnius. Vilniaus oro uoste nusileidome 13 valandą. Saulėta, bet vėjuota diena, vėsoka.

Vakare nuvykau į Šarūno Marčiulionio pastatyto sporto ir poilsio centro „Forum Palace“ atidarymą. Nors po kelionės jaučiausi kiek pavargęs, nesigailėjau priėmęs kvietimą. Įspūdingas statinys – stilinga architektūra, aukštos klasės įranga. Antro tokio lygio sporto centro nėra ne tik Lietuvoje, bet ir visame Baltijos regione. Gyvenimas nestovi vietoje – šalis modernėja.

2003 metų kovo 22 diena, Kaunas. Prezidento rinkimų pamokos, atrodo, skatina dešiniąsias partijas vienytis. Liberalai Eugenijus Gentvilas, Artūras Zuokas, Gintaras Steponavičius ir kiti ėmėsi telkti centro dešiniąsias jėgas: kalbasi su šiuo metu visiškai įtaką praradusiais centristais, moderniaisiais krikščionimis demokratais ir dar viena kita partija. Šiandien Kaune surengtoje Liberalų sąjungos konferencijoje žengtas pirmasis žingsnis vienijimosi kryptimi.

Svečio teisėmis konferencijoje pasakiau kalbą, kurioje pabrėžiau konstruktyvios opozicijos svarbą ir linkėjau liberalams iki kitų Seimo rinkimų veiksmingai atlikti šį vaidmenį.

Spaudoje neslūgsta Lenočkos komedija. Atrodo, tai dabar svarbiausia tema Lietuvoje.

Savaitgalį Briuselyje įvyko Rolando Pakso debiutas užsienio politikoje. Per rinkimų kampaniją reklamavosi, kad moka anglų kalbą. Bet geriau Briuselyje nebūtų mėginęs kalbėti angliškai. Iš tiesų atrodė komiškai televizijos reportaže, kai žurnalistų paklaustas neįstengė suregzti paprasčiausio sakinio ir jam į pagalbą turėjo atskubėti vertėja.

2003 metų kovo 24 diena, Vilnius. Pradedame judinti mūsų namo statybos reikalus. Šiandien pirmą sykį susitikome su architektu, apžiūrėjome projektą. Namas turėtų būti modernus, patogus. Reikia kalbėtis su Algirdu Brazausku dėl sklypo Turniškėse. Su Alma nusprendėme, kad geriausia būtų namą pasistatyti savo pinigais, nors Konstitucija numato, kad man, baigusiam kadenciją prezidentui, skiriama valstybinė rezidencija.

2003 metų kovo 28 diena, Anykščiai. Įsitraukiau į referendumo dėl Lietuvos stojimo į Europos Sąjungą agitacinę kampaniją. Visą dieną praleidau Anykščių rajone. Žmonės mažuose miesteliuose domisi naryste ES daug labiau, nei galėjo atrodyti. Antai Kavarske, Troškūnuose susirinko per šimtą žmonių, daug klausinėjo, bet daugiau apie mūsų kasdienes problemas – kada bus grąžinti nuvertėję rubliniai indėliai, kada bus padidintos pensijos ir panašių dalykų. Pasirodo, žmonės laukia Briuselio pinigų, tikėdamiesi, kad juos bus galima panaudoti mūsų socialinėms problemoms spręsti. Teko aiškinti, jog negalėsime ES fondų lėšų naudoti pensijoms ar nuvertėjusiems rubliniams indėliams atkurti, bet ši parama padės modernizuoti mūsų ūkį, o ekonomikos kilimas padės spręsti ir socialines problemas.

Svarbiausia, kad žmonės nusiteikę labai geranoriškai, visur mus be galo širdingai ir pagarbiai sutiko.

2003 metų kovo 29 diena, Kaunas. Apsilankiau Centro sąjungos suvažiavime. Jautėsi gerokai daugiau įtampos nei praėjusį savaitgalį tą patį klausimą – partijų susijungimą – svarsčiusių liberalų suvažiavime. Romualdas Ozolas ir nedidelė grupė jo rėmėjų priešinasi liberalų ir centristų susiliejimui. Aš jį suprantu – Centro sąjunga jo kūrinys, sunku susitaikyti su mintimi, kad tokios partijos nebeliks. Tačiau centristai neteko visuomenės pasitikėjimo ir

beveik nedaro jokios įtakos Lietuvos politiniam gyvenimui. Reikia persitvarkyti, jungtis su kitomis panašios pakraipos politinėmis jėgomis, keisti taktiką. Dauguma Centro sąjungos suvažiavimo dalyvių tai supranta.

2003 metų balandžio 2 diena, Vilnius. LNK televizijos studijoje atsakinėjau į laidos „Žodžio laisvė“ vedėjo Edmundo Jakilaičio klausimus. Kalbėjome apie šių dienų aktualijas. Žinoma, nebuvo apeita ir burtininkės Lenočkos problema. Pasakiau, kad būtų laikas šiai istorijai dėti tašką, nes tai jau kenkia Lietuvos įvaizdžiui, šešėlis krinta ant pačios Prezidento institucijos.

PASTABOS PARAŠTĖSE

Neaiškios „burtininkės“ Lenos Lolišvili šmėžavimas šalia prezidento Rolando Pakso labai greitai nustojo būti tik jo asmeninis reikalas. Nebūčiau kreipęs į tokias, mano akimis žvelgiant, keistenybes dėmesio, bet apie šios gruzinės įtaką šalies vadovui ėmė kalbėti visa žiniasklaida. Gandas, neva ji imasi gydyti net tualetiniu popieriumi apvyniodama negaluojantį asmenį, tuoj pat tapo tautiniu anekdotu. Kai krizenama, kad tokie terapijos seansai gali būti rengiami ir Lietuvos prezidentui, jau neišeina apsimesti, kad tai visiški niekai. Blogiausia, kad gandai apie šią keistą mūsų šalies vadovo aplinkos ponią pasiekė ir užsienį, viešėdamas svetur jau buvau klausinėjamas apie tai ir aš. Todėl galiausiai viešai paraginau baigti šią istoriją, nes tai kenkia Lietuvai.

Tiek dėmesio Lena Lolišvili nebuvo verta, po kurio laiko ją visi pamiršo, bet jau pirmosiomis dienomis po R. Pakso inauguracijos kilęs skandalas dėl jos įtakos prezidentui spėjo pakenkti ir jo, ir visos Prezidentūros autoritetui. Tai buvo vienas pirmųjų signalų, kad R. Pakso prezidentavimas gali susiklostyti labai nesėkmingai.

2003 metų balandžio 10 diena, Vilnius. Vakar vykę Vilniaus mero rinkimai ir tuo pat metu sutelktos pastangos pašalinti policijos generalinį komisarą Vytautą Grigaravičių rodo, kad brazauskininkai ir paksistai leistinomis ir neleistinomis priemonėmis siekia sukoncentruoti visą valdžią savo rankose. Tai savivalė ir tiesiog pasityčiojimas iš Lietuvos žmonių. Artūro Zuoko vadovaujama koalicija sulaukė didžiausio rinkėjų pasitikėjimo Vilniuje per savivaldos rinkimus, laimėjo daugiausia vietų miesto taryboje ir atrodė, kad vėl be vargo

jis bus perrinktas meru. Tačiau surengtas sąmokslas. Algirdo Brazausko ir Rolando Pakso bendražygiai, žadėdami valdžios postus, perviliojo, o gal nupirko lenkus, ir šie staiga perbėgo iš Artūro Zuoko koalicijos į jo priešininkų stovyklą. Ir rinkimus netikėtai laimėjo socialdemokratas Gediminas Paviržis.

Vakare žiūrėjau „Spaudos klubo" laidą, kurioje dalyvavo socialdemokratų atstovai. Net pykino jų klausantis. Ciniškai tyčiojosi: atseit mes jus patvarkėme, ir ką mums padarysite?

Apie Vilniaus mero rinkimus telefonu kalbėjausi su socialdemokratu Audriumi Rudžiu. Iš pokalbio supratau, kad viskas jau sutarta ir surežisuota.

Panašiai elgiamasi ir su Vytautu Grigaravičiumi. Vos prieš kelias savaites Algirdas Brazauskas sakė, kad palaiko policijos generalinį komisarą, bet dabar, atrodo, brazauskininkai su paksistais sutarė jį nuversti ir pakeisti savu statytiniu. Rolandas Paksas staiga liepė Vytautui Grigaravičiui rašyti atsistatydinimo pareiškimą, bet šis atsisakė. Policijos vadovui niekuo neįrodytų kaltinimų pažėrė vidaus reikalų ministras Vytautas Bernatonis – esą buvo sekami aukšti pareigūnai, klausomasi jų pokalbių. Tačiau tokius dalykus reikia ištirti, o jokių faktų nėra, tik niekuo nepagrįsti ministro žodžiai.

Kitas įvykis – Rolando Pakso rinkimų kampanijos finansinis rėmėjas Jurijus Borisovas atsisakė Lietuvos pilietybės, gavo Rusijos piliečio pasą, o vakar išimties tvarka Rolandas Paksas jam vėl suteikė mūsų šalies pilietybę. Dabar bent žinosime, kiek kainuoja Lietuvos pilietybė, – pasirodo, 1,2 milijono litų! Taip atrodo žadėtoji tvarka: kaip turguje perkami Vilniaus tarybos narių balsai, verčiamas iš posto savarankiškai policijai vadovaujantis komisaras ir parduodama šalies pilietybė.

Dar per prezidento rinkimų kampaniją stebėjausi, kaip Rolandas Paksas švaistosi pinigais ir kaip jais sumokama už šmeižtą. Rašau tai ne iš kokios pagiežos. Tik skaudu matyti, kas darosi valstybėje.

PASTABOS PARAŠTĖSE

Rašydamas šias dienoraščio eilutes nė neįtariau, kad po pusmečio pilietybės Jurijui Borisovui suteikimas mainais už paramą per rinkimų kampaniją taps svarbiu Rolando Pakso apkaltos įkalčiu. Žinia, kad J. Borisovas išimties tvarka vėl tapo Lietuvos piliečiu, mane apstulbino. Juk paskui jį vilkosi įtarimų šleifas, kad, pažeisdamas Jungtinių Tautų paskelbtą embargą, pardavinėjo Sudanui sraigtasparnius. Kartu visi žinojo, kad šis veikėjas buvo vienas svarbiausių

Rolando Pakso rinkimų kampanijos finansuotojų. Todėl iškart suabejojau, ar teisėtai J. Borisovui suteikta Lietuvos pilietybė, nes apie kokius šio asmens nuopelnus mūsų valstybei galima kalbėti, kai jo veiksmai gali sukelti mūsų šaliai net sunkių tarptautinių pasekmių. Man jau balandžio mėnesį atrodė, kad tai nešvarus Rolando Pakso ir jo finansinio rėmėjo sandėris.

2003 metų balandžio 11 diena, Vilnius. Vakar vakare pas mus į Turniškes atvažiavo Andrius Kubilius, Artūras Zuokas, Darius Kuolys, Egidijus Aleksandravičius, Robertas Dargis ir Raimundas Mieželis. Kalbėjomės apie susidariusią politinę padėtį ir tarėmės, kaip reaguoti į naujausius įvykius.

Daugiausia svarstėme Rolando Pakso ir Algirdo Brazausko surengtą perversmą Vilniuje. Bendra nuomonė – valdančiųjų arogancija jau peržengė visas ribas. Svarstėme, kaip galime stabdyti pradėtą demokratinės sistemos ardymą. Sutarėme, kad reikėtų suburti žinomų visuomenininkų grupę, kuri, padedama specialistų, analizuotų įvykius ir keltų viešumon viską, kas daroma neteisingai, siūlytų alternatyvius sprendimus.

Teko girdėti, kad net tarp Seimo narių socialdemokratų yra pasipiktinusių, jog jų partija, susidėjusi su paksistais, įsivėlė į negražius politinius žaidimus.

2003 metų balandžio 12 diena, Vilnius. Visuomenės spaudimas, atrodo, privertė Vyriausybę atsitraukti: vakar po posėdžio buvo paskelbta, kad policijos generalinis komisaras Vytautas Grigaravičius nebus atstatydintas.

Beje, paskelbta, kad policija rinko informaciją ir apie mane bei Almą. Nežinau, ar tai tiesa, ar tik mėginimas pridengti savo politinius žaidimus.

Šiandien jaunimas protestavo prie Prezidentūros. Susirinkę apie porą tūkstančių žmonių surengė simbolines demokratinės politikos laidotuves: atnešė karstą ir uždegė žvakutes.

Apie 16 valandą prie Rotušės menininkai nemokamai surengė koncertą – protesto akciją „Prieš sąmokslus – už Lietuvą“. Susirinko keli tūkstančiai žmonių, daugiausia jaunimo.

Tai rodo, kad Lietuva jau nebetyli. Per Seimo rinkimus valdžia gali skaudžiai sumokėti už tokią savo politiką.

Vakare dalyvavome labdaros koncerte „Pagalba Lietuvos vaikams“ Taikomosios dailės muziejuje. Tai Mstislavo Rostropovičiaus fondo renginys, kurį suorganizavo Rasa Kubilienė. Ta proga į Vilnių atskrido ir pats maestro. Buvo labai malonu vėl susitikti su Mstislavu Rostropovičiumi. Nesimatėme nuo

maestro 75-mečio minėjimo Londone, Bakingamo rūmuose, kur surengtose iškilmėse mes dalyvavome jo kvietimu.

2003 metų balandžio 15 diena, Vilnius. Spauda mirga pranešimais, kad buvau išbrauktas iš delegacijos, vykstančios į Atėnus iškilmingai pasirašyti Europos Sąjungos sutarties. Paksistai vieningai smerkiami už tokį poelgį.

2003 metų balandžio 16 diena, Vilnius. Visa diena skirta Europos Sąjungos sutarčiai. Nuo 9 iki 10 valandos ryto dalyvavau specialioje Lietuvos radijo laidoje, kur atsakinėjau į žurnalistų ir į studiją skambinančių žmonių klausimus.

Nuo 15 valandos dalyvavau renginiuose Seime. Žurnalistai vis klausinėjo, ką manau apie sprendimą manęs neįtraukti į Lietuvos delegaciją, išvykusią į iškilmes Atėnuose.

Rolandas Paksas pareiškė, kad aš nė nebuvau pasiūlytas į šią delegaciją. Žurnalistai manęs prašė pakomentuoti, ar tai tiesa. Aiškus melas, bet negi pasakysi, kad prezidentas meluoja?

Atėnuose vykstančias iškilmes Seime susirinkę žmonės žiūrėjo per televiziją. Atvyko ir ES šalių ambasadoriai. Jie vis prieidavo prie manęs padėkoti už darbą siekiant Lietuvos narystės Europos Sąjungoje. Graikijos ambasadorius

Vilniečius ir miesto svečius prezidentas Valdas Adamkus pasveikino žengus istorinį žingsnį į Europą. Vilnius, baras „Prie parlamento", 2003 m. balandžio 16 d.

tiesiai šviesiai pareiškė, kad visi jo kolegos pasipiktinę mūsų valdžios sprendimu manęs neįtraukti į iškilmėse dalyvaujančią Lietuvos delegaciją.

Apie 16 valandą su Seimo pirmininku Artūru Paulausku pėsti nuėjome į netoliese esantį barą „Prie parlamento“, kur ES sutarties pasirašymo proga susirinko jaunimas. Pasirodo, čia atėjęs ir visas būrys spaudos ir televizijos žurnalistų. Vos mums įžengus į baro salę, prapliupo ovacijos ir jaunimas ėmė skanduoti: „Ačiū, ačiū, ačiū!“ Bet žurnalistai tuoj pristojo klausinėti, ar nejaučiu nuoskaudos, kad mane paliko namie. Jokios nuoskaudos! Pasakiau, kad čia jaučiuosi daug smagiau, nei būčiau jautęsis Atėnuose. Tokiais istoriniais momentais būti drauge su žmonėmis – pats didžiausias džiaugsmas.

Grįžus į Seimą, laukė dar viena staigmena. Ten buvo padengtas vaišių stalas ir pirmiausia Seimo pirmininkas susirinkusių parlamentarų vardu man padėkojo už darbą Lietuvai žengiant į ES, įteikė gėlių puokštę.

Nuo pusės devynių vakaro dalyvavau beveik dviejų valandų tiesioginėje Lietuvos TV laidoje. Diskutavome apie Lietuvos perspektyvas ES. Grįžau namo tik po vidurnakčio.

Tuo tarpu Prezidentūra, pasirodo, jau ėmė teisintis, kodėl mane išbraukė iš delegacijos (pagaliau pripažino šį faktą). Neva taip padaryta, kad į Atėnus būtų galima nusivežti daugiau Seimo narių. Nedelsdamas sureagavo Artūras Paulauskas – pareiškė, kad toks aiškinimas neatitinka tikrovės ir labai neetiškai supriešina Seimą ir Valdą Adamkų.

2003 metų balandžio 18 diena, Didysis penktadienis, Vilnius. Artėja referendumo dėl narystės Europos Sąjungoje diena. Kai Vengrijoje prie balsadėžių atėjo tik 45 proc. piliečių, Lietuvoje susirūpinta agitacija.

Šiandien dalyvavau informacijos agentūroje BNS surengtoje spaudos konferencijoje apie pasirengimą referendumui. Išėjus iš salės, mane pasitiko grupė žurnalistų ir ėmė sveikinti. Iš pradžių nesusigaudžiau, kodėl man jie rodo tokį dėmesį. Pasirodo, iš Paryžiaus atvyko UNESCO direktorato narys Henrikas Juškevičius ir atvežė man generalinio direktoriaus Kōichirō Matsuuros laišką, kuriuo esu kviečiamas tapti UNESCO geros valios ambasadoriumi.

Be abejo, priėmiau šį Lietuvai garbingą kvietimą.

2003 metų balandžio 20 diena, Velykos, Vilnius. Žavus Velykų rytas: šviečia saulė, šilta, gaivus pavasario oras. Su Alma nuvykome į mišias Šv. Kazimiero bažnyčioje. Sausakimša maldininkų, gausu jaunų veidų. Gieda jaunimo choras, akompanuojamas gitara. Mieli balsai, nuostabi akustika.

2003 metų balandžio 24 diena. Šiandien Almos fondas įsikėlė į naujas patalpas Jogailos gatvėje. Čia kol kas glausis ir mano fondas. Ta proga surengėme diskusijas, pavadintas „Adamkaus klubu". Artūras Zuokas ir Andrius Kubilius parengė apžvalginius pranešimus, o vėliau porą valandų diskutavome apie susidariusią politinę padėtį.

2003 metų balandžio 27 diena, Vilnius. Kaip greitai bėga laikas! Prieš penkerius metus man pradėjus eiti prezidento pareigas Alma Šakių rajone žurnalistams surengė cepelinų balių, o šiandien jie mus pakvietė į Trakus, kur ištaisė kibinų balių. Šešias valandas linksminomės – dainavome, šokome. Girdėdamas žurnalistų kalbas, kaip jie mus myli, pasakiau, kad ši meilė abipusė.

Žurnalistai Valdo Adamkaus garbei surengė kibinų balių. Trakai, 2003 m. balandžio 27 d.

2003 metų balandžio 29 diena, Vilnius. Mane aplankė Valstybės saugumo departamento generalinis direktorius Mečys Laurinkus. Jis papasakojo, kad darosi sunku dirbti, nes nėra ryšio su Prezidentūra, jo vadovaujama įstaiga iš esmės ignoruojama. Prezidento patarėjas Remigijus Ačas esą rūpinasi ne valstybės reikalais, o reikalauja, kad departamentas tirtų, kas interneto erdvėje pasisako prieš Rolandą Paksą. Reikalauja išsiaiškinti ir nubausti.

Mečys Laurinkus mano, kad paksistai jau sugalvoję, kaip su juo susidoroti.

Jis netiki, kad pavyks išsilaikyti, bet nerimauja ne dėl savęs, o dėl departamento likimo. Mečio nuomone, Remigijui Ačui mažiausiai rūpi nacionalinis saugumas, negana to, jis kliedi, neva VSD dirba Vytautui Landsbergiui.

2003 metų balandžio 30 diena, Vašingtonas. Aštuntą vakaro atskridau į Vašingtoną. Apsistojau „Hay-Adams" viešbutyje priešais Baltuosius rūmus. Suplanuota labai intensyvi viešnagės dienotvarkė.

2003 metų gegužės 1 diena, Vašingtonas. Kasmet į Vašingtoną turistus iš visos Amerikos traukiantis sakurų žydėjimas jau pasibaigęs. Bet dar žavi spalvingais žiedais pasipuošusios azalijos.

Šiandien susitikau su senatoriais – Robertu C. Byrdu, Trentu Lottu, Richardu Durbinu, Carlu Levinu. Kalbėjomės apie Lietuvos ir NATO sutarties ratifikavimą Senate. Vėliau susitikau su Atstovų Rūmų pirmininku Dennisu Hastertu ir Kongreso nariu Johnu Shimkumi. Sutarėme, kad rudeniop į Lietuvą atvyks JAV verslininkų delegacija.

Vakare viešbutyje susitikau su Čikagos meru Richardu Daley.

2003 metų gegužės 2 diena, Vašingtonas. Dalyvavau JAV Prekybos rūmuose surengtame simpoziume „Naujoji pasaulio tvarka" drauge su Nobelio taikos premijos laureatais Elie Wieseliu ir buvusiu Izraelio ministru pirmininku Shimonu Peresu, Kolumbijos prezidentu Álvaro Uribe Vélezu bei „New York Times" apžvalgininku Thomu Friedmanu.

Per diskusijas apie žydų ir palestiniečių konfliktą pabrėžiau, kad būtina remtis humanizmo ir žmogaus teisių principais. Baigdamas retoriškai klausiau: „Ar galima ugnį užgesinti ugnimi?"

Po simpoziumo atsisveikindamas su Shimonu Peresu pajutau, kad nuo jo dvelktelėjo šaltukas.

2003 metų gegužės 4 diena, Vašingtonas. Šiandien vakare dalyvavau tarptautinėje konferencijoje, kurios tema – „Ukraina ir NATO". Atvyko 19 valstybių delegacijos, taip pat NATO generalinis sekretorius George'as Robertsonas. Lietuvai atstovauja krašto apsaugos ministras Linas Linkevičius ir Seimo Užsienio reikalų komiteto pirmininkas Gediminas Kirkilas.

Prie stalo sėdėjau su lordu George'u Robertsonu, buvusiu JAV prezidentu George'u W. Bushu vyresniuoju, Zbigniewu Brzezinskiu, žymiu JAV politikos ekspertu Brentu Scowcroftu. Be kita ko, kalbėjomės apie padėtį Irake.

Apie galimybes Lietuvai ir Lenkijai bendradarbiauti vykdant misiją Irake kalbėjausi su Lenkijos gynybos ministru. Vėliau šių pokalbių turinį persakiau Linui Linkevičiui.

2003 metų gegužės 5 diena, Niujorkas. Baigdamas vizitą JAV, iš pradžių Niujorke susitikau su Juozu Kazicku jo bendrovės „Neris“ patalpose. Pokalbiui turėjome vos valandą, nes prieš išskrendant į Lietuvą dar reikėjo spėti automobiliu nuvykti į susitikimą su George'u Sorosu į 50 kilometrų už Manhatano Bedforde esantį jo dvarą.

Susitikimas su George'u Sorosu truko pusantros valandos. Kalbėjomės apie pilietinių visuomenių kūrimąsi pokomunistinėse šalyse. Jis pabrėžė, kad Lietuvoje šiuo požiūriu padaryta didelė pažanga. Atviros Lietuvos fondas, George'o Soroso nuomone, veikė geriausiai iš analogiškų Baltijos šalyse jo įsteigtų ir finansuojamų institucijų, bet pastaruoju metu įsivyravo sąstingis. Reikėtų naujo impulso, tačiau jis sakė abejojąs, ar dar tikslinga stengtis plėtoti fondo veiklą, nes Lietuvoje demokratija jau stovi ant tvirtų kojų. G. Sorosas sakė svarstąs mažinti Atviros Lietuvos fondo finansavimą.

Susitikimas su filantropu George'u Sorosu.

Aš G. Sorosui išdėsčiau Atviros visuomenės instituto steigimo Lietuvoje idėją. Jis pritarė šiam sumanymui ir net įsipareigojo per ateinančius porą metų finansuoti trečdalį instituto biudžeto.

G. Sorosas paliko labai įtaigios asmenybės įspūdį. Nuo pirmųjų susitikimo akimirkų bendrauti su juo buvo labai paprasta. Mielai būtume dar tęsę pokalbį, bet reikėjo vykti į oro uostą. Išvažiuodamas dar pasidairiau po didžiulį, didingą ir prabangų jo dvarą. Žavi vieta.

2003 metų gegužės 8 diena, Vilnius. Šiandien Katedros aikštėje surengtas koncertas „Už Europą", į kurį buvo pakviesti ir keturi politikai: Vytautas Landsbergis, Algirdas Brazauskas, aš ir Rolandas Paksas.

Koncerto Katedros aikštėje akimirkos. Vilnius, 2003 m. gegužės 8 d.

Aikštėje milžiniška minia – susirinko apie 30 tūkstančių žmonių. Per koncerto pertrauką mus pakvietė į sceną tarti sveikinimo žodžių. Pradėjo Vytautas Landsbergis. Žmonės ploja. Vėliau kalbėjo Algirdas Brazauskas. Vėl plojimai. Pristato mane. Ir pasigirsta ne tik ovacijos, bet ir porą minučių aidi skanduotės „Valdai, ačiū!" Pasveikinu žmones, pasikartoja sveikinimai. Tuomet į priekį išeina Rolandas Paksas – ir plojimus stelbia minios švilpimas.

Visa tai transliuoja televizija. Man buvo nelabai jauku stovėti šalia Rolando

Pakso, bet širdis virpėjo iš jaudulio. Juk niekas nesurežisavo žmonių reakcijos, tai buvo natūralūs jų jausmai.

Tačiau Rolando Pakso nervai, atrodo, neatlaikė. Nulipęs nuo scenos net nepasakė mums „sudie“ ir skubiai išvažiavo, o mes su Alma dar kokį pusvalandį yrėmės per minią, sveikindamiesi su žmonėmis ir pasirašinėdami autografus.

2003 metų gegužės 9 diena, Vilnius, sekmadienis. Referendumas dėl narystės Europos Sąjungoje įvyko! Dar vakar vakare baiminomės, nes buvo balsavę tik 23 proc. žmonių. Kalbėdamas per radiją ir televiziją, raginau visus piliečius ateiti prie balsadėžių, net jei dalis jų ir nepritaria narystei. Kartu įtikinėjau, kad tai vienintelis Lietuvai tinkamas kelias.

Valdas Adamkus atvyko į referendumo dėl Lietuvos narystės ES štabą.

O šiandien Lietuva nustebino Europą – balsavo 63 proc. žmonių ir 91 proc. pasisakė už Lietuvos narystę ES!

Man paskambino Lenkijos prezidentas Aleksanderis Kwaśniewskis ir, sveikindamas su tokiu puikiu rezultatu, vylėsi, kad tai paskatins ir Lenkijos žmones. Esą jo šalyje dar nemažai dvejojančių. Džiugiai reagavo ir Latvijos, Estijos, Slovėnijos bei Europos Sąjungos vadovai.

Lietuvos žmonės dar kartą įrodė, kad jaučia atsakomybę už savo valstybės

ateitį ir moka tinkamai pasirinkti. Duok Dieve, kad ir politikai taip pat atsakingai naudotųsi atsiveriančiomis naujomis galimybėmis.

2003 metų gegužės 15 diena, Vilnius. Į Lietuvą oficialaus vizito atvyko Portugalijos prezidentas Jorge Sampaio, kurį aš pakviečiau atvykti per mūsų susitikimą Zalcburgo muzikos festivalyje. Atvykome į svečių garbei surengtą vakarienę. Pirmą kartą pasibaigus kadencijai mudu su Alma apsilankėme Prezidentūroje. Lyg ir viskas taip pat – aplinka, aptarnavimas. Tačiau atmosfera kita. Dauguma svečių mums jau nepažįstami.

Maloniai pabendravę su prezidentu Jorge Sampaio ir jo žmona, ilgai netrukę išvykome namo.

2003 metų gegužės 16 diena, Šilutė–Šiauliai. Šilutės 1-ojoje vidurinėje mokykloje atidaryta moderni kompiuterinė klasė, kurios įrengimą finansavo Almos fondas. Pasidairėme po patalpas, bendravome su mokiniais. Paraginau juos būti bendruomeniškus, sieti savo ateitį su Lietuva. Norėjosi pabūti mokykloje ilgiau, bet teko skubėti į Šiaulius.

Šiaulių krašto kultūros fondas kas antri metai skiria Stasio Šalkauskio premiją. Šiemet ji paskirta man. Iškilmės surengtos Šiaulių universiteto Baltojoje salėje. Išgirdau daug malonių atsiliepimų apie savo veiklą.

2003 metų gegužės 20 diena, Vilnius. Šiandien 15 valandą Rolando Pakso kvietimu atvykau į Prezidentūrą. Čia iškilmingai pasirašytas prezidento dekretas, kuriuo Seimas įpareigojamas patvirtinti referendumo dėl Lietuvos stojimo į Europos Sąjungą rezultatus.

Nustebino ceremonijos iškilmingumas, nors, atrodytų, įvykio nepavadintum išskirtinai reikšmingu. Pakviesta 60 svečių. Iškilmingai paskelbus: „Lietuvos Respublikos prezidentas“, atsidaro durys, pro kurias daugybę kartų yra tekę įeiti ir man, tarpduryje pasirodo Rolandas Paksas, ir tada salės skliautus sudrebina fanfarų garsai. Tai Prezidentūros naujovė. Mintys mane nukėlė į Vašingtoną, prezidento Richardo Nixono laikus. Jis mėgo iškilmingas ceremonijas, trimitininkus aprengdavo spalvingomis uniformomis ir pasirodydavo svečiams skambant fanfaroms. Nejučia pagalvojau: duok Dieve, kad Rolando Pakso prezidentavimas nesibaigtų kaip Richardo Nixono, kuris turėjo trauktis nebaigęs kadencijos.

Po ceremonijos prie manęs priėjo Rolandas Paksas ir pasiteiravo, ar nesutikčiau su juo pasikalbėti prie kavos puodelio.

Sugrįžau į savo buvusį kabinetą. Tik dviese su R. Paksu akis į akį kalbėjomės beveik porą valandų – apie užsienio politiką, įsisenėjusias vidaus problemas. Pasikalbėjome ir apie Turniškių rezidenciją. Patvirtinau, kad išsikelsime, kai tik bus suremontuotas mums skirtas namas. Anksčiausiai tai realu šių metų pabaigoje. R. Paksas neprieštaravo.

Vis dėlto pokalbis nebuvo nuoširdus. Jautėsi įtampa. Gal todėl, kad rinkimai dar nespėjo nutolti ir jų nuotaikos nepasimiršo.

PASTABOS PARAŠTĖSE

Sklaidydamas dienoraštį, pats nustebau aptikęs šį įrašą. Stebint pompastišką ceremoniją Prezidentūroje, tąkart mane persmelkė negera nuojauta: R. Pakso fanfaros man priminė R. Nixono pomėgius ir pamaniau, ar tik ir jų likimas nebus panašus.

2003 metų gegužės 21 diena, Vilnius. Kai kurie laikraščiai ėmė kelti triukšmą man pasiūlius Vyriausybei aptarti galimybę baigusiam kadenciją prezidentui skiriamą valstybinę rezidenciją pakeisti į sklypo Turniškėse nuomą 99 metams, kad galėčiau savo lėšomis pasistatyti gyvenamąjį namą. Pasipylė kaltinimų lavina, jog siekiu kažkokios naudos. Nedelsdamas paprašiau Algirdo Brazausko ir Artūro Paulausko nė nesvarstyti šio klausimo, nors, pritarus siūlytam variantui, valstybei nebūtų reikėję išlaidauti mano rezidencijai.

Spėju, kad spaudos puolimas yra užsakytas. Pasinaudojus formaliu pretekstu, siekiama pakenkti mano autoritetui visuomenėje, nors mūsų pasiūlymas būtų naudingas valstybei. O juk nė nekalbame, kad galėtume reikalauti grąžinti mano tėvams priklausiusius du namus Kaune, Kudirkos alėjoje, ir Almos tėvų namą Telšiuose, beje, neprastą – sovietmečiu jame gyveno rajono kompartijos sekretorius, o vėliau privatizavo. Dar Almos tėvams priklausė sklypas Palangoje, kuriame pastatyta „Vyturio“ sanatorija. Turime visus nuosavybės dokumentus, bet neprašome nei grąžinti šį turtą, nei sumokėti kompensacijas. O kai tik užsiminėme, kad galime patys pasistatyti rezidenciją, tik reikėtų sklypo, pasirodo, esame gobšūs!

2003 metų gegužės 25 diena, Vilnius. Vakar ir šiandien Nacionaliniame dramos teatre vyksta Tėvynės sąjungos VI suvažiavimas. Svarbus įvykis Lietuvos politiniame gyvenime jau vien todėl, kad traukiasi „senoji gvardija“ –

Vytautas Landsbergis palieka partijos vadovo postą. Nelengvas sprendimas, bet konservatoriai turbūt neturi kitos išeities, jei nori susigrąžinti visuomenės pasitikėjimą ir laimėti artėjančius Seimo rinkimus.

Drauge su kelių partijų vadovais ir konservatorių svečiais iš užsienio pasveikinau suvažiavimo delegatus. Vienas sveikintojų buvo Česlovas Juršėnas. Pasijutau nejaukiai, girdėdamas, kaip konservatoriai iš tribūnos drebia į akis juos pasveikinti atėjusiam oponuojančios politinės jėgos atstovui, kokie „tautos priešai“ yra jo bendražygiai ir kokia šventa pareiga juos patvarkyti. Pagalvojau, kad gal todėl ir nenorėjau būti siejamas su jokia partija, nes taip kalbėti negalėčiau. Ne mano stilius.

2003 metų gegužės 26 diena, pirmadienis, Vilnius. Vasariškai šilta diena bent jau nežadėjo jokių nemalonių gyvenimo pokštų. Apsirikau.

Alma išvažiavo į miestą pabendrauti su Dana Žemkalniene. Jos pietavo „Neringos“ kavinėje. Po pietų Alma, pakilusi nuo kėdės, nepastebėjo, kad stalelių eilė įrengta ant nedidelės pakylos ir reikia nulipti laipteliu žemyn. Ji žengė žingsnelį į šalį ir, praradusi pusiausvyrą, visu kūnu griuvo ant grindų. Gydytojas nuvežė ją į Santariškių klinikas ir ten nustatė kairės kojos girnelės lūžį. Greitosios pagalbos automobiliu Alma buvo pervežta į Greitosios pagalbos ligoninę. Teko sugipsuoti visą koją. Reikia šešių savaičių ramybės. Apie jokias keliones per šį laiką nėra ko nė galvoti.

2003 metų gegužės 27 diena, Vilnius. Šiandien Rotušėje Almos fondas ir Vilties klinika surengė labdaros vakarą. Almai negalint atvykti, jai atstovavau aš. Jos vardu padėkojau rėmėjams ir visiems susirinkusiems. Šv. Kristoforo kamerinis orkestras padovanojo mielą koncertą. Namo parvežiau Almai gausybę linkėjimų kuo greičiau sveikti.

2003 metų gegužės 29 diena, Vilnius. Pas mus į Turniškes atvyko Prancūzijos televizijos žurnalistų grupė. Interviu tema – Lietuva ir Europos Sąjunga. Klausimai buvo aštrūs, net šiek tiek provokaciniai. Buvau klausinėjamas, kaip Lietuva derins narystę ES ir uolų JAV politikos rėmimą, ypač dėl karo Irake. Man buvo priminti ir prezidento Jacques’o Chiraco žodžiai, kad ES naujokės neva praleidžia gerą progą patylėti, kitaip sakant, patarimas užsičiaupti.

Pasakiau, kad neįžvelgiu čia jokio konflikto, kuris galėtų suskaldyti Europą. Tai tik trumpalaikiai politinių ambicijų karai, aiškinantis, kas svarbesnis Europoje ir gali kalbėti pirmiausia.

Vėliau susitikau su Japonijos ambasadoriumi Lietuvoje, atvežusiu man asmeninį imperatoriaus laišką.

2003 metų gegužės 30 diena, Kaunas–Vilnius. Šiandien itin intensyvi dienotvarkė. Jau pusę dvyliktos buvau šalia Kauno, Noreikiškėse. Dalyvavau diplomų teikimo Žemės ūkio universiteto magistrams šventėje. Labai pakili atmosfera, visa salė – kone gėlių jūra.

Įteikus diplomus, turėjau atsisakyti pasiūlymo pietauti universitete ir grįžau į Vilnių, nes 16 valandą „Forum Palace“ centre susitikau su didžiule JAV Kongreso delegacija. Joje net 25 asmenys. Labai geri atsiliepimai apie Lietuvą. Vien susižavėjimas. Iš šalies esame vertinami geriau, nei patys apie save manome.

Iš „Forum Palace“ išskubėjau į Kongresų rūmus dalyvauti Editos Mildažytės laidos „Bėdų turgus“ filmavime. Šiandien pirmą kartą rengiamas „Žaliojo obuolio“ labdaros koncertas, kuris turėtų tapti tradicinis. Labdaros veikla pasižymėję asmenys bus apdovanojami „Žaliuoju obuoliu“. Pirmąja laureate tapo Alma, bet negalėjo atvykti. Jai atstovavau aš. Padėkojau jos vardu už apdovanojimą, pasveikinau apie tūkstantį svečių ir tariau „ačiū“ visiems, kuriems nesvetimos kitų žmonių bėdos.

Tačiau būti iki vakaro pabaigos negalėjau, nes reikėjo vykti į Rotušę. Čia fotografai atidarė geriausių metų nuotraukų parodą. Tariu sveikinimo žodį ir išvažiuoju į „Forum Palace“, kur TV3 švenčia savo dešimtmetį.

2003 metų gegužės 31 diena, Vilnius. Šiandien Filharmonijos salėje įvyko naujos partijos – Liberalų ir centro sąjungos – įkūrimo iškilmės. Tiksliau būtų sakyti, kad susijungė trys giminingos partijos: Liberalų, Centro ir Moderniųjų krikščionių demokratų sąjungos. Sveikindamas suvažiavimo dalyvius, palinkėjau Liberalų ir centro sąjungai tapti ilgaamže, tvirtai savo keliu žengiančia įtakinga Lietuvos politine jėga. Naujos partijos vadovu išrinktas Artūras Zuokas.

2003 metų birželio 8 diena, sekmadienis, Čikaga. Jau prabėgo keturios dienos, kai aš atskridau į Čikagą. Apsistojau pas Biručius, beveik visą laiką būnu namuose, niekam neskambinau. Praėjusį ketvirtadienį nuvykau į Čikagos neurochirurgijos ir neurologijos tyrimų institutą. Susitikau su dr. Leonardu J. Cerullo, kuris drauge su dr. Noamu Y. Stadlanu darys man operaciją – atpalaiduos nugaroje spaudžiamą nervą. O kad tai būtina, jokių abejonių nėra, nes paėjėjus vos 100–200 metrų man pakerta kojas. Sutarėme, kad penktadienį bus atlikti tyrimai, o pirmadienį, rytoj, atvyksiu į ligoninę ir septintą ryto mane operuos.

Nesijaudinu, žinau, kad operaciją darys geriausi šios medicinos srities specialistai. Žinoma, visiškai pamiršti, kas laukia pirmadienį, turbūt neįmanoma.

2003 metų birželio 14 diena, šeštadienis, Čikaga. Pirmadienį man buvo sėkmingai padaryta operacija – truko šešias su puse valandos. Ligoninėje praleidau penkias dienas. Pirmiausia teko mokytis, kaip nesukeliant stipresnio skausmo nuo vieno šono apsiversti ant kito, vėliau – kaip atsisėsti lovoje, atsistoti ir žengti pirmuosius žingsnius per palatą, netrukus prilaikomam pasivaikščioti po koridorių. Sulig kiekvienu išaušusiu rytu jaučiausi vis geriau ir tvirčiau.

Buvau paprašęs nejungti manęs su man skambinančiais žmonėmis. Kasdien kalbėdavausi telefonu tik su Alma. Palatoje mane lankė vieninteliai Biručiai. Jie atveždavo „Delfi" pranešimų apžvalgas, todėl galėjau sekti cirku paverstus Vilniaus mero rinkimus. Sostinės vadovas vėl neišrinktas. Politinę valdžią savo rankose turinčios Algirdo Brazausko ir Rolando Pakso partijos tyčiojasi ir iš visuomenės, ir iš demokratijos principų.

Šiandien Biručių namuose jau be didesnio vargo atsikėliau iš lovos. Du kartus apėjau gyvenamųjų namų bloką, pusantros valandos pajėgiau išsėdėti kėdėje ir galėjau įrašyti į dienoraštį šias eilutes. Jeigu taip greitai gerės sveikata, neabejoju, kad, kaip numatyta, birželio 24 dieną grįšiu namo pas Almą.

Šiandien Čikagoje jau tikra vasara. Labai šilta. Alma sako, kad ir Vilniuje panašus oras. Tikėkimės, kad kai liepos pirmąją savaitę į Lietuvą suvažiuos Dainų ir šokių šventės svečiai, galės džiaugtis saulėtomis dienomis ir gėrėtis pagražėjusia mūsų sostine. Rašau būdamas toli nuo Lietuvos, nuo Vilniaus, o mintimis ir jausmais jau tenai – namuose. Greitai grįšiu.

2003 metų birželio 16 diena, Čikaga. Prabėgo savaitė po operacijos. Neįtikėtina, bet jau galiu nejausdamas skausmo atsisėsti ir atsistoti. Ateinančią savaitę grįšiu namo. Kasdien kalbuosi su Alma.

2003 metų birželio 23 diena, Čikaga. Šiandien atėjo laiškas iš Baltųjų rūmų. Prezidentas George'as W. Bushas linki man greičiau sveikti.

Atsiuntė „Veido" žurnalo numerį, jame paskelbta apklausa, kurie politikai, žmonių vertinimu, vykdė skaidriausią politiką. Už mane pasisakė 58,7 proc. apklaustųjų, už antroje vietoje likusį Rolandą Paksą – 13,3 proc.

2003 metų birželio 26 diena, Vilnius. Kelionė nebuvo varginanti. Miegas neėmė, bet ir nugara nekamavo.

Prie namų durų mane pasitiko Alma – ji jau vaikšto.

Šiandien nuvykau į Filharmoniją klausytis Lietuvos nacionalinio simfoninio orkestro, jam dirigavo pasaulinio garso lenkų kompozitorius Krzysztofas Pendereckis. Griežė Davidas Geringas ir jo mokiniai violončelininkai Tatjana Vasiljeva bei Borisas Andrijanovas. Įspūdingas koncertas.

Beje, daug kas nustebo, išvydę mane salėje. Mat, nugirdę apie operaciją, manė, kad aš dar vargiai įstengiu paeiti.

2003 metų birželio 28 diena, šeštadienis, Vilnius. Prasideda Mindaugo karūnavimo 750-ųjų metinių jubiliejinės iškilmės. Šia proga rengiamos III Pasaulio lietuvių sporto žaidynės, atidarymas įvyko šiandien Vingio parke.

Vilniuje jau jaučiamas svečių antplūdis – suvažiavo užsienio lietuvių grupių iš viso pasaulio.

Per žaidynių atidarymo iškilmes stebino Rolando Pakso laikysena. Porą valandų sėdėjome greta, bet jis neparodė jokio noro persimesti su manimi bent keliomis mandagumo frazėmis.

2003 metų birželio 29 diena, sekmadienis, Vilnius. Vakar sužinojęs, kad šiandien Kaune, Petrašiūnų kapinėse, bus minimos penktosios kunigo Ričardo Mikutavičiaus žūties metinės, pakeičiau savo planus ir nuvykau į minėjimą.

Susirinko 50–60 žmonių. Saulėtas, šiltas, bet netvankus rytas, kapines gaubia ramybės dvasia, o prie Ričardo Mikutavičiaus kapo tvyro dvasinės šventovės rimtis.

Tarta nedaug žodžių – vos keletas kalbų. Aš atsisakiau kalbėti, nes nesinorėjo, kad Ričardo Mikutavičiaus prisiminimas virstų ilgų prakalbų sakymu. Tik padėjau prie kapo puokštę gėlių.

Popietę sugrįžau į Vilnių. Šiandien Almos mamos 99-asis gimtadienis. Telefonas kaito nuo skambučių ir iš Lietuvos, ir iš Amerikos. Pasveikinti susirinko giminės, bet tik patys artimiausi. Kiti turbūt „tauposi“ 100-ajam jos gimtadieniui.

2003 metų birželio 30 diena, Vilnius–Varšuva. Vėl kelyje – skrendu į Varšuvą. Mane lydi Egidijus Meilūnas ir Laimonas Tallat-Kelpša. Varšuvoje pasitinka Lenkijos prezidentūros ir Užsienio reikalų ministerijos atstovai. Apsistojęs viešbutyje šalia Seimo, tuoj pat išvykstu į svečius pas buvusią Lenkijos ambasadorę Lietuvoje ponią Eufemią Teichmann. Ji gyvena puošnioje, senųjų dvarų architektūros stiliaus viloje Varšuvos priemiestyje.

Po malonaus pokalbio prie kavos puodelio išvažiuoju į Belvederio rūmus, kur prezidentas Aleksanderis Kwaśniewskis mano garbei rengia vakarienę. Kalbamės apie Lietuvos ir Lenkijos santykius ir įvairiais tarptautinės politikos klausimais. Pokalbį baigėme rūmų sodo verandoje vidurnaktį.

2003 metų liepos 1–2 dienos, Varšuva–Vilnius. Vakar duoti išsamaus interviu susitikau su žurnalo „Polityka" vyriausiuoju redaktoriumi. Daugiausia kalbėjomės apie būsimą Lietuvos ir Lenkijos vaidmenį Europos Sąjungoje, taip pat apie istorinius mūsų ryšius ir galimybes kartu spręsti problemas, ypač bendraujant su Rusija.

Popietę praleidau Varšuvos universitete, kur jau esu kalbėjęs prieš trejetą metų. Šį kartą gausiai susirinkusiai politikų, diplomatų, profesorių ir studentų auditorijai perskaičiau paskaitą anglų kalba apie šiuolaikinę Lietuvos užsienio politiką.

Kitą dieną Lenkijos užsienio reikalų ministerijoje susitikau su ministru Włodzimierzu Cimoszewicziumi. Esame seni pažįstami, todėl iškart užsimezgė atviras širdingas pokalbis. Kaip vėliau pasakė mane lydėjęs mūsų ambasadorius Lenkijoje Darius Degutis, išjudinau keletą klausimų, kurie daugelį mėnesių buvo įšaldyti. Atrodo, mūsų šalių užsienio reikalų ministrams kiek trukdo susikalbėti šiokie tokie charakterių skirtumai.

2003 metų liepos 4 diena, Vilnius. Šiandien visi keliai veda į JAV ambasadą – amerikiečiai švenčia Nepriklausomybės dieną. Kaip visuomet, JAV ambasados priėmime galima sutikti visą Lietuvos valdžią, užsienio šalių diplomatus ir, aišku, visą būrį Amerikos lietuvių. Šį kartą ypatinga proga – ambasadorius Johnas Tefftas baigia tarnybą mūsų šalyje. Paliks apie save kuo geriausių prisiminimų.

2003 metų liepos 6 diena, Vilnius. Lietuva gyvena švenčių nuotaika. Iš viso krašto ir iš kitų pasaulio šalių sugužėjo dainų ir šokių ansamblių – ir jaunimo, ir vyresnių žmonių. Gausybė turistų.

Vilnius pasipuošė Mindaugo karūnavimo 750-mečio iškilmėms: stilingai ir puošniai atnaujintas Gedimino prospektas, nutiestas naujas tiltas per Nerį, pastatytas paminklas Mindaugui. Miestas lyg atjaunėjo, nušvito.

Šiandien pas mus į Turniškes į svečius atvažiavo jubiliejaus iškilmėse dalyvaujantis prezidentas Aleksanderis Kwaśniewskis. Jis sakė norintis pasimatyti su Alma, kuri dėl kojos traumos dar negali dalyvauti renginiuose.

2003 metų liepos 16 diena, Vilnius. Tvarkau mūsų persikėlimo į naują būstą biurokratinius reikalus. Rolando Pakso komanda visaip mus skubina, kad greičiau išsikraustytume iš rezidencijos. Anaiptol nenorime vilkinti persikraustymo, bet reikalauju, kad naujoje vietoje būtų normalios sąlygos gyventi. Tenka kovoti dėl kiekvienos smulkmenos.

2003 metų liepos 25 diena, Vilnius. Reto grožio vietoje – Žemaitijos nacionaliniame parke prie Platelių ežero – surengta Lietuvos skautų sąjungos tautinė stovykla. Stovyklauja 1 400 skautų iš visos Lietuvos. Šiandien aš jų garbės svečias. Atvykome su Raimundu Mieželiu. Kur akį užmeti – driekiasi palapinių miškas. Tvarkinga aplinka, nors čia suvažiavę įvairaus amžiaus skautai – pradedant vilkiukais, kuriais tampama nuo šešerių metų, baigiant jau akademikais.

Skautų sąjunga man suteikė Lietuvos skautijos nario garbės vardą, stovykloje įteikė ženklą, pasirišau skauto Vyčio kaklaraištį. Pasveikinau jaunimą, palinkėjau skautišką meilės tėvynei dvasią skleisti visoje Lietuvoje.

Pabendravau su skautais, jų vadovais. Apgailestavome, kad mūsų žiniasklaida neparodė jokio dėmesio šiai stovyklai. Nė viena televizija neatsiuntė filmavimo grupės, nors kitas toks renginys įvyks tik po penkerių metų. O buvo ką parodyti.

Vilnių pasiekėme tik apie vidurnaktį. Visu keliu namo priešinga kryptimi riedėjo nenutrūkstamas automobilių srautas. Atrodo, visa Lietuva traukė į Klaipėdą, švenčiančią Jūros šventę.

2003 metų liepos 30 diena, Vilnius. Lankiausi Utenoje, Ukmergėje, Labanoro girioje. Kai prieš trejus ar ketverius metus važinėjau po Lietuvą ir domėjausi aplinkosaugos reikalais, mačiau netvarkingai sandėliuose laikomas chemines medžiagas, pesticidus. Ypač žmonėms ir aplinkai pavojingi skystieji chemikalai, galintys net sprogti.

Per šią kelionę pastebėjau džiuginančių pokyčių. Utenoje įkurta įmonė, perdirbanti popierių, stiklą, plastiko atliekas ir gaminanti plastikinius kibirus, kubilus. Beveik visą produkciją eksportuoja į Vokietiją.

Ukmergėje baigiama išvežti į Vokietiją buvusioje sovietų karinėje bazėje sandėliuojamus 4 tūkstančius tonų pesticidų. Tam naudojami ES pinigai. Tad judame pirmyn.

Kelionės pabaigoje apsilankiau Labanore, Aukštaitijos nacionaliniame parke. Prisimenu, kaip įsijautęs amžiną atilsį prof. Česlovas Kudaba pasakodavo apie šias vietas. Natūralaus gamtos grožio karalija.

Čia buvo susirinkę į konferenciją visų rajonų aplinkos apsaugos inspektoriai.

Svečiuojantis Dubingiuose.

Kalbėjau ir aš – apie aplinkosaugos perspektyvas Lietuvai įstojus į ES. Baigdamas kalbą, papasakojau, kad parašiau laišką naujajai JAV aplinkos apsaugos agentūros vadovei Marianne L. Horinko. Jos patarėjai siūlo nutraukti JAV finansinę paramą Baltijos valstybių aplinkosaugos projektams (šiais metais Lietuvai numatyta skirti apie 5 milijonus dolerių). Remiamasi tuo, kad jau kitąmet mūsų šalys įstos į ES ir gaus dar daugiau lėšų iš Briuselio.

Laiške Marianne L. Horinko, su kuria esame drauge dirbę JAV aplinkos apsaugos agentūroje, išdėsčiau argumentus, kodėl būtų padaryta didelė klaida, jei mano prieš daugelį metų inicijuota parama Baltijos šalims būtų nutraukta. Šie pinigai skiriami tęstinėms labai svarbioms aplinkosaugos programoms. Jei finansavimas bus nutrauktas, sustos pradėti, bet nebaigti darbai.

2003 metų liepos 31 diena, Vilnius. Laikraščiai, vasarą gal nerasdami didesnių sensacijų, šiandien pranešė, kad kelsiu savo kandidatūrą į Europos Parlamentą ir, ko gero, būsiu stiprus kandidatas į Parlamento vicepirmininkus. Staigmena ir man.

2003 metų rugpjūčio 1 diena, Vilnius. Rudenį Lietuvos televizija pradeda transliuoti naują laidą „Be pykčio“, jos vedėjas bus Leonidas Donskis. Šiandien jis įrašė maždaug valandos pokalbį su manimi. Kalbėjomės apie „Santarą–Šviesą“, švenčiančią 50-ties metų jubiliejų.

2003 metų rugpjūčio 2 diena, Ariogala. Nuvykau į Dubysos slėnį, kur jau tryliktą kartą į savo sąskrydį rinkosi politiniai kaliniai ir tremtiniai. Dalyvavau tokiame renginyje jau ne pirmą kartą ir pastebėjau, kad žmonių mažėja. Nieko nepadarysi, metai bėga, ir karta, kuri kovojo už mūsų visų laisvę, pamažu išeina. Juo labiau brangūs susitikimai su šiais drąsiais, tiesiais ir maloniais žmonėmis.

2003 metų rugpjūčio 5 diena, Vilnius. Šiandien susitikau su Pramonininkų konfederacijos vadovu Bronislovu Lubiu jo namuose Žvėryne. Pusantros valandos pietaudami bendravome. B. Lubys labai entuziastingai mane įkalbinėjo kandidatuoti į Europos Parlamentą. Esą praėjusią savaitę žinią apie tai perskaitė laikraštyje ir jau tarėsi su Pramonininkų konfederacija. Jo žodžiais, visi remia mano kandidatūrą, nes įsitikinę, kad aš puikiai reprezentuosiu Lietuvą Briuselyje. Padėkojęs pasakiau, kad dar nė nesvarstau tokios galimybės. Kalbėjomės ir apie Lietuvos ekonomikos padėtį, tolesnę plėtrą.

Pavakare atvyko Darius Kuolys, Romas Kuprys ir Džoja Barysaitė filmuoti

pasakojimo apie penkerius mano kadencijos metus. Alma jausmingai pasakojo apie savo svajones, viltis, susitikimus su Lietuvos žmonėmis.

O vakare daviau interviu „Lietuvos rytui“. Be kita ko, atsakiau ir į klausimą, ar Valdas Adamkus nepasitraukė iš viešojo gyvenimo. Pateikiau statistiką: per penkis mėnesius nuo kadencijos pabaigos dalyvavau devyniose tarptautinėse konferencijose, aštuonis kartus susitikau su užsienio šalių vadovais ar politikais, daviau 6 interviu užsienio ir 15 interviu Lietuvos žurnalistams. Žinoma, anaiptol ne visada žiniasklaida praneša apie mano susitikimus, bet dirbu ne tam, kad atkreipčiau į save dėmesį.

2003 metų rugpjūčio 6 diena, Vilnius. Šiandien Turniškėse vakarieniavau su savo kadenciją Lietuvoje baigiančiu ir į Moldovą išvykstančiu Rusijos ambasadoriumi Jurijumi Zubakovu. Kalbėjomės apie politiką, neapėjome ir Baltijos jūroje šalia Nidos planuojamo naftos gręžinio D-6 problemos. Griežtai pasisakiau prieš šį bendrovės „Lukoil“ projektą. J. Zubakovas diplomatiškai vengė reikšti savo nuomonę, bet ir neteisino šio ekologinį pavojų keliančio rusų sumanymo. Jis net pripažino, kad Rusijai naftos iš šio gręžinio nelabai ir reikia.

Ambasadorius palankiai įvertino pastarųjų metų Lietuvos ir Rusijos santykius ir nemažai nuopelnų skyrė man. Juokaudamas atsakiau, kad jis, būdamas patyręs diplomatas, moka sakyti komplimentus. Bet iš viso pokalbio labiausiai įstrigo viena jo pastaba. Kalbėjomės apie prezidento rinkimus. Ambasadorius pareiškė, kad mano rinkimų kampanija buvo aukštos kultūros, vakarietiška, ir netikėtai pridūrė: „Jūs rinkimų nepralaimėjote. Laimėjo pinigai.“

PASTABOS PARAŠTĖSE

Jurijus Zubakovas – patyręs diplomatas. Juo labiau buvo nelaukta, kad užsienio šalies ambasadorius taip atvirai pareikštų nuomonę, kad R. Paksas prezidento rinkimus 2003 metais laimėjo pinigais. Telieka manyti, kad jis galėjo žinoti daugiau už mane ir atsisveikindamas prasitarė tai, ko kitu atveju, matyt, nieku gyvu nebūtų prasitaręs.

2003 metų rugpjūčio 16 diena, Rokiškis. Panemunėlyje atidengtas paminklas žuvusiems partizanams. Šiose nuošaliose vietose netoli sienos su Latvija jų žuvo per du šimtus. Panemunėlio žmonės, niekieno neraginami,

nutarė įamžinti partizanų atminimą, patys surinko pinigų, vietos skulptorius sukūrė paminklą – angelą.

Paminklą pašventino Panevėžio vyskupas Jonas Kauneckas, susirinko apie du tūkstančius žmonių, bet iš Vilniaus, išskyrus mus su Alma, niekas neatvažiavo. Oras keitėsi vos ne kas penkiolika minučių: išlenda saulė, netrukus pradeda lyti ir vėl išsigiedrija ketvirčiui valandos. Tačiau tai nesutrikdė iškilmių rimties. Miela regėti, kad tokiose nedidelėse bendruomenėse išsaugota tiek daug pagarbos pasiaukojimui už tėvynę.

2003 metų rugpjūčio 26 diena, Vilnius. Jau kuris laikas Rolando Pakso komanda mus spaudžia greičiau persikraustyti į mums skirtą rezidenciją. Ir mes to norime, bet pageidaujame, kad namas būtų visiškai įrengtas ir mums nereikėtų gyventi tebesitęsiant darbams.

Šiandien pagaliau persikraustėme, nors dar ne viskas sutvarkyta. O jei papasakotume, kaip kraustėmės, mūsų draugai net nepatikėtų. Valdžia ne tik neatsiuntė pagalbininkų, bet net nepasiteiravo, ar mums reikia kokios pagalbos. Mums privačiai padėjo keli mieli žmonės: du kiemsargiai, elektrikas, stalius ir dar pora Turniškėse dirbančių asmenų. Jie be jokios technikos, rankomis pernešė mūsų daiktus.

Dar daug ką reikės sutvarkyti, bet jau dabar matau, kad Almos pastangomis įsikursime jaukiai ir stilingai.

Ne vien persikėlimo rūpesčiais šiomis dienomis gyvenome. Vakar naujasis JAV ambasadorius Lietuvoje Stephenas Mullas įteikė skiriamuosius raštus Rolandui Paksui, o šiandien neviešoje vietoje susitiko su manimi. Kalbėjomės apie porą valandų.

2003 metų rugpjūčio 27 diena, Vilnius. Vilniuje vyksta Pasaulio informacinių technologijų forumas, į kurį atvyko 600 svečių iš užsienio. Buvau paprašytas tarti atidarymo žodį. Mat prieš pusantrų metų ėmiausi iniciatyvos skatinti Lietuvoje informacinių technologijų plėtrą.

Forumo rengėjai kvietė ir Rolandą Paksą, jis žadėjo atvykti, bet taip ir nepasirodė. Tuo tarpu premjeras Algirdas Brazauskas ne tik atsiliepė į kvietimą, bet ir nepabijojo kalbėti angliškai. Tik gal jam parengta kalba buvo per ilga, todėl A. Brazauskui teko gerokai pavargti. Vis dėlto susidorojo.

2003 metų rugpjūčio 30 diena, Vilnius. Lankėmės Sidabrave, kurio bendruomenė – vos 400 žmonių. Ne pirmą kartą čia viešėjome, nes miestelyje yra Almos globojama mokykla. Šįsyk jos fondo lėšomis įrengta moderni klasė. Kar-

tu buvo švenčiama ir Derliaus diena. Į mokyklos salę susirinko kone visa bendruomenė. Jautėmės lyg būtume atvykę į svečius pas darnią, draugišką šeimą.

2003 metų rugsėjo 1 diena, Vilnius. Nuo aštuntos ryto su Alma svečiavomės mokyklose. Pirmiausia apsilankėme privačioje „Saulės" mokykloje. Direktorei Irenai Stasiulevičienei mane pristačius: „Šią pirmąją naujųjų mokslo metų pamoką ves prezidentas Valdas Adamkus", man teko 45 minutes atsakinėti į mokinių klausimus.

Vėliau nuvykome į Jono Basanavičiaus vidurinę mokyklą, iš ten – į „Atgajos" specialiąją mokyklą.

Po apsilankymų mokyklose mano kelias vedė į Klaipėdą, kur Lietuvos krepšinio rinktinė buvo išlydėta į Europos pirmenybes Stokholme, o Alma pasiliko Vilniuje klausytis Rugsėjo 1-osios proga rengiamo iškilių muzikantų koncerto Prezidentūros kieme. Šią tradiciją inicijavome mes.

Į krepšininkų išlydėjimo koncertą susirinko apie 15 tūkstančių žmonių, daugiausia jaunimo. Sveikindamas sportininkus, pasakiau: „Laikas sugrąžinti Europos auksą į Lietuvą. Lauksime jūsų grįžtant su čempionų apdovanojimais."

2003 metų rugsėjo 3 diena, Rodo sala, Graikija. Pirmą kartą gyvenime vos nepavėlavome į lėktuvą. Šiaip taip spėjome įsėsti. Pirmiausia skridome į Kopenhagą, čia pralaukę pusantros valandos įsėdome į Vienos reisą, iš ten – į Atėnus ir tuomet galiausiai į Rodo salą.

Išlipome iš lėktuvo – ir iškart apgaubė tvankuma. Oro temperatūra – 32 laipsniai šilumos. Mus įkurdino 5 žvaigždučių viešbutyje. Pro langus matėme, kaip banguoja ir prie kranto baltomis putomis šiaušiasi Egėjo jūra. Ties horizontu už 4 kilometrų matyti Turkijos pakrantė.

Rodo saloje gyvena apie 130 tūkstančių žmonių, o per sezoną iš viso pasaulio atvyksta pailsėti iki 2 milijonų turistų.

Čia atvykau pakviestas dalyvauti tarptautiniame forume „Civilizacijų dialogas". Dar vienas dalyvis iš Lietuvos – profesorius Algimantas Prazauskas.

Ši kelionė labai pravers Almai – kraustantis į naują namą ji labai daug dirbo. Dar niekada nemačiau jos taip išvargusios.

Forume dalyvavo 42 valstybių atstovai. Aš vadovavau vieno apskritojo stalo diskusijoms ir tariau žodį baigiamajame posėdyje.

Į šį renginį specialiai užsakytu lėktuvu atskrido daug rusų, jie drauge su graikais yra forumo rengėjai. Visur girdėti rusų kalba, vienas konferencijos pirmininkų – Vladimiras Jakuninas. Tačiau nemaloniai nustebino ne rusai, o vienas

politikos mokslų profesorius iš Liuksemburgo. Demagogija persunktoje kalboje jis koneveikė prezidentą George'ą W. Bushą, kurstė antiamerikines nuotaikas, paskelbė, kad visos XX amžiaus nelaimės ir tragedijos – amerikiečių kapitalizmo bei JAV politikos pasekmė, o baigė savo apokaliptinius svarstymus perspėjimu, kad jeigu George'as W. Bushas vėl būtų perrinktas, viso pasaulio lauktų vos ne katastrofa. Pamaniau, kad gal tokių kalbų žmonėms neteko girdėti nuo Hitlerio ir Stalino laikų.

Su Alma kiekvieną dieną porai valandų susitikdavome prie baseino. Ji puikiai pailsėjo, o aš visą laiką skyriau konferencijai.

Konferencijai pasibaigus mes dar turėjome laiko automobiliu pakeliauti po salą. Kerėjo reto grožio atsiveriančios jūros, pakrančių ir augalijos vaizdai.

2003 metų rugsėjo 7 diena, Brijuni sala, Kroatija. Iš Rodo salos šį kartą per Atėnus, Vieną ir Zagrebą atskridome į Pulą, iš čia iš pradžių keliavome autobusu, vėliau laivu nuplaukėme į Brijuni salą, kur vyksta tarptautinė Šiaurės ir Pietų Europos ekonominio bendradarbiavimo konferencija.

Mūsų viešbutis stovi ant jūros pakrantės. Stebina neregėtas vandens skaidrumas.

Konferencijoje dalyvauja 22 valstybių atstovai. Konferencijai pirmininkauja buvęs Suomijos prezidentas Martti Ahtisaari. Man teko nemažai su juo bendrauti, maloniai prisiminėme mūsų ankstesnius susitikimus.

Aš pirmininkauju vienai plenarinei sesijai, taip pat esu pagrindinis pranešėjas baigiamojoje sesijoje – per iškilmingą vakarienę, kurioje dalyvaus ir Kroatijos prezidentas Stjepanas Mesićius.

2003 metų rugsėjo 8 diena, Brijuni sala. Į konferenciją atvykęs Graikijos ir Turkijos verslo rūmų prezidentas Sarikas Tara nedidelei grupei svečių surengė priėmimą, kaip pasigyrė, savo šešių milijonų dolerių vertės jachtoje. Drauge su prezidentais Stjepanu Mesićiumi ir Martti Ahtisaari priėmiau kvietimą ir aš.

Mes, prezidentai, nuo pakrantės iki jachtos plaukėme motorine valtimi. Alma pasirinko aplinkinį kelią – į švartavimosi prieplauką ją nuvežė golfo automobiliuku. Atvykome beveik vienu metu, ir mano akyse vos neįvyko nelaimė. Matau, kaip Alma ima lipti į jachtą liepteliu, o jis kyla gana stačiai ir dar sulig kiekvienu žingsniu siūbuoja, linguoja. Mes tuo metu priplaukiame prie jachtos, bet iš motorinės valties dar nespėjame išlipti. Ir staiga nustėrstu – matau, kaip Alma praranda pusiausvyrą, susvirduliuoja ir griūva, bet paskutinę akimirką nusitveria už lieptelio virvių ir pakimba virš banguojančio vandens. Paklaikęs iš

siaubo, ją atvežusiems jūreiviams angliškai surinku: „Griebkite ją!“ Arčiausiai jos buvęs vyrukas spėja užšokti ant lieptelio ir ją sučiupti. Tai truko kelias akimirkas. Pasirodo, Almos batelio kulniukas įstrigo į tarpą tarp lieptelio sąsajų ir ji prarado pusiausvyrą. O vandens gylis toje vietoje – 4 metrai...

Visa kita, išskyrus šį kuriam laikui mums šoką sukėlusį įvykį, klostėsi puikiai. Kalbėdamas baigiamojoje sesijoje, pakviečiau kitais metais Šiaurės ir Pietų Europos ekonomikos forumą rengti Vilniuje.

2003 metų rugsėjo 11 diena, Vilnius. „Stiklių“ restorane susitikome papusryčiauti su Prancūzijos Senato pirmininku Christianu Poncelet ir jo vadovaujama delegacija. Šio susitikimo iš anksto neplanavau – jis buvo surengtas pono Poncelet prašymu. Mums yra tekę bendrauti per mano oficialų vizitą Prancūzijoje. Tuomet aš jį ir pakviečiau atvykti į Lietuvą. Šįkart kalbėjomės apie mūsų valstybių santykius, Europos ateitį. Prancūzai stebėjosi, kiek daug Lietuva sugebėjo pasiekti per pastaruosius kelerius metus.

2003 metų rugsėjo 14 diena, Stokholmas. Prieš porą dienų atvykau į Europos krepšinio pirmenybių finalinę dalį. Seniai nesijaučiau toks laimingas, kaip drauge su keturiais tūkstančiais lietuvių sirgdamas už pergales skinančią mūsų komandą. Mes po 64 metų vėl čempionai! Prisimenu, kaip vaikystėje džiaugėmės Lietuvos krepšininkų triumfu 1939 metais Kaune surengtose Europos krepšinio pirmenybėse, o prieš tai – Rygoje. Labai smagu jaustis šio triumfo, kurio laukėme 64 metus, dalyviu.

2003 metų rugsėjo 15 diena, 13 valanda, Kaunas. Dar tebebūnant Stokholme man paskambino iš Vilniaus ir pranešė, kad Kauno meras Arvydas Garbaravičius primygtinai prašo manęs atvykti į Karmėlavos oro uostą pasitikti parskrendančių krepšininkų. Abejojau, ar verta man ten rodytis, – išlydėjau krepšininkus iš Klaipėdos į Stokholmą, tad ar nebus persistengta, jei dar juos ir pasitiksiu, juolab kad netrūks politikų, norinčių pasišildyti Europos čempionų šlovės spinduliuose.

Vis dėlto nusileidau Kauno spaudimui ir nesigailiu atsidūręs Karmėlavos oro uoste. Įspūdingas reginys: tyvuliuoja Lietuvos vėliavų jūra, skanduoja mūsų tėvynės vardą per du tūkstančius daugiausia jaunų žmonių.

Krepšininkus atskraidinęs lėktuvas nusileido be ketvirčio antrą. Iš oro uosto čempionai atviru autobusu, lydimu didžiulės kolonos automobilių, patraukė į Santakos slėnį. Visu 12 kilometrų ilgio keliu – gyva žmonių siena, mėtanti gėlių

puokštes, skanduojanti „ačiū, ačiū!“ ir „Lietuva!“ Pagalvojau, kaip mums reikėjo tokio įvykio, kuris vėl sužadintų pasididžiavimo savo tauta jausmą. Važiuodamas paskui krepšininkus, prisiminiau 1989-ųjų Baltijos kelią. Pranešama, kad susirinko apie 100 tūkstančių žmonių, o Santakos slėnyje laukė dar 20 tūkstančių minia.

Nepamirštami įspūdžiai. Tik gal per daug kalbėjo politikai.

2003 metų rugsėjo 20 diena, Kauno rajonas, Lapės. Šiandien Lapėse vyko pirmasis Lietuvoje tarptautinis golfo turnyras mano taurei laimėti. Įsteigiau ją, norėdamas populiarinti šį žaidimą Lietuvoje. Jaučiuosi už tai atsakingas jau vien todėl, kad patarinėjau Vytautui Motiejūnui, kaip įrengti pirmąjį mūsų šalyje golfo aikštyną „Elnio“ golfo klube.

Susirinko 40 žaidėjų, keli dalyviai – iš Latvijos. Ir oras pasitaikė beveik idealus: apie 25 laipsniai šilumos, saulėta, bet ne itin tvanku.

„Elnio“ golfo klubas veikia jau apie metus, bet laukai įrengti dar gana primityviai, prireiks metų kitų, kol bus pasiektas reikiamas lygis. Vis dėlto golfas pamažu populiarėja. Būtų ypač stiprus impulsas šiam žaidimui, jei pagaliau netoli Vilniaus būtų įrengtas ne 9, kaip Vytauto Motiejūno klube, o 18 laukų aikštynas. Tik neaišku, kada tai įvyks. Pastangos uždrausti statybas ir visokios biurokratinės kliūtys jau pasiekė beprotystės lygį.

2003 metų rugsėjo 21 diena, Vilnius. Į Vilnių atvyko senas mano draugužis, įtakingas respublikonų veikėjas Bruce’as Jacksonas. Prieš prasidedant jo oficialiems susitikimams Lietuvoje, jis pakvietė mane papietauti į „Baltąjį Štralį“. Kalbėjomės ir apie JAV politiką, ir apie Lietuvos politinio gyvenimo ypatumus.

2003 metų rugsėjo 24 diena, Vilnius. Šiandien LNK televizija pranešė, kad, jos šaltinių žiniomis, aš, susitikęs su Bruce’u Jacksonu, neva mėginau trukdyti Rolando Pakso planuojamam vizitui į JAV.

Visiška nesąmonė. Kategoriškai paneigiau šį išsigalvojimą. Atrodo, kai kurie žiniasklaidos kanalai tiesiog negali gyventi be sensacijų ir, jei jų neranda, paskelbia bet kokį gandą, nekreipdami dėmesio, ar tai nepakenks Lietuvos valstybės įvaizdžiui.

Numanau ir kas skleidžia tokius gandus. Bet nesirengiu leistis į polemiką su šiais gandonešiais.

2003 metų rugsėjo 27 diena, Paryžius. Vakar penkioms dienoms atvykome į Paryžių. Pagrindinis tikslas – priimti UNESCO geros valios ambasadoriaus

įgaliojimus. Kartu su Alma nutarėme pasižvalgyti po Paryžių, tad pabūsime čia penkias dienas. Apsistojome nedideliame šeimyniškame viešbutyje visiškai arti UNESCO būstinės.

Mano inauguracija geros valios ambasadoriumi rengiama 32-osios UNESCO sesijos dienomis. Po beveik dvidešimt metų į organizaciją grįžta JAV, todėl į Paryžių atvyko Laura Bush.

2003 metų rugsėjo 29 diena, Paryžius. Nesitikėjau, kad į mano inauguracijos iškilmes susirinks tiek daug svečių – per du šimtus: UNESCO ambasadorių, darbuotojų, žurnalistų, Prancūzijos lietuvių bendruomenės atstovų. Specialiai atvyko ir Seimo pirmininkas Artūras Paulauskas su žmona Jolanta.

Prieš ceremoniją susitikau su UNESCO generaliniu direktoriumi Kōichirō Matsuura.

Lietuvos ambasadorė prie UNESCO Ina Marčiulionytė surengė svečiams priėmimą. Susirinko mieli žmonės. Mums su Alma net buvo gaila, kad turėjome tik trumpai pabendravę išvykti į Amerikos ambasadoriaus rezidenciją, kur mūsų laukė privataus pokalbio mus pakvietusi Laura Bush. Susitikus pirmoji JAV ponia linksmai prisiminė, kaip pernai spalio mėnesį drauge su vyru prezidentu George'u W. Bushu viešėjo Vilniuje.

2003 metų spalio 7 diena, Vilnius. Vidurdienį pietavau su premjeru Algirdu Brazausku. Kalbėjomės apie ateinančių metų biudžetą, vidaus politiką, nevengėme ir Vyriausybės santykių su Prezidentūra temos. Algirdas Brazauskas buvo labai kritiškas. Net užsiminė, kad Prezidentūra švaisto pinigus Rolando Pakso, taip pat ir mano rezidencijos remontui. Pasirodo, prezidento kanceliarija skelbia, kad mūsų namo sutvarkymas atsiėjo 119 tūkstančių litų! Nesąmonė arba akiplėšiška vagystė! Net ir pridedant viršaus, niekaip neišėjo suskaičiuoti daugiau kaip 50 tūkstančių litų.

Tačiau išlaidos mūsų namui atrodo dar labai kukliai. O Rolando Pakso rezidencijai, kur mes dar neseniai kuo puikiausiai gyvenome, skiriama net 600 tūkstančių litų. Tikiuosi, ir spauda, ir teisėsaugos įstaigos susidomės tokiomis išlaidomis.

2003 metų spalio 8 diena, Paryžius. Aš vėl Paryžiuje. Lankiausi čia vos prieš savaitę. Buvo šilta, saulėta, o dabar jau dvelkia rudeniu. Ina Marčiulionytė sukvietė UNESCO ambasadorius vakarienės. „Žemaičių smuklė" iš Vilniaus automobiliu per dvi dienas atvežė lietuviško maisto. Šio priėmimo tikslas – įtikinti kuo daugiau ambasadorių palaikyti Lietuvos kandidatūrą į UNESCO

paveldo komitetą. Ten į 7 vietas kandidatuoja 25 valstybės. Mano pareiga – „pakerėti“ ambasadorius, kad jie balsuotų už mūsų šalį. Atrodo, vakaras nusisekė. Visiems patiko ir lietuviškas maistas, ir bendravimo atmosfera.

2003 metų spalio 10 diena, Paryžius. Vakar UNESCO generalinis direktorius Kōichirō Matsuura atidarė 60 valstybių konferenciją, kuria siekiama skatinti pilietinės ir žinių visuomenės plėtrą pasaulyje. Parengėme deklaraciją, kurią turėjome priimti bendrame visų valstybių posėdyje. Aš kalbėjau iš karto po UNESCO generalinio direktoriaus sveikinimo žodžio. Septynių minučių kalboje pabrėžiau, kokiais demokratijos ir laisvo žodžio principais būtina remtis kuriant pilietinę visuomenę. Man baigus kalbėti, padėkoti ir paspausti rankos priėjo JAV, Švedijos, Norvegijos, Japonijos ir dar kelių šalių ambasadoriai. Tarp jų – žiūriu – ir Rusijos atstovas.

Abi dienas beveik neišėjau iš UNESCO pastato, tik vėlai vakare vakarienės. Dirbau Kōichirō Matsuuros sudarytoje deklaracijos projekto rengėjų grupėje. Paaiškėjo, kad valstybės gerokai susiskaldžiusios pagal ideologinius principus ir ekonominės gerovės lygį. Itin karingai laikėsi Kubos delegacija, kuriai vadovavo pats Fidelio Castro brolis Raúlis Castro Ruzas. Nemažai sumaišties kėlė ir Afrikos šalys. Norėjo, kad visi darytų taip, kaip patinka afrikiečiams. Bet bene labiausiai nustebino Venesuelos atstovų laikysena. Be saiko gyrėsi, jų klausantis atrodė, kad pasaulyje nėra kitos taip toli pažengusios šalies, kur kiekvienas vaikų darželis jau aprūpintas kompiuteriais.

Baigiant rengti deklaracijos projektą, kilo nesutarimų dėl vienos formuluotės, kuri tarsi įteisino cenzūrą, numatydama informacijos ribojimą, jei to pageidauja dauguma bendruomenės. Kategoriškai pasisakiau prieš tokius teiginius. Galiausiai šios formuluotės buvo atsisakyta.

Tačiau sunkiausia buvo bendru balsavimu patvirtinti konferencijos deklaraciją. Vienu metu jau atrodė, kad visas sumanymas žlugs. Sėdėjau šalia UNESCO generalinio direktoriaus Kōichirō Matsuuros ir mačiau, kad jis sutrikęs ir jau nežino, ko griebtis. Deklaraciją rėmė JAV, visos ES šalys, Rusija, Norvegija. Tvirtai pritarė ir Australija, Gambija. Tik nesuprantama, kodėl užsispyrė Saudo Arabija. Kōichirō Matsuura jau buvo nutaręs iš 29 deklaracijos paragrafų palikti tik 10 ir priimti bent tokį nustekentą dokumentą. Vis dėlto padarius pertrauką, šiaip taip vieną po kito pavyko patvirtinti visus paragrafus. Pirmininkas kaukštelėdavo plaktuku, skelbdamas, kad jau priimtas vienas ar kitas punktas, ir kartais aplenkdavo norinčius dar pasisakyti prieš tokį sprendimą. Kartą nusižengiau ir aš. Matydamas, kad pirmininkas delsia kaukštelėti plaktuku, aš trinktelėjau

krumpliais į stalą ir per garsiakalbį buvo paskelbta, kad dar vienas deklaracijos paragrafas priimtas. Visi tai priėmė geranoriškai, bet nepatarčiau panašiose situacijose kartoti šio mano pokšto.

Ši konferencija buvo mano, kaip UNESCO geros valios ambasadoriaus, debiutas. Esu šiek tiek nusivylęs – nemaniau, kad ši tarptautinė organizacija tokia nelanksti ir taip smarkiai supančiota valstybes skiriančių ideologinių prieštaravimų.

2003 metų spalio 12 diena, sekmadienis, Vilnius. Tik vakar grįžau iš Paryžiuje vykusios UNESCO konferencijos, o jau šiandien iš pat ryto su Artūru Zuoku patraukėme į Pajevonių miestelį, esantį 11 kilometrų už Virbalio. Išvykstant iš Vilniaus, apsiniaukęs dangus bėrė rudenišką dulksną, bet privažiavus Birštoną, išniro saulė ir vaiskia šviesa nutvieskė Nemuno slėnį, gelstančius kloniuose medžius. Akys gėrėjosi atsivėrusiais vaizdais.

Pajevonių bažnyčia statyta dar XVI šimtmetyje. Artūras Zuokas prisidėjo prie jos restauravimo ir buvo pakviestas atvykti į mišias, laikomas Vilkaviškio vyskupo Rimvydo Norvilo. Tai Pajevonių parapijai šventė. Artūras Zuokas pakvietė vykti drauge su juo ir perdavė parapijos bei vyskupo kvietimą. Nutariau nepraleisti progos susipažinti su dar nelankyta vietove ir jos žmonėmis.

Bažnyčia pastatyta itin gražioje vietoje, ant aukštumos, supama išlakių, dabar nugeltusių medžių, šalia – senos kapinaitės. Į mišias susirinko turbūt visi Pajevonys. Iš bažnyčios pasukome į mokyklą, kur sausakimšoje salėje susitikome su vietos bendruomene. Mokiniai parengė visos valandos dainų ir šokių koncertą. Patariau pajevoniškiams stiprinant savo bendruomenę prašyti ES fondų paramos ir palinkėjau patiems kurti savo ateitį.

Sujaudino vieno vietos mokytojo žodžiai, kad ši diena jų miesteliui – istorinė, nes čia antrą kartą per visą istoriją apsilankė Lietuvos prezidentas. Pirmoji viešnagė įvyko kone prieš aštuonis dešimtmečius – 1926-aisiais.

2003 metų spalio 17 diena, Vilnius. Atėjo žinia iš Madrido. Buvęs Brazilijos prezidentas Fernando Henrique Cardoso, pirmininkaujantis prieš porą metų įsteigtam „Club de Madrid“, atsiuntė man kvietimą tapti šio klubo nariu ir lapkričio 1–3 dienomis dalyvauti asamblėjos posėdžiuose.

Šio klubo nariai yra 25 buvę prezidentai, 11 buvusių ministrų pirmininkų. Tarp jų – Billas Clintonas, Michailas Gorbačiovas, Helmutas Kohlis, Johnas Majoras.

Klubo tikslas – prisidėti stiprinant demokratiją pasaulyje, remti ir konsultuoti demokratizacijos keliu einančias, pereinamąjį laikotarpį išgyvenančias šalis.

2003 metų spalio 19 diena, sekmadienis, Vilnius. Seniai taip maloniai nebuvau praleidęs dienos. Šiandien mus aplankė didžiulis būrys žiniasklaidos žmonių. Mano sekretorė Božena dar prieš savaitę pranešė, kad žurnalistai nori atvykti į svečius ir kaip naujakuriams pasodinti porą medelių šalia mūsų rezidencijos. Pasirodo, į sąrašą užsirašė 50 žmonių ir beveik visi atvyko. Nusisekė ir orai. Nors jau antroji spalio pusė, visą laiką šildė saulutė, buvo šilta – per 10 laipsnių.

Pasodinę medelius, lauke kepėme „Medžiotojų" dešreles, vaišinome svečius skilandžiu, picomis, o aš dar rūpinausi, kad jie nepamirštų pasišildyti ir iš vidaus. Nė nepastebėjome, kaip linksminantis ir juokaujant prabėgo geros trys valandos.

Išsiskirdami sutarėme, kad pavasarį vėl susitiksime patikrinti, kaip prigijo medeliai.

2003 metų spalio 24 diena, Vilnius. Apsilankiau „Infobalt" parodoje. Minios jaunimo. Apžiūrėjęs parodą, valandą bendravau su Žinių ekonomikos forumo dalyviais. Kalbėjomės apie kitų metų biudžetą. Per trejus metus ES Lietuvai skiria 2,61 milijardo eurų paramą, o švietimo, mokslo ir studijų sistemai nubyrės vos keli procentai šių lėšų. Sutarėme, kad tai neleistinai mažai, ir mėginsime spausti Vyriausybę, kad žinių pasauliui skiriama dalis būtų padidinta.

2003 metų spalio 26 diena, Vilnius. Šiandien antroji Maldos pusryčių diena. Dalyvauja JAV, Kanados, Rusijos, Ukrainos, Baltarusijos, Skandinavijos ir, žinoma, Baltijos šalių atstovai.

Pašnekesiai prie Maldos pusryčių stalo. Vilnius, 2003 m. spalio 26 d.

Tai jau trečią kartą vykstantis mano inicijuotas renginys. Prieš porą metų Maldos pusryčių diskusijos vyko Prezidentūroje, šiemet pirmąją dieną rinkomės į Seimą, o antrąją, šiandien, – į „Forum Palace“ centrą. Svečiai džiaugėsi renginiu, žavėjosi jaukia „Forum Palace“ aplinka. Tikiuosi, pavyks tęsti Maldos pusryčių tradiciją ir ateityje.

Šiandien netikėtai atėjo žiema – sninga, snaigės nespėja tirpti ir jau žemė visur nubalo...

„Paksogeito“ mėnesiai

2003 metų spalio 30 diena, Vilnius. Pusę šešių vakaro rezidencijoje suskambėjo telefonas. Skambino mano padėjėjas Audrius Penkauskas ir paslaptingai paklausė, ar negalėčiau Turniškėse tuoj pat susitikti su juo ir Dariumi Kuoliu. Pasiteiravau, ar nebūtų galima susitikimo atidėti rytdienai. Pasirodo, reikalas labai svarbus ir skubus – liečia valstybės vadovą ir jo aplinką, o kalbėti apie tai telefonu nebūtų gerai. „Gerai, – sakau. – Atvažiuokite.“

Į Turniškes jie atvyko per 20 minučių. Išgirdau tai, ką širdy nujaučiau, tik nemaniau, kad tie dalykai taip greit iškils viešumon.

Pasirodo, dar Lietuvos politiniame gyvenime neregėtą uraganą sukėlė Mečys Laurinkus. Prieš porą dienų jis nustebino Seimą pranešdamas, kad nėra įteikęs jokio pareiškimo atsistatydinti iš Valstybės saugumo departamento generalinio direktoriaus pareigų, nors Rolandas Paksas jau pateikė parlamentarams savo pasirinkto naujo vadovo kandidatūrą. Artūras Paulauskas paprašė situaciją paaiškinti išsamiau ir šiandien tai buvo padaryta uždarame Seimo posėdyje.

Mečys Laurinkus įteikė prezidento patarėjo nacionalinio saugumo klausimais Remigijaus Ačo ir Rolando Pakso rinkimų kampanijos finansuotojo Jurijaus Borisovo, taip pat pastarojo ir Rusijos mafiozo, kažkokio Kikališvilio, pokalbių telefonu garso įrašus. Įrašyta, kaip J. Borisovas pasakoja savo pašnekovui turintis pakankamai R. Paksą kompromituojančios medžiagos ir, reikalui esant, gali jį sudoroti, o Kikališvilis sako, jog M. Laurinkų patvarkys ir Madride.

Ši informacija kol kas įslaptinta. Parlamentarai įgaliojo A. Paulauską nuvykti pas prezidentą R. Paksą ir pranešti, kad stabdomas naujo VSD generalinio direktoriaus kandidatūros svarstymas ir sudaroma speciali komisija pateiktai medžiagai tirti, taip pat skubiai šaukiama neeilinė Seimo sesija.

Man ši slapta informacija pateikta, kad žinočiau apie valstybei sunkių pasekmių galinčius turėti įvykius. Faktai tokie grėsmingi, kad šaliai gresia pavojinga politinė krizė. Esą Seime jau imta kalbėti, kad šis reikalas gali baigtis net prezidento apkalta.

Kai tai žino Seimas, naivu tikėtis, kad bus išsaugotas informacijos slaptumas. Žaibo greičiu žinia pasklido ir tarp žurnalistų. Pas mane šį vakarą atvyko LNK televizijos grupė ir mėgino įkalbėti, kad duočiau interviu. Atsisakiau, nes nežinau smulkmenų, o svarbiausia – nenoriu kaitinti politinės atmosferos. Bet jau vis viena skelbiami įvairaus rango politikų komentarai, tad sutikau tik perskaityti labai trumpą pareiškimą: „Susipažinau su informacija ir atidžiai stebiu įvykius. Padėtis tikrai rimta. Manau, kad, reikalui esant, Seimas turi būti labai principingas, gindamas lietuvių tautos ir Lietuvos valstybės interesus."

Įrašę šį mano pareiškimą, žurnalistai vis viena mėgino mane įvelti į išsamesnį pokalbį, bet neišpešė daugiau nė žodžio.

Įsijungęs televizorių išvydau, kad R. Paksas jau atskubėjo į „Panoramos" laidą ir, kone visą pasaulį apkaltinęs sąmokslu prieš jį, žadėjo rytoj atskleisti kažkokią „visą tiesą", todėl skubiai šaukia Valstybės gynybos tarybos posėdį. Tik ką taryba gali pasakyti? Gryna demagogija.

2003 metų spalio 31 diena, Vilnius. Pirmieji spaudos puslapiai mirga antraštėmis: „Prezidentas prabilo apie sąmokslą", „Prezidentūrai – specialiųjų tarnybų dūris", „Atskleisti R. Pakso artimiausios aplinkos ryšiai su Rusijos nusikaltėliais" ir panašiomis.

Rytoj, kaip ir planavau, išskrendu į Madridą. Tačiau sutariau, kad jei įvyktų kas nors netikėta ir itin svarbaus, man atsiųstų koduotą žinutę telefonu ir tuomet skubiai grįžčiau į Vilnių. Gerai, kad rytoj – Visų Šventųjų diena, neišeina laikraščiai, o iki pirmadienio gal jau viskas atrodys šviesiau.

Popietę žinių agentūros pranešė, kad R. Paksas išsikvietė generolą Joną Kronkaitį ir paprašė, kad kariuomenė nesikištų, jo žodžiais, į sąmokslą. Nesuprantama, kam reikalingas toks raginimas? Negi kariuomenė kištųsi? Generolas J. Kronkaitis, išėjęs po susitikimo su R. Paksu, prasitarė nelabai supratęs, kodėl buvo iškviestas, bet pridūrė garantavęs, kad kariuomenė nė neketina kištis į tokius reikalus. O pats R. Paksas atrodė sutrikęs ir tik keistai kartojo, kad kariuomenė neturėtų kištis.

Pas R. Paksą buvo iškviestas ir Algirdas Brazauskas. Nustebino, kad po pokalbio premjeras užuominomis kritikavo Mečį Laurinkų. Spėju, kad R. Paksas ginsis

per Valstybės tarybos posėdį mėgindamas priversti Mečį Laurinkų atsistatydinti iš VSD generalinio direktoriaus pareigų ir jau buria sąjungininkus.

2003 metų lapkričio 1 diena, Madridas. Į 2-ąją „Club de Madrid“ asamblėją atvyko 26 buvę prezidentai ir 10 buvusių ministrų pirmininkų. Ispanijoje dar vasariškos dienos.

Klubas balsavo, kad į jo gretas būtų priimti keturi nauji nariai: buvęs Prancūzijos ministras pirmininkas Lionelis Jospinas, buvęs Bolivijos prezidentas Jorge Quiroga, buvęs ilgametis Sudano vyriausybės vadovas Sadiqas al-Mahdi ir aš.

2003 metų lapkričio 2 diena, Madridas. Asambléja dirbo trijose grupėse, kiekvienoje viena šalis – Pietų Korėja, Brazilija ir Lenkija – pristatė savo patirtį, kaip pasinaudojo Tarptautinio valiutos fondo pagalba. Aš pasirinkau lenkų pristatymą. Neblogai parengtas, bet kiek per daug gyrėsi – galėjai pamanyti, kad jie dirbo sėkmingiausiai. Nors Lietuvos pasiekimai nė kiek ne menkesni, įsitraukęs į diskusiją negalėjau to pasakyti, nes būčiau suerzinęs lenkus. Todėl diplomatiškai paaiškinau, kad atstovauju šaliai, kuri vienintelė iš asamblėjoje dalyvaujančių valstybių gali pasidalyti išskirtine patirtimi, – kai po penkis dešimtmečius trukusios sovietinės okupacijos susigrąžino nepriklausomybę, turėjo viską pradėti nuo nulio, bet sugebėjo per labai trumpą laiką sukurti sparčiai augančią rinkos ekonomiką.

Priimant baigiamąją rezoliuciją, atkreipiau dėmesį, kad joje yra įrašytas vienas paragrafas, kuriame vienintelės Lenkijos laimėjimai pateikiami kaip išskirtiniai, pavyzdys visoms kitoms jaunoms demokratijoms.

Prisėdau prie asamblėjai pirmininkavusios buvusios Kanados premjerės Kim Campbell ir JAV ekspresidento Billo Clintono ir konfidencialiai atkreipiau jų dėmesį, kad toji formuluotė neatitinka tikrovės. Paaiškinau jiems, kad viešai to pasakyti negaliu, nes nenoriu pakenkti santykiams su lenkais, bet paprašiau jų taip perrašyti abejotiną paragrafą, kad Lenkija nebūtų įvardyta kaip vienintelė tiek daug pasiekusi Rytų ir Vidurio Europos šalis. Tai ir buvo padaryta.

Dar vieną rezoliucijos paragrafą paredagavome drauge su Jungtinių Tautų žmogaus teisių komisare, buvusia Airijos prezidente Mary Robinson. Įrašėme teiginį, raginantį TVF daugiau dėmesio skirti kovos su korupcija problemai.

2003 metų lapkričio 3 diena, Madridas. Šiandien ryte įeinu į viešbučio restoraną ir staiga man prieš akis išnyra Mstislavas Rostropovičius. Jis nušvito ir čiupo mane į glėbį. Pasirodo, šį vakarą Slava griežia karališkuosiuose rūmuose. Širdingai kvietė atvykti į jo koncertą, deja, turėjau atsisakyti, nes buvau pakvies-

tas į priėmimą pas Ispanijos karalių Juaną Carlosą I. „Puiku! – šūktelėjo M. Rostropovičius. – Perduokite mano linkėjimus Jų Karališkosioms Didenybėms – karalienei Sofiai ir karaliui. Jie mano geri draugai.“

Karališkoji rezidencija įkurta netoli Madrido kokių 100 hektarų ploto parke, po kurį laisvai laksto nebaugščių stirnų šeimos. Jų gal šimtai – stirnos su jaunikliais, stirninai grakščiais ragais. Rūmai dunkso ant kalvos ir nuo jų terasų atsiveria puikiai sutvarkyto parko, gėlynų panorama.

Ispanijos karališkoji pora kiekvieną svečią sutiko asmeniškai, paspausdami ranką. Aišku, aš jiems perdaviau Mstislavo Rostropovičiaus sveikinimus, o karalienė Sofia susidomėjo, kur mes spėjome susitikti.

Po trumpų oficialių kalbų ir bendros nuotraukos su karališkąja pora laukė maloni staigmena. Kažkas karaliui Juanui Carlosui I pasakė, kad šiandien – mano gimimo diena. Mane pirmiausia pasveikino Ispanijos karališkoji pora, po jų priėjo Billas Clintonas, Lionelis Jospinas ir vorele išsirikiavę spaudė man ranką, linkėdami sėkmės, visi „Club de Madrid“ nariai.

Tai buvo linksmoji vakaro dalis. Netrukus sulaukiau liūdnosios. Vienas po kito klubo nariai priėję tyliai klausdavo, kas dedasi Lietuvoje. Mat apie R. Pakso skandalą jau buvo pranešusios žinių laidose CNN, BBC, „Sky News“ televizijos. Pats pašiurpęs vieną pranešimą mačiau atvykęs į Madridą: ekrane Lietuvos žemėlapis ir trumpas komentaras, kad prezidentas įsivėlęs į neaiškius ryšius su rusų mafija, kuri mūsų šalyje plauna pinigus. Negana to, dar ir pranešama, kad R. Paksui artimas asmuo pardavinėja karinius sraigtasparnius šalims, kurioms Jungtinės Tautos taiko ginklų embargą. Negalėjau leistis į diskusijas šia tema su įtakingais, nors jau ir nevadovaujančiais savo valstybėms, klubo nariais. Pasistengiau „gesinti“ jų smalsumą – paaiškinau, kad dar niekas neaišku ir aš pats neturiu tikslesnės informacijos. „Pagyvensim, pamatysim“, – mėginau filosofiškai žvelgti į situaciją, ramindamas greičiau save nei pašnekovus.

2003 metų lapkričio 5 diena, Vilnius. R. Pakso skandalas plėtojasi, bet, atrodo, visas šiukšles mėginama sušluoti po kilimu. Jau dabar matyti, kad jo komanda mėgina nukreipti visuomenės dėmesį nuo esmės. Ko gero, greitai išgirsime, kad R. Paksas – tautos didvyris, kurį nori sunaikinti tamsos jėgos. Įtariu, kad A. Brazausko aplinka gali norėti tokį sumurkdytą prezidentą paversti savo marionete ir ištiesti jam pagalbos ranką.

Tiesa, Seimo komisija jau pradėjo darbą – turiu vilties, kad sąžiningai atskleis tiesą. Aš tylėsiu iki gruodžio 1-osios, kai parlamentarai paskelbs tyrimo išvadas. Aišku viena: Lietuvos žmonės turi teisę išgirsti visą tiesą.

2003 metų lapkričio 8 diena, Vilnius. Žurnalas „Veidas“ išspausdino studiją apie R. Pakso ir jo aplinkos ryšius su rusų mafija. Net ant viršelio užrašyta „Laikas išeiti“. Redakcijos straipsnyje rašoma, kad, jei R. Paksas dar nori išsaugoti garbę, jam liko vienintelė išeitis – pats turėtų pasitraukti, nes kaltinimai pernelyg sunkūs ir juo tauta jau nebegalės pasitikėti.

Pritariu nuomonei, kad R. Paksas jau nebegalės būti tautos moralinis autoritetas. Tačiau nemanau, kad jis pats pasitrauks ar bus nušalintas apkaltos būdu. Tikriausiai ateinančius ketverius metus jis vegetuos, būdamas tik jam padėsiančių išsaugoti prezidento postą jėgų marionete.

2003 metų lapkričio 10 diena, pirmadienis, Vilnius. Šį savaitgalį nuvykau pasveikinti liberalcentristų merų sueigos. Tik pasidžiaugiau, kad dar yra ir „dirbanti Lietuva“, o ne vien „politikuojanti“, bet nesileidau į diskusijas apie R. Pakso skandalą, nesiėmiau vertinti jo poelgių.

Šiandien pasirodė „Ekstros“ žurnalas, kurio viršelyje – užrašas, pašiepiantis erelį savo simboliu pasirinkusią R. Pakso partiją: „Prezidentūros ereliai: vištos galva, mafijos uodega.“

2003 metų lapkričio 11 diena, Vilnius. Seimo komisija kiekvieną dieną gauna vis daugiau informacijos prieš R. Paksą. Skelbiami įrašai, kuriuose girdėti, kaip jis kalbasi su kažkokiu mafiozu ir patarinėja, ką kalbėti per apklausą prokuratūroje. Pasiekia žinios, jog R. Paksas mėgina spausti generalinį prokurorą, kad šis „nugesintų“ tyrimą. Atrodo, Lietuvoje visas gyvenimas sukasi apie šį skandalą.

Vakare su Alma nuvykome į Lenkijos nepriklausomybės dienos minėjimą. Ir vėl kalbos neišvengiamai sukosi apie R. Pakso skandalą. Seimo komisijos narys Vaclavas Stankevičius pasakojo, kad Generalinė prokuratūra neteikia informacijos ir trukdo tyrimui. Prokurorams pateiktas reikalavimas rytoj iki 13 valandos pristatyti reikalaujamus dokumentus. R. Paksas juos smarkiai spaudžia nusižengdamas įstatymui. Ir generalinis prokuroras jau pareiškė, kad prezidento pokalbių garso įrašus reikia sunaikinti. Įdomu, kaip toli bus nueita mėginant nuslėpti tiesą.

2003 metų lapkričio 12 diena, Vilnius. Iš ryto lankiausi JAV ambasadoje. Aišku, kalbėjomės apie skandalą. Amerikiečiai atidžiai stebi, kas vyksta Lietuvoje. Amerikiečių nuomone, kad ir kaip baigtųsi ši istorija, R. Paksas jau bus silpnas ar net grynai formalus prezidentas.

Spauda skelbia vis naujus baisius faktus. Publikuojamas rusų žvalgybininkų dokumentas, kaip destabilizuoti padėtį Lietuvoje ir padėti R. Pakso liberaldemokratams laimėti artėjančius Seimo rinkimus. Nurodytos pavardės, konkrečios pinigų sumos. Aišku, paksistai viską neigia. Tačiau R. Paksas atrodo sutrikęs. Sukvietė pas save ministrų kabinetą, paskelbė apie pakeitimus savo komandoje.

2003 metų lapkričio 14 diena, Vilnius. Užsienio reikalų ministerija mini įkūrimo 85-ąsias metines. Vakar į Vyriausybės rūmus šia proga susirinko daug politikų ir diplomatų. Atvyko R. Paksas, A. Paulauskas, kiek vėluodamas – ir A. Brazauskas. Su R. Paksu tik pasisveikinome, o šnekėti, nors ir sėdėjome šalia, nebuvo apie ką. Kas kita – A. Paulauskas. Jis man tyliai skundėsi, kaip sunkiai rieda tyrimo procesas, kaip kaišioja pagalius Prezidentūra.

Per pertrauką šnektelėjau su mūsų diplomatais. Visi tiesiog vienu balsu tvirtino, kad R. Paksui likęs vienintelis kelias – turi atsistatydinti.

Jau pasitraukė šeši R. Pakso patarėjai, 400 inteligentų pasirašė kreipimąsi, ragindami jį atsistatydinti.

Beje, įdomūs mano biografijos ir Užsienio reikalų ministerijos istorijos sutapimai. Įkūrimo dekretas pasirašytas lapkričio 3-iąją – tą dieną esu gimęs, tik po aštuonerių metų, o parašą ant ministerijos steigimo dokumento suraitė mano krikšto tėvas – tuometis Lietuvos ministras pirmininkas Augustinas Voldemaras.

2003 metų lapkričio 16 diena, Vilnius. Paskelbti nauji visuomenės apklausos duomenys. R. Paksas nusirito net į aštuntą vietą. Maniau, kad rezultatai jam galėjo būti ir dar prastesni. Man sunku suprasti A. Brazausko laikyseną. Vieną dieną jis gina R. Paksą, kitą – svyruoja, trečią – patarinėja, ką daryti, o ketvirtą – jau vadina Seimo komisijos darbą spektakliu.

Stipriausią smūgį R. Pakso reputacijai užsienyje sudavė žurnalo „The Economist“ straipsnis. O dar vokiečių, prancūzų, lenkų spaudoje gausu jam nepalankių komentarų.

Nieko nepaisydamas, R. Paksas vis dar planuoja vykti vizito į Vašingtoną ir susitikti su George'u W. Bushu. Ambasadorius Vygaudas Ušackas pasiūlė keturis variantus, kaip būtų galima atšaukti šią kelionę, bet visi jie buvo atmesti. V. Ušackas sakė, kad R. Paksas tikisi nuvykęs į Baltuosius rūmus atskleisti tikrąją tiesą ir išsklaidyti neva visus apie jį skleidžiamus melus. Koks naivumas! Negi jis iš tiesų mano, kad G. W. Bushui įdomu ir svarbu išgirsti jo paaiškinimus?

2003 metų lapkričio 20 diena, Vilnius. Man skirtame kabinete Prezidentūroje priėmiau naująjį Rusijos ambasadorių Lietuvoje Borisą Cepovą jo prašymu. Jis gerai kalba angliškai, todėl galėjome beveik valandą laisvai aptarti mūsų valstybių santykius. Aišku, nepraleidau progos išsakyti nerimo dėl netoli Neringos statomos platformos naftai iš gręžinio D-6 siurbti. Pasirodo, B. Cepovas buvęs ekologas, todėl jam turėjo būti gerai suprantami mano argumentai, kokį pavojų trapiai Kuršių nerijos gamtai gali kelti šis projektas.

Pasiteiravau jo: „Ar Rusijai taip trūksta naftos, kad jau reikia brautis į UNESCO paveldu paskelbtą vietovę, kurios ekologija avarijos atveju būtų neatkuriamai pažeista?“

B. Cepovas pripažino, kad jo šalis dar turi daugybę kitų alternatyvų, kur būtų galima išgauti naftą, bet esą tai privačios bendrovės sprendimas, pagrįstas jos ekonominiais interesais. Nesusilaikiau ironiškai nepaklausęs: „Negi Rusijoje privati bendrovė drįstų imtis tokio tarptautiniu požiūriu jautraus, prieštaringo projekto negavusi vyriausybės palaiminimo?“

B. Cepovas į tai atsakė tyla. Tai inteligentiškas, vakarietiškų manierų žmogus. Supratau, kad jis nieko daugiau pasakyti negali.

2003 metų lapkričio 22 diena, Vilnius. Šiandien prie Prezidentūros jaunimas surengė mitingą, kuriame buvo reikalaujama, kad Rolandas Paksas atsistatydintų, bet šis vis atkakliau skelbia, kad nė už ką to nedarys. Į Daukanto aikštę susirinko apie penkis tūkstančius protestuotojų, o tuo pat metu į tą pačią vietą Seimo nariu išrinktas pagarsėjęs gatvės politikas Vytautas Šustauskas, kurį kauniečiai vadina tiesiog alkoholiku, iš Kauno trimis autobusais atvežė apie porą šimtų R. Pakso šalininkų.

Žinoma, buvo sutelktos didžiulės policininkų pajėgos, net raitoji policija su šunimis. Incidentų pavyko išvengti, tik kartą kitą keli priešingų stovyklų mitinguotojai nesmarkiai susistumdė.

R. Paksas nusprendė išeiti sargybinių apsuptas iš rūmų pasisveikinti su šustauskininkais. Buvo gražus vaizdelis: jis spaudžia rankas kone kaip šventąjį jį sutikusiam daugiausia pagyvenusių rėmėjų būreliui, o aplinkui didžiulė jaunimo minia skanduoja: „Gėda! Gėda!“

2003 metų lapkričio 23 diena, Vilnius. Prabėgo lygiai metai, kai Lietuvoje, tada ką tik sulaukusioje kvietimo stoti į NATO, lankėsi JAV prezidentas George’as W. Bushas ir Vilniaus Rotušės aikštėje pasakė istorinę kalbą, kurioje pareiškė: „Kas taptų Lietuvos priešu, tas taptų ir Jungtinių Amerikos Valstijų priešu.“

Sukaktuvių proga prie Rotušės fasado pritvirtinta atminimo lenta. Atidengti ją buvome įpareigoti mudu su JAV ambasadoriumi Stephenu Mullu.

2003 metų lapkričio 26 diena, Vilnius. R. Pakso skandalas jau visiems įgrisęs, bet žiniasklaida atskleidžia vis naujų faktų. LNK televizija paskelbė rusų dokumentą, įrodantį R. Pakso aplinkos ryšius su Rusijos kriminaliniu pasauliu. Aiškėja, kad jo rinkimų kampanijai buvo skirta bene 20 milijonų litų! Kad jie švaistėsi pinigais kaip įmanydami, jau anuomet visi matė savo akimis. O dabar sužinome ir konkrečias sumas, ir kas jas dalijo.

R. Paksas atsisakė liudyti Seimo laikinajai tyrimo komisijai, bet ėmė intensyviai važinėti po Lietuvos miestus ir miestelius. Televizijos rodomuose reportažuose keistai skamba jo aiškinimai. „Kaip Dievą myliu, nieko bendra su Borisovu neturiu“, – tokiais argumentais verksmingu balsu jis teisinasi žmonėms.

Šiandien pusę penkių vakaro Seimo laikinoji komisija sušaukė nenumatytą posėdį, nes, pasirodo, R. Paksas pareikalavo visą jos surinktą medžiagą tučtuojau perduoti Prezidentūrai. Komisija oficialiai jam atsakė, kad to nedarys, o visi dokumentai nustatyta tvarka bus įteikti Seimui. Ir dar pasiūlė pasiskaityti Konstituciją.

Paskelbta, kad vakar naktį prokuratūra padarė kratą J. Borisovo namuose. Pasitvirtino, jog per Pagėgių muitinę atvyko rusų agentūros „Almax“ atstovai Ana Zatonskaja ir Anatolijus Potninas, kurie planuoja R. Pakso propagandines viešųjų ryšių akcijas. Jie sulaikyti su naujausiais R. Pakso gelbėjimo planais ir apklausiami prokurorų. Abu rusai buvo užklupti J. Borisovo namuose deginantys kažkokius dokumentus.

Vakare iš Čikagos man paskambino radijo laidos „Margutis“ vadovas Bronius Siliūnas. Pranešė, kad įtakingiausias Čikagos dienraštis „Chicago Tribune“ išspausdino didelį straipsnį apie R. Pakso skandalą, pavadintą „Lietuviškasis Votergeitas“. Taip pat B. Siliūnas papasakojo, kad Čikagos lietuviai, rengę R. Paksui priėmimą gruodžio 9 dieną, jau atšaukė šį pokylį.

2003 metų lapkričio 29 diena, Vilnius. R. Pakso skandalas toliau dominuoja žiniasklaidoje. Iš „Almax“ rusų apklausos prokuratūroje ir J. Borisovo bute rastos medžiagos paaiškėjo, kad jie ruošė specialų laikraštį „Tvarka bus!“, kuris turėjo būti platinamas drauge su „Ūkininko patarėju“ net 1 milijono 125 tūkstančių egzempliorių tiražu gruodžio 2-ąją – tą pačią dieną, kai turi būti skelbiamos Seimo laikinosios komisijos išvados. O R. Paksas vakar vėl tvirtino, kad „Almax“ jam nedirba.

Vakarykščiame „Frankfurter Allgemeine Zeitung“ numeryje rašoma, kad prezidentas R. Paksas nebeturi jokio autoriteto nei Seime, nei Vyriausybėje ir kad Prezidentūra visiškai iššvaistys prezidento Valdo Adamkaus laikais įgytą visuomenės pasitikėjimą.

Iš Čikagos man pranešė, kad Amerikos lietuviai prašo R. Pakso atšaukti vizitą į JAV.

2003 metų gruodžio 1 diena, Vilnius. Rytoj bus paskelbtos Seimo laikinosios komisijos išvados. O JAV politikai (Ronaldas Asmusas) jau atvirai ragina R. Paksą atsisakyti vizito į Vašingtoną.

Šiandien labai konfidencialiai sužinojau, kad R. Paksas apsisprendė nevykti į JAV, bet mane informavęs šaltinis prašė niekam apie tai neprasitarti.

Vakare dalyvavau Rumunijos nepriklausomybės dienos minėjime „Reval“ viešbutyje. Prie manęs priėjęs JAV ambasadorius Stephenas Mullas paprašė pasitraukti truputį į šalį nuo būreliais bendraujančių svečių ir pasikalbėti akis į akį. Kaip ir spėjau, jis pradėjo kalbėti apie numatytą R. Pakso vizitą į Ameriką.

„Mes, amerikiečiai, pakliuvome į labai keblią situaciją. Norime parodyti pagarbą Lietuvai, bet susidariusi politinė padėtis jūsų šalyje viską sujaukė. Jūs mus supraskite: priimdami R. Paksą, jokiu būdu neketiname kaip nors paremti jį asmeniškai“, – tarsi teisinosi ambasadorius.

„Ponai, spręskite jūs, – atsakiau. – Tik noriu aiškiai pasakyti: neraginu jūsų nei atidėti vizitą, nei skatinti R. Paksą atvykti. Jokiu būdu neketinu kištis į šį reikalą.“

Laikiausi pažado ir nutylėjau gavęs žinią, kad R. Paksas greičiausiai pats nesiryš vykti vizito į JAV.

2003 metų gruodžio 2 diena, Vilnius. Seimo komisija paskelbė savo išvadas: prezidentas Rolandas Paksas pažeidžiamas, rekomenduojama pradėti apkaltos procesą. Įvairios visuomenės grupės ragina R. Paksą atsistatydinti.

Jau nuo ryto mane atakuoja LNK televizija, prašydama pakomentuoti susidariusią situaciją. Kol kas susilaikau.

2003 metų gruodžio 4 diena, Vilnius. Vakar per LTV laidą „Spaudos klubas“ premjeras A. Brazauskas ir Seimo pirmininkas A. Paulauskas jau vienu balsu ragino R. Paksą atsistatydinti. Tai svarbus posūkis. Dar visiškai neseniai A. Brazauskas tai, kas vyksta, vadino spektakliu, o vakar prabilo apie R. Pakso skandalo žalą Lietuvos tarptautiniam prestižui.

Šiandien paskelbta tai, ką aš jau kelias dienas žinojau: R. Paksas nevyksta vizito į JAV.

Dar viena šios dienos žinia: apie vidurdienį į Prezidentūrą atvyko vienuolė Aldona ir perdavė R. Paksui asmeninį kardinolo Audrio Juozo Bačkio ir Kauno arkivyskupo Sigito Tamkevičiaus laišką. Neoficialiomis žiniomis, jie prašo prezidento neskaldyti Lietuvos ir pačiam pasitraukti.

Šiandien ir aš pirmą kartą viešai pasisakiau apie R. Pakso skandalą. Šio mano kreipimosi įrašą 19 valandą ketina transliuoti visos televizijos.

Nuo aštuntos vakaro iki vidurnakčio nesiliovė skambėjęs mano telefonas. Skambino draugai, pažįstami, Seimo nariai, visuomenės veikėjai. Visi dėkojo už kalbą per televiziją. Net ir jaudinančių padėkų sulaukiau. Paskambinusi režisierė Galina Dauguvietytė kalbėdama net pravirko.

Apie 23 valandą paskambino Seimo pirmininkas Artūras Paulauskas. Atsiprašęs, kad taip vėlai trukdo, pasakė: „Kalbėsiu trumpai. Noriu tarti tik vieną žodį: ačiū!“

2003 metų gruodžio 6 diena, Kaunas. Į Vilnių R. Pakso „libdukai“ iš visos Lietuvos autobusais suvežė 4–5 tūkstančius žmonių ir Daukanto aikštėje surengė valandos mitingą. Bet R. Pakso populiarumas jau katastrofiškai smukęs – apklausos rodo, kad juo pasitiki vos kas ketvirtas pilietis. Prezidentui tai labai mažai.

Vakar kalbėjausi su Česlovu Juršėnu. Jis mano, kad R. Paksas pats neatsistatydins, o apkaltos procesas Seime truks ilgai – net 4–5 mėnesius. Tačiau manąs, kad Seime pakaks balsų jį atstatydinti.

2003 metų gruodžio 9 diena, Ženeva. Į pasaulinį UNESCO kongresą atvyko net 1 600 dalyvių. Šveicarai ėmėsi jiems turbūt lig šiol neregėtų saugumo priemonių. Visur vaikštinėja automatais ginkluoti policininkai, budi šarvuočiai, o asmens dokumentai tikrinami turbūt kas 100 metrų.

Aš kalbėjau Informacinės visuomenės sekcijoje. Ta pačia tema pasisakė ir Latvijos prezidentė Vaira Vykė-Freiberga. Vėliau su ja akis į akį pasikalbėjome apie politinę padėtį Lietuvoje.

2003 metų gruodžio 10 diena, Ženeva. Per kongreso atidarymo ceremoniją man buvo nelabai malonu, kad Lietuvos valdžia nuvertino šio renginio svarbą. Kitų šalių delegacijoms vadovauja prezidentai arba ministrai pirmininkai, o mes pasiuntėme tik vidaus reikalų ministrą Virgilijų Bulovą. Nors neinu prezi-

dento pareigų, per atidarymo sesiją delegacijų vadovai ėjo sveikintis su manimi, o V. Bulovą beveik ignoravo, nes jo čia niekas nepažįsta. Mėginu jį pristatyti delegacijų vadovams, bet... Pasisveikina, persimeta keliais žodžiais ir daugiau į jį nekreipia dėmesio. Suprantu, kodėl R. Paksas neatvyko. Tačiau A. Brazauskui derėjo pasirodyti Ženevoje.

2003 metų gruodžio 13 diena, Vilnius. Per tas dienas, kai buvau išvykęs, nedaug kas pasikeitė. R. Paksas tęsia vojažus po Lietuvą. Visuomenės susipriešinimas didėja. Manau, ypač bukagalviškai jis pasielgė pareikšdamas, kad prieš jį pasisako ne Bažnyčia, o tik keli hierarchai. Tarsi nebūtų paraginę jo atsistatydinti visi Lietuvos vyskupai ir kardinolas. Kalbama, kad R. Paksas skambino popiežiaus nuncijui, bet šis esą atsisakė kalbėtis.

2003 metų gruodžio 16 diena, Vilnius. Surinkta 86 Seimo narių, reikalaujančių pradėti R. Pakso apkaltos procesą, parašai. Tokio parlamentarų balsų skaičiaus pakaktų pašalinti jį iš prezidento pareigų.

Šiandien Nepriklausomybės dieną švenčiančio Kazachstano ambasadoje mūsų politikai tik ir kalbėjo, kiek parašų jau surinkta. Nedžiugino toks jų azartas. Tai visiškas Prezidento institucijos autoriteto nuvertinimas.

Vakare kalbėjausi su Konstitucinio Teismo pirmininku Egidijumi Kūriu. Jis mano, kad R. Pakso apkaltos procesas gali nusitęsti iki kitų metų gegužės.

Baisu ir pagalvoti. Tai visiškai nualins Lietuvos valstybę. Juk jau birželio mėnesį laukia Europos Parlamento rinkimai. Netrukus po R. Pakso apkaltos, jei, kaip daugelis mano, jis būtų pašalintas iš pareigų, tektų rengti naujus prezidento rinkimus. Spalio mėnesį jau reikės rinkti naują Seimą. Vadinasi, iki kitų metų rudens Lietuvos laukia nesiliaujantis politinis bangavimas.

Rusijos specialiųjų tarnybų pernai mesti pinigai į Lietuvos prezidento rinkimų kampaniją davė jiems tiesiog neįtikėtinai didelius dividendus.

2003 metų gruodžio 25 diena, Kalėdos, Vilnius. Tyla, šventinė ramybė. Tik sniego baltumos pasigendu.

Niekur patys nevažiuojame, niekas mūsų nelanko.

2003 metų gruodžio 31 diena, Vilnius. Vakar Konstitucinis Teismas priėmė sprendimą, kad R. Paksas pažeidė Konstituciją ir prezidento priesaiką, suteikdamas J. Borisovui Lietuvos pilietybę išimties tvarka.

R. Paksas nusamdė net šešis brangiausiai mokamus advokatus ginti jį apkaltos

procese. Paskelbė, kad tai daro kaip pilietis. Tik įdomu, iš kur pilietis R. Paksas turi tiek pinigų, kad gali samdyti brangiausių advokatų būrį?

Dar viena žinia: ambasadorius Vytautas Dambrava oficialiai atsisakė priimti R. Pakso kvietimą dirbti jo patarėju.

Na, o R. Paksas surengė spaudos konferenciją ir arogantiškai neigė visus jam metamus kaltinimus ir net akivaizdžius faktus: nėra visuomenės nepasitikėjimo juo, užsienio valstybių vadovai jo neignoruoja, pasaulio spauda nieko bloga apie jį nerašo (tarsi nė nebūtų labai kritiškų straipsnių „New York Times", „Spiegel", „Frankfurter Allgemeine Zeitung" ir kituose laikraščiuose).

Atėjus paskutinei metų dienai, negali negalvoti, kokie jie buvo. Akivaizdu, kad 2003-iųjų niekaip nepavadinsi Lietuvai sėkmingais: visuomenė suskaldyta, keliolika metų kauptas tarptautinis autoritetas pakirstas.

Nežinau, kas mūsų laukia 2004-aisiais. Tik viliuosi, kad bus priimti sprendimai, išvesiantys šalį ir visuomenę iš krizės. Tikiu, jog bus atkurtas pasitikėjimas valstybės institucijomis ir pajėgsime sėkmingai įsitraukti į tarptautines bendrijas – NATO ir Europos Sąjungą. O svarbiausia, kad visuomenė savyje subrandintų demokratijos principus ir jie taptų kasdiene gyvenimo norma.

PASTABOS PARAŠTĖSE

2003-ieji – vieni slogiausių metų mano gyvenime. Jie buvo sunkūs ne tik man – ir visai Lietuvai. Aš išgyvenau dar ir savo vilčių žlugimą. Susvyravo mano tikėjimas ilgus metus puoselėtu turbūt gerokai idealizuotu Lietuvos įvaizdžiu. Man giliai į atmintį buvo įsirėžęs žmonių entuziazmas siekiant laisvės, atkuriant mūsų valstybę ir vėliau – pirmaisiais itin nelengvais nepriklausomybės metais. Maniau, kad šis visuomenės idealizmas padės šaliai įveikti visus sunkumus.

Idealizmas išsisklaidė. Įsigalėjo materializmas. Tai jau buvo gyvenimo realybė per pirmąją mano kadenciją. Vis dėlto nestovėjome vietoje. Per penkerius metus buvo daug padaryta. Lietuva ryžtingai ėjo Vakarų kryptimi, pagal vakarietišką modelį pertvarkė savo valstybę, ūkį ir sugebėjo tapti NATO bei Europos Sąjungos nare. Tai istorinis laimėjimas, kurio mastą šiandien dar ne visi žmonės suvokia. Žinoma, būta nemažai socialinio nusivylimo. Vis dėlto nemaniau, kad jis toks stiprus ir leis neskaidriems pinigams, juodosioms technologijoms ir politinei demagogijai patraukti didelę visuomenės dalį.

Man buvo netikėtas toks radikalus R. Pakso pergalę rinkimuose lėmęs visuomenės nuotaikų posūkis. Vėliau atsirado įrodymų, kad Lietuvos politiniams

procesams įtaką darė ir išorės jėgos, matyt, iš svetur atėję pinigai, leidę R. Pakso štabui finansuoti labai plačią ir agresyvią rinkimų kampaniją. Supratau, kad ko negali pinigai, tą gali dideli pinigai. Ypač tai jautėme per antrąjį rinkimų turą. Mums stigo lėšų paprasčiausiems reklaminiams klipams, o R. Paksas šmėžavo visuose žiniasklaidos kanaluose. Jau tuomet kilo įtarimas, kad paleisti į darbą neskaidrūs pinigai, bet nesinorėjo taip blogai galvoti apie savo konkurentus.

2003-iųjų pabaigoje kilęs R. Pakso skandalas patvirtino mano negerą nuojautą, todėl iš dalies gal net nebuvo netikėtas. Žinoma, nemaniau, kad tokie dalykai taip greitai iškils aikštėn. Vis dėlto manęs tai nė kiek neguodė. Priešingai, buvo skaudu, kad mūsų visuomenė ir valstybė tokia neatspari visokioms manipuliacijoms. Mane kamavo sunkios mintys ir dėl savo vaidmens, atsakomybės, svarsčiau, ko nepavyko nuveikti, kokias padariau klaidas, nors supratau, kad negalėjau istorijos pakreipti kitaip.

Jau įsiplieskus skandalui, sulig kiekviena diena vis labiau baisėjausi, kaip griaunamas Lietuvos tarptautinis autoritetas. Supratau, kad būtų geriausia išeitis, jei R. Paksas kuo greičiau pats atsistatydintų. Tačiau iš karto buvo matyti, kad taip neatsitiks. Abejojau ir tuo, ar Seimui pakaks politinės valios jį atstatydinti. Todėl 2004 metus sutikau su didžiuliu nerimu, ar pavyks Lietuvai įveikti gilią politinę krizę.

2004-ieji

2004 metų sausio 1 diena, Vilnius. Akinamai balta... Atrodo, dangus palaidojo visus praėjusių metų nemalonumus, sunkumus ir nutiesė švarų, šviesų šių metų kelią.

Vakar praėjusius metus palydėjome Operos ir baleto teatre, žiūrėjome operetę „Linksmoji našlė“. O šiandien namuose mėgaujamės ramybe. Atėjo žiema, blizga sniegas, ir nuotaika seniai nebuvo tokia šventiška.

2004 metų sausio 2 diena, Vilnius. Per anksti džiaugėmės naujamete ramybe. Šiandien Rolando Pakso advokatas Kęstutis Stungys pareiškė, kad jo klientą kaltu dėl Konstitucijos pažeidimo pripažinęs Konstitucinis Teismas peržengė savo kompetencijos ribas, ir grasino, jog šis sprendimas bus apskųstas Strasbūro teismui.

Manau, iš tiesų būtų peržengtos visos moralės ribos, jei Lietuvą tarptautiniam teismui apskųstų asmuo, iškilęs į jos prezidento aukštumas.

Jau šiandien vakare mano labai gerbiamas advokatas Kazimieras Motieka davė atkirtį – pasakė, kad kreiptis į Strasbūro teismą nėra teisinių prielaidų ir tokie R. Pakso svarstymai net daro gėdą Lietuvai.

2004 metų sausio 9 diena, Vilnius. Londone leidžiamas žurnalas „The Economist“ vakar išspausdino labai kritišką straipsnį apie tai, kas vyksta Lietuvoje. Tokie dalykai labai gadina nuotaiką. Ypač jautriai reaguoja Alma. Jai atrodo, kad kartojasi prezidentinės kampanijos scenarijus: visi kalba, kad R. Paksas bus nušalintas, o baigsis tuo, kad arogantiška paksininkų klika vėl triumfuos ir darys, ką norės.

2004 metų sausio 11 diena, Vilnius. Šiemet įvyks Europos Parlamento ir Seimo rinkimai. Galimi ir prezidento rinkimai. Žiniasklaidoje gausu spėlionių: įvyks ar neįvyks R. Pakso apkalta? Savo „pasjansus“ jau dėlioja ir partijos – ką rems per būsimus prezidento rinkimus ir kokios iš to turės naudos per Seimo ir Europos Parlamento rinkimus. Dažniausiai minimi trys kandidatai, kurie neva gali rungtis (vėl!) su Rolandu Paksu: Algirdas Brazauskas, Artūras Paulauskas ir aš.

Šį rytą pas mane atvažiavo apie tai pasikalbėti Artūras Zuokas. Jis papasakojo, kad visos partijos dairosi kandidatų būsimuosiuose prezidento rinki-

muose, galinčių sustiprinti partijų pozicijas ir Seimo bei Europos Parlamento rinkimuose.

A. Zuokas be užuolankų pasakė, kad liberalcentristams būtų išganinga, jei aš sutikčiau tapti jų sąrašo pirmuoju kandidatu į Europos Parlamentą. Esą tai sustiprintų ir jo – partijos pirmininko – politines pozicijas.

Daug diskutavome apie paksistų pastangas skaldyti tautą. Vis dėlto A. Zuokas įsitikinęs, kad R. Pakso apkalta įvyks ir jau po kelių mėnesių reikės rinkti naują prezidentą. Jis spaudė mane, kad būtinai sutikčiau dar sykį kandidatuoti, nes kitu atveju R. Paksas turėtų galimybių vėl laimėti. Esą jį vis dar remia apie 25 proc. rinkėjų. Tačiau tai nekeltų didelio pavojaus, jei prieš R. Paksą stotų stiprus kandidatas. A. Zuoko nuomone, tauta jau pasimokė ir balsuoti turėtų ateiti kokie 70 proc. rinkėjų. Tuomet R. Pakso rėmėjų balsai niekaip negalėtų persverti rinkimų svarstyklių jo naudai. Bet jei aš nesutikčiau kelti savo kandidatūros, vienintelis politikas, kuris galėtų realiai nurungti R. Paksą, būtų A. Brazauskas. „Ar Lietuvai naudinga, jei liks tik tokia alternatyva?“ – retoriškai klausė A. Zuokas.

Atsakiau jam, kad dar būtų per anksti apsispręsti. Pažiūrėsim, kaip reikalai atrodys po mėnesio, vasario viduryje. Aš grįšiu po atostogų Meksikoje, o Seimo sudaryta apkaltos komisija iki to laiko turės pateikti rekomendacijas parlamentarams.

Aišku viena: padėtis daugiau nei apgailėtina. Labai kenčia Lietuvos įvaizdis, vienas po kito atšaukiami užsienio vizitai. O R. Pakso arogancijai tiesiog nėra ribų. Bijau, kad žmonės pavargs kiekvieną dieną girdėdami tas pačias giesmes ir tiesiog spjaus į politiką, nustos ja domėtis.

Vis dėlto nereikia perdėti pavojų. Girdėti užuominų, kad Lietuva gali būti net nepriimta į NATO ir Europos Sąjungą. Tai nesąmonė. Ne R. Paksas vedė Lietuvą šiuo keliu, ne jam dabar ir sukliudyti. Viskas jau sutarta, liko tik gryni formalumai. Gegužės 1-ąją galėsime švęsti, kad Lietuva jau NATO ir ES narė. O kieno parašas bus ant dokumentų – visiškai nesvarbu.

Man labiau kelia nerimą, ar vidaus politinės krizės pažeista Lietuva sugebės efektyviai veikti NATO ir ES struktūrose. Bet ir tai išspręs laikas. Ilgiau išliks vidaus žaizdos. Turės prabėgti dar metai kiti, kol Lietuvos visuomenė įveiks šią politinę priešpriešą.

2004 metų sausio 13 diena, Vilnius. Minime 13-ąsias tragiškųjų 1991 metų sausio 13-osios įvykių metines. Keistas sutapimas: 13-ųjų metinių rimtį drumsčia politinis skandalas. Per iškilmingą posėdį Seime parlamentarai kone demonstratyviai rodė nepagarbą prezidentui R. Paksui – jis buvo sutiktas kurčia tyla, kai kurie tautos išrinktieji net nepakilo iš vietų jam įeinant į salę. Negana

to, R. Pakso autoritetas buvo naikinamas ir Seimo narių kalbomis iš tribūnos. Priešiškumas prezidentui buvo pademonstruotas ir per vėliavų rikiuotę Nepriklausomybės aikštėje – paprastai jas nešančių asmenų kolona žygiuodavo pro garbės tribūną, bet šįsyk, matyt, kad nebūtų pagerbtas ten stovintis R. Paksas, pasuko tiesiai į gatvę.

2004 metų sausio 15 diena, Vilnius. Dar prieš porą mėnesių ketinome sukviesti būrį įvairių gyvenimo sričių specialistų bei iškilių visuomenės veikėjų ir surengti forumą dabarties aktualijoms aptarti. Tokie susitikimai galėtų tapti reguliarūs. JAV tai vadinama „Think Tank“ – analitikų sambūriu ateities gairėms nubrėžti. Tačiau pernai lapkričio mėnesį planuotą renginį nusprendėme nukelti vėlesniam laikui, nes baiminomės, kad būsime apšaukti „revanšistų“ sambūriu, rengiančiu sąmokslą prieš R. Paksą.

Dabar, kai Aloyzo Sakalo vadovaujama Seimo komisija baigė darbą, nutarėme, kad jau laikas grįžti prie seno sumanymo. Savo sambūrį pavadinome „Santaros“ klubu, ir šiandien įvyko pirmasis jo forumas. Pradžioje pakvietėme 50 spaudos, televizijos žurnalistų, politikų, kultūros ir visuomenės veikėjų. Visi ligi vieno kviesti asmenys sutiko atvykti.

Pirmojo forumo tema: „Quo vadis, Lietuva“ – „Kur eini, Lietuva?“ Įžanginį pranešimą parengė Rimvydas Valatka, vėliau tris valandas truko diskusijos. Bendra nuomonė: padėtis šalyje labai rimta, negalima leisti, kad svetimųjų įrankiu tapusi Prezidentūra toliau žlugdytų valstybę, bet dabar reikia laukti galutinio Seimo sprendimo ir kartu rengtis ateičiai.

Nors sąmoningai vengėme ką nors konkrečiai siūlyti politikams, vis viena paksistai sukėlė triukšmą. Buvome apšaukti „revanšistais“ ir „sąmokslininkais“. Nieko kito ir negalėjome tikėtis.

O R. Paksas ir toliau klajoja po Lietuvą, kiršydamas žmones.

2004 metų sausio 16 diena, Vilnius–Čikaga. Visam mėnesiui paliekame šaltą ir baltą Vilnių. Gal per tą laiką Lietuvoje atlėgs įtampa, atsiras daugiau aiškumo. Nekantriai laukiu poilsio Meksikoje. Noriu primiršti Lietuvą krečiančią politinę beprotybę.

2004 metų sausio 30 diena, Ikstapa, Meksika. Jau savaitę ilsimės Meksikoje. Tarsi būtume atsidūrę kitame pasaulyje. Iš Čikagos skridome keturias valandas, ten siautė pūgos, o išlipę iš lėktuvo Meksikoje, įžengėme į tvankią vasarą. Čia apie 30 laipsnių šilumos, visur žydi gėlės.

Ikstapoje ilsėjausi prieš porą metų. Atrodo, niekas nepasikeitė. Net veidai tie patys.

Telefonu palaikau ryšį su Vilniumi. Neatrodo, kad kas nors būtų pasikeitę per šias dienas. Stengiuosi apie tai negalvoti. Tik mintims neįsakysi – vis viena įkyriai lenda į galvą. Tačiau gera pajusti, kad pasaulis ramiai sau gyvena nė nežinodamas apie politines intrigas Vilniuje.

2004 metų vasario 8 diena, Ikstapa. Dienos skrieja nepastebimai. Po savaitės jau pasuksime namų link. Nors esame už tūkstančių kilometrų, kasdien palaikome ryšį su Lietuva. Kas vakarą faksu Božena mums atsiunčia svarbesnių straipsnių kopijas, keturis kartus per savaitę su ja ir padėjėju Audriumi Penkausku kalbuosi telefonu. Aišku, tai nepadeda atostogauti, bet negaliu sau leisti atitrūkti nuo įvykių Lietuvoje.

Iš Bahamų salų skambino Juozas Kazickas. Jis nerimauja, kad smarkiai pakertamas Lietuvos tarptautinis autoritetas.

Seimo pirmininkas A. Paulauskas dalyvavo Europos valstybių parlamentų pirmininkų konferencijoje Vengrijoje. Grįžęs pranešė, kad Europos Parlamento pirmininkas Patas Coxas jam pareiškė, kad, jei Lietuva neišspręs R. Pakso apkaltos problemos, mūsų šalis paklius į diplomatinę izoliaciją.

Nedžiugina toks tarptautinis spaudimas, net jei susirūpinimą išsako draugai. Juk tai mūsų namų šiukšlės, patys turime ir išsikuopti.

Apie politinę padėtį Lietuvoje ilgokai kalbėjausi su čia taip pat atostogaujančiu dr. Jonu Valaičiu. Jis – senas socialdemokratas, palaiko ryšius su A. Brazausku ir A. Sakalu. J. Valaičio nuomone, socialdemokratai tikrai nemėgins gelbėti R. Pakso kailio. Jie esą tik nori laimėti Seimo rinkimus ir grąžinti šaliai politinį stabilumą.

2004 metų vasario 9 diena, Ikstapa. Ryte iš Vilniaus paskambino Audrius Penkauskas. Papasakojo, kad Rolandas Pavilionis ir Marija Aušrinė Pavilionienė Profsąjungų rūmuose surengė jų steigiamos organizacijos „Už teisingą Lietuvą“, kurią tiksliau būtų vadinti „Už R. Paksą“, susirinkimą. Pasirodo, ten apsilankė ir A. Zuokas – jis išdrįso atvykti pareikšti kitokios nuomonės. Esą Zuokas buvo ne tik koneveikiamas, bet net apspjaudytas. Tai bent „teisinga Lietuva“!

Mano planuojama kelionė į konferenciją Kijeve, atrodo, sukėlė savotišką diplomatinę krizę. Ją rengia amerikiečiai drauge su prezidento Leonido Kučmos opozicija parlamente. Kai buvo paskelbta, kad į konferenciją atvykstu ir aš, iš L. Kučmos stovyklos pasigirdo nelaimingų balsų. Paprašiau Albiną Janušką

pasiaiškinti situaciją. Mano padėtis dviprasmiška, bet ir atšaukti kelionę, kai apie ją jau paskelbta, būtų labai nepatogu.

Pralinksmino viena aplinkybė, susijusi su mano kelione į Bratislavą. Į ten rengiamą „Vilniaus dešimtuko“ konferenciją vyksta premjero A. Brazausko vadovaujama delegacija. Vyriausybė, sužinojusi, kad ir aš pakviestas ten kalbėti, panoro išsiaiškinti, ar pageidausiu keliauti kartu su A. Brazausku. Atsakiau: „Kodėl gi man nenorėti?“ Iš Lietuvos atvyksta du baigę kadenciją prezidentai, kurių vienas dabar eina premjero pareigas.

2004 metų vasario 16 diena, Čikaga. Trys savaitės poilsio Ikstapoje suteikė ne tik žvalumo, bet ir optimizmo. Stebint įvykius Lietuvoje iš Meksikos ne viskas atrodo taip juoda.

Iš žydinčios vasaros grįžome į apniukusią žiemą. Vilniuje šalta, daug sniego.

2004 metų vasario 18 diena, Vilnius. Vakar visus sukrėtė šiurpi žinia: prie Antakalnio transporto žiedo užkabintas automobilio žuvo dr. Vytautas Kubilius, Andriaus Kubiliaus tėvas. Kokia beprasmybė! Lietuvos lituanistikos mokslas neteko išskirtinio talento literatūrologo.

Šiandien LNK televizija įrašė mano pokalbį su naujos politinės laidos vedėju Edmundu Jakilaičiu. Žinoma, kalbėjomės apie R. Pakso bylą. Bet nesidaviau provokuojamas ir pasistengiau per 15 minučių trukusį interviu nė karto nepaminėti R. Pakso pavardės. Aišku, iš esmės pasisakiau už apkaltą, bet pabrėžiau, kad svarbiausia laikytis teisės ir demokratijos principų.

Tuo tarpu Ukrainoje rengiama konferencija, kurioje turėjo dalyvauti Václavas Havelas, Aleksanderis Kwaśniewskis, aš, buvusi JAV valstybės sekretorė Madeleine Albright ir dar keli žinomi politikai, ėmė byrėti, kai du pirmieji mano čia minimi asmenys atsisakė atvykti.

Albinas Januška pranešė, kad prezidentas Leonidas Kučma labai įsižeistų, jei aš atvykčiau į jo politinių oponentų rengiamą konferenciją. Nenorėdamas gadinti mūsų draugiškų santykių, organizatorius informavau, kad negalėsiu dalyvauti šiame renginyje. Bet šiandien 21 valandą iš Vašingtono paskambino pati M. Albright ir ėmė įkalbinėti, kad persigalvočiau. Pažadėjau, kad jei pavyks diplomatiškai suderinti mano vizitą su abiem konfliktuojančiomis stovyklomis, būtinai dalyvausiu konferencijoje.

2004 metų vasario 19 diena, Vilnius. Svarbiausia šios dienos žinia: Seimo specialioji komisija pateikė galutines išvadas – siūloma pradėti prezidento

R. Pakso apkaltą. Tai pirmasis toks atvejis Lietuvos ir, atrodo, net Europos istorijoje. Tuo tarpu R. Paksas arogantiškai pareiškė, kad jis „esąs visiškai ramus" ir „sąmokslininkai" bus sudoroti.

„Respublikos" laikraštis mane mėgina įvelti į savo „karą" su „Lietuvos rytu". Neva aš prieš porą metų pašalinau Kęstutį Betingį iš generalinio prokuroro pavaduotojo pareigų ir perkėliau jį dirbti į Kauną, pasidavęs „Lietuvos ryto" vyriausiojo redaktoriaus Gedvydo Vainausko spaudimui. Žinoma, ši Vito Tomkaus versija laužta iš piršto. Gerai žinoma, kad jis ir G. Vainauskas – amžini priešai. Iš tikrųjų anuomet sprendimą priėmiau išanalizavęs visus faktus ir remdamasis generalinio prokuroro Antano Klimavičiaus rekomendacija.

Pats V. Tomkus griebėsi begėdiško spaudimo. Atsisakiau atsakyti į man pateiktus akivaizdžiai provokacinius klausimus. Tuomet „Respublika" mane ėmė tiesiog terorizuoti – skambina po 6–7 kartus per dieną. Kietai pareiškiau, kad nesivelsiu į jokią jų provokuojamą diskusiją. Tada V. Tomkus pagrasino, kad kiekvieną dieną savo laikraštyje spausdins mane puolančias žinutes tol, kol patenkinsiu jo reikalavimą.

Gali sau spausdinti kad ir visus metus, bet su šantažuotojais nesikalbėsiu. Tai tik parodys šio žmogaus ir jo laikraščio moralę. Bet apmaudu, kad kai kurie leidėjai Lietuvoje labai savotiškai supranta „spaudos laisvę". Net bjauru imti į rankas „Respubliką", kurioje dabar kiekvieną rytą galima aptikti visokiausių insinuacijų prieš Vilniaus merą Artūrą Zuoką.

2004 metų vasario 24 diena, Vilnius. Šiandien R. Paksas sukvietė žurnalistus į spaudos konferenciją ir surengė spektaklį: oficialiai apkaltino Seimo pirmininką A. Paulauską Konstitucijos pažeidimu ir pareikalavo pradėti jo apkaltą. Tai jau politinis cirkas. Negana to, dar pareiškė, kad net jei būtų pašalintas iš posto, vėl keltų savo kandidatūrą renkant naują prezidentą.

2004 metų vasario 29 diena, Paryžius–Vilnius. Dalyvauju geros valios ambasadorių konferencijoje, į kurią atvyko 20 buvusių prezidentų, karališkųjų šeimų narių. Asmeniškai ilgiau pabendravau su buvusia Islandijos prezidente Vigdís Finnbogadóttir, Jordanijos princese Firyal, Liuksemburgo didžiąja kunigaikštiene Maria Teresa, žymiu gruzinų kilmės Rusijos skulptoriumi Zurabu Ceretelių.

UNESCO pasirinko 14 naujų objektų, įrašytinų į Pasaulio paveldo sąrašus, ir paprašė geros valios ambasadorių tapti jų globėjais. Aš, pasitaręs su Ina Marčiulionyte, pasirinkau Indijos teatrą sanskrito kalba. Mano pasirinkimą lėmė sanskrito ir lietuvių kalbos sąsajos.

Per konferenciją kalbėjau apie „baltąsias verges“ ir raginau UNESCO labiau susirūpinti, kaip padėti prostitucijos vertelgų aukoms, kurių ypač daug priviliojama iš buvusių sovietinių respublikų.

Bene labiausiai varginanti konferencijos programos dalis buvo oficialios vakarienės, kurios vykdavo kas naktį ir užtrukdavo iki paryčių. Žinoma, smagu pabendrauti su iš viso pasaulio atvykusiais iškiliais žmonėmis, bet nemaloniausia, kad nuolat sulaukdavau klausimų apie tai, kas vyksta Lietuvoje. Teiravosi – neįtikėtina! – net Somalio atstovas.

Per konferenciją atėjo ir liūdna žinia. Vasario 26-ąją per pietus prie manęs priėjo žymus armėnų kilmės Rusijos žmogaus teisių gynėjas Ara Abramianas ir pranešė, kad, lėktuvui atsitrenkus į kalną, žuvo juo skridęs Makedonijos prezidentas Borisas Trajkovski. Sunkiai galėjau patikėti. Su juo mane siejo bičiuliški ryšiai.

Grįždamas namo, persėsdamas į lėktuvą Prahoje, susitikau su iš Dublino parskrendančia finansų ministre Dalia Grybauskaite. Ji papasakojo, kad pavyko labai geromis sąlygomis išplatinti 600 milijonų eurų vertės Lietuvos obligacijų. Kalbėjomės apie jos būsimą darbą Briuselyje ir kalba pakrypo apie tai, kad „paksogeitas“ jau daro žalą ir jos interesams. Dalia Grybauskaitė tiesiog žiauriai nusiteikusi prieš R. Paksą. „Nekrikščioniška, bet norėčiau, kad jis kuo greičiau nusprogtų“, – tiesiai šviesiai pareiškė ji.

2004 metų kovo 2 diena, Vilnius. Šiandien Seimas nusprendė pirmininkauti apkaltos posėdžiams kviesti Aukščiausiojo Teismo pirmininką Vytautą Greičių. Man jo kandidatūra kelia abejonių. Prasidėjus R. Pakso skandalui, jis aiškino, kad pokalbių telefonu įrašai turi būti sunaikinti. Tai buvo beveik atvirai propaksinė pozicija. Tačiau nusprendžiau įrašyti šią savo nuomonę į dienoraštį dar dėl vienos aplinkybės.

Apie ketvirtą vakaro paskambino mano gydytojas Remigijus Nargėla ir pasakė, kad norėtų skubiai su manimi susitikti. Užsukęs pas mus į Turniškes jis papasakojo apie savo pokalbį su V. Greičiumi.

Pasirodo, jų ligoninėje šiandien lankėsi V. Greičius. Po konsultacijos R. Nargėla iš mandagumo pasveikino jį gavus atsakingą ir sunkią užduotį – pirmininkauti R. Pakso apkaltos posėdžiams Seime. Tai išgirdęs V. Greičius pasiteiravo daktaro, ar jis vakar žiūrėjo Lietuvos televizijos laidą „Visuomenės interesas“. R. Nargėla atsakė, kad žiūrėjo, ir ėmė baisėtis ten Mečio Laurinkaus paskelbtais naujais faktais apie Rusijos kontrabandinės mafijos įtaką bei žalą Lietuvos valstybei.

„Ir jūs tikite tuo žuliku Laurinkumi?“ – staiga pertraukė Remigijų V. Greičius.

Ši pirmininkauti apkaltos procesui turinčio Aukščiausiojo Teismo pirmininko replika apie VSD vadovą taip pritrenkė R. Nargėlą, kad jis nusprendė nedelsdamas apie tai man papasakoti. „Kaip šis žmogus galės nešališkai pirmininkauti apkaltos posėdžiams?“ – klausė manęs Remigijus. Neturiu atsakymo į šį retorinį klausimą ir aš.

2004 metų kovo 4 diena, Vilnius. „Respublika“, tiksliau, V. Tomkus jau kelintą savaitę spausdina savo straipsnius, kuriuose, nesirinkdamas žodžių, užsipuola „Lietuvos rytą“, A. Zuoką, žydus, gėjus. Aišku, kliūva ir man. Kai kurie jo pareiškimai, ypač apie žydus, jau sukėlė ir neigiamą tarptautinę reakciją.

Kokie tai niekingi dalykai, ypač gerai suvoki pabendravęs su kilniems darbams atsidavusiais žmonėmis. Lietuvoje jau tryliktą kartą lankosi amerikiečių gydytojų komanda. Santariškių vaikų ligoninėje su mūsų chirurgais jie sėkmingai atliko keliolika itin komplikuotų operacijų. Kalbėjausi su grupės vadovu daktaru Lubecky. Buvo malonu girdėti labai gerus jo atsiliepimus tiek apie augančią mūsų jaunų chirurgų kompetenciją, tiek ir apie didžiulę operacinės technikos bei įrangos pažangą.

2004 metų kovo 8 diena, Vilnius. Kelias valandas skyriau bendrauti su spauda. Iš ryto susitikau su „The Daily Telegraph“ žurnalistu Juliusu Straussu. Šiandien prasideda prezidento apkalta Seime, todėl natūralu, kad tai ir buvo pagrindinė pokalbio tema. Bet pasistengiau nesivelti į konkrečių faktų vertinimus, o kalbėjau labiau apibendrintai.

Vėliau apie Lietuvos politinius įvykius kalbėjausi su „Veido“ žurnalistu Audriumi Bačiuliu. Vėl pokalbį pakreipiau bendresne linkme.

Šiandien ELTA išplatino mano pokalbį su žurnalistu Vladimiru Laučiumi. Plačiai komentuojama jau ne pirmą kartą išsakyta mano pozicija, kad jei bus rengiami pirmalaikiai prezidento rinkimai, aš neketinu juose kelti savo kandidatūros.

2004 metų kovo 10 diena, Vilnius. Šiandien Seimas rengiasi ratifikuoti Lietuvos stojimo į NATO sutartį. Esu pakviestas 12 valandą atvykti į posėdį. Tuo tarpu R. Paksui Seimo valdyba vakar pranešė, kad jis nepageidaujamas šiame renginyje. Tai dar neturintis precedento atvejis – kad parlamentas prezidentui pareikštų nenorįs jo matyti. Prezidentūra pareiškė protestą ir pagrasino, kad R. Paksas vis viena atvyks. Manęs paklausė, ar aš atvažiuosiu į Seimą, jei ten pasirodys ir R. Paksas. Atsakiau vienareikšmiškai: „Taip, bet kuriuo atveju aš dalyvausiu.“

2004 metų kovo 11 diena, Vilnius. Džiugi šventė ir niūri jos atmosfera. Taip šiemet pasitikome 14-ąsias Nepriklausomybės atkūrimo metines. Atvykau su Alma į iškilmingą posėdį Seime, o jis virto greičiau kaltinamuoju posėdžiu. Dauguma kalbėtojų skalbė kailį R. Paksui. Bet jis sėdėjo lediniu veidu, lyg jam tai būtų nė motais.

Taip pat priešiškai Seimas pasitiko R. Paksą ir vakar, ratifikuojant NATO sutartį. Tik man tai mažiausiai rūpėjo. Išgyvenau jaudinančias akimirkas: buvau istorinio įvykio liudininkas – mano sena svajonė, vienas iš dviejų svarbiausių praėjusios kadencijos tikslų jau ir teisine prasme virto tikrove.

Vakar vakare dalyvavau ir narystei NATO skirtoje Lietuvos TV „Spaudos klubo" laidoje. Seniai prie vieno stalo nebuvome susėdę drauge: Vytautas Landsbergis, Algirdas Brazauskas, Artūras Paulauskas, užsienio reikalų ministras Antanas Valionis ir aš. Po laidos jos vedėjo Audriaus Siaurusevičiaus pakviesti dar nuėjome pasikalbėti į Lietuvos radijo ir televizijos kavinę. Mūsų diskusijos užtruko iki 1 valandos nakties. Visi kalbėjo: sprendimas – aiškus, dabar svarbu tik kuo greičiau, laikantis visų teisinių procedūrų, baigti Prezidentūros agoniją.

2004 metų kovo 12 diena, Vilnius. Į Vilnių atskrido naujasis NATO generalinis sekretorius Jaapas de Hoopas Schefferis. Susitikau su juo Seime, kur jis atvyko sakyti kalbos. Atsisveikinęs nuėjau jo pasiklausyti į posėdžių salę. Ir pajutau didžiulę gėdą dėl mūsų parlamentarų elgesio. Salė buvo pustuštė. O juk atvyko ne koks nors antraeilis biurokratas, bet aukščiausias NATO pareigūnas. Negi Seimo nariams neįdomu išgirsti, ką jis pasakys?

2004 metų kovo 13 diena, Punskas. Punske lankiausi 1998 metais. Šiandien vėl čia atvykau į Kovo 11-osios minėjimą. Netoli Punsko pastatytas tikriausiai kol kas vienintelis paminklas Nepriklausomybės atkūrimui įamžinti. Tai milžiniškas akmuo, kurį būtų galima pavadinti Puntuko broliu. Jį čia atrideno lietuvių ūkininkų bendruomenė, kurioje – vos 30 šeimų.

2004 metų kovo 16 diena, Vilnius. Nelengva į rankas rytais paimti laikraščius: pagieža, neapykantos kurstymas. Seimas nieko daugiau neveikia, tik posėdžiauja komitetuose ir svarsto visokiausius apkaltos niuansus.

Šiandien Artūro Paulausko kvietimu atvažiavau pas jį į Seimą pietų. Kalbėjomės apie naujausią R. Pakso išpuolį: Konstituciniam Teismui pradėjus svarstyti Seimo pateiktą apkaltos medžiagą, jis pareikalavo nušalinti KT pirmininką Egidijų Kūrį. Kai, savaime suprantama, šis reikalavimas buvo atmestas, R. Paksas

pareiškė nepasitikėjimą visais Konstitucinio Teismo teisėjais ir pareikalavo juos nušalinti. Ko siekiama tokiais absurdiškais išpuoliais? Aišku, tik sukelti visuomenės nepasitikėjimą valstybe, jos teisine sistema.

Kalbėjomės ir kaip klostysis įvykiai, jei R. Paksas bus nušalintas. Iš A. Paulausko žodžių supratau, kad jis ketina kelti savo kandidatūrą pirmalaikiuose prezidento rinkimuose, nes esą A. Brazauskas jam sakęs, jog nesieks dar kartą šio posto.

Aš mėginsiu kalbėtis su opozicijos lyderiais. Jiems seniai laikas galvoti apie ateitį, nes gali taip nutikti, kad R. Paksas bus nušalintas, bet dar kartą iškels savo kandidatūrą ir – neduok Dieve – vėl laimės. Mūsų įstatymai tai leidžia.

2004 metų kovo 17 diena, Vilnius. „Stiklių“ restorane susitikau su JAV ambasadoriumi Lietuvoje Stephenu Mullu jo prašymu. Kalbėjomės apie apkaltą ir ko galima tikėtis jai įvykus. S. Mullas tiesiai paklausė, ar, mano nuomone, R. Paksas bus nušalintas. Atsakiau, kad tuo neabejoju.

Ambasadorius papasakojo, kad Vašingtone su nerimu stebimi įvykiai Lietuvoje, ir pasakė, kad iškart po pokalbio su manimi vyksta į Prezidentūrą. Ten R. Paksas rengia pietus Vakarų šalių ambasadoriams. Oficiali susitikimo tema – pokalbis apie Lietuvos narystę NATO ir Europos Sąjungoje, bet esą Prezidentūra neslepia, kad užsienio diplomatams prezidentas išaiškins apkaltos jam strategiją. S. Mullas pakomentavo: „Mums visiškai neįdomu, kokią apkaltos strategiją pasirinko Lietuva. Tai jūsų vidaus reikalas.“

P. S. R. Pakso advokatai griebiasi desperatiškų apkaltos proceso vilkinimo priemonių. Šiandien jie paprašė Konstitucinio Teismo kreiptis į Lietuvių kalbos ir literatūros institutą, kad paaiškintų trijų žodžių reikšmę. Prašymas buvo atmestas.

2004 metų kovo 19 diena, Vilnius. „Neringoje“ susitikau su Egidijumi Meilūnu. Jis atnešė Užsienio reikalų ministerijos dosjė, skirtą mano kelionei į Uzbekistaną. Svarstėme, ką reikėtų pabrėžti kalbantis su prezidentu Islamu Karimovu. Lietuvos su Uzbekistanu nesieja nei glaudus politinis, nei ekonominis bendradarbiavimas, bet, galvojant apie ateitį, pravartu palaikyti draugišką dialogą su šia palyginti didele ir Vidurio Azijos regione įtakinga musulmoniška šalimi. Juolab esu asmeniškai kviečiamas I. Karimovo, kuris turi absoliučią valdžią Uzbekistane.

Užsienio reikalų ministerija patarė kalbantis su juo pabrėžti mūsų norą plėtoti dvišalį dialogą, subtiliai užsiminti apie draugystės su Vakarais naudą, nors tai nėra paprasta, turint galvoje, kad demokratijos Uzbekistane nėra. Beje, I. Karimovas labiau stengiasi palaikyti ryšius su Vakarais nei kaimyninės taip pat diktatoriškai valdomos šalys.

Vidurdienį „Stikliuose“ susitikau su keliais įtakingais socialdemokratais. Kalbėjomės apie R. Pakso apkaltą ir keitėmės nuomonėmis, „kas bus, jeigu bus“.

Pašnekovai nedviprasmiškai teigė: Algirdas Brazauskas pirmalaikiuose prezidento rinkimuose, jei jie bus surengti, nekels savo kandidatūros. Tokios pozicijos jis esą laikosi todėl, kad nori vesti savo partiją į svarbiausią tikslą – siekti pergalės Seimo rinkimuose, be to, A. Brazauskas dar porą metų norįs vadovauti Vyriausybei.

Paklausiau, kas bus, jeigu po apkaltos pašalintas R. Paksas vėl iškels savo kandidatūrą pirmalaikiuose prezidento rinkimuose. Socialdemokratai vienu balsu atsakė: „Kandidatuokite jūs.“

Be jokios diplomatijos jiems atšoviau: „Ačiū, per praėjusius rinkimus jūs kartą jau „išdūrėte“ mane, pažadėję remti ir netesėję pažadų, dar kartą nesivelsiu į tokį žaidimą.“

Aišku, jie puolė teisintis. Mums tęsiant diskusiją, pasakiau, kad pats susitiksiu su A. Brazausku ir mėginsiu jį įkalbėti kelti savo kandidatūrą prezidento rinkimuose, nes jeigu po apkaltos vėl laimėtų R. Paksas, blogesnio scenarijaus Lietuvai neįmanoma sugalvoti.

Tiesiai iš „Stiklių“ nuvykau į Vilniaus Gedimino technikos universitetą. Čia prie manęs prišoko „Lietuvos ryto“ korespondentai ir ėmė klausinėti apie ką

tik įvykusį susitikimą. Aš, aišku, atsargiai formuluodamas, papasakojau, kad pasikeitėme nuomonėmis apie politinę padėtį Lietuvoje su socialdemokratais. Tuomet žurnalistai pasakė, kad jie, prieš užklupdami mane, skambino V. Andriukaičiui ir šis esą paneigė, jog buvo toks susitikimas.

Nesuprantu, kam reikia taip slapukauti? Žinoma, radijas ir televizija jau pranešinėja apie „slaptus pasitarimus".

Šiais susitikimais diena dar nesibaigė. Apie 22 valandą Raimundo Mieželio bute susitikau su Artūru Zuoku. Iki vidurnakčio kalbėjomės apie liberalų poziciją per būsimus rinkimus. Nustebau iš A. Zuoko išgirdęs, kad daug kas jo partijoje mane laiko konservatoriumi. Liberalai dar neturi vienos nuomonės, kokį kandidatą reikėtų remti per pirmalaikius prezidento rinkimus.

Beje, krito į akis, kad Artūro Zuoko ir mano buvusio patarėjo Dariaus Kuolio santykiai labai įtempti.

2004 metų kovo 24 diena, trečiadienis, Vilnius. Visas tris šios savaitės dienas susitikinėju su užsienio žurnalistais. Pirmadienį daviau interviu didžiausiam Ispanijos dienraščiui „El Pais". Žurnalistus ypač domino, ar, Lietuvai įstojus į ES, mūsų šaliai negresia prarasti daugybės žmonių, kurie gali susivilioti geresniu gyvenimu Vakaruose. Nieko kito čia neatsakysi – paaiškinau, kad tai priklausys nuo mūsų ekonomikos pažangos ir gebėjimo kuo greičiau spręsti socialines problemas.

Vakar „Stikliuose" mano interviu įrašė Danijos televizija „Netwerk". Danai labiausiai domėjosi R. Pakso apkalta. Stengiausi kuo mažiau kalbėti apie Lietuvai daromą žalą ir pabrėžiau mūsų demokratijos tvirtumą.

Šiandien į „Stiklius" vykau duoti interviu jau amerikiečių televizijos grupei. Tik šį kartą tema netikėta – Lietuvos žydų genocidas 1941 metais. Buvau klausinėjamas apie žudynes Kauno 7-ajame forte, kuriose neva dalyvavo lietuvių sportininkai, krepšinio komandos nariai. Aišku, už tokią Lietuvai ypač nemalonią temą reikia „padėkoti" „Respublikai" ir asmeniškai V. Tomkui. Tai jo rašiniai vėl išprovokavo tarptautinės žiniasklaidos susidomėjimą žydų genocidu.

Pietų buvau pakviestas į Vyriausybės rūmus pas Algirdą Brazauską. Dvi valandas prie stalo sėdėjome tik dviese. A. Brazauskas patvirtino, kad nori dar keletą metų dirbti premjeru, todėl nekels savo kandidatūros prezidento rinkimuose ir visas jėgas skirs savo partijos pergalei rudenį įvyksiančiuose Seimo rinkimuose.

Svarstėme, kas Lietuvos laukia artimiausiu metu. A. Brazausko nuomone, A. Paulauskas neturi galimybių laimėti prezidento rinkimų. „Tik jūs galite nurungti R. Paksą. Būtinai turite kandidatuoti", – pareiškė jis.

Vėl pakartojau, ką sakiau jo pavaduotojams: „Jūsų partija kartą jau mane apgavo neparemdama rinkimuose. Antrą kartą į tą pačią upę bristi nenoriu.“

A. Brazauskas ėmė kalbėti, kad tiesiog nėra kito pasirinkimo: „Jūs privalote eiti. Aš viešai jus remsiu, per televiziją paraginsiu balsuoti už jus.“

Sutarėme, kad palauksime R. Pakso apkaltos finalo. Tuomet aš tarsiu galutinį žodį. Baigiantis pokalbiui A. Brazauskas pasakė: „Jei R. Paksas pasiliks, pasitrauksiu aš. Su juo dirbti neketinu.“

Pietaudami mes dar nežinojome, kokia „bomba“ šiandien sprogs. Jau parvažiavęs namo išgirdau, kad Prezidentūroje apsilankė J. Borisovas ir R. Paksas jį pakvietė dirbti savo patarėju!

Sujudo visa Lietuva. Manau, R. Paksas pasirašė sau mirties nuosprendį. Dabar Seimo sprendimas dėl apkaltos jau aiškus. Net akliausi R. Pakso rėmėjai ėmė atsiriboti nuo jo.

Vakare R. Paksas turi kalbėti per televiziją. Visi laukiame. Manęs Lietuvos TV paprašė komentaro, bet pasiūliau palūkėti R. Pakso kalbos. Jis kalbės pusę septynių vakaro, o dabar, kai rašau šias eilutes, dar tik 16 valanda.

Svarstome, ar nenukelti sekmadienį numatytos mano kelionės į Uzbekistaną. Pasakiau, kad dar yra laiko galutinai apsispręsti. Žiūrėsime, kaip klostysis įvykiai.

P. S. R. Pakso kalba – beviltiška. Verkšleno, atgailavo, atsiprašinėjo, kad padarė klaidą. „Atiduodu į jūsų rankas savo likimą“, – mėgino graudinti žmones. Manęs nesugraudino. Manau, ir Seimo.

2004 metų kovo 26 diena, penktadienis, Vilnius. Vis dar komentuojama R. Pakso kalba per televiziją. Manau, dabar neliko abejonių, kad jis bus pašalintas.

Po pietų su Alma nuvykome į Kauną, kur pašarvotas buvęs Lietuvos ambasadorius JAV Stasys Sakalauskas. Pareiškėme užuojautą žmonai Jūratei ir dviem sūnums. Pakirto plaučių uždegimas. Mat jau kurį laiką jis kovojo su vėžiu, todėl neatlaikė dar vienos ligos ir per dvi dienas mirė. Netekome gabaus diplomato, kuris – žinau – buvo labai vertinamas Vašingtone.

2004 metų kovo 28 diena, sekmadienis, Vilnius–Maskva. Šiandien per Maskvą skrendu į Taškentą.

Iš ryto Arkikatedroje dalyvavome mišiose, skirtose Madride per teroro aktus žuvusioms aukoms.

Po pamaldų Andrius Kubilius pakvietė mane į „City Park“ viešbutį išgerti kavos. Kalbėjomės apie politinę situaciją. Papasakojau jam apie savo pokalbius su Č. Juršėnu, V. Andriukaičiu, A. Zuoku ir A. Brazausku. A. Kubilius pasakė,

kad konservatoriai taip pat svarsto galimus scenarijus. Jo nuomone, aš būčiau stipriausias kandidatas, galintis nurungti R. Paksą, bet spėjo, kad ši rinkimų kampanija būtų labai nešvari, paksistai visais įmanomais būdais mėgintų šmeižti mane, griauti mano moralinį autoritetą. Todėl A. Kubilius retoriškai klausė, ar verta veltis į šią purviną kovą?

A. Brazausko kandidatūra konservatoriams esą visiškai nepriimtina ir jie jį paremtų nebent antrame rinkimų ture, kai tektų rinktis jį arba R. Paksą.

A. Kubilius sakė manąs, kad gal vertėtų pasidairyti kokio jauno kandidato, galvojantis, pavyzdžiui, apie Petrą Auštrevičių, Egidijų Aleksandravičių ar Egidijų Kūrį.

Atsakiau, kad nevertėtų visai nurašyti ir vyresnių kandidatų, pavyzdžiui, E. Kūrio tėvo – Strasbūro teismo teisėjo Prano Kūrio arba, susiklosčius tam tikroms aplinkybėms, net Justo Vinco Paleckio.

2004 metų balandžio 1 diena, Maskva–Taškentas–Paryžius–Varšuva. Kelionių dienos. Nukeliavome tūkstančius kilometrų. Sekmadienį, kovo 28-ąją, su Alma atskridome į Maskvą. Buvo jau vakaras. Važiuojant iš oro uosto, stebino reklamos šviesų gausa. Maskva šiuo požiūriu jau niekuo nesiskiria nuo Vakarų didmiesčių. Kaip greitai išgaravo miesto proletarinė dvasia! Ar prieš 15 metų galėjai įsivaizduoti, kad komunistų citadelėje, kur akį užmesi, visur blyksės milžiniški neono užrašai: „Coca-Cola“, „McDonald's“, „Vogue“ ir nesuskaičiuojama daugybė kitų?

Į Taškentą turėjome išskristi tik kitą dieną, todėl dar spėjome pavažinėti po Maskvą. Vis dėlto milžiniškų pasikeitimų mieste nepastebėjau, tik daug daugiau vakarietiškos gyvenimo dvasios.

Į Taškentą atskridome jau vakare. Čia jau tikras pavasaris, sužaliavę medžiai, žydi gėlės ir šilta lyg vasarą. Mus apgyvendino Uzbekistano svečių namuose. Tai sovietmečiu statyti rūmai, kuriuose išskirtine prabanga save lepino „proletariato“ vadai. Pompastiško sovietinio didingumo pavyzdys.

Mus visur lydi iš Ankaros atskridusi Lietuvos ambasadorė Turkijoje ir Uzbekistane Halina Kobeckaitė. Uzbekistane, taip pat Taškente jau kelintą dieną nesiliauja teroro aktai – ateina informacijos apie naujus sprogdinimus, susišaudymus. Dėl to kone iki paskutinės akimirkos buvo svarstoma, ar mums verta skristi į Uzbekistaną. Apsisprendžiau neatšaukti kelionės – Rytai jautriai reaguoja į tokius dalykus, nenorėjau nuvilti Islamo Karimovo.

Savaip įdomu pasižiūrėti, kas čia vyksta. Pirmąjį vakarą iš oro uosto į svečių namus važiavome tarsi išmirusio miesto gatvėmis – nebuvo matyti jokio civi-

lio, šmėkštelėdavo tik ginkluoti patruliai. Ryte išgirdome, kad naktį žuvo dar 20 žmonių. Vizitas prasidėjo susitikimu su Uzbekistano užsienio reikalų ministru (Almai buvo sudaryta atskira programa). Važiuojant į ministeriją, krito į akis gatvėse patruliuojanti policija ir automatais ginkluoti specialiųjų dalinių kariai, kurie stabdė ir tikrino automobilius.

Jau per susitikimą su Uzbekistano užsienio reikalų ministru pajutau, kad šeimininkai mano vizitu naudojasi parodyti, jog jų šalyje padėtis kontroliuojama ir nieko baisaus nevyksta, jei lankosi Lietuvos prezidentas Valdas Adamkus. Ministerijoje mane pasitiko ir visur lydėjo gausus žurnalistų būrys.

Malonų įspūdį paliko viešnagė Taškento universitete. Skaičiau paskaitą apie Lietuvos integravimąsi į Vakarų politines struktūras, o vėliau gerą valandą atsakinėjau į kimšte prikimštos profesorių ir studentų auditorijos klausimus. Akademinė bendruomenė pasirodė esanti brandžiai mąstanti, šiuolaikiškai išsilavinusi.

Oficiali kelionės kulminacija buvo susitikimas su prezidentu I. Karimovu. Nustebino jo prieš septynerius metus pastatytų rūmų dydis ir prabanga. Turbūt nebūtų padarę gėdos net Romos imperatoriams. Tik autoritarinėse valstybėse įmanomos tokios brangios, valdžios išskirtinį statusą pabrėžiančios statybos.

Su I. Karimovu kalbėjausi valandą – mane lydėjo H. Kobeckaitė, o jis buvo pasikvietęs užsienio reikalų ministrą. Neapsiribojome tik bendrais tarptautinės politikos klausimais. I. Karimovas nesivaržydamas išdėstė savo nuomonę apie prezidento skandalą Lietuvoje. Jis stebėjosi R. Pakso laikysena ir palinkėjo mūsų šaliai greičiau baigti jo apkaltą.

Dar įsiminė mano garbei Uzbekistano užsienio reikalų ministro surengta vakarienė vieno Rusijos caro sūnaus medžioklės „namelyje“. Tai graži pilaitė, dabar uzbekų valdžios naudojama reprezentaciniams priėmimams.

Į svečių namus grįžome pailsėti vos trims valandoms, nes antrą nakties jau turėjome išskristi į Maskvą. Ten persėdom į lėktuvą, skrendantį į Paryžių. Per skrydį neišvengiau „nuotykio“. Praalkęs suvalgiau aiškiai per seną viščiuko krūtinėlę ir apsinuodijau. Jau lėktuve ėmė pykinti. Vis blogiau jaučiausi ir vos ištvėriau, kol privažiavome viešbutį. Čia prarijau visą saują visokiausių tablečių, išgėriau porą litrų ramunėlių arbatos ir per naktį atsigavau. Šiandien 11 valandą jau reikėjo sakyti kalbą daugiau nei šimtui UNESCO atstovų.

Į Vilnių šiandien grįžtame per Varšuvą. Prieš persėdant į namo mus gabenantį lėktuvą, priėjo Lenkijos prezidentūros atstovas ir sujungė mane telefonu su prezidentu Aleksanderiu Kwaśniewskiu. Pasikeitėme nuomonėmis apie politines naujienas mūsų šalyse.

2004 metų balandžio 5 diena, pirmadienis, Vilnius. Seime 15 valandą prasidėjo prezidento apkalta. Skaudu regėti, kokia krizė ištiko Prezidento instituciją. Tačiau ir kitos išeities, kaip tik apkalta, jau nėra – toliau gyventi esant tokiai sumaiščiai neįmanoma. Seime vyrauja nuotaikos baigti procesą jau rytoj.

2004 metų balandžio 6 diena, antradienis, Vilnius. Seimas nuo 10 valandos sprendžia, kokia bus valstybės ateitis. Jaučiasi smarki įtampa, nerimas. Apie 13 valandą sakyti kalbos atvyko R. Paksas. Nuščiuvusi klausėsi turbūt visa Lietuva. Deja, nieko naujo neišgirdome.

Po visų kalbų – balsavimas. Nerimastingo laukimo valandos. Posėdžių salėje pasirodo pirmininkaujantis apkaltai Aukščiausiojo Teismo pirmininkas V. Greičius ir 16 valandą 22 minutės skelbia: Seimas pripažino, kad prezidentas R. Paksas pažeidė Konstituciją ir pašalinamas iš pareigų.

Taip baigėsi vos 13 mėnesių ir 11 dienų trukęs jo prezidentavimas. Pirmoji prezidento apkalta Lietuvos ir Europos politinėje istorijoje.

Nejaučiu jokio pasitenkinimo. Gaila jauno vyro, kuris pasidavęs savo ambicijoms per rinkimų kampaniją nesibodėjo remtis neaiškios kilmės rusiškais pinigais, įsipareigojo šiems savo rėmėjams ir vis giliau klimpo. Galiausiai smarkiai pakenkė valstybei, sužlugdė Prezidento institucijos autoritetą, suskaldė visuomenę ir sukėlė nepasitikėjimą Lietuvos politika užsienyje.

PASTABOS PARAŠTĖSE

Žvelgdamas į R. Pakso apkaltą jau iš istorinės perspektyvos, kai baigėsi ir antroji mano kadencija, esu dar labiau įsitikinęs, kad jo pašalinimas iš prezidento posto buvo vienintelis teisingas sprendimas. Žinoma, Seimas galėjo nubalsuoti ir kitaip – vos kelių parlamentarų balsų tereikėjo, kad apkaltos svarstyklės būtų nusvertos į priešingą pusę. Sveiko proto pakako, tai neįvyko, ir Lietuva išvengė blogiausio scenarijaus: tolesnio R. Pakso vegetavimo Prezidentūroje, stumiančio valstybės politinį gyvenimą į agoniją. Tai buvo ir Lietuvos politinės sistemos išbandymas, jai teko laikyti skaudų egzaminą. Svarbiausia, kad politikai gavo pamoką – joks Konstitucijos pažeidimas nebus toleruojamas, net jei nusižengia patys aukščiausi pareigūnai.

Deja, prabėgę metai parodė, kad Lietuva nedaug pasimokė iš apkaltos. Politinio gyvenimo kokybė nepakilo. Tai rodo ir iš prezidento posto pašalinto Rolando Pakso išrinkimas į Europos Parlamentą. Pirmiausia pats politikas,

paskui kurį velkasi apkaltos šleifas, neturėtų veržtis į europarlamentarus. Jei jam būtų nesvetimas savigarbos jausmas, jis iš viso pasitrauktų iš politikos, juo labiau nelįstų į tarptautinę areną atstovauti savo valstybei, nes apkalta politikui įrėžia neišdildomą žymę. Kita vertus, ir rinkėjai privalėtų suprasti, kad, deleguodami į Briuselį vienintelį Europoje iš posto pašalintą prezidentą, savo šaliai garbės nedarome. Mano akimis žvelgiant, R. Paksas, dar ir apskųsdamas Lietuvą Strasbūro teismui, tik patvirtino, kad nėra vertas mūsų krašto europarlamentaro vardo. Asmuo, kuriam buvo patikėtos prezidento pareigos, vien iš pagarbos jį rinkusiai tautai neturėtų bylinėtis su savo valstybe, net jei ir manytų, kad jam skirta bausmė nėra teisinga.

Rinkimų aistros ir intrigos

2004 metų balandžio 6 diena, Vilnius. Vakare kartu su būreliu politikų dalyvavau dviejose televizijos laidose – LRT „Spaudos klube“ ir LNK „Žodžio laisvėje“. Buvau smarkiai spaudžiamas pasakyti, ar dalyvausiu pirmalaikiuose prezidento rinkimuose, raginamas pasakyti „taip“. Atsakiau kitaip: „Pirmiausia atvėskime nuo aistrų, palaukime Velykų, tuomet bus galima apsispręsti.“

2004 metų balandžio 7 diena, Vilnius. Lyg ir pajutau po penkių mėnesių įtampos dvasinį atsipalaidavimą. Tačiau jau slegia naujas galvosūkis: kas bus dabar? Politikos kuluarai kaista iki virimo temperatūros. Esu informuojamas apie įvairius susitikimus, partijų derybas, strategijas, kandidatų paieškas. Laikausi nuošaly nuo šio turgaus, nors, kaip girdžiu, mano pavardė nuolat minima.

Vakare susitikau su liberalcentristų valdybos nariais. Jie ragina mane kandidatuoti į prezidento postą ir veržiasi pirmieji kreiptis į visuomenę, skelbdami, kad remia mano kandidatūrą. Prašiau neskubėti ir palaukti bent Velykų švenčių pabaigos.

2004 metų balandžio 8 diena, Vilnius. Savivaldybių seniūnų asociacijos atstovai perdavė man kreipimąsi kelti savo kandidatūrą prezidento rinkimuose. Padėkojau, bet nežadėjau atsakyti teigiamai.

2004 metų balandžio 9 diena, Didysis penktadienis, Vilnius. Nė nedvelkia pavasariu: apsiniaukę, nesiliauja lynoti. Nuvažiavau į Prezidentūrą – ir čia niūru, tarsi pakasynose. Grįžus namo, į svečius atvažiavo Audrius Siaurusevičius. Jis buvo susitikęs su Algirdu Brazausku. Patvirtino tai, ką jau žinojau: AMB nekandidatuoja.

2004 metų balandžio 10 diena, Didysis šeštadienis, Vilnius. Pas mane į Turniškes 11 valandą ryto atvažiavo Artūras Zuokas ir Andrius Kubilius. Porą valandų kalbėjomės apie politinę padėtį ir pirmalaikių prezidento rinkimų strategiją. Liberalcentristai jau ateinantį antradienį nori paskelbti, kad aš sutinku kandidatuoti ir jie remia mano kandidatūrą. Su A. Kubiliumi įtikinome A. Zuoką to nedaryti. Nėra jokio reikalo taip skubėti. Pirmiausia reikia išsiaiškinti, kaip apsispręs A. Paulauskas.

2004 metų balandžio 12 diena, Velykos, Vilnius. Tikras Velykų stebuklas: šiandien išaušo saulėtas rytas, staiga visur pražydo žibutės, tarsi atspindėdamos melsvą, visiškai be debesų dangų.

Grįžę iš mišių Arkikatedroje visą dieną su Alma mėgaujamės gamta namie. Skamba telefonas, ateina laiškai elektroniniu paštu, bet pasakėme sau: šiandien jokios politikos. Tebūnie šventė!

2004 metų balandžio 14 diena, Vilnius. Vakar vakare pas mane atvažiavo Antanas Valionis, Raimundas Mieželis, Artūras Zuokas, Rūta Vanagaitė ir Andrius Kubilius. Laukėme atvykstant dar ir Artūro Paulausko, bet jis nepasirodė.

Svarstėme naujieną, kuri nebuvo labai netikėta: socialdemokratai paskelbė, kad kelia Česlovo Juršėno kandidatūrą. Vadinasi, bendro politinio fronto prieš Rolandą Paksą idėja sužlugdyta.

Sutarėme, kad lauksime, kol R. Paksas pasiskelbs kandidatu, tada skubiai susirinksime aptarti rinkimų strategijos. Konservatoriai ir liberalcentristai pasirengę drauge kelti mano kandidatūrą.

Tiesa, A. Valionis per televiziją pareiškė, kad socialliberalų kandidatas – jų lyderis A. Paulauskas. Tačiau, pasirodo, tokio plano būtų laikomasi tik tuo atveju, jei R. Paksas nekandidatuotų, o tai beveik neįmanoma.

Šiandien po pietų nuvykau į Seimą susitikti su A. Paulausku. Bet pirmiausia prie durų mane pasitiko neįsivaizduojamo dydžio žurnalistų minia. Su A. Paulausku aptarėme situaciją socialdemokratams iškėlus Č. Juršėno kandidatūrą. Pasiūliau užsakyti visuomenės nuomonės tyrimus, ir jei jie parodytų,

kad A. Paulauskas įveiktų Č. Juršėną, tegul jis ir kandidatuoja, o aš atsisakyčiau kelti savo kandidatūrą. „Ne, ne, eikite į rinkimus jūs, aš jus remsiu“, – ėmė prieštarauti man A. Paulauskas. Sutarėme palaukti sociologinės apklausos duomenų, tada ir apsispręsime.

Kai išėjau iš jo kabineto, mane apspito žurnalistai ir neleido ištrūkti mažiausiai 20 minučių. Konkrečiai nepasakojau, ką sutarėme, bet neslėpiau, kad kalbėjomės apie rinkimus.

2004 metų balandžio 15 diena, Vilnius. „Lietuvos ryto“ redakcijoje susitikau su Rimvydu Valatka. Po valandos pokalbio mintys lengvesnės nepasidarė. R. Valatka įtikinėjo, kad, jei norime sustabdyti R. Paksą ar net ir Č. Juršėną, turiu kandidatuoti. Nedžiugina tokia perspektyva.

2004 metų balandžio 16 diena, Vilnius. Atėjo žinių, kad liberaldemokratai rengiasi registruoti R. Paksą kandidatu prezidento rinkimuose. Sunku sveiku protu suvokti, kaip galima ką tik už Konstitucijos pažeidimus pašalintą, susikompromitavusį asmenį vėl piršti rinkėjams, bet čia – Lietuva, čia – viskas galima.

Tai dar ne viskas. Šiandien ryte socialdemokratai visuose laikraščiuose paskelbė partijos apmokėtą skelbimą, kuriame kone didžiausiu Lietuvos priešu vadinamas... Ne, ne R. Paksas, o aš, Valdas Adamkus. Pasirodo, esu kaltas ir kad į Lietuvą atėjo „Williams“ bendrovė, ir kad R. Paksas prasimušė į didžiąją politiką. Dar nė neprasidėjo rinkimų kampanija, o jau pasipylė šmeižtas. Negaliu patikėti, kad tokį pareiškimą pasirašė ir Gediminas Kirkilas, su kuriuo, atrodė, taip nuoširdžiai drauge dirbome spręsdami užsienio politikos problemas.

Nesu politikos naujokas, bet Lietuvos partijos vis dar stebina. Kaip ir sugeba taip neturėti nė krislo paprasčiausio padorumo?

2004 metų balandžio 18 diena, Vilnius. Šiandien kandidatų į Lietuvos prezidento postą prisistatymo diena. Pasiskelbė, kad kandidatuos Česlovas Juršėnas, Kazimiera Prunskienė, Rolandas Paksas ir net Australijos lietuvis Juozas Petraitis.

Kanarų salose atostogaujantis Algirdas Brazauskas nusiuntė savo partijos suvažiavimo delegatams laišką, kuriame ragina partiečius kelti Č. Juršėno kandidatūrą. O ką jis man kalbėjo vos prieš kelias savaites? Atrodė, taip nuoširdžiai ragino kandidatuoti ir žadėjo socialdemokratų paramą, kad net patikėjau. O gal tokia ir yra tikroji partinė politika – viena sako, kita daro?

Šiandien pas mane atvažiavo konservatorė Rasa Juknevičienė, liberalcentristai Artūras Zuokas ir Darius Gudelis, žiniasklaidos atstovai Audrius Siaurusevičius,

Valdas Bartasevičius ir Marius Lukošiūnas, viešųjų ryšių specialistė Rūta Vanagaitė bei Raimundas Mieželis. Vyko karšti ginčai. Optimistiškai nenuteikia.

2004 metų balandžio 20 diena, Vilnius. Visą dieną namuose susitikinėjau su politikais. Pirmiausia porą valandų kalbėjausi su Dariumi Kuoliu. Pritariu jo nuomonei, kad man neverta skubėti skelbti, ar dalyvausiu prezidento rinkimuose. Dieną kitą dar reikia palaukti.

Vėliau atvyko Eugenijus Gentvilas ir Aidas Palubinskas. Vėl kalbėjomės ta pačia tema. Ir jie man panašiai pataria.

Vakare apie 20 valandą apsilankė Artūras Zuokas. Jis laikosi kitokios nuomonės. Ragina mane ryžtingai, nieko nelaukiant paskelbti, kad sutinku kelti savo kandidatūrą.

2004 metų balandžio 22 diena, Vilnius. Telefonas vis dūzgia it bičių avilys. Skambina žiniasklaida, politikai, draugai. Paskelbti „Baltijos tyrimų“ apklausos duomenys. Už mane per rinkimus balsuotų 37,3 proc. žmonių, antras R. Paksas – 16,3 proc. rinkėjų, trečias Č. Juršėnas – jį remia 9,8 proc., o A. Paulauską – 7,6 proc. apklaustųjų.

Apie pietus paskambino Artūras Paulauskas ir pranešė, kad Vyriausioji rinkimų komisija 6 balsais prieš 2 nutarė leisti iš prezidento posto už Konstitucijos pažeidimus pašalintam R. Paksui vėl į jį kandidatuoti. Stebuklų šalis Lietuva!

Tuo tarpu R. Paksas kviečiamas į prokuratūrą dėl keliamų baudžiamųjų bylų. Tačiau sąlygas mėgina diktuoti jis – pareikalavo prokurorų raštu įsipareigoti, kad jo parodymai nebus perduoti žiniasklaidai! Net neaišku, kas kam kelia bylą.

Vakare susitikau su Algirdu Brazausku jo namuose. Kalbėjomės iki pusės dvyliktos nakties. Įkalbinėjau jį patį kandidatuoti prezidento rinkimuose. Kategoriškai nesutinka. Jis nori toliau vadovauti Vyriausybei. Svarstėme įvairius variantus, aptarėme visus galimus kandidatus. A. Brazauskas ragino mane dalyvauti rinkimuose ir prisiekinėjo, kad antrame ture jo partija rems mane, o esą Č. Juršėnas vis viena neturi jokių galimybių laimėti.

Visą vakarą žiniasklaida nuolat pranešinėjo: „V. Adamkaus ir A. Brazausko pokalbis Turniškėse vis dar tęsiasi.“

2004 metų balandžio 23 diena, Vilnius. Seime minimas Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimo sutarties dešimtmetis. Prieš prasidedant R. Pakso skandalui buvo žadėjęs atvykti prezidentas Aleksanderis Kwaśniewskis, bet dabar Lietuva kryžkelėje. Lenkų delegacijai vadovauja tik parlamento vicepirmininkas.

Man su Alma atvykus į Seimą, prie durų pasitiko būrys žurnalistų ir, aišku, puolė klausinėti, ką aptarinėjome su Algirdu Brazausku. Pasakiau apgailestaująs, kad nepavyko pašnekovo įtikinti kelti savo kandidatūrą prezidento rinkimuose, bet abu laikomės nuomonės, kad reikia toliau ieškoti geriausio politinio sprendimo Lietuvai.

Rytoj rengiamas liberalcentristų tarybos posėdis, kuriame jie oficialiai iškels mano kandidatūrą prezidento rinkimuose. Ketinau pats nuvykti ir padėkoti už pasitikėjimą. Tačiau pas mane atvažiavę Albinas Januška, Audrius Siaurusevičius ir Raimundas Mieželis atkalbėjo. Jų nuomone, tai mane pernelyg susietų su viena partija. Nutarėme apsiriboti padėkos laišku. Taip pat sumanėme, kad prieš liberalcentristų tarybos posėdį aš nuvyksiu į Lietuvos radiją ir pats paskelbsiu, kad esu kandidatas prezidento rinkimuose.

Baigėme kalbas pirmą nakties. Tad reikia pamiršti ramų gyvenimą. Alma labai nelaiminga. Jos nuomone, rinkimų kampanija bus labai nešvari.

2004 metų balandžio 24 diena, šeštadienis, Vilnius. Šiandien ryte per Lietuvos radiją pranešiau, kad apsisprendžiau kandidatuoti į Lietuvos prezidento postą. Esu penktas kandidatas, tai paskelbęs viešai.

2004 metų balandžio 26 diena, Vilnius. Lietuvos radijas primygtinai prašė atsakyti tiesioginiame eteryje į kelis klausimus telefonu apie savo apsisprendimo kandidatuoti motyvus. Pasakiau, kad plaukioju baseine. Tai nepadėjo. Turėjau nusileisti prašymams, ir, ko gero, pirmą kartą Lietuvos radijo istorijoje buvo kalbamasi tokiu būdu – su klausytojais bendravau iki juosmens paniręs į vandenį.

PASTABOS PARAŠTĖSE

Kai ėmė aiškėti, kad Rolando Pakso apkalta turbūt įvyks ir bus rengiami pirmalaikiai prezidento rinkimai, neketinau kelti savo kandidatūros. Persigalvojau ne iš karto, tam prireikė laiko. Buvo daug pokalbių, susitikimų su visuomeninių organizacijų atstovais, prašymų ir net spaudimo, kad kandidatuočiau. Aš savo ruožtu bendravau su kai kuriais man pasitikėjimą kėlusiais galimais kandidatais ir tariausi, kad galėčiau, pats nedalyvaudamas rinkimuose, juos remti, bet ir iš jų išgirdau raginimų kelti savo kandidatūrą. Laikas bėgo ir reikėjo aiškiai atsakyti mane agitavusiems asmenims: „taip“ arba „ne“.

Apsisprendžiau ne vadovaudamasis emocijomis, o gerai apsvarstęs visus

argumentus. Priėjau išvadą, kad negaliu atsisakyti kelti savo kandidatūros, nes susidariusi politinė padėtis reikalauja, jog imčiausi atsakomybės vėl vadovauti šaliai. Suvokiau, kad man būtų daug patogiau ir ramiau nekeisti savo statuso ir likti kadenciją baigusiu prezidentu, bet pareigos jausmas vertė daryti ne tai, ko norėtųsi man, o kas naudinga šaliai. Visą gyvenimą tikėjau tuo, ką dariau, nuoširdžiai dirbau, kiek jėgos leido, Lietuvai. Po R. Pakso apkaltos, kai susvyravo visuomenės pasitikėjimas Prezidento institucija ir smarkiai nukentėjo mūsų valstybės tarptautinis prestižas, pasakiau sau, kad privalau prisiimti atsakomybę ir pasistengti sugrąžinti tai, kas buvo prarasta.

Šiuo požiūriu padėtis esmingai nepasikeitė ir kai Konstitucinio Teismo sprendimu priesaiką sulaužiusiam ir Konstituciją pažeidusiam R. Paksui buvo uždrausta dar kartą kelti savo kandidatūrą prezidento rinkimuose ir apskritai užimti bet kurį postą, kur reikia prisiekti tautai, nors sprendimą kandidatuoti priėmiau, kai tai dar nebuvo žinoma, o Vyriausioji rinkimų komisija netgi buvo įregistravusi jį kandidatu. Tuo metu maniau, kad privalau dalyvauti rinkimuose, nes tvirtai tikėjau, kad turiu didžiausias galimybes laimėti ir užkirsti kelią R. Paksui vėl įžengti į Prezidentūrą.

Baigėsi ir antroji mano kadencija, bet šiandien, mintimis grįždamas į anuos laikus, esu dar tvirčiau įsitikinęs, kad sprendimas kandidatuoti buvo visiškai teisingas.

2004 metų balandžio 28 diena, Vilnius. Turniškėse apsilankė Darius Kuolys ir Audrius Penkauskas, o Raimundas Meželis, nors ir buvo kviestas, neatvyko. Kalbėjomės labai atvirai. Paaiškėjo nemalonus dalykas: mano bendražygiai mirtinai įsižeidę, kad aš, žiniasklaidos klausiamas, ar mano rinkimų štabe bus naujų veidų, atsakiau teigiamai. Išgirdau net kaltinimų, kad juos išdaviau, nes tariausi ne su jais, o su liberalcentristų vadovais.

Buvo pareikšta, kad ir savo kandidatūrą iškėliau ne laiku. Bet iš kai kurių D. Kuolio žodžių susidariau įspūdį, jog, jo nuomone, man iš viso nevertėjo dalyvauti rinkimuose. Ir tuoj pat pasigirdo apmaudo gaidų, kad ne tuos asmenis pasirinkau vadovauti savo rinkimų kampanijai, kad darau didžiulę klaidą, remdamasis naujais žmonėmis.

Kantriai išklausiau. Supratau, kad nepasitenkinimo priežastis ne aš, o jų nekenčiamas Artūras Zuokas.

Pajutau didžiulę dvasinę tuštumą. Jei buvo siekiama mane įskaudinti, pavyko. Lieku dėkingas šiems žmonėms, nuoširdžiai dirbusiems su manimi, atidavusiems daug jėgų, bet jokiu būdu nesijaučiu juos išdavęs. Dabar kita situacija, na-

tūralu, kad reikia komandai naujų veidų. Bet negi negalime dirbti visi drauge? Nerandu atsakymo, kodėl mano senieji bendražygiai to nenori suprasti.

2004 metų balandžio 29 diena, Vilnius–Šalčininkai. Toliau renkame rinkėjų parašus. Lankiausi Šalčininkų rajone, kur dauguma gyventojų – lenkai. Užsukome į turgų. Žmonės skundėsi, kad trūksta darbo, bet bendravo su manimi labai nuoširdžiai. Patys klausė, kur galėtų pasirašyti remdami mano kandidatūrą.

Sugrįžus laukė susitikimas namuose, Turniškėse. Apie devintą vakaro atvažiavo Petras Auštrevičius, Andrius Kubilius, Artūras Zuokas, Marius Lukošiūnas ir Darius Gudelis. Kalbėjomės iki vidurnakčio. Gerai, kad galų gale atvirai atidengtos kortos – Tėvynės sąjungos vadovybė baigė žaisti savo dvilypį žaidimą. Nors jie paskelbė, kad remia ir mane, ir P. Auštrevičių, jau įkūrė jo, o ne mano štabą. Vadinasi, viskas aišku, apsimetinėjimas baigėsi. Vis dėlto bendravome labai kultūringai ir sutarėme, kad, jei situacija reikalaus, sutelksime jėgas.

Atėjo žinia, kad ir Vilija Blinkevičiūtė registruoja savo kandidatūrą. Kalbėjausi su man paramą žadėjusiu Artūru Paulausku. Jis skundėsi, kad nekontroliuoja savo partijos. Tad jaučiuosi išduotas abiejų man paramą žadėjusių sąjungų – ir Tėvynės, ir Naujosios.

2004 metų gegužės 1 diena, Vilnius. Lietuva šiandien oficialiai tapo Europos Sąjungos nare.

Ryte su Alma dalyvavome iškilmingame Seimo posėdyje, vėliau – Europos aikštės ir verslo centro atidaryme. Čia pat daviau interviu Ukrainos televizijai apie naujas Lietuvos galimybes įstojus į ES.

Vėlai vakare iš „Reval“ viešbučio terasos stebėjome fejerverką. Grįžome namo naktį. Euforinė nuotaika.

2004 metų gegužės 2 diena, Vilnius. Šventė tęsiasi. Net dangus mums šypsosi – saulėta, 20 laipsnių šilumos.

Į Turniškes pas mus 14 valandą atvyko „Japan Broadcasting Corporation“ televizijos grupė ir įrašė net 45 minutes trukusį interviu. Kalbėjomės apie Lietuvos narystę ES, bet didesnę laiko dalį skyrėme mūsų vidaus ir užsienio politikos problemoms.

2004 metų gegužės 3 diena, Vilnius. Šiandien baigėsi kandidatų prezidento rinkimuose kėlimo „maratonas“. Paskutinė įregistruota – jau dešimta pretendentė – Jūratė Zabielaitė. Nežinau nei kas ji, nei kam atstovauja. Turbūt labai

nedaug kas Lietuvoje tai žino. Galvoju, ko siekia tokie kandidatai? Gal pigiai save pareklamuoti?

2004 metų gegužės 5 diena, Vilnius. Šiandien apsilankiau Kauno „Aušros“ gimnazijoje, kur buvo minimos spaudos draudimo panaikinimo 100-osios metinės. Jaudinantis susitikimas po šešių dešimtmečių su mokykla, kurioje bėgo mano jaunystės metai. Buvau sutiktas su tulpių žiedais prie gimnazijos durų. Į minėjimą atvyko ir Aloyzas Sakalas, taip pat šios gimnazijos auklėtinis.

Grįžęs į Vilnių, nuvykau tiesiai į „Vartų“ galeriją, kur surengtas Laimono Tapino knygos „Prarasto laiko nebūna“ pristatymas. Džiaugiuosi galėjęs pasveikinti bei pagerbti šį puikų žmogų ir rašytoją. Linkėjau jam sėkmės su gausiu jo gerbėjų būriu.

2004 metų gegužės 7 diena, Vilnius–Kėdainiai. Kėdainių savivaldybė surengė seminarą apie Europos Sąjungos regionų politiką. Nusprendžiau priimti kvietimą ir išsakyti savo nuomonę, kaip turėtume pasinaudoti ES fondų parama. Per pietus seminare apsilankė ir Viktoras Uspaskichas. Kėdainiuose jis – dievukas, o dabar, kai sėkmingai stiprina savo politines pozicijas su steigiama Darbo partija, jaučiasi esąs tikras viešpats. Drauge pietavome. Vengėme kalbėti apie kokį nors bendradarbiavimą per prezidento rinkimus ar juolab apie įsipareigojimus.

2004 metų gegužės 8 diena, Vilnius. „Reval“ viešbutyje atidarėme mano rinkimų štabo būstinę. Iš visos Lietuvos suvažiavo apie 200 mūsų skyrių atstovų. Pakili nuotaika. Tai pradžia. O kas mūsų laukia ateityje?

2004 metų gegužės 14 diena, Vilnius. Lekia dienos. Nuolat keliaujame. Šiandien su Alma iš pradžių leidomės į Žagarę, kur dalyvavome Paskutinio skambučio šventėje vidurinėje mokykloje ir susitikome su vietos bendruomene. Po trijų valandų riedėjome jau į Šiaulius – susitikome su žurnalistais, pasivaikščiojome po miestą, pabendravome su šiauliečiais. Netrukus 160 kilometrų per valandą greičiu skriejome į Kauną pasveikinti Lietuvos studentų sąjungos suvažiavimo. Ir taip – diena po dienos...

2004 metų gegužės 19 diena, Vilnius–Kupiškis. Su Alma apsilankėme Kupiškyje. Šiame mieste daugiausia savižudybių tūkstančiui gyventojų Lietuvoje. Susitikau su gydytojais. Kalbėjomės, kad labai trūksta psichologų. Mėginsiu įtikinti sveikatos apsaugos ministrą, jog tai neatidėliotinai skubi ir svarbi problema.

Vėliau susitikau su savižudybės tragediją išgyvenusios 65 metų močiutės

Genovaitės Antanavičienės šeima. Nusižudžius dukrai, ji globoja tris mažamečius vaikus. Butas švarus, tvarkingas, vaikai gerai prižiūrimi. Padovanojome žaislų, skalbiamąją mašiną.

Grįždami į Vilnių, stabtelėjome Šešetos kaimo pagrindinėje mokykloje, kurią globoja Almos fondas.

2004 metų gegužės 26 diena, Vilnius. Dalyvavau pirmuose Lietuvos radijo surengtuose debatuose, laidos vedėjas – Tomas Dapkus. Kandidatai pristatė savo programas, bet debatais mūsų kalbų nepavadinsi. Įdomiausia buvo atsakinėti į klausytojų klausimus.

Dar laukia debatai su Česlovu Juršėnu Lietuvos televizijoje. Siūlysiu rengti iš anksto nesurežisuotą laisvą pasikalbėjimą. Vėliau diskutuosiu tiesioginėje radijo laidoje su Vilija Blinkevičiūte.

Po pietų su Alma išskrendame į Austriją.

2004 metų gegužės 28 diena, Viena. Dvi malonios dienos Austrijoje. Spauda domėjosi Lietuvos politiniu ir ekonominiu gyvenimu. Nemenko dėmesio sulaukė ir abi mano paskaitos. Pirmąją, pavadintą „Lietuva po NATO ir ES plėtros: nauji užsienio politikos prioritetai“, skaičiau Vienos diplomatijos akademijoje profesorių ir magistrantų auditorijai.

Antrą kartą kalbėjau Vienos ekonomikos forume. Mano pranešimas – apie Lietuvos politinę ir ekonominę padėtį.

Nusisekė ir orai – Austrijoje jau vasara, bet dar netvanki, kupina šviežumo.

2004 metų gegužės 30 diena, sekmadienis, Vilnius. Rinkimų kampanijos maratonas tęsiasi. Nuo penktadienio iki sekmadienio vidurnakčio be perstojo keliavome – lankėmės Šilalėje, Šilutėje, Palangoje, Nidoje, Telšiuose, Klaipėdoje. Teko išklausyti gausybę nusiskundimų. Stengiuosi kalbėti realistiškai ir nedalinu tuščių pažadų.

2004 metų gegužės 31 diena, Vilnius. Dalyvavau televizijos debatų laidoje, skirtoje prezidento rinkimams. Pusvalandį atsakinėjau į žurnalisto Ryčio Juozapavičiaus klausimus. Jis kartais mėgindavo remti mane prie sienos, bet mačiusiųjų laidą atsiliepimai neblogi. Kiti televiziniai debatai – jau su konkurentu Česlovu Juršėnu.

Apklausos rodo, kad kol kas aš pirmauju. Tačiau tai vertinu atsargiai – jau turiu patirties, kad žmonių nuotaikos gali staigiai pasikeisti.

2004 metų birželio 27 diena, sekmadienis, rinkimų diena. Šiandien Lietuva renka prezidentą. Rinkimų kampanijos maratonas taip įsuko, kad visiškai nelikdavo laiko net dienoraščiui. Nuo ankstesnių įrašų prabėgo beveik mėnuo. O įvykių buvo begalė.

Pasitaikė ne itin šilta diena – vos 16 laipsnių šilumos. Gerai, kad bent nelyja. Kai su Alma 10 ryto atvykome į rinkimų apylinkę, mūsų jau laukė gausus būrys žurnalistų, ne tik Lietuvos, bet ir atvykusių iš užsienio.

Nutarėme iki 20 valandos būti namie ir tik vakare vykti į „Forum Palace“ laukti rinkimų rezultatų. Netrukus reikės judėti iš namų...

PASTABOS PARAŠTĖSE

Dienoraštį stengiuosi rašyti sistemingai. Net ir grįžęs namo vėlai paprastai dar prisėdu užfiksuoti, kas buvo svarbesnio. Jei pasitaiko, kad tai būna neįmanoma, užrašau kitą dieną. Tačiau, kai peržiūrinėjau dienoraščius, net pats nustebau, kad prieš rinkimus beveik visą mėnesį nieko nerašiau. Vyko rinkimų kampanija, nuo ryto iki vėlaus vakaro važinėjau po Lietuvą, bendravau su žmonėmis, susitikimas vijo susitikimą ir kuriam laikui dienoraštį tiesiog užmečiau.

Per šį laiką įvyko ir vienas labai svarbus įvykis: Konstitucinis Teismas nusprendė, kad priesaiką tautai sulaužęs, Konstituciją pažeidęs ir apkaltos būdu iš prezidento posto pašalintas asmuo ne tik negali vėl kelti savo kandidatūros per artimiausius šalies vadovo rinkimus, bet jam iš viso neterminuotai neleidžiama eiti pareigų, kur reikia prisiekti. Rolandas Paksas buvo pašalintas iš rinkimų kovos. Aš buvau pasirengęs rungtis su juo prezidento rinkimuose, tai net buvo vienas svarbiausių stimulų man apsisprendžiant kelti savo kandidatūrą. R. Pakso pašalinimas netgi keitė rinkimų kampanijos debatų kryptį, jau nebuvo galima telkti rinkėjų, nenorinčių, kad pašalintas prezidentas vėl sugrįžtų į šį postą. Todėl rinkimų kova net savaip pasunkėjo, susijaukė. Tačiau nė kiek neabejojau Konstitucinio Teismo sprendimu, jį priėmė aukščiausios kvalifikacijos teisės specialistai. Man teisėjų logika buvo suprantama – jei kartą aukščiausias šalies pareigūnas savo duotą priesaiką tautai sulaužo, kaip jis gali vėl prisiekti?

Nors eidamas į rinkimus ir ketinau oponuoti R. Paksui, jam pasitraukus, nekilo minčių, kad gal reikėtų persigalvoti ir atšaukti savo kandidatūrą. Savo svarbiausia užduotimi laikiau visuomenės sutaikymą, pasitikėjimo Prezidento institucija atgaivinimą ir Lietuvos tarptautinio prestižo atkūrimą. R. Pakso pašalinimas iš rinkimų kovos šiuo požiūriu nieko nekeitė.

2004 metų birželio 28 diena, pirmadienio rytas, Vilnius. Mes laimėjome! Rezultatas skaičiuojant procentais: 51,89 prieš 46,69, 1,45 proc. biuletenių sugadinta. Ši sausa buhalterija nenusako visos vakar vakare iki nakties tvyrojusios įtampos.

Į „Forum Palace" vakar su Alma atvažiavome devintą vakaro. Žiūrime: prie įėjimo mūsų laukia didžiausia minia žurnalistų, fotografų, operatorių, draugų, rėmėjų, gerbėjų, net spūstis prie durų susidarė. Jau sveikina, nors rinkimų rezultatų nė nepradėta skelbti. Žinojau, kad per anksti švęsti. Apie 22 valandą atėjo pirmieji duomenys iš rinkimų apylinkių, ir mano rėmėjų minia pritilo – pirmauja Kazimiera Prunskienė. Bet kaip neskubėjau per anksti džiaugtis, taip nepuoliau iš karto ir liūdėti. Supratau, kad kol kas ateina žinios tik iš nedidelių, daugiausia kaimiškųjų rinkimų apylinkių. Netrukus mūsų rezultatai daugmaž išsilygino ir 1–2 proc. pirmavau tai aš, tai mano oponentė.

Apie 23 valandą išvykau į televizijų studijas dar nežinodamas, kokie bus galutiniai rinkimų rezultatai. Kai grįžau, netrukus po vidurnakčio, jau tapo aišku: aš – vėl prezidentas! Sveikinimai, šampano fontanai, aplinkui – spinduliuojantys džiaugsmingi veidai.

Nežinios įtampa atlėgo, bet sulig palengvėjimu pajutau ir atsakomybės naštą. Tauta man antrą kartą suteikė mandatą vadovauti valstybei. O sąlygos, ko gero, sudėtingesnės nei pirmą sykį tapus prezidentu. Pirmiausia reikės atkurti žmonių pasitikėjimą Prezidento institucija, visa valdžia. Ne mažiau svarbus uždavinys – garantuoti, kad Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama būtų ne iššvaistyta, pravalgyta, o efektyviai panaudota Lietuvai modernizuoti.

Mudu su Alma namo grįžome apie antrą valandą nakties, bet girdėjome, kad linksmybės „Forum Palace" tęsėsi iki šešių ryto.

2004 metų liepos 7 diena, Vilnius. Niekaip nespėju sistemingai rašyti dienoraščio. Dirbu nesustodamas: nuolat susitikinėju su politikais, specialistais, žurnalistais, kalbuosi su žmonėmis, kuriuos kviečiu dirbti savo patarėjais. Noriu suburti stiprią komandą, galinčią atkurti užsienio šalių ir Lietuvos visuomenės pasitikėjimą Prezidentūra.

Sulaukiau daugybės užsienio šalių vadovų sveikinimo laiškų ir telegramų. Iš Vašingtono paskambino prezidentas George'as W. Bushas. Stambule šiomis dienomis vyko NATO viršūnių susitikimas. Pasirodo, man laimėjus rinkimus, tai buvo viešai paskelbta per posėdį. Nedelsdami paskambino Aleksanderis Kwaśniewskis, Vaira Vykė-Freiberga ir dar kelių šalių vadovai. Prancūzijos pre-

zidento Jacques'o Chiraco laišką asmeniškai perdavė Lietuvoje viešinti Prancūzijos gynybos ministrė Michèle Alliot.

2004 metų liepos 9 diena, Vilnius. Diena veja dieną: susitikimai, pasitarimai, posėdžiai.

Vakar prezidento pareigas einančio Artūro Paulausko kvietimu dalyvavau Prezidentūroje surengtame pasitarime apie Lietuvos įvaizdžio formavimą. Po pusantrų metų pertraukos vėl sėdėjau prie to paties stalo, toje pačioje kėdėje. Keistas jausmas. Lyg ir nebūtų pusantrų metų pertrūkio darbe, bet padėtis šalyje jau kitokia.

Vakar Prezidentūroje susitikau dar ir su premjeru Algirdu Brazausku. Jis informavo mane, kad Rusijos valdžia, matyt, sužlugdys „Jukos" bendrovę. Svarstėme, kaip tai gali atsiliepti jos valdomai „Mažeikių naftai".

2004 metų liepos 10 diena, šeštadienis, Vilnius. Rengiuosi pirmadienį įvyksiančiai inauguracijai. Esu visiškai ramus, pasitikiu savimi – nejaučiu jokios įtampos, jaudulio. Seime ir Prezidentūroje girdime įvairių atsiliepimų apie mūsų sprendimą po inauguracijos nerengti pokylio. Dauguma žmonių visiškai pritaria. Po R. Pakso apkaltos netinka švęsti.

Vis dar tęsiu savo štabo komplektavimą. Noriu sukviesti profesionaliausius žmones, bet ne visiems galiu pasiūlyti juos tenkinantį atlyginimą. Daug kas Lietuvoje dar tik kuria savo gerovę, pasiėmę kreditus ir negali pereiti dirbti į Prezidentūrą, nes sumažėtų alga. Gal po kokių dešimties metų žmonėms nebus didelė problema keletą metų padirbėti „vardan tos...", tenkinantis ir mažesniu atlyginimu.

PASTABOS PARAŠTĖSE

Esu skaitęs prezidentų atsiminimų, kaip nelengva jiems būdavo suburti savo komandą. Pradėdamas antrąją kadenciją, pats tuo įsitikinau. Norėjau pasitelkti šviesiausius protus, profesionaliausius įvairių sričių specialistus, turinčius nemažą praktinio darbo patirtį ir įgijusius visuomenės pasitikėjimą. Bet tai tik siektinas idealas. Realiai pasirenkant patarėjus neišvengiami kompromisai. Viena vertus, Lietuva – nedidelė šalis ir žmonių pasirinkimas čia ribotas, kita vertus, ne visi numatyti kandidatai būna pasirengę keisti darbą. Vis dėlto buriant mano štabą, jokių didelių klaidų nebuvo padaryta – antrosios kadencijos patarėjai dirbo profesionaliai, ramiai, gal tik mažiau rodydamiesi viešai nei kai kurie pirmosios kadencijos pagalbininkai.

Žinoma, neišvengėme žiniasklaidos kritikos, nekorektiškų vertinimų, kad mano antrosios kadencijos komanda silpnesnė už ankstesniąją. Taip lyginti nėra teisinga. Tiesiog po Rolando Pakso apkaltos Prezidentūrai teko dirbti jau kitokiomis sąlygomis, antrojoje kadencijoje patarėjams buvo keliami kitokie uždaviniai. Natūralu, kad dirbti pakviečiau jau kitus žmones. Ne visi tai suprato, gal buvo ir įsižeidusių. Tačiau esu be galo dėkingas pirmosios kadencijos bendradarbiams. Jiems teko kurti naujas Prezidento institucijos tradicijas, daug ką daryti pirmą kartą, net ieškoti naujo politinio mąstymo krypčių. Mano patarėjai šį darbą garbingai ir kvalifikuotai atliko.

Vis dėlto vėl išrinktas prezidentu daugelio šių žmonių nepakviečiau dirbti drauge, nes jau buvo susidariusios kitos politinės aplinkybės, per rinkimus rėmiausi kitais asmenimis. Reikėjo suburti tokį štabą, kuris galėtų darniai dirbti, nebūtų asmeninės priešpriešos, o pasikvietus dalį ankstesnių bendradarbių būtų buvę sunku išvengti nesutarimų ir vidaus kovos. Esu įsitikinęs, kad tai buvo teisingas sprendimas.

2004 metų liepos 11 diena, sekmadienis, Vilnius. Inauguracijos išvakarės. Džiaugiuosi saulėtu rytu. Nedaug šiemet tokių dienų. Sakau, gal pagaliau ateina tikra vasara, ir meldžiu, kad rytoj būtų panašus oras.

Telefonu dar padiktavau paskutines savo kalbos pataisas, o 11 valandą jau atvyko Vaiva Vėbraitė. Man labai praverstų jos didžiulė švietimo darbuotojos patirtis, bet žinodamas, kad ji su šeima gyvena Jungtinėse Valstijose, o vaikai dar mokyklinio amžiaus, nesitikėjau, kad galėtų dirbti visu patarėjos etatu. Ketinau prašyti padėti bent tuomet, kai lankysis Lietuvoje. Bet pasisekė! Pasirodo, ji nuo rudens gali atvažiuoti ilgesniam laikui.

Pavakare, 16 valandą, nuvykome į inauguracijos repeticiją Seime. Pamatėme, kad dirba daug žmonių: gėlininkės, apšvietėjai, fotografai, televizijos operatoriai, tikrinantys vietas, iš kurių geriausia filmuoti, net Seimo ir Konstitucinio Teismo pirmininkai.

Ritualas nepakitęs – toks pat, kaip ir pirmąjį kartą man prisiekiant, todėl ramiai parepetavau rytdienos ceremonialą ir išvažiavome pas Žemkalnius. Noriu šį paskutinį vakarą prieš inauguraciją pabendrauti su jaunystės draugais. Rytoj penkeriems metams nustoju buvęs privatus asmuo. Prasideda naujas mūsų gyvenimo etapas.

PIRMIEJI KADENCIJOS METAI

Iš inauguracijos kalbos Seime

Išgyvenome ilgus mėnesius, kai buvo dirbtinai priešinamos ne tik valdžios institucijos, bet ir skaldoma visuomenė. Tai jau užverstas nemalonus praeities puslapis. Bet valstybės prestižui, valdžios institucijų autoritetui suduotas skaudus smūgis. Mūsų pareiga kuo skubiau užgydyti šias žaizdas.

Pirmiausia turime parodyti Lietuvos žmonėms, kad Seimas, Vyriausybė, Prezidentas ranka rankon dirba tarnaudami visuomenei, kad nėra ir negali būti jokių šiai tarnystei priešingų partinių ar asmeninių politinių interesų.

(...) Griežtai laikysiuos Konstitucijos. Tačiau tai nereiškia, kad būsiu tik valstybės simbolis – būsiu aktyviai veikiantis Prezidentas, valdžios veiksmus vertinantis iš moralės pozicijų.

Žmonės Lietuvoje labiausiai išsiilgę moralios valdžios. Tik krikščioniškos moralės principais turi būti grindžiami visų Lietuvos politikų bei partijų žodžiai ir veiksmai.

(...) Mūsų demokratija nuo įvairių išorės pavojų dabar jau tvirtai saugoma NATO skydu. Vidaus saugumą ir klestėjimą mums garantuos europinė gerovė, kurios siekti padės tai, kad Lietuva – jau visateisė Europos Sąjungos narė. Ta-

Prezidento Valdo Adamkaus inauguracijos kalba Seime. Vilnius, 2004 m. liepos 12 d.

čiau ar išdidžiai sakydami, kad esame Europos Sąjungoje bei NATO, galime teigti, jog Lietuvoje jau įsitvirtino ir europinės vertybės? Lietuvoje vis dar trūksta Europos. Jos nepakanka visuomenės sąmonėje, kasdienėje žmonių veikloje. Jos stygius skaudžiai juntamas socialiniame ir politiniame gyvenime. Tai ir lėmė, kad Lietuva buvo panardinta į vidinę nesantaiką, kuri pristabdė jos žingsnius tarptautinėje arenoje.

Dabar atėjo laikas atkurti mūsų šalies tarptautinį autoritetą. Todėl sieksiu, kad Lietuva vaidintų didesnį vaidmenį regione, Europoje ir pasaulyje. Turime aiškiau suvokti savo geopolitinę būtį, savo amžinuosius interesus. Dabar savo užsienio politiką kuriame jau ne dešimčiai metų. Kuriame dešimtmečiams. Pirmiausia Lietuva, kad ir keisdamasi, turi išlikti savimi. Todėl reikia pelnyti partnerių pagarbą ir pripažinimą, jie turi gerbti mūsų vertybes, paisyti mūsų interesų.

(...) Šie Lietuvos interesai – ir Europos Sąjungos bei NATO interesai. Bet svarbiausia, kad tai – Lietuvos žmonių interesai. Šiuolaikinis pasaulis, kad ir draskomas prieštaravimų bei konfliktų, yra vientisas ir nedalomas.

Po prezidento priesaikos – su Seimo pirmininku Artūru Paulausku ir ministru pirmininku Algirdu Brazausku.

Inauguracijos diena: 2004 metų liepos 12-oji, pirmadienis, Vilnius. Mūsų maldos išklausytos: rytas išaušo saulėtas, dangus visiškai giedras. Be 10 minučių vienuoliktą atvykstame į Seimą, praeiname pro garbės sargybą ir pasineriame į pakilios, šventinės nuotaikos atmosferą. Lygiai vienuoliktą įžengiame į Seimo posėdžių salę. Nematyti nė vienos laisvos vietos – retai pasitaiko, kad parlamentarai taip gausiai susirinktų.

Atrodė, viskas vyksta tiksliai pagal protokolą. Tačiau skaitydamas priesaikos tekstą, užuot pasakęs, kad saugosiu Lietuvos žemių vientisumą, staiga ištariu: „Saugosiu Lietuvos žmonių vientisumą.“ Iškart susigriebiau apsirikęs, bet žai-

biškai apsisprendžiau nepertraukti skaitymo ir nepasitaisyti. Tęsiau toliau, nors nerimavau, kad šį apsirikimą gali būti mėginama išpūsti, net kalbėti, kad priesaika negalioja. Konstitucinio Teismo pirmininkas manęs nestabdė, vadinasi, neįvertino mano liežuvio susipynimo kaip taisytinos klaidos. Man prisiekus, jis pakvietė pasirašyti išspausdintą priesaikos tekstą ir pasirašė pats. Tai dokumentas. Teisine prasme galioja tai, ką pasirašiau.

Toliau visa programa vyko sklandžiai kaip iš pypkės. Apie ceremoniją visi atsiliepia vienodai: gražu, skoninga, įspūdinga, spalvinga.

Manau, kuriame prezidento inauguracijos tradicijas. Pirmiausia prie Seimo dalyvavome iškeliant vėliavas, apėjome išsirikiavusius karius. Iš ten nuvažiavome prie karaliaus Mindaugo paminklo, kur buvo išrikiuotos Lietuvos miestų ir miestelių vėliavos. Padėję gėlių, nuvykome į pamaldas Arkikatedroje. Joms pasibaigus, pėsti pasukome į Daukanto aikštę. Visu keliu mus sveikino labai pakiliai nusiteikę žmonės. Vakare prie Arkikatedros buvo surengtas koncertas. Džiaugiuosi, kad, užuot surengę pokylį kviestiniams svečiams, nusprendėme žmones pakviesti drauge paklausyti muzikos.

Vakare pakvietėme vakarienės į „Stiklių" restoraną tik artimiausių bičiulių ir rinkimų štabo narių būrelį – viso labo 29 asmenis.

Šventės baigėsi. Prasideda darbas.

Po inauguracijai skirtų mišių prie Arkikatedros žmonės sveikina prezidentą Valdą Adamkų.

PASTABOS PARAŠTĖSE

Antrąją kadenciją pradėjau kitaip nei pirmąją – nusprendėme nerengti inauguracijos pokylio politikos, visuomenės, kultūros atstovams. Tai buvo neįprasta. Pirmasis atkurtos nepriklausomos Lietuvos prezidentas Algirdas Brazauskas taip pat kvietė svečius į inauguracijos pokylį, ką jau kalbėti apie itin prabangią Rolando Pakso surengtą puotą. Tačiau po apkaltos, žmonių supriešinimo reikėjo kitokių tradicijų, nebuvo galima suteikti jokio preteksto tapatinti Prezidento instituciją su visuomenės elitu.

Inauguracijos dienos akimirkos Seime.

2004 metų liepos 16 diena, penktadienis, Vilnius. Šią, pirmąją, darbo savaitę užsiėmiau daugiausia Prezidentūros organizaciniais reikalais. Daug bendravau ir su žiniasklaida.

Pirmiausia surengėme neformalią spaudos konferenciją. Pažadėjau žurnalistams, kad jiems bus prieinama visa informacija apie Prezidentūros veiklą, ir įsipareigojau dirbti atvirai ir skaidriai.

Vakar susitikau su naujus įgaliojimus gavusia Vyriausybe. Pasirašiau dekretą, nekeisdamas jos narių. Nematau prasmės kaitalioti ministrų, kai iki naujų Seimo rinkimų teliko trys mėnesiai.

Šiandien susitikau iš pradžių su Valstybės saugumo departamento generaliniu direktoriumi Arvydu Pociumi, vėliau – su krašto apsaugos ministru Linu Linkevičiumi.

Svarbiausias buvo trečiasis susitikimas – su Seimo ir jo frakcijų vadovais. Norėjau pasikalbėti apie vis labiau įsiplieskiantį skandalą dėl įtarimų, kad „Rubicon“ bendrovė papirkinėjo kai kuriuos parlamentarus.

Primygtinai raginau Seimą paskelbti visą turimą medžiagą visuomenei. Atkurti pakirstą pasitikėjimą galima tik viešumu. Seimas pats sau pakenkė, kai nusprendė nepanaikinti teisinės neliečiamybės trims savo nariams. Tai leido prokuratūrai permesti visą atsakomybę parlamentui. Tačiau susitikimas mane nuvylė – nepavyko pašnekovų įtikinti, kad reikia skelbti surinktus faktus. To

Prezidentas Valdas Adamkus susitiko su krašto apsaugos ministru Linu Linkevičiumi. Vilnius, 2004 m. liepos 16 d.

nenori ir Seimo pirmininkas Artūras Paulauskas. Ką gi, Seimas pats sau neria kilpą ant kaklo. Netrukus tai parodys rinkimai. Manau, Viktoras Uspaskichas su savo įsteigta Darbo partija visus nušluos.

2004 metų liepos 19 diena, Vilnius. Priėmiau pirmąjį šios kadencijos užsienio svečią – Gruzijos gynybos ministrą Giorgijų Baramidzę. Ministras papasakojo, kad Maskva delsia išvesti savo kariuomenę iš Gruzijos teritorijos. Jis sakė, kad Lietuva Gruzijai pavyzdys, kiek daug galima nuveikti per trumpą laiką. Gruzinai esą svajoja pasiekti tokį pat tarptautinį statusą kaip ir mes – įstoti į NATO ir Europos Sąjungą.

2004 metų liepos 20 diena, Vilnius. Daviau pirmąjį interviu užsienio spaudai – su „Financial Times“ žurnalistu kalbėjomės apie Lietuvos politines ir ekonomines problemas, svečias domėjosi įtariamo kyšininkavimo skandalu Seime.

Be to, susitikau su policijos generaliniu komisaru Vytautu Grigaravičiumi. Kalbėjomės, kaip pakelti policijos autoritetą. Atkreipiau komisaro dėmesį, kad padėtis nepagerės, kol patys policininkai pažeidinės įstatymus, darys avarijas ir bėgs iš įvykių vietos. Žinoma, būtina kelti ir atlyginimus.

2004 metų liepos 21 diena, Vilnius. Verda diskusijos, ar reikia grąžinti dviejų turų sistemą per Seimo rinkimus, nors iki jų teliko pora mėnesių. Pats pasisakiau už tokią tvarką, bet kai prieš penkerius metus vetavau antrą turą naikinantį įstatymą, socialdemokratų pastangomis mano veto buvo atmestas. Dabar jie jau patys nori grįžti prie ankstesnės sistemos, bet šįkart jiems priešinasi opozicijos partijos. Toks politinis žaidimas vyksta prieš kiekvienus Seimo rinkimus, o vienokią ar kitokią politikų poziciją lemia jų įsitikinimas, kuri rinkimų sistema jiems naudingesnė.

Pakviečiau į Prezidentūrą po du atstovus iš abiejų Seimo stovyklų – pritariančių ir prieštaraujančių antrojo rinkimų turo sugrąžinimui, taip pat porą politologų ir Vyriausiosios rinkimų komisijos pirmininką Zenoną Vaigauską. Partijų pozicijų suartinti nepavyko – vieni kategoriškai „už“, kiti – „prieš“. Tik visi pritarė, kad reikia vieną kartą baigti kaitalioti rinkimų „žaidimo taisykles“ ir susitarti dėl stabilios tvarkos.

Turiu per 10 dienų apsispręsti vetuoti arba pasirašyti antrąjį rinkimų turą grąžinančias įstatymo pataisas, kurios įsigaliotų nuo 2005 metų sausio 1 dienos. Taip nuspręsta, atsižvelgus į pastabas, kad likus tik trims mėnesiams iki šių Seimo rinkimų negalima keisti jų tvarkos.

Yra ir kitas, gal net didesnis, rūpestis – nesiliauja jau visą šalį purtantis Seimo narių įtariamo kyšininkavimo skandalas. Išsikviečiau generalinio prokuroro pavaduotoją Gintarą Jasaitį. Supratau, kad greičiau išsiaiškinti tiesą ir baigti šią bylą prokuratūrai trukdo ir įstatymų spragos, ir teisėsaugos institucijų bendradarbiavimo stoka. Reikės tobulinti teisės normas. Pabrėžiau, kad jokiu būdu prokurorams nederėtų nutraukti tyrimo, nes tai tik dar labiau kompromituotų ir teisėsaugą, ir Seimą.

2004 metų liepos 27 diena, Vilnius. Prajuokino vienas kuriozas. Mano patarėja teisės klausimais Toma Birmontienė atnešė man pasirašyti pluoštą Seimo priimtų įstatymų. Juos jau buvo vizavęs ir premjeras Algirdas Brazauskas, ir kiti pareigūnai, taip pat savo parašu, kad įstatymai nekelia abejonių, juos buvo „palaiminusi“ ir pati T. Birmontienė. Įteikdama dokumentus, ji dar pridūrė, kad juos peržiūrėjusi, viskas gerai.

Niekada nepasirašinėju mechaniškai. Skaitau ir... Apstulbęs grąžinu T. Birmontienei, sakydamas: „Negaliu pasirašyti.“ Jos veidas ištįsta ir ji klausia: „Kas negerai?“ Atsakau: „Aš – Valdas Adamkus, o ne Rolandas Paksas.“

Mat po įstatymo tekstu parašyta „Lietuvos Respublikos Prezidentas Rolandas Paksas“. Šmaikščiu tonu paklausiau T. Birmontienės, ar kas nors skaito man atnešamus įstatymus. Tiesa, atrodo, ji tuo metu buvo praradusi ne tik humoro jausmą, bet ir amą.

2004 metų liepos 29 diena, Vilnius. Susitikinėju su valstybės įstaigų vadovais. Žurnalistai labiausiai domisi mano pokalbiu su Specialiųjų tyrimų tarnybos vadovu Valentinu Junoku. STT jau kuris laikas itin stebima žiniasklaidos. Jau iš anksto buvo spėliojama, ar aš nepasiūlysiu V. Junokui atsistatydinti. Nieko panašaus neketinau daryti. Norėjau tik pasiaiškinti, kodėl stringa jo įstaigos bendradarbiavimas su prokuratūra, kodėl pareigūnai neišvengia teisės pažeidimų.

V. Junokas pripažino, kad STT padarė nemažai klaidų. Manau, negerai, kad ši įstaiga iš esmės niekam neatskaitinga ir dėl to jos pareigūnai kartais pasijunta nekontroliuojami visagaliai.

Sudarysime Prezidentūroje darbo grupę, kuri parengs įstatymo pataisas, aiškiau reglamentuojančias STT veiklą. Pateiksime naujam Seimui, nes šis vis viena jų jau nepriims.

2004 metų rugpjūčio 2 diena, Vilnius. Pirmą kartą po inauguracijos susitikau privačiai pasikalbėti su premjeru Algirdu Brazausku ir Seimo pirmininku

Pirmasis darbo susitikimas po inauguracijos su premjeru Algirdu Brazausku ir Seimo pirmininku Artūru Paulausku. Vilnius, 2004 m. rugpjūčio 2 d.

Artūru Paulausku. Sutarėme, kad korupcijos skandalas labai kenkia Seimo, partijų ir net visos valdžios autoritetui. Tai gali turėti skaudžių pasekmių valstybei, nes auga rizika, kad rudenį vyksiančius parlamento rinkimus laimės populistinės jėgos.

Per pokalbį jautėsi, jog A. Brazauskas jau susitaikė su mintimi, kad po naujų rinkimų socialdemokratai nedominuos Seime. Neaišku, ar jie sudarys bendrą rinkimų sąrašą su A. Paulausko partija. Atrodo, dar nepavyko susitarti.

2004 metų rugpjūčio 7 diena, Gdanskas–Jurata. Lietuvos karo aviacijos lėktuvu 12 valandą pakilome iš Palangos oro uosto skristi į Gdanską. Pirmasis mano pirmosios kadencijos vizitas taip pat buvo surengtas į Lenkiją.

Gdansko oro uoste mus sutiko garbės kuopa ir Lenkijos užsienio reikalų ministerijos atstovai, o prie miesto Aukso vartų mūsų laukė prezidentas Aleksanderis Kwaśniewskis su ponia Jolanta, didžiulis būrys televizijos operatorių ir fotografų. Pėsčiomis patraukėme per karą smarkiai sugriauto, bet įspūdingai atstatyto senovinio miesto pagrindine gatve iki Rotušės. Visu keliu mus plojimais ir draugiškais šūksniais sveikino minios žmonių.

Atvykus pirmojo vizito į Lenkiją. Gdanskas, 2004 m. rugpjūčio 7 d.

Po iškilmių Rotušėje Alma su Jolanta Kwaśniewska išvyko į ekskursiją po miestą, o delegacijos susėdo posėdžiauti. Sutarėme atgaivinti pusantrų metų neveikusį Prezidentų konsultacinį komitetą.

Po posėdžio padėję gėlių prie paminklo Antrojo pasaulinio karo aukoms, laivu išplaukėme į Lenkijos prezidento vasaros rezidenciją Juratoje.

Reto grožio vietovė, jos gamta labai primena mūsų Nidą. Vakare laukė jauki vakarienė su mūsų senais draugais Aleksanderiu ir Jolanta Kwaśniewskiais.

2004 metų rugpjūčio 8 diena, Jurata. Lenkijos prezidento vasaros rezidencija Juratoje įkurta buvusioje sovietinių laikų karinėje bazėje. Tai 150 hektarų palei Baltijos jūros pakrantę nusidriekęs pušynas. Dabar čia stovi prezidento vila, konferencijų centras ir keturi svečių namai. Visi pastatai moderniai įrengti, elegantiški, juose daug šviesos. Nepaprastai gražu. Juratoje lankėsi daug prezidentų, karališkųjų šeimų narių.

Aleksanderis Kwaśniewskis papasakojo, kokį triukšmą sukėlė jam oponavę politikai parlamente ir lenkų spaudoje, kai jis sumanė įrengti šią vasaros rezidenciją. Dabar kritikai tyli, o Lenkija didžiuojasi, kad turi reprezentacinę vyriausybinę poilsiavietę, kur ne gėda pasikviesti ir aukščiausio rango užsienio svečius.

Šią istoriją prezidentas A. Kwaśniewskis prisiminė norėdamas duoti man

Lenkijos prezidento Aleksanderio Kwaśniewskio poilsiavietėje Juratoje.

patarimą: jei įsitikini, kad esi teisus, nekreipk dėmesio į kritikus, jų puolimą ir tvirtai eik savo keliu.

2004 metų rugpjūčio 9 diena, Vilnius. Šį rytą Prezidentūroje savo darbo kabinete kone slapta apdovanojau Vyčio kryžiais Afganistane tarnavusius 6 Lietuvos specialiosios paskirties dalinio karius. Apie juos labai gerai atsiliepia JAV karinė vadovybė. Kai kurie kariai buvo sužeisti. Ceremonijoje dalyvavo tik aukšto rango kariškiai. Toks slaptumas įprasta specialiosios paskirties dalinių praktika – vengiama atskleisti šių kovotojų tapatybę.

2004 metų rugpjūčio 10 diena, Vilnius. Prezidentūroje 11 valandą prasidėjo pasitarimas dėl Kazokiškių sąvartyno. Dvi valandas vyko karšti ginčai, virė aistros, bet priešiškų stovyklų nuomonės nesuartėjo. Man nekyla abejonių, kad techniniu požiūriu projektas parengtas gerai. Blogai, kad visi ginčytini klausimai nebuvo iš anksto aptarti su vietos žmonėmis ir neatsižvelgta į jų pageidavimus.

2004 metų rugpjūčio 12 diena, Vilnius. Prabėgo pirmasis šios kadencijos mėnuo. Vis dar komplektuojame štabą. Vasara dar nesibaigė – tai trukdo baigti šį darbą, nes kai kurie mūsų numatyti kandidatai atostogauja.

Mano užkietėję kritikai, pavyzdžiui, toks žurnalistas Račas, niekaip negali susitaikyti su tuo, kad laimėjau, ir, nesugalvodamas ką man tiesiogiai prikišti, vis bando skleisti „Respublikoje“ gandus, kad mano rinkimų komanda yra gavusi „nešvarių“ pinigų. Tokių straipsnių tikslas aiškus – jais mėginama sukelti žmonių nepasitikėjimą manimi. Atseit žiūrėkite: jis niekuo ne geresnis už kitus, jau turėjusius valdžią.

Nereaguoju į tokius išpuolius. Esu ramus, nes žinau, kad niekada nieko neskaidraus nesu padaręs. Nė neabejojau, kad bus tokių straipsnių. Nieko nepadarysi, gyvename po R. Pakso apkaltos vis dar smarkiai apnuodytoje visuomeninėje atmosferoje. Dar bus daug skandalų, dar daugiau jų bus sukuriama.

2004 metų rugpjūčio 13 diena, Vilnius. Šiandien Atėnuose prasideda vasaros olimpinės žaidynės. Nusprendžiau į atidarymo iškilmes neskristi. Nors į jas atvyko daugybė mano draugų prezidentų, sąmoningai šią garbę su Alma užleidome Algirdui Brazauskui, kad visokie rašeivos neturėtų progos kabinėtis: „Matote, kaip visur tas Adamkus lenda pirmas!“

2004 metų rugpjūčio 16 diena, Vilnius–Birštonas. Prieš savaitę visuomenę sukrėtė įžūlus apiplėšimas – banditai iš Vokietijos banko filialo pagrobė porą milijonų litų. Bet šį kartą policija dirbo kaip reta profesionaliai ir per 30 valandų juos sugavo, pinigus sugrąžino.

Nusprendžiau paskatinti policiją ir kartu atkreipti visuomenės dėmesį į jos sėkmingą darbą. Pakviečiau Vilniaus policijos ir kriminalinės policijos vadovus, įteikiau jiems prezidento padėkos raštą.

Po pietų su Alma išvykome į Birštone vykstantį Pasaulio lietuvių bendruomenės suvažiavimą. Iš visų žemynų, 35 valstybių, suvažiavo per šimtą atstovų. Pasakiau kalbą, asmeniškai pabendravau su žmonėmis. Labai pakėlė nuotaiką ir įkvėpė šis susitikimas. Žavi net ir už tūkstančių kilometrų nuo Lietuvos gyvenančių žmonių meilė mūsų visų bendrai Tėvynei.

2004 metų rugpjūčio 18 diena, Vilnius. Žiniasklaida staiga nei iš šio, nei iš to puolė domėtis mano ankstesnės rinkimų kampanijos finansiniais reikalais. Mat LNK televizija žinių laidoje paskelbė, neva mano paprašytas Viktoras Uspaskichas prieš pusantrų metų padengė po kovos su Rolandu Paksu užsilikusias skolas.

Paskelbiau trumpą pranešimą, kad apie tai nesu kalbėjęs su V. Uspaskichu, niekada neprašiau jo paramos ir nesu gavęs nė cento. Duodamas televizijai in-

terviu, tai patvirtino ir jis. Bet ar tuo viskas ir baigsis? Žiniasklaidai vasarą trūksta sensacijų, todėl su pasimėgavimu gali būti ir toliau pučiamas šis burbulas.

2004 metų rugpjūčio 21 diena, šeštadienis, Vilnius–Atėnai. Šiandien mes su Alma išvykome į olimpinių žaidynių antrąją dalį ir uždarymą. Mus lydi tik Edminas Bagdonas ir apsaugininkas Artūras Bagonaitis. O lėktuve visos vietos užimtos – skrenda gausus būrys verslininkų, sporto mėgėjų, kurie įstengė nusipirkti nepigius bilietus į varžybas ir susimokėti už kelionę bei nakvynę.

Atėnuose mus pasitiko Lietuvos ambasadorius Graikijoje Dainius Junevičius, Tarptautinio olimpinio komiteto, kurio kvietimu atvykome į olimpines žaidynes, atstovai ir... 34 laipsnių karštis. Apsigyvenome laive „Queen Mary 2“. Čia įkurta oficialių olimpiados svečių rezidencija. Tai moderniausias laivas pasaulyje. Mūsų kajutė yra 11 denyje. Vos spėję susidėti atsivežtus daiktus, turėjome vykti į sporto areną. Šiandien didysis krepšinis: Lietuva – JAV.

Arena – sausakimša. Lietuvos vėliavos džiugina akį keliose salės šoninėse tribūnose, o kairysis sparnas net primena Stokholmą per Europos krepšinio pirmenybes – žaliuoja ištisa šios spalvos marškinėlių ir trispalvių jūra. Turbūt atvyko keletas tūkstančių lietuvių. Nuostabus vienybės su savo komanda ir jos sirgaliais jausmas!

Per rungtynes beveik praradau balsą... Laimėjome 94:90! Tai tik ketvirtas kartas olimpiadų istorijoje, kai JAV krepšininkai pralaimėjo. Neįmanoma aprašyti lietuvių džiaugsmo. Šį jausmą dar stiprino, kad mus sveikino šalia sėdintys pažįstami ir nepažįstami kitų šalių sirgaliai, žurnalistai. Žinoma, tai dar tik olimpinio kelio pradžia, bet jau laimėta prieš Angolą, Graikiją, o dabar – ir prieš JAV.

2004 metų rugpjūčio 22 diena, sekmadienis, Atėnai. Ryte apžiūrėjome laivą. Nepamirštamas įspūdis – milžiniškas, didingas, jame įrengta viskas, ką tik įmanoma sugalvoti. Tik dabar dėl saugumo į jį patekti labai sunku. Apsauga – milžiniška, svečiai neįleidžiami. Jei norime ką nors pasikviesti į svečius, turime prieš 48 valandas kreiptis leidimo.

Vakare nuvykome į dviračių treko varžybas, kuriose lenktyniavo lietuvaičių komanda. Pirmą sykį stebėjau varžybas treke. Įspūdis visai kitas nei žiūrint per televiziją – supranti tikrąjį šios sporto šakos žavesį.

2004 rugpjūčio 23 diena, pirmadienis, Atėnai. Krepšinis suburia visus į Atėnus atvykusius lietuvius. Šiandien 11 valandą Lietuva žaidė su Australija. Vėl

Olimpietis sunkumų kilnotojas Ramūnas Vyšniauskas nusprendė pakilnoti ir prezidentą Valdą Adamkų.

salėje trispalvių jūra, o kai laimėjome 100:85 (beje, sunkiau, nei rodo rezultatas), per tribūną buvo išskleista milžiniška 30 metrų ilgio 15 metrų pločio vėliava. Šį kartą matėme ir mus palaikančių sirgalių, mojuojančių Izraelio, Ispanijos ir Graikijos vėliavomis.

Rungtynes stebėjo ir Suomijos prezidentė Tarja Halonen, o per pertrauką tarp kėlinių man paskambino Latvijos prezidentė Vaira Vykė-Freiberga bei Estijos prezidentas Arnoldas Rüütelis ir pasveikino su vakarykšte pergale prieš JAV.

Vakare stebėjome disko metimo varžybas. Virgilijus Alekna jau pirmuoju metimu pagerino olimpinį rekordą. Deja, jo nuolatinis varžovas vengras Róbertas Fazekasas diską nusviedė dar toliau. Sidabras irgi neblogai, bet nuotaika nepakili, kai, atrodė, auksas jau V. Aleknos kišenėje.

2004 metų rugpjūčio 24 diena, Atėnai. Almai pasiūlius aplankyti tris Egėjo jūros salas – Idrą, Porą ir Eginą, susibūrė nemaža lietuvių grupė ir šiandien beveik visai dienai laivu išplaukėme į turistinę kelionę. Apžiūrėjome vaizdingus turistinius miestelius, maudėmės labai įšilusioje jūroje (oro temperatūra siekia 35 laipsnius).

Plaukdami laivu, išgirdome pritrenkiančią žinią: disko metimo aukso medalis atimamas iš R. Fazekaso ir atiduodamas V. Aleknai, nes vengras vartojo narkotikus. Šventėme su brendžiu ir dainomis, atkreipdami į save viso laivo dėmesį.

Grįžę į Atėnus, vos spėjome su Alma persirengti ir išskubėjome į olimpinį stadioną, kur vyko disko metimo apdovanojimų teikimo ceremonija. Svečių tribūnoje mus pasveikino prezidentas Aleksanderis Kwaśniewskis, Suomijos prezidentė Tarja Halonen ir buvęs Tarptautinio olimpinio komiteto prezidentas Antonio Samaranchas.

Aš čia pat olimpiniame stadione pasveikinau Virgilijų Alekną ir kartu su juo atsakinėjau į Lietuvos televizijos žurnalistų klausimus.

2004 metų rugpjūčio 25 diena, Atėnai. Visą dieną praleidome laive, o vakare nuvykome į priėmimą Lietuvos olimpiečių rėmėjams ir sporto specialistams. Į vakarienę, surengtą kalno papėdėje esančiame restorane, pro kurio langus atsiveria žavus jūros vaizdas, atvyko ir apie šimtą graikų. Padėkojau jiems anglų kalba už puikiai surengtą olimpiadą, o lietuviškai mūsiškiams taręs „ačiū" už jau suteiktą paramą olimpiečiams, raginau dar labiau remti sportą, nes pergalėms negana vien talento – reikia ir rėmėjų finansinės pagalbos.

2004 metų rugpjūčio 26 diena, Atėnai. Dar viena pergalė – ketvirtfinalyje prieš Kiniją 95:75! Laukia pusfinalis su Italija. Ilsimės prie baseino, kuris tapo savotiška laive apsistojusių lietuvių susitikimo vieta.

2004 metų rugpjūčio 27 diena, Atėnai. Skaudi diena lietuviams. Vis dar sunku patikėti: pusfinalyje 100:91 pralaimėjome italams. O galėjome laimėti net auksą, nes finale mūsų būtų laukusi šiandien JAV parklupdžiusi Argentina, kurią mes pajėgūs įveikti. Dabar dėl bronzos teks grumtis su amerikiečiais, o antrą kartą juos nugalėti bus be galo sunku. Svarbu spėti atsigauti psichologiškai, nes mačiau, kaip po pralaimėtų rungtynių vyrai net verkė persirengimo kambaryje. Bet nieko nepadarysi – matyt, šiandien mums buvo juoda diena.

2004 metų rugpjūčio 28 diena, Atėnai. Į Atėnų karališkąjį jachtklubą pakviečiau pietų Lietuvos olimpinio komiteto ir kitų sporto organizacijų vadovus, padėkojau jiems už darbą.

Vakare pralaimėjome JAV 104:96. Šiek tiek guodžia, kad mūsų vyrai kovojo atkakliai ir likus keturioms minutėms dar pirmavome 4 taškais. Mano nuomone, pagal žaidimo lygį ir kovos grožį tai buvo tikrasis finalas, nes Argentinos ir Italijos dvikova, kurią laimėjo argentiniečiai, neprilygo mūsų komandos rungtynėms su amerikiečiais.

2004 metų rugpjūčio 29 diena, Atėnai. XXIX olimpiada baigėsi – šiandien sausakimšame stadione gėrėjomės įspūdinga žaidynių uždarymo ceremonija. Pagrindinėje svečių tribūnoje sėdėjo Švedijos, Danijos ir Norvegijos karališkosios poros, o prezidentus ir premjerus buvo net sunku suskaičiuoti. Turėjau progą su keliais jų pasikalbėti.

Kita olimpiada vyks Pekine, todėl uždarymo ceremonijos paskutinį pasirodymą surengė kinai – jie nustebino neapsakomu savo spektaklio spalvingumu ir didingumu. Labai įdomu buvo matyti, kaip skiriasi kinų ir graikų pasirodymai, grindžiami Rytų ir Vakarų kultūrų dvasia.

Graikai – šaunuoliai. Žaidynės surengtos puikiai, visur viešpatavo tvarka. O svarbiausia, kad Lietuvos sportininkai nenuvylė savo sirgalių, – vienas aukso ir du sidabro medaliai visai neblogai, nors jei būtų lydėjusi laimė, galėjome jų iškovoti ir dar daugiau.

2004 metų rugpjūčio 30 diena, Atėnai–Vilnius. Šiandien 12 valandą nuvykau į susitikimą su Graikijos prezidentu Konstantinu Stefanopoulu. Maloniai kalbėjomės apie naujas mūsų šalių politinio ir ekonominio bendradarbiavimo galimybes Lietuvai įstojus į ES.

Likusią dienos dalį smagiai praleidome prie jūros, o 18 valandą dviem lėktuvais drauge su sportininkais, oficialiais asmenimis ir sporto rėmėjais išskridome namo. Oro uoste mūsų delegaciją pasitiko premjeras A. Brazauskas, ministrai, žurnalistų būrys ir orkestras. Važiavome į Katedros aikštę, kur tūkstančiai žmonių džiaugsmingai sveikino olimpiečius – net ir nelaimėjusius medalių.

2004 metų rugsėjo 1 diena, Vilnius. Šiandien ne tik mokslo metų pradžia, bet ir mūsų sutuoktuvių 53-ioji sukaktis. Iš ryto pasveikinau Almą, įteikiau baltų rožių puokštę ir abu įsisukome į Rugsėjo 1-osios iškilmių verpetą.

2004 metų rugsėjo 2 diena, Vilnius. Alma išskrido į Sankt Peterburgą atidaryti Lietuvių kultūros centro, kuris turi tapti ir vietos bendruomenės namais.

Aš šiandien būsiu istorinio įvykio liudininkas ir dalyvis. Į Prezidentūrą pakviečiau Lietuvos vietinės rinktinės ir Lenkijos „Armia Krajowa“ veteranų klubų narius pasirašyti Susitaikymo deklaracijos. Prireikė 14 metų trukusių derybų, kol galų gale abi pusės sutiko ištarti: „Atsiprašome.“

2004 metų rugsėjo 3 diena, Vilnius. Nuvykau į prieš tris savaites mirusio lenkų literatūros milžino, didžio Lietuvos draugo, Nobelio premijos laureato Czesławo Miłoszo minėjimą, kurį „Santaros“ klubas surengė jo tėviškėje Šeteniuose, Kėdainių rajone.

Prieš kelerius metus šioje vietoje atstatėme poeto gimtuosius namus ir dabar čia vyksta kultūros renginiai, suvažiuoja pabendrauti literatai, meno ir mokslo žmonės.

Prisimenant Czesławą Miłoszą: buvęs Vytauto Didžiojo universiteto rektorius prof. Algirdas Antanas Avižienis, prezidentas Valdas Adamkus, prof. Leonidas Donskis ir tuometis VDU rektorius Vytautas Kaminskas. Šeteniai, 2004 m. rugsėjo 3 d.

Šioje įkvepiančioje aplinkoje Lietuvos televizija įrašė mano prisiminimus apie Cz. Miłoszą Leonido Donskio laidai „Be pykčio“. Su šiuo iškiliu žmogumi susitikau dar 1976 metais, kai jis atvyko į Tabor Farmoje vykusį „Santaros“ suvažiavimą. Vėliau kelis sykius bendravome Vilniuje.

2004 metų rugsėjo 8 diena, Vilnius. Susidūriau su nemaža problema. Mano rinkimų štabas liko skolingas 300 tūkstančių litų. Mat net ir laimėjus rinkimus ne visi rėmėjai prisimena savo pažadus ir įsipareigojimus. Išgirdome įvairių pasiūlymų, kaip grąžinti šią skolą. Mudu su Alma nenorime būti įsipareigoję nei kokioms nors verslo įmonėms, nei privatiems asmenims. Todėl nusprendėme, kad bus geriausia, jei skolą padengsime asmeninėmis lėšomis. Tai nelengvas sprendimas, nes tenka atiduoti daug savo santaupų, bet svarbiausia, kad dabar esame niekam neskolingi, niekam neturime jaustis dėkingi. Vis dėlto nenustebsiu, jei žiniasklaida, tai sužinojusi, sugalvos ką nors bloga pasakyti ir apie tokį mūsų sprendimą.

2004 metų rugsėjo 9 diena, Lenkija, Krynica. Krynicoje vyksta jau 14-asis tarptautinis ekonomikos forumas. Šįmet po metų pertraukos ketvirtą kartą jame dalyvauju ir aš.

Į Krokuvą mūsų 20 asmenų delegacija atskrido Lietuvos karinio transporto lėktuvu. Čia mūsų jau laukė prezidentas Aleksanderis Kwaśniewskis. Persėdome į du sraigtasparnius – delegacijai skirtas didesnis, karinis, o mudu su Lenkijos prezidentu įsitaisėme reprezentaciniame. Tokio elegantiško ir prabangaus sraigtasparnio dar nebuvau matęs – skirtas aštuoniems asmenims, daug erdvės, visur aplink tviska stiklas, atsiveria puikios panoramos. Paklausiau A. Kwaśniewskio, kaip jam pavyko pateisinti tokio prabangaus orlaivio įsigijimą. Pasirodo, kai Krokuvos kardinolas Karolis Wojtyła buvo išrinktas popiežiumi ir tapo Jonu Pauliumi II, Lenkijos vyriausybė užsakė šį sraigtasparnį, kad jis galėtų juo skraidyti atvykęs į tėvynę. Aišku, tai nedažni atvejai. Kitu laiku sraigtasparniu naudojasi Lenkijos prezidentas.

Krynicos forume. 2004 m. rugsėjo 9 d.

Dar pavažiavome ir automobiliu. Pro langą dairiausi į pakeliui esančius kaimus ir miestelius. Gražiai sutvarkyti, net pajutau pavydą. Kada ir Lietuvoje, kaip šiame Lenkijos krašte, neliks susmegusių, apleistų trobų?

Pirmiausia nuvykome į Krynicos universitetą. Abu su A. Kwaśniewskiu pasakėme kalbas. Vėliau pabendravome su studentais. Pasirodo, yra atvykusių ir iš Lietuvos.

Iš universiteto nuvažiavome į Krynicos forumą. Jis surengtas didžiulėje salėje, dalyvių – apie porą tūkstančių. Mano pranešimas vadinosi „Integracija, regionalizacija ir globalizacija: Vidurio Europa tarptautinės politikos iššūkių akivaizdoje", vėliau dalyvavau ir diskusijose. Popietinėje sesijoje kalbėjau tema „Ekonominis stabilumas ir konkurencingumas – Vidurio Europos sėkmės raktas globalaus lenktyniavimo laikotarpiu".

Vėliau įvyko Lenkijos ir Lietuvos prezidentų komiteto posėdis. Aptarėme, kodėl lėtai juda kai kurie mūsų bendri projektai.

Pasibaigus posėdžiui, manęs laukė staigmena. Drauge su A. Kwaśniewskiu nuėjome į salę, kurioje buvo susirinkę apie tūkstantį tarptautinio forumo dalyvių. Ten buvo skelbiami Metų žmogaus įvairių kategorijų apdovanojimai. Daugiausia nusipelniusio įgyvendinant Europos Sąjungos tikslus politiko titulas suteiktas man. A. Kwaśniewskis šia proga pasakė puikią kalbą.

Lietuvos delegacija pasiliko Krynicoje, o mes su prezidentu A. Kwaśniewskiu išvykome į oro uostą. Vidurnaktį atskridau į Krokuvą.

2004 metų rugsėjo 10 diena, Krokuva. Ryte, lydimas Lenkijos kultūros ministro, nuvykau į Šv. Stanislovo baziliką, kur palaidotas prieš mėnesį miręs abiem mūsų tautoms brangus poetas Nobelio premijos laureatas Czeslawas Miłoszas. Po bazilika įrengtas panteonas, jame – garsiausių Lenkijos kultūros žmonių palaikų sarkofagai. Prie Cz. Miłoszo amžinojo poilsio vietos padėjau gėlių. Bendraudamas su paulistų vienuolyno, kuriam priklauso Šv. Stanislovo bazilika, vyresnybe sutariau, kad, minint Cz. Miłoszo mirties metines, panteone surengsime pamaldas ir literatūros vakarą.

Apsilankiau ir Krokuvos žydų Kazimierovos kvartale. Dabar ten atstatomos keturios sinagogos. Dalis šio rajono pastatų dar apleisti, aptrupėję, stūkso tušti ir nykūs, tarsi vaiduokliai.

Paskutinis viešnagės vizitas buvo pas Krokuvos arkivyskupą kardinolą Franciszeką Marcharskį. Jis reziduoja istoriniuose Krokuvos arkivyskupų rūmuose, kurie yra tarsi Lenkijos Bažnyčios Vavelio pilis. Iš čia kardinolas Karolis Wojtyła

Lenkijos ir Lietuvos valdovų mieste Krokuvoje.

persikėlė į šv. Petro sostą Vatikane. Rūmuose justi istorinė karališkosios Lenkijos dvasia, čia buvo antrasis centras, kuriame kurta Žečpospolitos politika.

Pirmosios susitikimo su kardinolu F. Marcharskiu minutės buvo protokoliškai oficialios, bet po beveik valandos pokalbio buvau išlydėtas labai širdingai kaip senas ir mielas bičiulis. Kardinolas net palydėjo mane iki pat automobilio. Kalbėjomės apie šių dienų problemas ir tragedijas, moralines vertybes ir šiuolaikinės žmonijos abejingumą joms, apie religijos vietą dabarties gyvenime.

2004 metų rugsėjo 12 diena, sekmadienis, Vilnius. Šis sekmadienis man nebuvo laisvadienis – galima sakyti, visą dieną bendravau su užsienio svečiais.

Pirmiausia susitikau su Vavelio pilies Krokuvoje muziejaus direktoriumi profesoriumi Janu Ostrowskiu, kurį lydėjo Lietuvos dailės muziejaus direktorius Romualdas Budrys ir kiti pareigūnai. Kalbėjomės apie mūsų šalies ir Lenkijos muziejų bendradarbiavimą, buvo įdomu išgirsti svečio nuomonę apie Valdovų rūmų atkūrimo darbus.

Po pietų priėmiau Europos stabilumo pakto koordinatorių E. Buseką. Jis prašė, kad Lietuva perteiktų Balkanų šalims savo integracijos į ES patirtį.

Vėliau laukė susitikimas su Turkijos vicepremjeru Abdullah Gülu. Svarbiausia pokalbio tema – galima Lietuvos parama Turkijai, siekiančiai narystės ES. Didžiosios valstybės gana atsargiai žvelgia į 70 milijonų gyventojų turinčios musulmoniškos šalies integraciją į europines struktūras. Išsakiau Lietuvos poziciją: Turkijai turi būti taikomi tie patys priėmimo į ES kriterijai kaip ir kitoms kandidatėms į šią bendriją. Vakare su A. Gülu vakarieniavau „Reval“ viešbutyje.

Šiandien Vilniuje prasideda penktoji Šiaurės ir Pietų Europos ekonomikos forumo konferencija. Prieš porą metų kalbėdamas Kroatijoje vykusioje ketvirtojoje forumo konferencijoje jos dalyvius pakviečiau kitą kartą rinktis mūsų šalyje. Ir štai į Vilnių atskrido 120 politikų, verslininkų, visuomenės veikėjų iš 32 valstybių. Per forumo atidarymą pakviečiau jo dalyvius susipažinti su Lietuvos laimėjimais ir dalykiškai aptarti ES regionų bendradarbiavimo perspektyvas.

Šią savaitę Vilniuje posėdžiauja NATO karinio komiteto nariai – įskaičius lydinčius pareigūnus ir jų žmonas, Lietuva priėmė apie 200 svečių. Tai didelė garbė, kad mūsų šalis pasirinkta šio komiteto posėdžių vieta. Prezidentūros Baltojoje salėje svečiams surengiau priėmimą.

Tad žvilgtelėjęs į tokią mano dienotvarkę sekmadienį, nepasakytum, kad Lietuva nieko nepasiekusi šalis ir joje nieko įdomaus nevyksta. Tik žiniasklaidos tai nedomina – reikia skandalų.

2004 metų rugsėjo 13 diena, Hamburgas. Vokietijoje rengiamo kasmečio ekonomikos forumo viena temų šiais metais – Baltijos šalių perspektyvos ES. Plenarinėje sesijoje kalbėjo Danijos premjeras Andersas Foghas Rasmussenas, Latvijos premjeras Indulis Emsis ir aš.

Po posėdžio atskirai pasikalbėti susitikau su A. F. Rasmussenu. Tai buvo pirmas mūsų susitikimas man vėl tapus prezidentu. Bendravome labai šiltai – lyg nebūtų buvę jokios pertraukos. Mums teko daug kartų kalbėtis per pirmąją mano kadenciją, drauge spręsti problemas, kaip antai pasirašant susitarimą dėl Rusijos tranzito į Kaliningrado kraštą per Lietuvos teritoriją. Šią temą vėl prisiminėme, nes ateina žinių, kad, mūsų šaliai tapus ES nare, Maskva norėtų pakeisti sutartį, išsireikalauti bevizio režimo savo tranzitui. Kalbėjomės ir apie Baltijos valstybių oro erdvės patruliavimo misiją. Danų naikintuvai baigia tarnybą Zokniuose, o juos turintys pakeisti britai dėl įvairių priežasčių neskuba perimti šių pareigų. A. F. Rasmussenas garantavo, kad Danijos kariai nesitrauks, kol jų nepakeis kitos NATO šalies lakūnai.

Su Danijos premjeru Andersu Foghu Rasmussenu ekonomikos forume Hamburge. 2004 m. rugsėjo 13 d.

2004 metų rugsėjo 16 diena, Vilnius. Lietuvoje niekaip nesiliauja teisėsaugos įstaigų autoriteto griovimas. Specialiųjų tyrimų tarnyba, vadovaujama Valentino Junoko, užuot atlikusi savo pareigą – rinkti ir tirti ikiteisminio proceso medžiagą, sąmoningai ar nesąmoningai veliasi į politiką. Nerimą kelia, kad STT nutekina neskelbtiną informaciją žiniasklaidai, vos ne kasdien ateina žinių apie konfliktus su Generaline prokuratūra. Įvairios politinės jėgos Seime tuoj pat stengiasi išpešti sau naudos iš neatsakingai naudojamos ikiteisminio tyrimo medžiagos. Taip didinama visuomenėje įtampa, skatinami politiniai konfliktai. Apie objektyvų bylų tyrimą jau sunku kalbėti.

Įsitikinau, kad reikia neatidėliojant imtis priemonių. Geriausias sprendimas būtų, jei STT generalinis direktorius V. Junokas atsistatydintų ir jį pakeitęs naujas vadovas imtųsi ryžtingai pertvarkyti įstaigos veiklą. Aišku, mane užsipuls paksistai ir jų šalininkai, būsiu apkaltintas, neva trukdau STT kovoti su korumpuotais politikais ir valdininkais. Tačiau tenka rinktis: saugotis kritikos ar pasirūpinti teisėtvarkos veiksmingumu.

Nusprendžiau, kad kaip nors pergyvensiu asmeninius išpuolius, ir šiandien išsikviečiau V. Junoką. Nepriekaištavau jam, niekuo nekaltinau, bet tiesiai paklausiau: ar STT dar gali gerai atlikti jai patikėtas užduotis, jeigu Generalinė prokuratūra net liepia perduoti „Rubicon“ bendrovės bylą ir nurodo nesikišti į tolesnį jos tyrimą?

V. Junokas pats pripažino, kad STT padarė didelių klaidų. Po gerą pusvalandį trukusio pokalbio pasiūliau jam pagalvoti ir iki rytojaus atsakyti į mano iškeltą klausimą.

Be abejo, žiniasklaidos dėmesys susitikimui su V. Junoku – neapsakomas, prielaidų ir spėlionių – marios.

Paskambinau ministrui pirmininkui Algirdui Brazauskui ir informavau jį apie savo pokalbį su V. Junoku. Jis labai palankiai įvertino mano siūlomą problemos sprendimo būdą ir garantavo, kad Socialdemokratų frakcija Seime mane rems.

Tuo tarpu Seimo pirmininkas Artūras Paulauskas, priešingai nei maniau, žinią apie mano siūlymą V. Junokui apsispręsti išklausė, atrodytų, net abejingai, tiktai pasakė, kad turės pasitarti su savo partija, kokios pozicijos laikytis Seime. Paprašiau paskambinti man iki vakaro ar bent iki rytojaus 10 valandos ryto. Deja, šiandien skambučio nesulaukiau.

2004 metų rugsėjo 17 diena, Vilnius. Neprireikė jokio dekreto atleisti STT vadovą, išvengėme politinės konfrontacijos. Valentinas Junokas atvyko 10 ryto ir be įžangų pranešė, jog esamomis sąlygomis jo vadovaujama STT negali gerai

atlikti savo funkcijų, todėl jis prašo atleisti jį iš pareigų nuo spalio 8 dienos ir įteikė atsistatydinimo pareiškimą, aš jį čia pat patenkinau.

Į spaudos konferenciją, sutraukusią minią žurnalistų, nuėjau drauge su V. Junoku ir pranešiau, kad priėmiau jo atsistatydinimo pareiškimą, padėkojau už sąžiningą tarnybą. Pirmieji žiniasklaidos ir politikų komentarai visai palankūs.

2004 metų rugsėjo 19 diena, sekmadienis, Vilnius. Rengiuosi rytojaus kelionei į Jungtinių Tautų Generalinę Asamblėją Niujorke. Tuo tarpu Lietuvos politikoje lyg ir užslinko laikina ramybė, nors jau prasidėjo Seimo rinkimų kampanija. Šiandien pas mus į Turniškes užsuko Vilniaus meras Artūras Zuokas. Jis įsitikinęs, kad jo vadovaujami liberalcentristai Seimo rinkimuose spalio 10 dieną nesunkiai įveiks parlamentarų vietas garantuojantį 5 procentų barjerą. Anksčiau šios partijos siekiai buvo aukštesni – gaila, kad pastaruoju metu jos populiarumas smukęs.

2004 metų rugsėjo 20 diena, Niujorkas. Išskrendant iš Vilniaus džiugino šiltas, rudeniškomis spalvomis nusidažęs rytas. Po poros valandų mūsų delegacija nusileido Amsterdame. Dar po devynių valandų skrydžio išlipome Niujorke. Ir vėl nudžiugino šilta diena, lyg būtume atsukę laiką atgal, tik jau kitoje Žemės rutulio pusėje.

Esu apgyvendintas „Waldorf Astoria“ viešbutyje. Milžiniška apsauga. Mane 24 valandas per parą saugo 8 asmenys. Toks amerikiečių atsakas į terorizmo grėsmę.

2004 metų rugsėjo 21 diena, Niujorkas. Susitikau su kelių valstybių vadovais. Šiandien JT Asamblėjoje kalbėjo prezidentas G. W. Bushas. Jis buvo sutiktas pagarbiai, nors ir nerodant didelio entuziazmo. Irakas vis dar kursto aistras, ir tai jaučiama salėje.

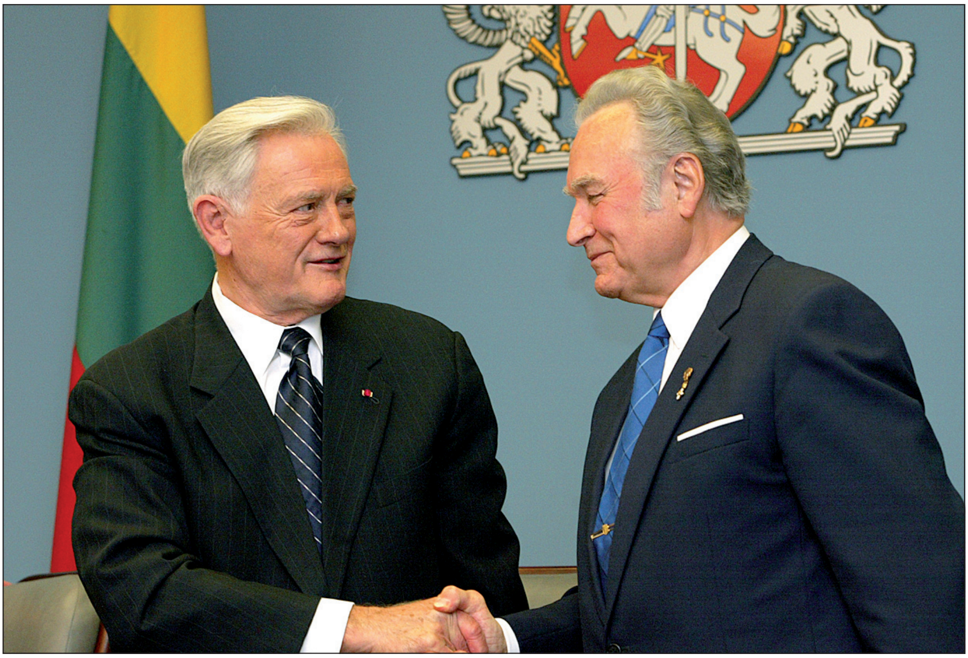
Per pietus valstybių vadovams G. W. Bushas mane pasitiko itin šiltai. Vakare per priėmimą visų svečių akivaizdoje sveikindamiesi apsikabinome ir jis, atrodo, visiškai nuoširdžiai man pasakė: „Labai džiaugiamės su Laura, kad sugrįžai.“ Panašiai kalbėjo ir valstybės sekretorius Colinas Powellas.

2004 metų rugsėjo 22 diena, Niujorkas. Iš pat ryto – privatus pokalbis su JAV politikos veteranu Henry Kissingeriu, vėliau laukė kalba Generalinėje Asamblėjoje, galiausiai susitikau su Japonijos ministru pirmininku Junichiro Koizumi ir dar dalyvavau priėmime verslo ir filantropijos atstovams.

2004 metų rugsėjo 29 diena, Klaipėda. Šiandien Klaipėdoje susitikau su studentija. Susirinko apie tūkstantį aukštųjų mokyklų dėstytojų ir studentų. Kalbėjau apie pilietinę visuomenę ir asmeninę žmogaus atsakomybę už savo šalies ateitį. Tai nebuvo mano monologas. Vyko gyvas dialogas.

Tačiau svarbiausias įvykis grįžus iš JAV – nusprendžiau Specialiųjų tyrimų tarnybos direktoriumi skirti Povilą Malakauską, iki šiol dirbusį krašto apsaugos viceministru. Tai daug kam buvo staigmena. Jo kandidatūrą netrukus teiksiu tvirtinti Seimui.

2004 metų spalio 4–6 dienos, Vilnius. Daugiausia laiko per šias dienas skyriau Estijos prezidento Arnoldo Rüütelio vizitui. Susitikome pirmą kartą per šią mano kadenciją. Viskas vyko sklandžiai, tiksliai pagal protokolą, net nelabai ką daugiau galiu pridurti.

Lietuvoje svečiuojasi Estijos prezidentas Arnoldas Rüütelis.

2004 metų spalio 10 diena, Vilnius. Lietuvos Seimo rinkimų diena. Gerą mėnesį virusios rinkimų agitacijos aistros nurimo. Tiek žiniasklaidoje, tiek kalbantis privačiai vyrauja nuomonė, kad Viktoro Uspaskicho Darbo partija nušluos visus konkurentus ir laimės didele persvara.

Rašau šias eilutes vidurnaktį. Pirmieji rezultatai rodo, kad Darbo partija nors ir pirmauja, bet nesmarkiai.

2004 metų spalio 11 diena, Vilnius. Išrinkta didesnė dalis Seimo. Darbo partija gavo mažiau mandatų, nei prognozuota, – tik 6 vietomis daugiau nei socialdemokratai. Nemažai atstovų Seime turės ir konservatoriai bei liberalcentristai. Dabar daug lems antrasis rinkimų turas – partijų pozicijos gali ir pasikeisti.

Jau vyksta diskusijos, kas sudarys Vyriausybę. Žurnalistų klausiamas atsakiau, kad patikėsiu šią užduotį tai partijai, kuri sulauks didžiausio rinkėjų pasitikėjimo ir turės daugiausia vietų Seime.

Iš tiesų per rinkimus laikiausi neutraliai ir nė su viena partija iš anksto nesitariau dėl galimos valdančiosios koalicijos.

2004 metų spalio 13 diena, Vilnius. Iki šiol neturėjome Budapešte reziduojančio ambasadoriaus. Dabar jau turime – šiandien į šias pareigas paskyriau karjeros diplomatą Darių Semašką.

Svarbiausias dienos renginys – pasitarimas Prezidentūroje Kuršių nerijos apsaugos klausimais. Neringos ir Klaipėdos savivaldybės planuoja statyti tiltą per marias, plėsti oro uostą Nidoje. Pakviečiau UNESCO Lietuvos nacionalinės komisijos generalinę sekretorę Astą Dirmaitę ir Saugomų teritorijų tarnybos direktorę Rūtą Baškytę.

Aptarus padėtį, griežtai pareiškiau, kad nepritariu abiem projektams, nes padidėję transporto srautai kenktų UNESCO saugomai trapiai ir unikaliai Neringos gamtai. Vietos gyventojų ir turistų poreikius visiškai tenkina keltai. Tiesiog reikia gerinti aptarnavimą.

Dienai baigiantis, susitikau su Amerikos žydų komiteto atstovu Andrew Bakeriu. Vėl amžina tema – žydų turto grąžinimas. Nieko naujo jam negalėjau pasakyti. Siūliau palaukti, kol pradės dirbti naujai išrinktas Seimas. Vyriausybės jau prisiimti įsipareigojimai galioja ir neketiname jų nevykdyti.

2004 metų spalio 14 diena, Vilnius. Pirmą kartą į Lietuvą oficialaus vizito atvyko Gruzijos prezidentas Michailas Saakašvilis su žmona.

O iš ryto susitikau su Europos Sąjungos atstovu Pietų Kaukaze Heikki Talvitie. Jis mane supažindino su politine padėtimi tame regione, aptarėme Gruzijos santykius su Armėnija ir Azerbaidžanu, šių šalių požiūrį į separatistines Pietų Osetijos ir Abchazijos sritis bei Rusijos kariuomenės buvimą Gruzijos teritorijoje. Ši informacija labai pravertė susitikus su M. Saakašviliu.

Pirmasis oficialus Gruzijos prezidento Michailo Saakašvilio vizitas Lietuvoje.
Vilnius, 2004 m. spalio 14 d.

Per pirmąjį susitikimą su M. Saakašviliu aptarėme padėtį Kaukazo regione. Žadėjau, kad Lietuva teiks Gruzijai visą įmanomą paramą, – perduos savo patirtį rengiantis stoti į NATO ir ES, plėtos dvišalį bendradarbiavimą. Pasiūliau idėją regioninį bendradarbiavimą grįsti pagal formulę 3+3 (3 Baltijos ir 3 Pietų Kaukazo šalys – Gruzija, Azerbaidžanas, Armėnija). M. Saakašvilis tam entuziastingai pritarė.

Vakare, 20 valandą, dar laukia vakarienė Baltojoje salėje Gruzijos prezidento M. Saakašvilio ir jo žmonos garbei. Pakviesta daugiau kaip šimtas svečių.

2004 metų spalio 16 diena, šeštadienis, Vilnius. Dieną lankiausi Klaipėdoje, kur Tailando bendrovė „Indorama-Thailand“ ketina investuoti apie 100 milijonų eurų ir pastatyti polimerinės žaliavos (PET), naudojamos maisto produktų ir pramonės prekių pakuotėms, gamyklą. Iš pradžių bus įdarbinta 120 žmonių. Buvau pakviestas įmūryti kertinį naujos įmonės akmenį. Atvyko bendrovės savininkai iš Tailando, nemažai svečių iš užsienio, žurnalistų.

Iš Klaipėdos su Alma turėjome skubėti į Vilnių – „Svečių namuose“ surengėme jau tradicija tapusį cepelinų balių žurnalistams. Šis pobūvis surengtas mano antrosios kadencijos šimtadienio proga. Almai buvo įteikta kerinti 100 rožių – raudonų, geltonų, papuoštų žalumynais, kad atitiktų tautinės vėliavos spalvas – puokštė.

Rengiantis cepelinų baliui.

Po žavingo vakaro grįžę namo sužinojome, kad dykai laiko neleidžia ir šimtametė Almos mama – tęsia pažintines keliones. Pasirodo, šiandien ji lankėsi Trakuose ir Kernavėje.

2004 metų spalio 19 diena, sekmadienis, Vilnius. Atėjo tikras ruduo. Pageltę lapai vis labiau nukloja žemę, dulkia lengvas lietutis.

Visą dieną tvarkėmės namuose. Tik vakare važiuosime žiūrėti Donato Banionio 80-mečiui skirto spektaklio „Susitikimas“, kuriame jis vaidina drauge su Regimantu Adomaičiu.

2004 metų spalio 19 diena, Vilnius. Šiandien mano antrosios kadencijos šimtadienis. Sveikinimų ir kasdienių darbų lavina.

Galima sakyti, svarbiausią dovaną man šiandien įteikė Seimas, 68 balsais pritaręs, niekam nebalsavus „prieš“, mano sprendimui skirti Specialiųjų tyrimų tarnybos vadovu Povilą Malakauską.

Politikos analitikai ir žiniasklaida santūriai, bet nepriešiškai komentuoja šios mano kadencijos pirmąsias 100 dienų – nei peikia, nei labai giria. Klausiamas žurnalistų, kaip aš pats vertinu savo darbo pradžią, atsakiau, kad stebuklų nepadariau, bet pamažu pavyksta kraštui grąžinti stabilumą ir pasitikėjimą Prezidento institucija.

2004 metų spalio 22 diena, Vilnius. Visą šią dieną skyriau kelionėms po mažus Lietuvos miestelius. Pirmas susitikimas – Dubingiuose, kur bendruomenės centre, įkurtame senoje karčemoje prie kelio – beveik prieš porą šimtmečių statytame pastate, susitikau su vietos žmonėmis. Valandą kalbėjomės apie miestelio problemas, ypač žemėtvarkos. Visi atėję pabendrauti žmonės buvo gerai nusiteikę, jų geranoriška nuotaika užsikrėtėme ir mes, svečiai.

Iš Dubingių nuvykome į Balninkus, kur lankiausi prieš porą metų. Ir čia panašios problemos, bet nestinga ir noro jas spręsti.

Susitikimas su Almos Adamkienės fondo globojamais mokiniais.

Po šio susitikimo pasukome į Kupiškio rajone esančią Šepetą. Čia šiandien – šventė: vakar rajono savivaldybės sprendimu vietos mokyklai suteiktas Almos Adamkienės vardas. Šią mokyklą Almos fondas globoja jau keletą metų. Šepetos mokykloje mokosi apie 120 vaikų. Į iškilmes susirinko ne tik visi mokiniai ir mokytojai, bet ir tėvai, rėmėjai. Atidengėme lentą su Almos vardu, pasiklausėme labai mielos muzikinės programos, papietavome su vietos žmonėmis.

2004 metų spalio 24 diena, sekmadienis, Vilnius. Šiandien Seimo rinkimų antrasis turas. Atvažiavome balsuoti su Alma apie 10 valandą ryto. Rinkimų rezultatai turėtų aiškėti prieš vidurnaktį. Apie 21 valandą vyksiu į Prezidentūrą laukti žinių. Tačiau pirma pats sulaukiau svečių – maždaug 18 valandą pas mus

į Turniškes atvažiavo patarėjai Edminas Bagdonas, Rytis Muraška ir Valstybės saugumo departamento generalinis direktorius Arvydas Pocius. Papasakojo apie Ignalinos atominės elektrinės pirmojo bloko uždarymo problemas. Atrodo, vėl pakvipo galimu neskaidriu lėšų naudojimu. Palauksiu rytojaus, tuomet pasikviesiu premjerą ir aiškinsiuosi, kas ten darosi.

Prezidentūra, spalio 24-osios vidurnaktis. Balsai skaičiuojami tvarkingai ir greitai. Akivaizdu, kad nepasitvirtino Darbo partijai tvirtą pergalę pranašavusios prognozės – nors darbiečiai ir gavo daugiausia parlamentarų mandatų (arti 40), daugumos vietų Seime neiškovojo. Nuo jų ne taip daug – gal tik 8–9 mandatais – atsiliko A. Brazausko ir A. Paulausko koalicija, rinkimuose dalyvavusi bendru sąrašu, ir, aišku, dabar drauge mėginsianti suburti naują valdančiąją daugumą.

Per antrą turą gerai pasirodė konservatoriai, padidinę savo mandatų skaičių nuo 9 iki 25. Neblogi ir liberalcentristų rezultatai – jie turės 18–19 vietų Seime. Vadinasi, šįsyk Lietuvoje įprastas švytuoklės principas nesuveikė. Niekas neturi daugumos, todėl aišku, kad valdančioji dauguma turės būti lipdoma iš kelių partijų. Laukia sunkios derybos. Tiesiogiai nesikišiu, bet stebėsiu, kad būtų vadovaujamasi valstybės ir visuomenės interesais.

2004 metų spalio 25 diena, Vilnius. Tikiuosi, pavyks sudaryti plačią, pajėgią dirbti koaliciją. Pirmiausia pakviečiau į Prezidentūrą daugiausia vietų Seime iškovojusios Darbo partijos pirmininką Viktorą Uspaskichą, vėliau Algirdą Brazauską ir Artūrą Paulauską, galiausiai – ir kitų parlamentinių partijų vadovus. Niekam neįsipareigojau, kad siūlysiu sudaryti Vyriausybę.

2004 metų spalio 28 diena, Vilnius. Rinkimų aistros atlėgo, o partinių derybų karštinė įsiplieskė. Iš pradžių dar kalbėta apie „vaivorykštinę“ koaliciją, kuri jungtų kairiuosius ir dešiniuosius, pirmiausia socialdemokratus ir konservatorius, bet per porą dienų viskas apsivertė. Šių partijų skyrybos įvyko nė neprasidėjus jungtuvėms.

Labiausiai stebina Kazimiera Prunskienė. Jos partija tegavo 10 vietų Seime, bet ambicijos ir arogancija neturi ribų. Jinai reikalauja dviejų svarbiausių ministrų portfelių, o sau – neegzistuojančio vicepremjero posto. Jos norams patenkinti reikėtų net keisti Konstituciją!

Tačiau ir su konservatoriais ne ką lengviau. Jie turės antrą pagal dydį frakciją Seime, bet žaidžia tik savo partinius žaidimus. Negaliu pateisinti A. Kubiliaus

laikysenos – taip nesielgtų, jei nuoširdžiai norėtų susitarti su socialdemokratais dėl koalicijos. Per vidurį atsidūrusių liberalcentristų pozicija dviprasmiška. Viena aišku: tie politikai, kurie per rinkimus iškilmingai prisiekinėjo, kad nesiderės su Darbo partija, jau flirtuoja su Viktoru Uspaskichu.

2004 metų spalio 29 diena, Roma. Šiandien 9 valandą ryto specialiuoju reisu Lietuvos delegacija atskrido į Romą. Istorinė diena istorinėje vietoje: 25 valstybių vadovai atvyko pasirašyti Europos Sąjungos Konstitucijos. Renkamės į Romos rotušę. Prie rūmų delegacijų vadovus pasitinka Italijos premjeras Silvio Berlusconi. Iš pradžių surengiamas iškilmingas posėdis. Pasirašymo ceremonija vyksta Romos konservatorijos rūmuose. Lietuvos vardu Konstituciją pasirašau aš, ministras pirmininkas Algirdas Brazauskas ir užsienio reikalų ministras Antanas Valionis.

Vakare dalyvavome Italijos prezidento Carlo Azeglio Ciampi surengtame priėmime Kvirinalio rūmuose. Įspūdžių begalės. Man buvo labai malonu vėl susitikti ir pabendrauti su senais pažįstamais: Silvio Berlusconi, Tony Blairu, Jacques'u Chiracu, Romano Prodi, Javieru Solana, Gerhardu Schröderiu ir kitais.

O ir diena, tarsi pranašaudama sėkmę ES Konstitucijai, pasitaikė vasariškai saulėta.

Lietuvos vadovai pasirašo ES konstitucinę sutartį.
Roma, 2004 m. spalio 29 d.

2004 metų lapkričio 3 diena, Vilnius. Vakar antrai kadencijai JAV prezidentu išrinktas George'as W. Bushas. Esu tuo labai patenkintas, nes jis gerai žino Lietuvą, yra lankęsis mūsų šalyje. Neabejoju, kad pavyks dar labiau sustiprinti mūsų bendradarbiavimą.

Šiandien man sukako jau 78-eri. Jaučiuosi puikiai, esu sveikas ir kupinas energijos tęsti savo pareigas. Šiandien nuo ryto iki vakaro – sveikinimai, linkėjimai, gėlės. Vakarieniavome visiškai privačiai.

2004 metų lapkričio 5 diena, Vilnius. Partijos vis dar derasi dėl koalicijos ir valdžios portfelių. Aš nesikišu ir jokia forma nedalyvauju šiame, kaip vadinu, „arklių mainyme". Tik stebina kai kurių derybininkų neprincipingumas – daro visai ką kita, nei kalbėjo per rinkimų kampaniją.

2004 metų lapkričio 8 diena, Vilnius. Ryte prisaikdinau 7 apylinkės teismų teisėjus ir naująjį Specialiųjų tyrimų tarnybos vadovą Povilą Malakauską. Ta proga pasikalbėjau su juo, kaip, nenusižengiant žmogaus teisių reikalavimams, patikrinti į aukštus valstybės postus pretenduojančių asmenų reputaciją. Esami įstatymai nesukuria reikiamų prielaidų tokioms procedūroms. Gavau informacijos apie kai kurių į ministrus siūlomų kandidatų abejotiną praeitį. Gali kilti daug triukšmo spaudoje. Apie tai ketinu kalbėtis su A. Brazausku.

2004 metų lapkričio 10 diena, Vilnius. Šiandien pakviečiau susipažinti neseniai įšventintą liuteronų vyskupą Mindaugą Sabutį. Jam tik 30 metų. Kalbėjomės apie Bažnyčios vaidmenį šiuolaikinėje visuomenėje. Abu viltingai žvelgiame į Lietuvos ateitį.

2004 metų lapkričio 11 diena, Vilnius. Šios kadencijos Seimas šiandien baigė darbą ir paskutiniame posėdyje ratifikavo Europos Sąjungos Konstituciją. Lietuva tai padarė pirmoji ES. Šiame istoriniame posėdyje dalyvavau ir aš. Savo kalboje trumpai apžvelgiau Seimo darbus per šią kadenciją, pabrėžiau būtinybę plėtoti Lietuvoje demokratiją.

Grįžus iš Seimo, 14.35 paskambino JAV prezidentas George'as W. Bushas. Pasveikinau jį vėl laimėjus rinkimus ir pajuokavau, kad džiaugiuosi, jog jis seka mano pavyzdžiu ir antrą kadenciją eis prezidento pareigas. Patikinau, kad Lietuva tęs savo įsipareigojimus drauge su visu pasauliu kovoti prieš terorizmą. Baigdamas G. W. Bushas pasakė: „Tu – šaunus vyras, myliu jus, lietuviai."

2004 metų lapkričio 12 diena, Vilnius. Lietuvos gydytojų sąjunga surengė XII suvažiavimą. Sveikinimo kalboje atkreipiau dėmesį į dideles sveikatos apsaugos sistemos spragas ir pabrėžiau reformų būtinybę. Ateina žinių, kad gydytojai raginami streikuoti, todėl žiniasklaidai pareiškiau, jog nepritariu tokiam problemų sprendimo būdui, ir kviečiau medikus energingai tartis su Vyriausybe.

2004 metų lapkričio 15 diena, Vilnius. Į pirmąjį posėdį susirinko naujai išrinktas Seimas. Sveikindamas parlamentarus, raginau juos sutelkti dėmesį į socialines problemas.

Šiandien 14 valandą Algirdas Brazauskas man grąžino Vyriausybės vadovo įgaliojimus. Pasirašiau dekretą, kuriuo įgaliojau jį laikinai toliau eiti premjero pareigas, kol bus sudarytas naujas ministrų kabinetas.

Gana ilgai su A. Brazausku aptarinėjome jo partijos kol kas neoficialiai siūlomą kandidatą į švietimo ir mokslo ministrus Rimantą Vaitkų. Mane įtikinėjo, esą jis geriau tiktų į šias pareigas nei dabar jas einantis socialliberalas Algirdas Monkevičius, šį A. Brazauskas kaltino prastu darbu, nesugebėjimu vadovauti švietimo reformai. Paprieštaravau, kad ankstesni ministrai iš viso joms nesiryždavo, o A. Monkevičius nemažai nuveikė ir stengėsi gerinti mokymo programas. „Jei ne viskas gerai pavyko ir išaiškėjo vidinių prieštaravimų, ar už klaidas nėra atsakingas ir švietimo viceministras R. Vaitkus?“ – klausiau premjero ir pridūriau, kad nematau jokios logikos, jei ministras už realias ar tariamas negeroves bus pašalintas, o viceministras paaukštintas.

Neišgirdau aiškaus atsakymo. Bet ne vien todėl abejoju R. Vaitkaus kandidatūra. Jis kaltinamas, kad pripažino nelegaliai Lietuvoje veikusios Rusijos aukštosios mokyklos diplomus. Spauda apie tai daug rašė. Vienu žodžiu, daug klaustukų dėl šios kandidatūros.

Tebesitęsia ir partijų derybos dėl valdančiosios daugumos sudarymo, atrodytų, dar nėra palaidota ir „vaivorykštinės“ koalicijos idėja.

Kalbėjausi ir su daugiausia vietų Seime gavusios Darbo partijos pirmininku Viktoru Uspaskichu. Jis sakė suprantąs, kad didelė dalis visuomenės nepatikliai žvelgtų į valdžią gavusius darbiečius, bet patikino, jog jie elgsis atsakingai ir tvirtai laikysis valstybinės pozicijos. V. Uspaskichas abejojo dėl galimybių Darbo partijai sudaryti koaliciją su konservatoriais ir liberalcentristais. Man tai buvo užuomina, kad „vaivorykštės“ nėra ko tikėtis.

Šiandien įteikiau ambasadoriaus prie Šventojo Sosto Vatikane skiriamuosius raštus Algirdui Saudargui. Jis keičia pasitraukusį ambasadorių Kazį Lozoraitį.

Tai ir Lozoraičių – tėvo ir dviejų sūnų – ištisos epochos Lietuvos diplomatinėje tarnyboje pabaiga.

2004 metų lapkričio 17 diena, Vilnius. Susitikau su studentų organizacijų atstovais. Jie prašė, kad neskirčiau švietimo ir mokslo ministru R. Vaitkaus, kurio reputacija abejoja visa žiniasklaida, ir pasisakė, kad geriau būtų, jei liktų toliau dirbti A. Monkevičius.

Vakare Nacionalinės filharmonijos salėje klausėmės koncerto, skirto Lietuvos nacionalinės operos ir baleto teatro generalinio direktoriaus Gintauto Kėvišo 50-mečiui. Jis pažįsta turbūt visus geriausius pasaulio muzikantus, su daugeliu jų bendradarbiauja, todėl jo pagerbti ir groti koncerte į Vilnių suvažiavo ištisas muzikos žvaigždynas iš Europos bei JAV ir padovanojo trijų valandų įspūdingą šventę.

2004 metų lapkričio 18 diena, ketvirtadienis, Vilnius. Pakviečiau į Prezidentūrą valdančiąją koaliciją šios kadencijos Seime sudariusių Socialdemokratų, socialliberalų, Darbo ir Valstiečių partijų vadus A. Brazauską, A. Paulauską, V. Uspaskichą ir K. Prunskienę.

A. Paulauskas įteikė oficialų raštą, kuriuo koalicijos kandidatu į Vyriausybės vadovus siūlomas A. Brazauskas. Paklausinėjau apie naujos valdančiosios daugumos programą, o baigiantis susitikimui pabrėžiau, kad koalicija turi prisiimti visą atsakomybę už ministrų kabineto sudarymą. Per spaudos konferenciją pakartojau tą patį ir priminiau, jog visi kandidatai į Vyriausybės narius turi būti nepriekaištingos reputacijos. Prašysiu Valstybės saugumo departamento pažymų apie juos. Algirdo Brazausko kandidatūrą pristatysiu Seimui ateinantį antradienį.

2004 metų lapkričio 20 diena, šeštadienis, Vilnius. Dar kartą susitikau su Viktoru Uspaskichu. Tiesiai pasakiau, kad laikysiuos jau anksčiau išsakytos pozicijos: būtų negerai, jei net dvi ministerijos – Ūkio ir Vidaus reikalų – pakliūtų į žmonių, susijusių su bendrove „Vikonda“, rankas. Tai kuria prielaidas interesų konfliktui. V. Uspaskichas aiškiai nepasakė, ką apie tai mano, bet ir nepuolė prieštarauti. Kol kas šiuo klausimu tyli ir socialdemokratai.

2004 metų lapkričio 22 diena, Vilnius. Pirmojo oficialaus vizito į Lietuvą atvyko naujasis Vokietijos prezidentas Horstas Köhleris su ponia. Daug kalbėjomės apie Lietuvai svarbius energetikos projektus. Pabrėžiau, kad mums žalingi Rusijos

planai tiesti dujotiekį Baltijos jūros dugnu į Vokietiją. Tai ir ekonominiu požiūriu neracionalus sprendimas. Baltijos šalių energetinio saugumo interesus geriausiai atitiktų vadinamoji gintarinė trasa – per Latviją, panaudojant jau esamus dujų terminalus, Lietuvą į Kaliningrado sritį ir toliau per Lenkiją į Vakarus.

Papasakojau Vokietijos prezidentui ir koks Lietuvai svarbus elektros tilto į Lenkiją projektas.

Pokalbis akis į akį su Vokietijos prezidentu Horstu Köhleriu. Vilnius, 2004 m. lapkričio 22 d.

Nemažai laiko skyrėme Kaliningrado tranzito problemai aptarti. Paaiškinau, kad Lietuvai visiškai nepriimtini Rusijos reikalavimai suteikti jai bevizio tranzito per mūsų šalies teritoriją į Kaliningradą teisę. Visais šiais klausimais H. Köhleris man visiškai pritarė.

2004 metų lapkričio 23 diena, Vilnius. Apdovanojau tris iš Afganistano grįžusius karius, kurių profesionalumu ir narsa žavėjosi JAV kariškiai. Tai buvo privati apdovanojimo ceremonija, nes jie tarnauja specialiosios paskirties dalinyje.

Vėliau Baltojoje salėje pagerbiau buvusius partizanus. Daugumai jų apdovanojimai suteikti po mirties, tad ordinus atsiėmė artimieji ar giminės.

Po šios ceremonijos nuvykau į Seimą pristatyti Algirdo Mykolo Brazausko kandidatūros į premjero postą.

2004 metų lapkričio 24 diena, Vilnius. Šią dieną mudu su Alma ketinome praleisti Šiauliuose – apsilankyti vaikų ligoninėje, dalyvauti Nevyriausybinių organizacijų forume, o vėliau važiuoti į Zoknių karo aviacijos bazę ir drauge su Latvijos prezidente Vaira Vyke-Freiberga apžiūrėti ten oro patruliavimo misiją atliekančią Didžiosios Britanijos naikintuvų eskadrilę, pabendrauti su lakūnais.

Tačiau šią dienotvarkę 12 valandą sujaukė netikėtas Ukrainos prezidento Leonido Kučmos skambutis. Papasakojęs apie padėtį Ukrainoje, jis staiga pakvietė mane drauge su Lenkijos prezidentu Aleksanderiu Kwaśniewskiu atskristi į Kijevą ir tarpininkauti sprendžiant politinį konfliktą, kilusį po prezidento rinkimų ir išvedusį į gatves šimtatūkstantines minias.

Pažadėjau paskambinti A. Kwaśniewskiui į Varšuvą ir iki vakaro pranešti L. Kučmai, ką sutarėme. Komplikavosi ne tik šios dienos, bet ir rytojaus mano dienotvarkė. Vilniuje numatytas Baltijos šalių prezidentų susitikimas. Pirmą kartą po ilgos pertraukos – nuo ankstesnės mano kadencijos laikų – turėjome susitikti visi trys.

Sutrumpinę dienotvarkę, kartu su Latvijos prezidente V. Vyke-Freiberga 16 valandą mūsų sraigtasparniu atskridome į Vilnių. Arnoldas Rüütelis atskrenda vėlai vakare tiesiai iš Talino.

Per tą laiką mūsų Užsienio reikalų ministerijos pareigūnai intensyviai dirbo telefonais – skambino į Varšuvą, Briuselį. Aš dar iš Šiaulių susisiekiau A. Kwaśniewskiu. Sutarėme iki vakaro surinkti daugiau informacijos apie padėtį Ukrainoje ir tada spręsti, ką darysime.

18 valandą į Prezidentūrą atvyko Latvijos prezidentė V. Vykė-Freiberga. Valandą aptarinėjome dvišalius santykius. Sutarėme, kad trišalis Baltijos prezidentų susitikimas įvyks rytoj 10 valandą.

Pakvietėme į „Stiklius“ pavakarieniauti visą Latvijos delegaciją. Vakarienė baigėsi apie 10 vakaro, bet aš su savo štabu likau restorane ir iki vidurnakčio sprendėme su A. Kwaśniewskio komanda, ar imtis tarpininkavimo misijos Ukrainoje, derinome mūsų planus su Briuseliu, nes sužinojome, kad į Kijevą skrenda ir ES diplomatijos vadovas Javieras Solana.

Paskambinome į Briuselį mūsų nuolatiniam atstovui ES Ryčiui Martikoniui ir prašėme jį nuraminti J. Solanos štabą, kad V. Adamkaus ir A. Kwaśniewskio vykimas į Kijevą nekels jokių problemų, nes mes laikysimės ES numatytos politinės derybų linijos.

Tik apie pirmą nakties grįžau namo ir dar užrašiau šias eilutes.

PASTABOS PARAŠTĖSE

Apsisprendimą skristi į Kijevą siekiant padėti mūsų regionui ir visai Europai labai svarbiai šaliai – Ukrainai – taikiai įveikti sunkią politinę krizę laikau net savotišku lūžiu Lietuvos užsienio politikoje. Iki tol mūsų diplomatija nesiimdavo tokių sudėtingų tarptautinių užduočių. Ukrainos krizė – bene pirmasis atvejis, kai Lietuva drauge su Lenkija ėmėsi europinio masto problemos, kalbėjo ES vardu.

Tai buvo neįprasta ir Briuseliui. Iš pradžių Europos Komisijos vadai nepatikliai žvelgė į mūsų iniciatyvą skubiai padėti ukrainiečių politikams išeiti iš aklavietės, kurioje jie buvo atsidūrę po prezidento rinkimų. Tokių misijų paprastai imasi įtakingiausios Europos šalys. Tačiau pasikalbėję telefonu nuraminome ES diplomatijos vadovus, kad Lietuva ir Lenkija įsitrauks į tarpininkavimo misiją, laikydamosi bendrų vertybių ir derindamos savo veiksmus su Briuseliu, ir Europos Komisijos vadovybė pritarė Aleksanderio Kwaśniewskio ir mano kelionei į Kijevą.

Ši tarpininkavimo misija buvo tik ilgo Ukrainos demokratizavimo ir suartinimo su Vakarais proceso pradžia. Taip prasidėjo ir visą mano antrąją kadenciją trukęs Lietuvos diplomatinio aktyvumo Rytų Europos regione laikotarpis. Ėmėme aktyviai plėtoti politinį bendradarbiavimą su Gruzija, remti jos siekius įstoti į ES ir NATO, siūlėme regiono energetinio saugumo iniciatyvas. Lietuvos tarptautinis vaidmuo net gerokai pranoko jos dydžio ir ekonominio pajėgumo mastą.

Mūsų šalis tarsi išsiveržė iš provincinės užsienio politikos lygio. Tačiau pasibaigus mano kadencijai sąmoningai atsisakyta aktyvaus tarptautinio vaidmens.

2004 metų lapkričio 25 diena, Kijevas. Praėjusią naktį ne visi Užsienio reikalų ministerijos darbuotojai galėjo miegoti – ir po vidurnakčio kaito telefono linijos, siejančios Vilnių su Kijevu ir Varšuva. Ryte atvažiavęs į Prezidentūrą sužinojau, kad jau apie 10 valandą prezidentas Aleksanderis Kwaśniewskis turi būti Kijeve. O man reikia Mėlynojoje salėje pradėti trijų Baltijos šalių prezidentų posėdį. Kai jau ėjau į salę, man pranešė: skambina Leonidas Kučma. Atsiliepiu. „Kurią valandą atskrendate į Kijevą?“ – išgirstu klausimą. Tai mane privertė galutinai apsispręsti. Pasakiau: skrendu, kai tik po poros valandų baigsis Baltijos šalių prezidentų posėdis ir bendra spaudos konferencija.

Betgi negaliu pats išskristi, o svečius palikti vienus. Skambinu premjerui Algirdui Brazauskui ir prašau apie 12 valandą atvykti į Prezidentūrą ir perimti savo globon Latvijos ir Estijos prezidentus.

Porą valandų mes, trys prezidentai, tarėmės, kaip geriau koordinuoti Baltijos šalių politiką energetikos klausimais, kalbėjomės apie mūsų santykius su Rusija. Svečiams taip pat papasakojau, kad skrendu į Kijevą. Bet pasibaigus posėdžiui manęs laukė staigmena: pasirodo, Aliaksandras Lukašenka neleidžia mūsų lėktuvui skristi per Baltarusijos oro erdvę. Teks ją aplenkti – skrisime per Lenkiją, nors kelionė truks ilgiau. Prieš išvažiuodamas į oro uostą dar telefonu pasikalbėjau su Nyderlandų ministru pirmininku Janu Peteriu Balkenende ir informavau jį apie savo kelionės į Kijevą tikslus.

Oro uoste jau laukė ne tik mano delegacijos nariai, bet ir būrelis greitai kelionėn susiruošusių žurnalistų. Po pusantros valandos jau leidomės Kijeve.

Iš oro uosto trumpam nuvažiavome į vieną iš Leonido Kučmos užmiesčio rezidencijų. Žinojome, kad svarbiausi pokalbiai vyks Ukrainos prezidentūros rūmuose, kurie apsupti dešimčių tūkstančių protestuotojų.

Prieš 17 valandą gauname pranešimą, kad esame laukiami. Pasitikti manęs prie Ukrainos prezidentūros rūmų išėjo pats prezidentas L. Kučma. Širdingai pasisveikiname. Mane lydi vienintelis delegacijos narys Edminas Bagdonas, o L. Kučmą – tik vertėjas. „Ar reikės vertėjo?“ – klausia L. Kučma. Sakau: „Ne.“ Ir

Karštos diskusijos Kijeve.

liekame trise. Kalbėjomės beveik valandą. Jaučiau, kad L. Kučma nuoširdžiai išgyvena dėl krizės Ukrainoje, bet susidarė įspūdis, kad jis linkęs remti prorusišku laikomą kandidatą į Ukrainos prezidentus Viktorą Janukovyčių. Tą jam atvirai ir pasakiau. L. Kučma ėmė gintis, kad taip nėra, ir kaltino Vakarus, ypač ES vadovus, kad šie visuomet žvelgė abejingai į Ukrainą. Pritariau, kad jis teisus, bet tik iš dalies, ir pabrėžiau, kad tai jokiu būdu nereiškia, jog jo šaliai užtrenktos durys integruotis į Vakarus. Ukrainai visiškai nebūtina orientuotis tik į Rytus. Priminiau, jog visuose tarptautiniuose forumuose nuolat pabrėžiu, kad ši šalis turi tapti visateise Vakarų valstybių šeimos nare. L. Kučma tai pripažino, bet ir toliau aiškino, kad Ukrainai gyvybiškai būtinos Rytų rinkos, ir ėmė kritikuoti provakarietiško kandidato Viktoro Juščenkos neva atitrūkusią nuo realybės politinę programą. Prieštaravau jam, sakiau, kad nereikia taip sutirštinti spalvų.

Sutarėme vienu klausimu – reikia daryti viską, kas įmanoma, kad būtų išvengta kraujo praliejimo, todėl pirmiausia būtina sumažinti įtampą gatvėse.

Turėjome baigti pokalbį, nes už durų jau laukė Rusijos Dūmos pirmininkas Borisas Gryzlovas ir ambasadorius Viktoras Černomyrdinas.

PASTABOS PARAŠTĖSE

Šioje vietoje mano dienoraštyje atsirado spraga – viešnagė Kijeve buvo tokia įtempta, kad nebuvo nė minutės laisvo laiko užrašyti, kas vyko. Parskridus į Vilnių, taip pat įvykis vijo įvykį, ir pasakojimas apie šią tarpininkavimo misiją Ukrainoje liko nebaigtas. Tačiau kai po beveik septynerių metų rengdamas dienoraščius pastebėjau šią spragą, atmintyje aiškiai iškilo anų dienų įvykiai, todėl nusprendžiau baigti nutrūkusį pasakojimą.

Tuomet atsisveikinę su L. Kučma, išėjusiu kalbėtis su Rusijos atstovais, sužinojome, kad į Kijevą atvykę tarpininkai – tiek mudu su A. Kwaśniewskiu ir iš Briuselio atskridęs J. Solana, atstovaujantys ES, tiek rusai – kviečiami į Prezidentūros rūmus susitikti su abiem kandidatais į prezidento postą. Aišku, susitikime dalyvavo ir L. Kučma, taip pat Ukrainos Rados pirmininkas Volodymyras Lytvynas. Į posėdį kiekvienas mūsų galėjome pasikviesti ir po kelis savo delegacijų atstovus.

Posėdį pradėjo prezidentas L. Kučma. Jis apžvelgė padėtį valstybėje. Tuo metu Kijeve dieną naktį mitingavo jau dešimtys tūkstančių protestuotojų. Dėl to L. Kučma kone atvirai kaltino V. Juščenką. Po šios kalbos salėje dar stipriau pasijuto įtampa. V. Juščenka iškart sureagavo į tokią kritiką. Jis kalbėjo gana

ilgai, vardijo visokiausius rinkimų pažeidimus, jo stebėtojų užfiksuotus rezultatų klastojimo faktus, o baigdamas apkaltino priešais sėdintį savo oponentą rinkėjų valios falsifikavimu. Tada jau V. Janukovyčius šoko neigti V. Juščenkos kaltinimų, pats kaltino jį ir jo štabą manipuliacijomis per rinkimų kampaniją ir jai pasibaigus.

Matėsi, kad jei ir toliau taip vyks pokalbis, joks konstruktyvus susitarimas nebus įmanomas. Kreipti diskusijas derybų linkme pirmasis ėmėsi Lenkijos prezidentas A. Kwaśniewskis. Įsiterpęs į ukrainiečių ginčus, jis diplomatiškai pasidžiaugė, kad oponentai pagaliau susėdo prie vieno stalo ir gali išsakyti savo nuoskaudas, kartu pasiaiškinti santykius, dalyvaujant ir mums, užsienio svečiams. Bet A. Kwaśniewskis paragino abi ginčo šalis jau liautis tik kaltinti viena kitą ir pradėti dialogą.

Po Lenkijos prezidento kalbos žodžio paprašiau aš. Pasiūliau pereiti prie konkrečių siūlymų, kaip būtų įmanoma įveikti politinę krizę, ir pasakiau, kad aš nematau kitos išeities, kaip tik pripažinti rinkimų rezultatus negaliojančiais ir, remiantis Ukrainos įstatymais, paskelbti datą, kada būtų pakartotinai surengtas antrasis rinkimų turas.

Posėdžio dalyviai paprašė Rados pirmininką V. Lytvyną išdėstyti, kaip Konstitucijos ir įstatymų požiūriu tokie rinkimai galėtų būti surengti. Didelių teisinių kliūčių nebuvo, bet svarstymai nuolat klimpo ginčuose, nesutarimuose, buvo keliami įvairūs reikalavimai. Kartais atmosfera taip įkaisdavo, kad, atrodė, tuoj oponentai trenks durimis ir derybos baigsis. Ne kartą teko įsikišti ir vėsinti aistras, skelbiant pertraukas. Tuomet V. Janukovyčius ir V. Juščenka su savo komandomis pasitraukdavo į skirtingus salės kampus ar išeidavo už durų. Nustebome sužinoję, kad jie iš viso pirmą kartą susitiko pasikalbėti ir ištiesė vienas kitam ranką, nors Ukraina jau kuris laikas kunkuliavo.

Per vieną pertraukėlių kalbėdamasis su V. Janukovyčiumi, pamačiau šalia atsidūrusį V. Juščenką. Čiupau jį už alkūnės ir pasakiau: „Ar negalite susėsti ir asmeniškiau persimesti kokiu žodžiu, kaip būtų galima suartinti jūsų pozicijas?“ Nelaukdamas aiškaus atsakymo, nuvedžiau juos prie artimiausios sofos, pats atsisėdau per vidurį ir ėmėme kalbėtis. Beje, tą akimirką, spragtelėjusi fotoaparatu, užfiksavo į salę įleista mano fotografė Džoja Barysaitė. Po kelių minučių aš pakilau nuo sofos ir palikau V. Janukovyčių su V. Juščenka vienu du.

Mėginome įtikinti ieškoti kompromiso ir akis į akį kalbėdamiesi su abiem pretendentais į prezidentus. Paprašiau A. Kwaśniewskio padirbėti su V. Janukovyčiumi, o aš ėmiausi V. Juščenkos. Įtikinėjau jį, kad, dabar nesutarus, konfrontuojančių stovyklų priešpriešа Ukrainoje gali baigtis kraujo praliejimu ir gal net

faktiniu valstybės susiskaldymu, o tai šią šalį nutolintų nuo Europos Sąjungos. Kalbėjomės vos ne valandą, aptarėme ir Ukrainos ateitį, jei rinkimai baigtųsi vienokiais ar kitokiais rezultatais. Pavyko V. Juščenką įtikinti, kad reikia baigti ginčus dėl rinkimų rezultatų klastojimo ir kuo greičiau rengti rinkimus pakartotinai.

A. Kwaśniewskis panašių rezultatų pasiekė įtikinėdamas V. Janukovyčių. Galiausiai po dar ilgai trukusių diskusijų pavyko jau abiem konfliktuojančioms šalims galutinai sutarti, kad reikia rengti pakartotinius rinkimus. Tačiau paaiškėjo, kad tam nepritaria prezidentas L. Kučma. Taip sunkiai pasiektas susitarimas grėsė žlugti. Teko įtikinėti jau baigiantį kadenciją Ukrainos prezidentą, kad jis nesipriešintų pakartotinių rinkimų idėjai. Į šį darbą įsitraukė ir ESBO atstovai, ir net Rusijos pasiuntiniai. Šiaip taip pavyko perkalbėti.

Dar teko parinkti datą, kada bus surengti pakartotiniai rinkimai. Kijevo gatves buvo užplūdę ne tik oranžinę spalvą savo vėliavoms pasirinkę V. Juščenkos rėmėjai. Ne ką mažiau buvo ir mėlynųjų – V. Janukovyčiaus šalininkų, todėl reikėjo, kuo greičiau baigti šią priešpriešą. Tuo tarpu Rados pirmininkas V. Lytvynas išsiaiškino, kad rinkimams surengti nepakaks vien jo vadovaujamo parlamento nutarimo – reikalingas ir Aukščiausiojo Teismo sprendimas. Bet pavyko įveikti ir šią kliūtį. Buvo sutarta, kad Teismas per kelias dienas surengs posėdį ir paskelbs sprendimą.

Posėdžiavome ne vieną valandą. Nebuvo kada net žiūrėti į laikrodį. Kai sykį žvilgtelėjau, žiūriu – jau po vidurnakčio. Pristigo arbatos ne tik už durų laukiantiems žurnalistams, bet ir posėdžio dalyviams. Išalkome, nes likome nevakarieniavę. Paklausėme ukrainiečių, ar negalima ką nors pasiųsti į naktį dirbančią parduotuvę ir nupirkti bent duonos ir dešros. Jie tuoj pat taip ir padarė. Tik šalia duonos ir dešros atsirado ir ne vienas butelis ukrainietiškos „horilkos". Maistas kaipmat išgaravo nuo stalų – matyt, smarkiai išalkę buvo visi derybininkai. „Horilka" taip pat neliko be dėmesio. Ypač smarkiai ji paveikė kelis užsieniečius – mačiau, kaip jie čia pat salėje prigulė ant sofų ir kietai užmigo.

Jau buvo rytas, kai posėdis baigėsi ir buvo sutarta pakartotinai surengti antrąjį Ukrainos prezidento rinkimų turą 2006 metų gruodžio 26 dieną. Ši žinia buvo paskelbta už durų kantriai visą naktį laukusiems žurnalistams. Kai išėjome iš Prezidentūros rūmų, jau buvo šviesu, o už vartų aikštėje oranžinėmis vėliavomis mojavo daugiatūkstantinė minia. Nežinau, kaip visą naktį laukę žmonės jau buvo spėję sužinoti, kad pavyko susitarti, – tikriausiai žurnalistai iškart iš spaudos konferencijos išbėgo pranešti šios žinios į aikštę, – bet mus pasitiko griausmingos ovacijos ir džiaugsmingi šūksniai.

2004 metų lapkričio 30 diena, Vilnius. Iš pat ryto Prezidentūroje susitikau su Konstitucinio Teismo pirmininku Egidijum Kūriu. Aptarėme kelis klausimus. Ar Konstitucija įpareigoja prezidentą per 15 dienų tvirtinti ministro pirmininko sudarytą Vyriausybę, kad ją būtų galima pristatyti Seimui ir teikti jos programą, nors nepritaria kai kurių ministrų kandidatūroms? Kaip reikia elgtis, jeigu ministro pirmininko ir prezidento nuomonės dėl ministrų išsiskiria? E. Kūrio atsakymas: į šiuos klausimus Konstitucijos tekstas tiesiai neatsako, o Konstitucinio Teismo išaiškinimo tektų laukti tris mėnesius... Laukti negalima.

2004 metų gruodžio 3 diena, Vilnius. Iš ryto Užsienio reikalų ministerija pranešė, kad politinė priešprieša Kijeve lyg ir atlėgsta. Lauksime Ukrainos Rados sprendimų.

Pradėjau susitikimus su kandidatais į ministrus. Pirmasis buvo Rimantas Vaitkus, siekiantis gauti švietimo ir mokslo ministro portfelį, antrasis – Viktoras Muntianas, pretenduojantis vadovauti Vidaus reikalų ministerijai. Per pokalbius mano požiūris, kad nei vienas, nei antras netinka šioms pareigoms, tik dar labiau sustiprėjo. Tačiau partinė aritmetika valdančiajai koalicijai, atrodo, rūpi labiau už valstybės interesus.

2004 metų gruodžio 4 diena, šeštadienis, Vilnius. Įtampa Ukrainoje vėl auga. Skambino Leonidas Kučma ir kvietė dar kartą atskristi į Kijevą ir padėti Viktoro Juščenkos ir Viktoro Janukovyčiaus stovykloms kalbėtis. Buvome sutarę su Aleksanderiu Kwaśniewskiu, kad stebėsime situaciją ir lauksime pirmadienio, o tuomet spręsime, ką daryti. Dabar dar pasitarėme. Laikysimės ankstesnio plano – lauksime pirmadienio.

Vėliau, jau vakare, mane informavo, kad vėl skambino L. Kučma ir kviečia atvykti tarptautinius tarpininkus raminti aistrų, nes minios žmonių Kijeve išėjo į gatves.

2004 metų gruodžio 6 diena, Vilnius–Kijevas. Nuo pat ryto susitikinėjau su kandidatais į ministrus. Kiekvienam skiriamas pusvalandis. Bendravau su Vilija Blinkevičiūte, Algirdu Butkevičiumi, Zigmu Balčyčiu, Arūnu Kundrotu ir Gediminu Kirkilu.

Vieną pokalbį teko pertraukti. Paskambino prezidentas Aleksanderis Kwaśniewskis. Pasikeitėme naujausia informacija apie padėtį Ukrainoje. Mūsų nuomonės sutapo: reikia nedelsiant skristi į Kijevą, nes įtampa ten vis auga. Suderinome skrydžių laiką ir sutarėme, kad atskrisime beveik vienu metu – apie 15.30. Iš pradžių susitiksime tik dviese ir aptarsime, kaip bendrausime

su Leonidu Kučma ir kokios laikysimės taktikos. Tuomet vyksime į susitikimą su juo vienu, o vėliau atskirai pasimatysime su Viktoru Juščenka ir Rados pirmininku Volodymyru Lytvynu. Tolesnę taktiką numatysime pagal situaciją.

Apie 11 valandą paskambino Algirdas Brazauskas ir paprašė konfidencialaus susitikimo jau rytoj. Pasakiau, kad paskambinsiu iš Kijevo ir susitarsime dėl konkretaus laiko.

Baigęs pokalbius su kandidatais į ministrus, dar spėjau pasikalbėti su kultūrininkais Egidijumi Aleksandravičiumi ir Sauliumi Žuku bei patarėja Irena Vaišvilaite. Aptarėme koalicijos siūlomo švietimo ir mokslo ministro kandidatūrą bei kas galėtų sėkmingai vadovauti Kultūros ministerijai. Galutinai apsisprendžiau: R. Vaitkus netinka. Pasakysiu A. Brazauskui tvirtą „ne“. Mėginsiu jam įsiūlyti švietimo ir mokslo ministru pasirinkti Remigijų Matuzą (jei netiks, tuomet Romą Žakaitienę), o Kultūros ministeriją patarsiu patikėti Gintautui Kėvišui.

14 valandą jau buvome oro uoste, o dar po pusantros valandos leidomės Kijeve. Kone tuo pačiu metu iš Varšuvos atskrido Aleksanderis Kwaśniewskis. Susėdome į vieną automobilį ir išvykome tiesiai į Leonido Kučmos užmiesčio rezidenciją. Kelias buvo „išvalytas“ – nebuvo jokio kito transporto, tad lydimi kelių apsaugos automobilių važiavome greitai, bet vis viena užtrukome apie pusę valandos.

Mus pasitikęs prezidentas L. Kučma atrodė išvargęs ir nervingai reagavo į mūsų raginimus ieškoti kompromisų su opozicija. Jis piktai kaltino V. Juščenkos stovyklą dėl vyriausybės pastatų blokados ir kitokių, jo požiūriu, neteisėtų protesto formų. Vis dėlto po valandos įtikinėjimų pavyko jį šiek tiek apraminti.

Iš L. Kučmos rezidencijos mudu su A. Kwaśniewskiu nuvykome į V. Juščenkos štabą. Čia mus pasitiko tokia didelė minia fotokorespondentų ir televizijos žurnalistų, kad net sunkiai skynėmės kelią į posėdžių salę. Pokalbyje dalyvavo ir keli V. Juščenkos štabo nariai, taip pat jo dešinioji ranka Julija Tymošenko. Iš arti ši Ukrainos opozicijos simboliu tapusi politikė pasirodė kiek mažiau radikali nei stebint ją per televiziją. Mėginome raminti ir V. Juščenkos stovyklą, nes čia taip pat vyravo ne susitaikymo, o karingumo dvasia, skambėjo kategoriški kaltinimai, kad rinkimų rezultatai suklastoti. Įtikinėjome, kad reikia tartis su oponentais ir laikytis susitarimo gruodžio 26 dieną surengti pakartotinius Ukrainos prezidento rinkimus, kad tik tai gali išvesti jų šalį iš politinės aklavietės. Pamažu net ir radikalioji Julija lyg ir aprimo ir įsiklausė į mūsų argumentus.

Pakalbėję su V. Juščenkos štabu, išvykome Aukščiausiąją Radą. Visu keliu iki parlamento mus lydėjo draugiškai nusiteikusių demonstrantų skanduotės, o prie Rados jų – jau tūkstančiai. Ir vėl vos prasibrovėme pro akimoju mus iš visų pusių apstojusius žurnalistus ir operatorius.

Prasidėjus pokalbiui, į parlamento pirmininko V. Lytvyno posėdžių salę netikėtai įžengė J. Solana, nors mums su A. Kwaśniewskiu buvo sakęs, kad į Kijevą neskris. Buvo jau apie šešias vakaro, bet dar visą valandą aiškinomės, ką turi daryti Aukščiausioji Rada, kad būtų galima visiškai teisėtai surengti pakartotinius prezidento rinkimus.

Iš parlamento nuvykome į prezidento rūmus. Derėtis prie apskritojo stalo susėdome devyniese. Ir vėl iškart pasijuto įtampa. Prezidentas L. Kučma užėmė labai „kietą“ poziciją. V. Janukovyčius pareiškė, kad jis gali išeiti atostogų. Tuomet jam nereikėtų atsistatydinti iš premjero posto, o vis viena būtų įvykdytas opozicijos reikalavimas, kad jis pasitrauktų iš Vyriausybės vadovo pareigų. Rados pirmininkas V. Lytvynas išdėstė, kokius įstatymus reikia priimti, kad būtų galima teisėtai rengti pakartotinius rinkimus. Tačiau per posėdį kilo vis naujų aistrų bangos. Net keletą kartų turėjome daryti pertrauką, kad ginčų įkarštis atlėgtų.

Per šias pertraukas man teko padirbėti ir vertėju. Mat J. Solana nė žodžio nesupranta rusiškai, o V. Janukovyčius nekalba angliškai. Galų gale apie 23 valandą posėdis nuo apskritojo stalo persikėlė net į tris sales. Aš susėdau su Rusijos ambasadoriumi V. Černomyrdinu. Netrukus prisidėjo A. Kwaśniewskis ir L. Kučma. Įtampa tiesiog tvyrojo ore. O kai prie mūsų prisėdo ir J. Solana, pokalbis dar pasunkėjo. Teisybės dėlei reikia pripažinti, kad jis visiškai nesigaudo, kas vyksta Ukrainoje. Vienintelė nauda iš jo vizito nebent ta, kad galės pasakyti: „Ir aš ten buvau...“

Derybos judėjo vėžlio žingsniu. Komunikatas keitėsi turbūt dešimtis kartų. Patarėjai ir sekretoriai lakstė pirmyn atgal, iš salės į salę ir vėl, žiūrėk, keičiami kokie du žodžiai. Pagaliau apie pirmą nakties galėjome eiti į konferencijų salę ir pranešti pasaulio žiniasklaidai: sutarta, įsipareigota... Mudu su A. Kwaśniewskiu susižvalgėme ir vienas kitam pasakėme: „O gal mūsų šaudyklinė diplomatija nenueis vėjais ir subrandins gerus rezultatus.“

Į Vilnių atskridome ketvirtą ryto.

2004 metų gruodžio 7 diena. Devintą valandą ryto jau buvau darbe. Pirmiausia nuvažiavau prie Vilniaus universiteto Gamtos fakulteto rūmų, kur Česlovo Kudabos 70-ųjų gimimo metinių proga atidengiau jo atminimo lentą. Lynojo, bet susirinko nemažas būrelis profesoriaus gerbėjų. Kalbėdamas susirinkusiems prisiminiau mūsų draugystę, atkreipiau dėmesį į šios iškilios asmenybės moralinio pavyzdžio svarbą mūsų laikais.

Nuo trečios po pietų, kai į Prezidentūrą su ministrų kabineto sąrašu atvyko Algirdas Brazauskas, ištisas keturias valandas derėjomės dėl kandidatų į Vy-

riausybės narius. Nors ne kartą premjerui buvau sakęs, kad man nepriimtina R. Vaitkaus kandidatūra į švietimo ir mokslo, o V. Muntiano – į vidaus reikalų ministro postą, deja, jie abu vis viena buvo įrašyti man pateiktame sąraše. A. Brazauskas atkakliai tvirtino, kad V. Muntiano kandidatūros jis negali atmesti, nes tai griautų koalicijos susitarimą, pagal kurį partijos pasiskirstė ministerijas ir deleguoja joms vadovauti savo atstovus, o Darbo partija esą nesutinka siūlyti kito kandidato. R. Vaitkui pakeisti tektų šaukti Socialdemokratų tarybos posėdį, bet tam prireiktų ne mažiau kaip trijų dienų.

Pasiūliau nieko nelaukiant iš mano kabineto paskambinti Viktorui Uspaskichui ir pasakiau, kad aš pats su juo pasikalbėsiu. Paskambinau, išdėsčiau savo argumentus ir pasiūliau atvykti į Prezidentūrą. Po 45 minučių V. Uspaskichas jau buvo mano kabinete. Ėmėme diskutuoti. Galiausiai V. Uspaskichas pasiūlė kitą kandidatą į vidaus reikalų ministro postą – Gintarą Furmanavičių. Jis man pasirodė tinkamesnis jau vien todėl, kad niekada nedirbo „Vikondos" koncerne, buvo mažiau susijęs su V. Uspaskichu ir jo verslo reikalais.

Paskambinau Valstybės saugumo departamento generaliniam direktoriui Arvydui Pociui. Jis mane patikino, kad VSD neturi jokios G. Furmanavičių galinčios kompromituoti informacijos. Paprašiau iki rytojaus ryto tai patvirtinti raštu.

Derybos dėl švietimo ir mokslo ministro klostėsi net sunkiau nei dėl V. Muntiano. Tiesa, A. Brazauskas sutiko R. Vaitkų keisti kitu kandidatu, bet kategoriškai atmetė mano pasiūlyto R. Matuzo kandidatūrą. Nors jis kilęs iš žinomos pedagogų šeimos, turi nemenką darbo švietimo sistemoje patirtį, netinka, nes neturi socdemų partijos bilieto... A. Brazauskas pasiūlė Lietuvos muzikos ir teatro akademijos profesoriaus Juozo Antanavičiaus kandidatūrą. Pažįstu. Malonus, inteligentiškas žmogus. Tačiau iš švietimo specialistų girdėjau, kad, jei paskirčiau jį švietimo ir mokslo ministru, reformų šiose srityse galiu nė nelaukti.

Niekaip negalėjome su A. Brazausku sutarti. Nesikišęs į mūsų ginčą V. Uspaskichas jau ėmė nekantrauti. Priminiau, kad J. Antanavičius dabar eina dar ir Universitetų rektorių tarybos pirmininko pareigas, bet jokių rimtų priekaištų jo kandidatūrai neturėjau, todėl, A. Brazauskui kietai laikantis savo nuomonės, teliko nusileisti.

2004 metų gruodžio 8 diena, Londonas. Po vakarykščios įtemptos dienos šiandien jau 4 valandą ryto kėliausi skristi į Londoną, kur vyksta Baltijos šalių investicijų skatinimo forumas. Jį rengia JAV Valstybės departamentas. Latvijos delegacijai vadovauja prezidentė Vaira Vykė-Freiberga, Estijos – ministras pirmininkas Juhanas Partsas. Į forumą atvyko per 140 stambių JAV ir Didžiosios Britanijos bendrovių vadovų.

Apsistojau „The Washington Mayfair Hotel“. Manęs čia jau laukė BBC televizijos grupė – „BBC World“ programai įrašėme 20 minučių interviu apie įvykius Ukrainoje, jis jau šiandien bus paleistas į eterį. Po trumpos pertraukos buvo įrašytas antras 15 minučių trukęs interviu apie Lietuvos ekonomikos perspektyvas.

Forumas prasidėjo 13 valandą prestižiniame „Sofitel ST James“ viešbutyje. Aš, įspūdingai pristatytas JAV ambasadoriaus Lietuvoje Stepheno Mullo, kalbėjau pirmasis iš Baltijos šalių delegacijų vadovų. Per 20 minučių papasakojau apie verslo aplinką mūsų šalyje, investicijų galimybes ir kviečiau forumo dalyvius atvykti pas mus ir savo akimis įsitikinti, jog Lietuva – patraukli šalis investuoti.

Tačiau ir forume negalėjau pamiršti Vyriausybės sudarymo rūpesčių. Nusileidus Londone, mane atsivijo telefono skambutis ir nemaloni žinia: VSD generalinis direktorius Arvydas Pocius pranešė, kad siūlomas kandidatas į švietimo ir mokslo ministrus turėjęs ryšių su KGB – tai užfiksuota jo byloje. Paprašiau mane lydinčią atstovę spaudai Ritą Grumadaitę nedelsiant paskambinti į Vilnių patarėjams Dariui Gudeliui bei Edminui Bagdonui ir paprašyti, kad jie nuvyktų į Vyriausybės rūmus išsiaiškinti visų smulkmenų. Jei ši informacija pagrįsta, geriausia būtų susitarti su kandidatu į ministro postą, kad jis pats atšauktų savo kandidatūrą, motyvuodamas asmeninėmis priežastimis. Taip išvengtume nemalonaus šios istorijos tąsymo spaudoje.

Vėliau iš Briuselio paskambino Javieras Solana ir pasveikino pasiekus diplomatinį laimėjimą Kijeve. Ukrainos Aukščiausiasis Teismas pripažino, kad rinkimų rezultatai buvo klastojami, ir įpareigojo pakartotinai surengti antrąjį rinkimų turą. Aukščiausioji Rada jau priėmė reikalingas įstatymų pataisas, kad gruodžio 26 dieną būtų galima surengti rinkimus. Vadinasi, mūsų pastangos nenuėjo veltui.

Tačiau tai dar buvo ne visos šios dienos naujienos. Apie 14 valandą paskambino Algirdas Brazauskas. Sprendžiant iš balso, jis buvo smarkiai susikrimtęs. Pripažino, kad jam parodytoje kandidato į švietimo ir mokslo ministrus byloje „yra nemalonių dalykų“, todėl pasiūlęs jam pačiam atšaukti savo kandidatūrą. Sutarėme, kad, man grįžus naktį į Vilnių, dar susisieksime.

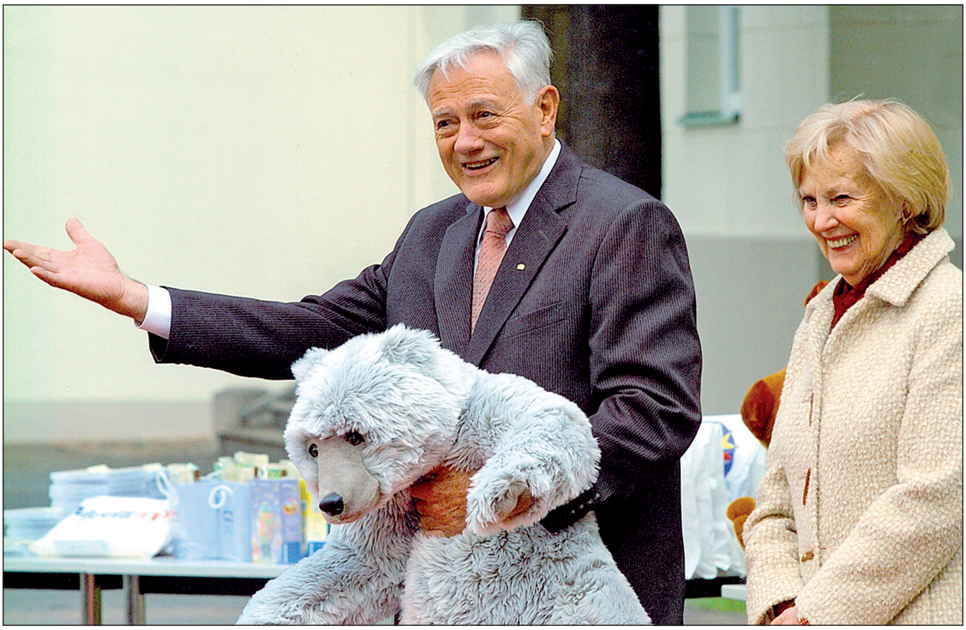
Nelaukdamas forumo pabaigos, išskridau į Vilnių, o delegacija liko tęsti darbo. Supratau, kad politinė įtampa auga. Grįžus namo, tai patvirtino Almos pasakojimas. Pasirodo, tą vakarą tiesioginio eterio laidoje „Spaudos klubas“ dalyvavęs Česlovas Juršėnas pareiškė, kad dėl nesusipratimo su kandidatu į švietimo ir mokslo ministro postą kalti ne jie, socialdemokratai, o... aš, prezidentas! Kaltas, nes paskubėjau, neįsigilinęs į visas aplinkybes, patvirtinti jo kandidatūrą. Negalėjau patikėti tuo, ką sakė Alma. Ar tai tas pats Č. Juršėnas, kuris pastarąsias dvi dienas vos ne kas valandą įkyriai skambinėjo Boženai ir vis reikalavo perduoti man, kad neva

sustos visi darbai, jei prezidentas nepasiskubins paskirti ministrų kabineto, įžūliai klausinėjo, ko aš delsiu? Dabar „Spaudos klube“ jis pareiškė, kad dar turėjome visą savaitę Vyriausybei patvirtinti, tik kažkodėl aš labai skubėjęs.

Visos šios istorijos atomazga buvo naktinis pokalbis su A. Brazausku. Jis sutiko, kad švietimo ir mokslo ministru būtų paskirtas nuo pat pradžių mano siūlytas Remigijus Matuzas. Paaiškėjo, kad socialdemokratų partijos bilietas nėra jau tokia būtina sąlyga, kaip man vis buvo aiškinama.

2004 metų gruodžio 12 diena, Vilnius. Amerikos prekybos rūmai surengė labdaros vakarą „Villon“ viešbutyje Almos fondui paremti. Susirinko apie 300 rėmėjų. Vien Juozas Kazickas paaukojo 60 tūkstančių litų. Ir Lietuvoje tarp pasiturinčių žmonių pamažu įsitvirtina graži tradicija Kalėdų proga negailėti pinigų labdarai.

2004 metų gruodžio 13 diena, Vilnius. Priėmiau švietimo ir mokslo ministru skiriamą Remigijų Matuzą ir būsimą vidaus reikalų ministrą Gintarą Furmanavičių. Pastarojo paklausiau apie spaudos įtarinėjimus, kad jam tenka dalis atsakomybės už žmonių indėlius pradanginusios Kauno holdingo kompanijos veiklą. Jis iš tiesų joje ėjo atsakingas pareigas. G. Furmanavičius mane patikino, kad buvo tik samdomas darbuotojas ir niekaip nėra prisidėjęs prie pinigų grobstymo aferos.

Malonūs rūpesčiai prieš Kalėdas.

Tiesiai pasakiau, kad jei paaiškės buvus kokių nors neskaidrių jo ryšių su šia bendrove, nedvejodamas pareikšiu jam nepasitikėjimą ir pareikalausiu atsistatydinti.

Šiandien nuo Prezidentūros rūmų kelionei po Lietuvą pajudėjo Kalėdų dovanų karavanas Almos fondo globojamų mokyklų vaikams. Dovanas surinko ir veža spalvingi bendrovės „Coca-Cola“ sunkvežimiai.

2004 metų gruodžio 14 diena, Vilnius. Šiandien po ilgų diskusijų Seimas patvirtino 13-ąją Vyriausybę. Ministras pirmininkas Algirdas Brazauskas ir jo kabineto nariai prisaikdinti jau po 19 valandos. Pasveikinęs Vyriausybę, dar išskubėjau į „Litexpo“ rūmus, kur Virgilijui Aleknai buvo įteiktas geriausio metų sportininko apdovanojimas.

2004 metų gruodžio 16 diena, Briuselis. Drauge su premjeru Algirdu Brazausku ir dar penkiais Lietuvos delegacijos nariais išskridau į Briuselį. Šįsyk svarbiausias Europos Vadovų Tarybos posėdžio klausimas – Turkijos narystė. Ši šalis jau ne vieną dešimtmetį siekia įstoti į ES. Nebus lengva pasistūmėti pirmyn ir šiame posėdyje.

Briuselyje pirmiausia susitikau su ES komisare Benita Ferrero-Waldner. Man su ja jau anksčiau yra tekę bendrauti, kai ji dirbo Austrijos užsienio reikalų ministre. Daugiausia kalbėjomės apie politinę krizę Ukrainoje. B. Ferrero-Waldner domėjosi ir Lietuvos santykių su Rusija raida.

Vėliau susitikau su Javieru Solana. Tai buvo labiau mandagumo vizitas. J. Solana, be kita ko, padėkojo man už pastangas sprendžiant krizę Ukrainoje.

Išskirtinio dėmesio sulaukiau iš Belgijos karaliaus Alberto II. Jis mane vienintelį iš valstybių vadovų, suvažiavusių į Briuselį, šį kartą pasikvietė pokalbio. Anksčiau man nėra tekę su juo susitikti. Karalius domėjosi padėtimi Ukrainoje, klausinėjo apie mūsų santykius su Rusija, teiravosi apie ekonominę Lietuvos pažangą. Pokalbis pagal protokolą turėjo trukti pusvalandį, o nė nepastebėjome, kaip prakalbėjome valandą. Pakviečiau Albertą II atvykti vizito į Lietuvą ir jis maloniai priėmė šį kvietimą.

Iš Belgijos karaliaus rūmų nuvykome į NATO būstinę, kur susitikome su naujuoju Aljanso generaliniu sekretoriumi Jaapu de Hoopu Schefferiu. Pasiūliau per kitais metais Vilniuje vyksiantį NATO šalių užsienio reikalų ministrų susitikimą surengti ir NATO–Ukrainos komiteto posėdį, kuris buvo pertrauktas šiemet gruodžio 9 dieną dėl įvykių Kijeve.

Vakare nuvykome į Europos Vadovų Tarybos pirmąjį posėdį – vakarienę. Į salę buvo įleisti tik 25 šalių vadovai ir po vieną delegacijos narį, bet negalėjome atsi-

vesti nei padėjėjų, nei vertėjų. Lietuvai atstovavau aš su Algirdu Brazausku. Vakarienė užsitęsė iki vidurnakčio. Turkijos narystės ES klausimas iškart sukėlė ginčų. Austrijos kancleris Wolfgangas Schüsselis griežtai pasipriešino šios šalies priėmimui ir priminė žmogaus teisių pažeidimus. ES galingiausios valstybės Prancūzija ir Vokietija rėmė turkus, o Didžioji Britanija laikėsi neutraliai. Austrijos kanclerį, sakyčiau, net šiurkščiai mėgino spausti Prancūzijos prezidentas Jacques'as Chiracas – sėdėjau šalia W. Schüsselio ir puikiai girdėjau kiekvieną žodį. Apie vidurnaktį buvo nutarta diskusiją nutraukti ir atnaujinti dešimtą ryto.

2004 metų gruodžio 17 diena, Briuselis. Eurokomisarės Dalios Grybauskaitės kvietimu atvykome pusryčių pas ją į biurą.

Dešimtą ryto jau buvome Tarybos būstinėje. Posėdis prasidėjo Jungtinių Tautų generalinio sekretoriaus Kofi Annano kalba. Bet visa likusi rytinė darbotvarkė sugriuvo. Bendras posėdis buvo pertrauktas iki pietų ir vyko uždari pasitarimai su Turkijos ir Kipro atstovais. Viena turkams iškeltų stojimo į ES sąlygų – jie privalo sureguliuoti savo santykius su Kipru. Čia visas darbas ir įstrigo.

Per popietinį posėdį sėdėjau greta Jacques'o Chiraco. Jis nuoširdžiai pasveikino mane dėl sėkmingos diplomatinės misijos Ukrainoje. Beje, daugelis kitų valstybių vadovų tai jau buvo padarę anksčiau.

Turkijos narystės klausimu nepasistūmėjome. Nutarta pradėti derybas su Turkija dėl narystės ES tik kitų metų spalio 3 dieną, bet tik tuomet, jei turkai įvykdys sąlygą – sureguliuos santykius su Kipru. Turkijos premjeras iškart pareiškė, kad tai nesvarstytina. Todėl, manau, niekas nepasikeis ir ateinančių metų spalį.

2004 metų gruodžio 19 diena, sekmadienis, Vilnius. Surengėme tradicinę Kalėdų eglutės šventę Almos globojamų mokyklų vaikams. Į Baltąją salę sugužėjo apie 300 mergaičių ir berniukų iš visos Lietuvos. Atsivežėme ir šimto metų sulaukusią Almos mamą. Buvo labai smagu matyti, kaip ji džiaugiasi apsupta M. K. Čiurlionio meno mokyklos mergaičių.

2004 metų gruodžio 24 diena, Kūčios, Vilnius. Lyja. Žlunga paskutinės viltys, kad šiemet sulauksime baltų Kalėdų. Bet gatvėse vis dėlto jaučiasi artėjančios šventės alsavimas. Nematyti nutįsusių ilgų automobilių eilių, mažiau skubančių praeivių. Prezidentūroje irgi tykiau – nuo pietų visus tarnautojus išleidau namo. O ryte apėjau rūmus ir asmeniškai pasveikinau kiekvieną darbuotoją, simboliškai atsilaužę kalėdaičio, linkėjome vieni kitiems laimės, sveikatos. Tikiuosi, ateinantys metai bus laimingi ir visai Lietuvai.

Tradicinė Kalėdų eglutės šventė Prezidentūroje.

2004 metų gruodžio 25 diena, Kalėdos, Vilnius. Ramu, tyku, visą dieną esame namie. Oras visai nežiemiškas, greičiau pavasariškas. Lauke balos.

Tvarkausi namuose. Peržiūriu laiškus, dokumentus, laikraščius. Tiek susikaupusių popierių, kad gali paskęsti. Atsakinėju į elektroninius laiškus. Po gero pusmečio atsiverčiau komentarus „Delfi“ portale. Ir pasigailėjau – daugiau jų niekada neskaitysiu. Kiek piktų, šlykščių, pasibjaurėjimą keliančių replikų! Negali patikėti – juk šiandien Kalėdos... Kur šventinė dvasia, „ramybė geros valios žmonėms“? Karaliauja pikta valia. O juk, atrodytų, internetinės erdvės „rašytojai“ turėtų būti bent kiek apsitrynę. Deja, pavadinti juos nepraustaburniais – per silpnas žodis. Chamizmas, ir dar pačios atgrasiausios rūšies. Ko galima tikėtis iš tokių žmonių? Ir kiek jų Lietuvoje?

2004 metų gruodžio 26-oji, antroji Kalėdų diena, Vilnius. Vakar visą dieną tykiai praleidau namie, o šiandien nuo pat ryto bendrauju su žmonėmis. Jau dešimtą ryto išvykau į Kauną, kur konsekruojama dar prieš 70 metų tuometio klebono Felikso Kapočiaus pradėta statyti, bet tik dabar galutinai baigta Prisikėlimo bažnyčia. Šie Nepriklausomybės simboliu turėję tapti maldos

namai sovietmečiu buvo paversti gamykla. Dabar bažnyčia tokia, kokia buvo sumanyta jos kūrėjų, – spindi didingu architektūros formų grožiu ir tarsi iškyla virš Kauno.

Man tai ir asmeninis išgyvenimas. Kai prasidėjo bažnyčios statyba, man buvo aštuoneri metai. Patarnaudavau mišioms tuometėje mažytėje medinėje Prisikėlimo bažnyčioje, ne kartą – ir Feliksui Kapočiui. Svajodavau, kaip įžengsiu į didingą naują Prisikėlimo bažnyčią. Šiandien tai įvyko. Drauge su vyskupais pasirašiau jos konsekravimo aktą.

Pasibaigus iškilmėms Kaune, jau teko skubėti į Vilnių – Bernardinų bažnyčioje vyko Almos globojamas labdaros koncertas.

Bet didžiausias įvykis laukė jau grįžus namo. Apie 20 valandą suskamba telefonas. Atsiliepiu ir girdžiu savo seno draugo Raimundo Mieželio balsą. Sveikina Kalėdų proga savo ir Dalios vardu. Kalbamės keletą minučių, tariamės, kad reikėtų vėl susitikti. Neįtikėtina! Esu sujaudintas. Ar ne Kalėdų stebuklas? Juk nekalbėjome nuo rinkimų kampanijos! Vis galvodavau: negi kvailas nesusipratimas su politiniu pamušalu galėjo sugriauti dešimtmečiais tikrintą mūsų draugystę?

Kokia graži Kalėdų šventė!

2004 metų gruodžio 28 diena, Vilnius. Pasaulis sukrėstas. Indoneziją, Šri Lanką, Tailandą ištiko smarkus žemės drebėjimas (epicentre – 9 balai pagal Richterio skalę), jį lydėjo baisus cunamis. Jau dabar skaičiuojama, kad galėjo žūti 65 tūkstančiai žmonių. Tame regione atostogauja ir apie šimtą žmonių iš Lietuvos.

Bet politinio gyvenimo nesustabdo jokios tragedijos. Šiandien telefonu pasveikinau Ukrainos prezidentu išrinktą Viktorą Juščenką. Pasakiau, kad jo laimėjimas – ir visos Ukrainos laimėjimas, nes tai demokratijos pergalė. V. Juščenka širdingai padėkojo už Lietuvos paramą jo šaliai.

„Kauno diena“ mane paskelbė 2004 metų žmogumi.

2004 metų gruodžio 30 diena, Vilnius. Pasaulis skaičiuoja cunamio aukas – jau 130 tūkstančių. Ir mirties sąrašas dar nebaigtas.

Pradėjau susitikinėti su kandidatais į Valstybės kontrolės vadovus, šiandien – su Aurelijumi Racevičiumi ir Rasa Budbergyte. Greta vyksta keisti žaidimai, net mėginama man daryti spaudimą.

Vakar vakare paskambinęs mano gydytojas Remigijus Nargėla papasakojo, kad su juo telefonu susisiekė buvęs jo kolega, dabar ambasadorius Estijoje

Antanas Vinkus ir perdavė kvietimą būtinai ateiti į „Naručio“ viešbutį susitikti su ponu Navicku. Esą reikalas labai svarbus. Patariau nueiti. Ir štai ką šiandien išgirdau: pasirodo, Gediminas Kirkilas paprašė pono Navicko rekomenduoti man skirti valstybės kontrolieriumi Juozą Bernatonį. Pats to padaryti ponas Navickas negalėjo, todėl paskambino A. Vinkui, kad šis susisiektų su R. Nargėla ir pakviestų į susitikimą „Narutyje“. Ten mano gydytojas buvo įkalbinėjamas įtikinti mane, kad nėra geresnio kandidato vadovauti Valstybės kontrolei kaip J. Bernatonis. Aišku, R. Nargėla nieko nepažadėjo ir viską man papasakojo. Iš tiesų „aukštasis politinis pilotažas“!

Ryte į Prezidentūrą atvyko Lietuvos radijo ir televizijos generalinis direktorius Kęstutis Petrauskis. Žiūrovai ir klausytojai išrinko mane 2004 metų žmogumi.

Dvyliktą valandą susitikau su „Lietuvos ryto“ vyriausiuoju redaktoriumi Gedvydu Vainausku. Jis man pranešė, kad ir jo vadovaujamo laikraščio skaitytojai mane išrinko Metų žmogumi. Pasirodo, šio titulo laimėtojui redakcija skiria ir premiją. Tad G. Vainauskas man įteikė „Lietuvos ryto“ 15 metų sukakties medalį ir dar 10 tūkstančių litų. Paprašiau premiją perduoti Almos fondui.

2004 metų gruodžio 31 diena, Vilnius. Štai ir atėjo paskutinė 2004-ųjų diena. Nelengvi, permainingi, bet kartu viltingi metai. Politinė krizė, kelis mėnesius trukusi nežinia, kuo baigsis Rolando Pakso apkalta. Vos atlėgus politinei įtampai, jau šventėme istorinius įvykius – Lietuva oficialiai tapo NATO ir Europos Sąjungos nare. Vėliau – prezidento rinkimai.

Nors būta įtampos ir sunkumų, manau, šie metai buvo sėkmingi mūsų valstybei, o man jie – išskirtiniai ir neišdildomi iš atminties. Lietuva sugrįžo į aktyvios europinės politikos erdvę. Esame vėl gerbiami tarptautinės bendruomenės. Pažangą regiu ir vidaus gyvenime – šiais metais žengėme žingsnį pirmyn ir ekonomikoje, ir plėtodami demokratiją bei pilietinę visuomenę.

Jaučiuosi tvirtai ir visiškai pasitikiu savo jėgomis. Ir svarbiausia: 2005 metus pasitinku būdamas puikios sveikatos ir kupinas energijos.

Sutikdami Naujuosius metus mudu su Alma žiūrėjome Piotro Čaikovskio baletą „Gulbių ežeras“. Vidurnaktį pasveikinome mamą, iššovėme šampano butelį ir klausomės muzikos iki antros nakties, o aš dar užrašau šias eilutes. Jau 2005-ieji. Tik gamta nenori pripažinti, kad seniai turėjo ateiti žiema. Žvilgtelėjau pro langą. Mūsų kiemo žibintų nušviestuose plotuose matyti žaliuojanti žolė. Termometras rodo 2 laipsnius šilumos...

2005-ieji

2005 metų sausio 4 diena, Vilnius. Su Alma apsilankėme Santariškių vaikų ligoninėje. Čia atidarėme naują naujagimių skyrių. Moderniausia aparatūra, pasaulinis lygis. Daug pinigais prisidėjo išeivių organizacija „Vaikų viltis" iš JAV.

Šiandien čia pat Santariškėse pradedu kasmetį sveikatos patikrinimą. Truks porą dienų.

2005 metų sausio 5 diena, Vilnius. Šiandien tęsėme vakar pradėtą mano sveikatos tikrinimą. Užtrukau net 5 valandas. Ir galiausiai koks puikus jausmas: gydytojų konsiliumas pripažino, kad esu visiškai sveikas, nenustatyta jokių sveikatos sutrikimų! Šiam sveikatos tikrinimui daug dėmesio rodė žiniasklaida. Visi nori sužinoti, ar prezidentas pajėgus tvarkyti valstybės reikalus.

2005 metų sausio 6 diena, Vilnius. Tęsiu geriausio kandidato į valstybės kontrolierius paieškas. Šiandien susitikau su buvusiu teisingumo ministru Vytautu Markevičiumi ir Juozu Bernatoniu. Abu patyrę, atsakingų pareigų išban-

Santariškių ligoninės naujagimių skyriuje.

dyti asmenys. Tačiau per susitikimus nebuvau įtikintas, kad kurį nors vieną iš jų reikia būtinai pasirinkti. Tęsiu susitikimus, o tuomet ramiai apsvarstysiu, ką geriausia skirti valstybės kontrolieriumi.

2005 metų sausio 7 diena, Vilnius. Vakar „Atgimime“ išspausdintas straipsnis apie tai, kad užsienio reikalų ministras Antanas Valionis ir Valstybės saugumo departamento generalinis direktorius Arvydas Pocius turėjo ryšių su KGB, nes sovietmečiu buvo šios represinės struktūros rezervo karininkai, sukėlė didžiulį skandalą. Ryte man paskambino premjeras Algirdas Brazauskas ir net siūlė šį reikalą apsvarstyti Valstybės gynimo taryboje. Nuraminau jį, pasakiau, kad pirmiausia reikėtų surinkti daugiau patikimos informacijos. Po šio pokalbio paprašiau savo patarėją nacionalinio saugumo klausimais iki pietų man pateikti visą turimą medžiagą.

Kai nuvykau į Verkių rūmus pasveikinti savo veiklos penkmetį mininčių administracinių teismų grandies teisėjų, manęs prie durų jau laukė būrys žurnalistų ir, žinoma, puolė klausinėti apie A. Valionį ir A. Pocių. Pasakiau, kad nieko negaliu komentuoti, nes nesu pakankamai informuotas, kiek pagrįsti skleidžiami įtarimai. Vis dėlto pridūriau, jog šį skandalą labai stengiamasi išpūsti, o tai kiršina visuomenę ir griauna pasitikėjimą valstybės pareigūnais.

Po pietų grįžęs į Prezidentūrą sužinojau, kad sovietmečiu atsargos karininkų laipsnius drauge su aukštojo mokslo diplomais gavę A. Valionis ir A. Pocius pagal tuometę tvarką buvo įrašyti į KGB kariškių rezervą, bet realiai šioje struktūroje nedirbo nė dienos. Šis faktas buvo seniai žinomas ir Liustracijos komisija visiškai nieko blogo neįžvelgė.

2005 metų sausio 10 diena, Vilnius. Vadinamasis rezervistų skandalas nesiliauja ir net įgyja pagreitį. Ginčijamasi, ar nereikėtų skelbti kadaise KGB rezervui priskirtų asmenų pavardžių. Nesikišu į šį reikalą, tegul tai sprendžia teisininkai.

Dabar man aktualiausia kita problema – ar vykti gegužės 9-ąją į Maskvą, kur Rusija kviečia daugybę pasaulio valstybių vadovų minėti jų pergalės prieš fašistinę Vokietiją 60-ųjų metinių. Šiandien paskambino Latvijos prezidentė Vaira Vykė-Freiberga ir teiravosi, kaip aš ketinu elgtis. Ji savo sprendimą nori paskelbti jau šią savaitę ir neslėpė, kad greičiau apsispręsti ją spaudžia Saeima ir Vyriausybė. V. Vykė-Freiberga sakė, kad Latvija linksta priimti Kremliaus kvietimą.

Atsakiau, kad neskubu apsispręsti. Turime gerai apsvarstyti visus argumentus. Ir pridūriau, jog norėtųsi bendros visų trijų Baltijos valstybių pozicijos.

Baigdamas pokalbį pasakiau, kad tarsiuosi su Estijos prezidentu Arnoldu Rüüteliu. Sutarėme su V. Vyke-Freiberga šią savaitę dar kartą pasikalbėti.

Po šio pokalbio paskambinau A. Rüüteliui. Jis man pritarė, kad nereikia skubėti galutinai apsispręsti dėl kelionės į Maskvą. Pasirodo, Estijos prezidentas siūlė V. Vykei-Freibergai surengti mūsų trijų susitikimą galbūt Rygoje ir aptarti susidariusią padėtį, bet ji tai praleido negirdomis. Manau, Latvijos prezidentė jau apsisprendusi vykti į Maskvą. Tuomet mūsų padėtis dar keblesnė. Europos Sąjungos šalys mums nepritars, jei atmesime Vladimiro Putino kvietimą. Neaišku, kaip į tai reaguos JAV. O ir mūsų šalyse kils karštų ginčų, pasipils kaltinimų, kad ir kaip nuspręstume. Labai svarbu išvengti tautos supriešinimo šiuo klausimu, neleisti užvirti aistroms, kai atsiranda teisuolių, kurie skelbiasi tikrais patriotais, o visus kitaip galvojančius apšaukia išdavikais ar komunistais.

2005 metų sausio 11 diena, Vilnius. Antanas Valionis ir Arvydas Pocius per mano patarėjus prašo, kad viešai pasisakyčiau dėl jiems svaidomų kaltinimų bendradarbiavus su KGB. CNN ir BBC televizijos jau paskelbė, kad Lietuvos užsienio reikalų ministras – buvęs KGB agentas. Aišku, tai smarkiai kompromituoja jau ne tik A. Valionį, bet ir Lietuvos valstybę. Parengiau pareiškimą, kuriuo raginu visus politikus jausti atsakomybę ir nekenkti šalies interesams. Tačiau suprantu, kad šis skandalas taip lengvai nenurims. Dar ilgai stebėsime tikrą partijų karnavalą, stengiantis pamurkdyti purve savo konkurentus.

Priėmiau NATO pajėgų Europoje vyriausiąjį vadą JAV generolą Jamesą L. Jonesą. Įteikiau jam Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordiną, vėliau kalbėjomės apie padėtį Afganistane.

Susitikau ir su Ukrainos užsienio reikalų ministru Konstantinu Griščenka. Jis perdavė prezidento Viktoro Juščenkos kvietimą atvykti į jo inauguraciją.

Vakare pasirašiau dekretą, kuriuo teikiu Seimui Rasos Budbergytės kandidatūrą į valstybės kontrolieriaus pareigas.

2005 metų sausio 12 diena, Vilnius. Latvija paskelbė, kad jos prezidentė vyksta į gegužės 9-osios iškilmes Maskvoje. Tik apmaudu, jog Vaira Vykė-Freiberga nesilaikė mūsų susitarimo suderinti Baltijos šalių sprendimą šiuo klausimu. Pareiškiau, kad Lietuva gerbia Latvijos poziciją, bet mes neskubame ir dar svarstysime, kaip geriau pasielgti. Beje, nuomonės skiriasi ir mūsų Užsienio reikalų ministerijoje.

Prezidento Viktoro Juščenkos inauguracija numatyta sausio 18 dieną. Man vėl teks trumpinti atostogas. Alma su Biručiais į Čikagą skris, kaip suplanavome, o aš atskrisiu 20-ą dieną.

2005 metų sausio 13 diena, Vilnius. Minime tragiškųjų Sausio 13-osios įvykių metines. Pasitaikė žiemiškai šviesi diena. Iškilmingame Seimo posėdyje – vėl tos pačios kalbos, ne ramus įvykių vertinimas, ne pasididžiavimas laimėjimais, o kaltinimai, kaltinimai...

2005 metų sausio 14 diena, penktadienis, Vilnius–Čikaga. Paskambino prezidentas George'as W. Bushas. Konferencinio sujungimo būdu pokalbyje dalyvavo ir Lenkijos prezidentas Aleksanderis Kwaśniewskis. Maždaug 15 minučių kalbėjomės apie įvykius Ukrainoje. G. W. Bushas dėkojo mums už sėkmingą tarpininkavimą Kijeve.

Net sunku patikėti, kaip plačiai pasklido žinia apie šią mūsų misiją. Po atostogų Kenijoje grįžęs mano patarėjas Darius Gudelis papasakojo, kad vienoje atkampioje vietovėje sugedus džipui lūkuriavo pagalbos kažkokiame nutriušusiame vietos bare, kurio savininkas – seniai Afrikoje gyvenantis baltasis. Išgirdęs, kad jo svečiai iš Lietuvos, jis pasakė: „A, girdėjau, jūsų prezidentas neseniai padėjo Ukrainai." Iš nustebimo mūsiškiai vos nenukrito nuo kėdžių.

Kone iki paskutinės akimirkos nebuvo aišku, ar galėsiu išskristi atostogų. Esu pakviestas į Ukrainos prezidento Viktoro Juščenkos inauguracijos iškilmes, kurios turėjo įvykti sausio 18 dieną. Tačiau rinkimus pralaimėjęs Viktoras Janukovyčius apskundė jų rezultatus Aukščiausiajam Teismui. Neaišku, kada įvyks inauguracija. Nutariau nelaukti, antraip mano atostogos gali ne tik sutrumpėti, bet ir iš viso žlugti. Paskambinau Seimo pirmininkui Artūrui Paulauskui ir įgaliojau jį pavaduoti mane atstovaujant Lietuvai Kijeve per inauguracijos iškilmes.

2005 metų sausio 16 diena, sekmadienis, Ikstapa. Čia – niekas nesikeičia. Saulė kaitri kaip visuomet, oro temperatūra – 29 laipsniai šilumos, visur žaluma, žydi gėlės. Sunku patikėti, kad Lietuvoje dabar – pats žiemos vidurys. Ir vandenynas žydras kaip dangus. Kitas pasaulis. Gali pamanyti, kad čia niekuomet nebūna nei vargo, nei rūpesčių.

2005 metų sausio 20 diena, Ikstapa. Ilsiuosi, net dienoraštį ne kiekvieną dieną rašau. Tačiau ryšį su Lietuva palaikau nuolat – kasdien du kartus kalbuosi telefonu. Rytais Rita Grumadaitė ir Edminas Bagdonas informuoja apie Prezidentūros darbus, suderiname pranešimus žiniasklaidai. Po pietų faksu man iš Vilniaus atsiunčiamos spaudos apžvalgos.

Viena svarbiausių žiniasklaidos temų – ar gegužės 9 dieną vyksiu į Maskvą minėti Sovietų Sąjungos pergalės prieš nacistinę Vokietiją. Sulaukiau kokio

milijono patarimų, ką man daryti. Gal ir gerai, kad dabar esu toli nuo Lietuvos, – galiu išvengti tiesioginio spaudimo. Jau esu viską apgalvojęs ir iš esmės apsisprendęs. Dar pasitarsiu su Juliumi Šmulkščiu – jis gali pažvelgti į problemą lyg iš šalies – ir tada galutinai nuspręsiu.

Įdomių žinių atėjo iš Estijos. Prezidentas Arnoldas Rüütelis lankėsi Maskvoje ir ten Vladimiras Putinas net tris kartus jo teiravosi, ar atvyks į gegužės 9-osios iškilmes. Jis išsisuko nuo tiesaus atsakymo, o Kijeve per Viktoro Juščenkos inauguraciją Artūrui Paulauskui pasakė, kad lauks, kol aš grįšiu iš atostogų, ir tada, pasikalbėjęs su manimi, paskelbs savo sprendimą.

Beje, Vaira Vykė-Freiberga su A. Paulausku Kijeve bendravo pabrėžtinai šaltai ir net atšiauriai, nerodė jokio noro bent trumpai pasikalbėti. Atrodo, pati supranta, kad nekaip mūsų su A. Rüüteliu atžvilgiu pasielgė, o dabar dar širsta.

Nudžiugino Seimas – slaptu balsavimu patvirtino Rasą Budbergytę valstybės kontroliere, nors būta įvairių kalbų. Prezidentūrą pasiekė visokių gandų, kad jos kandidatūra gali būti atmesta, nes socialdemokratai ir Darbo partija jai nepritaria. Laikau tai svarbiu savo laimėjimu.

2005 metų sausio 26 diena, Ikstapa. Lietuvoje nerimsta diskusijos, ar man verta vykti į gegužės 9-osios iškilmes. Įsitikinau, kad teisingai pasielgiau iki šiol nepaskelbęs, kaip elgsiuosi. Tai leido visuomenei išsakyti įvairias nuomones, pasiginčyti. Dabar bus ir man lengviau išdėstyti savo argumentus, kodėl esu įsitikinęs, kad Lietuvos prezidentas negali dalyvauti tokiame Maskvos renginyje.

PASTABOS PARAŠTĖSE

Prisipažinsiu, kad širdimi iš karto, kai tik gavau kvietimą, jutau negalįs vykti į Maskvą švęsti stalininės Rusijos pergalės prieš hitlerinę Vokietiją. Tačiau supratau, kad negaliu vadovautis tik savo asmeniniais jausmais. Reikėjo gerai apsvarstyti, kokia bus tarptautinė reakcija, kaip mano atsisakymas dalyvauti Maskvos renginyje atsilieps santykiams su Rusija, kokių Lietuvos visuomenės vertinimų sulauks vienoks ar kitoks apsisprendimas. Kita vertus, jaučiau, kad okupantų represijas išgyvenę žmonės negalėtų suprasti ir atleisti, jei, nekreipdamas dėmesio į jų patirtas kančias, vykčiau pagerbti, mūsų akimis žvelgiant, okupacinės Sovietų Sąjungos kariuomenės ir dalyvaučiau jos teisių perėmėjos Rusijos kariniame parade. Vis dėlto skelbti savo sprendimo neskubėjau, kad pati visuomenė turėtų daugiau laiko padiskutuoti ir aptarti visus argumentus „už“ ir „prieš“.

Dabar, praėjus jau keleriems metams, man dar aiškiau, kad širdies iš karto padiktuotas sprendimas buvo visiškai teisingas, o vykdamas į Maskvą, būčiau padaręs didelę klaidą. Kaip paaiškėjo, tarptautinė bendruomenė puikiai suprato, kodėl mes taip nusprendėme. Deja, dėl Latvijos prezidentės Vairos Vykės-Freibergos pozicijos nepavyko suderinti bendros Baltijos šalių pozicijos. Gal ji, tai jausdama, po kelerių metų, jau baigusi kadenciją, mėgino teisintis, kaltę versdama man ir Estijos prezidentui Arnoldui Rüüteliui. Bet aišku, kad būtent jos vienašališkas sprendimas keliauti į sovietų pergalės minėjimą suardė mūsų vienybę, o ir Latvijai jokios naudos tai nedavė.

Beje, į iškilmes Maskvoje nuvykęs Lenkijos prezidentas Aleksanderis Kwaśniewskis vėliau man sakė, kad apgailestauja nesekęs mano pavyzdžiu.

2005 metų sausio 26 diena. Tęsiasi ginčai dėl KGB rezervistų, kaista atmosfera Seime. Man sunku iš Meksikos susidaryti aiškų vaizdą, kas vyksta, bet abejoju, ar šis triukšmas padės visuomenei geriau suvokti skaudžius praeities įvykius.

Ryte telefonu kalbėdamasis su savo štabu išgirdau, kad Vyriausybė ketina vidaus tarnybos pulkus atimti iš Policijos departamento ir padaryti tiesiogiai pavaldžius Vidaus reikalų ministerijai, nors Valstybės gynybos taryboje buvo nuspręsta to nedaryti. Paskambinau į Vilnių premjerui Algirdui Brazauskui, bet jis tik nelabai suprantamai aiškino, kad tai esmingai nieko nekeičia. Kam tuomet kaitalioti nusistovėjusią tvarką?

O Ikstapa, atrodo, egzistuoja kažkokioje kitoje erdvėje, kur nėra jokių problemų. Visas dienas šviečia saulė, spindi žydras dangus ir ošia beribis vandenynas. Jaučiuosi puikiai pailsėjęs. Neskaitant mūsų, čia poilsiauja dar apie 15 lietuvių iš Čikagos ir Los Andželo.

2005 metų sausio 31 diena, Ikstapa. Atostogos Meksikoje eina prie pabaigos. Po poros dienų išskrendu į Čikagą, o iš ten – namo. Kaip man kasdien praneša štabas, politinė situacija Lietuvoje nesikeičia – tebekovojama su praeities šmėklomis, medžiojami tikri ar tariami KGB agentai.

Iš Čikagos paskambinsiu Aleksanderiui Kwaśniewskiui. Jis skrenda į Vašingtoną, todėl reikia pasikalbėti prieš jam susitinkant su George’u W. Bushu.

2005 metų vasario 2 diena, Ikstapa. Atostogos baigėsi. Šį kartą Lietuvoje nieko neįvyko, kas būtų vertę jas nutraukti anksčiau, nei numatyta, kaip vis nutikdavo per pirmąją mano kadenciją.

2005 metų vasario 8 diena, Vilnius. Atskridus į Vilnių, Alma nuvažiavo namo į Turniškes, o aš – tiesiai į Prezidentūrą. Susitikau su „Jukos“ bendrovės valdybos pirmininku Stevenu Theede'u. Kalbėjomės apie galimą „Mažeikių naftos“ akcijų pardavimą. Kai buvo suimtas „Jukos“ vadovas Michailas Chodorkovskis, bendrovės ateitis neatrodo optimistinė. Rusijos valdžia visomis priemonėmis ją žlugdo, stumia į bankrotą, o tai negali neatsiliepti ir „Mažeikių naftai“, kurios 45 proc. akcijų valdo Lietuva. Mums gali brangiai kainuoti Rusijos valdžios pasiryžimas sunaikinti „Jukos“ bendrovę.

PASTABOS PARAŠTĖSE

Kai sužinojome, kad suimtas „Jukos“ vadovas Michailas Chodorkovskis, kurio bylą laikėme grynai politine, ėmėme nuogąstauti, kad „Mažeikių naftą“ perims kuri nors Kremliaus visiškai kontroliuojama rusų bendrovė. Tai kėlė grėsmę, kad mūsų energetinė priklausomybė nuo Rusijos dar labiau išaugs. Todėl labai atidžiai stebėjome padėtį ir ketinome užkirsti kelią tokiam rusų įsiviešpatavimui mūsų energetikos ūkyje.

Prezidentas Valdas Adamkus susitiko su „Jukos“ bendrovės valdybos pirmininku Stevenu Theede'u. Vilnius, 2005 m. vasario 8 d.

Kai į Mažeikius atėjo „Jukos“ bendrovė, iš pradžių taip pat buvo nerimo, ar Kremlius nedarys jai įtakos ir nemėgins energetikos svertų naudoti politiniais sumetimais. Tačiau tai nepasitvirtino. „Jukos“ turbūt buvo vakarietiškiausiais metodais valdoma rusų bendrovė. Susitikau Vilniuje ir su pačiu M. Chodorkovskiu, bendravome porą valandų. Jis man pasirodė esąs labai sąžiningas, šiuolaikiškai mąstantis vadovas, nepainiojantis ekonomikos ir politikos. Todėl kai vėliau „Jukos“ vadovas buvo ilgiems metams įkalintas, asmeniškai dėl to išgyvenau, jį nuoširdžiai užjaučiau ir laikiau už savo įsitikinimus kenčiančiu politiniu kaliniu. Man, kaip ir daugeliui ES politikų, buvo aišku, kad M. Chodorkovskio teismas neturi nieko bendra su teise, bet tarptautinė bendruomenė turi labai nedaug galimybių spausti Maskvą, kad jis būtų išlaisvintas. Gal ne viskas, kas įmanoma, ir buvo padaryta.

2005 metų vasario 9 diena, Vilnius. „Mažeikių naftos“ ateitis jau kelia politinę įtampą valdančiojoje koalicijoje. Ateina žinių, kad dėl bendrovės valdymo ir valstybei priklausančio akcijų paketo premjeras Algirdas Brazauskas susikirto su ūkio ministru Viktoru Uspaskichu. Net svarstoma, kad valdančioji koalicija ima aižėti. Tad išsikviečiau premjerą A. Brazauską ir pusantros valandos kalbėjomės apie politinę padėtį. Jis man garantavo, kad Vyriausybė normaliai dirba ir jokios krizės nėra, nors ministrų kabineto narių nuomonės ne visuomet sutampa ir ypač dažnai kitokios pozicijos laikosi V. Uspaskichas.

Jau aišku, kad Latvijos prezidentei Vairai Vykei-Freibergai išsišokus ir paskubėjus pareikšti, kad ji vyksta į gegužės 9-osios iškilmes Maskvoje, bendros Baltijos šalių pozicijos nebus įmanoma suformuoti. Šiandien padėtį aptarėme su Estijos prezidentu Arnoldu Rüüteliu. Jis papasakojo apie savo susitikimą Maskvoje su Vladimiru Putinu. Rusijos prezidentas ragino atvykti į gegužės 9-osios iškilmes ir mainais siūlė pasirašyti sienų sutartį bei kai kurių kitų smulkesnių lengvatų Estijai. Tačiau A. Rüütelis nieko nepažadėjo ir pasirengęs savo poziciją derinti su Lietuva, todėl sutarėme susitikti dviese, nekviesdami į kompaniją V. Vykės-Freibergos.

2005 metų vasario 10 diena, Vilnius. Labiau perkrautą dienotvarkę kaip šiandien sunku ir įsivaizduoti. Iš ryto vykau atidaryti VI Vilniaus knygų mugės, kasmet ji vis įspūdingesnė, dalyvauja vis daugiau užsienio leidėjų ir rašytojų.

Per pietus priėmiau Prancūzijos užsienio reikalų ministrą Michelį Barnier. Dvi valandas pietaudami aptarinėjome Europos reikalus. Ypač daug kalbėjomės apie ES ir JAV santykius ir jų perspektyvas po rinkimų pasikeitus Vašingtono

Prezidentas Valdas Adamkus priėmė Prancūzijos užsienio reikalų ministrą Michelį Barnier.

Prezidento viešnia – pasaulinio garso Australijos rašytoja Colleen McCullough.

administracijai. Prancūzai nelabai ir slepia antipatiją JAV politikai ir atvirai sako, kad reikia mažinti Vašingtono kišimąsi į Europos reikalus. Papasakojau ir apie mums kilusią problemą dėl Maskvos kvietimo atvykti į gegužės 9-osios iškilmes. M. Barnier sakė suprantąs, kad mus tai stumia į keblią padėtį. Jis taip pat perdavė prezidento Jacques'o Chiraco kvietimą šiemet apsilankyti Paryžiuje.

Po šio susitikimo priėmiau žinomą diplomatą, buvusį JAV ambasadorių Jungtinėse Tautose Richardą Holbrooke'ą. Kalbėjomės apie tarptautinę politinę situaciją, Lietuvos santykius su Rusija.

Galiausiai susitikau su pirmą kartą Lietuvoje besilankančia pasaulinio garso Australijos rašytoja, mokslininke, politike Colleen McCullough. Labai įdomi, originaliai mąstanti asmenybė.

Po tokios gausybės susitikimų vos spėjau grįžti namo vakarienės. Šiandien – Almos gimimo diena. Tai jautėsi vos įėjus pro duris – namai prakvipę gėlėmis. Visą vakarą netilo telefono skambučiai – ištisa sveikinimų lavina. Tariau ir aš: „Nuoširdžiausi linkėjimai, mano brangiausioji!"

2005 metų Vasario 16-oji, Vilnius. Valstybės atkūrimo metinės. Vis susimąstau apie šios dienos prasmę. Po 50-ties metų sumaišties, milžiniškų netekčių,

Minint Vasario 16-ąją.

moralinių ir dvasinių vertybių žlugdymo negali stebėtis ir priekaištauti, kad dalis visuomenės abejinga savo valstybei, nepuoselėja jokių patriotinių jausmų.

Pasitaikė šiam metų laikui maloni diena: lengvas šaltukas – tik 6 laipsniai žemiau nulio. Pirmiausia kartu su Artūru Paulausku ir Algirdu Brazausku padėjome gėlių prie dr. Jono Basanavičiaus kapo. Grįžęs į Prezidentūrą įteikiau valstybės apdovanojimus, Daukanto aikštėje dalyvavau vėliavų iškėlimo ceremonijoje. Vėliau su Alma nuvykau į mišias Arkikatedroje, joms pasibaigus prie Krašto apsaugos ministerijos pagerbiau žuvusiuosius už tėvynės laisvę.

Vakare Operos ir baleto teatre prasidėjo iškilmingas minėjimas. Pasakiau kalbą, pabrėžiau asmeninės atsakomybės ir moralės principų svarbą visuomenės gyvenime. Po puikaus Lietuvos simfoninio orkestro koncerto čia pat Operos ir baleto teatro rūmuose surengėme priėmimą, kuriame dalyvavo apie tūkstantį

Kalba Valstybės atkūrimo metinių proga Operos ir baleto teatre. Vilnius, 2005 m. vasario 16 d.

svečių. Šį kartą kvietėme nemažai žmonių iš provincijos – merus, kitus miestų ir rajonų pareigūnus.

Per priėmimą pusvalandžiui išvykau į Katedros aikštę pasveikinti tūkstančių žmonių, atėjusių pasiklausyti šventinio koncerto. Gaila, kad į vakarą ėmė prastėti oras. Šalta, žvarbu, bet šildo šventinė žmonių nuotaika.

2005 metų vasario 18 diena, Zagrebas. Atvykau į Kroatijos prezidento Stjepano Mesićiaus inauguraciją. Jis išrinktas antrajai kadencijai. Iškilmėse dalyvauja dar dešimties valstybių prezidentai arba ministrai pirmininkai. Kroatijoje žiema visiškai kitokia nei Lietuvoje – neįprastai šilta ir saulėta diena.

Buvo įdomu palyginti mūsų ir Kroatijos prezidento inauguracijos ceremoniją. Priesaika priimama atviroje vietoje, Šv. Morkaus aikštėje priešais Zagrebo katedrą. Iškilmės palyginti kuklios. Su S. Mesićiumi seniai esame pažįstami. Gal todėl man ir Lenkijos prezidentui Aleksanderiui Kwaśniewskiui jis parodė išskirtinį dėmesį. Kartu pabendravome ir su naujuoju Ukrainos prezidentu Viktoru Juščenka. Mane pamatęs, jis apsikabino ir tarė „ačiū". „Jei ne jūsų pagalba, vargu ar šiandien Ukraina būtų tokia šalis, kokia ji tapo", – pasakė Ukrainos prezidentas girdint visiems svečiams.

Kroatijos prezidentas Stjepanas Mesićius pasitinka į inauguracijos iškilmes atvykusį prezidentą Valdą Adamkų. Zagrebas, 2005 m. vasario 18 d.

Sakyčiau, dėl šio susitikimo iš dalies ir nusprendžiau vykti į inauguraciją pats, o ne deleguoti užsienio reikalų ministrą. Pasinaudoję proga, suderinome su V. Juščenka tolesnius trišalio Lenkijos, Lietuvos ir Ukrainos bendradarbiavimo planus.

2005 metų vasario 21 diena, Vilnius. Ryte susitikau su krašto apsaugos ministru Gediminu Kirkilu ir kariuomenės vadu generolu Valdu Tutkumi aptarti Lietuvos dalyvavimo Afganistano atkūrimo misijoje. Kilo problema. Ispanija pareikalavo perduoti jai administruoti Lietuvai jau pažadėtą teritoriją, o mums nori įpiršti 2 000 metrų aukštyje esančias kalnuotas vietoves. Suabejojau, ar lietuviams gerai seksis aklimatizuotis tokiame aukštyje. Nurodžiau aiškiai išdėstyti NATO vadovybei mūsų poziciją.

Jau rengdamasis vykti į oro uostą, užmečiau akį į CNN žinių programą. Vyko tiesioginė transliacija iš Briuselio, kur ir skrendu. Perrinktas antrai kadencijai prezidentas George'as W. Bushas ten sakė pirmąją po rinkimų kalbą Europoje. Apžvelgdamas įvykius mūsų žemyne, jis itin pabrėžė demokratinių rinkimų Ukrainoje svarbą. Ir nelauktai paminėjo dvi pavardes – Lenkijos prezidento A. Kwaśniewskio ir mano, teigdamas, kad daug nuveikėme įtvirtinant Ukrainoje politinį stabilumą ir plėtojant demokratiją.

2005 metų vasario 22 diena, Briuselis. Nuo ryto iki vakaro bendrauju su ES valstybių vadovais. Tik atvykęs į NATO būstinę, susitikau su Latvijos prezidente Vaira Vyke-Freiberga. Iš anksto svarsčiau, kaip reikės su ja bendrauti, kai ji išsišoko paskelbusi pareiškimą, kad vyks į gegužės 9-osios iškilmes Maskvoje, nepasitarusi ir nepranešusi apie šį savo sprendimą nei Lietuvai, nei Estijai. Pasisveikinome labai draugiškai, apsikeisdami bučkiais į skruostus. Tačiau tuo

NATO viršūnių susitikimas. Briuselis, 2005 m. vasario 22 d.

mūsų draugystė ir baigėsi. Per posėdį sėdėjome greta, bet nė vienu žodžiu nepersimetėme apie jos pareiškimą. Jautėsi įtampa, kol išsiskyrėme.

NATO viršūnių susitikimo pirmasis posėdis buvo skirtas Ukrainai. Po Šiaurės Aljanso generalinio sekretoriaus įžanginio žodžio pasakyti kalbą pakviestas svečias – Ukrainos prezidentas Viktoras Juščenka. Netikėtai Prancūzijos prezidentas Jacques'as Chiracas atsistoja ir demonstratyviai išeina iš salės. Nežinau priežasčių, kodėl jis taip priešiškai nusiteikęs Ukrainos atžvilgiu, bet tai buvo akivaizdus akibrokštas.

V. Juščenkai baigus kalbėti, girdžiu: kviečiamas pasisakyti aš. O jau po manęs kalbėjo G. W. Bushas, T. Blairas. Tai buvo aiškus mūsų su A. Kwaśniewskiu diplomatinių pastangų įveikiant politinę krizę Ukrainoje įvertinimas.

Uždarame posėdyje, kuriame dalyvavo ir JAV prezidentas G. W. Bushas, ES valstybių vadovai aptarė bendrijos santykius su Rusija. Išsakiau jam mūsų susirūpinimą dėl pastaruoju metu Baltijos šalių atžvilgiu Kremliaus skelbiamų priešiškų ir net grasinamų pareiškimų. Paprašiau G. W. Busho, kai jis rytoj Bratislavoje susitiks su V. Putinu, perduoti mūsų nuoširdų norą palaikyti kuo draugiškesnius santykius su Rusija, bet kartu pasakyti, jog priešiški Maskvos pareiškimai tam kliudo ir kelia mums nerimą. JAV prezidentas tvirtai pažadėjo įvykdyti šį prašymą. Gal kada pavyks ir sužinoti, kaip klostėsi jo pokalbis su V. Putinu.

2005 metų vasario 25 diena, Vilnius. Kalbėjausi telefonu su Estijos prezidentu Arnoldu Rüüteliu. Pranešiau, kad savo sprendimą dėl gegužės 9-osios iškilmių Maskvoje paskelbsiu kovo 7-ąją. Sutarėme, kad ir jis tai padarys tą pačią dieną.

2005 metų vasario 28 diena, Vilnius. Pirmą kartą istorijoje į Lietuvą valstybinio vizito atvyko Slovakijos prezidentas Ivanas Gašparovičius su žmona Silvia.

Saulėta, šviesi, bet labai šalta diena – termometras rodo net minus 18. Dėl to nutiko keletas smulkių nesklandumų. Pirmiausia, važiuojant garbės kuopai į iškilmes, sugedo autobusas. Eidamas su Alma į sutikimo ceremoniją, iškart pastebėjau, kad išrikiuotas dalinys atrodo labai skystai – stovėjo tik trečdalis kuopos. Negana to, pasirodo, esant tokiam šalčiui pučiamųjų orkestras negali groti, nes muzikantų lūpos prišąla prie dūdų metalo. Tuomet paleidžiamas įrašas, o orkestras tik imituoja, kad groja. Stebėjau, kaip kapelmeisteris išraiškingai, net pasišokėdamas diriguoja per garsiakalbius sklindančiam įrašui. Jei nežinosi, kas vyksta, nelabai ir suprasi. Bet vėl nesusipratimas – kuopos vadui dar nebaigus raporto, paskubėjo paleisti maršą...

Su valstybiniu vizitu atvykusio Slovakijos prezidento Ivano Gašparovičiaus ir jo žmonos Silvios sutikimas Prezidentūroje. Vilnius, 2005 m. vasario 28 d.

Visa kita vyko be priekaištų. Aptarėme Lietuvos ir Slovakijos santykių plėtrą mūsų šalims tapus ES narėmis, susitikome su verslininkais, sutarėme glaudžiau bendradarbiauti sprendžiant abiem valstybėms ir visam regionui svarbius tarptautinius reikalus.

2005 metų kovo 1 diena, Vilnius. Per pietus susitikau su Mstislavu Rostropovičiumi, kurio fondas globoja talentingus Lietuvos vaikus. Jis pakvietė mus su Alma gegužės viduryje atvykti į Maskvą, kur su žmona Galina Višnevskaja švęs savo santuokos 50-metį. Padėkojęs pajuokavau, kad greičiausiai Vladimiras Putinas neišduos man vizos, kai nenuvyksiu į jo rengiamas Sovietų Sąjungos pergalės prieš fašistinę Vokietiją 60-ųjų metinių iškilmes.

Vėliau dar kalbėjausi su Švedijos parlamento pirmininku Björnu von Sydowu. O dieną baigiau rengdamas pareiškimą, kuriuo paskelbsiu, kodėl nevyksiu į gegužės 9-osios iškilmes Maskvoje.

2005 metų kovo 3 diena, Vilnius. Diskusijos dėl to, ar Lietuvos prezidentui reikia vykti į gegužės 9-osios minėjimą Maskvoje, vis karštesnės. Penkiasdešimt istorikų pasirašė laišką, kuriame pasisakoma prieš mano dalyvavimą tokiose iškilmėse. Tuo tarpu šiandien pas mane apsilankiusi Lietuvos pramonininkų konfedera-

cijos delegacija, vadovaujama Bronislovo Lubio, priešingai, įtikinėjo, kad būtinai vykčiau į Maskvą. Televizijos reporteriams įvairiose vietovėse apklausus žmones gatvėse, maždaug keturi iš penkių sakė, kad nereikia dalyvauti minėjime. Iš Estijos ateina žinių, kad šios šalies prezidentas į gegužės 9-osios minėjimą nevyks.

2005 metų kovo 7 diena, Vilnius. Žiniasklaida nuo pat ryto pranešinėja, kad šiandien paskelbsiu, ar ketinu vykti į gegužės 9-osios minėjimą Maskvoje. Prezidentūroje virė darbas. Iš Talino mums pranešė, kad prezidentas Arnoldas Rüütelis savo sprendimą skelbs tuo pat metu kaip ir aš, o laiką dar paderinsime. Paprašiau perduoti mano kvietimą Rusijos Federacijos ambasadoriui atvykti pas mane 15 valandą. Prieš tai paskambinau Latvijos prezidentei Vairai Vykei-Freibergai ir informavau ją, kad apsisprendžiau į Maskvą nevykti. Pasirodo, ji jau anksčiau šia tema kalbėjosi su A. Rüüteliu.

Mūsų pokalbis buvo pabrėžtinai šaltas. Jos tonas buvo net nelabai mandagus. V. Vykė-Freiberga bandė kaltinti mane, neva pernai Vilniuje jai lyg ir daviau suprasti, jog ketinu vykti į gegužės 9-osios iškilmes, ir jinai tuo vadovavosi

Smagus pokalbis su Vilniuje apsilankiusiu violončelininku ir dirigentu Mstislavu Rostropovičiumi. Vilnius, 2005 m. kovo 1 d.

priimdama savo sprendimą. Tai netiesa. Šiuo klausimu tuomet nebuvo jokios kalbos. Ji dar teigė, kad didžiosios valstybės, kaip antai Vokietija ir Prancūzija, atsisakymo vykti į Maskvą nesupras. Patikinau ją, kad irgi konsultavausi tose šalyse ir susidariau visiškai kitokią nuomonę nei ji.

Paskutinis V. Vykės-Freibergos argumentas, nuskambėjęs kaip pasiteisinimas, – kad ją vykti į Maskvą spaudžia Saeima, Latvijos vyriausybė ir visuomenė. Atsakiau, kad Lietuvoje padėtis priešinga, ir išreiškiau viltį, jog skirtingas mūsų požiūris į Kremliaus rengiamas iškilmes nepakenks glaudžiam Baltijos šalių bendradarbiavimui.

Tuomet nustebino jos klausimas, ar atvyksiu gegužės 4-ąją į Rygą jų tautinės šventės proga. Atsakiau, kad net nesu gavęs kvietimo. Latvijos prezidentė netikėtai pareiškė, kad ji tiesiog negali tuo patikėti ir pasitikrins šią informaciją. „Jeigu abejojate mano žodžiais, prašau, tikrinkite“, – teliko atšauti.

Tuo metu ji jau kalbėjo pakeltu tonu, tiesiog atšiauriai. Jautėsi, kad Latvijos prezidentė puikiai supranta pati sugriovusi mūsų pasitarimus dėl kelionės į Maskvą, o išsišokdama ir pirmoji paskelbdama savo sprendimą vykti švęsti sovietų pergalės jubiliejaus, matyt, tikėjosi, jog ir mes su A. Rüüteliu būsime priversti sekti jos pavyzdžiu. Bet planas nepavyko, ir V. Vykė-Freiberga net menkai slėpė savo susierzinimą.

Netrukus po šio pokalbio į Prezidentūrą elektroniniu paštu atėjo kvietimas gegužės 4-ąją atvykti į Rygą minėti Latvijos nepriklausomybės atkūrimo dienos.

2005 metų kovo 8 diena, Vilnius. Mano sprendimą nevykti į gegužės 9-osios iškilmes Maskvoje komentuoja viso pasaulio žiniasklaida. Internete jau pirmą dieną paskelbta per 3 tūkstančius komentarų – daugiau nei 90 proc. man pritaria. Oficialios Maskvos reakcijos dar nėra, o Rusijos televizijos komentatoriai pratrūko tiesiog isteriškais grasinimais, kad dabar mūsų šalių santykiai katastrofiškai pablogės.

Vienu laiku analogišką sprendimą paskelbęs Estijos prezidentas Arnoldas Rüütelis sulaukė ir neigiamų žiniasklaidos vertinimų. Tuo tarpu latvių spauda mėgina įtikinti savo šalies visuomenę, kad jų prezidentė, vienintelė iš Baltijos valstybių vadovų nuvykusi į Maskvą, neva primins pasauliui 50 metų trukusią Latvijos okupaciją. Keista logika!

Tačiau galvodamas apie Baltijos šalių santykių ateitį, esu įsitikinęs, kad šis nuomonių išsiskyrimas ne tik nepakenks mūsų bendradarbiavimui, bet ir bus pamoka, jog mums reikia daugiau geros valios bei atvirumo, grindžiamo mūsų bendros praeities išgyvenimais.

2005 metų kovo 9 diena, Vilnius. Oficialaus dviejų dienų vizito į Lietuvą atvyko Lenkijos prezidentas Aleksanderis Kwaśniewskis su žmona Jolanta, lydimi gausios delegacijos ir didžiulio būrio žurnalistų.

Aptarėme dvišalių santykių problemas. Bene svarbiausia – Lietuvos lenkų pavardžių rašymas originalia forma lenkiškais rašmenimis. Mūsų valstybinės kalbos įstatymas tai draudžia. Ginčas dėl to vyksta jau daugybę metų, kone nuo pat nepriklausomybės atkūrimo. Sudarėme lietuvių ir lenkų darbo grupę, kuri jau parengė savo siūlymus.

Dar viena problema – žemės nuosavybės grąžinimas lenkų gausiai gyvenamose Vilniaus krašto teritorijose. Čia taip pat judame pirmyn. Norime spėti šias problemas išspręsti dar iki rudens, kol baigsis antroji prezidento A. Kwaśniewskio kadencija, nes nežinia, kaip klostysis santykiai su naujuoju Lenkijos vadovu.

Po pietų nuvykome į Šv. Jonų bažnyčią, kur A. Kwaśniewskiui buvo iškilmingai įteiktos Vilniaus universiteto garbės daktaro regalijos. Tai buvo jaudinanti ceremonija. Jausminga prezidento A. Kwaśniewskio kalba, kurioje jis prisiminė netoli Vilniaus gimusią savo motiną, ne vienam išspaudė ir ašarą.

Vakare surengėme vakarienę prezidento A. Kwaśniewskio ir jo žmonos Jolantos garbei. Svečiai nesiskirstė kone iki vidurnakčio, ir tai geriausias įrodymas, kad išvengėme formalaus oficialumo.

Lenkijos prezidento Aleksanderio Kwaśniewskio ir jo žmonos Jolantos valstybinio vizito Lietuvoje akimirkos.

Jau tada lenkų reikalavimas įteisinti pavardžių rašymą lenkiškais rašmenimis buvo įsisenėjusi problema, keliama ir politiniu lygiu per dvišalius susitikimus, kurstanti įtampą tarp Lietuvos ir Lenkijos. Vis dėlto mūsų šalių bendradarbiavimui tai stipriau nepakenkė, nes galėjome remtis tvirtais asmeniniais vadovų santykiais, tarpusavio supratimu. Nei aš, nei Lenkijos prezidentas Aleksanderis Kwaśniewskis, o vėliau ir Lechas Kaczyńskis nenorėjome, kad dėl lenkiškų pavardžių rašybos nukentėtų abiejų valstybių strateginiai ryšiai.

Sykį man A. Kwaśniewskis, kalbantis privačiai, pasakė: „Pavardžių problema lieka neišspręsta, suprantu, kaip tau nelengva ką pakeisti, bet suprask ir mane – padėtis Lenkijoje tokia, kad ir aš negaliu per mūsų susitikimus vis nekelti šio klausimo. Nekaitindami emocijų, ieškokim, koks būtų įmanomas sprendimas, kuris tenkintų ir nuramintų abi šalis.“

Tačiau turime savikritiškai pripažinti, kad Lietuva neparodė politinio lankstumo spręsdama lenkiškų pavardžių rašybos problemą. Buvo galima rasti kompromisinį sprendimą. Toks pasiūlymas ir buvo pateiktas: abiejose šalyse tautinių mažumų pavardes rašyti valstybine kalba ir originalia forma tame pačiame ar gretimame paso puslapyje. Aš net patikinau prezidentą A. Kwaśniewskį, kad bus priimta tai numatanti įstatymo pataisa. Iš tiesų aukščiausiu politiniu lygiu jau buvome dėl to sutarę, teliko sulaukti Seimo pritarimo, bet ten procesas ir įstrigo. Gal lenkai net galėtų kaltinti mane, kad jiems neatsakingai žarsčiau pažadus ar net juos apgaudinėjau, o realiai nieko nedariau. Tačiau iš tikrųjų buvau nuoširdžiai įsitikinęs, kad sugebėsime išspręsti šią mūsų santykius kartinančią pavardžių rašybos problemą, ir jau atrodė, kad net dėl to sutarėme. Deja, mano kadencija baigėsi, o padėti tašką šiam pernelyg užsitęsusiam ginčui nepavyko.

Prabėgo dar keleri metai, bet Lietuva vis dar neįteisinusi lenkų pavardžių rašybos originalia forma. Lenkija nesiliauja kėlusi kategoriškų reikalavimų, ir tarpvalstybiniai santykiai per šį laiką tik smarkiai pablogėjo.

2005 metų kovo 10 diena, Kaunas. Tęsiasi Lenkijos prezidento Aleksanderio Kwaśniewskio vizitas. Iš ryto padėjome gėlių prie Jono Basanavičiaus ir Józefo Piłsudskio širdies kapų. Netrukus dviem autobusais su Lietuvos ir Lenkijos delegacijomis išvykome į Kauną. Pakeliui apžiūrėjome Kruonio hidroakumuliacinę elektrinę, kuri bus labai naudinga, kai nutiesime elektros tiltą į Lenkiją.

Kauno rotušėje A. Kwaśniewskiui, pirmajam užsieniečiui, buvo suteiktas šio miesto garbės piliečio vardas. Į Lenkiją svečiai išskrido iš Karmėlavos oro uosto.

2005 metų kovo 11 diena, Vilnius. 15-osios Nepriklausomybės atkūrimo metinės: priėmimai, interviu, mišios, paradai. Tradicinis iškilmingas posėdis Seime šiemet surengtas vakare, simboliškai prisimenant istorinį momentą, kai prieš 15 metų 22 valandą 44 minutės šioje salėje buvo paskelbtas Lietuvos Nepriklausomybės Atkūrimo Aktas.

2005 metų kovo 13 diena, Jeruzalė. Pirmą sykį atvykau vizito į Izraelį Holokausto muziejaus „Yad Vashem“ atidarymo proga. Atskridome viena diena anksčiau, kad turėtume daugiau laiko susitikimams.

Jau pirmieji žingsniai Izraelio žemėje bylojo, kad tai nėra rami vieta. Vos išlipus iš lėktuvo mane pasitiko 4 uniformuoti, automatais ginkluoti kariai ir dar 4 civiliškai vilkintys vyrai. Visą laiką jie nuo manęs nesitraukė nė per žingsnį.

Atsidūrus Jeruzalėje, negali nejaudinti dar iš vaikystės atėjęs suvokimas, kad

Su Izraelio prezidentu Moshe Katsavu. Jeruzalė, 2005 m. kovo 14 d.

tai – biblinis miestas. Važiuodamas į viešbutį, dairiausi pro automobilio langus. Miestas iš visų pusių supamas aukštumų, baltuoja iš šviesaus akmens sumūryti pastatai, kvartalai – lyg savotiškos tvirtovės. Žalumos beveik nematyti. Užtat visur krinta į akis ginkluoti kariai. Jų buvo prie kiekvienos sankryžos. O atvykus į „King David“ viešbutį susidarė įspūdis, kad tai karinė tvirtovė, tik prabangi. Mat čia gyvens į „Yad Vashem“ muziejaus atidarymo iškilmes atvykusios delegacijos iš 42 valstybių.

Aš įsikūriau penktame viešbučio aukšte. Prie durų į mano apartamentus 24 valandas per parą budi ginkluotas sargybinis, nors pastatas labai akylai saugomas ir iš išorės, ir viduje. Tame pačiame aukšte apsistojo ir Lenkijos, Kroatijos bei Makedonijos prezidentai.

Truputį pailsėję po kelionės, ambasadoriaus Alfonso Eidinto lydimi išvykome prie Negyvosios jūros. Važiuoti teko per palestiniečių teritoriją. Vaizdai – svetimi lietuvio sielai: visur – pliki kalnai be jokios žalumos, sunku net suprasti, kuo minta ten besiganančios avys.

Jeruzalė įsikūrusi maždaug 800 metrų aukštyje, o Negyvoji jūra – 425 metrais žemiau jūros lygio. Turistų dar nedaug. Ne sezono metas. Mielai kada nors čia išsimaudyčiau – kalbama, kad vanduo tiek prisotintas druskos, kad gali ramiai jame drybsoti ir nenuskęsi.

2005 metų kovo 14 diena, Jeruzalė. Abi dienos buvo skirtos šventinėms ceremonijoms ir susitikimams su Izraelio vadovais. Pirmiausia savo rezidencijoje mane priėmė prezidentas Moshe Katsavas. Bendravome nuoširdžiai, kalbėjomės ne tik tarptautinės politikos klausimais, bet ir apie litvakus, antisemitizmo recidyvus Lietuvoje, turto grąžinimo žydams problemą. Nujaučiau, kad šios temos labiausiai domins Izraelio prezidentą ir jis bus gerai pasirengęs apie tai diskutuoti. Taip ir buvo. Mano pašnekovas buvo gerai informuotas net ir apie Lietuvos žydų bendruomenės tarpusavio nesutarimus. Aš pats ėmiausi iniciatyvos aptarti ir keblesnius klausimus. Patikinau Izraelio prezidentą, kad visu įstatymo griežtumu kovosime su dar pasitaikančiais antisemitizmo atvejais. Tuomet prezidentas M. Katsavas pareiškė, kad Izraelyje atkreiptas dėmesys į „Respublikos“ laikraštyje publikuojamus antisemitinius straipsnius.

Pasakiau prezidentui ir savo sprendimo nevykti į Maskvą gegužės 9-ąją priežastis. M. Katsavas atsakė, kad visiškai mane supranta.

„Yad Vashem“ muziejaus atidarymo iškilmės buvo išties įspūdingos. Truko aštuonias valandas, dalyvavo keli tūkstančiai svečių. Išklausėme daugybę kalbų, koncertų. Kad ir koks šiltas Izraelio klimatas, net kiek sušalome.

Vakare per Izraelio prezidento surengtą vakarienę galėjau pasikalbėti su keliolikos valstybių vadovais ir vis paaiškindavau, kodėl nevyksiu į gegužės 9-osios iškilmes. Nė vienas pašnekovas neprieštaravo mano argumentams, priešingai, Skandinavijos šalių vadovai net sakė, kad būtų buvę nustebinti, jei aš Maskvoje stebėčiau rusų karinį paradą. Nelauktai net ir Rusijos užsienio reikalų ministras labai mandagiai bendravo ir nė žodžiu neužsiminė apie mano sprendimą nevykti į Maskvą.

2005 metų kovo 16 diena, Tel Avivas. Vakar vakare susitikau su Izraelio litvakų bendruomenės atstovais. Girdėdamas užuominų, kad Lietuva bus puolama dėl stringančio žydų turto grąžinimo, laukiau įtempto ir sunkaus pokalbio. Nieko panašaus nenutiko. Susitikimas buvo išskirtinai mandagus ir neišgirdau jokių priekaištų. Apie žydų turto grąžinimą nė nebuvo užsiminta. Litvakų atstovai tik mandagiai išsakė nuoskaudą, kad jiems neleidžiama turėti dvigubos pilietybės – tapti Lietuvos piliečiais neatsisakant Izraelio paso. Vienas susitikimo dalyvių, kalėjęs sovietų lageryje Sibire, sakė: „Kiek čia mūsų telikę, o ir mes – kiek tegyvensime? Kuo mes, žydai, buvę Lietuvos piliečiai, pavojingi, kad mums nesuteikiama pilietybė?“

Jokių pažadų nedalijau. Tik pasakiau, kad jei Seimas priims įstatymo pataisas, leidžiančias jiems turėti dvigubą pilietybę, aš tam pritarsiu ir pasirašysiu tokį teisės aktą. Daugiau nieko nežadėjau.

Pagerbiant Holokausto aukas.

Nustebau, kad kai kurie Lietuvos laikraščiai, informuodami apie šį susitikimą, visiškai nuklysta į lankas. Net pasigirdo politikų priekaištų, paremtų prielaidomis ir išsigalvojimais. Šnekamos nesąmonės, tarsi prezidentas jau būtų atidavęs žydams pusę Lietuvos. Visus pralenkė „Respublika“, itin gąsdindama tautą ir kurstydama antisemitines nuotaikas. Susidaro įspūdis, kad nei mano pareiškimų, nei susitikime dalyvavusių asmenų komentarų nenorima nė girdėti.

Tel Avive, kur įsikūrusi Lietuvos ambasada, šiandien susitikau su spaudos ir televizijos žurnalistais, kalbėjomės apie mūsų šalies ir Izraelio santykių perspektyvas.

2005 metų kovo 17 diena, Praha–Vilnius. Iš Izraelio namo skridome per Prahą. Čia tris valandas turėjome laukti skrydžio į Vilnių. Šį laiką skyrėme susitikimui Lietuvos ambasadoje su Čekijos prezidento Václavo Klauso asmeniniu atstovu. Jis, perdavęs prezidento sveikinimus, jo vardu domėjosi mūsų regiono politiniais procesais, santykiais su Rusija. Aš taip pat paprašiau perduoti V. Klausui, kad Lietuva labai nori stiprinti politinį, ekonominį ir kultūrinį bendradarbiavimą su Čekija.

Vilniuje mane pasitiko būrys žurnalistų ir puolė kamantinėti vienintele tema: apie žydų pretenzijas Lietuvai. Kad ir ką atsakyčiau, jie, atrodė, iš anksto žino visus atsakymus ir savo „tiesą“. Susidaro įspūdis, kad gyvename susikurtų vaizdinių pasaulyje ir girdime, matome tik tai, ką norime girdėti ir matyti. Kai susitinki su užsienio šalių politikais, ekspertais, išgirsti kuo palankiausių atsiliepimų apie savo politinius sprendimus, o namie vietiniai „išminčiai“ vis moko: „Valdas Adamkus nežino, kaip oriai europietiškai elgtis.“ Tik kai pagalvoji – tiems europietiškumo mokytojams geriau jau būtų neprasižioti, nes vyžos net iš burnos kyšo.

2005 metų kovo 18 diena, Vilnius. Baigiantis dienai priėmiau dviejų naujų Konstitucinio Teismo teisėjų priesaiką. Jų turėjo būti trys. Tačiau, man dar būnant Jeruzalėje, Seimas atmetė mano pasiūlytą profesorės Tomos Birmontienės kandidatūrą (54 parlamentarams balsavus „prieš“, 53 „už“). Paksistai apkaltino ją sovietiniais laikais parašius daktaro disertaciją, kurios įvade, pagal to meto privalomą tvarką, giriama komunistų partija. Tarsi Seimo nariai būtų atvykę iš kito pasaulio ir neturėtų jokios nuovokos apie sovietmetį.

2005 metų kovo 21 diena, Vilnius. Gavome pranešimą iš Lietuvos ambasados Vašingtone, kad prezidentas George’as W. Bushas, vykdamas į Maskvą, gegužės 7 dieną ketina užsukti į Rygą. Mūsų Užsienio reikalų ministerija tai

vertina neigiamai, nes atrodys, kad Latvija sulaukė JAV paramos ir pagyrimo už prezidentės Vairos Vykės-Freibergos sprendimą, įsiteikiant Maskvai, vykti į stalininės Sovietų Sąjungos pergalės prieš hitlerinę Vokietiją minėjimą. Neabejoju, kad žiniasklaidoje kils komentarų banga. Man tai nemaloni žinia. Mėginsime išsiaiškinti tokio JAV prezidento ketinimo priežastis.

2005 metų kovo 23 diena, Vilnius. Vakar sužinojau, kad George'as W. Bushas jau tvirtai apsisprendęs gegužės 7 dieną atvykti į Rygą. Vašingtonas laukia mano ir Estijos prezidento Arnoldo Rüütelio atsakymo, ar mes sutinkame atvykti į Latviją ir visi trys Baltijos šalių vadovai drauge susitikti su JAV prezidentu.

Paskambinau į Taliną. Pasitarę su A. Rüüteliu, nutarėme, kad vyksime į Rygą. Apie 15 valandą man paskambino V. Vykė-Freiberga. Patikinau ją, kad dalyvausiu gegužės 7 dieną susitikime su prezidentu G. W. Bushu, bet tuomet jau nemanau, jog būtų tikslinga atvykti į Latviją ir gegužės 4-ąją, kai bus minimos šios šalies Nepriklausomybės atkūrimo metinės. V. Vykė-Freiberga tam pritarė.

Ji taip pat užsiminė, kad nepriima kvietimo kovo 29 dieną atvykti į Taliną, nes yra labai užsiėmusi. Atsakiau, kad aš skrisiu susitikti su A. Rüüteliu. Turiu prisipažinti, kad nesuprantu pastarojo meto Latvijos prezidentės politikos. Susidaro įspūdis, kad ji kone sąmoningai griauna glaudesnį Baltijos šalių bendradarbiavimą. Juk kovo 29-ąją ir mano dienotvarkė perkrauta, nes švenčiamos pirmosios įstojimo į NATO metinės, bet 14.30 išskrisiu į Taliną ir naktį grįšiu namo. Kai yra noro ką nors daryti, surandi ir laiko.

Baigiantis dienai, paskambino prezidentas Viktoras Juščenka. Jis papasakojo apie susitikimą su prezidentu Vladimiru Putinu, o aš jį informavau apie tai, kad prezidentas G. W. Bushas lankysis Rygoje ir susitiks su Baltijos šalių vadovais.

V. Juščenka mane nustebino pranešdamas, kad gegužės 9-ąją nedalyvaus iškilmėse Maskvoje, nes atvyks gegužės 8-ąją ir tos pačios dienos vakare grįš į Kijevą.

2005 metų kovo 24 diena, Vilnius. Nemaloniai nustebino Rusijos ambasadoriaus Lietuvoje Boriso Cepovo interviu „Respublikoje". Tai tikrai nediplomatiškas, gal net provokuojantis, niekinantį požiūrį į mūsų šalį rodantis pasisakymas. Diplomatai paprastai taip nekalba, o štai B. Cepovas tiesiai šviesiai mums žiebia: „Lietuvoje daugelį sprendimų lydi skandalai ir bloga atmosfera: kas nors ko nors pasiklausė, įskundė. Net susidaro įspūdis, kad tai ne šalis, o skandalų mėgėjų susibūrimo vieta: laksto, ieško kompromituojančios medžiagos, suranda, sudeda, reikiamu momentu paviešina. Tada visi purvini ir laimingi sėdi, kad neliko nė vieno švaraus."

Nežinau, ką ir manyti. Greitai paaiškės, kas tai: Kremliaus požiūrio išsakymas ar asmeninė ambasadoriaus nuomonė. Aišku, užsienio šalies atstovas negali leisti sau kalbėti tokiu tonu apie šalį, kurioje reziduoja. Manau, kad B. Cepovo tarnybos Lietuvoje dienos suskaičiuotos.

2005 metų kovo 29 diena, Talinas. Prabėgo Velykos, bet pažvelgęs pro langą gali pamanyti, kad atėjo Kalėdos – Turniškėse kiek akys mato žemė nuklota sniegu.

Šiandien pirmosios metinės, kai Lietuva – NATO narė. Prezidentūroje surengėme priėmimą. Dalyvavo apie 300 svečių. Krito į akis, kad nebuvo nei Rusijos ambasadoriaus, nei kurio kito jų diplomato.

Palikęs svečius, išskubėjau į oro uostą, nes 15 valandą jau turėjau būti Taline.

Per tris valandas, praleistas su Estijos prezidentu Arnoldu Rüüteliu, aptarėme dvišalio bendradarbiavimo klausimus, gegužės 9-osios iškilmių Maskvoje sukeltas prieštaras ir nemalonią situaciją, kurioje atsidūrėme dėl Latvijos prezidentės Vairos Vykės-Freibergos atšiaurios laikysenos. Nutarėme į jos dygų elgesį nereaguoti, neatsakyti tuo pačiu.

2005 metų kovo 31 diena, Vilnius. Seimui pakartotinai pateikiau Tomos Birmontienės kandidatūrą į Konstitucinio Teismo teisėjus. Vakar skambinau Seimo frakcijų seniūnams ir prašiau pritarti mano sprendimui. Išgirdau pažadų remti mano pasirinktą kandidatę. Tai šiandien pasitvirtino – Seimas 68 balsais prieš 59 patvirtino T. Birmontienę Konstitucinio Teismo teisėja.

2005 metų balandžio 1 diena, Vilnius. Pasaulis susirūpinęs seka pranešimus apie popiežiaus Jono Pauliaus II sveikatos būklę. Jis nedalyvavo šių metų Velykų apeigose, o šįryt Vatikanas pranešė, kad jo sveikata dar pablogėjo, tapo net kritiška. Jau suteiktas Paskutinis patepimas. Atrodo, kad 84 metų Šventasis Tėvas baigia savo gyvenimo kelią, kuriuo nuosekliai ir tvirtai eidamas jis tapo labiausiai pasaulyje gerbiama asmenybe.

Šiandien Alma išskrido į Kopenhagą švęsti viso pasaulio vaikų mylimo rašytojo Hanso Christiano Anderseno gimimo 200-ųjų metinių. Jai suteiktas šio jubiliejaus minėjimo ambasadorės vardas, be to, ji – Danijos karalienės Margrethe II garbės viešnia.

2005 metų balandžio 2 diena, šeštadienis, Vilnius. Vakar viso pasaulio žiniasklaida per naktį be paliovos skelbė vis naujus pranešimus apie mirštančio

popiežiaus Jono Pauliaus II sveikatos būklę. Nesitraukiau nuo televizoriaus iki vidurnakčio. Jau nebėra vilčių, kad šis didis žmogus dar galėtų pakilti iš ligos patalo. Daugiatūkstantinės minios susirinko Vatikane prie Šv. Petro bazilikos. Rengdamasis neišvengiamam atsisveikinimui su Šventuoju Tėvu, suredagavau pareiškimą spaudai ir užuojautos telegramų tekstus Vatikanui bei lenkų tautai.

Šiandien, šeštadienį, vėl viso pasaulio dėmesys sutelktas į Vatikaną. Popiežiaus sveikatos būklė kritinė: praranda sąmonę, atsigauna ir vėl jos netenka. Viso pasaulio bažnyčiose meldžiamasi už Joną Paulių II.

O Lietuvoje šiandien pirmoji tikrai pavasariška diena. Šviečia saulė, tirpsta sniegas ir upeliais teka vanduo. Dar viena kita tokia diena, ir sniego visai nebeliks.

Rašydamas šias eilutes, išgirdau: Vatikanas pranešė, kad popiežius Jonas Paulius II mirė 22:37 Lietuvos laiku...

Pasaulis neteko žmogaus, kuris visu savo gyvenimu liudijo Tiesą, Artimo meilę, Taurumą ir skleidė žmonijai Evangelijos šviesą. Jono Pauliaus II asmenybė buvo didžiulė malonė Lietuvai. Mūsų šaliai jis rodė išskirtinį dėmesį, ne kartą pasauliui priminė mūsų tautos laisvės siekį.

2005 metų balandžio 3 diena, sekmadienis, Vilnius. Aštuntą ryto Lietuvos radijo tiesioginiame eteryje iš namų kalbėjau apie netektį mirus popiežiui Jonui Pauliui II. Telefonas skambėjo be perstojo. Vienuoliktą ryto jau buvau Prezidentūroje. Iš čia pėsčiomis nuėjome iki Arkikatedros, kur 12:30 visi Lietuvos vyskupai laikė mišias už popiežių Joną Paulių II.

Šiandien 15 valandą Prezidentūroje planavome surengti tradicinę Atvelykio šventę maždaug trims šimtams Almos fondo globojamų mokyklų vaikų. Programoje buvo numatyti ir šokiai, dainos, žaidimai. Nusprendėme neatšaukti šventės dėl gedulo, nes vaikai labai jos laukė, bet, aišku, atsisakėme linksmybių. Iš pradžių mokiniams buvo aprodytas Vilnius, vėliau juos pavaišinome, tuomet pakvietėme į Prezidentūros kiemą ir čia aš, juos pasveikinęs, papasakojau apie pasaulio netektį mirus popiežiui Jonui Pauliui II. Išdaliję dovanėles, šventę baigėme, šįkart be įprastinio koncerto ir linksmybių.

O dabar iki išnaktų žiūriu televizijų transliacijas iš Vatikano.

2005 metų balandžio 5 diena, antradienis, Vilnius. Penktadienį šeštą valandą ryto išskrisime į Vatikaną atsisveikinti su popiežiumi Jonu Pauliumi II. Pakviečiau kartu vykti ir Algirdą Brazauską. Žinoma, atsirado šimtai norinčių skristi su mumis ir dar reiškiančių dideles pretenzijas – tiek iš Seimo „pozicijos“, tiek iš „opozicijos“. Deja, į mažą lėktuvėlį dar gali tilpti tik trys asmenys.

Prieš vidurdienį nuvykau į Vatikano nunciatūrą ir į užuojautos knygą įrašiau tokius gedulo žodžius: „Didžiajam Bažnyčios Ganytojui Jonui Pauliui II, XX amžiaus Apaštalui, grįžus į Dangiškojo Tėvo globą, visos lietuvių tautos vardu reiškiu nuoširdžią užuojautą.“

2005 metų balandžio 6 diena, Vilnius. Šv. Jonų bažnyčioje 17 valandą prasidėjo Jono Pauliaus II atminimo vakaras. Kalbėjau aš, ministras pirmininkas A. Brazauskas, profesoriai V. Daujotytė ir E. Gudavičius, H. Kobeckaitė, A. Gailius, N. Putinaitė, poetas J. Marcinkevičius. Giedojo Kauno valstybinis choras. Bažnyčia buvo pilnutėlė. Jaudinantis, orus minėjimas, kurį galėjo stebėti visa Lietuva, – transliavo televizija ir radijas.

2005 metų balandžio 7 diena, ketvirtadienis, Vilnius. Artėjant pirmajam šios mano kadencijos metiniam pranešimui Seime, Prezidentūroje tvyro didelė įtampa. Taip yra todėl, kad manęs netenkina parengtas pranešimo projektas. Laiko liko visiškai nedaug – kitą savaitę, antradienį, jau turiu kalbėti Seime. Paėmęs pieštuką, ėmiau taisyti tekstą. Nurodęs, kuriose vietose ir ką reikia keisti, pasakiau štabui, kad daugiau dėl pranešimo turinio jau nebus diskutuojama. Prisiimu visą atsakomybę už tai, kas bus pasakyta Seime.

Man pranešė, kad Vilniaus apygardos teismo pirmininkas Artūras Šumskas, remdamasis diplomatinį imunitetą garantuojančia Vienos konvencija, atsisakė sankcionuoti diplomatine tarnyba prisidengusių užsienio agentų sekimą – neleido klausytis jų pokalbių... Mano patarėjai, remdamiesi tarptautinės teisės specialistų nuomone, tvirtina, kad tokia Vienos konvencijos interpretacija klaidinga. Diplomatinis imunitetas nereiškia, kad, juo prisidengę, užsienio agentai gali laisvai užsiimti šnipinėjimu. O vakar baigėsi leidimas klausytis įtariamų Baltarusijos agentų pokalbių. Pagal Vilniaus apygardos teismo logiką, nuo šiol jie gali šnipinėti net nestebimi ir nevaržomi.

Pasikviečiau Aukščiausiojo Teismo pirmininką Vytautą Greičių ir Vilniaus apygardos teismo pirmininką Artūrą Šumską. Pastarojo paprašiau paaiškinti sprendimo nesankcionuoti klausymosi motyvus. Tiesiai pasakiau, kad tai kelia grėsmę Lietuvos valstybei. Po pusvalandžio aiškinimosi išgirdau, kad teismas leis klausytis šnipų pokalbių.

2005 metų balandžio 8 diena, penktadienis, Vatikanas. Jau 5:15 ryto su Alma atvykome į oro uostą. Su mumis skrenda Algirdas Brazauskas, Vytautas Landsbergis, Česlavas Okinčicas, Rita Grumadaitė ir mano apsaugos karinin-

kas Gintaras Januška. Po trijų valandų skrydžio 7:30 Italijos laiku nusileidome Romos Čampino oro uoste.

Romoje jau tikras pavasaris: žaliuoja medžiai, žydi gėlės. Mes su policijos motociklininkų eskortu tiesiog skriejame visu keliu iki Vatikano – jo link vedančios Romos gatvės atitvertos miesto gyventojams, reisiniai lėktuvai nukreipti į kitus oro uostus ir sukurtas savotiškas laisvas koridorius viso pasaulio šalių delegacijoms. Laukiama, kad pareikšti paskutinės pagarbos Jonui Pauliui II atvyks apie porą šimtų valstybių vadovų. Iš viso į Romą gali suplaukti iki 4 milijonų žmonių, norinčių atsisveikinti su Šventuoju Tėvu.

Į Šv. Petro aikštę patekome per vidinį kiemą. Nors iki apeigų pradžios dar buvo likę vos ne pora valandų, visur, kur pažvelgsi, didžiulė aikštė pritvinusi žmonių, plaikstosi gausybė Lenkijos vėliavų. Mūsų su Alma vieta prie pat altoriaus, antroje eilėje. Aplinkui – daugiausia man jau seniai pažįstami valstybių vadovai. Kiek kairiau už manęs sėdi princas Charlesas, kuris šiandien turėjo susituokti, bet nukėlė vestuves rytdienai.

Apeigos truko tris valandas ir buvo stebinamai santūrios – ąžuolinis karstas pastatytas priešais altorių ir jokių gėlių. Paprasta, dvasinga, oru – taip, koks ir buvo visas Jono Pauliaus II gyvenimas.

Atsisveikinant su Jonu Pauliumi II. Vatikanas, 2005 m. balandžio 8 d.

Kai akimis lydėjome pro mus į Bazilikos požemius nešamą karstą, skausmingai suplazdėjo širdis: Jisai išėjo.

Po apeigų lėtai judėjome automobilių link. Iš Bazilikos išėjome tylomis drauge su kardinolu Audriu Bačkiu, Jolanta ir Aleksanderiu Kwaśniewskiais, Latvijos prezidente Vaira Vyke-Freiberga, Vokietijos prezidentu Horstu Köhleriu, Danijos ir Švedijos karalienėmis.

2005 metų balandžio 10 diena, sekmadienis, Vilnius. Krapnoja pavasarinis šiltas ir lengvas lietutis. Visą rytą tvarkiau popierius, peržvelgiau spaudą. Kitą dienos dalį skyriau metiniam pranešimui, užrašinėjau pastabas. Norisi tiek daug pasakyti, o reikėtų neviršyti 30 minučių. Be to, ne viską ir gali sakyti, jei nenori sukelti politinės audros, kurių ir taip mūsų gyvenime – per akis. Nuo lapkričio mėnesio, kai susirinko šios kadencijos Seimas, daugiausia laiko iššvaistyta visokiems skandalams, etikos pažeidimams tirti, tarpusavio santykiams aiškintis, o konstruktyvus parlamentinis darbas nuolat stringa. Tačiau jeigu viską, ką manau, sakyčiau tiesiai šviesiai, turbūt tik paskatinčiau triukšmą žiniasklaidoje, politinę sumaištį ir rietenas. Kai kalbėsiu diplomatiškiau, išgirsiu priekaištų, kad esu neryžtingas, remiu valdančiąją daugumą. Bet viskam savas laikas. Eisiu savo keliu.

2005 metų balandžio 11 diena, Vilnius. Padariau paskutines pataisas metiniame pranešime. Tekstas jau atiduotas vertėjams ir išverstas į anglų kalbą bus įteiktas Lietuvoje akredituotiems ambasadoriams, kad jie galėtų suprasti, ką sakau, kai klausysis mano kalbos Seime. Prieš man pradedant skaityti pranešimą, 300 jo kopijų bus išdalyta parlamentarams ir žurnalistams, bet ne anksčiau.

Jau vakar man skambino partijų vadovai ir mėgino iš anksto gauti metinio pranešimo tekstą. Tvirtai laikomės nustatytos tvarkos – niekam nedarom jokių išimčių, nei politikams, nei žurnalistams.

Po pietų į Prezidentūrą atvyko užsienio reikalų ministras Antanas Valionis. Jis mane informavo apie praėjusį savaitgalį Maskvoje įvykusį jo privatų susitikimą su Rusijos užsienio reikalų ministru Sergejumi Lavrovu. Kalbėjosi jie tik dviese. Sutarta neaštrinti padėties ir nekomentuoti Rusijos ambasadoriaus Boriso Cepovo išsišokimo. Maskva šį reikalą tyliai sutvarkys pati.

S. Lavrovas neišsakė jokių priekaištų dėl mano sprendimo nevykti gegužės 9-ąją į Maskvą. Jis esą net pareiškė, kad jiems, rusams, buvo mielesnis mano laiškas, paaiškinantis, dėl kokių priežasčių negaliu priimti Kremliaus kvietimo, nei Latvijos prezidentės argumentai, kodėl ji nusprendė dalyvauti iškilmėse.

2005 metų balandžio 12 diena, Vilnius. Perskaičiau pirmąjį šioje kadencijoje metinį pranešimą. Štabui teko intensyviai dirbti jį rengiant, kone iki paskutinės minutės. Pataisų dar padariau net kai pranešimo tekstas buvo atiduotas dauginti.

Vakarop žiniasklaida jau paskelbė atsiliepimų apie pranešimą. Dauguma – pozityvūs, dalis net labai palankiai vertina mano mintis. Žinoma, yra ir mėginimų sumenkinti tai, kas pasakyta. Kitaip Lietuvoje ir būti negali. Pats neabejoju, kad atlikau savo pareigą taip, kaip privalėjau: pagal Konstituciją prezidentas nevykdo politinių programų, bet stebi krašto gyvenimą, analizuoja ir metiniame pranešime pateikia išvadas.

2005 metų balandžio 15 diena, Vilnius. Prieš kelias dienas mano sekretorė Božena pranešė, kad skambino premjeras Algirdas Brazauskas ir prašė susitikti, bet konfidencialiai. Manydamas, kad geriausia tai būtų padaryti mano namuose, pakviečiau jį drauge papusryčiauti. Šiandien taip ir padarėme.

Iš pradžių kalbėjomės apie vakar Seime jo perskaitytą Vyriausybės ataskaitinį metinį pranešimą. Būtent premjeras turi atsiskaityti už ministrų kabineto darbą per praėjusius metus, o prezidentas išdėsto savo požiūrį ir padėties valstybėje vertinimą. Vakarykštis Vyriausybės vadovo pranešimas žiniasklaidoje smarkiai pešiojamas, ir jautėsi, kad A. Brazauskas skaudžiai reaguoja į kritiką. Tačiau ne tai buvo svarbiausia mūsų pokalbio tema.

A. Brazauskas skundėsi, kad labai sunku dirbti šioje valdančiojoje koalicijoje, ir galiausiai prabilo, kad... rimtai svarsto, ar nebūtų laikas jam pasitraukti. Esą taip pasielgti labai ragina ir Kristina.

Negana to, jis sakė, kad partijoje ima „triukšmauti“ ir jaunieji, patys norintys būti vadais. „Kam man to reikia, pasitrauksiu, tegul sau vadovauja“, – apmaudžiai kalbėjo A. Brazauskas.

Jis jau galvoja ir apie būsimo premjero kandidatūrą. „Tik jokiu būdu ne Viktoras“, – perspėjo mane.

„Man atrodo, tinkamiausias būtų Zigmas Balčytis. Jau turi politinės patirties, geras administratorius, moka anglų kalbą...“ – ėmė vardyti savo rekomenduojamo kandidato privalumus.

Prisipažinsiu, nelabai nustebau išgirdęs A. Brazausko svarstymus. Todėl iškart pasakiau, kad jo jausmus gerai suprantu, bet Vyriausybės kaita dabar Lietuvai būtų žalinga. Ypač tai gali pakenkti mums stengiantis jau 2007 metais įsivesti eurą. Raginau A. Brazauską neskubėti atsistatydinti ir žadėjau drauge ieškoti problemų sprendimo būdų, pirmiausia – rengiant mokesčių reformą. Siūlymams didinti pelno apmokestinimą nuo 15 iki 19 proc. nepritariu, bet jei

dėl to kiltų Vyriausybės krizė ir būtų pakenkta valstybės stabilumui, svarstyčiau ir didesnių mokesčių galimybę.

Sutarėme su A. Brazausku nuolat tiesiogiai palaikyti ryšį ir drauge užkirsti kelią mėginimams pradėti valstybės stabilumui pavojų keliantį „politinį futbolą“.

Ryte atvažiavęs į darbą, išsikviečiau ekonomikos patarėją Ramūną Vilpišauską ir įpareigojau per dvi savaites apsvarstyti mokesčių problemas ir mane informuoti apie galimus sprendimų būdus.

Visą likusią dienos dalį rengiausi būsimai NATO šalių užsienio reikalų ministrų konferencijai, kitą savaitę įvyksiančiam JAV valstybės sekretorės Condoleezzos Rice vizitui Lietuvoje ir antradienį numatytai savo kelionei į Briuselį.

2005 metų balandžio 19 diena, Briuselis. Kai Seimas ir Vyriausybė niekaip nesusitaria dėl finansinės politikos, nutariau, nuvykęs vizito į Briuselį, susitikti su mūsų eurokomisare Dalia Grybauskaite, atsakinga už visos ES biudžetą, ir pasikalbėti apie Lietuvos finansų reikalus.

Prieš susitikimą su Dalia Grybauskaite gavau žinią iš Lietuvos, kad finansų ministras Algirdas Butkevičius įteikė premjerui Algirdui Brazauskui atsistatydinimo pareiškimą. Esą sklinda gandai, kad valdančioji koalicija subyrės, kris Vyriausybė ir prisidengus tokia krize bus mėginama pašalinti patį A. Brazauską. Mat jaunesniosios kartos socialdemokratai įžvelgė galimybę perimti valdžią partijoje, todėl jie net griebiasi visokių veiksmų, galinčių destabilizuoti politinę padėtį šalyje.

Susitikimas su eurokomisare Dalia Grybauskaite. Briuselis, 2005 m. balandžio 19 d.

Nutariau nedelsdamas paskambinti A. Butkevičiui. Jis patvirtino žinią, kad įteikė premjerui A. Brazauskui atsistatydinimo pareiškimą. Paprašiau nekaitinti ir taip įkaitusios politinės atmosferos, susilaikyti nuo naujų pareiškimų spaudai bent iki rytojaus, kol aš grįšiu į Vilnių.

Į pokalbį įsitraukė Dalia Grybauskaitė ir paragino A. Butkevičių atsižvelgti į galimą tarptautinę reakciją. Finansų ministro atsistatydinimas gali neigiamai atsiliepti Lietuvos planams jau 2007 metais įsivesti eurą.

Po pokalbio su A. Butkevičiumi paskambinau dar ir A. Brazauskui. Paprašiau ieškoti politinių kompromisų ir įtikinti koalicijos partnerius, kad ir jie elgtųsi konstruktyviai.

Vakare 50 kilometrų nuo Briuselio esančio Šarlerua krepšinio arenoje žiūrėjau ULEB taurės finalo rungtynes tarp graikų Kozanės „Makedonikos" ir „Lietuvos ryto". Nepamirštami įspūdžiai! Laimėjome 78:74. Kovėsi ne tik krepšininkai, bet ir mūsų krepšinio sirgaliai. Lietuvių į Šarlerua atvyko turbūt apie 7 tūkstančius, ir, palaikydami savo komandą, aiškiai perrėkėme graikus. Kai kurie net smarkiai prikimo.

Viešėdami Briuselyje, išgirdome žinią: Vatikane pro Siksto koplyčios kaminą kyla balti dūmai. Per vieną trumpiausių istorijoje konklavų 265-uoju Romos katalikų bažnyčios popiežiumi 115 kardinolų išrinko 78 metų Josephą Ratzingerį. Jis pasivadino Benediktu XVI.

2005 metų balandžio 20 diena, Vilnius. Šiandien Vilniuje renkasi visų NATO valstybių užsienio reikalų ministrai. Tiesiai iš Maskvos po susitikimo su prezidentu Vladimiru Putinu atskrenda JAV valstybės sekretorė Condoleezza Rice. Atvyks ir ES diplomatijos vadovas Javieras Solana.

Pirmą kartą NATO šalių užsienio reikalų ministrų posėdis vyksta ne Briuselyje, o vienos Aljanso narės sostinėje. Pasaulio žiniasklaidos dėmesys nukreiptas į Vilnių – atvyko per 500 žurnalistų. Tai neabejotinai didžiausio susidomėjimo sulaukęs tarptautinis įvykis Lietuvoje po prezidento George'o W. Busho vizito 2002-ųjų lapkritį.

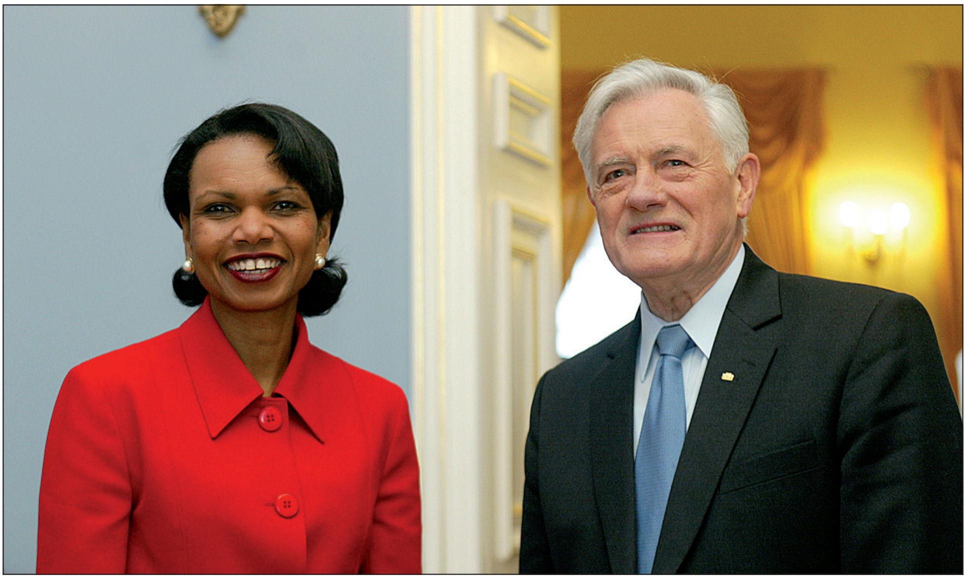
Condoleezzą Rice turėjau sutikti Prezidentūroje tik 17:30, o iki tol, grįžęs iš Briuselio trečią nakties, nuo pat ryto užsiėmiau finansų ministro sukeltos krizės gesinimu. Pirmiausia paskambinau Algirdui Brazauskui. Jis patvirtino turįs A. Butkevičiaus atsistatydinimo pareiškimą, bet dar nepasirašęs, ir jau neatrodė taip depresyviai nusiteikęs kaip per vakarykštį mūsų pokalbį. A. Brazauskas pasakė, kad 13 valandą prasidės Vyriausybės posėdis, kuriame bus svarstomas mokesčių reformos projektas. Pasiūliau atskirai svarstyti fizinių asmenų pajamų mokesčio

sumažinimą ir naujų mokesčių įvedimą. Tai leistų skirtingas koalicijos partijų pozicijas ginantiems ministrams kiek atvėsti nuo ginčų iškart visais klausimais.

Po šio pokalbio paskambinau ūkio ministrui Viktorui Uspaskichui ir raginau jo vadovaujamą partiją laikytis konstruktyviai ir vengti retorikos, kuri kurstytų politinę įtampą. Jis pritarė viskam, ką sakiau.

Vidurdienį mano kviečiamas į Prezidentūrą atvyko finansų ministras A. Butkevičius. Pusvalandį kalbėjome apie įvairius mokesčių keitimo variantus, kurie leistų vykdyti biudžeto įsipareigojimus, nepažeidžiant Lietuvos fiskalinių įsipareigojimų bei eurui įvesti 2007 metais privalomų Mastrichto kriterijų. A. Butkevičius laikėsi savo siūlymų, nors, atrodė, buvo nusiteikęs ieškoti kompromisų. Iš Prezidentūros jis išvyko į Vyriausybės posėdį. Man nuojauta sakė, kad neverta nusiteikti optimistiškai. Ir neapsirikau – po Vyriausybės posėdžio man pranešė, kad mano siūlymų ministrai neparėmė ir Seimui svarstyti bus perduotas jų parengtas mokesčių keitimo projektas, kuriam nemažai parlamentarų nepritaria. Vadinasi, kybos Damoklo kardas, kad, Seimui atmetus siūlomą mokesčių reformą, Vyriausybė gali ir kristi. O A. Butkevičius toliau eis finansų ministro pareigas, bet tik iki gegužės vidurio.

18 valandą į Prezidentūrą atvyko C. Rice. Ją lydėjo septyni delegacijos nariai. Papasakojau svečiams apie Lietuvos užsienio politiką regione, santykius su Rusija ir Baltarusija. JAV valstybės sekretorė savo ruožtu informavo mane apie

JAV valstybės sekretorės Condoleezzos Rice sutikimas Prezidentūroje. Vilnius, 2005 m. balandžio 20 d.

Vilniaus konferencijos dalyviai išsirikiavo bendrai nuotraukai.

pokalbius Maskvoje su prezidentu V. Putinu. Ji esą griežtai pareiškusi, kad JAV aktyviai gins demokratijos principus Rytų Europoje ir visame pasaulyje, o tai taikoma ir Baltarusijai.

C. Rice padėkojo man už vykdomą aktyvią politiką regione ir labai pritarė mano ketinimui dalyvauti balandžio 21–22 dienomis Kišiniove rengiamame GUAM šalių (Gruzija, Ukraina, Azerbaidžanas, Moldova) vadovų susitikime. Privačiai pasikalbėjome su valstybės sekretore ir apie JAV politikos aktualijas, ir apie mano sprendimą nevykti į gegužės 9-osios iškilmes Maskvoje. Išgirdau tik pritariamus žodžius.

Be kita ko, apie tai kalbėjausi ir su J. Solana, jis taip pat lankėsi Maskvoje. Esą V. Putinas pareiškęs, kad mano sprendimas jį užgavo.

Spėjau pabendrauti ir su Vilniuje viešinčiais NATO valstybių užsienio reikalų ministrais, taip pat Aljanso generaliniu sekretoriumi Jaapu de Hoopu Schefferiu. Visi labai palankiai atsiliepia apie viešnagę. Mums padėjo ir gamta – švietė saulė, dvelkė pavasariška gaiva.

2005 metų balandžio 22 diena, Kišiniovas. Į Kišiniovą užsakomuoju reisu drauge su mūsų delegacija skrido ir 12 žiniasklaidos atstovų. Dėl prasto oro nusileidome pusvalandžiu vėliau, nei planuota. Bet dienotvarkei tai nepakenkė. Vėlavo ir Ukrainos, Rumunijos, dar kelių šalių delegacijos. Kone iki paskutinės akimirkos nebuvo aišku ir kaip skrisime – tik skrydžio išvakarėse, vakare, Baltarusija davė leidimą kirsti jos oro erdvę.

Atskridęs tuoj pat susitikau su Moldovos prezidentu Vladimiru Voroninu. Aptarėme dvišalius santykius, mūsų talkininkavimą Kišiniovui siekiant ilgainiui įstoti į ES.

Vėliau vienas po kito vyko susitikimai su Gruzijos, Rumunijos, Azerbaidžano ir Ukrainos prezidentais. Su Viktoru Juščenka aptarėme ir jo vizito į Lietuvą gegužės 15-ąją dienotvarkę.

Kalbėdamas GUAM konferencijoje pabrėžiau, kad šis valstybių susivienijimas gali atlikti labai svarbų vaidmenį regiono politiniame gyvenime, taip pat raginau šalis griežtai pasisakyti prieš autoritarinį A. Lukašenkos režimą Baltarusijoje.

Ši mano kalba buvo palankiai išklausyta konferencijos dalyvių, bet sulaukė žaibiškos ir piktos Minsko reakcijos. Mat visas kalbas tiesiogiai transliavo Moldovos televizija, o jos laidas galima matyti ir kaimyninėse šalyse.

Nutarėme, kad kelionei namo neprašysime leidimo kirsti Baltarusijos oro erdvę. Teko skristi ilgesniu keliu – per Lenkiją, bet nepriklausėme nuo Minsko malonės.

2005 metų balandžio 24 diena, sekmadienis, Vatikanas. Šiandien ryte lydimas Almos ir patarėjų Edmino Bagdono, Ritos Grumadaitės bei Irenos Vaišvilaitės atskridau į Romą dalyvauti popiežiaus Benedikto XVI inauguracijoje.

Važiuojant iš oro uosto į Vatikaną jautėsi, kad šįsyk nėra tokio svečių antplūdžio kaip per Jono Pauliaus II laidotuves. Naujojo popiežiaus inauguracija vyko toje pačioje vietoje kaip ir atsisveikinimo su pirmtaku ceremonija. Nepajutome, kaip prabėgo tris valandas trukusios iškilmės. Matyt, pamiršti laiką vertė suvokimas, kad esame istorinio įvykio liudytojai. Be to, ceremoniją stebėjome visiškai iš arti, su Alma sėdėjome pirmoje eilėje, gal vos trisdešimt metrų nuo popiežiaus sosto.

Po inauguracijos valstybių vadovai buvo pristatyti Benediktui XVI. Pasveikinęs popiežių, lietuvių tautos vardu pakviečiau atvykti į Lietuvą. Po iškilmių dar apsilankėme Bazilikos požeminėse patalpose esančiame mauzoliejuje ir pagerbėme Jono Pauliaus II amžinojo poilsio vietą.

2005 metų balandžio 28 diena, Vilnius. Artėjant Antrojo pasaulinio karo pabaigos 60-osioms metinėms, pasaulio žiniasklaida vis daugiau dėmesio skiria gegužės 9-osios iškilmėms Maskvoje, ir, aišku, Lietuvos sprendimas jose nedalyvauti sulaukia nemažai komentarų. Labai teigiamai šį mūsų žingsnį įvertino „Washington Post“. Šiandien šia tema daviau interviu Japonijos „TV Asahi“ televizijai ir tarptautinės naujienų agentūros televizijai „Associated Press TV News“.

2005 metų balandžio 29 diena, Vilnius. Vakare pas mus į Turniškes atvažiavo Viktoras Uspaskichas. Jis pats pageidavo susitikti, kai aš paprašiau, kad jo partija paremtų mano siūlymą neįvesti naujų mokesčių. Pažadėjo, bet netesėjo. O Seime užvirė tokios diskusijos, kad net gali sukelti Vyriausybės griūtį. Ateina žinių, kad ir liberalcentristai įsivėlė į šias intrigas. Blogiausia, kad tai gali neigiamai atsiliepti Lietuvos ūkiui.

Kalbėjomės su V. Uspaskichu maždaug tris valandas. Atvirai pasakiau, kad vis garsesnės kalbos apie artėjančią Vyriausybės griūtį ir naują valdančiąją koaliciją man kelia nerimą, nes pakenktų valstybės stabilumui, ir tiesiai paklausiau Viktoro, ar jis nepurena sau dirvos prasimušti į premjero postą.

Aiškaus atsakymo į šį klausimą neišgirdau, bet V. Uspaskichas ėmė kalbėti, kad nėra ko jaudintis, nes neva A. Brazauskui pasitraukus valdančioji koalicija neiširs. „Kalbamės su liberalcentristais. Mums pakaks balsų Seime. Su AMB pasitrauktų tik kokie 6–7 žmonės. Jis nori likti premjeru iki euro įvedimo ir mes tam neprieštaraujame, bet problema – jo paties partija. Tokie veikėjai kaip Olekas seniai trokšta Brazausko galvos, tačiau tai jų vidaus reikalas“, – aiškino V. Uspaskichas.

Ilgokai kalbėjomės apie struktūrinių fondų lėšas. V. Uspaskichas aiškino, kad atėjęs vadovauti Ūkio ministerijai, aptiko visišką chaosą naudojant ES pinigus. Esą visiškai nesirūpinta, kad ši parama padėtų plėtoti smulkųjį ir vidutinį verslą. Jis kategoriškai neigė, kad jo steigiami regionų verslo centrai taps paklusniu jo partijos įrankiu. Nesivaržydamas pasakiau, kad esu visiškai nusivylęs šiuo Seimu, nes dirba jau pusmetį, bet dar nieko doro nenuveikė, skendi skandaluose ir jų svarstymuose. V. Uspaskichas į tai reagavo santūriai, nors pripažino, kad nedaug kuo galima pasidžiaugti. Tačiau jis pagyrė Lietuvos užsienio politiką ir pabrėžė, kad visiškai remia mano sprendimą nevykti į gegužės 9-osios minėjimą Maskvoje.

2005 metų gegužės 2 diena, Vilnius. Vidurdienį susitikau su oficialaus vizito atvykusiu Danijos ministru pirmininku Andersu Foghu Rasmussenu. Mes bendraujame jau keletą metų. Šiandien daugiausia kalbėjomės apie mūsų bendradarbiavimą sprendžiant su ES ir NATO susijusius klausimus. Danija nuosekliai remia Lietuvai svarbius projektus, kuriuos finansuoja Briuselis.

2005 metų gegužės 7 diena, Ryga. Atskridę mažyčiu karo aviacijos transporto lėktuvu, prieš vidurdienį nusileidome Rygos oro uoste. Išlipome. Pasirodo, atsidūrėme per porą šimtų metrų nuo prezidento George’o W. Busho „Boeing“. Apsidairiau – šalia tokio milžino mūsų lėktuvėlis atrodo dar mažesnis ir skurdesnis. Net nudžiugau, kad šalia nieko nėra. Aplink išvis nepastebėjau jokio judėjimo.

Baltijos šalių prezidentų susitikimas su JAV prezidentu George'u W. Bushu. Ryga, 2005 m. gegužės 7 d.

Kuo toliau, tuo įdomiau. Man gerai žinomas kelias nuo Rygos oro uosto iki Prezidentūros buvo neatpažįstamai pasikeitęs: tuščia ir nyku, nei mašinų, nei žmonių. Priemiesčiai – lyg išmirę, sakytum, būtume nusileidę Mėnulyje. Tik privažiavus arčiau centro, krito į akis kas kelis šimtus metrų stoviniuojantys policijos ir karių patruliai. Ir jau atsidūrę miesto centre žiūrime: iš abiejų gatvės pusių – atitvarai iš tinklinių statybos tvorų. Rygos gatvėse nė vieno žmogaus, net darosi nejauku. Pagalvojau: persistengta. Nemanau, kad JAV specialiosios tarnybos reikalavo tokių drastiškų saugumo priemonių.

Pirmiausia susitikome mes, trys Baltijos šalių prezidentai. Tai buvo pirmasis bendravimas akis į akį nuo to laiko, kai išsiskyrė mūsų nuomonės dėl važiavimo į Maskvą. Susėdę pajutome tam tikrą įtampą. Mėgindamas užbėgti galimam kibirkščiavimui už akių, pabrėžiau, kad būtina išsaugoti ir stiprinti kuo glaudesnį Baltijos šalių bendradarbiavimą ateityje. Bet nė žodžiu neužsiminiau apie minėjimą, po poros dienų rengiamą Maskvoje. Nieko ta tema nekalbėjome ir per visą dieną vykusius kitus susitikimus.

Pietavome labai negausiu būreliu – tik keturi prezidentai ir keli jų delegacijų nariai. Lūkuriuodami ką tik atskridusio prezidento George'o W. Busho, kalbėjomės su Arnoldu Rüüteliu. Pirmoji pasirodė JAV valstybės sekretorė Condoleezza Rice ir iškart priėjo prie mūsų. Estijos prezidentui dėl kalbos barjero buvo sunkiau bendrauti, todėl pasikalbėjau su ja kone asmeniškai.

Atvykus G. W. Bushui, labai bičiuliškai pasisveikinome ir per pietus bene daugiausia bendravome. Tuo pasinaudojęs, visiems girdint paprašiau jo, kai susitiks su prezidentu Vladimiru Putinu, aiškiai pasakyti, kad mes nelaukiame jokių Rusijos atsiprašymų. Mums tik reikia, kad Maskva be jokių išlygų viešai pripažintų: Sovietų Sąjunga buvo okupavusi Lietuvą, Latviją ir Estiją. Ir tuomet galėtume užversti tą šiurpų istorijos puslapį ir žvilgsnius nukreipti į ateitį. Prezidentas G. W. Bushas pažadėjo būtinai tą pasakyti.

Per pietus nemažai kalbėjomės apie tarptautinės politikos problemas. JAV prezidentas kelis sykius užsiminė apie Lietuvos vaidmenį sprendžiant regioninius konfliktus, indėlį į kovą su terorizmu.

Vienintelis viešesnis prezidento G. W. Busho susitikimas Rygoje buvo surengtas tik su kviestine publika. Skirtingai nei jam viešint Vilniuje, kur prie Rotušės buvo susirinkę dešimtys tūkstančių žmonių, čia jis pasakė kalbą maždaug 400–500 politikų, visuomenės atstovų ir diplomatų.

Į salę, kur JAV prezidentas rengėsi sakyti kalbą, atvyko ir ponia Laura Bush. Man priėjus su ja pasisveikinti, pirmasis jos klausimas buvo: „O kur ponia Alma?“ Atsakiau, kad, susiklosčius apgailestavimą keliančioms nelauktoms aplinkybėms, jai teko likti namie. O iš tikrųjų latviai tiesiog atsisakė ją priimti. Buvo nemandagiai pareikšta, kad Latvija neturi nei darbuotojų, kurie galėtų globoti mano

Pagerbiant Antrojo pasaulinio karo aukas.

žmoną, nei automobilių atskirai jos viešnagės programai. Aišku, mūsų Užsienio reikalų ministerija šoko gelbėti padėties ir skubiai pranešė, kad Lietuva gali pati pasirūpinti savo prezidento žmona. Bet Alma tokiomis aplinkybėmis atsisakė vykti į Rygą. Galvojant apie savo šalies orumą, kitaip ir negalima pasielgti.

Beje, dėl tokio Latvijos poelgio buvo labai nustebinta JAV ambasada Lietuvoje, kuriai neoficialiai mūsų diplomatai paaiškino, kodėl Alma nevyksta į Rygą.

Estijos prezidento žmona taip pat nelydėjo savo vyro. Kaip supratau, priežastis buvo ta pati, ir estai dėl to buvo labai įsižeidę.

2005 metų gegužės 8 diena, Vilnius. Šiandien visos šalys, išskyrus Rusiją, mini tikrąją Antrojo pasaulinio karo pabaigos dieną. Su Seimo pirmininku ir premjeru pagerbėme karius Antakalnio kapinėse, vėliau vykome į Panerius, kur padėjome gėlių prie Holokausto aukų memorialo, Vietinės rinktinės ir „Armia Krajowa" karių kapų.

Iš ten mes su Alma nuvažiavome į Pirčiupius, pabendravome su vietos žmonėmis, susitikome su čia 1944 metais įvykusios tragedijos liudininkais. Atsisveikinę su pirčiupiečiais, išskubėjome į Lazdijų rajone esančias Kalniškes, kur pokario metais vyko smarkios kovos su okupantais ir vieno mūšio metu kovose su NKVD daliniais žuvo daugiau nei 40 partizanų.

Vakare buvo surengtas minėjimas Operos ir baleto teatre karo aukoms pagerbti. Pasakiau kalbą, kuria raginau niekuomet nepamiršti karo aukų, bet kartu susitaikyti ir su buvusiais priešais. Gaila, kad mūsų dešinieji nepanoro parodyti tokio dvasios kilnumo ir renginį boikotavo.

2005 metų gegužės 11 diena, Paryžius. UNESCO konferencijoje „Informacinių technologijų įtaka žinių visuomenei" skaičiau paskaitą. Ta proga vienas didžiausių Prancūzijos dienraščių „Le Figaro" išspausdino mano interviu, o svarbiausia tema buvo mano sprendimas nevykti į gegužės 9-osios iškilmes Maskvoje.

Galutinai įsitikinau, kad apsisprendžiau teisingai. Žiūrėjau televizijos reportažus apie iškilmes Maskvoje ir regėti vaizdai paliko nemalonų įspūdį – Raudonoji aikštė, imituojant karo laikus, raudonavo sovietinėmis vėliavomis, stalinine dvasia buvo persunktas visas reginys. O mūsų mielos Latvijos prezidentės, rodant iškilmėse dalyvaujančius užsienio svečius, niekur nesimatė...

2005 metų gegužės 12 diena, Vilnius. Susitikau su valdančiosios koalicijos vadais. Dar kartą pareiškiau, kad nepritariu sumanymams didinti mokesčius, ir pakartojau siūlymus, kaip būtų galima subalansuoti biudžetą. Nors anksčiau

man sakė, kad „politbiuras“, kaip vadinu koalicijos politinę tarybą, neketina keisti savo pozicijos, dabar išgirdau, jog ateinančią savaitę iš naujo svarstys, ką daryti su mokesčiais.

2005 metų gegužės 15 diena, Vilnius–Varšuva. Į Vilnių kelioms valandoms užsuko Ukrainos prezidentas Viktoras Juščenka. Jis vyksta į Varšuvoje rengiamą Europos Vadovų Tarybos susitikimą, kuriame dalyvausiu ir aš. Skrisiu drauge su V. Juščenka ukrainiečių lėktuvu. Ukrainos prezidento vizitas Vilniuje buvo sutrumpintas, nes jis atvyko jau kamuojamas aukštos temperatūros. Turėjome atsisakyti vakarienės, o skrendant į Varšuvą, V. Juščenka lėktuve turėjo prigulti.

Varšuvoje vakarieniavau su Lenkijos prezidentu Aleksanderiu Kwaśniewskiu ir Moldovos prezidentu Vladimiru Voroninu. Atvirai išsikalbėjome apie Kremliaus surengtas gegužės 9-osios iškilmes. A. Kwaśniewskis prisipažino, kad padarė klaidą vykdamas į Maskvą. Jis net pasakė, kad Vladimiras Putinas, neparodydamas reikiamos pagarbos per iškilmes Lenkijai, įžeidė lenkų tautą.

2005 metų gegužės 16 diena, Varšuva. Europos Vadovų Tarybos susitikime, kuris vyko Karalių pilyje, dalyvavo 45 šalių delegacijos. Savo kalboje daug dėmesio skyriau Baltarusijai, valdomai paskutinio Europos diktatoriaus. Sulaukiau didžiulio atgarsio, mano kalba tą patį vakarą buvo cituojama Lenkijos žiniasklaidos, bet, aišku, užrūstinau Rusijos užsienio reikalų ministrą Sergejų Lavrovą – jis akivaizdžiai stengiasi mane ignoruoti.

2005 metų gegužės 19 diena, Vilnius. Vėl Lietuvą krečia skandalai. Net trys Seimo komisijos ėmė tirti galimus Viktoro Uspaskicho ir Artūro Zuoko viešųjų ir privačių interesų konfliktus. Pareiškiau, kad tokia parlamentarų „veikla“ jau paralyžiuoja įstatymų leidybą. Tai sukėlė Seimo vadų Artūro Paulausko ir Česlovo Juršėno nepasitenkinimą. Neva aš neįvertinu parlamentinio tyrimo svarbos ar net įžeidžiu parlamentarus. Nesuprantu, kodėl taip perdėtai reaguojama. Gal todėl, kad pataikiau, kaip sakoma, į dešimtuką?

Pusdienį praleidau Kernavėje. Jai įteiktas UNESCO Pasaulio paveldo paminklo sertifikatas. Jau trečia mūsų vietovė taip įvertinta!

2005 metų gegužės 23 diena, Vilnius. Susitikau su mūsų ambasadore prie UNESCO Ina Marčiulionyte. Ji papasakojo, kad kai kurios statybos gali pažeisti Pasaulio paveldo sąraše esančių Neringos ir Vilniaus senamiesčio paminklosaugos reikalavimus. Dėl to metų pabaigoje vyksiančioje UNESCO konferencijoje

Gaivi pavasario diena Kernavėje.

šie objektai gali būti įtraukti į sąrašą paminklų, kuriems gresia pavojus. I. Marčiulionytė mėgino atkreipti į tai Vilniaus mero A. Zuoko ir Klaipėdos mero Rimanto Taraškevičiaus dėmesį, bet jie nepaiso jos perspėjimų.

Nusprendėme nedelsdami iškviesti aplinkos bei ūkio ministrus ir aptarti padėtį.

2005 metų gegužės 24 diena, Vilnius. Žiniasklaida nesiliauja skelbusi vis naujų pranešimų apie Viktoro Uspaskicho ir Artūro Zuoko konfrontaciją. Galima pamanyti, kad Lietuvos politiniame gyvenime nieko daugiau, neskaitant skandalų, ir nevyksta. Kaltinimais švaistosi ir vienas, ir kitas. Ieškau būdų, kaip sustabdyti tolesnį valdžios autoriteto griovimą. Abu politikai akivaizdžiai nusižengė viešųjų ir privačių interesų derinimo principui. Svarstau net galimybę jiems pasiūlyti trauktis.

2005 metų gegužės 25 diena, Vilnius. Susitikau su Seimo Liberaldemokratų frakcijos atstovais. Kalbėjomės apie mokesčių, archyvų, merų rinkimų įstatymų pataisas, aptarėme politinę atmosferą šalyje. Susitikimas buvo konstruktyvesnis, nei tikėjausi.

Vidurdienį pokalbio prie pietų stalo pakviečiau politologus ir visuomenės veikėjus E. Aleksandravičių, L. Bielinį, A. Krupavičių, L. Donskį, A. Kulakauską, R. Lopatą.

Tačiau nusivyliau, kai tuoj pat po mūsų pokalbio R. Lopata žurnalistams pareiškė, kad politologai ragino prezidentą pareikalauti V. Uspaskicho ir A. Zuoko atsistatydinimo. To nebuvo. Kalbėjomės tik apie tai, jog reikia laikytis principingai ir ginti demokratinės visuomenės vertybes. Deja, po R. Lopatos pareiškimo televizijų vakaro žinių laidose jau pasipylė interpretacijų lavina.

2005 metų gegužės 30 diena, pirmadienis, Vilnius. Visą savaitgalį žiniasklaida kaitino visuomenę, pasakodama apie tariamus V. Uspaskicho ir A. Zuoko nusikaltimus – vienas kaltinamas viešųjų ir privačių interesų supainiojimu, kitas įtarinėjamas, kad ėmė kyšius iš „Rubicon" bendrovės. Kalbama apie milijonines sumas. A. Zuokui jau priklijuota „abonento" pravardė.

Man žeriami kaltinimai, kad taikau dvilypius standartus. Neva nereaguoju į skandalą, leidžiu vis labiau jaukti politinį gyvenimą. Tad nutariau šiandien per televiziją kreiptis į Lietuvos žmones. Parengiau kalbos tekstą, iš ryto su štabu dar jį „apšlifavome", peržvelgėme su teisininkais formuluotes, kad niekur nenusižengtume teisės normoms.

Jau 23 valandą sulaukiau A. Zuoko skambučio iš Italijos, kur jis išvykęs. Pažėrė man karčių priekaištų. O per „Panoramą" liberalcentristas A. Čaplikas pareiškė, kad savo krikštasūnio tėvą A. Zuoką iškeičiau į Rusijos carą, atseit V. Uspaskichą. Politikai papylė ir daugiau keistų savo „teorijų".

Jaučiu, kad padariau tai, ką man liepė sąžinė ir diktavo pareigos jausmas. Mano pareiškimas surašytas korektiškai, bet kartu laikantis politinių principų ir moralinės atsakomybės tautai.

2005 metų gegužės 31 diena, Vilnius. Dauguma atsiliepimų apie mano kalbą – teigiami. Žmonės internete rašo: „Pagaliau pasakyta tai, ko laukėme!" Spauda man taip pat palanki. Nutariau nedelsti. Įpareigojau štabą susisiekti su Valstybine etikos komisija ir pareikalauti išvados, ar V. Uspaskichas, būdamas ministras, nusižengė Valstybės tarnautojų Etikos kodeksui.

Reikalausiu, kad prokuratūra kuo greičiau nustatytų, ar yra pagrindas kaltinti A. Zuoką. Jei taip, tegul operatyviai tiria bylą ir perduoda teismui. Jei ne, turi būti aiškiai tai paskelbta ir padėtas taškas šiam skandalui. Antraip tik dar labiau pakirsime žmonių pasitikėjimą Lietuvos teisine sistema ir valstybės institucijomis.

Vakare TV3 surengė specialią „TV forumo" laidą, kurios tema – prezidento kalba. Vedėjas – E. Jakilaitis. Buvo malonu klausytis, kaip argumentuotai laidos dalyviai pritaria mano kalbai. Nuskambėjo net tokia mintis: „Dabar žinome, kad Lietuva turi ne pareigas einantį, bet tikrą prezidentą."

Lietuvos politinį gyvenimą iki šiol nesiliauja purtę politikams viešai reiškiami kaltinimai nusižengus etikai, moralei ar net pažeidus įstatymus. Sudaromos komisijos, keliamos bylos, bet jos paprastai taip ir nepasiekia teismų, o žmonės to nepamiršta, susidaro vis prastesnę nuomonę apie šalies valdžią ir – blogiausia – net apie Lietuvos valstybę bei jos institucijas. Per visus darbo prezidentu metus laikiau savo pareiga reaguoti į tokias istorijas, reikalauti iš politikų moralinės atsakomybės.

Tai lėmė ir mano veiksmus dėl šiuose dienoraščio puslapiuose aprašomų Viktoro Uspaskicho bei Artūro Zuoko politinių skandalų. Juos iki šiol prisimena šių politikų priešininkai ir, pasitaikius pirmai progai, atgaivinę senas istorijas, panaudoja Lietuvoje vykstančioje nuožmioje politinėje kovoje. Laikiausi nuomonės, kad tokius politinius nuodus galima pašalinti tik vienu būdu – aiškiai atsakant į visus viešojoje erdvėje iškeltus klausimus. Atsakymų nebuvo, todėl nusprendžiau abiem šiems politikams taikyti vienodus standartus ir paraginau juos trauktis, nes tik tuomet būtų galima išvengti politinių aistrų ir ramiai ištirti jiems mestus kaltinimus. Deja, šios viltys neišsipildė. Teisėsauga iki šiol taip ir neatsakė į klausimą, ar buvo pažeisti įstatymai.

Man buvo ypač nelengva raginti atsistatydinti tuometį Vilniaus merą A. Zuoką. Tačiau negalėjau daryti jam jokios išimties, nors labai vertinu jo organizacinius gebėjimus, laikiau ir tebelaikau jį puikiu administratoriumi. Antraip tai būtų dvejopi standartai. Man ir taip vis buvo prikaišiojama, kad asmeniškai bendrauju su A. Zuoku ir esu jo sūnaus krikšto tėvas, tarsi dėl to būčiau jį kaip nors protegavęs. Niekada to nedariau. Žinoma, man buvo skaudu, kai, vadovaudamasis valstybės interesais, turėjau padaryti pareiškimą, dėl kurio nukentėjo mano nuoširdūs žmogiškieji ryšiai su Zuokų šeima. Tik neturėjau kitos išeities – teko būti visiškai nešališkam ir privalėjau vienodai vertinti visus į skandalus įsivėlusius politikus. Beje, manau, kad jei A.Zuokas tuomet būtų atsistatydinęs, jo sugrįžimo į politines aukštumas kelias būtų buvęs lengvesnis.

Tai buvo sunkios dienos. Ištisą mėnesį net neturėjau noro rašyti dienoraštį.

2005 metų liepos 1 diena, Vilnius. Prasidėjo VII Pasaulio lietuvių sporto žaidynės, nuo 1991-ųjų kas ketveri metai rengiamos Lietuvoje. Iš 18 šalių atvyko daugiau nei 600 lietuvių kilmės sportininkų. Tikra lietuvybės ir tautos vienybės šventė.

Tuo tarpu politiniame gyvenime aistros nerimsta. Su didele širdgėla turėjau

viešai Artūrui Zuokui pasakyti, kad jam vis dėlto reikėtų pagalvoti apie atsistatydinimą iš Vilniaus mero pareigų, jei jis nori likti didžiojoje politikoje. Jo kalba Seimo komisijoje jam tik pakenkė. Žiniasklaida, ką jau kalbėti apie politinius oponentus, sulig kiekviena diena jį tiesiog naikina. Būtų geriausia, jei jis teisme išsiaiškintų, ar pagrįsti jam metami kaltinimai, o įtarimams nepasitvirtinus, galėtų vėl grįsti sau kelią į politines aukštumas. Ambicijų ir gabumų jam tikrai nestinga. Žinau, kad A. Zuokui mano pozicija nepatinka, bet negi Lietuva niekaip negali gyventi netemdoma visokių politinių šešėlių?

2005 metų liepos 7 diena, Vilnius. Lenkijos ir Lietuvos prezidentų nepakvietimas į Karaliaučiaus, tapusio Kaliningradu, įkūrimo 750-ųjų metinių minėjimą – akivaizdus Rusijos akibrokštas mūsų valstybėms. Dėl to juo labiau akiplėšiška atrodo žemės ūkio ministrės Kazimieros Prunskienės laikysena. Maža to, kad ji nepaisė nei mano, nei užsienio reikalų ministro net raštu pateikto raginimo nevykti į Kaliningradą, ji grįžusi į Vilnių savo ministerijoje dar surengė spaudos konferenciją, per kurią mane mokė užsienio politikos. Negalėjau tylėti. Spaudai pareiškiau, kad tai neleistinas ministrės demaršas, – jis turi sulaukti griežto įvertinimo. Žiniasklaida ir politologai labai palankiai komentuoja šį mano pareiškimą.

Kai iš Japonijos grįš Algirdas Brazauskas, kalbėsimės apie šį ministrės išpuolį.

2005 metų liepos 11 diena, Vilnius. Rusija taikosi į „Jukos" bendrovės dar tebevaldomą „Mažeikių naftą". Šiandien VSD generalinio direktoriaus pavaduotojas mane informavo apie Maskvos manevrus siekiant įsigyti 10 proc. „Jukos" bendrovei priklausančių mūsų įmonės akcijų ir dalį Lietuvos valdomo paketo.

Turime žinių, kad Kremliaus kontroliuojamo „Lukoil" vadai davė velnių jų padalinio Lietuvoje vadovui Ivanui Paleičikui, kad jis neva miega ir nevaldo situacijos – nepakankamai stengiasi daryti įtaką Vyriausybei ir mūsų šalies žiniasklaidai rusų interesų naudai. Buvo net skirta 2 milijonai litų vienam laikraščiui ar televizijos kanalui nupirkti, bet rusai išsigando neigiamos reakcijos. Todėl nutarta šiais pinigais pamaloninti mūsų žiniasklaidą!

Be to, dėl įtakos Lietuvos energetikai „Lukoil" grumiasi su „Gazprom". Kremlius nėra apsisprendęs, kurią bendrovę remti. Bet staiga atsirado dar viena – TNK-BP. Tai rimtas „Lukoil" ir „Gazprom" konkurentas. Mus pasiekė informacija, kad TNK-BP žmonės neva atvežė į Kremlių „sunkvežimį pinigų".

Galima įvairiai vertinti šias neoficialias žinias, bet susirūpinti yra pagrindas. Paprašiau VSD vyrus atidžiai stebėti įvykius. Reikės kalbėtis su Vyriausybe ir surengti Valstybės gynimo tarybos posėdį.

ANTRIEJI KADENCIJOS METAI

2005 metų liepos 12 diena, Vilnius. Net sunku patikėti, kad jau prabėgo metai, kai Seime prisiekiau antrai kadencijai. Ne tik žurnalistai, bet ir pats savęs klausiu, kaip vertinu pirmuosius metus. Ir atsakau: esu daugmaž patenkintas tuo, ką pavyko padaryti. Pirmiausia užsienio politikoje – gerokai pakylėtas Lietuvos tarptautinis prestižas. Vidaus politikos reikalai sudėtingesni, bet ir čia ne viskas blogai. Šiek tiek „pasistumdžius“, pavyko susitarti su A. Brazausku dėl Vyriausybės, ir ji dirba stabiliai. Įsiplieskus skandalui dėl V. Uspaskicho ir A. Zuoko neskaidrios veiklos, pareikalavau laikytis Lietuvos politiniame gyvenime aukštesnių moralės standartų.

Vertinant pirmųjų kadencijos metų rezultatus.

Prasčiausiai sekasi išjudinti socialinę sritį. Aišku, tai ne prezidento kompetencija, bet negaliu nusišalinti nuo šių žmonėms labiausiai rūpimų reikalų, juo labiau kad nei visuomenė, nei žiniasklaida nelabai ir gilinasi, kas už ką atsako, ir tuoj pat priekaištauja man. Nesikėsinsiu į Vyriausybės atsakomybės ribas, vis dėlto mėginsiu daryti moralinę įtaką sprendžiant socialines problemas.

Pirmųjų antros kadencijos metinių proga surengiau spaudos konferenciją ir išsakiau savo mintis, ką pavyko nuveikti ir ko sieksiu ateityje.

Štai jau ir žengiame į antruosius darbo metus!

2005 metų liepos 14 diena, Vilnius. Žiniasklaida daug dėmesio skyrė mano spaudos konferencijai pirmųjų šios kadencijos metinių proga. Daugiausia pritariama mano mintims. Partijų vadovai ir Seimo nariai, kaip ir maniau, nėra patenkinti tuo, ką pasakiau apie jų darbus. Bet, LNK televizijos apklausos duomenimis, 90 proc. žmonių mane remia ir vos 10 proc. atsiliepia nepalankiai.

2005 metų liepos 15 diena, Vilnius. Pats vasaros grožis. Visą savaitę laikosi 27–30 laipsnių karštis. Tik reikėtų šiek tiek lietaus, nes medžių lapai po truputį ima gelsti. Miestas ištuštėjęs. Šį savaitgalį su Alma praleisime namie.

2005 metų liepos 16 diena, Vilnius. Pirmą kartą po 1944 metų visi trys broliai Biručiai – Algirdas, Jurgis ir Stasys – susitiko Lietuvoje švęsti Jolitos gimtadienio. Labai smagiai praleidome dieną. Jolita nepaprastai myli gyvūnus, tad nusprendėme jai padovanoti mūsų bičiulės, talentingos rašytojos ir dailininkės Jurgos Ivanauskaitės paveikslą, vaizduojantį Egipto mitologijos meilės deivę, kurią simbolizuoja katė. Šis nuostabus darbas – ne tapybos, jis sukurtas naudojant rožių žiedlapius ir kitokių gėlių žiedus.

2005 metų liepos 17 diena, Vilnius. Lietuvos atstovas Maskvoje Rimantas Šidlauskas diplomatiniais kanalais sužinojo, kad pas atostogaujantį Vladimirą Putiną buvo iškviestas buvęs Rusijos ambasadorius mūsų šalyje Jurijus Zubakovas, dabar dirbantis vienu rusų saugumo tarybos vicepirmininkų. Esą V. Putinas jam pasakęs, kad reikia liautis toliau eskaluoti įtampą tarp Rusijos ir Lietuvos ir pamiršti, jog gegužės 9-ąją neatvykau į Maskvą švęsti jų pergalės prieš hitlerinę Vokietiją. Negana to, mūsų ambasadoriaus žiniomis, Rusijos prezidentas pareiškė, kad, pasitaikius tinkamai progai, norėtų su manimi susitikti. Esą galbūt tai bus galima padaryti per Jungtinių Tautų aukščiausio lygio konferenciją Niujorke.

Paprašiau R. Šidlausko diplomatiniais kanalais toliau aiškintis situaciją.

Beje, informaciją, kad V. Putinas nori keisti bendravimo su Lietuva toną, prieš porą savaičių buvau gavęs ir iš visai kitų šaltinių, bet abejojau, ar tai tiesa.

Gavau ir dar vieną įdomią žinią: NATO vadovybė nutarė vieną kurios nors naujos Šiaurės Aljanso narės vadovą pakviesti garbės svečio teisėmis į Viduržemio jūra plaukiojantį JAV lėktuvnešį. Ta garbė suteikta man.

2005 metų liepos 18 diena, Vilnius. Vilnius atostogauja. Jeigu ne turistai – o jų visur gausu, – būtų galima pamanyti, kad miestas išmiręs. Atostogauja

Vyriausybė, Seimas, tik Prezidentūra dirba – atostogų išėjo vos keli mano komandos nariai.

2005 metų liepos 24 diena, sekmadienis, Kaunas. Nuvykau į Kaune vykstančių Europos lengvosios atletikos jaunimo pirmenybių uždarymą. Dalyvavo 900 sportininkų iš 45 šalių. Atnaujintas stadionas, pastatytas priestatas, įrengta metikų treniruotėms skirta aikštė. Aplink – ąžuolynas. Turbūt Europoje nedaug rastume tokioje gražioje aplinkoje įsikūrusių stadionų.

Tarptautinių sporto organizacijų atstovai labai gerai įvertino Kaune surengtas varžybas. Tai man sakė ne vienas užsienio svečias. Vis dėlto mūsų sportininkų rezultatai galėtų būti ir geresni. Reikia tobulinti lengvosios atletikos strategiją, statyti stadionus, sudaryti sąlygas moksleiviams užsiimti šia sporto šaka vidurinėse mokyklose.

Apie vidurdienį paskambinau Gruzijos prezidentui Michailui Saakašviliui. Kalbėjomės apie padėtį Pietų Kaukaze, demokratizacijos procesus. Rugsėjo mėnesį Tbilisyje rengiama tarptautinė konferencija regioninio bendradarbiavimo klausimais. Lietuva pakviesta koordinuoti dienotvarkės.

Vėliau susitikau su prancūzų bendrovės „Areva“ delegacija. Aptarėme branduolinės energetikos perspektyvas mūsų regione. Patikinau, kad Lietuvai aktualu pasistatyti atominę elektrinę ir šį projektą siejame su elektros tilto į Vakarus tiesimu. Prancūzai, kurie dabar stato atomines elektrines Suomijoje, labai norėtų įgyvendinti panašų projektą ir mūsų šalyje.

Nutariau sudaryti darbo grupę, kuri įvertins atominės energetikos plėtros Lietuvoje galimybes.

2005 metų liepos 27–28 dienos, Praha. Prahos Karolio ir Džordžtauno (JAV) universitetų įsteigtas Amerikos politikos ir ekonomikos studijų universitetas pakvietė mane pasakyti kalbą absolventams ir kartu įteikė 2005 metų premiją už laisvės ir demokratijos idėjų skleidimą pasaulyje. Paskirta ir 5 tūkstančių dolerių premija (iškart pervedžiau Almos labdaros fondui).

Prahoje lankausi jau ketvirtą kartą, bet nė karto nebuvau čia pakliuvęs į tokį rekordinį karštį, – pavėsyje termometrai rodo 42 laipsnius, tad po miestą beveik nevaikščiojome. Tik vakar vakare, atvėsus, stebėjome fontanų spektaklį.

Šiandien ryte kalbėjausi su didžiausio Prahos dienraščio „Dnes“ žurnalistais. Vidurdienį pietavau su Čekijos Senato pirmininku Přemyslu Sobotka. Daugiausia kalbėjomės apie ES Konstitucijos perspektyvas, kai ji buvo atmesta per referendumus Prancūzijoje ir Nyderlanduose. Čekai taip pat griežtai pasisako prieš

dalį nacionalinį suverenitetą varžančių jos normų, nors ir pritaria tolesnei ES integracijai.

2005 liepos 29–30 dienos, Praha–Ryga–Kuresarė. Karštis neatslūgsta. O lyg tyčia sugedo lėktuvas ir vėlavome išskristi iš Prahos.

Iš Rygos į Saremos saloje esančią Kuresarę atskridome sraigtasparniu. Mūsų laukė Estijos prezidentas Arnoldas Rüütelis su ponia – susivėlinę išskristi iš Prahos, beveik valandą vėliau, nei planuota, nusileidome Kuresarėje. Nusikėlė visa dienotvarkė, o renginių grafikas labai įtemptas. Mat čia vyksta Lietuvos meno dienos.

Kultūros centre atidarėme parodą, iš ten pėsti nuėjome iki Kuresarės pilies parko ir ten pasodinau ąžuolą, beje, penkiolikos metų – tiek, kiek mūsų nepriklausomybei. Ten jau pasodinti Estijos, Latvijos ir Lenkijos prezidentų ąžuolai. Vėliau vakarieniavome Kuresarės pilyje, žiūrėjome operą „Demonas“.

Prezidento Valdo Adamkaus viešnagę Saremos saloje primins jo pasodintas ąžuolas.

2005 metų rugpjūčio 2 diena, Vilnius. Nors atostogų metas, Vilniuje vis nerimsta konfliktas tarp Užsienio reikalų ministerijos ir Kazimieros Prunskienės dėl atidarytos iš Sankt Peterburgo jai atsiųstos banderolės ir per televiziją

parodytų joje rastų neva Rusijos kunigaikštienės regalijų. Net jei diplomatiniu paštu ir nepriklausė siųsti šio keistoko apdovanojimo, akivaizdu, kad, atplėšus privačiam asmeniui skirtą siuntą, nusižengta ir etikai, ir įstatymams. Tai ir pareiškiau: nežinau, kas iš Užsienio reikalų ministerijos rausėsi K. Prunskienės siuntinyje, bet pasielgė ir nepadoriai, ir neteisėtai, o Lietuvos televizija neturėjo teisės žinių laidoje rodyti tų radinių.

Dar neaišku, kaip baigsis karas tarp „kunigaikštienės“ ir užsienio reikalų ministro Antano Valionio. Premjeras A. Brazauskas pareikalavo, kad šis atsiprašytų žemės ūkio ministrės K. Prunskienės.

Šiandien išsikviečiau sveikatos apsaugos viceministrą Rimantą Šadžių ir paprašiau paaiškinti ministerijos parengtą įstatymo projektą dėl kompensuojamųjų vaistų. Nuogąstauju, kad toks teisės aktas gali sudaryti sąlygas juos pabranginti. Viceministras sutiko su mūsų pastabomis ir įsipareigojo pataisyti abejonių keliančias įstatymo normas.

2005 metų rugpjūčio 3 diena, Vilnius. Vakar daugiau nei valandą praleidau su pas mane užsukusiu Vytautu Landsbergiu. Jis man padovanojo ką tik išleistą dokumentų rinkinį „Lietuvos kelias į NATO“, kuriame išspausdinti ir jo straipsniai.

O šiandien susitikau su iš JAV grįžusiu Valstybės saugumo departamento generaliniu direktoriumi Arvydu Pociumi. Jam buvo pažadėta techninė pagalba, kuri sustiprins mūsų specialiųjų tarnybų operatyvinės veiklos galimybes. JAV specialistai labai gerai vertina mūsų pareigūnų profesionalumą.

Taip pat kalbėjomės apie naujus Viktoro Uspaskicho ir „kunigaikštienės“ Kazimieros Prunskienės skandalus, kaip tai atsilieps valdančiosios koalicijos partijų santykiams per šią Seimo rudens sesiją.

Aptarėme ir iki šiol paslaptimi išlaikytą informaciją apie Algirdo Brazausko sveikatos būklę. Jam nustatytas vėžys. Prisipažinau A. Pociui, kad man tai jau ne naujiena – buvau girdėjęs, bet niekam neprasitariau. Reikia išsaugoti šią paslaptį, nes mūsų politinė kultūra tokia, kad net ligą kai kas gali savanaudiškai panaudoti savo politiniams tikslams. Jeigu A. Brazausko sveikata imtų smarkiai blogėti, neramu, kad tai neatsilieptų jo sprendimams. Neturėtų taip atsitikti. Nežinau tikslios jo ligos diagnozės, bet tikiu, kad jo sveikatos būklė netaps kritinė.

2005 metų rugpjūčio 4 diena, Vilnius. Seniai svarstau, kaip reikėtų pertvarkyti Prezidentūros Ryšių su visuomene skyrių. Dirba be iniciatyvos, neefektyviai, neregėti veiklos rezultatų. Pasikviečiau Ritą Grumadaitę ir tarėmės, ką daryti, kad darbas pagerėtų.

Netikėtai atsirito R. Pakso apkaltos aidai. Praėjusią savaitę Pilietybės komisija man rekomendavo išimties tvarka suteikti Lietuvos pilietybę dviem asmenims: Lietuvos kariuomenės vertėju Afganistane dirbančiam afganistaniečiui ir JAV lietuvei, kuri jau 11 metų užsiima labdara mūsų šaliai. Ketinau atsižvelgti į rekomendaciją ir patenkinti šių žmonių prašymus. Tačiau paaiškėjo, kad apie tai sužinoję paksistai (o gal kažkas juos ir sąmoningai informavo) rengiasi Seime sukelti politinį skandalą, lyginti šiuos atvejus su R. Pakso suteikta pilietybe savo finansiniam rėmėjui J. Borisovui.

Pasitaręs su savo teisės patarėjais, išsikviečiau vidaus reikalų ministrą G. Furmanavičių. Išklausęs jo samprotavimus, nusprendžiau dekretų dėl pilietybės suteikimo nepasirašyti. Mat išimties tvarka ją galima suteikti tik už nuopelnus Lietuvai, o kas uždraus priekabių ieškantiems politikams abejoti, ar pakankamai nusipelnęs pilietybę gavęs asmuo? Žinodamas, kaip griežia dantį paksistai, neabejoju, kad būsiu užsipuolamas kiekvienu atveju, kai kam nors ją suteiksiu išimties tvarka. Todėl Pilietybės komisijos paprašiau daugiau man neteikti tokių rekomendacijų.

2005 metų rugpjūčio 6 diena, Ariogala. Stengiuosi visuomet pasveikinti kiekvienais metais į sąskrydį nuostabaus grožio Dubysos slėnyje susirenkančius politinius kalinius ir tremtinius. Čia suvažiuodavo dešimt tūkstančių patriotizmu spinduliuojančių žmonių, bet kasmet jų gretos vis retėja. Šiemet susirinko apie 4–5 tūkstančius dalyvių. Lyg tyčia lijo, bet nuotaika buvo šventinė. Linkėjau jiems skleisti kitoms kartoms savo idealizmą.

2005 metų rugpjūčio 7 diena, Vilnius. Dalį dienos praleidau prie televizoriaus, nes stebėjau Helsinkyje vykstančias pasaulio lengvosios atletikos pirmenybes. Virgilijus Alekna čempionas! Nusviedžia diską 70 metrų 17 centimetrų, laimi aukso medalį ir dar pagerina pirmenybių rekordą. Gaila, kad vos kelių taškų iki bronzos pristigo ketvirtą vietą iškovojusiai septynkovininkei Austrai Skujytei.

Mėginau paskambinti į Helsinkį Virgilijui Aleknai, bet nepavyko prasimušti pro sveikintojų virtinę.

2005 metų rugpjūčio 8 diena, Vilnius. Visi dienraščiai pirmuosiuose puslapiuose skelbia apie Virgilijaus Aleknos pergalę. Pasitaręs su štabu, nutariau jį ir A. Skujytę tiesiai iš oro uosto pakviesti į Prezidentūrą.

Paskambinau A. Brazauskui ir pasiūliau Baltojoje salėje drauge pasveikinti sportininkus, o jei jie jau suplanavo tokias iškilmes Vyriausybės rūmuose, galiu

ir aš atvažiuoti pas juos. Premjeras sutiko atvykti į Prezidentūrą su savo komanda. Jis įteiks V. Aleknai piniginę premiją, o aš skulptūrą.

Sulaukiau ir netikėto Stenlio Balzeko, dabar viešinčio Vilniuje, skambučio. Jo muziejus jau ne vieną dešimtmetį renka Metų žmogų. Šiemet šis garbingas apdovanojimas suteiktas Almai!

2005 metų rugpjūčio 10 diena, Kaunas–Marvelė. Sovietiniais laikais daugiau nei dešimt metų statytas „Lietuvos“ viešbutis Vilniuje pašaipiai buvo vadinamas amžiaus statyba. Šiandien kalbėdami apie Kauno vandens valymo įrenginius galime sakyti, kad tai dviejų amžių statyba.

Prisimenu, kaip dar aštuntojo dešimtmečio pabaigoje atvykęs į Lietuvą apsilankiau Marvelėje, buvusio žirgyno teritorijoje. Svarstėme, ar tai tinkama vieta nutekamųjų vandenų valymo įmonei statyti. Marvelė – tolokai nuo Kauno, mažai apgyvendinta, todėl buvo nutarta, kad būtent čia ir reikia statyti.

Prabėgo daug metų. Prieš šešerius metus pagaliau pradėjo veikti mechaninio vandens valymo įrenginiai, pašalinantys apie 70 proc. Neries ir Nemuno teršalų. Per šios įmonės atidarymą linkėjau, kad kuo greičiau būčiau pakviestas ir į biologinio valymo komplekso atidarymo iškilmes, o tuomet į Kuršių marias Nemunas tekėtų jau 95 proc. išvalytas. Tačiau paaiškėjo, kad tai nereali svajonė. Per šešerius metus nieko nepadaryta.

Atvykau nusiteikęs gerokai papurtyti visus už aplinkosaugą atsakingus biurokratus. Pakviečiau aplinkos viceministrą, Kauno vicemerą, Finansų ministerijos atstovų, „Kauno vandenų“ vadovus ir kitų valdininkų. ES aplinkosaugos projektams per trejus metus skyrė 1 milijardą 340 milijonų litų. Panaudota vos 7 proc. visų lėšų. Neįsivaizduoju, kaip pavyks paskirstyti likusius pinigus, jei biurokratai net mano akivaizdoje tik tuščiai ginčijosi ir vertė kaltę vienas kitam. Po pusantros valandos tokių diskusijų pasakiau, kad jeigu šis projektas tučtuojau nebus pradėtas įgyvendinti, lėks jų galvos. Pažadėjau paskirti savo atstovą, kuris kas antrą savaitę tikrins, kas padaryta, ir informuos mane. Stabdančius projektą biurokratus reikalausiu atleisti iš darbo. Pasaulyje dar neregėta, kad prezidentas turėtų imtis vandens valymo įrenginių statybos!

2005 metų rugpjūčio 14 diena, sekmadienis, Vilnius. Savaitgalį praleidau namuose. Lyja ir lyja, o žmonėms pats atostogų metas. Patvino upės, lietus semia Lietuvą, ypač rytinę ir vakarinę šalies dalį. Smarkiai nukentėjo ūkininkai, nes javai jau nunokę, o į laukus neįmanoma įvažiuoti. Bulvės irgi apsemtos van-

dens. Vyriausybei neabejotinai teks finansiškai padėti nukentėjusiesiems, tik dar neapskaičiuotas nuostolių mastas.

2005 metų rugpjūčio 17 diena, Vilnius. Plykstelėjo įtampa tarp Baltarusijos ir Lenkijos. Šis konfliktas netiesiogiai liečia ir Lietuvą bei Ukrainą. Todėl V. Juščenkos iniciatyva rugpjūčio 18–19 dienomis Kryme susitiksime keturi prezidentai: jis, A. Kwaśniewskis, M. Saakašvilis ir aš.

Nors atostogų metas, vyksta neoficialūs mano susitikimai su galimais kandidatais į generalinio prokuroro postą. Jau keliems asmenims siūliau šias pareigas, bet jie atsisakė. Visuomenė nepasitiki Generaline prokuratūra, todėl solidūs ir patyrę teisininkai nenori prisiimti atsakomybės už šią instituciją. Neskubėsiu skirti generalinio prokuroro, nes būtina parinkti gabų, stiprios valios vadovą, kuris sugebėtų prokuratūrai grąžinti autoritetą.

2005 metų rugpjūčio 19 diena, Krymas. Vakar atskridau į Sevastopolio oro uostą. Persėdę į automobilius, nuvykome į maždaug už šimto kilometrų Jaltoje ant Juodosios jūros kranto pastatytą rezidenciją. Čia jau lankiausi 2001 metais, tačiau šįkart ypač karšta, pavėsyje temperatūra siekia 38 laipsnius, maža to, dar ir klimatas labai drėgnas. Man skirtoje rezidencijoje yra oro kondicionieriai, bet menko galingumo, o kambarių aukštis – kokie 4 metrai. Ne ką atvėsina.

Po valandėlės poilsio Livadijos rūmuose susitikau su prezidentu Viktoru Juščenka. Antrą kartą pasidairiau po šį pastatą, kuriame 1945 metais trys karo laimėtojai J. Stalinas, W. Churchillis, F. D. Rooseveltas pasirašė ir Lietuvos likimą lėmusį Jaltos susitarimą. Istorija tarsi atgyja, žiūrint į stalą, ant kurio buvo perbraižomas pokario Europos žemėlapis. Su V. Juščenka maždaug valandą kalbėjomės apie Lenkijos ir Baltarusijos diplomatinį konfliktą dėl lenkų tautinės mažumos, kurį, matyt, dar pakursto Rusija. Juk Baltarusijoje gyvena apie 400 tūkstančių lenkų tautybės žmonių, o įtampa dėl šios tautinės mažumos problemų gali atsiliepti artėjančių Lenkijos prezidento rinkimų rezultatams.

Pasinaudojęs progą, atkreipiau V. Juščenkos dėmesį į Ukrainos muitinės kuriamas kliūtis mūsų šaldytuvų „Snaigė“ eksportui. Kijevas priėmė nutarimą sumažinti muitus nuo 25 iki 5 proc., bet muitininkai jo nevykdo. Susidariau įspūdį, kad V. Juščenka nieko apie tai nežino. Jis pažadėjo nedelsdamas išsiaiškinti, ir iš tiesų – šiandien mums susitikus ryte Ukrainos prezidentas pranešė, kad reikalas sutvarkytas. Beje, mūsų šaldytuvams tenka apie 30 proc. Ukrainos rinkos.

Šiandien ryte Ukrainos prezidento vasaros rezidencijoje, pastatytoje prie pat jūros ant kranto, susėdome darbo pusryčių, jie truko net keturias valandas.

Aptarėme regioninės politikos klausimus, diplomatinę įtampą tarp Lenkijos ir Baltarusijos bei Rusijos vaidmenį tokiuose konfliktuose. Kalbėjomės ir apie spalio mėnesį Kijeve rengiamos regioninės konferencijos dienotvarkę. Pabrėžėme, kad tai jokiu būdu nėra prieš Rusiją nukreipta akcija.

Tačiau jau šiandien rusų spauda komentavo, kad kuriame kažkokią politinę ašį nuo Baltijos iki Kaspijos ir Juodosios jūrų. Net ir Londono „The Daily Telegraph“ laikraščio pranešimo apie mūsų susitikimą antraštė skelbia: „Rengiama Maskvos apsuptis.“ Sutarėme, kad spalio 26 dieną Kazanėje vyksiančiame NVS šalių vadovų susitikime V. Juščenka paaiškins V. Putinui mūsų siekius, neturinčius nieko bendra su antirusiška politika.

Su V. Juščenka apsilankiau sovietiniais laikais garsioje „Arteko“ pionierių stovykloje, kur Ukrainos jaunimas buvo suvažiavęs į sąskrydį. Net dabar šis kompleksas daro įspūdį – Lietuvoje galime tik pasvajoti apie tokią jaunimui skirtą stovyklą. Bet keisčiausia, kad mūsų geltonoji spauda sugebėjo įžvelgti kažkokį „kriminalą“ – neva, apsilankydamas sovietinės dvasios persmelktame „Arteke“, nusidėjau tautai. Išties kai kurie žmonės Lietuvoje susipykę su protu.

2005 metų rugsėjo 3 diena, Vilnius. Jau prieš keletą metų tuometis vidaus reikalų ministras Juozas Bernatonis mėgino atstatydinti policijos generalinį komisarą Vytautą Grigaravičių. Kiek vėliau tą patį ketino padaryti ir Rolandas Paksas, bet nespėjo. Štai dabar istorija kartojasi. Prieš kelias savaites Algirdas Brazauskas man užsiminė, kad kitų metų vasario 1-ąją baigiasi dabartinio policijos generalinio komisaro kadencija ir esą laikas būtų dairytis naujo vadovo, nes, jo nuomone, V. Grigaravičius prastas administratorius. Niekaip nereagavau į šias premjero mintis. Bet netrukus yla išlindo iš maišo: dabar A. Brazausko patarėju tapęs J. Bernatonis, padedamas vidaus reikalų ministro Gintaro Furmanavičiaus, pradėjo versti iš posto V. Grigaravičių, apkaltinęs jį įstatymų pažeidinėjimu, be kita ko, ir atleidžiant Vilniaus policijos vadovą Eriką Kaliačių.

Man ši istorija ėmė labai nepatikti. Pasikviečiau V. Grigaravičių į namus pasikalbėti akis į akį ir, garantavęs jam, kad neleisiu policijos įpainioti į partinius žaidimus, paprašiau principingai vadovauti Policijos departamentui, stiprinti šios įstaigos autoritetą.

2005 metų rugsėjo 5 diena, pirmadienis, Vilnius. Šiandien pakviečiau pasikalbėti Seimo pirmininką Artūrą Paulauską. Kalbėjomės apie prasidėsiančią parlamento rudens sesiją. Išsakiau savo nuomonę, kokių įstatymų leidybą laikau prioritetine, ir neslėpiau, kad esu nusivylęs Seimo pavasario sesijos darbu –

parlamentarai užsiėmė tik skandalų gesinimu, komisijų ir komisijėlių kūrimu. A. Paulauskas man iš dalies pritarė. Pasikalbėjome ir apie policijos generalinio komisaro situaciją, šiuo klausimu mūsų nuomonės jau visiškai sutapo.

2005 metų rugsėjo 9 diena, Krynica, Lenkija. Trečią kartą dalyvauju Krynicos ekonomikos forume, kuris šįmet sulaukė 1 300 dalyvių, daugiausia iš Vidurio Europos. Pagrindinė diskusijų tema – ES patirtis, prabėgus vieniems metams po didžiausios plėtros.

Aš pabrėžiau, kad nesutarimai dėl Konstitucijos pristabdė ES integracijos procesus, bet tai nėra mirtiną pavojų kelianti krizė. Pavojingiau, kad kai kurios ES narės elgiasi egoistiškai ir nesolidariai, nori gauti naudos kitų bendrijos šalių sąskaita. Turėjau galvoje tai, kad vakar Berlyne Gerhardas Schröderis, susitikęs su Vladimiru Putinu, pasirašė dujotiekio iš Rusijos į Vokietiją tiesimo Baltijos jūra sutartį, apeinant Baltijos šalis ir Lenkiją. Tai vienašališkas politinis sprendimas, kuriuo ignoruojamos kitos ES narės. Net ir ekonominiu požiūriu šis projektas kainuos brangiau nei mūsų siūloma „gintarinė trasa“ – tiesiant dujotiekį sausuma.

Vakar, sužinojęs apie pasirašytą G. Schröderio ir V. Putino susitarimą, paskambinau Vokietijos prezidentui Horstui Köhleriui ir išsakiau mūsų nusivylimą. Jis pritarė mano nuomonei. Beje, ir anksčiau, kalbėdamas Lenkijos „Solidarumo“ 25-mečio minėjime, H. Köhleris rėmė mūsų poziciją. Per vakarykštį mūsų pokalbį užsiminiau, kad gal dar būtų galima iš naujo kelti dujotiekio tiesimo klausimą po Vokietijos parlamento rinkimų, jei juos laimėtų dešinieji ir kanclere taptų Angela Merkel. H. Köhleris tokios galimybės neatmetė.

Apie vakarykštį Berlyno susitarimą kalbėjau ir šiandien Krynicoje per spaudos konferenciją. Pabrėžiau, kad šis sandoris pažeidžia ne tik Baltijos šalių, bet ir Lenkijos interesus.

Šiandien man į Krynicą paskambino Ukrainos prezidentas Viktoras Juščenka. Jis trumpai apibūdino politinę padėtį savo šalyje, kai iš premjero posto buvo atleista Julija Tymošenko. Kaip ir buvo galima laukti, kilo krizė. Tačiau V. Juščenka garantavo, kad politinė įtampa nepalaidos Oranžinės revoliucijos laimėjimų, parlamento rinkimai bus surengti demokratiškai bei skaidriai ir Ukrainos orientacija į Vakarus nesusilpnės. Sutarėme, kad apie tai dar pasikalbėsime Niujorke per Jungtinių Tautų sesiją.

Šia informacija netrukus pasidalijau su Aleksanderiu Kwaśniewskiu. Vis dėlto abu manome, kad politinė padėtis Ukrainoje nėra stabili. Neabejojame, kad daug kas Rusijoje tuo labai džiaugiasi.

Žinoma, man nebuvo netikėta žinia, kad Gerhardas Schröderis ir Vladimiras Putinas pasirašė susitarimą tiesti dujotiekį Baltijos jūros dugnu, nors šis sumanymas pavojingas ir gamtosaugos požiūriu, ir, apeinant Estiją, Latviją, Lietuvą bei Lenkiją, didinamas šių šalių energetinis pažeidžiamumas. Vis dėlto pasijutau šiek tiek apgautas ir asmeniškai, nes Vokietijos kancleris, mums susitikus jo kanceliarijoje, išklausęs mano argumentus, kokias grėsmes mums kelia „Nord Stream" projektas, dar mėgino gudrauti, aiškindamas, kad jis nebuvo informuotas apie Baltijos šalių nerimo priežastis. Tačiau ir tiesiogiai išgirdęs šią informaciją nė kiek nepakeitė savo pozicijos. Aišku, politikoje naivu būtų tikėtis didelio nuoširdumo. Susitarimą tiesti dujotiekį Baltijos jūros dugnu, nepaisant Baltijos šalių ir Lenkijos prieštaravimo, lėmė Vokietijos verslo ir, matyt, asmeniniai tuomet kanclerio kadenciją baigiančio G. Schröderio interesai – juk jis tapo šį projektą įgyvendinančio konsorciumo akcininkų komiteto pirmininku, gaunančiu didžiulę algą.

Darėme, ką galėjome. Projektui vieningai priešinosi visos trys Baltijos šalys ir Lenkija, mus parėmė Švedija, todėl dar turėjome vilties, kad suveiks Europos Sąjungos solidarumo principai ir susitarimas su Rusija bus persvarstytas, juolab Vokietijoje netrukus pasikeitė politinė valdžia. Deja, kanclerė Angela Merkel, nors ir nerodė tokio entuziazmo dėl dujotiekio kaip G. Schröderis, keisti savo pirmtako sutarties su Maskva nesiėmė. Vokietijos verslo interesai ir jai buvo svarbesni nei kaimynų prieštaravimai.

2005 metų rugsėjo 10 diena, Vilnius. Seimas susirinko į rudens sesiją. Šį kartą nenorėjau vykti į jos atidarymą ir sakyti sveikinimo kalbos (nėra ir tokios tradicijos), nes vargu ar daug kuo galima džiaugtis vertinant šios kadencijos parlamento darbą. Vis dėlto mane įtikino, kad verta Seimo nariams priminti, kokie svarbūs uždaviniai jų laukia, ko tikisi Lietuvos žmonės. Kalbėjau labai trumpai – tik 5 minutes.

2005 metų rugsėjo 11 diena, Vilnius. Prabėgo ketveri metai nuo teroristinio išpuolio Niujorke ir Vašingtone, kuris nušlavė abu Pasaulio prekybos centro bokštus, sugriovė dalį Pentagono pastato ir pasiglemžė trijų tūkstančių žmonių gyvybę.

Šiandien Vilniuje pusę dešimtos ryto liuteronų evangelikų bažnyčioje šešių konfesijų dvasininkai pakvietė žmones susikaupimo valandai prisimenant Rugsėjo 11-osios išpuolio aukas. Bažnyčia buvo kone perpildyta, dalyvavo daug Vilniuje reziduojančių ambasadorių. Lietuvos žmonių vardu žuvusiųjų atminimą pagerbiau gedulo vainiku.

2005 metų rugsėjo 13 diena, Niujorkas. Niujorke prasideda 60-oji Jungtinių Tautų sesija. Šis viršūnių susitikimas skirtas organizacijos šešiasdešimtmečiui ir bus aptariamas 1 000 tikslų įgyvendinimas. Atvyksta daugiau kaip 150 valstybių vadovų, todėl mano dienotvarkėje numatyta ir daug dvišalių susitikimų.

Kelionė vyko be jokių nuotykių, tik, nusileidus Niujorke, oro uoste dėl gausybės skrydžių ir tikro delegacijų antplūdžio teko gerokai laukti, kol pavyko išvažiuoti. Dėl to pavėlavome į šiandien vakare surengtą prezidento George'o W. Busho priėmimą. Paaiškėjo, kad buvome ne vieninteliai nespėję laiku atvykti.

2005 metų rugsėjo 14 diena, Niujorkas. Neapsakoma apsauga. Mane saugo 7 asmenys. Niujorko gatvėmis sunku judėti, o prie Jungtinių Tautų būstinės iš viso beveik neįmanoma privažiuoti. Išvažiavęs iš viešbučio anksčiau, nei reikėtų įprastomis sąlygomis, į JT pastatą atvykau laiku.

Po JT generalinio sekretoriaus Kofi Annano sveikinimo kalbos pasisakė JAV prezidentas George'as W. Bushas. Jis buvo sutiktas mandagiai, bet pabrėžtinai šaltai. Kažkaip buvo nejauku, kai plenarinių posėdžių salėje, kurioje sėdėjo apie tūkstantį delegatų, įėjus G. W. Bushui, nepasigirdo jokių plojimų. Niekas neplojo ir jam kalbant. Tik pasibaigus kalbai, salėje pasigirdo santūrūs, sausi plojimai. Tokiu būdu didelė dalis delegatų aiškiai demonstravo savo neigiamą požiūrį į karą Irake.

Per pietus asmeniškai šnektelėjau su G. W. Bushu. Sėdėjau kone nugara į nugarą su prie gretimo stalo įsitaisiusiu Rusijos prezidentu Vladimiru Putinu. Jis negalėjo manęs nepastebėti, buvau pasirengęs su juo pasisveikinti, bet... V. Putinas demonstratyviai vengė pasisukti į mano pusę. Spėju, kad, mane ignoruodamas, jis savotiškai keršijo už tai, kad neatvykau į Maskvą gegužės 9-ąją. Ką gi, tai ne taip ir svarbu.

2005 metų rugsėjo 15 diena, Niujorkas. Šiandien pasakiau kalbą Jungtinių Tautų plenarinėje sesijoje – jau ketvirtą kartą eidamas prezidento pareigas. Kalbėjau apie Lietuvos indėlį kovojant su terorizmu ir JT reorganizaciją. Dar

nespėjęs išeiti iš posėdžių salės gavau žinią, kad Šakių rajone, Plokščių žemės ūkio bendrovės laukuose, nukrito Rusijos karinis lėktuvas Su-27, ginkluotas raketomis ir kitokiais šaudmenimis. Netrukus kariuomenės vadas generolas majoras Valdas Tutkus telefonu mane informavo, kad aukų nėra, įvykio vietą kontroliuoja mūsų karinės pajėgos ir pradėtas tyrimas. Būsiu nuolat informuojamas apie padėtį.

Po pietų susitikau su JAV žydų organizacijų atstovais. Be kita ko, kalbėjomės ir apie žydų turto Lietuvoje reikalus, bet taikiai, be jokios įtampos.

2005 metų rugsėjo 16 diena, Niujorkas. Dalyvavau buvusio prezidento Billo Clintono Globalios iniciatyvos apskritojo stalo diskusijoje. Šiame renginyje pasikalbėjau su prezidentu Viktoru Juščenka. Jis informavo apie naujausius įvykius Ukrainoje.

Vėliau Lietuvos ambasadoje Vašingtone Amerikos paveldo išsaugojimo užsienyje komisija įteikė man savo žymenį, o po šios ceremonijos nuvykau susitikti su filantropu George'u Sorosu. Daugiausia kalbėjomės apie Aliaksandro Lukašenkos režimą Baltarusijoje ir kaip galėtume padėti opozicijai. G. Sorosas labai gerai įvertino Lietuvos nuostatą remti baltarusių demokratinius judėjimus ir žadėjo šiai veiklai finansinę paramą.

2005 metų rugsėjo 21 diena, Vilnius. Ryte krašto apsaugos ministras Gediminas Kirkilas ir kariuomenės vadas Valdas Tutkus informavo apie rusų lėktuvo katastrofą. Katapultavęsis lakūnas – sveikas, laikomas viešbutyje ir apklausiamas. Jo parodymai labai prieštaringi: vieną sykį sako, kad lėktuvas buvo ginkluotas kovinėmis raketomis, kitą – jau kad jų nebuvo. O kasinėjant katastrofos vietą rastos, kaip spėjama, net keturių raketų nuolaužos. Aptikta ir juodoji dėžė.

Maskva piktu tonu reikalauja perduoti jai lakūną, o lėktuvo nuolaužas grąžinti netgi nedelsiant. Nepasiduosime spaudimui. Lietuva tęsia visapusį tyrimą.

Šiandien priėmiau Turkijos parlamento pirmininką Bülentą Arınçą, o 16 valandą Prezidentūros kieme pasitikau į Lietuvą atvykusį Izraelio prezidentą Moshe Katsavą. Vakare jo garbei surengsiu vakarienę.

2005 metų rugsėjo 22 diena, Vilnius. Antroji Izraelio prezidento M. Katsavo vizito Lietuvoje diena. Nuvykau drauge su juo į Panerius pagerbti nacių aukų. Iš ten vykome tiesiai į oro uostą. Manau, per šį vizitą pavyko pašalinti kai kurias Lietuvos ir Izraelio santykių įtampas. Tai padės pagyvinti mūsų ekonominius ryšius.

2005 rugsėjo 24 diena, Viduržemio jūra, lėktuvnešis „USS Theodore Roosevelt“. Prieš mėnesį man, naujos NATO narės vadovui, pasiūlė aplankyti JAV lėktuvnešį. Kvietimą priėmiau ir vakar drauge su 15 Vyriausybės, Seimo ir Krašto apsaugos ministerijos atstovų Amerikos karo laivyno lėktuvu išskridau į Kretos salą. Mus lydėjo ir JAV ambasadorius Stephenas Mullas su keliais ambasados darbuotojais. Kretoje mūsų delegaciją pasitiko JAV laivyno Viduržemio jūroje vadas.

JAV lėktuvnešyje „USS Theodore Roosevelt“.

Šiandien iš ryto buvo puikus oras, jūra rami. Visi jautėme šiokią tokią įtampą išgirdę, kad į lėktuvnešį skrisime specialiu karo laivyno lėktuvu, kuris leisdamasis ant denio, kaip ir naikintuvai, bus gaudomas lynu.

Skrydis truko 45 minutes. Nusileidimas buvo įspūdingas, visi atsikvėpėme, kai jau stovėjome ant lėktuvnešio „USS Theodore Roosevelt“ denio. Tai plaukiojantis miestas – jame tarnauja 5 500 kariškių, dislokuoti 85 lėktuvai.

Visą dieną praleidome stebėdami, kaip kyla ir leidžiasi lėktuvai. Jie kabliu turi „pagauti“ bent vieną iš keturių lynų ir tuomet, nuriedėję dar 20–30 metrų, sustabdomi. Jei nepavyksta užsikabinti, lėktuvas turi staigiai šauti į viršų. Mums stebint net keturis kartus teko kartoti nusileidimą.

Iš pradžių stovėjau vos per keletą metrų nuo leidimosi tako. Vėliau skrydžius stebėjau nuo kapitono tiltelio, pakelto į kone Eiffelio bokšto aukštį. Vaizdas nepaprastai įspūdingas.

Labai įsimintinas buvo ir mūsų pakilimas nuo lėktuvnešio. Lėktuvas tiesiog iššauna milžinišku greičiu į orą ir per tas kelias akimirkas taip prispaudžia prie kėdės, kad, kaip visi vėliau kalbėjome, širdis, atrodo, nulekia į kojas.

2005 metų rugsėjo 27 diena, Vilnius. Pirmą kartą vizito į Lietuvą atvyko Moldovos prezidentas Vladimiras Voroninas. Įvairiose tarptautinėse konferencijose mes jau buvome susitikę tris kartus. Moldova siekia įstoti į ES. Lietuva neturi daug tiesioginių interesų šioje šalyje, bet regioninės politikos, demokratijos vertybių plėtros į Rytus požiūriu Kišiniovas mums svarbus partneris. Per pokalbį su V. Voroninu žadėjome dalytis savo patirtimi ES.

2005 metų rugsėjo 29 diena, Vilnius. Jau keletą dienų Lietuvoje svarbiausia bendrovės „Jukos“ parduodamų „Mažeikių naftos“ akcijų tema. Vyriausybė iš dalies pati kalta, kad taip įkaito politinės aistros. Mat pasklido kalbos, jog slapta jau sutarta, kas perims „Mažeikių naftą“, o „Lukoil“ prezidento atvykimas į Lietuvą tik sustiprino tokius įtarimus. Mane net „informavo“, neva A. Brazauskas gavo už sandėrį 25 milijonus eurų, – pasak šio gando, pinigai pervesti į Kristinos Brazauskienės viešbučio sąskaitas.

Partijos labai skirtingai vertina, kaip vyksta derybos, ir tai dar labiau didina politinę įtampą. Tenka pripažinti, kad iš tiesų labai mažai žinoma, kas ir kaip derasi. Todėl šiandien paskelbiau pareiškimą, reikalaudamas daugiau viešumo ir skaidrumo. Neabejoju, kad įsiplieskę ginčai – tik pradžia būsimų smarkių diskusijų ir kaltinimų, kaip jau nutiko bendrovei „Williams“ ateinant į Mažeikius.

Šiandien savo patarėjų paprašiau pasiaiškinti, kiek pasistūmėta rengiantis Marvelės biologinio vandens valymo įrenginių statybai, kaip sekasi tam projektui naudoti ES pinigus. Prieš pusantro mėnesio lankydamasis Kaune pareikalavau, kad sutartis su statybos rangovais būtų pasirašyta iki spalio 1-osios. Dar neblogai, jei tai bus padaryta vėluojant maždaug tik savaitę. Įpareigojau savo patarėją Sigitą Šiupšinską nuolat prižiūrėti, kaip juda projektas, ir mane vis informuoti.

2005 metų rugsėjo 30 diena, Vilnius. Įrašėme interviu LTV sekmadienio laidai „Savaitė“. Su Rita Miliūte kalbėjausi apie „Mažeikių naftos“ akcijų pardavimą. Pasisakiau atvirai ir aštriai. Žinau, kad tai sukels kai kurių politikierių

isteriškus šūksmus, bet... Nekreipiu į tai dėmesio. Atėjo laikas garsiai ir aiškiai kelti klausimus, kitaip sulauksime didelio skandalo ir bėdų.

2005 metų spalio 3 diena, pirmadienis, Vilnius. Vakar pasižiūrėjau savo pokalbio su R. Miliūte įrašą. Esu patenkintas.

Šiandien susitikau su laikinai einančiu generalinio prokuroro pareigas Vytautu Barkausku. Jis mane informavo apie dviejų mūsų prokurorų komandiruotę į Maskvą, kur jie mėgino ištirti, ar Viktoro Uspaskicho aukštojo mokslo diplomas yra autentiškas. Deja, grįžo tuščiomis rankomis. Rusai buvo žadėję padėti tyrimui, – tai numato tarpvalstybinio teisinio bendradarbiavimo sutartis, – bet pažado netesėjo – mūsų prokurorai nieko negalėjo išsiaiškinti, nes jiems visur buvo užtrenktos durys. Beje, gal tai tik sutapimas, bet tomis pat dienomis Maskvoje lankėsi ir V. Uspaskichas.

Mūsų Užsienio reikalų ministerija kreipsis į Rusiją ir dar kartą prašys leisti patikrinti V. Uspaskicho studijų dokumentaciją.

Apsilankiau Lietuvos banke ir susitikau su jo valdybos pirmininku Reinoldijumi Šarkinu. Kalbėjomės apie tai, kaip vyksta pasirengimas įvesti eurą. Techniniu požiūriu spėsime atlikti visus darbus laiku. Pasiūliau R. Šarkinui vadovauti bankui dar vieną – trečią – kadenciją. Jis pasiūlymą priėmė. Dabar jo kandidatūrą derinsime su parlamento frakcijomis ir, jei sulauksime pritarimo, teiksiu tvirtinti Seimui. Laikausi nuomonės, kad, rengiantis įsivesti eurą, labai svarbu išsaugoti vadovavimo Lietuvos bankui tęstinumą.

2005 metų spalio 4 diena, Vilnius. Tęsiu susitikimus su kandidatais į generalinio prokuroro postą. Šiandien priėmiau Vilniaus 2-ojo apylinkės teismo pirmininką Algimantą Valantiną. Tai 44 metų teisininkas, apie jį palankiai atsiliepia kolegos teisėjai. Pasikalbėjome apie jo požiūrį į prokuratūros darbą, santykius su kitomis teisėsaugos institucijomis. Susidariau įspūdį, kad tai sąžiningas žmogus, kompetentingas teisininkas. Tik savęs klausiu, ar jis bus pakankamai ryžtingas ir pajėgs pertvarkyti teisėsaugą, kurioje įsitvirtinę senbuviai, o paprasčiau sakant – senasis teisininkų klanas.

Į pavakarę atvyko krašto apsaugos ministras Gediminas Kirkilas, kariuomenės vadas generolas Valdas Tutkus ir Gynybos štabo viršininkas generolas Vitalijus Vaikšnoras pranešti apie rusų lėktuvo SU-27 katastrofos tyrimo išvadas.

Avariją lėmė organizacinių, techninių ir žmogiškųjų veiksnių visuma. Skrydis fiksuotas radaro ir piloto ryšio su dispečeriais įrašuose. Lakūnas po dar vienos apklausos prokuratūroje bus išleistas į Rusiją.

Atskleista ir mūsų gynybos spragų: techniškai pasenę radarai, nepakankamas jų tinklas. Būtina susitarti su latviais ir estais dėl bendros radarų sistemos. Apie tai kalbėsiu Baltijos šalių prezidentų susitikime Taline. Remdamiesi incidento su rusų lėktuvu pamokomis, turime spustelėti NATO vadovybę, kad būtų imtasi neatidėliotinų priemonių mūsų oro gynybai sustiprinti.

Vakare Prezidentūroje surengta labdaros vakarienė su aukcionu bei priėmimas Švedijos karalienės Silvios ir Saudo Arabijos karaliaus pusbrolio, princo Turki bin Talalo bin Abdulo Azizo al Saudo garbei. Šis neoficialus karališkųjų asmenų vizitas į Lietuvą skirtas labdarai. Karalienė Silvia vadovauja „Mentor" organizacijai, užsiimančiai narkomanijos prevencija tarp jaunimo. Į vakarienę buvo sukviesti iškilūs verslo ir kitų veiklos sričių atstovai. Per Baltojoje salėje vykusį aukcioną „Mentor" organizacijos veiklai Lietuvoje surinkta 190 tūkstančių litų.

2005 metų spalio 5 diena, Vilnius. Tęsiu pokalbius su kandidatais į generalinio prokuroro postą. Susitikau su Aukščiausiojo Teismo teisėju Pranu Kuconiu. Neabejotinai aukštos kvalifikacijos teisininkas, teisės teoretikas. Bet generalinio prokuroro pareigoms reikėtų parinkti dar ir gerą administratorių. Jam reikės priimti griežtų sprendimų, atsikratyti pareigūnų, netinkamų dirbti prokuratūroje, vadinasi, teks atlaikyti didžiulį partijų ir politikų spaudimą. Susitikęs su dviem kandidatais – A. Valantinu ir P. Kuconiu – dar nesu įsitikinęs, ar jie pajėgs ryžtingai veikti.

2005 metų spalio 6 diena, Vilnius. Surengiau pasitarimą dėl nelegalių statybų Neringos nacionaliniame parke ir žalą gamtai darantį nesaikingą miškų kirtimą. Labai kategoriškai pasisakiau prieš neteisėtus statinius pajūryje. Pareikalavau asmeninės visų pareigūnų atsakomybės, kad ir kokias aukštas pareigas jie eitų. Pasakiau, kad jeigu padėtis nesikeis, primygtinai raginsiu premjerą atleisti Vyriausybės atstovą Klaipėdos apskrityje. Visais atvejais, kai pažeistas įstatymas, turi būti nedelsiant kreipiamasi į prokuratūrą ar teismą.

Taip pat griežtai pareikalavau stabdyti nacionalinių parkų kirtimą. Suprantu, nemažai plotų buvo privatizuota, bet valstybė turi svertų, kaip užkirsti kelią savivalei. Galima net ir išpirkti privačiose rankose atsidūrusius miškus nacionalinių parkų teritorijoje.

Pasitarimas nebuvo malonus, suprantu, kad aplinkos ministras Arūnas Kundrotas, kurį pažįstu daugel metų ir laikau puikiu gamtosaugininku, jautėsi labai nesmagiai. Išeidamas iš kabineto jis pasakė ketinąs atsistatydinti. Čia pat

pareiškiau, kad nepriimsiu jo atsistatydinimo, nes tai būtų tik įstatymų pažeidėjų laimėjimas. Turime dirbti toliau ir atkurti tvarką.

Prieš išvykdamas oficialaus vizito į Prancūziją dar priėmiau Seimo pirmininką Artūrą Paulauską. Jis neseniai lankėsi Ukrainoje ir papasakojo savo įspūdžius. Vaizdas nekoks. Vidaus politinės kovos stabdo reformas, kurių tikėjosi Oranžinės revoliucijos dalyviai.

Aptarėme ir „Mažeikių naftos" akcijų pardavimą. Apgailestavome, kad A. Brazauskas neinformuoja nei Seimo, nei manęs apie šį procesą ir elgiasi taip, tarsi įmonė būtų jo nuosavybė. A. Paulauskas sakė, kad net valdančiosios koalicijos partneriai nėra supažindinti su premjero planais.

Taip pat kalbėjomės apie tinkamo kandidato į generalinio prokuroro postą paieškas. A. Paulauskas man pritarė, kad nelabai yra iš ko rinktis, ir siūlė neskubėti apsispręsti. Taip ir darysiu, nekreipdamas dėmesio į mėginimus kiršinti visuomenę, sėti nepasitikėjimą tokiais straipsniais kaip „Respublikoje".

Pavakare su Alma išskrendame į Paryžių.

2005 metų spalio 6 diena, Paryžius. Sunku šiais laikais tai įsivaizduoti, bet skrydis iš Vilniaus į Paryžių truko 9 valandas! Lėktuvas vėlavo, todėl teko atšaukti du susitikimus su spaudos atstovais. Nukėlėme kitai dienai. Tik naktį, jau apie vidurnaktį, viešbutyje „Park Hyatt Paris–Vendome", kuriame apsistojau, priėmiau „Lietuvos ryto" žurnalistę Editą Urmonaitę. Dar kartą įsitikinau, kaip reikėtų Lietuvai vyriausybinio lėktuvo.

2005 metų spalio 7 diena, Paryžius. Po pusryčių su verslininkais susitikau su Prancūzijos Nacionalinės Asamblėjos Užsienio reikalų komiteto pirmininku Micheliu Destot. Daugiausia kalbėjomės apie Lietuvos santykius su Rusija ir Baltarusija.

Likus kelioms minutėms iki 13 valandos, atvykau į Eliziejaus rūmus. Prezidentas Jacques'as Chiracas sutiko labai maloniai, lygiai 13 valandą susėdome darbo pietų. Dalyvavo keli jo patarėjai ir ministrai. Beveik visą laiką per pusantros valandos trukusius pietus kalbėjomės apie ES krizę dėl įstrigusios Konstitucijos ir bendrijos ateitį. Sutarėme, kad integracijos proceso sulėtėjimas ilgalaikiu požiūriu gali būti naudingas, nes turėtų sustiprinti ES darną.

Kalbėjomės ir apie rusų lėktuvo avariją. J. Chiracas palankiai įvertino tai, kaip Lietuva išsiaiškino šį incidentą su Rusija. Atsisveikinant prezidentas J. Chiracas pakvietė mane kiek į šalį ir... netikėtai ėmė žerti tokius komplimentus, kad būtų nekuklu juos pakartoti. Negalėjau patikėti tuo, ką girdžiu. Iki

Susitikimas su Prancūzijos prezidentu Jacques'u Chiracu. Paryžius, 2005 m. spalio 7 d.

šiol įvairiomis progomis ne kartą buvome susitikę, bet jis visuomet būdavo tik mandagiai oficialus.

Tuo tarpu Alma susitiko su ponia Bernadette Chirac. Kaip ji pasakojo, susitikimas buvo labai mielas ir truko dvigubai ilgiau, nei numatė protokolas. Ponia Chirac užsiima gėlininkyste, bet retai kam rodo savo gėlynus. Almai ji padarė išimtį ir pati ją vedžiojo po savo sodą ir viską aprodė.

Po pietų su prezidentu J. Chiracu tęsėsi pokalbių ir susitikimų maratonas: Politikos mokslų institute skaičiau pusvalandžio trukmės paskaitą, vėliau visą valandą atsakinėjau į klausytojų klausimus, o grįžęs į viešbutį daviau du atskirus interviu įtakingiems Prancūzijos laikraščiams „Le Figaro" ir „Le Monde". Daugiausia buvau klausinėjamas apie Rytų Europos politinį gyvenimą. „Le Figaro" žurnalistai domėjosi, kaip aš vertinu V. Putino ir G. Schröderio susitarimą tiesti dujotiekį Baltijos jūros dugnu. Pasisakiau labai kritiškai: pažeisti mūsų interesai ir net nesilaikyta paprasčiausio diplomatinio mandagumo taisyklių. Lietuva – ES narė, o Vokietija, nė nesiteikusi kalbėtis apie tai su mumis, susitaria su Rusija ir mums gyvybiškai svarbi energetikos trasa aplenks mus ir mūsų kaimynus.

Vakare susitikau su lietuvių bendruomenės Prancūzijoje atstovais. Susitikimas vyko restauruotoje ir išpuoštoje Lietuvos ambasadoje. Mačiau, kaip atrodė

Maldos pusryčiai – prezidento Valdo Adamkaus sukurta tradicija.

pastatas, kai jį tik įsigijome. Puikiai padirbėjo iš Lietuvos atvažiavę mūsų meistrai. Ambasada dabar gerai reprezentuoja mūsų šalį.

2005 metų spalio 9 diena, Vilnius. Jau penktą kartą Prezidentūroje rengiami kasmečiai Maldos pusryčiai. Ši mano iniciatyva pradėta tradicija tik kartą prie R. Pakso buvo nutrūkusi. Šiemet į svečius atvyko politikų iš Vokietijos, Didžiosios Britanijos, JAV, Gruzijos, kitų šalių.

2005 metų spalio 11 diena, Kabulas. Šiandien kėliausi pusę antros nakties, ir po valandos mūsų lėktuvas jau kilo skristi į Afganistaną, kur Lietuvos kariai kelerius metus dalyvauja tarptautinėje karinėje misijoje ir dabar mūsų šalis vadovauja Goro provincijos atkūrimui.

Pavyko išsaugoti mūsų kelionės konfidencialumą. Žiniasklaida nieko nepranešė. Skrenda 25 asmenų delegacija, lydima 5 žurnalistų.

Ir vėl neišvengėme nesusipratimų dėl lėktuvo. Jį išsinuomojome iš privačios latvių bendrovės, bet, susiruošus skristi, paaiškėjo, kad sugedo. Išgelbėjo ukrainiečiai iš „Antonov Airlines“, atsiuntę savo lėktuvą. Išskridome labai anksti, tamsoje skendintis miestas dar giliai miegojo. Apie aštuntą ryto pusvalandžiui

nusileidome Baku, papildėme degalų ir vėl kilome ilgam skrydžiui. Tik dar po beveik septynių valandų kelionės nusileidome Kabule.

Oro uoste buvau sutiktas pagal diplomatinio protokolo reikalavimus, su garbės sargyba, bet iš karto pajutome atsidūrę karo lauke. Jau prieš išlipdami iš lėktuvo turėjome užsivilkti šarvuotas liemenes ir užsidėti šalmus. Aplink – barikados, apsaugos užtvarai, kur pažvelgsi – kariai su automatiniais ginklais rankose.

Ore net tiršta dulkių. Važiuodamas į NATO būstinę, dairiausi pro automobilio langą. Vaizdas dar labiau sukrečiantis, nei atrodo žiūrint CNN reportažus iš Kabulo. Pastatai apgriuvę ar visai sugriauti, kiek akys aprėpia – visur baisus skurdas, varganai atrodantys žmonės.

NATO būstinė – tvirtovė tvirtovėje: įtvirtintus pastatus iš visų pusių juosia dar viena įtvirtinimų juosta.

Aš apgyvendintas vyriausiojo NATO civilinio atstovo rezidencijoje.

2005 metų spalio 12 diena, Kabulas. Ryte atvykęs į Kabulo oro uostą, susitikau su ką tik atskridusia JAV valstybės sekretore Condoleeza Rice. Nors ir trumpai, čia pat prie lėktuvų pasikalbėjome. Ji skubėjo į susitikimą su Afganistano prezidentu Hamidu Karzai, o aš su delegacija išskridau į Goro provincijos centrą Čagčarano miestą.

Tarp lietuvių karių Afganistane.

Skrendant gerai matėsi žemė. Kiek akys aprėpia – vien kalnai. Nematyti jokios augalijos, gyvybės. Nusileidus – toks pat nykus vaizdas: smėlynai, uolos, nei medelių, nei krūmokšnių. Net žolė neauga.

Leidomės ant žvyru užpilto lauko. Mus pasitiko Goro provincijos gubernatorius Ahadas Afzali ir turbūt beveik visi Čagčarano gyventojai – tai nedidelis miestelis, jame dar nebuvo lankęsis joks prezidentas. Kaip sužinojome, mūsų sutikimui buvo rengiamasi ištisą savaitę, tvarkomas ligoninės kiemas, kur vyko sutiktuvių iškilmės, iš visos apylinkės surinkti kilimai ir patiesti mums susėsti, išrikiuoti vaikai, mojuojantys NATO ir Lietuvos vėliavėlėmis. Atvežėme dovanų Čagčarano ligoninei, tarp jų – ir elektros generatorių.

Čagčarane išbuvome penkias valandas. Čia nėra nei elektros, nei vandentiekio, nei kanalizacijos. Srutos teka į upę, o visai netoliese vaikai sėmė vandenį ir gėrė. Įsitikinome, kad mūsų karių palapinių stovykloje gyvenimo sąlygos nepalyginti geresnės nei vietos gyventojų. Lietuviai vadovauja visoms provincijoje esančioms NATO pajėgoms, su mūsų kariais čia tarnauja danai, lenkai, amerikiečiai. Bet civiliniame gyvenime viešpatauja vietos klanų vadai.

Grįžus į Kabulą, tą patį vakarą laukė oficialus susitikimas su Afganistano prezidentu H. Karzai. Dabar musulmonams ramadano laikotarpis, kol nenusileidžia saulė, negalima nei valgyti, nei gerti, todėl priėmimas prezidento rūmuose vyko jau sutemus.

H. Karzai – vakarietiškas žmogus, išsimokslinęs Vakaruose. Kalbėjomės ir bendromis politinėmis temomis, ir apie Afganistaną. H. Karzai labai dėkojo Lietuvai už pagalbą atkuriant jo valstybę.

2005 metų spalio 13 diena, Kabulas–Baku–Zagrebas. Keltis teko labai anksti, nes pusryčiavome 6 ryto ir iki 10 valandos buvo surengti keturi susitikimai – su NATO karinių pajėgų Afganistane vadais, JAV ambasadoriumi Ronu Neumannu bei vyriausiuoju NATO civiliniu atstovu Hikmetu Çetinu.

Iš Kabulo išskridę vienuoliktą ryto, po trijų valandų nusileidome Baku. Čia susitikau su Azerbaidžano prezidentu Ilhamu Alijevu. Tai mano pirmasis vizitas į šią šalį. Sužavėjo Baku – švarus, modernus Pietų miestas, kuriam romantikos suteikia atsiveriantys Kaspijos jūros ir pakrančių vaizdai.

Per susitikimą su I. Alijevu kalbėjomės apie galimybes tiekti Lietuvai Azerbaidžano naftą. Aišku, tai ateities planai. Azerbaidžanas ketina prisidėti tiesiant naftotiekį į Vakarus. Ir tai realūs tikslai, nes šios šalies plėtra ypač sparti. Šiemet Azerbaidžano bendrasis vidaus produktas turėtų išaugti rekordiškai – maždaug 20 procentų.

Iš Baku išskridome į Zagrebą, kur esu pakviestas pasakyti baigiamąją kalbą čia vykstančioje regiono konferencijoje.

2005 metų spalio 14 diena, Zagrebas. Zagrebo konferencijoje dalyvauja 16 valstybių vadovai. Spėjau atskirai susitikti su Bulgarijos prezidentu Georgi Parvanovu, Bosnijos ir Hercegovinos prezidentų tarybos pirmininku Ivo Miro Jovićiumi, Lenkijos prezidentu Aleksanderiu Kwaśniewskiu, Italijos prezidentu Carlo Ciampi, Slovėnijos prezidentu Janezu Drnovšeku ir Rumunijos prezidentu Traianu Băsescu.

Baigdamas savo kalbą konferencijoje, padėkojau prezidentui A. Kwaśniewskiui už išskirtinį vaidmenį stiprinant Europos vienybę, skatinant demokratijos plėtrą mūsų žemyne. Tai jo paskutinė tarptautinė konferencija einant Lenkijos vadovo pareigas. Jis baigia kadenciją gruodžio 23 dieną. Tai ir mane jaudinantis įvykis. Daug metų darniai dirbome drauge, tapome gerais bičiuliais.

2005 metų spalio 21 diena, Vilnius. Kitą savaitę vykstu pirmojo per visą atkurtos Nepriklausomybės istoriją valstybinio vizito į Vokietiją. Justi nemenkas vokiečių žiniasklaidos susidomėjimas: šiandien daviau interviu radijui „Deutsche Welle" ir laikraščiui „Frankfurter Allgemeine Zeitung".

2005 metų spalio 25 diena, Berlynas. Iš Vilniaus išskridome saulėtą rudenišką rytmetį. Delegacija – net 25 asmenys, ją lydi 6 žurnalistai.

Valstybinio vizito protokolas ypač iškilmingas, bet vokiečių dėmesys net nustebino. Artėjant prie Berlyno mus pasitiko 4 naikintuvų F-15 palyda. Tik man išėjus iš lėktuvo, nuaidėjo 21 pabūklo salvė. Oro uoste plevėsuoja gausybė Lietuvos ir Vokietijos vėliavų. Praėję pro garbės sargybą ir pasisveikinę su sutinkančiais asmenimis, lydimi įspūdingo motociklininkų kortežo pajudėjome į Šarlotenburgo rūmus, kur laukė Vokietijos prezidentas Horstas Köhleris.

Po protokolinės sutiktuvių ceremonijos, pasikeitimo su prezidentu H. Köhleriu ordinais ir dovanomis susėdome pokalbio. Išsamiai aptarėme aktualiausią temą – Vokietijos bei Rusijos susitarimą tiesti dujotiekį Baltijos jūros dugnu. Neslėpiau nusivylimo, kad esame ignoruojami sprendžiant tokį mums gyvybiškai svarbų energetikos klausimą, nors ir priklausome tai pačiai Europos Sąjungos šalių šeimai. Išklausęs prezidentas H. Köhleris netikėtai pareiškė, kad jis nepritaria kanclerio Gerhardo Schröderio pozicijai ir taip pat mano, kad su Lietuva bei kitomis Baltijos šalimis buvo pasielgta neteisingai.

Po šio pokalbio vykome susitikti su naujuoju Bundestago pirmininku

Valstybinis vizitas Vokietijoje. Prezidentą Valdą Adamkų su ponia Alma pasitinka šios šalies prezidentas Horstas Köhleris su žmona. Berlynas, 2005 m. spalio 25 d.

Norbertu Lammertu. Tai buvo mandagumo vizitas prieš svarbiausią pokalbį – su kancleriu G. Schröderiu. Žinojome, kad jis labai nepatenkintas Vokietijos žiniasklaidos paskelbtais mano komentarais dėl jo susitarimo su V. Putinu tiesti dujotiekį Baltijos jūros dugnu. G. Schröderis net ėmėsi diplomatinėje praktikoje reto demaršo – atšaukė planuotus pietus su manimi. Todėl važiuodamas į susitikimą su juo buvau pasirengęs įtemptam pokalbiui.

Prie kanceliarijos pastato, kaip ir numato protokolas, mane pasitiko kancleris G. Schröderis, bet pasistengė kuo greičiau su manimi praeiti pro laukiančių žurnalistų būrį. Pasirinkau taktiką pats nepradėti kalbos apie dujotiekį ir žiūrėti, kaip pakryps pokalbis.

Mūsų susitikimas vyko ištaigingame kanclerio kabinete. Mane lydėjo vertėjas ir penki pareigūnai, tarp jų užsienio reikalų ministras Antanas Valionis ir Seimo Užsienio reikalų komiteto pirmininkas Justinas Karosas. Tiek pat žmonių buvo ir Vokietijos kanclerio palydoje.

Pirmąsias 20 minučių kalba sukosi apie ES reikalus. Bet galų gale G. Schröderiui nervai neišlaikė ir jis staiga prabilo apie savo sutartį su rusais. Kancleris kietai susakė, kad sprendimas dėl dujotiekio padarytas ir daugiau jokių diskusijų būti negali. Dar aiškino, koks svarbus šis projektas Vokietijai.

Ramiai klausiausi G. Schröderio kalbos. Jam baigus pasakiau: „Pone kancleri,

gerbiu jūsų sprendimą, bet aš turiu teisę į kitokią nuomonę." Ir toliau aiškinau, kad mums, lietuviams, nesuprantama, kodėl Vokietija visiškai neatsižvelgia į kito ES šeimos nario gyvybinius interesus. Mažų mažiausiai galėjome tikėtis, kad būsime informuojami apie derybas, bet draugai vokiečiai nesiteikė mums net pranešti, kas suderėta mūsų sąskaita. Užsiminiau ir apie dujotiekio projekto ekologinį pavojų Baltijos jūrai dėl per Antrąjį pasaulinį karą nuskandintų sprogmenų ir cheminio ginklo. Baigiau mintimi: „Vis dėlto ES turėtų kalbėti vienu balsu."

Po nelengvo pokalbio su Vokietijos kancleriu Gerhardu Schröderiu.

Dar pridūriau, kad Vokietijos kancleris, kurį su V. Putinu sieja artimi bičiuliški santykiai, galėtų prisidėti galutinai įtvirtinant ES rytines sienas – paskatindamas Rusiją ratifikuoti sutartis su Latvija ir Estija. Čia G. Schröderis pareiškė, neva latviai ir estai patys nenori tų sutarčių. Atsakiau, kad po savaitės susitikęs su šių šalių prezidentais apie tai pasikalbėsiu ir vėliau informuosime Vokietijos užsienio reikalų ministeriją.

Pokalbis staiga ėmė šilti. Į jo pabaigą G. Schröderis mus nustebino, pareikšdamas, kad padaryta klaida mūsų neįtraukus į diskusijas dėl dujotiekio. Niekaip nereagavau į šį pavėluotą apgailestavimą, tik pasakiau komplimentą, kad jis, nors ir greitai pasitrauks iš Vokietijos kanclerio pareigų, liks įtakingu Europos

politiku ir dar daug pasidarbuos visos ES naudai. Lydėdamas mane durų link G. Schröderis, skirtingai nei sutikdamas, jau maloniai šypsojosi fotografams ir operatoriams.

Po susitikimo su kancleriu G. Schröderiu daviau interviu „Deutsche Welle" televizijai ir surengėme spaudai apskritojo stalo diskusiją, kurioje dalyvavo „Financial Times", „Spiegel", „Berliner Zeitung", „Frankfurter Algemeine Zeitung", „Die Welt" ir dar kelių įtakingų Vokietijos laikraščių atstovai. Kalbėjomės apie ES santykius su rytiniais kaimynais, Lietuvos vaidmenį plėtojant šią partnerystę, dujotiekį Baltijos jūros dugnu.

Dienotvarkė buvo tokia įtempta, kad nė kojos neįkėlę į viešbutį išvykome padėti vainiko prie paminklo karo ir teroro aukoms, iš ten – tiesiai į Vokietijos užsienio reikalų ministeriją, o jau 16.30 mūsų laukė Berlyno rotušėje. Čia buvo surengtas Lietuvos ir Vokietijos jaunųjų talentų koncertas. Berlyno meras Klausas Wowereitas, beje, lietuvis – Voveraitis, po koncerto surengė priėmimą, bet negalėjau pasilikti, nes turėjau išvykti į susitikimą su kandidate į kanclerio postą Angela Merkel viešbutyje „Intercontinental Berlin", kuriame apsistojau. Pagrindinė mūsų pokalbio tema buvo dujotiekis. A. Merkel vengė šiuo klausimu ką nors įsipareigoti, bet pripažino, kad reikia daugiau atvirumo ir dialogo su mumis.

Teliko pusvalandis persirengti ir nuvykti į prezidento Horsto Köhlerio rengiamą vakarienę mūsų garbei Šarlotenburgo rūmuose. Jau buvo sutemę. Įspūdingai atrodė nuo gatvės iki rūmų abipus kelio išsirikiavę karo laivyno jūreiviai su liepsnojančiais deglais rankose. Vakarienėje dalyvavo 300 svečių.

2005 metų spalio 26 diena, Berlynas. Mano vakarykštė apskritojo stalo diskusija su spaudos atstovais sukėlė tarptautinį „triukšmą" – reagavo Maskva ir Minskas. Užkliuvo mano samprotavimai, kad Baltijos regionui vis dar didžiausia grėsmė gali kilti iš Rytų, nes nežinia ko galima tikėtis, kai vos per šimtą kilometrų nuo mūsų sostinės – pasitikėjimo nekelianti paskutinė Europoje diktatūra. Aišku, ši pastaba buvo ištraukta iš konteksto ir aiškinama kone kaip „šaltojo karo" kurstymas. Pasikviečiau kartu keliaujančius Lietuvos žurnalistus ir pareiškiau, kad mūsų šalies politika kaimynų atžvilgiu yra nekintanti – nuosekliai laikomės geros kaimynystės principų, kartu neatsisakydami pagarbos demokratinėms vertybėms.

Diena prasidėjo ankstyvu – pusę aštuonių ryto – susitikimu su Marshallo fondo konferencijos dalyviais, jiems skaičiau pranešimą „Lietuvos indėlis formuojant politiką Juodosios jūros regione", o po valandos buvau oro uoste, kur mūsų laukė Vokietijos vyriausybinis lėktuvas, turintis mus nuskraidinti į Dresdeną.

Tęsiant valstybinį vizitą Vokietijoje.

Miestas jau visiškai atstatytas po siaubingo subombardavimo 1945 metų vasario mėnesį. Tuomet buvo sugriautas ir baroko architektūros šedevras Dresdeno Dievo Motinos bažnyčia (*Frauenkirche*). Malonus sutapimas, kad šiomis dienomis baigiama jos rekonstrukcija. Bažnyčiai atstatyti (aukos rinktos visame pasaulyje) buvo suaukota apie 40 milijonų dolerių. Dar vyko baigiamieji darbai, bet mes buvome pakviesti vidun ir lydimi rekonstrukcijos architekto apžiūrėjome šią įspūdingą, nepaprastai puošnią bažnyčią.

Ypač jaudinantis buvo apsilankymas Dresdeno bibliotekoje. Čia saugoma vienintelė išlikusi Kvedlinburgo metraščio kopija. Lietuviams tai ypatinga relikvija – šiame dokumente 1009 metais pirmą kartą paminėtas Lietuvos vardas. Metraštis specialiai mums buvo išimtas iš saugyklos ir parodytas.

Dar buvome priimti Saksonijos vyriausybės rūmuose, surengta spaudos konferencija, o po iškilmingų pietų išvykome į Gerlicą, esantį už 130 kilometrų.

Tai buvo vienas pirmųjų miestų Vokietijoje, į kurį patekau 1944 metais pasitraukęs iš sovietų užimtos Lietuvos. Sugrįžo prisiminimai. Labai gražus senovinis miestas, Neisės upės padalintas per pusę – į vokiškąjį Gerlicą ir lenkiškąjį, vadinamą Zgoželecu. Po iškilmių rotušėje pėsčiomis viduramžiškomis gatvėmis nuėjome iki tilto, kurio viduryje mūsų laukė Zgoželeco meras su delegacija. Apžiūrėję ir lenkiškąjį miestą (taip pat gražus, bet atrodantis gerokai skurdžiau), po valandos grįžome į vokiečių pusę.

Gerlico miesto teatre man buvo įteikta Tarptautinė tilto premija, skiriama už pastangas tiesiant bendradarbiavimo tiltus tarp tautų, dar laukė koncertas, vakarienė. Automobiliais grįžome į Dresdeną jau apie vidurnaktį. Nustebino man skirti apartamentai puikiai restauruotame „The Westin Bellevue“ viešbutyje – bene patys gražiausi iš visų, kuriuose man yra tekę apsistoti Europoje. Bet nedaug laiko likę poilsiui – jau 7 ryto turiu būti oro uoste ir skristi į Londoną, o Alma grįžta į Vilnių.

2005 metų spalio 27 diena, Londonas. Atvykau į Europos Vadovų Tarybos neoficialų susitikimą. Didžiosios Britanijos premjeras Tony Blairas jį surengė norėdamas sumažinti politinę įtampą įstrigus ES Konstitucijos ratifikavimo procesui. O dar kilo nesutarimų dėl 2007–2013 metų ES biudžeto. Prancūzija neina į jokius kompromisus dėl žemės ūkio politikos.

Posėdžiaujame XVI amžiuje statytuose karaliaus Henriko VIII „Hampton Court“ rūmuose. Pirmą kartą dalyvavau tokiame uždarame susitikime – prie derybų stalo sėdintys vadovai galėjo pasikviesti į salę tik po vieną patarėją perduoti kokiai žiniai ar paprašyti informacijos. Nebuvo matyti nė vertėjų – kam reikėjo vertimo, klausėsi per ausines.

Europos Tarybos Vadovų posėdžiui pasibaigus. Londonas, 2005 m. spalio 27 d.

Savo kalboje pabrėžiau, kaip stinga ES bendros politikos ekonomikos klausimais. Atkreipiau dėmesį, kad daug ES šalių plėtoja branduolinę energetiką, o Lietuva verčiama uždaryti Ignalinos atominę elektrinę.

2005 metų lapkričio 3 diena, Talinas. Po ilgesnės pertraukos mes, Baltijos šalių prezidentai, vėl susitikome vienos dienos posėdžių. Labai reikėjo tokių pokalbių, nes prabėgo beveik pusmetis, kai, Maskvai švenčiant pergalę Antrajame pasauliniame kare, tarp mūsų kilo įtampa išsiskyrus nuomonėms, ar verta vykti į šias iškilmes. Dabar turėjome progą užglaistyti nesutarimus.

Susitikimas vyko senoviniame dvare už Talino. Aptarėme santykius su Rusija, derinome mūsų nuostatas Europos Sąjungos politikos klausimais. Sutarėme, kad laikysimės vienos pozicijos svarstant energetikos problemas, bendromis jėgomis stengsimės įtikinti ES, jog būtina kuo greičiau tiesti elektros tiltus į Skandinaviją ir Lenkiją.

Estijos ir Latvijos vadovai visiškai pritarė mano požiūriui į V. Putino ir G. Schröderio susitarimą tiesti dujotiekį Baltijos jūros dugnu. Dabar tai bus mūsų visų trijų nuomonė ir ją išsakysime tarptautiniuose forumuose.

Grįžau į Vilnių devintą vakaro. Namie laukė Alma su tortu ir šampano buteliu ant stalo. Mano gimtadienis.

2005 metų lapkričio 4 diena, Seinai–Druskininkai. Man Seinai visada buvo savas lietuviškas kraštas, tik dėl istorinių aplinkybių atitekęs Lenkijai. Šiandien čia atidarėme Lietuvos pinigais pastatytą 250 vietų modernią mokyklą, pavadintą „Žiburio“ vardu. Iš Varšuvos atskrido Aleksanderis Kwaśniewskis, abu perkirpome kaspiną ir pasakėme kalbas, ragindami auklėti jaunąją kartą tolerancijos ir pagarbos žmogui dvasia.

Iš Seinų sraigtasparniais nuskridome į Druskininkus ir čia vakare su negausiu svečių būriu surengėme vakarienę baigiančio kadenciją Lenkijos prezidento A. Kwaśniewskio garbei. Tai tarsi atsisveikinimas su šiuo mielu, maloniu žmogumi, tikru Lietuvos draugu, kaip oficialiu asmeniu, nors neabejoju, kad privačiai mes dar ne kartą susitiksime. Jis labai daug nuveikė, kad mūsų šalių santykiai gerėtų, mums pavyko išspręsti ne vieną įsisenėjusią problemą, trukdžiusią dvišaliam bendradarbiavimui.

Iš Vilniaus atvažiavo premjeras A. Brazauskas ir Seimo pirmininkas Č. Juršėnas. Įteikiau A. Kwaśniewskiui Vytauto Didžiojo ordiną su aukso grandine. Po vakarienės jo garbei surengėme dar ir fejerverką.

Druskininkuose su Aleksanderiu Kwaśniewskiu atsisveikinome tik oficialiai, o asmeninis bendravimas nenutrūko ir jam neinant prezidento pareigų, susitinkame ir man jau baigus kadenciją. Itin įsimintinus žodžius jis pasakė per mano knygos lenkų kalba pristatymą Varšuvoje. A. Kwaśniewskis tuomet pabrėžė, kad mūsų bendras politinis darbas virto nuoširdžia asmenine draugyste.

Mūsų su A. Kwaśniewskiu draugystė labai padėjo gludinti aštresnius Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimo kampus, neleisti, kad lenkų tautinės mažumos politinių veikėjų reikalavimai kenktų valstybių dvišaliams santykiams. Net jei jam tekdavo per mūsų susitikimus kelti lenkiškų pavardžių rašymo ar kurį kitą tautinę įtampą kurstantį klausimą, jis tai darydavo labai taktiškai, tarsi atsiprašydamas, kad turime apie tai kalbėti. Sykį A. Kwaśniewskis pasakė, kad jei mums pavyktų, kol baigsis mūsų kadencijos, išspręsti bent lenkiškų pavardžių rašymo problemą, jau vien tai pateisintų rinkėjų mums parodytą pasitikėjimą.

Bendraujant su A. Kwaśniewskiu jausdavosi, kad tai itin plataus akiračio, orus politikas, visuomet sugebantis pakilti aukščiau asmeninių ar partinių interesų, simpatijų ar antipatijų. Prisimenu kad ir tokį atvejį: nors jo santykiai su

Atsisveikinant su kadenciją baigiančiu Lenkijos prezidentu Aleksanderiu Kwaśniewskiu.

baigusiu kadenciją Lenkijos prezidentu Lechu Wałęsa buvo įtempti, tai nesutrukdė jam, pasitaikius progai, pakviesti savo pirmtaką ir mus supažindinti.

Mūsų bendromis pastangomis pakloti tvirti dvišalių Lietuvos ir Lenkijos santykių pamatai padėjo tęsti bendradarbiavimą ir su A. Kwaśniewskį pakeitusiu prezidentu Lechu Kaczyńskiu, su kuriuo ilgainiui taip pat užmezgiau puikius asmeninius ryšius.

2005 metų lapkričio 7 diena, Vilnius. Prieš tris savaites Geteborge baigėsi tarptautinė knygų mugė. Apie mūsų šalies ekspoziciją daug rašė Švedijos laikraščiai, rodė televizija. Susidaro įspūdis, kad švedai „atrado" Lietuvą ir jos literatūrą. Tai kartu ir signalas, kad pasaulis dar labai mažai apie mus žino, net ir mūsų kaimynai. Vadinasi, turime dalyvauti visur, kur tik galime pareklamuoti Lietuvą.

Šiandien į Prezidentūrą pakviečiau mūsų ekspozicijos Geteborgo mugėje rengėjus, leidėjus, kultūros ministrą ir padėkojau už puikų darbą pristatant Lietuvos literatūrą.

Vakare su Alma nuvykome į Majos Pliseckajos 80-mečiui skirtą koncertą Nacionalinėje filharmonijoje. Pasveikinome ją drauge su audringais plojimais pratrūkusia pilnutėle jos gerbėjų sale. Puikus koncertas, o įspūdingiausia, kad pati M. Pliseckaja gracingai pašoko scenoje, sukeldama ovacijų audrą.

2005 metų lapkričio 9 diena, Tbilisis. Pirmą kartą po Rožių revoliucijos lankausi Gruzijoje. Nors dažnai bendrauju su prezidentu Michailu Saakašviliu, vis nepavykdavo suderinti mano vizito laiko. Ir štai pagaliau su gausia delegacija, verslo ir spaudos atstovų grupe atskridome į Tbilisį. Miestas supamas kalvų, daug žalumos, medžių, bet senosios gruzinų architektūros grožį kiek gadina tipinės sovietinės statybos pastatų gausa. Modernios architektūros beveik nematyti. Mieste nejusti ir prabangos.

Sutikimo ceremonija vyko Parlamento rūmų kieme. Tai sovietinių laikų pastatas, buvusi Aukščiausioji taryba. Čia dabar įsikūrusi ir Prezidentūra, nes nauji prezidento rūmai dar nebaigti statyti.

Iš pradžių apie porą valandų kalbėjomės su prezidentu M. Saakašviliu, vėliau susitikome su jo vyriausybės nariais. Traukia dėmesį, kad visi ministrai jauni, gerai kalba angliškai. Kalbėjomės apie Gruzijos rengimąsi stoti į NATO ir ES, apie galimą Lietuvos paramą jų reformoms. Dar pasakiau kalbą parlamente ir buvau nepaprastai šiltai sutiktas.

M. Saakašvilis pakvietė vakarieniauti į autentiško gruziniško stiliaus restoraną, kur buvo surengtas ir koncertas.

2005 metų lapkričio 10 diena, Tbilisis. Pusryčiavau su pas mane į viešbutį atvykusiu buvusiu JAV ambasadoriumi Lietuvoje Johnu Tefftu, jau porą mėnesių dirbančiu ambasadoriumi Gruzijoje. Laukė interviu žiniasklaidai, susitikimas su Gruzijoje gyvenančiais lietuviais, apsilankymas bažnyčiose – pirmosios statytos dar VI amžiuje.

2005 metų lapkričio 15 diena, Vilnius. Nė nesinori rašyti dienoraščio: skandalai, skandalai...

Spauda narsto Kristinos Brazauskienės viešbučio „Crowne Plaza“ (buvusi „Draugystė“) privatizavimo istoriją, kažkokius sandėrius su jos verslo partneriu „Lukoil“ filialo Lietuvoje vadovu Ivanu Paleičiku.

A. Kubiliaus vadovaujami konservatoriai reikalauja Seime sudaryti komisiją, apklausti Algirdą Brazauską. Jis pareiškė, kad neis aiškintis jokioms komisijoms. Susidaro įspūdis, kad jau antrą savaitę Vyriausybė ir Seimas daugiau nieko neveikia, tik aiškinasi šią istoriją ir savo santykius.

Aš laikausi pozicijos: jei yra faktų, jie turi būti viešinami ir tuomet sprendžiama, ar valdančioji koalicija gali tęsti darbą.

2005 metų lapkričio 16 diena, Vilnius. Pasikviečiau Artūrą Paulauską pasikalbėti apie augančią politinę įtampą, kurią kelia įtarinėjimai, metami Algirdui Brazauskui. Seimo pirmininkas pripažino, kad situacija darosi nekontroliuojama ir premjerui reikėtų paaiškinti jo šeimai priklausančio viešbučio privatizavimo istoriją.

Prabėgus valandai po šio susitikimo, atvyko A. Brazauskas. Premjeras tvirtai laikėsi savo pozicijos, kad jokioms Seimo komisijoms nesiaiškins – esą visą gyvenimą sąžiningai dirbęs Lietuvai, jis dabar nesileis šmeižiamas politinių oponentų. Jo požiūriu, tegul teisėsaugos institucijos įvertina jo veiksmų teisėtumą, o ne politikai.

Po šio pokalbio nutariau, kad rytoj per televiziją padarysiu pareiškimą ir pareikalausiu, kad teisėsaugos institucijos ištirtų premjerui reiškiamus kaltinimus, o patį A. Brazauską paraginsiu Lietuvos žmonėms viešai paaiškinti, kaip buvo privatizuotas viešbutis.

Taip pat šiandien priėmiau Seimo Užsienio reikalų komiteto narius. Buvo pasigirdę nusiskundimų, kad aš vykdau užsienio politiką nesitardamas su jais.

Nenorėdamas dar vieno įtampos šaltinio, pasikviečiau juos pasikalbėti. Ramiu, draugišku tonu aptarėme užsienio politikos reikalus. Pasiūliau Seimo nariams dažniau rodyti iniciatyvą susitikti su manimi ir žadėjau, kad aš būsiu pasirengęs tokiam bendravimui.

2005 metų lapkričio 17 diena, Vilnius. Nebuvo kada pasirengti pareiškimui per televiziją: iš pat ryto interviu „Verslo žinioms", tuoj po to išskubėjau į viešbutyje „Reval Lietuva" surengtą Amerikos prekybos rūmų konferenciją, iš ten – pas Juozą Kazicką į jo rezidenciją, kur jis pasirašė sutartį su Švietimo ministerija, įsipareigodamas 1 milijoną litų skirti Lietuvos mokyklų kompiuterinio mokymo programai ir dar 125 tūkstančius litų Kauno technologijos universitetui. Aš prieš penkerius metus inicijavau šią programą, todėl J. Kazickas labai manęs prašė dalyvauti sutarties pasirašymo ceremonijoje.

Grįžęs į Prezidentūrą, 16 valandą gausiai susirinkusiems žurnalistams perskaičiau trumpą pareiškimą apie politinę įtampą dėl premjero šeimai priklausančio „Draugystės" viešbučio privatizavimo istorijos.

2005 metų lapkričio 21 diena, Sofija. Pirmasis valstybinis Lietuvos prezidento vizitas į Bulgariją. Mane lydi didelė verslininkų grupė ir nemažas būrys žurnalistų – šįsyk pakvietėme drauge skristi rajonų spaudos atstovų.

Svečiuose pas filantropą, išeivijos verslininką Juozą Kazicką. Vilnius, 2005 m. lapkričio 17 d.

Pirmasis valstybinis vizitas Bulgarijoje. Prezidentą Valdą Adamkų sutinka šios šalies prezidentas Georgi Parvanovas. Sofija, 2005 m. lapkričio 22 d.

Oro uoste pasitiko tautiniais bulgarų rūbais pasipuošusios mergaitės su duona ir druska. Prie paminklo žuvusiesiems už Bulgarijos laisvę mus pasitiko prezidentas Georgi Parvanovas. Po sutiktuvių ceremonijos nuvykome pokalbio į jo rūmus, o prieš iškilmingą vakarienę „Kempinski" viešbutyje dar susitikau su Bulgarijos ministru pirmininku Sergejumi Staniševu.

Susidariau įspūdį, kad Bulgarija, nors stengdamasi atitikti narystės Europos Sąjungoje reikalavimus ir nemažai pasistūmėjo, dar smarkiai atsilieka nuo Lietuvos – mūsų pažanga gerokai didesnė.

2005 metų lapkričio 22 diena, Sofija. Lankiausi parlamente, susitikau su Nacionalinės Asamblėjos pirmininku Georgi Pirinski, kuris, pasirodo, gimęs ir augęs JAV.

Almai sudaryta atskira programa. Ji aplankė „SOS vaikų kaimą", Nacionalinį istorijos muziejų, Šv. Aleksandro Neviškio katedrą. Čia prie jos draugijos prisidėjau ir aš. Įspūdinga prieš šimtmetį statyta cerkvė.

Tačiau didžiausią įspūdį paliko Plovdivas, kur baigėme savo vizitą. Vienas seniausių pasaulio miestų. Senamiestis tiesiog alsuoja istorija. Norėtųsi kada nors čia grįžti privačiai ir neskubant viską apžiūrėti.

2005 metų lapkričio 22 diena, vakaras, Vilnius. Iš Bulgarijos parskridome aštuntą vakaro ir dar spėjome pažiūrėti, kaip A. Brazauskas per LTV atsakinėja į žiūrovų klausimus apie savo žmonos viešbutį ir kitą šeimos turtą. Įspūdis nekoks. Užuot tiesiai atsakęs į konkrečius klausimus apie viešbučio privatizavimą, jis daugiausia kalbėjo apie savo nuopelnus Lietuvai. O viešbučio privatizavimas esą jo žmonos privatus reikalas ir jis tuo nesidomintis. Akivaizdu, kad A. Brazauskas jokių abejonių neišsklaidė. Tokie atsakymai tik paskatins dar labiau jį įtarinėti. Vyriausybei bus sunku dirbti, kai pastarosiomis savaitėmis, atrodo, kalbama vien apie premjero šeimos turtą ir kaip jis įgytas.

2005 metų lapkričio 24 diena, Vilnius. Lietuvoje lankosi Moldovos parlamento pirmininkas Marianas Lupu – su juo susipažinau per vizitą Kišiniove. Stengsimės padėti moldavams įgyvendinti reformas. Moldova ne tik labai neturtinga šalis, bet dar ir kamuojama didžiulės korupcijos, kurią skatina per Rusijos remiamą separatistinę Padniestrę beveik nevaržomai keliaujanti kontrabanda.

Prisaikdinau naują Lietuvos generalinį prokurorą Algimantą Valantiną. Po priesaikos nuvykome į Generalinę prokuratūrą, pristačiau naują vadovą iš visos šalies suvažiavusiems prokurorams. Išsakiau viltį, kad jis sugebės pagerinti įstaigos darbą ir pamažu pertvarkysime visą teisėtvarkos sistemą, kad ji pagaliau atitiktų žmonių lūkesčius. Pabrėžiau, jog tiksliai vadovausiuosi Konstitucija ir niekam neleisiu pažeisti prokuratūros nepriklausomumo principo.

2005 metų lapkričio 26 diena, šeštadienis, Vilnius. Vis labiau verda aistros dėl A. Brazausko ir jo tolesnio vadovavimo Vyriausybei. Akivaizdu, kad darbiečiai ir konservatoriai įžvelgė galimybę jį nuversti, kartu atstatydinti jo ministrų kabinetą, todėl dabar iš visų jėgų mėgina įaudrinti visuomenę. O AMB lyg tyčia daro klaidų, atmušinėdamas šiuos puolimus.

Šiandien į namus pakviečiau Egidijų Aleksandravičių, Antaną Kulakauską ir Saulių Žuką pasikalbėti apie susidariusią padėtį ir gresiančius pavojus. Iš JAV Julius Šmulkštys savo pastabas atsiuntė elektroniniu paštu. Svarstėme, kas būtų, jei A. Brazauskas atsistatydintų, ar netektų skelbti pirmalaikių Seimo rinkimų?

2005 metų lapkričio 28 diena, Vilnius. Politikos apžvalgininkai kritikuoja Vyriausybę, ypač smarkiai kliūva premjerui A. Brazauskui. Neabejotinai jis yra atsidūręs darbiečių taikiklyje. V. Uspaskichas važinėja po Lietuvą ir esą skleidžia nepasitikėjimą A. Brazausku. Negana to, dar kalbama, kad ir vaišina susirinkusiuosius. Kai kas atvirai prasitaria žurnalistams, kad tik dėl vaišių ir atėjo.

V. Uspaskicho kalbose vis daugiau arogancijos ir elementaraus nesiskaitymo su etika. Visiškas melas, neva aš esu pritaręs sumanymui steigti Informatikos ministeriją, kuriai vadovautų jis.

Bet politinė įtampa tik stiprėja. Visuomenėje vis garsiau skamba klausimai, ar Lietuvos politiniame gyvenime dar likę moralinių vertybių. Svarsčiau su patarėjais, kokios pozicijos laikysimės. Mano principinės nuostatos nesikeičia: V. Uspaskichui negalima patikėti valdžios svertų, bet ir A. Brazauskas nepadeda ginti moralinių principų politikoje. Spėju, kad dar ir rusai, remdamiesi savo žmonėmis, skatina politinę sumaištį krašte.

Pasiunčiau Edminą Bagdoną pasikalbėti su socialdemokratų ministrais Gediminu Kirkilu ir Remigijumi Matuzu bei Seimo pirmininko pavaduotoju Česlovu Juršėnu. Jie papasakojo, kad rytoj, A. Brazauskui grįžus iš Barselonos, šaukiamas socialdemokratų prezidiumo posėdis susidariusiai padėčiai aptarti. E. Bagdonas perdavė mano pageidavimą, kad valdančioji koalicija išsiaiškintų, ar gali dirbti toliau, nes žvelgiant iš šalies atrodo, jog ją sudarančios partijos viena kitą jau išdavusios ir tik laukia tinkamos progos smogti.

2005 metų lapkričio 29 diena, Vilnius. Iš pat ryto sušaukiau štabo pasitarimą. Žiniasklaida nesiliauja pulti A. Brazausko ir valdančiosios koalicijos, o valstybės interesų požiūriu tai jau destruktyvu. Nors aš taip pat manau, kad premjeras aiškiai neatsakė į klausimus, ar nebuvo nusižengta teisei privatizuojant „Draugystės“ viešbutį, toliau šis skandalas pučiamas vadovaujantis siaurais partiniais interesais, nekreipiant dėmesio, kad tai destabilizuoja politinę padėtį šalyje.

Svarstėme įvairius įvykių scenarijus. Politinių jėgų išsidėstymas dabartiniame Seime man nesuteikia manevro laisvės. Jeigu A. Brazauskas būtų priverstas atsistatydinti, socialdemokratai greičiausiai pasitrauktų iš valdančiosios koalicijos. Lietuvai būtų tik blogiau, nes valdžią tuomet perimtų V. Uspaskichas ir jo darbiečiai. Todėl neketinu reikšti nepasitikėjimo premjeru.

Socialdemokratų vadai pranešė mano štabui, kad šį vakarą šaukiamas jų partijos prezidiumo posėdis ir esą jie pasiryžę neleisti toliau šmeižti A. Brazausko. Apie septintą vakaro paskambino E. Bagdonas ir pranešė, kad socialdemokratai vienbalsiai apsisprendė trauktis iš valdančiosios koalicijos, jei jų lyderiui tektų atsistatydinti iš premjero posto.

2005 metų lapkričio 30 diena, Vilnius. Pakviečiau Algirdą Brazauską pusryčių pas save į namus. Kalbėjomės apie susidariusią padėtį. Premjeras aiškino, kad opozicija drauge su valdančiajai koalicijai formaliai dar priklausančiu

Viktoru Uspaskichu surengė prieš jį šmeižto kampaniją. Esą jis viską viešai pasakė ir neturi ko daugiau pridurti. Susidariau įspūdį, kad A. Brazauskas neketina dar ką nors aiškinti visuomenei. Pasiteiravau, kaip galės dirbti jo vadovaujama Vyriausybė, jei galutinai praras pasitikėjimą, kurio ir taip nedaug telikę. Išgirdau atsakymą, kad jei jam nebus trukdoma, jis toliau dirbs premjeru.

2005 metų gruodžio 2 diena, Kijevas. Atskridau į Baltijos, Juodosios jūros ir Pietų Kaukazo regionų šalių forumą. Mūsų triukšmingas karinio transporto lėktuvėlis sustojo šalia ištaigingo „Boeing“. Išlipdamas pasižiūrėjau, kas juo atskrido. Didžiulis užrašas skelbė: „Respublic of Moldova“. Teliko nusišypsoti.

Į Kijevą susirinko devynių valstybių vadovai, atvyko ir JAV pareigūnų, keli Kongreso nariai, taip pat Europos Sąjungos atstovų, europarlamentarų, pakviestos ir nevyriausybinių organizacijų delegacijos. Todėl į posėdį susirinko daugiau nei tūkstantis dalyvių.

Forumo atidarymo kalbas pasakė Ukrainos prezidentas Viktoras Juščenka ir Gruzijos prezidentas Michailas Saakašvilis. Aš kalbėjau trečias. Po posėdžio buvo surengti pietūs. Sveikinimo kalbą pasakė V. Juščenka, o man svečių vardu teko tarti atsakomąjį žodį.

Dar spėjau atskirai susitikti su Ukrainos ir Moldovos prezidentais.

2005 metų gruodžio 6 diena, Vilnius. Atvykau į Prezidentūrą prieš 8 ryto. Su manimi norėjo konfidencialiai susitikti „Vilniaus prekybos“ savininkas Nerijus Numavičius. Pakviečiau pokalbyje dalyvauti patarėjus Edminą Bagdoną ir Rytį Murašką. N. Numavičius labai jaudinosi, iš pradžių vis atsiprašinėjo, kad trukdo. Galiausiai pasiteiravo, kodėl atsakingi mano štabo darbuotojai tiesiogiai nesikreipia į „Vilniaus prekybą“ dėl paramos, o tai daro per tarpininką Artūrą Zuoką.

Apstulbęs kurį laiką nesupratau, apie ką kalbama. Paprašiau be užuolankų paaiškinti, ką jis turi galvoje. Pasirodo, A. Zuokas prašo iš „Vilniaus prekybos“ pinigų neva man paremti. N. Numavičius sakė suprantąs, kad per rinkimų kampaniją galėjau turėti išlaidų, kurias reikia padengti, ir jie galėtų padėti.

Patikinau jį, kad man tikrai nereikia jokių pinigų, nieko neįgaliojau prašyti pagalbos iš „Vilniaus prekybos“ ir apgailestavau, kad jis nesikreipė į mane anksčiau, kai tik išgirdo tokį prašymą. Pastebėjau, kaip N. Numavičiui iškart atlėgo. Jis tepasakė, kad taip ir manęs.

Jam išėjus, jaučiausi priblokštas. Sunku patikėti, kad gali dėtis tokie dalykai. Bet negi aiškinsiesi per prokuratūrą? Būtų dar vienas skandalas, jų ir taip per akis, o jokių įrodymų nėra, tik kalbos.

Netrukus pasiprašė skubiai priimamas Valstybės saugumo departamento generalinis direktorius Arvydas Pocius. Jis pranešė, kad surinkta operatyvinės informacijos apie dideles pinigų sumas, atkeliaujančias iš Rusijos, kuriomis per du Lietuvoje veikiančius bankus finansuojamos kai kurios partijos (nesunku nuspėti kurios). Taip jau buvo remiama R. Pakso rinkimų kampanija. Be to, A. Pocius mane informavo, kad Maskva pažadėjo per savaitę atsakyti, ar V. Uspaskicho aukštojo mokslo diplomas tikras. Paprašiau viešai paskelbti, jei šis pažadas nebus ištesėtas.

2005 metų gruodžio 7 diena, Vilnius. Susitikau su valdančiųjų partijų vadovais Algirdu Brazausku, Kazimiera Prunskiene, Artūru Paulausku ir Viktoru Uspaskichu. Pastaruoju metu darbiečių veikėjai važinėja po Lietuvą ir kiršina visuomenę kalbomis, nukreiptomis prieš koalicijos partnerius. Į susitikimus su jais ateina daug žmonių, bet turbūt ne tiek pasiklausyti kalbų, kiek dėl nemokamų vaišių, – kalbama, kad nuo maisto gausos kone lūžta stalai.

Spaudos atstovams paaiškinau, kodėl susitikome, o V. Uspaskichui, visiems girdint, pasakiau, kad, nors jis viešai šneka, koks aš neva susenęs, praradęs atmintį, tai neatgrasins manęs nuo aktyvios veiklos ir toliau ginsiu moralės principus politiniame gyvenime.

Susitikimas su valdančiosios koalicijos partijų vadovais.

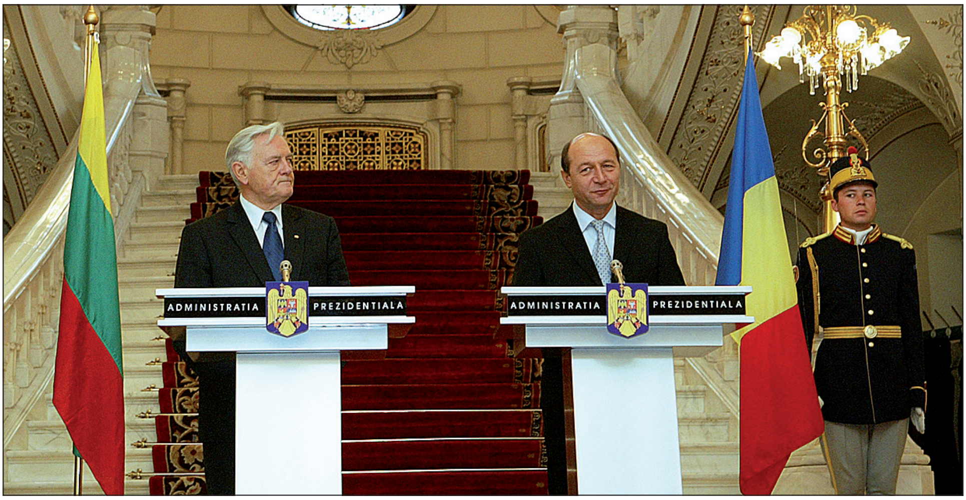
PASTABOS PARAŠTĖSE

Tuo metu premjero A. Brazausko ir Darbo partijos lyderio konfliktas, kėlęs grėsmę, kad žlugs Vyriausybė, buvo svarbiausia politinė tema. Apie tai rašė spauda, kalbėjo žmonės. Aš taip pat daug dėmesio skyriau šiai istorijai savo dienoraščiuose, nes nerimavau, kad Lietuvą ištiks sunki politinė krizė, galinti pakirsti šalies stabilumą.

Tiesa, nepaisant V. Uspaskicho keliamos politinės įtampos, mūsų santykiai visą laiką išliko dalykiški bei korektiški, nors ir bendraudavome grynai tarnybiniais reikalais – nieko asmeniško neaptarinėdavome.

2005 metų gruodžio 9 diena, Bukareštas–Vilnius. Vakar atvykau pirmojo vizito į Rumuniją. Drauge skrido apie 50 žmonių – verslininkų ir žurnalistų. Pusantros dienos praleidau kalbėdamasis su prezidentu Traianu Băsescu, parlamento ir vyriausybės vadovais. Aptarėme dvišalio bendradarbiavimo plėtros galimybes. Susipažinus su Rumunijos problemomis, akivaizdu, kad Lietuvos ekonomika modernesnė ir pajėgesnė nei šios šalies.

Didžiausią įspūdį padarė Rumunijos parlamento rūmai. Tai turbūt įspūdingiausias pastatas, kokį kada nors teko matyti. Šie buvę Rumunijos diktatoriaus Nicolae Ceauşescu rūmai dydžiu nusileidžia tik Pentagonui.

Lietuvos ir Rumunijos prezidentų spaudos konferencija. Bukareštas, 2005 m. gruodžio 9 d.

Į Vilnių parskridome apie 14 valandą ir tiesiai iš oro uosto nuskubėjau į Prezidentūrą, kur netrukus atvyko Ukrainos ministro pirmininko Jurijaus Jechanurovo vadovaujama delegacija.

2005 metų gruodžio 12 diena, Vilnius. Iš Afganistano sugrįžo 6 mėnesius atitarnavęs mūsų karių dalinys. Džiaugiamės, kad nebuvo aukų. Šiuos vyrus aplankiau Goro provincijoje. Šiandien keletą jų apdovanojau medaliais, o dalinio vadą Gintautą Zenkevičių pakėliau į pulkininkus.

Sukviečiau Aplinkos ministerijos pareigūnus aptarti, kaip laikomasi įstatymų Kuršių nerijos nacionaliniame parke. Nustatyta daugiau nei šimtas nelegalių statybų. Pabrėžiau, kad privalome griežtomis priemonėmis neleisti savavaliauti vietos pareigūnams.

Vakare Operos ir baleto teatre pagerbti geriausi 2005 metų sportininkai. Buvo malonu šių metų Šaulio statulėlę įteikti Virgilijui Aleknai. Jis apdovanotas ir ypatingu Metų sportininko prizu – gavo 1 kilogramo aukso plytą!

2005 metų gruodžio 14 diena, Vilnius. Šiandien iš Briuselio, kur posėdžiavo ES šalių vyriausybių vadovai, sugrįžęs Algirdas Brazauskas atvyko papasakoti, kaip vyko debatai. Svarstytas 2007–2013 metų ES biudžetas. Didžiosios Britanijos premjeras Tony Blairas pateikė siūlymus, kurie diskriminuotų naująsias bendrijos nares. Parama Lietuvai būtų sumažėjusi maždaug 600 milijonų eurų. Buvome su A. Brazausku sutarę, kad jis laikysis kietos linijos ir kategoriškai priešinsis

Pagerbiant geriausius 2005 metų sportininkus. Vilnius, 2005 m. gruodžio 12 d.

T. Blairo siūlymui. Debatai užtruko net iki 3 valandos ryto, bet galiausiai laimėjome, sutikę tik su mažu kompromisu. Tai ir visų naujų ES narių laimėjimas.

Drauge su Lietuva tvirtai ginčuose laikėsi tik Lenkija. Nusivyliau dėl Latvijos ir Estijos pozicijos. Kai kalbėjausi telefonu su šių šalių vadovais, jie žadėjo, kad drauge su Lietuva vieningai gins mūsų bendrus interesus. Deja, pasirodo, laikėsi pasyviai.

Susitikimas su žymiu Rusijos žmogaus teisių gynėju Sergejumi Kovaliovu.
Vilnius, 2005 m. gruodžio 14 d.

Padėkojau A. Brazauskui už ryžtą ir pasveikinau apgynus Lietuvos interesus.

Susitikau su žymiu sovietinių laikų disidentu ir politiniu kaliniu, aktyviai rėmusiu Lietuvos nepriklausomybės kovą, dabar žmogaus teisių gynėju Rusijoje Sergejumi Kovaliovu. Retos drąsos, be galo inteligentiškas žmogus.

2005 metų gruodžio 15 diena, Vilnius. Vilniuje septynerius metus dirbęs Baltarusijos ambasadorius Vladimiras Gorkunas atvyko atsisveikinti. Nors dėl demokratinio pasaulio požiūrio į A. Lukašenkos režimą valstybių santykiai kiek įtempti, mūsų asmeniniai ryšiai buvo puikūs. Tai ambasadorius atvirai pasakė per mūsų pokalbį.

2005 metų gruodžio 19 diena, pirmadienis, Vilnius. Prasideda prieškalėdinė savaitė. Tradiciškai pirmiausia susitikau su Bažnyčių hierarchais: pakviečiau 12 katalikų vyskupų su kardinolu Audriu Bačkiu, taip pat liuteronų, reformatų evangelikų, stačiatikių ir sentikių bažnytinius vadovus. Kalbėjomės apie moralines problemas, slegiančias šeimą, mokyklą ir galiausiai valdžią. Buvau patikintas, kad krikščionių Bažnyčios visaip skatins visuomenės moralinį brendimą.

Baigiantis metams, susitikau ir su A. Brazausku. Pokalbis buvo ypač įdomus. Premjerui prisiminus derybas Briuselyje dėl 2007–2013 metų ES biudžeto, kalbėjomės, kaip panaudosime struktūrinių fondų pinigus. Pabrėžiau, kad partijos jokiu būdu neturi kištis į šių lėšų skirstymą, todėl kategoriškai nepritariu darbiečių norui leisti kiekvienai ministerijai savo nuožiūra kontroliuoti ES paramos dalybas. Esu įsitikinęs, kad visam procesui turi centralizuotai vadovauti Finansų ministerija.

A. Brazauskas man visiškai pritarė ir pridūrė, kad V. Uspaskicho iš viso negalima prileisti prie ES pinigų. Net esą reikėtų jį politiškai izoliuoti, nes jo neskaidrūs ryšiai su Maskva nekelia abejonių.

Užsiminiau, kad šią savaitę kalbėsiuosi su VSD generaliniu direktoriumi A. Pociumi ir prašysiu jį informuoti Rusijos prokuratūrą, jog jei per savaitę negausime iš Maskvos oficialių dokumentų, patvirtinančių V. Uspaskicho aukštojo mokslo diplomo tikrumą, viešai pranešime apie rusų nenorą su mumis bendradarbiauti šiuo klausimu.

A. Brazauskas kalbėjo ir apie savo vadovaujamos koalicinės Vyriausybės laimėjimus, bet, mano nuomone, koalicija yra dirbtinė, ją vienija ne programa, o tik siauri partijų interesai.

Apie A. Brazausko šeimos viešbučio privatizavimo reikalus nekalbėjome.

2005 metų gruodžio 22 diena, Vilnius. Surengėme kalėdinį susitikimą su Prezidentūroje akredituotais žurnalistais neseniai restauruotoje Kolonų salėje. Norėjau pabendrauti laisvai, o išėjo vos ne oficiali spaudos konferencija – mieli svečiai sugužėjo su televizijos kameromis, fotoaparatais, diktofonais. Įsitraukiau į pokalbį ir nuoširdžiai išsakiau, ką manau apie prabėgusius metus. Stipriausias posakis – kad tai buvo skandalų skandaliukų metai, kuriuos norėčiau išbraukti iš gyvenimo.

Tai nuskambėjo per visas vakaro žinių laidas. Tučtuojau atsiliepė neva „įsižeidę“ Seimo politikai.

2005 metų gruodžio 23 diena, penktadienis, Vilnius. Įrašėme mano sveikinimą Lietuvos žmonėms. Šį kartą atskiru sveikinimu kreipiuosi į užsienio lie-

tuvius. Be to, TV3 laidos „Savaitės panorama“ vedėja Jolanta Butkevičienė įrašė išsamų pokalbį su manimi.

Taip pat šiandien priėmiau Ukrainos užsienio reikalų ministrą Borysą Tarasiuką, kuris perdavė man savo šalies prezidento Viktoro Juščenkos sveikinimus Kalėdų proga.

2005 metų gruodžio 27 diena, Vilnius. Visas Kalėdas laikosi šaltis, gausu sniego. Beveik nekėlėme kojos iš namų. Alma prieš šventes prastai pasijuto, Kūčių vakarą net nevažiavo į Arkikatedrą. Ją užklupo kažkokia virusinė infekcija.

2005 metų gruodžio 31 diena, Vilnius. Diena, kai mąstai apie praėjusius metus. Jie man buvo neblogi. Galiu pasidžiaugti sveikata. Padaryta ir darbų, kuriais galima didžiuotis. Vis dėlto užsienyje esame vertinami geriau, nei patys apie save manome. Ekonomika kyla, bet vidaus politikoje murkdomės smulkmenose, rietenose, dažnai matydami vien savo smulkius egoistinius interesus. Noriu sau palinkėti kitais metais daugiau kantrybės... Neabejoju, jos labai prireiks.

Šiandien tarsi ir atsitiktinai man į rankas pakliuvo neseniai išleista Viktorijos Daujotytės knyga „Žmogus ir jo kalnas“ apie monsinjorą Kazimierą Vasiliauską. Gerai pažinojau šį iškilų žmogų, draugavome, be galo gerbiu šviesų jo atminimą. Skaitydamas apie monsinjoro gyvenimą, ieškojau dvasinės atspirties. Tai vienas tauriausių, dvasingiausių žmonių, kuriuos sutikau per gyvenimą. Kaip stinga tokių asmenybių! Jei jų būtų greta manęs, drauge daug lengviau rastume teisingiausius sprendimus.

Nėra paprasta mūsų žmogui išlaikyti pusiausvyrą tarp dvasinių, moralinių vertybių ir modernaus gyvenimo naujovių, materialinių pagundų. Nesame išimtis. Visas pasaulis susiduria su panašiomis problemomis. Bet tai – ne pasiteisinimas. Vis kalbame, kaip mūsų visuomenei stinga pilietiškumo. Bet ką realiai nuveikėme jį ugdydami?

Vis dėlto Lietuva nestovi vietoje, nors kartais ir nusvyra rankos matant, kaip neišnaudojame galimybių, kiek daug darome klaidų. Žinau, kad panašiai mąsto daug žmonių, ir tai teikia vilties.

Žvelgiu į ateinančius metus optimistiškai, bet kartu esu realistas. Bus nelengva. Svarbiausia, kad mano darbą visuomet įkvėptų meilė žmogui ir tautai.

2006-ieji

2006 metų sausio 1 diena, sekmadienis, Vilnius. Saulė žiemiškai šykšti spindulių, bet visur balta, nes temperatūra keliais laipsniais žemiau nulio. Po „Traviatos“ ir Naujųjų metų sutiktuvių „Stiklių“ restorane grįžome apie 3 valandą ryto. Diena prabėgo ramiai, šeimyniškai, metai ir pasaulyje prasidėjo be sukrėtimų.

2006 metų sausio 3 diena, Vilnius. Pirmoji šių metų darbo diena. Aptarėme Rusijos sukeltą krizę dėl sumažinto gamtinių dujų tiekimo Ukrainai. Nukentėjo ir kaimyninės šalys. Neabejojame, kad tai politinis spaudimas Ukrainai, sukėlęs ir pasaulio reakciją. Paskelbiau pareiškimą, kad šie įvykiai dar kartą rodo, kaip svarbu Europos Sąjungai vieningai spręsti energetinio saugumo problemas. Tai tuoj pat komentavo Vakarų žiniasklaida.

Man neramu, ar Rusija nemėgins ir Lietuvai taikyti energetinio spaudimo priemonių. Jau aišku, kad rusai kels dujų kainas, tiesa, ne tik mums, bet ir kitoms šalims. Galbūt tai paskatins greičiau ieškoti alternatyvių apsirūpinimo energetiniais šaltiniais būdų.

2006 metų sausio 4 diena, Vilnius. Rusija atnaujino dujų tiekimą Ukrainai, bet įtampa išlieka. „Reuters“ naujienų agentūros žurnalistai šia tema šiandien įrašė pokalbį su manimi. Kalbėjomės apie pavojus, kurie kiltų ES, jei Rusija politiniais tikslais imtų naudoti energetinio šantažo ginklą. Raginau ES laikytis vieningos energetinės politikos, kad rusai negalėtų pasirinkti vienos aukos, kuriai mėgintų diktuoti savo valią.

2006 metų sausio 6 diena, Vilnius. Jau kuris laikas domiuosi istorijos dėstymu vidurinėse mokyklose. Jaunimo patriotizmo stoka seniai bado akis. Šiandien Prezidentūros Kolonų salėje surengėme konferenciją, į kurią pakvietėme apie 80 pedagogų, istorikų, visuomeninių organizacijų atstovų, universitetų dėstytojų. Įžanginėje kalboje raginau apsvarstyti, kaip tautą suvienijusio Baltijos kelio ir kitų nesenos istorijos įvykių dvasią perteikti jaunimui.

Alma išskrido į Čikagą. Jei niekas nesutrukdys, tikiuosi ir aš išvykti sausio 14-ąją, o kitą dieną – dviem savaitėms į Ikstapą. Visus metus neturėjau nė kelių dienų atostogų.

2006 metų sausio 13 diena, Vilnius. Penkioliktosios Sausio 13-osios metinės. Nuo ryto iki vakaro dalyvavau šiai datai skirtuose minėjimuose. Nudžiugau išvydęs autobusais į Antakalnio kapines atvežtų moksleivių grupes. Tai ir yra geriausias patriotinis auklėjimas.

Menant Sausio 13-osios aukas.

2006 metų sausio 22 diena, Ikstapa. Jau savaitę esu Meksikoje, bet tik dabar prisėdau prie dienoraščio. Ne todėl, kad norėčiau pamiršti Lietuvos kasdienybę. Kiekvieną rytą telefonu kalbuosi su štabu, gaunu spaudos santraukas. Nenoriu veltis į tebesitęsiančias politines intrigas, bet kartą jau teko reaguoti. Sausio 17-ąją surengtas valdančiosios koalicijos politinės tarybos posėdis – priiminėja įsakmius sprendimus tarsi koks kompartijos centro komiteto politinis biuras. Paskambinę mano patarėjai rekomendavo man tuoj pat padaryti pareiškimą LTV „Panoramos“ laidai. Atsiuntė teksto projektą. Perskaičiau ir paskambinęs Edminui Bagdonui pasakiau, kad tokio turinio pareiškimą draudžiu skelbti. Pajutau, kad mano patarėjai jaučiasi labai nelaimingi. O iki „Panoramos“ tebuvo likusi valanda. Prisėdęs per keliolika minučių perrašiau tekstą daug diplomatiškesniu tonu. Tiesiog konstatavau faktą.

Tačiau net ir tokia mano reakcija sukėlė koalicijos vadų pyktį. Įsivaizduoju,

ką jie sakytų, jei būtų paskelbtas mano patarėjų parengtas pareiškimo tekstas, nepalyginti kritiškesnis.

Atostogas vėl teks patrumpinti. Meksiko oro uoste mane pasitiko iš Vašingtono atskridęs ambasadorius Vygaudas Ušackas ir pranešė, kad Vilniuje lankysis Hillary Clinton ir senatoriai Johnas McCainas bei Josephas Liebermanas. Jie būtinai nori susitikti su manimi ir pasikalbėti apie padėtį Ukrainoje. Todėl vasario 1-ąją – savaite anksčiau, nei planavau, – iš Čikagos išskrendu namo.

Vis dėlto jau spėjau pailsėti. Ikstapoje poilsiauja ir mūsų nuolatinių draugų būrelis. Pranyko vidinė įtampa. Ypač džiaugiuosi, kad šiltas oras padėjo atsigauti Almai. Čia – 30 laipsnių šilumos, o Vilniuje, girdėjau, užėjo didžiuliai šalčiai – naktimis temperatūra krinta 30 laipsnių žemiau nulio.

2006 metų kovo 5 diena, Vilnius. Žiniasklaida jau kelias dienas aptarinėja dviejų mano patarėjų – Edmino Bagdono ir Ryčio Muraškos – būsto Turniškėse įsigijimo aplinkybes. Nežinau, kas paskatino spaudą būtent dabar susidomėti šiuo reikalu, nes aptarinėjamo gyvenamojo komplekso statyba vyksta daugiau nei metus. Man ne kartą kilo klausimas, kam priklauso šis statinys, bet išgirsdavau atsakymą, kad tai Vyriausybės uždarosios akcinės bendrovės projektas. Spėjau, kad dėl šių statybų man, baigus pirmąją kadenciją, nebuvo skirtas sklypas rezidencijai pasistatyti už savo pinigus.

Dabar keliamas triukšmas, kad mano patarėjai galėjo pasinaudoti tarnybine padėtimi ir gavo nuolaidas įsigydami būstus. Nežinau, gal ir yra koks pagrindas įtarinėti. Niekada nesiteiravau, kas ir kaip ten įsigyja būstus. Tik praėjusią vasarą Edminas Bagdonas sykį užsiminė, kad būsime kaimynai. Ir viskas. Net nežinojau, ar jis jau įsikėlė.

Bet ne čia šuo pakastas. Politiniai oponentai pamėtėjo žurnalistams pasigardžiuoti „sensaciją“, o tikslūs faktai niekam nė neįdomūs. Prasidėjo aiškiai koordinuojama kampanija, į kurią entuziastingai įsitraukė tokie veikėjai kaip V. Uspaskichas, A. Paulauskas, A. Skardžius. Siekiama parodyti: žiūrėkite, Prezidentūra tokia pat, kaip ir skandaluose besimurkdantys Seimo nariai, o V. Adamkus ne ką geresnis nei R. Paksas.

Šiandien pasikviečiau abu patarėjus ir paprašiau pasiaiškinti. Jie tvirtino, kad nenusižengė įstatymams ir pasirengę tai įrodyti dokumentais, juos gali pateikti bet kuriai valstybės institucijai. Pasiūliau nedelsiant kreiptis į Vyriausiąją tarnybinės etikos komisiją ir paprašyti imtis tyrimo. Tai jie ir padarė. Tačiau to nepakako – komentatoriai toliau dirba išsijuosę ir varo savo. Partijėlės trina rankas – atseit kuo jie skiriasi nuo mūsų?

2006 metų kovo 6 diena, Vilnius. Man jau nuo pirmųjų pranešimų apie Turniškių būstus buvo aišku, kad mano patarėjai įsivėlė į interesų konfliktą, tik neaišku, ar tyčia, ir kas dėl to kaltas. Vis dėlto gavęs papildomos informacijos supratau, kad jiems reikia pasitraukti, todėl iki darbo dienos pabaigos jie turi įteikti atsistatydinimo pareiškimus.

Visą dieną man skambino bičiuliai ir apgailestavo, kad gerai dirbantys jauni vyrai, įsigydami kotedžus, gal nelabai suvokė savo veiksmų dviprasmiškumą, nors kriminalo niekas čia ir neįžvelgė. Bet man visiškai aišku, kad privalome parodyti vakarietiškos etikos pavyzdį, – 17 valandą buvo įteikti jų atsistatydinimo prašymai ir jau nuo rytojaus juos atleidau iš pareigų. Padariau tai skaudama širdimi. Tačiau kitos išeities nėra, jei norime diegti Lietuvoje vakarietiškus standartus.

Nelengvas buvo pokalbis su Seimo pirmininku A. Paulausku. Pastaruoju metu mums iš viso sunkiai sekasi bendrauti. Prieš kelias savaites, norėdamas pakviesti Seimo valdybos narius į Prezidentūrą pasitarti, susidūriau su sunkiai paaiškinamo politinio chamizmo atveju. Atsiliepusi Seimo pirmininko sekretoriato vadovė Rima Pumputienė Boženai pareiškė, kad, jei prezidentas nori pasikalbėti su valdybos nariais, tegul pats atvažiuoja į Seimą! Liepiau Boženai daugiau neskambinti. Vis dėlto Seimo valdybos nariai ir be papildomų kvietimų atvyko į Prezidentūrą.

Šiandien vėl kartojosi panaši istorija. Aš pats paskambinau A. Paulauskui. Atsiliepusi sekretorė pranešė: „Pirmininkas užsiėmęs.“ Tuomet pasakiau, kad skambina prezidentas. Sekretorė sujungė su ponia Pumputiene, o ši man pareiškė, kad „pirmininkas dabar susitinka su grupe žmonių“. Kur dar pasaulyje prezidentui taip išdrįstų atsakyti? Juk, atrodytų, savaime suprantama, kad, kai skambina valstybės vadovas, reikia nutraukti kitus pokalbius ir atsiliepti. Net nesuprantu, ką reiškia tokia arogancija? Ko siekiama rodant nepagarbą Prezidento institucijai?

Griežtu tonu atsakiau, kad lauksiu Seimo pirmininko skambučio. Paskambino po pusvalandžio. A. Paulauskui pasakiau, kad reikalauju tučtuojau sudaryti darbo grupę, kuri ištirtų, kas vyksta Turniškėse. Jis ėmė aiškinti, kad tarsis, ką daryti. Teko pasakyti, kad čia nėra ką svarstyti, – tai prezidento reikalavimas.

Grįžęs į namus, dar spėjau pažiūrėti vakaro žinių laidas. Svarbiausia naujiena – mano patarėjų pasitraukimas. Bet vėl nustebino kai kurie komentarai. Neva turėjo atsistatydinti dar greičiau. Bet ar įmanoma? Mano nurodymu tai padaryta žaibiškai. O kiek laiko trukdavo, kol atsistatydindavo daug labiau įkliuvę politikai? Matyt, sutrikdžiau įprastą kai kuriems politologams ir žurnalistams

žaidimą – jie tikėjosi, kad turės progą mane mokyti, kaip principingai turi elgtis prezidentas, o nespėjo. Patarėjai jau atstatydinti, bet kai kas vis viena dar mėgina bambėti.

2006 metų kovo 7 diena, Vilnius. Pasinaudojus Turniškių skandalu, tęsiamas Prezidento institucijos puolimas. Tarsi būtų susikompromitavusi ir Prezidentūra, nes globojo „korumpuotus“ savo tarnautojus. Turėjau paaukoti du geriausius savo specialistus tik todėl, kad jie, įsigydami kotedžus, priėmė įtarimų sukėlusį klaidingą sprendimą. Žinoma, nemanau, kad jie visiškai teisūs, – turėjo iš anksto pagalvoti, jog jiems keliami didesni reikalavimai, ir vengti bet kokių veiksmų, kurie gali būti vertinami kaip naudojimasis privilegijomis. Todėl jų atsistatydinimas buvo būtinas laikantis vakarietiškos etikos standartų. Šiandien Edminas Bagdonas ir Rytis Muraška jau nedirba Prezidentūroje. Skaudu, bet neišvengiama.

PASTABOS PARAŠTĖSE

Šiandien, prabėgus keleriems metams, esu dar tvirčiau įsitikinęs, kad abu mano buvę patarėjai ne tik nepadarė nieko neteisėto, bet ir sąmoningai nežengė jokio su etika prasilenkiančio žingsnio. Būtų galima išsakyti vienintelį priekaištą – jiems nepakako apdairumo išvengti savotiškų politinių pinklių, į kurias įkliuvo sutikdami įsigyti kotedžus. Jie nenumatė, kad bus ieškoma priekabių, stengiamasi įžvelgti naudojimąsi tarnybine padėtimi ir išpūsti visą šį reikalą pasitelkus žiniasklaidą. Tai buvo ataka prieš Prezidento instituciją, tikintis, kad šie patarėjai dirbs toliau, bet turės vis teisintis, kaip įsigijo kotedžus, ir bus galima ilgai man priekaištauti, kad dangstau susikompromitavusius bendradarbius. Jiems pristigo įžvalgumo numatyti tokias pasekmes ir nesusivilioti pasiūlytu pirkiniu – būstu Turniškėse.

2006 metų kovo 9 diena, Vilnius. Išsikviečiau generalinį prokurorą, STT ir VSD generalinius direktorius bei Valstybės kontrolės vadovę ir įpareigojau ištirti Turniškes valdančios uždarosios akcinės bendrovės veiklą. Pasirodo, Vyriausybė valdo 99 proc. jos akcijų. Tačiau šios UAB valdyboje – 4 administracijos darbuotojai ir tik vienas Vyriausybės atstovas. Akivaizdu, kad valstybės turtu buvo piktnaudžiaujama.

Pabrėžiau, kad jokios politinės grupės neturi daryti įtakos šiam tyrimui, o visus surinktus duomenis ir išvadas būtina viešai paskelbti.

Šiomis dienomis tariuosi ir dėl kandidatų į laisvas dviejų patarėjų vietas. Aišku, jau susidūriau su kai kurių partijų mėginimais prastumti savus žmones.

2006 metų kovo 10 diena, Vilnius. Slegianti dvasinė būsena. Gaila abiejų patarėjų, gerai neapgalvojusių savo žingsnių ir nukentėjusių. Turniškių skandalo aidai jau pasiekė ir tarptautinę žiniasklaidą, o nei Seimo pirmininkas A. Paulauskas, nei premjeras A. Brazauskas neparodė jokio noro aptarti šią problemą. Lyg nieko nebūtų įvykę.

Bet darbas sustoti negali. Išsikviečiau finansų ministrą Zigmantą Balčytį. Kalbėjomės apie Lietuvos galimybes įsivesti eurą nuo kitų metų pradžios. Vos prieš pusmetį atrodė, kad tam nėra jokių kliūčių, o šiandien padėtis jau kitokia. Pasikalbėjęs su finansų ministru, euro įvedimo galimybes kitąmet vertinu maždaug 50 procentų. Koją gali pakišti auganti infliacija. Tuomet planus įsivesti eurą tektų nukelti į 2008–2010 metus. Metų viduryje paaiškės, ar mūsų planai buvo realūs.

Poryt skrendu į Kijevą. JAV Valstybės departamentas paprašė manęs susitikti su prezidentu Viktoru Juščenka ir pasikalbėti apie Rusijos ir Ukrainos dujų sandorį. Vakarams tai kvepia korupcija.

2006 metų kovo 11 diena, Vilnius–Kijevas. Penkioliktosios atkurtos Nepriklausomybės metinės. Seimo iškilmingame posėdyje pasakiau sveikinimo kalbą, dalyvavau mišiose Arkikatedroje ir iš karto po jų išvykau į oro uostą. Kylant lėktuvu matėsi, kad laukai dar nukloti sniego, o Kijeve mus pasitiko šlapdriba.

Nuvykau tiesiai į susitikimą su prezidentu Viktoru Juščenka, jis manęs laukė su užsienio reikalų ministru Borysu Tarasiuku, o mane lydėjo Valteris Baliukonis. Apsiėjome be vertėjų. Mano rusų kalbos žinių pakako bendrauti tiesiogiai. Buvo suplanuota, kad kalbėsimės pusvalandį, o užtrukome dvi valandas. Svarstėme, kaip susiklostys kovo 26 dieną įvyksiantys Ukrainos parlamento rinkimai. V. Juščenka neslėpė, kad Maskvos remiamo jo oponento Viktoro Janukovyčiaus partija gali iškovoti daugiausia mandatų, bet nesudaręs koalicijos jis vis viena neturės daugumos. Ukrainos prezidentas sakė tikįs, kad pavyks susitarti su Julija Tymošenko ir neprileisti V. Janukovyčiaus prie valdžios, bet jis jai esą iškart pranešė, kad nesitikėtų vyriausybės vadovo posto. Mat, V. Juščenkos nuomone, Julija yra didžiausia Oranžinės revoliucijos problema, nes įsivėlusi į korupcinius ryšius.

Kalbėjomės ir apie Ukrainos siekį tapti NATO nare. Papasakojau V. Juščenkai apie JAV susirūpinimą dėl augančio politinio nestabilumo jo šalyje Jis savo

ruožtu paprašė perduoti prezidentui George'ui W. Bushui, kad neleis Maskvai intrigomis stabdyti Ukrainos integracijos į Vakarus.

Ilgokai diskutavome apie padėtį Padniestrėje. Užsienio reikalų ministras B. Tarasiukas papasakojo, kad Ukraina, bendradarbiaudama su Moldova, mėgina užkirsti Maskvos skatinamos kontrabandos kelius per Padniestrę. Esą gabenama ir ginklų, kurie patenka į teroristų rankas.

Dėl užsitęsusio pokalbio mūsų spaudos konferencija vėlavo pusantros valandos. Teko atsisakyti vakarienės, nes jau reikėjo skubėti į Ukrainos 2005 metų žmogaus apdovanojimo teikimo man ceremoniją.

Esu penktasis asmuo, kuriam suteiktas šis apdovanojimas. Pirmuoju Ukrainos Metų žmogumi 2000-aisiais buvo paskelbtas popiežius Jonas Paulius II.

Ceremonija nustebino prašmatnumu. Salės ir scenos puošyba priminė JAV „Oskarų" teikimo dekoracijas. Dalyvavo apie tūkstantį svečių, ponios vilkėjo puošniomis vakarinėmis sukniomis. Iškilmes tiesiogiai transliavo Ukrainos televizija.

Galima sakyti, tiesiai nuo scenos išskubėjau į Lietuvos ambasadą, kur ambasadorius Algirdas Kumža surengė priėmimą mano vizito ir Kovo 11-osios proga. Atvyko daug ministrų, iškilių politikų, diplomatų.

Lietuvos prezidentui suteikiamas Ukrainos Metų žmogaus titulas. Kijevas, 2006 m. kovo 11 d.

2006 metų kovo 15 diena, Vilnius. Vienos dienos vizito atvyko ką tik išrinktas naujasis Lenkijos prezidentas Lechas Kaczyńskis su ponia. Pirmosiomis susitikimo minutėmis jautėsi įtampa. Lenkijos prezidentą lydinčių žmonių veidai – rūstūs, jokios šypsenėlės. Tačiau pamažu ledai atitirpo. Ėmėme atvirai kalbėtis apie mūsų amžinas problemas – lenkiškų pavardžių rašymą pasuose, elektros tilto tiesimą. Sutarėme: mūsų bendriems siekiams Europoje neturi kliudyti nesusikalbėjimas šiais klausimais.

L. Kaczyńskis visiškai man pritarė, kad mūsų regionui būtina atsikratyti energetinės priklausomybės nuo vieno kaimyno, nes tai būtinas politinės nepriklausomybės garantas. Įsipareigojome spartinti „Rail Baltica", „Via Baltica" ir elektros tilto tiesimo projektus. Nutarėme atgaivinti Lietuvos ir Lenkijos prezidentų konsultacinio komiteto veiklą. L. Kaczyńskis pažadėjo remti naujos atominės elektrinės statybą Lietuvoje ir pritarti mūsų pastangoms pratęsti Ignalinos reaktoriaus darbą, kol bus pastatytas naujasis.

Pavakare nuvykome į Maišiagalą pasveikinti lenkų kunigo prelato Juzefo Obrembskio, po kelių dienų švęsiančio savo 100-metį. Prieš keletą metų buvau jį aplankęs ir dabar stebėjausi išvydęs, kad jis vis dar kupinas energijos, išlaikęs stiprų balsą. Mus labai širdingai sutiko vietos lenkų bendruomenė, susirinko daug jaunimo.

Alma daug bendravo su laisvai angliškai kalbančia Maria Kaczyńska (L. Kaczyńskis kalba tik lenkiškai) ir sakė, kad Lenkijos pirmoji ponia jai paliko labai inteligentiškos moters įspūdį.

Po iškilmingos vakarienės Prezidentūroje svečiai vėlai vakare išskrido į Varšuvą.

Per vakarienę Prezidentūroje man pranešė, kad Taline mirė baigęs kadenciją Estijos prezidentas Lennartas Meri. Daug teko su juo bendrauti, dirbti įvairiuose tarptautiniuose forumuose. Tai buvo spalvinga, įdomi asmenybė. Ne visiems būdavo paprasta priprasti prie jo kalbėjimo stiliaus, lėto minčių dėstymo. L. Meri suvokė savo intelektinį pajėgumą ir, reikalui esant, mokėjo tai parodyti. Ne visiems tai patikdavo. Tačiau mūsų santykiai buvo labai pagarbūs, mudu vienas kitą gerai suprasdavome. Susitikdavome ir kai L. Meri baigė abi iš viso devynerius metus trukusias prezidento kadencijas. Estija neteko iškilaus valstybės vyro, mokslininko, tvirtų demokratinių pažiūrų politiko. Pareiškiau nuoširdžią užuojautą velionio artimiesiems ir estų tautai. Tai išsakiau Estijos televizijai.

Lennartą Meri laidos kovo 26 dieną. Ketinu vykti į laidotuves.

2006 metų kovo 16 diena, Vilnius. Neseniai įsukto vadinamojo Turniškių kotedžų skandalo aukomis tapo du mano patarėjai, nors esu įsitikinęs, kad jie

padarė vienintelę klaidą – nepagalvojo, kaip šių būstų įsigijimas, nors ir nepažeidžiant įstatymų, bus vertinamas politiniu požiūriu.

Dabar mano štabe vėl jaučiama įtampa. Net aš turiu apdairiai kalbėti per pasitarimus, nes auga nepasitikėjimas vienu mano patarėju – jaunu, energingu, neabejotinai talentingu žmogumi, bet... Darių Gudelį pernai siunčiau į specialius kursus Harvardo universitete, tikėjausi, kad tai duos naudos Lietuvai, išaugs puikus politikos profesionalas. Deja, jaunas vyras, gal galvodamas apie karjerą, atrodo, neatsispiria abejotinam politikavimui. Juo ima nepasitikėti bendradarbiai.

Šiandien pas mane atėjo būrelis patarėjų ir pasisiūlė pasitraukti iš pareigų, kad galėčiau pertvarkyti savo štabą, nes esą susidariusiomis sąlygomis jau neįmanoma normaliai dirbti. Mat D. Gudelis žaidžia politinius žaidimus, mums už nugarų susitikinėja Seime su kai kuriais politiniais veikėjais. Prisipažinsiu, aš tai taip pat jaučiau. Nuraminau juos, paprašiau ramiai toliau dirbti ir pasakiau, kad ir pats svarstau apie štabo pakeitimus. Kalbuosi su artimais žmonėmis apie galimas naujas svarbiausių patarėjų kandidatūras.

Seime ir toliau skleidžiami gandai, kad aš galiu atsistatydinti. Tiems ponams atsakyčiau: „Nesulauksite, nepašalinsite manęs net jėga!“

2006 metų kovo 19 diena, sekmadienis, Vilnius. Šiandien devintą ryto į svečius atvyko Vytautas Landsbergis. Maždaug valandą šnekučiavomės apie politinę padėtį šalyje. Bet supratau, kad svarbiausias svečio tikslas – įtikinti mane, kad neturėčiau dalyvauti kitą savaitę Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto rengiamoje konferencijoje „ES ir Rusija“. Vytautas Landsbergis įsitikinęs, kad tai pataikavimas rusams ir net Lietuvos interesų išdavystė. Esą užuot diskutavę su rusais, kaip plėtoti ES ir Rusijos bendradarbiavimą, turėtume iš jų reikalauti atlyginti sovietinės okupacijos žalą.

Atsakiau, kad dabar dar visiškai nerealu tikėtis, jog Rusija bent leistųsi į diskusijas šiuo klausimu. Tik įtemptume santykius, o ir taip problemų su jais per akis – ir dėl pertraukto naftos tiekimo naftotiekiu „Družba“, ir dėl gamtinių dujų. Aiškiai nepasakiau V. Landsbergiui, ar vyksiu į konferenciją, nors žinau, kaip pasielgsiu.

Pavakare apsilankė Romas Sakadolskis. Esame pažįstami jau ne vieną dešimtmetį, vertinu jo ilgametę labai profesionalaus „Amerikos balso“ žurnalisto patirtį. Jis jau antri metai gyvena Lietuvoje.

Man Prezidentūroje praverstų jo patirtis. Pasiūliau pasvarstyti, ar nenorėtų padirbėti mano patarėjų štabe. Pakalbėjus kelias valandas, supratau, kad mūsų požiūriai ne vienu klausimu skiriasi. Atrodo, jam įtaką daro kai kurie asmenys.

Tačiau aš nebijau išklausyti ir skirtingų nuomonių. Galėtume bendradarbiauti, jei jis sutiktų tapti mano patarėju visuomeniniais pagrindais. Galutinai tai aptarsime vasarai baigiantis.

Nerimsta prieš kelias dienas spaudos sukeltas ažiotažas, kad Artūras Paulauskas ir Viktoras Uspaskichas tariasi dėl sąmokslo prieš Algirdą Brazauską ir mane.

2006 metų kovo 22 diena, Vilnius. Lietuvoje tris dienas viešėjo Belgijos karalius Albertas II ir karalienė Paola. Tai pirmasis istorijoje belgų monarcho vizitas į mūsų šalį. Kultūra ir mokslu besidominčią karališkąją porą lydėjo 6 universitetų rektoriai, būrelis profesorių, meno atstovų ir verslininkų. Paviešėję Vilniuje, svečiai dar lankėsi Trakuose, Kaune, Pažaislyje. Mudu su Alma juos visur lydėjome – iki skrydžio iš Kauno oro uosto. Svečiai mums prisipažino, kad yra maloniai nustebinti Lietuvos grožio, architektūros, nes mūsų šalį įsivaizdavo kitokią. Manau, duos naudos ir užsimezgę ryšiai tarp verslo atstovų.

Karalius Albertas II nuoširdžiai džiaugėsi vizitu, o atsisveikindamos Karmėlavos oro uoste karalienė Paola su Alma net išsibučiavo. Beje, Belgijos karališkoji pora į kitas Baltijos šalis šįkart nevyko.

Su Belgijos karališkaja pora Trakuose.

Prieš pokalbį su Rusijos prezidento specialiuoju atstovu Sergejumi Jastržembskiu.

2006 metų kovo 23 diena, Vilnius. Priėmiau Rusijos prezidento Vladimiro Putino specialųjį atstovą santykiams su Europos Sąjunga Sergejų Jastržembskį, atvykusį į Vilniuje, „Reval Lietuva“ viešbutyje, surengtą konferenciją „ES ir Rusija“.

Konferencijoje pasakiau atidarymo kalbą gausiai tarptautinei auditorijai. Pabrėžiau, kad Lietuva siekia palaikyti draugiškus santykius su Rusija, bet mums sunku suprasti, kodėl Maskva atkakliai atsisako pripažinti Sovietų Sąjungos okupacijos padarytą žalą Baltijos šalims, tuo tarpu lankydamasis Prahoje ir Budapešte prezidentas V. Putinas pasmerkė sovietinio režimo nusikaltimus. Pasakiau, kad mums okupacijos žalos atlyginimas turi ne tik finansinę, bet ir moralinę prasmę.

Grįžus į Prezidentūrą, skambino konferencijos dalyviai ir dėkojo, kad savo kalba suteikiau aiškią kryptį tolesnėms diskusijoms. Net V. Landsbergis faksu atsiuntė trumpą žinutę: „Prezidente, Ačiū. Vytautas.“ O vakar iš Briuselio atėjo jo laiškas, kuriame esu kone keikiamas, kad drįsau vykti į konferencijos atidarymo sesiją, ir tai vadinama tautos išdavimu!

2006 metų kovo 26 diena, sekmadienis, Talinas. Atvykau į Estijos prezidento Lennarto Meri laidotuves. Estai su buvusiu savo šalies vadovu atsisveikino penktadienį ir šeštadienį, o šiandien, sekmadienį, šį iškilų valstybės vyrą pagerbė 44 šalių delegacijos, vadovaujamos prezidentų, ministrų pirmininkų.

Lietuvai atstovauju aš, Algirdas Brazauskas ir Vytautas Landsbergis. Pakviečiau juos vykti drauge, nes jie daug bendravo, drauge dirbo su velioniu prezidentu, gindami Baltijos šalių interesus.

Atsisveikinimo su Lennartu Meri ceremonija labai priminė prieš porą mėnesių vykusias Vokietijos prezidento Johanneso Rau laidotuves Berlyne. Tarti atsisveikinimo žodžio Prezidentūroje buvome pakviesti trys prezidentai – Vaira Vykė-Freiberga, aš ir Islandijos prezidentas Ólafuras Ragnaras Grímssonas.

Prisiminti įdomiausius bendravimo su Lennartu Meri epizodus manęs paprašė dvi Estijos televizijos.

Po laidotuvių ceremonijos mūsų delegaciją priėmė prezidentas Arnoldas Rüütelis. Aptarėme naujausius politinius įvykius regione – rinkimus Baltarusijoje ir Ukrainoje.

2006 metų kovo 28 diena, Vilnius. Šiandien – metinis pranešimas Seime. Iš pat ryto perskaičiau dar kartą. Esu patenkintas. Ramiai, be pykčio, kaltinimų aptarsiu padėtį šalyje ir mėginsiu žvilgtelėti į ateitį – kokie iššūkiai laukia. Aišku, ne visiems patiksiu. Vieni kritikuos vadovaudamiesi partiniais interesais, kitiems net nesvarbu, ką sakysiu, – jiems esu nepriimtinas iš principo, o yra ir tokių, kurie manęs tiesiog nekenčia. Bet tai natūralu – visuomenė marga it genys.

Beje, atrodo, nepavyks nukelti vėlesniam laikui vizito pas karalienę Elizabeth II. Vadinasi, negalėsiu dalyvauti Lietuvių tautinių šokių šventėje Čikagoje. O gaila...

14 valanda. Per televiziją ir radiją transliuotą mano metinį pranešimą kol kas labai palankiai komentuoja politikai ir politikos apžvalgininkai. Esu nustebęs. Net kai kurie paprastai linkę mane kritikuoti asmenys atsiliepia teigiamai.

2006 metų kovo 29 diena, Vilnius. Absoliuti dauguma atsiliepimų apie metinį pranešimą – palankūs. O tie, kuriems aš iš principo nepatinku, nieko baisesnio nesugalvojo ir didžiausiu trūkumu skelbia tai, kad, pasirodo, kai kuriuos žodžius blogai sukirčiavau!

2006 metų kovo 31 diena, Kišiniovas. Dviejų dienų valstybinis vizitas Moldovoje. Dėmesys mūsų delegacijos vizitui čia didžiulis – rašo spauda, rodo televizija.

Pasakiau kalbą Moldovos parlamente, dalyvavau naujo Lietuvos ambasados pastato atidarymo iškilmėse.

Pokalbiuose su Moldovos lyderiais dominavo jų šalies bendradarbiavimo su ES ir separatistinės Padniestrės reikalai.

Įsitikinome, kad Moldova ekonominiu požiūriu gerokai atsilikusi nuo Lietuvos. Prireiks nemažai laiko, kol bus pasiektas bent dabartinis mūsų šalies gerovės lygis.

Tačiau yra Moldovoje ir į ką pasižiūrėti. Įspūdinga į Guinnesso rekordų knygą įtraukta vyno darykla „Milestii mici". Tai 50–70 metrų gylyje esanti daugiau kaip 100 kilometrų ilgio požemių ir tunelių sistema – didžiausia pasaulyje. Ištisas uolose iškaltas požeminis miestas, kurio gatvėse išrikiuotos ąžuolinės 6–8 metrų skersmens vyno statinės. Ir begalė vyno butelių – apie 2 milijonus. Taip pat pasaulio rekordas.

2006 metų balandžio 5 diena, Vilnius. Jau kelias dienas Vilniuje kunkuliuoja naujas skandalas. Kai kurie tendencingai mano atžvilgiu nusiteikę asmenys, kaip antai apžvalgininkas Tomas Dapkus, iš dalies ir Darius Kuolys bando „suvalgyti" mano patarėją teisės klausimais Haroldą Šinkūną.

Skandalo pretekstas – praeities dėmių turinčio Biržų rajono apylinkės teismo pirmininko Valento Margevičiaus kadencijos pratęsimas. Paaiškėjo, kad padaryta klaidų, kai kurios – gal net iš blogos valios. Aukščiausiojo Teismo pirmininkas Vytautas Greičius nuslėpė nuo manęs Valstybės saugumo departamento informaciją apie V. Margevičių. Blogiausia, kad dėl to dar labiau nukentės ir taip menkas teismų autoritetas visuomenėje.

Pokalbis su Moldovos prezidentu Vladimiru Voroninu. Kišiniovas, 2006 m. kovo 31 d.

Aišku, netiesioginis puolimo taikinys esu aš. Ieškoma bet kokio preteksto parodyti, kad esu kuo nors susitepęs. Mano laikysenos tai nepakeis. Seimui pateikiau naujos redakcijos Teismų įstatymo projektą, o V. Margevičių atleidau iš pareigų – jis pats įteikė atsistatydinimo pareiškimą.

2006 metų balandžio 10 diena, Vilnius. Bręsta ir naujas skandalas Seime – dėl kanceliarijos darbuotojų neteisėtų privilegijų, piktnaudžiavimo tarnyba. Tai virto partijų karu, politikams ne tiek rūpi išsiaiškinti tiesą, kiek pasinaudoti skandalu savo partiniams interesams.

Net ir mudu su Alma savaitgalį praleidę šaltoje Palangoje užkliuvome „Lietuvos ryto“ žurnalistams. Esą pabėgome nuo įvykių Vilniuje – konflikto su Aukščiausiojo Teismo pirmininku Vytautu Greičiumi. Jau nekreipiu dėmesio į tokį dirbtinį kabinėjimąsi.

2006 metų balandžio 11 diena, Vilnius. Seime įvykdytas perversmas: darbiečiai ir konservatoriai inicijavo nepasitikėjimą parlamento pirmininku Artūru Paulausku ir jį pavyko atstatydinti. Tai pirmas kartas Seimo istorijoje, kai jo vadovui pareiškiamas nepasitikėjimas. Nėra abejonių, kad tai sukels šalyje politinę krizę.

Viktoras Uspaskichas jau įsismagino: reikalauja savo partijai ministro pirmininko posto (vadinasi, sau) ir kelių ministerijų, o dar – sudaryti Seimo komisiją prezidento veiklai tirti, kuri, jo įsivaizdavimu, matyt, turėtų inicijuoti man apkaltą! Vakare kalbėjausi su Algirdu Brazausku. Premjeras patvirtino, kad V. Uspaskichas kelia reikalavimus Vyriausybei, o jei nebus priimtas jo ultimatumas, grasina trauktis iš koalicijos. Pasitvirtino ir žinia, kad šį vakarą su V. Uspaskichu susitiks Juozas Bernatonis ir Gediminas Kirkilas. A. Brazauskas sakė, kad nesirengia taikstytis su destruktyvia Darbo partijos veikla. Sutarėme, kad palaikysime nuolatinį ryšį telefonu.

2006 metų balandžio 12 diena, Vilnius. Ryte telefonu kalbėjausi su A. Brazausku. Jis papasakojo, kad G. Kirkilas ir J. Bernatonis su V. Uspaskichu kalbėjosi iki ketvirtos ryto. Iškeltas ultimatyvus reikalavimas: jeigu A. Brazausko Vyriausybė nori toliau dirbti, turi būti atleistas finansų ministras Zigmas Balčytis, socialinių reikalų ministrė Vilija Blinkevičiūtė, užsienio reikalų ministras Antanas Valionis ir dar žemės ūkio ministrė Kazimiera Prunskienė (Finansų ir Žemės ūkio ministerijos skirsto daugiausia ES paramos!). Du atleistų ministrų portfeliai turi būti papildomai perduoti Darbo partijai.

A. Brazauskas man garantavo, kad nesileis šantažuojamas ir tokių reikalavimų netenkins. Šiandien 16 valandą šaukiamas valdančiosios koalicijos posėdis.

V. Uspaskichas ir prieš mane pradėjo viešųjų ryšių akciją. Reikalauja sudaryti Seimo komisiją prezidento veiklai tirti! Bet nė neketinu aiškintis jokioms komisijoms – pagal Konstituciją prezidentas negali būti apklausiamas. Svarbiausia, kad net nėra ką aiškintis.

PASTABOS PARAŠTĖSE

Nežinau, ką, V. Uspaskicho įsivaizdavimu, būtų galėjusi tirti Seimo komisija, jei ji būtų sudaryta. Man buvo priekaištaujama, neva neteisėtai pratęsiau Biržų teisėjo V. Margevičiaus kadenciją, neatsižvelgdamas į neigiamą VSD informaciją apie jį, kurią neva nuslėpė mano patarėjas teisės klausimais H. Šinkūnas, susimokęs su kažkokiais teisėjų klanais.

Tiesą sakant, leisdamas V. Margevičiui toliau teisėjauti, nežinojau jo ankstesnių nusižengimų, bet kai tik apie tai buvau informuotas, tuoj pat patenkinau man įteiktą šio teisėjo atsistatydinimo pareiškimą. Tačiau faktą, kad man nebuvo pranešta apie VSD pažymą, visaip ėmė pūsti kai kurie apžvalgininkai, kaltinti patarėją H. Šinkūną sąmoningu informacijos slėpimu, pasipylė įtari-

nėjimai, kad tai kažkoks teisėjų klano sąmokslas, siekiant sukompromituoti Aukščiausiojo Teismo pirmininką V. Greičių, ir į tą sąmokalą neva buvau įpainiotas ir aš. Tuomet į šį chorą įsitraukė ir V. Uspaskichas, ėmęs reikalauti sudaryti Seimo tyrimo komisiją. Jis, matyt, tikėjosi taip dar labiau destabilizuoti politinę padėtį šalyje ir tuose drumstuose vandenyse gal net „sužvejoti“ savo svajonę – ministro pirmininko postą.

Niekuomet nemėginau kištis į teismų darbą, sąmoningai vengiau bet kokių veiksmų, kurie galėtų atrodyti kaip kėsinimasis į jų nepriklausomumą. Šio principo nuosekliai laikiausi ir kilus konfliktui dėl teisėjo V. Margevičiaus. Ligi tol mano bendravimas su Teisėjų tarybai vadovavusiu Aukščiausiojo Teismo pirmininku V. Greičiumi buvo dalykiškas ir pagarbus, bet turiu pripažinti, kad po šios istorijos mūsų santykiai tapo įtempti ir tokie liko tol, kol ėjau prezidento pareigas. Tuo mėgino pasinaudoti kai kurie politikai, trukdydami vykdyti seniai rengtą teismų pertvarką.

Pats V. Greičius, pasibaigus jo, kaip Aukščiausiojo Teismo pirmininko, kadencijai, matyt, nusprendė iš politikų intrigų, nukreiptų prieš mane, išpešti sau naudos ir nesitraukė iš posto, nors tai ir neatitiko įstatymo reikalavimų. Susidarė keista situacija – aš pasirašiau dekretą jį atleisti, bet Seimas balsų dauguma tam nepritarė, ir V. Greičius jau neturėdamas teisinių įgaliojimų dirbo toliau.

Dėl kilusio skandalo mano patarėjas teisės klausimais H. Šinkūnas turėjo atsistatydinti, nors ir šiandien nesu įsitikinęs, ar būta jo kaltės, kad man nebuvo laiku pateikta VSD pažyma.

2006 metų balandžio 13 diena, Vilnius. Atstatydintą Seimo pirmininką Artūrą Paulauską keičia Darbo partijos veikėjas Viktoras Muntianas, tiesa, išrinktas nedidele persvara, nors alternatyvus kandidatas nė nebuvo iškeltas. Visiškas opozicijos bejėgiškumas!

Šiandien visa darbotvarkė buvo suskirstyta minučių tikslumu.

10:30. Priėmiau opozicijos lyderį Andrių Kubilių. Nieko naujo neišgirdau. Opozicija neturi ką pasiūlyti.

11:00. Kalbėjausi su A. Paulausko Naujajai sąjungai atstovaujančia socialinės apsaugos ir darbo ministre Vilija Blinkevičiūte. Ji pasakė, kad norėtų tęsti darbą Vyriausybėje, nors jos partija ir atšaukė savo deleguotus ministrus. Patariau sustabdyti narystę Naujojoje sąjungoje, jeigu partijos „politbiuras“ sutiks. Pritariu jos norui likti dirbti Vyriausybėje, nes nežinia kas ją pakeistų – gal koks

darbietis, paisantis tik savo siaurų partinių interesų, o tai pakenktų stabiliam socialinės apsaugos sistemos darbui.

A. Paulauskas atšaukia ir užsienio reikalų ministrą Antaną Valionį. Paskambinau premjerui Algirdui Brazauskui ir pasakiau, kad neleisiu keisti užsienio reikalų ministro bent iki gegužės 6 dienos, kai baigsis didžiausias kada nors Vilniuje surengtas tarptautinis forumas, kuriame ketina dalyvauti 10 valstybių prezidentai, JAV viceprezidentas Dickas Cheney ir ES užsienio politikos vadovas Javieras Solana.

A. Valionis šiuo metu yra išvykęs su vizitu į Kiniją. Paskambinau jam ir pasakiau: „Nenutraukite vizito, tęskite kelionę, vykite, kaip suplanuota, į Pietų Korėją, pasirašykite visas numatytas sutartis. Neleisiu, kad vidaus problemos užsienyje sukeltų abejonių dėl mūsų įsipareigojimų, pakenktų Lietuvos įvaizdžiui. Tai mano įsakymas."

A. Valionio atsakymas buvo išraiškingas: „Nesu girdėjęs malonesnio įsakymo per visą gyvenimą."

15:35. Paskambinau Suomijos prezidentei Tarjai Halonen ir pakviečiau atvykti į Vilniaus konferenciją. Pasikalbėjome ir apie ES reikalus.

16:00 Kalbėjausi su Artūru Paulausku dėl A. Valionio galimybių tęsti užsienio reikalų ministro darbą. Prašiau atsižvelgti į tai, kad Vilniuje netrukus vyks svarbi tarptautinė konferencija ir neskubinti atsistatydinimo. Aiškaus atsakymo neišgirdau.

Po šio pokalbio dar kartą paskambinau Algirdui Brazauskui ir papasakojau, ką manau apie užsienio reikalų ministro situaciją. Premjeras man visiškai pritarė.

17:35. Telefonu kalbėjausi su Azerbaidžano prezidentu Ilhamu Alijevu. Apgailestaudamas pranešiau, kad dėl politinės krizės Lietuvoje esu priverstas atidėti vizitą į jo šalį. Jis pareiškė visiškai suprantąs mano padėtį. Sutarėme nukelti vizitą į Azerbaidžaną vėlesniam laikui.

2006 metų balandžio 17–18 dienos, Velykos, Vilnius. Šįmet Velykos padėjo šiek tiek atvėsinti politinių aistrų įkarštį. Mudu su Alma niekur nevykome, visas švenčių dienas praleidome namuose. Maloni ir reta proga peržiūrėti užsigulėjusius raštus, neperskaitytą spaudą.

2006 metų balandžio 19 diena, Vilnius. Didžiausia dienos sensacija – porą mėnesių pasišildęs Floridoje, į Vilnių grįžo Kazys Bobelis ir pareiškė, kad palieka Kazimieros Prunskienės Valstiečių liaudininkų frakciją ir pereina pas paksistus. Taip jis pakeitė balansą Seime – valdančioji koalicija sumažėjo iki 70 parlamentarų

ir neteko daugumos. Priežastis labai „bobeliška“: supyko, kad K. Prunskienė ir jos frakcija nekovoja už tai, kad jis būtų paskirtas užsienio reikalų ministru!

Manęs tai nestebina. K. Bobelis visą gyvenimą – ir išeivijoje, ir Lietuvoje – keitė organizacijas kaip pirštines kaskart, kai negaudavo pirmininko ar kokio kito vado posto. Net sunku suskaičiuoti, kiek kartų jis kaitaliojo savo politines pozicijas. Greitai nebebus organizacijos, kurioje K. Bobelis nebūtų pabuvęs ir išėjęs.

2006 metų balandžio 22 diena, šeštadienis, Vilnius. Tęsiame tradiciją – surengėme Atvelykį Prezidentūroje Almos fondo globojamiems vaikams. Pasisekė – saulėta, šilta, tikru pavasariu alsuojanti diena. Linksminomės drauge su mūsų svečiais – daugiau kaip 200 kaimo vaikų.

2006 metų balandžio 24 diena, Vilnius. Iš Kinijos ir Pietų Korėjos grįžęs užsienio reikalų ministras Antanas Valionis informavo, kaip vyko šie vizitai. Vėliau kalbėjomės apie mūsų politinę kasdienybę. Po susitikimo su manimi jis įteiks atsistatydinimo pareiškimą premjerui Algirdui Brazauskui, bet visiškai man pritaria, kad turėtų eiti užsienio reikalų ministro pareigas, kol baigsis gegužės 4–5 dienomis Vilniuje rengiama tarptautinė konferencija.

Rytoj lydimas A. Valionio išskrendu į Armėniją.

Prezidento Valdo Adamkaus sutikimo ceremonija Jerevane. 2006 m. balandžio 25 d.

2006 metų balandžio 26 diena, Jerevanas. Jerevanas mus sutiko lietumi ir tik 14 laipsnių šiluma, o čia šiuo metų laiku tai neįprastai vėsus oras. Pavasaris vėluoja.

Apsigyvenome „Marriott“ viešbutyje, pačiame miesto centre. Mūsų delegacija – 28 asmenys, ir dar kartu atskrido 14 žurnalistų.

Su Armėnijos prezidentu Robertu Kočarianu esame seni pažįstami, ne kartą susitikome tarptautinėse konferencijose. Po oficialių sutiktuvių Prezidentūroje apie valandą kalbėjomės akis į akį, dalyvaujant tik užsienio reikalų ministrams Antanui Valioniui ir Vartanui Oskanianui. Vėliau prisidėjo ir valstybių delegacijos.

Armėnai skelbia, kad siekia ateityje įstoti į Europos Sąjungą (kiek santūriau užsimena apie narystę NATO). Tačiau dabar realiai yra smarkiai priklausomi nuo Rusijos. Tai lemia ne tik ekonomika, bet ir politinė situacija – neišspręstas konfliktas su Azerbaidžanu dėl Kalnų Karabacho, nesutarimai su kita kaimyne – Turkija – dėl 1915 metų armėnų genocido.

Abi viešnagės dienas susitikinėjau su svarbiausiais Armėnijos politikais. Apsilankėme ir armėnams brangiose vietose.

Jerevano universitetas man suteikė garbės daktaro vardą. Ta proga pasakęs kalbą, atsakiau į klausimus. Daugiausia buvau klausinėjamas apie 1915 metų armėnų genocidą. Žinodamas, kad tai ne tik Armėnijai labai skaudi, bet ir itin

Viešnagės Armėnijoje akimirkos.

akylai Turkijos stebima tema, stengiausi būti atsargus. Vis dėlto aiškiai pasakiau, kad tai niekuo nepateisinamas nusikaltimas žmoniškumui.

Tą pačią dieną apsilankėme Armėnijos genocido memoriale, padėjau gėlių vainiką. Įspūdingas paminklas, pagerbiantis išžudytus armėnus. Žiūrėdamas į čia pat esančiame muziejuje eksponuojamas baisias žudynių nuotraukas, prisiminiau mūsų tautos kančias Stalino lageriuose, Hitlerio „mirties fabrikus“ ir 200 tūkstančių nužudytų Lietuvos piliečių. Visi tokio pobūdžio nusikaltimai panašūs savo nežmoniškumu ir vienodai verti amžino pasmerkimo.

Didelį įspūdį padarė ir kino režisieriaus Sergejaus Paradžanovo muziejus. Stebina Armėnijos rašytinės kultūros turtai – išsaugoti net IV amžiaus pradžios dokumentų originalai.

Baigėme vizitą apsilankymu 301 metais pastatytoje Ečmiadzino katedroje ir nepamirštamu susitikimu su Armėnų apaštališkosios bažnyčios vadovu, visų armėnų katoliku Kareginu II jo rezidencijoje. Kalbėjomės tiek religinėmis, tiek bendražmogiškomis temomis, neaplenkėme ir politikos. Lankantis ankstyvosios krikščionybės laikus menančioje katedroje buvo surengtos trumpos pamaldos.

2006 metų balandžio 27 diena, Klaipėda. Vakar vakare grįžęs iš Armėnijos, spėjau namie tik pernakvoti, o šiandien vėl – į kelionę. Sraigtasparniu išskridau į Klaipėdą, kur vyksta tarptautinės specialiųjų operacijų pajėgų pratybos „Shamrock Key 2006“. Dalyvauja JAV, Norvegijos, Lenkijos, Latvijos, Estijos ir Lietuvos daliniai. Po pratybų operacijų štabas labai puikiai įvertino Lietuvos karių pasirengimą.

2006 metų balandžio 28 diena, Vilnius. Netikėtai paprašė susitikti naujasis Seimo pirmininkas Viktoras Muntianas. Per pietus visą valandą aptarinėjome politinę padėtį, būsimus pasikeitimus Vyriausybėje. Nustebino atvirai kritiškas V. Muntiano požiūris į Darbo partiją ir ypač jos pirmininką Viktorą Uspaskichą – nemažai išgirdau apie šio veikėjo diktatorišką veiklą, intrigas. Kritiškai V. Muntianas atsiliepė ir apie Darbo partiją kompromituojantį skandalingą asmeninį V. Uspaskicho gyvenimą.

Rytoj rengiamas Darbo partijos suvažiavimas. Supratau, kad šie nesutarimai gali iškilti ir į viešumą.

Per pietus susitikau su Darbo partijos frakcijos Seime atstovais. Išsakiau savo požiūrį, kokius įstatymus ar jų pataisas būtų ypač svarbu kuo greičiau priimti. Frakcijos vadovė Loreta Graužinienė bei kiti parlamentarai kalbėjo dalykiškai ir buvo geranoriškai nusiteikę, nors prieš susitikimą ir jautėsi įtampa. Baigiantis

pokalbiui, buvau nustebintas. L. Graužinienė paprašė manęs trumpai šnektelėti su ja asmeniškai. Perėjome į mano darbo kabinetą. Tada ji pareiškė apgailestaujanti dėl įtampos tarp jos partijos ir manęs, dėl kai kurių viešų Darbo partijos vardu daromų pareiškimų mano atžvilgiu. Negana to, L. Graužinienė asmeniškai atsiprašė, kad darbiečiai siūlė sudaryti Seimo specialiąją komisiją dėl prezidento nesutarimų su Aukščiausiojo Teismo pirmininku ir net buvo sumanę mane kviesti pasiaiškinti į savo frakciją. Ji paliko Darbo partijai atstovaujančių parlamentarų klausimus raštu.

Draugiškai atsisveikinant, L. Graužinienė nelauktai dar pridūrė, kad jų partijos pirmininkas – kitatautis, ir gal todėl ne viską suprasdamas, kas vyksta Lietuvoje, kartais sukuria nereikalingą konfrontaciją.

Vakare su Alma pakvietėme Jolantą ir Artūrą Paulauskus pavakarieniauti į „Stiklius". Išgirdau įdomių dalykų, kas dėjosi Seime prieš pašalinant A. Paulauską iš pirmininko posto. Pasirodo, pas jį į kabinetą buvo užėjęs Viktoras Uspaskichas ir tiesiai pasakęs: „Tu turi atsistatydinti." Kai išgirdo neigiamą atsakymą, pagrasino: „Vis viena viskas baigta. Tau bus tik blogiau." Matyt, buvo pasakyta ir kai kas daugiau.

2006 metų balandžio 30 diena, Kaunas. Vakar įvyko dviejų partijų – Darbo ir Naujosios sąjungos – suvažiavimai. Visas žiniasklaidos dėmesys teko Viktoro Uspaskicho darbiečiams. Partijos lyderio samdytais autobusais buvo suvežti jam ištikimi partiečiai, net apie 1 500 žmonių. Viktoras Muntianas suvažiavimą pavadino politiniu cirku. Dar tiktų pridurti, kad tas cirkas labai priminė sovietinius laikus. Iš pradžių V. Uspaskichas paskelbė, kad atsistatydina iš partijos vadovo pareigų, bet tuoj pat vėl buvo beveik vienbalsiai išrinktas į šį postą. O V. Muntianas buvo pašalintas iš partijos pirmininko pavaduotojų ir net iš prezidiumo.

Tačiau man daugiau nerimo kelia tai, kas laukia valdančiosios koalicijos. Atsistatydino du A. Paulausko Naujosios sąjungos ministrai, o nauji dar nepaskirti. Pasakiau A. Brazauskui, kad į užsienio reikalų ministro postą man nė nemėgintų siūlyti kokio nors partinio statytinio. Tai turi būti profesionalus karjeros diplomatas.

Tačiau šiandien ne vien politika gyvenau – lankiausi Kaune, klausiausi iš Karo muziejaus bokšto skambančios varpų muzikos. Po restauravimo Olandijoje į savo senąją vietą pargabentas karilionas, jis dabar išplėstas ir, sakoma, yra vienas geriausių Europoje. Mudu su Alma padovanojome didžiausią naują varpą. Koncertavo ne tik Giedrius Kuprevičius, bet ir Vokietijos, Lenkijos virtuozai bei Petro Bingelio vadovaujamas choras.

Klausydamasis vėl prabilusių varpų, mintimis grįžau į 1940-ųjų rugpjūtį, kai būdamas gimnazistas paskutinį kartą Karo muziejaus sodelyje girdėjau juos skambant. Vėliau okupantai nutildė karilioną ilgiems dešimtmečiams. Ir štai vėl girdžiu Kauno Karo muziejaus varpus...

2006 metų gegužės 1 diena, Vilnius. Šiandien prasideda Vilniaus konferencija „Bendra vizija bendrai kaimynystei“. Dalyvauja 30 valstybių delegacijos, kurioms vadovauja 9 prezidentai, JAV viceprezidentas, ministrai pirmininkai, užsienio reikalų ministrai.

2006 metų gegužės 2 diena, Vilnius. Vilnius atrodo pagyvėjęs – gatvėse matyti daug daugiau svečių. Viešbučiai pilnutėliai. Į miestą sutraukta papildomų policijos ir specialiųjų tarnybų pajėgų. Valstybių vadovai atvyko dar ir su sava apsauga. JAV viceprezidentą Dicką Cheney lydi apie 100 apsauginink. Pridėjus dar apie 200–300 užsienio žurnalistų, susidaro gausi svečių armija.

Daug laiko skyriau interviu užsienio žurnalistams. Tačiau kelia nerimą ne užsienio, o vidaus politikos peripetijos. Vyksta skyrybos Darbo partijoje – išsiskyrė dviejų Viktorų, Muntiano ir Uspaskicho, keliai. Tai turės įtakos politinių jėgų persigrupavimui Seime. Jau kuriasi nauja frakcija.

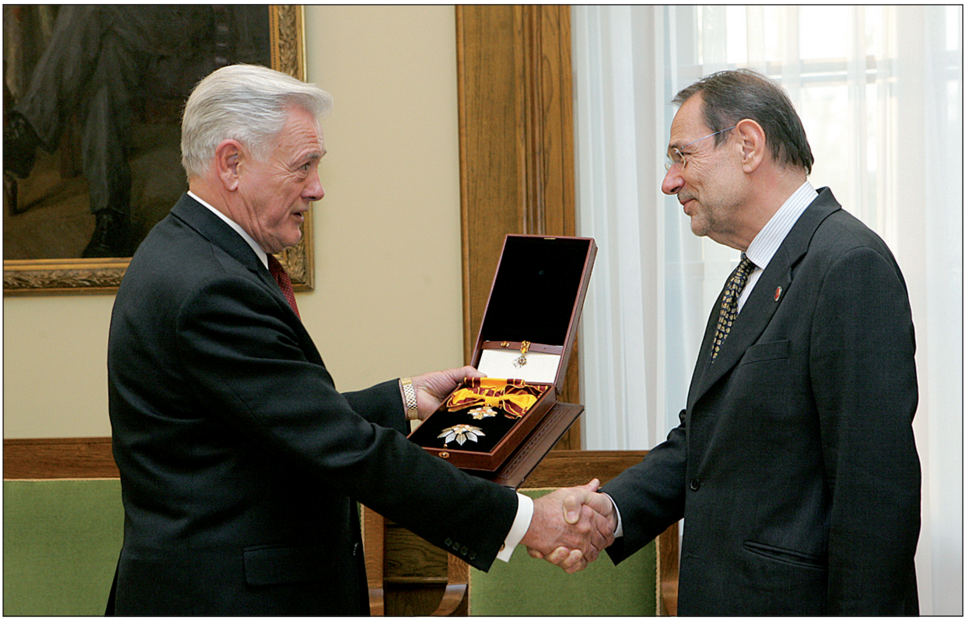
Pokalbis su JAV viceprezidentu Dicku Cheney. Vilnius, 2006 m. gegužės 2 d.

2006 metų gegužės 3 diena, Vilnius. Iš ryto pasakiau sveikinimo kalbą „Reval“ viešbutyje prasidėjusioje Nevyriausybinių organizacijų konferencijoje, o grįžęs į Prezidentūrą, pasveikinau Kolonų salėje susirinkusius Intelektualų forumo dalyvius. Vėliau susitikimas vijo susitikimą: kalbėjausi su Gruzijos prezidentu Michailu Saakašviliu, Ukrainos prezidentu Viktoru Juščenka, o po jų atvyko JAV viceprezidentas Dickas Cheney su delegacija. Išlydėjęs amerikiečius, sutikau ES užsienio politikos koordinatorių Javierą Solaną ir įteikiau jam Vasario 16-osios proga suteiktą ordiną. Po šių iškilmių laukė pokalbis su visomis į Vilnių atvykusiomis delegacijomis ir individualus susitikimas su Lenkijos prezidentu Lechu Kaczyńskiu.

Diena baigėsi iškilmingu priėmimu Vilniaus konferencijos dalyviams.

PASTABOS PARAŠTĖSE

Vilniaus konferencija tapo svarbiu tarptautinės politikos įvykiu ne tik dėl joje dalyvavusio nemažo būrio regiono šalių vadovų, bet ir dėl JAV viceprezidento Dicko Cheney griežtai kritiško pareiškimo apie Rusijos užsienio politiką, kuris nuskambėjo per visą pasaulį ir buvo cituojamas, komentuojamas ir analizuojamas

Javiero Solanos apdovanojimo ceremonija. Vilnius, 2006 m. gegužės 3 d.

pasaulio žiniasklaidos. Be abejo, tai dar labiau sustiprino Rusijos priešiškumą Vilniaus konferencijai, ji buvo viešai neigiamai vertinama aukščiausiu lygiu, bet, kita vertus, tokia Maskvos pozicija tik padidino tarptautinę šio forumo reikšmę.

2006 metų gegužės 4 diena, Vilnius. Tęsėsi susitikimų maratonas. „Reval“ viešbutyje dalyvavau dar ir konferencijos debatuose. Galime didžiuotis, kad sugebėjome puikiai surengti pasaulinio lygio forumą. Tokio masto renginio Lietuvoje iki šiol dar nėra buvę. Pasaulio žiniasklaida atkreipė dėmesį į mūsų konferenciją ir vertina ją palankiai. Tik Maskva reagavo piktai, net grasinamu tonu.

Per pietus Vilniaus forumo delegacijoms pristačiau Baltarusijos opozicijos atstovus. Prieš konferencijos uždarymą susitikau asmeninio pokalbio su Latvijos prezidente Vaira Vyke-Freiberga. Vakarop lydimas Almos su Lenkijos prezidentu Lechu Kaczyńskiu apsilankiau Lenkų kultūros namuose. Vilniaus forumą baigėme priėmimu žavioje vietoje prie Vilnelės – pramogų ir poilsio centre „Belmonto kriokliai“.

Nors šiomis dienomis esu labai užsiėmęs Vilniaus forumo reikalais, atidžiai stebiu, kas vyksta vidaus politikos fronte. Valdančioji koalicija akivaizdžiai silpsta. Socialdemokratai ieško naujų partnerių. Opozicija apgailėtinai silpna ir susiskaldžiusi, nesugebanti pasiūlyti jokios realios alternatyvos ir iš viso neturinti jėgų ko nors imtis.

2006 metų gegužės 5 diena, Vilnius. Susitikau su Vilniaus konferencijos dalyviais Estijos prezidentu Arnoldu Rüüteliu bei Azerbaidžano ministru pirmininku Arturu Rasizadeh, po pietų daviau interviu BBC ir priėmiau Japonijos užsienio reikalų ministrą Taro Aso.

Likusi dienos dalis buvo skirta į Lietuvą atvykusiam Tarptautinio olimpinio komiteto pirmininkui Jacques’ui Rogge. Už nuopelnus pasauliniam sportui ir pagalbą Lietuvai sugrįžtant į olimpinę šeimą apdovanojau jį Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Didžiuoju kryžiumi. Vakare Taikomosios dailės muziejuje surengta vakarienė Jacques’o Rogge garbei, kurioje dalyvavo ir garsiausi mūsų sportininkai.

2006 metų gegužės 9 diena, Vilnius. Konstitucinis Teismas paskelbė sprendimą dėl Teismų įstatymo atitikties Konstitucijai, kuris visiškai sutampa su mano pozicija, kad kai kurių teisminių procedūrų konstitucingumas kelia abejonių. Todėl ir neskubėjau skirti naujų teisėjų, o spauda ir suinteresuotų as-

Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Didžiuoju kryžiumi prezidentas Valdas Adamkus apdovanojo Tarptautinio olimpinio komiteto pirmininką Jacques'ą Rogge. Vilnius, 2006 m. gegužės 5 d.

menų grupės mane užsipuolė, neva nesilaikau įstatymo, darau žalą teismų darbui. Tačiau vadovavausi logika, kad geriau palaukti KT sprendimo ir išvengti painiavos, jei tektų atšaukti jau paskirtus teisėjus.

Žinoma, nusikėlė ir mano pateiktų Teismų įstatymo pataisų priėmimas Seime. Dabar siūlysiu parlamentarams skubiai jas svarstyti ir pataisyti įstatymą taip, kad jis atitiktų KT išaiškinimą.

Premjeras Algirdas Brazauskas pranešė, kad valdančiosios koalicijos tarybos posėdyje nutarta siūlyti man Petro Vaitiekūno ir Loretos Graužinienės kandidatūras į atsistatydinančių ministrų postus.

2006 metų gegužės 10 diena, Vilnius. Vakar vėlai vakare man paskambino patarėjas Ramūnas Vilpišauskas ir informavo, kad sulaukė Viktoro Muntiano skambučio. Naujasis Seimo pirmininkas sakė esąs labai nusivylęs staiga pasikeitusia AMB pozicija dėl Vyriausybės atnaujinimo – buvo žadėta, kad ir V. Muntiano politinė grupė bus pakviesta dalyvauti jos darbe, bet jau pateiktos naujų ministrų kandidatūros rodo, kad pažadų nesilaikoma.

Pasitaręs su R. Vilpišausku, nutariau užeiti į svečius pas Algirdą Brazauską,

nors jau buvo po dešimtos vakaro, ir pasiaiškinti padėtį, nes V. Muntianas pareiškė mano patarėjui, kad jo politinė grupė kels savo reikalavimus valdančiajai koalicijai dėl ministrų postų. Naujų politinių ginčų dabar tikrai nereikia. Deja, perėjęs gatvę pamačiau, kad premjero name visos šviesos išjungtos. Iš savo apsaugos vyrų sužinojau, kad A. Brazauskas 6 ryto išvažiuoja į oro uostą skristi į Berlyną. Apsisprendžiau keltis 5 ryto ir, prieš premjerui išvykstant, spėti pasikalbėti su juo lauke. Tačiau ryte paaiškėjo, kad A. Brazauskas išvyksta vėliau, pusę septynių. Nutariau nelaukti ir važiuoti į baseiną, bet apsaugos paprašiau, premjerui išėjus važiuoti į oro uostą, sujungti mane su juo telefonu.

Taip ir buvo padaryta. Man plaukiojant baseine, atnešė mobilųjį telefoną ir įvyko pokalbis, kurį pavadinčiau „plūduriavimo diplomatija". Papasakojau A. Brazauskui, kokios V. Muntiano nuotaikos, ir paprašiau nesiųsti man ministrų kandidatūrų teikimo dokumentų per kurjerį, o palaukti, kol grįšiu iš Vienos, ir tada atvykti pačiam į Prezidentūrą. Iš balso tono supratau, kad premjeras nelabai patenkintas tuo, ką išgirdo.

Šiandien Prezidentūroje susitikau su Seimo konservatorių frakcija. Atvirai išsakiau savo nerimą dėl politinės padėties šalyje ir paklausiau, ar jie pasirengę prisiimti atsakomybę sudaryti naują valdančiąją koaliciją, jei Vyriausybę ištiktų krizė. Aiškaus atsakymo nesulaukiau.

2006 metų gegužės 11 diena, Viena. Prieš išskrisdamas į Vieną sužinojau, kad Kazys Bobelis traukiasi iš Seimo. Neabejoju šio žmogaus patriotizmu, bet, prisimindamas jo politinį kelią, pirmiausia pagalvoji apie karjerizmą. Nuo studijų laikų Vokietijoje, Tiubingene, iki sugrįžimo į Lietuvą jis nuolat keitė organizacijas, partijas ir visais atvejais taip elgėsi siekdamas būti vadas. Grįžo į tėvynę, svajodamas tapti prezidentu, mažiausiai – užsienio reikalų ministru. Taip, Kaziui Bobeliui visuomet pakako energijos, visuomeniško veržlumo, tik trūko intelektinės gilumos ir galbūt atvirumo, nuoširdžios pagarbos kitiems žmonėms.

Nuo Darbo partijos atskilę Viktoro Muntiano šalininkai kuria naują partiją. Sunku pasakyti, kokią tai turės įtaką šalies politiniam gyvenimui ateityje, bet dabartinis jėgų balansas Seime gali pasikeisti.

2006 metų gegužės 12 diena, Viena. Į Vieną suvažiavo 60 valstybių delegacijos. Skelbiama, kad tai didžiausia konferencija šiame mieste nuo 1814 metų Vienos kongreso laikų. Tikslas – telkti pasaulio bendruomenes XXI amžiaus iššūkiams.

Mums svarbiausia susitikus su ES šalių vadovais galutinai išsiaiškinti Lietuvos galimybes įsivesti eurą nuo kitų metų sausio 1-osios. Asmeniškai kalbėjausi

Konferencija Vienoje, 2006 m. gegužės 12 d.

su Angela Merkel, Jacques'u Chiracu, José Manueliu Barroso, Javieru Solana, Liuksemburgo premjeru Jeanu-Claude'u Junckeriu, Austrijos kancleriu Wolfgangu Schüsseliu. Gerų naujienų neišgirdau – Lietuva nuo 2007 metų pradžios euro neįsives. Išsakoma daug komplimentų mūsų šaliai, vertinimų, kad geriausiai iš naujųjų ES narių tvarkome finansus ir atitinkame visus Mastrichto kriterijus, išskyrus vieną – infliaciją. Ir trūksta vos vienos dešimtosios procento!

Liuksemburgo premjeras Jeanas-Claude'as Junckeris net pasakė: „Esate atsitiktinių aplinkybių auka. Europos Komisija grynai aritmetiškai apskaičiavo infliaciją ir vadovaujasi šiais skaičiais. Tai neteisinga, bet mes negalime nepaisyti mūsų pačių priimtų taisyklių ir ignoruoti Komisijos rekomendaciją atidėti jūsų prisijungimą prie euro zonos."

Jau aišku, kad kitą savaitę Bulgarijoje, Varnos mieste, vyksiančiame Europos Vadovų Tarybos posėdyje prisijungti prie euro zonos bus pakviesta tik Slovėnija, o mes liekame už borto.

Įdomų patarimą man davė Jacques'as Chiracas: „Daug šiuo klausimu nekalbėk, nes tai tau gali būti politiškai žalinga."

Deja, parvežu namo blogą žinią...

2006 metų gegužės 13 diena, šeštadienis, Vilnius. Tiesiai iš oro uosto nuvažiavau į Prezidentūrą ir iškviečiau ministrą pirmininką Algirdą Brazauską.

Informavau jį, kad ES nepakvies mūsų prisijungti prie euro zonos. Premjero ši žinia nenustebino. Jis pasakė, kad tai supratęs neseniai kalbėdamasis Berlyne su Vokietijos kanclere Angela Merkel.

A. Brazauskas man įteikė dviejų ministrų atsistatydinimo pareiškimus. Kalbėjomės ir apie pasikeitusią politinę padėtį Viktorui Muntianui ir jo šalininkams atsiskyrus nuo Viktoro Uspaskicho Darbo partijos.

2006 metų gegužės 15 diena, Neringa–Švėkšna–Vilnius. Prieš išskrisdamas į Neringą apžiūrėti gaisro padarinių, turėjau pasirūpinti Seimui pateikto Teismų įstatymo projekto likimu. Mat sužinojome, kad parlamentarai neskuba vykdyti Konstitucinio Teismo sprendimo – ketina mums grąžinti taisyti įstatymo projektą ir tik sulaukę naujos jo redakcijos įregistruoti Seime. Tad paskambinau Teisės ir teisėtvarkos komiteto nariams Raimondui Šukiui ir Juliui Sabatauskui bei Seimo pirmininkui Viktorui Muntianui ir pasakiau, kad mes pasirengę per dieną įtraukti į įstatymo projektą pageidaujamas pataisas. Jų prašiau pasirūpinti, kad šis dokumentas būtų nedelsiant įregistruotas, o tuomet jį būtų galima toliau tobulinti. Man net nesvarbu, kas prisiimtų mūsų parengto įstatymo autorystę. Rūpi tik tai, kad galėtume kuo greičiau pradėti teismų pertvarką, remdamiesi nauju įstatymu. Visi pašnekovai žadėjo man paramą.

Neringos gaisravietėje.

Dar paskambinau į Briuselį Daliai Grybauskaitei, nes sužinojau, kad rytoj Europos Komisija oficialiai rekomenduos ES nepritarti Lietuvos siekiui nuo 2007 metų sausio 1 dienos įsivesti eurą. Nutarėme vis viena padaryti pareiškimą, kad mums toks sprendimas sunkiai suprantamas, – Lietuva atitinka visus Mastrichto sutarties kriterijus, išskyrus infliacijos lygį, bet ir tai dar svarstytina, nes leistina riba viršyta vos 0,1 procento ir galima ginčytis, ar tai nėra tik skaičiavimo metodikos paklaida.

Vis dėlto reikės Vyriausybei priminti, kad būtina laikytis griežtos fiskalinės politikos ir vadovautis aiškiu infliacijos valdymo planu. Neleistina, kad ilgalaikė finansinė politika būtų aukojama trumpalaikiams politiniams siekiams. Labai tikėtina, kad, artėjant savivaldos rinkimams, politikai neatsispirs pagundoms tai daryti. Jeigu dabar neįrodysime, kad kontroliuojame infliaciją, mūsų prisijungimas prie euro zonos gali nusitęsti iki 2011 metų.

Vidurdienį sraigtasparniu atskridome į Neringą. Du kartus apskridome ugnies nusiaubtą teritoriją. Sunku buvo žiūrėti į išdegusį mišką. Nusileidę gaisravietę apžiūrėjome važiuodami automobiliais. Žiaurus vaizdas. Sudegė 230 hektarų pušaičių miško.

Nidoje porą valandų kalbėjausi su Neringos nacionalinio parko darbuotojais, miškų urėdais, priešgaisrinės tarnybos specialistais. Svarstėme miško atsodinimo planus. Aišku, kad žala gamtai – milžiniška, prireiks dešimtmečių, kol augalija visiškai ataugs.

Iš Nidos nuskridome į Švėkšną, ją taip pat ištiko gaisras, sudegė dešimt gyvenamųjų namų. Dar, sakyčiau, pasisekė, kad žuvo tik vienas žmogus, o ne gerokai daugiau, kaip nutinka per tokius didelius gaisrus. Mane pasitiko kone visi miestelio gyventojai. Apžiūrėjau gaisravietes. Žmonės energingai tvarkosi, nukentėjusiuosius priglaudė kaimynai, visuomenė sukruto rinkti aukas. Sudegusiems pastatams atstatyti prireiks 800 tūkstančių litų. Švėkšnos seniūnui įteikiau mudviejų su Alma auką – 5 tūkstančius litų. Svarbiausia, kad žmonės nepalikti vieni su savo bėda.

2006 metų gegužės 20 diena, Varna. Varnos miesto pavadinimą įsidėmėjau dar vaikystėje, pradžios mokykloje. Čia gyveno Lietuvos nepriklausomybės patriarchas, Vasario 16-osios akto signataras, Lietuvos Tarybos pirmininkas Jonas Basanavičius. Dabar Varnoje viena gatvė pavadinta jo vardu. Ir štai, prabėgus nuo tų laikų vos ne šimtmečiui, skrendu į mūsų patriarcho miestą. Jame vyksta tradicinė Vidurio Europos valstybių vadovų konferencija, į kurią esu antrą kartą kviečiamas atstovauti Baltijos šalims.

Jono Basanavičiaus nuotraukų parodoje Varnoje.

Per konferencijos pertraukas individualiai susitikau su Kroatijos, Albanijos, Austrijos prezidentais. Nemažai kalbėjomės apie Europos Komisijos sprendimą nerekomenduoti Lietuvos priimti į euro zoną. Austrijos prezidentas Heinzas Fischeris pažadėjo mus remti svarstant šį klausimą Europos Vadovų Taryboje.

Atlikau ir vieną itin malonią pareigą – atidariau Lietuvos ambasados parengtą J. Basanavičiaus nuotraukų parodą apie jo gyvenimą Varnoje, kai jis čia dirbo gydytoju ir buvo miesto tarybos narys. Daugelis šių fotografijų, rastų mūsų šalies archyvuose, niekuomet nerodytos.

Skrisdamas į Vilnių sužinojau, kad prokuratūra, gavusi informacijos apie finansinius pažeidimus, atliko kratą Darbo partijos būstinėje.

Ateina žinių, kad Seime rimtai rengiamasi Vyriausybės interpeliacijai, be kita ko, ji kaltinama ir dėl nesėkmės įsivedant eurą. Kalbama, kad šį kartą Vyriausybės griūtis labai tikėtina.

2006 metų gegužės 21 diena, sekmadienis, Vilnius. Į Prezidentūrą atvažiavau kone kaip įprastą darbo dieną – vos keliolika minučių po aštuntos. Netrukus atvyko generalinis prokuroras Algimantas Valantinas, Valstybės saugumo departamento vadovas Arvydas Pocius ir mano patarėjas nacionalinio

saugumo klausimais Mindaugas Ladiga. Jie supažindino mane su vakar dar ir po vidurnakčio vykdytos kratos Darbo partijos būstinėje rezultatais. Paimti kompiuteriai, bus mėginama išsiaiškinti neskaidrias finansines operacijas, nes yra pagrindas įtarti esant dvigubą buhalteriją. Darbo partija skelbė, kad turėjusi apie 2 milijonus litų pajamų. Jau dabar nustatyta, kad buvo operuojama daugiau nei 10 milijonų litų. Bus mėginama nustatyti, iš kur atkeliavo tie pinigai.

Darbiečiai, aišku, šaukia, kad tai politinis susidorojimas. Pats Viktoras Uspaskichas dabar yra Maskvoje.

Prašiau generalinio prokuroro tik vieno dalyko: nevilkinti tyrimo ir, jei pažeisti įstatymai, kuo skubiau bylą perduoti teismui. Antraip neišvengsime viso teisinio proceso supolitinimo.

Po šio susitikimo į Prezidentūrą atvyko Vytautas Gruodis, paprašęs jį priimti, nes esą norįs man pranešti svarbią konfidencialią informaciją. Pasirodo, jis išgirdęs, kad socialdemokratai ketina išpešti naudos iš Krašto apsaugos ministerijos skelbto 3 lėktuvų pirkimo konkurso, kurį laimėjo Italijos bendrovė. Tačiau neva Algirdas Brazauskas neleidžia krašto apsaugos ministrui Gediminui Kirkilui pasirašyti pirkimo sutarties, nes – gal tai tik gandas – dabar kairiųjų valdoma Ispanija pasiūlė socialdemokratams nemažai pinigų, jei kontraktas atiteks jiems.

Po kelių valandų per partizanų pagerbimo iškilmes susitikau su G. Kirkilu. Papasakojau jam, kokios gavau informacijos, ir perspėjau, kad, jei nors kiek čia yra tiesos, gresia didžiulis skandalas. Aš nesirengiu tylėti. G. Kirkilas kategoriškai viską paneigė.

2006 metų gegužės 22 diena, Vilnius. Dėl vakarykštės kratos Darbo partijos būstinėje atšaukiau šiandien numatytą susitikimą su Loreta Graužiniene ir kol kas neskirsiu naujų ministrų. Gavau premjero Algirdo Brazausko teikimą, kad laikinai eiti socialinės apsaugos ir darbo ministro pareigas skirčiau Zigmą Balčytį. Bet koalicija pirmiausia pati turi apsispręsti, kaip ji toliau dirbs, susitarti dėl ministrų kandidatūrų.

2006 metų gegužės 23 diena, Kijevas. Išvykau vienos dienos vizito į Kijevą, kur vyksta GUAM (Gruzija, Ukraina, Azerbaidžanas, Moldova) regioninio bendradarbiavimo steigiamoji konferencija. Svečių teisėmis esu pakviestas aš ir Rumunijos prezidentas Traianas Băsescu. Maskva iškart reagavo piktai – neva kuriama kažkokia prieš ją nukreipta sąjunga.

Tačiau ir Kijeve teko nuolat palaikyti ryšį su Vilniumi. Dėl Darbo partiją krečiančio skandalo gali iširti valdančioji koalicija ir griūti Vyriausybė.

2006 metų gegužės 24 diena, Vilnius. Vakar vakare, parskridus į Vilnių, man pranešė, kad Valstybės saugumo departamento direktorius Arvydas Pocius ir mano patarėjas Mindaugas Ladiga prašo iš ryto su jais skubiai susitikti. Jie mane informavo apie kratos Darbo partijos būstinėje rezultatus. Kompiuterių laikmenose ir dokumentuose aptikti duomenys patvirtina, kad būta dvigubos buhalterijos. Esą pinigai kone maišais buvo vežiojami į partijos būstinę ir išmokami ne tik partiečiams, bet ir visokiems rėmėjams. Vien „Respublikai“ šiemet sumokėta 400 tūkstančių litų! Ko gero, tai geriausiai paaiškina, kodėl šis laikraštis laikosi tokios vienašalės pozicijos. Daug įdomių pavardžių iš Viktoro Uspaskicho pinigų gavusių asmenų sąraše. Pasirodo, viena buhalterė partijos būstinėje tvarkė oficialią apskaitą, o antra kitame pastate – neoficialią.

Krata buvo padaryta ir V. Uspaskicho namuose. Rasta teisėsaugą rimtai sudominusių dokumentų. Ir pora milijonų litų grynaisiais.

Mano pašnekovai nerimavo, kad prokuratūra, lėtai sukdamasi, gali įklampinti bylą, nes ją tiria tik du prokurorai. Nutariau generalinio prokuroro prašyti, kad skirtų dar kelis pareigūnus.

Apie dešimtą ryto paskambino Algirdas Brazauskas ir informavo, kad pas jį lankėsi Darbo partijos delegacija. Jis darbiečiams pareiškė, kad tolesnis koalicijos darbas įmanomas tik tuomet, jei V. Uspaskichas per 10 dienų atsisakytų jų partijos pirmininko pareigų ir būtų iš naujo perskirstyti valdžios postai. Loreta Graužinienė žada rytoj skristi į Maskvą ir tartis su ten esančiu jų Viktoru. Kitas Viktoras – Muntianas – taip pat sako, kad galėtų dirbti koalicijoje tik Darbo partijai persitvarkius, kitaip sakant, vadui pasitraukus.

Tačiau mane stebina A. Brazausko požiūris, kad pakaktų pasitraukti V. Uspaskichui ir koalicija galėtų toliau dirbti. Padėtis daug rimtesnė.

Beje, iš A. Brazausko aplinkos neoficialiai sužinojau, kad jis pasitrauks iš premjero posto, kai tik bus parduota „Mažeikių nafta“. Vis rimčiau atrodo lenkų ketinimai ir galimybės ją pirkti.

2006 metų gegužės 25 diena, Vilnius. Pirmą kartą į Lietuvą oficialaus dviejų dienų vizito atvyko Čekijos prezidentas Václavas Klausas. Visiems gerai žinoma, kad jis skeptiškai vertina tolesnę Europos Sąjungos integraciją, bet šios temos neaptarinėjome. Beje, prezidento euroskeptiškos pažiūros nė kiek netrukdo Čekijai remti Lietuvos siekį prisijungti prie euro zonos.

2006 metų gegužės 26 diena, Vilnius. Politinė įtampa auga. Sklinda kalbos, kad Viktoras Uspaskichas skyrė net 12 milijonų litų savo partijos ir asmeninei

Privatus pokalbis su Čekijos prezidentu Václavu Klausu.

teisinei gynybai. Išsikviečiau generalinį prokurorą ir prašiau asmeniškai prižiūrėti šią bylą.

Žiniasklaidai pareiškiau, kad Darbo partijos dvigubos buhalterijos byla turi būti nuodugniai ir kuo operatyviau ištirta. Tik visiškas atvirumas gali atkurti visuomenės pasitikėjimą valdžia.

2006 metų gegužės 30 diena, Vilnius. Per rytinį pasitarimą nusprendėme, kad man reikia per televiziją padaryti pareiškimą apie politinę padėtį šalyje, kai Darbo partija įtariama dviguba buhalterija. Iš Generalinės prokuratūros gavome apibendrintos informacijos apie tyrimą (išsamios ir nepageidavome, kad nepakenktume teisminiam procesui). Pokalbis telefonu su premjeru Algirdu Brazausku tik sustiprino įsitikinimą, kad reikia kreiptis į tautą per televiziją ir išsakyti savo požiūrį į politinę padėtį, pasiūlyti iš esmės pertvarkyti Vyriausybę. Tokį pareiškimą ir padariau.

Vakare susitikau ir vakarieniavau su darbo vizito atvykusiu Islandijos prezidentu Ólafuru Ragnaru Grímssonu.

2006 metų gegužės 31 diena, Vilnius. Žiniasklaida, politologai, politikai aptarinėja mano vakarykštį pareiškimą. Aišku, nuomones lemia partiniai inte-

Su Lietuvos svečiu Islandijos prezidentu Ólafuru Ragnaru Grímssonu Vilniuje, prie „Stiklių“ viešbučio.

resai, bet vyrauja teigiami vertinimai. Tik iš Darbo partijos padangės griaudėja perkūnas. Nieko kito ir negalėjau tikėtis.

Vidurdienį pakviečiau papietauti Algirdą Brazauską. Kalbėjomės daugiau nei valandą, ramiai įvertinome susidariusią politinę padėtį. Pasakiau, kad vakarykštėje kalboje sąmoningai nereikalavau Vyriausybės atsistatydinimo. Pirmiausia būtina baigti „Mažeikių naftos“ pardavimą, spręsti euro įvedimo klausimus, o dar laukia ES struktūrinių fondų paramos skirstymo problemos.

Tačiau Algirdas Brazauskas nemato galimybės toliau dirbti su darbiečiais net ir pakeitus, kaip numatyta, du ministrus. Be to, jis man tiesiai šviesiai pasakė: „Pavargau gintis nuo visokių kaltinimų, priekaištų. Pažiūrėkit, kaip su manimi elgiasi Kubilius ir visa jo chebra? O dar yra ir sveikatos problemų. Kam man viso šito reikia?“

A. Brazauskas jau tvirtai apsisprendęs. Rytoj devintą ryto jis man oficialiai įteiks atsistatydinimo pareiškimą.

Prisipažinsiu, man tai buvo sunkios akimirkos. Padėkojau už ilgametį darbą. Sutarėme, kad šiandien spaudai nedarysime jokio pareiškimo.

PASTABOS PARAŠTĖSE

Algirdui Mykolui Brazauskui atsistatydinus iš Vyriausybės vadovo posto ir baigus ilgametę politinę karjerą, mūsų asmeniniai ryšiai nenutrūko. Susitikdavome, pasikalbėdavome apie valstybės padėtį, politinį gyvenimą, kol ėjau prezidento pareigas, kartais paklausdavau ir jo patarimo. Mūsų ideologinės pažiūros buvo skirtingos, ne visuomet sutapdavo nuomonės vienu ar kitu klausimu, bet nuoširdžiai gerbiau šį politiką ir vertinau bendravimą su juo, nes niekuomet neabejojau, kad jis visą gyvenimą, kiek jėgos leido, rūpinosi Lietuvos valstybe, skaudžiai išgyveno dėl kiekvienos jos nesėkmės.

Deja, A. Brazausko liga progresavo. Jis silpo, bet ir tokiomis liūdnomis aplinkybėmis mes retsykiais pasikalbėdavome, mūsų ryšys nenutrūko iki pat jo gyvenimo pabaigos.

2006 metų birželio 1 diena, Vilnius. Kaip buvo sutarta, devintą ryto priėmiau ministrą pirmininką Algirdą Brazauską. Prie mano kabineto laukiantys televizijos operatoriai ir fotografai tiesiog duso nuo grūsties. Padėkojau A. Brazauskui už darbą Lietuvai, pabrėžiau jo didžiulius nuopelnus kuriant mūsų valstybę, o visą jo politinę veiklą objektyviai ir nešališkai įvertins istorija.

Išlydėjęs A. Brazauską, iškviečiau finansų ministrą Zigmą Balčytį ir įpareigojau jį laikinai eiti ministro pirmininko pareigas.

Po to pakviečiau opozicijos lyderį Andrių Kubilių. Jį oficialiai informavau apie Vyriausybės situaciją atsistatydinus premjerui. (Vakare jau skaičiau kai kurių nieko apie prezidento konsultacijų su Seimu tvarką nenutuokiančių žurnalistų samprotavimų, kad neva tai rodo mano naują politinį pasirinkimą.) Beje, su A. Kubiliumi susitikau pirmiau nei su Seimo pirmininku Viktoru Muntianu tik todėl, kad šis negalėjo atvykti anksčiau nei 15 valandą.

Atvyko į Prezidentūrą ir V. Muntianas. Jis pareiškė, kad naujoji koalicija, į kurią sutiktų įeiti ir jo politinė grupė, galima tik su sąlyga, jei joje nebus Darbo partijos ir paksistų.

Po dienos rūpesčių laukė malonus vakaras – dalyvavau „Vaikų balso 2006“ apdovanojimų ceremonijoje. Rinkdami įvairių kategorijų laureatus, balsavo apie 100 tūkstančių vaikų. Man teko Metų žmogaus apdovanojimas.

Tačiau vakare grįžęs namo, sugrįžau ir į dabartinę Lietuvos tikrovę. Darbo partija, trankydamasi žaibais, atšaukė savo ministrus iš Vyriausybės ir pasitrau-

kė iš koalicijos. Pasirodo, dėl visko kaltas prezidentas, jis sužlugdė Vyriausybę. Darbo partijos pareiškime nusikalbama net iki tokio lygio: „Tai autokratinio valdymo įvedimas.“ Bet argi galėjau tikėtis ko nors kitko?

2006 metų birželio 3 diena, šeštadienis, Vilnius. Kalnų parke vyko moksleivių olimpinio festivalio uždarymas. Pernai kilusi iniciatyva plečiasi – šventėje dalyvavo apie 200 tūkstančių moksleivių. Reikės prašyti Vyriausybės didesnės paramos, kad šis festivalis dar daugiau jaunimo paskatintų sportuoti.

2006 metų birželio 5 diena, Vilnius. Visa diena skirta Vyriausybės krizei spręsti. Inicijuoju dviejų didžiausias frakcijas Seime turinčių partijų – socialdemokratų ir konservatorių – pokalbius apie galimybę burtis į „vaivorykštinę“ koaliciją.

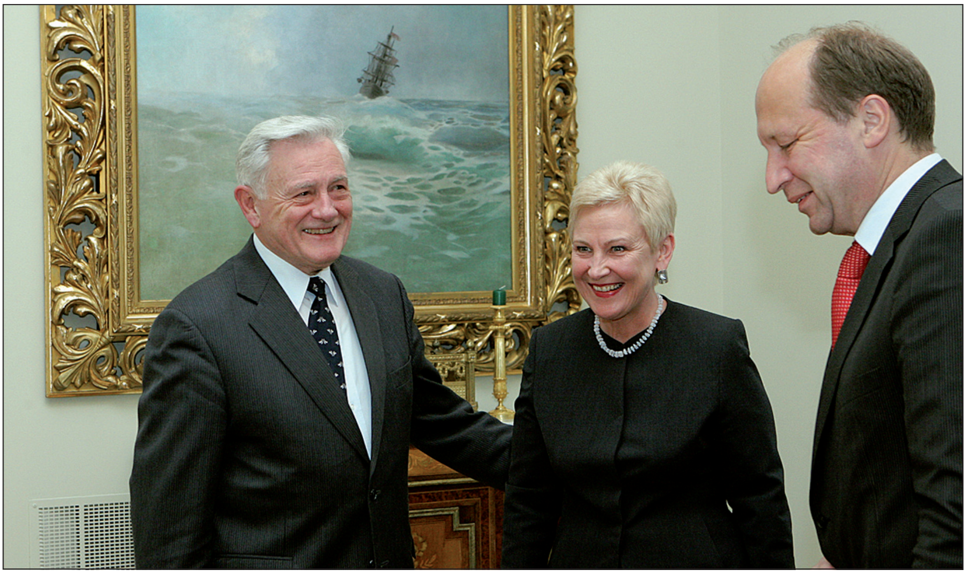
Pirmiausią į Prezidentūrą pakviečiau socialdemokratus Gediminą Kirkilą ir Juozą Oleką, o po valandos – konservatorius Ireną Degutienę ir Andrių Kubilių.

Socialdemokratams sakiau, kad, norint išlaikyti valstybės stabilumą, nesulėtinti ekonomikos augimo ir išsaugoti tarptautinį pasitikėjimą, jiems reikia jau rytoj pradėti kalbėtis su konservatoriais apie bendrą darbą Vyriausybėje. Mūsų pokalbis nuteikė viltingai.

Kiek sunkiau sekėsi tartis su konservatoriais. Jie kėlė išankstines sąlygas net

Prezidentūroje – socialdemokratų lyderiai Gediminas Kirkilas ir Juozas Olekas.

Susitikimas su konservatorių lyderiais Irena Degutiene ir Andriumi Kubiliumi.

ir susitikimui – kas ką kviečia ir panašiai. Man tai atrodė nerimtai. Todėl pasiūliau laikytis pozicijos, kad abi partijos susitinka kalbėtis prezidento raginamos.

Darbo partija pareiškė, kad stebės derybų procesą iš šalies. Tačiau Viktoras Uspaskichas iš Maskvos atsiuntė grasinamą laišką, kad grįš į Lietuvą ir atskleis „visą tiesą“ apie Paulauską, Muntianą ir... Adamkų.

Po pietų priėmiau laikinai einantį ministro pirmininko pareigas Zigmą Balčytį, aptarėme jo kalbą Briuselyje vyksiančiame ES finansų ministrų susitikime. Lietuva sieks konstruktyvaus bendradarbiavimo su Europos Komisija, kad kuo greičiau įsivestų eurą, bet prašys dar šiemet persvarstyti kol kas neigiamą sprendimą.

2006 metų birželio 6 diena, Vilnius. Šiandien prie socialdemokratų buriamos koalicijos prisidėjo Viktoro Muntiano vadovaujama 12 Seimo narių grupė. Kairiųjų blokas turi 45 vietas Seime, o konservatoriai skelbia, kad dešiniųjų stovykloje jau 47 parlamentarai.

Man atvykus į Mažajame teatre surengtą Švedijos verslo seminarą, prie durų laukė būrys žurnalistų ir puolė klausinėti, kokia bus naujoji valdančioji koalicija. Pasakiau, kad sveikinu prasidėjusius pasitarimus tarp kairiųjų ir dešiniųjų, nes šių jėgų susitarimas būtų naudingas Lietuvai. Tuomet išgirdau klausimą, ar tiesa, kad mano kandidatas į Vyriausybės vadovus – eurokomisarė Dalia Grybauskaitė. Atsakiau vienu žodžiu: nekomentuoju.

Vakaras, 21 valanda. Žiniasklaida praneša, kad ir konservatoriai, ir socialdemokratai ieško pretekstų nepradėti tiesioginių derybų.

Sužinojau nemalonių žinių apie galimą socialdemokratų kandidatą į premjero postą finansų ministrą Z. Balčytį. Darbo dienai baigiantis, generalinis prokuroras Algimantas Valantinas informavo apie įtarimus ministro sūnui Donatui Balčyčiui, kuris dirba Ūkio ministerijoje ir vertina paraiškas ES paramai gauti.

Esą vienas verslo projektas jau buvo atmestas, bet, kaip prokuratūrai paliudijo Darbo partijos narys Lietuvos verslo paramos agentūros direktoriaus pavaduotojas Mindaugas Vilčinskas, neva ministro sūnus neteisėtai išėmė iš seifo dokumentus ir, pakeitęs pirminį vertinimą, pakėlė balus, o tai leido pareiškėjams gauti ES paramą. Įtariama, kad projekto vertintojai gavo ir pasidalijo net 200 tūkstančių litų, kitais duomenimis, D. Balčytis paėmė 25 tūkstančius litų ir į šį reikalą gal įpainiotas net pats ministras. Man nė nesinori žinoti visų smulkmenų, tai jau prokurorų reikalas. Generalinės prokuratūros vadovas A. Valantinas sakė, kad jie svarsto, ar sulaikyti ministro sūnų ir apklausti. Jei bent dalis įtarimų pagrįsti, aišku, kad negalėsiu net svarstyti Z. Balčyčio kandidatūros į ministro pirmininko postą.

2006 metų birželio 7 diena, Vilnius. Vidurdienį vėl pakviečiau į Prezidentūrą socialdemokratus Gediminą Kirkilą bei Juozą Oleką ir konservatorius Ireną Degutienę bei Andrių Kubilių ir dar kartą paraginau rimtai svarstyti galimos „vaivorykštinės“ koalicijos sudarymą. Patvirtinau savo anksčiau išsakytą nuomonę, kad Darbo partijos dėl vykstančio teisminio tyrimo negalima kviesti. Be to, paprašiau iki birželio 13 dienos pateikti man ministro pirmininko kandidatūrą.

Nuomonės iš pradžių smarkiai susikryžiavo, jautėsi partijų priešiškumas, bet galiausiai pavyko aplaužyti pašnekovams ragus. Konservatoriai atsinešė ant popieriaus lapo surašytas savo sąlygas ir išdalijo visiems pokalbio dalyviams. Man dar nė nespėjus žvilgtelėti, kas ten parašyta, G. Kirkilas pareiškė, kad, jei keliami tokie reikalavimai, tuomet net nėra apie ką kalbėtis. Nujausdamas, kuo baigsis taip prasidėjęs susitikimas, apverčiau popierių su savąja konservatorių sąlygų kopija ir pasakiau: „Ponai, štai baltas popieriaus lapas, tegul tokia ir būna pradžia – jokių išankstinių sąlygų.“

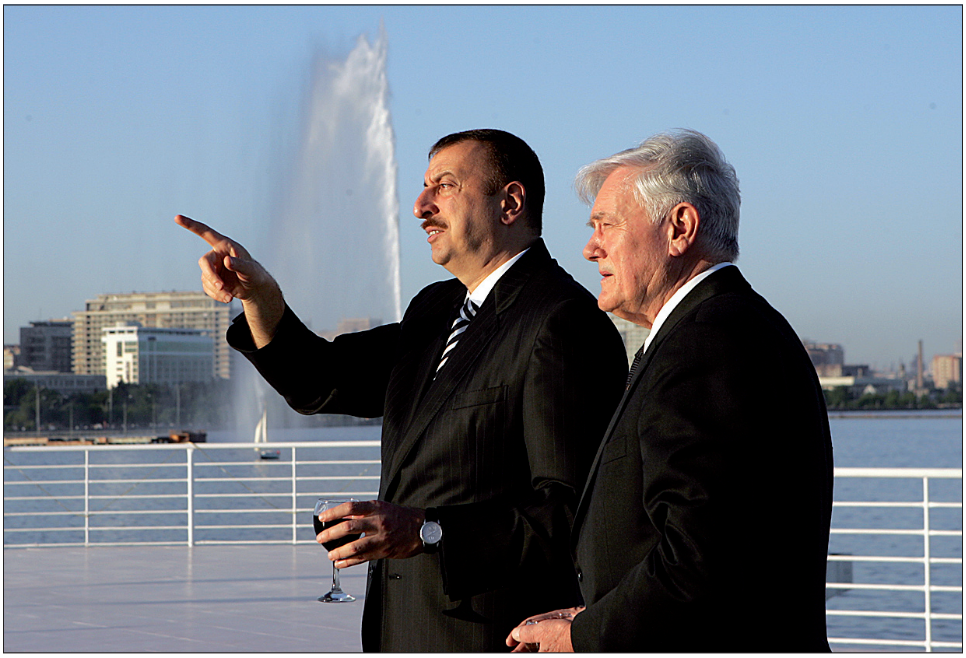
Tolesnis valandą trukęs pokalbis davė rezultatų. Mano siūlymu abi šalys sutarė, kad neplės derybininkų rato, o kai jau susiderės dėl koalicijos pagrindų, galės kviestis savo sąjungininkus.

Pasakiau, kad lauksiu susitarimo iki pirmadienio – spalio 12 dienos, o rytoj dviem dienoms išvykstu į Azerbaidžaną.

2006 metų birželio 9 diena, Baku. Jau du kartus buvo atidėtas mano vizitas į Azerbaidžaną. Tad šį kartą, nors vėl susiklostė nepalankios aplinkybės, norėdamas išvengti galimos diplomatinės įtampos, nusprendžiau vykti. Ir nė kiek nesigailiu. Įspūdžių – begalė. Gausybė susitikimų su įtakingiausiais Azerbaidžano politikais, vyriausybe, visuomenės veikėjais. Niekur neregėjau tiek iškabintų Lietuvos trispalvių kaip čia – visu 30 kilometrų keliu nuo oro uosto ir visur kitur, kur tik važiavau. Net pajuokavau, kad jei mums jas padovanotų, ilgam pakaktų kiekvienam mūsų miesteliui ir kaimeliui.

Vienintelis nesklandumas – mano štabo parengta kalba, kurią turėjau perskaityti man garbės daktaro vardą suteikusiame Baku universitete. Gerai, kad gerokai iš anksto nusprendžiau paskaityti. Perskaičiau ir apėmė siaubas. Nė nekalbu apie vertimo į anglų kalbą lygį, net nesupratau, ką norima pasakyti – nei minties, nei logikos, nei stiliaus. Laiko ką nors parašyti iš naujo jau nebebuvo. Tad nutariau eiti kalbėti be jokio teksto. Ir baigęs kalbą iš auditorijos reakcijos supratau, kad pavyko.

2006 metų birželio 10 diena, šeštadienis, Vilnius. Šiemet minimos trėmimų į Sibirą pradžios 65-osios metinės. Laptevičiai Rumšiškėse yra įsirengę

Su Azerbaidžano prezidentu Ilhamu Alijevu. Baku, 2006 m. birželio 9 d.

žeminę, kur jie kasmet renkasi prisiminti šio tragiško įvykio. Praleidau su jais porą valandų. Vakare Filharmonijoje dalyvavau kitame minėjime – prieš 80 metų iš Kauno radiofono nuskambėjo pirmasis žodis, buvo įkurtas Lietuvos radijas.

2006 metų birželio 12 diena, pirmadienis, Vilnius. Derybų dėl Vyriausybės maratonas tęsiasi. Dvi didžiausios partijos tariasi ir nesusitaria, bet kartu aktyviai užsiima viešaisiais ryšiais. Politologai trykšta prognozėmis, politinėmis spekuliacijomis. Į Prezidentūrą atvykęs derybininkų ketvertukas – J. Olekas bei G. Kirkilas ir I. Degutienė bei A. Kubilius – jokio susitarimo projekto neatsinešė. Vėl įsiplieskė ginčai dėl partijų programų, vieni kitus kaltino neprincipingumu. Teko man įsikišti. Tiesiai rėžiau: „Niekas jūsų programų neskaito. Neapgaudinėkite patys savęs – per pustrečių metų iki kitų Seimo rinkimų vis viena savo tikslų neįgyvendinsite, o rinkėjai žiūrės ne į jūsų programas, o į realius darbus. Todėl gal geriau nuoširdžiai pasvarstykite, kaip galėtumėte drauge dirbti.“

Tai nepadėjo. A. Kubilius su G. Kirkilu tęsė badymąsi dėl programų. Net pasiūliau jiems bent laikinai išbraukti iš savo žodyno žodį „programa“. Tačiau atrodė, kad derybininkai tiesiog ieško pretekstų nesusitarti. Galų gale pavyko juos įtikinti, kad sudarytų Vyriausybės darbų sąrašą ir trečiadienį man pateiktų susitarimą dėl plačios koalicijos, taip pat pasiūlytų ministro pirmininko kandidatūrą.

Užsiėmiau ir tarptautinės politikos reikalais. Paskambinau į Vieną Austrijos kancleriui Wolfgangui Schüsseliui ir aptarėme ES vadovų konferencijos dienotvarkę. Prašiau įtraukti euro zonos plėtros klausimą. Nesitikime, kad bus persvarstytas neigiamas sprendimas dėl Lietuvos, bet svarbu susitarti dėl ateities perspektyvų.

2006 metų birželio 13 diena, Vilnius. Žinojau, kad laukia įtempta diena, bet nesitikėjau, kad įvykiai rutuliosis taip greitai. Jau per rytinį pasitarimą buvau informuotas, kad vakarykščiai partijų pasitarimai nieko nedavė. Svarstėme, kad rytoj man reikėtų susitikti su abiejų partijų atstovais atskirai ir aptarti jų pozicijas. Tačiau 11 valandą paaiškėjo, kad prireiks naujos strategijos: socialdemokratai paskelbė, kad derybos nutrūko, ir apkaltino konservatorius, kad šie sąmoningai žlugdo visas galimybes susitarti. Po kelių minučių analogišką pareiškimą padarė konservatoriai, tik visomis nuodėmėmis apkaltino socdemus.

Božena sujungė mane su A. Kubiliumi ir J. Oleku. Pareiškiau, kad lauksiu jų rytoj atvykstant atskirai su savo partijos nuostatomis ir siūloma ministro pirmininko kandidatūra. Tuomet apsispręsiu, kokį politiką poryt teiksiu Seimui vadovauti Vyriausybei.

Jaučiau apmaudą. Mūsų politikai niekaip neįstengia peržengti savo siaurų partinių ar net asmeninių interesų. Susitikę su manimi jie patys kalba, kad atsidūrėme gilioje politinėje krizėje, o išėję pro mano kabineto duris vėl vadovaujasi tik savo ambicijomis.

Rengdamasis ES vadovų konferencijai, skambinau Estijos, Latvijos, Lenkijos, Vengrijos premjerams ir Čekijos prezidentui. Informavau juos apie savo būsimą pranešimą euro zonos plėtros tema ir prašiau jų paramos. Visi sutiko.

2006 metų birželio 14 diena, Vilnius. Vakar namuose telefonas skambėjo iki vidurnakčio. Mane „maitino“ patarimais, gandais, neva slapta informacija iš partijų vadų pasitarimų.

Šiandien prieš aštuntą ryto susitikau su politologu Raimundu Lopata, kuris pasiprašė skubiai ir konfidencialiai priimamas. Tačiau nieko naujo neišgirdau – panašių svarstymų apie politinę situaciją teko klausytis ir anksčiau, analogiškus variantus esu pergalvojęs ir aš pats.

10 valandą atvyko konservatoriai I. Degutienė ir A. Kubilius. Jie atvežė trijų partijų – konservatorių, Naujosios sąjungos ir Liberalų sąjūdžio – raštą, kuriuo į ministrus pirmininkus siūlomas A. Kubilius. Išsakiau savo požiūrį į politinę situaciją ir pareiškiau, kad, jeigu būtų galimybė sulaukti Seimo pritarimo, kviesčiau vadovauti Vyriausybei dešiniųjų atstovą, bet padėtis kitokia.

Po valandos turėjo atvykti G. Kirkilas ir J. Olekas, bet likus pusvalandžiui iki šio susitikimo atėjo žinia, kad socialdemokratai atvyks trise – prisidės ir Algirdas Brazauskas. Tai buvo netikėta. Pasiteiravau, kokiu pagrindu atvyksta atsistatydinęs premjeras. Buvo atsakyta, kad jis partijos vadovas. Nenudžiugau, bet jis – buvęs valstybės vadovas, negalėjau prieštarauti.

Susitikus iš karto pradėjo kalbėti A. Brazauskas. Jis aiškino jau ne kartą girdėtus socialdemokratų programinius tikslus ir pristatė jų kandidatą į premjero postą. Tai Zigmantas Balčytis. Negana to, buvau patikintas, kad socialdemokratai jau užsitikrino maždaug 80 Seimo narių paramą. Pasakiau, kad savo sprendimą pranešiu 17 valandą.

Susitikimas truko 45 minutes. Visą laiką kalbėjo vien tik AMB! G. Kirkilo ir J. Oleko tarsi nė nebūtų.

Skubiai sukviečiau savo štabą pasitarti. Bet po 20 minučių Božena paprašė trumpam išeiti iš Mėlynosios salės, kur vyko pasitarimas, ir pranešė, kad skambina A. Brazauskas. Atsiliepiau. Jis mane dar kartą patikino, kad socialdemokratų kandidatas į premjero postą – Z. Balčytis, ir pasakė, kad 18 valandą šaukiamas jų partijos prezidiumo posėdis, kuriame bus oficialiai tai patvirtinta.

Tuomet A. Brazauskas pasiteiravo, ar aš neturiu kitokių pasiūlymų. Atsakiau, kad jei socialdemokratai prisiima atsakomybę sudaryti Vyriausybę, nesikišiu į jų partijos reikalus ir jiems premjero nepiršiu.

Grįžęs į pasitarimą, papasakojau patarėjams apie pokalbį su A. Brazausku. Priėjome išvadą, kad, ko gero, tarp socialdemokratų nėra vienybės, ką siūlyti kandidatu į premjero postą. Nutarėme, kad reikia paskambinti J. Karosui ir informuoti apie pokalbius su A. Brazausku, kartu pabrėžti, kad prezidentas neketina kištis į jų partijos diskusijas dėl Vyriausybės vadovo.

Nusprendėme, kad jeigu socialdemokratai iš tiesų jau užsitikrino Seime 80 parlamentarų paramą, man reikia rytoj ryte susitikti su Z. Balčyčiu ir pranešti, kad neprieštarauju jo kandidatūrai. Antraip prasidės dar gilesnė politinė krizė. Dekretą dėl Vyriausybės vadovo turiu pateikti Seimui rytoj 10 ryto.

PASTABOS PARAŠTĖSE

Tuo metu jau buvo žinoma, kad Zigmantas Balčytis taptų politiškai pažeidžiamas, jei pasitvirtintų įtarimai, jog jo sūnus įsivėlęs į paraiškų ES paramai gauti aferą. Todėl nerimavau, kad jam nebus lemta ilgai vadovauti Vyriausybei, nors Algirdas Brazauskas ir tvirtai rėmė Z. Balčyčio kandidatūrą į premjero postą, matyt, pasirinkęs jį savo įpėdiniu partijoje. Perspėjau socialdemokratus, kad, nebūdamas nepalankios nuomonės apie jų kandidatą, vis dėlto nuogąstauju, ar jo vadovaujama Vyriausybė galės dirbti stabiliai ir neprireiks neilgai trukus vėl ieškoti naujo jos vadovo.

Abejoti vertė ir dar viena aplinkybė: jau buvo viešai kalbama apie teisėsaugos pareigūnų pradėtą Z. Balčyčio sūnaus veiklos tyrimą, o kai visuomenė ir taip labai nepatikliai žvelgia į politikus, norėjosi parinkti tokį premjerą, kuris ne tik pats, bet ir jo šeimos nariai nebūtų slegiami jokių šešėlių. Be to, spėjau, kad Z. Balčyčio pažeidžiamumu pasinaudos opozicija ir balsuojant Seime atmes jo kandidatūrą. Deja, mano perspėjimų socialdemokratai neišgirdo ir netrukus jiems teko ieškoti jau kito kandidato į premjero postą.

2006 metų birželio 15 diena, Briuselis. Į Prezidentūrą atvykau pusę aštuntos ryto. Pirmiausia pasirašiau dekretą skirti Zigmantą Balčytį ministru pirmininku. Vėliau pakviečiau jį pokalbio ir oficialiai pranešiau apie savo sprendimą. Išsakiau savo požiūrį į Vyriausybės darbų tęstinumą, užsienio reikalų ministro

kandidatūrą, sveikatos ir mokslo reformas. Užsiminiau ir apie tai, kad, kilus kokių nors abejonių dėl jo veiklos skaidrumo, reikalausiu atsistatydinti.

Sunkia širdimi į Seimą atvykau be penkių minučių dešimtą. Ne tokio pasirinkimo norėjau. Tikėjausi, kad pavyks sudaryti darbingą, visuomenės pasitikėjimą turinčią Vyriausybę. Deja. Tad prie Seimo tribūnos užtrukau vos pusantros minutės – kaip įpareigoja Konstitucija, tik perskaičiau dekretu skiriamo ministro pirmininko pavardę ir išėjau iš salės. Manau, visi suprato, ką norėjau tuo pareikšti.

15 valandą išskridau į Briuselį, kur, baigiantis Austrijos pirmininkavimui ES, renkasi Vadovų Taryba. Mums svarbiausias klausimas – euro zonos plėtra. Europos Komisija rekomenduoja kviesti tik Slovėniją. Vadovų Taryba patvirtins šią rekomendaciją. Mūsų dar neįleidžia į euro zoną. Prieš išskrisdamas, buvau informuotas, kad austrai net svarsto, kaip sukliudyti man pasisakyti šiuo klausimu.

Atskridęs daviau keturis interviu – CNN, „Reuters“, „Financial Times“ ir ES spaudos agentūrai „Agence Europe“.

Pirmasis posėdis ir vakarienė užsitęsė net po vidurnakčio. Bet mums svarbiausi klausimai – rytoj.

2006 metų birželio 16 diena, Briuselis. Prieš Europos Vadovų Tarybos posėdį priėjau prie Europos Komisijos pirmininko José Manuelio Barroso ir pasakiau, kad kalbėsiu tik apie euro zonos plėtros principų taikymą ateityje. Jis iš karto puolė aiškinti, kad dėl Lietuvos priimtas teisingas sprendimas ir neverta šio klausimo iš naujo svarstyti. Jau žinodamas užkulisius ir tai, kad Austrijos užsienio reikalų ministerija ieško būdų, kaip „numarinti“ mano kalbą, pabrėžiau, kad nieko nekaltinam, nesipriešinam priimtam sprendimui, tik galvodami apie ateitį norime išdėstyti Lietuvos poziciją. Jaučiau, kad José Manueliui Barroso tai vis viena nepatinka.

Prasidėjus posėdžiui, paprašiau žodžio ir padariau planuotą pareiškimą. Prasidėjo diskusija. Mus ypač stipriai parėmė Čekijos prezidentas Václavas Klausas, taip pat Lenkijos ministras pirmininkas Donaldas Tuskas. Tačiau nustebino estai – jų paramos Lietuva nesulaukė.

Užsiregistravau kalbėti antrą kartą, bet, nenorėdamas dar labiau kaitinti atmosferos, pranešiau, kad prašymą atsiimu. Tačiau po mus palaikančios Latvijos premjero kalbos posėdžiui pirmininkavęs Austrijos kancleris Wolfgangas Schüsselis staiga pareiškė, kad, man atsiėmus savo pareiškimą, jis nutraukia tolesnes diskusijas apie euro zonos plėtrą, nors atsisakiau tik pasisakyti antrą sykį. Reagavau nedelsdamas: pasakiau, kad tai netiesa, aš neatšaukiau pareiškimo, kuriuo protestuojame prieš sprendimą nekviesti Lietuvos, ir pareikalavau jį įtraukti į oficialią konferencijos stenogramą. W. Schüsselis replikavo, kad jis nepradės dar vienos diskusijos. Tuomet gal ir ne visai diplomatiškai atšoviau, kad

ne diskutuoju, o reikalauju, jog mano kalba būtų įtraukta į stenogramą. Buvau patikintas, kad tai bus padaryta.

Kietai reagavo mūsų užsienio reikalų ministras Antanas Valionis. Jis apėjo didžiulį stalą ir kone tėškė mano pareiškimo tekstą W. Schüsseliui po nosimi.

Buvo malonu išgirsti ir Prancūzijos bei Ispanijos vadovų paramą Lietuvai, tiesa, jau po posėdžio. Atsirado ir daugiau palaikančiųjų. Tik kur jie buvo per diskusiją, kodėl viešai nepasisakė?

Bet negražiai pasielgė José Manuelis Barroso. Per spaudos konferenciją jis pakartojo netiesą – kad Lietuva atsiėmė savo pareiškimą! Tačiau tai neturėjo įtakos – visi jau žinojo, kad nieko aš neatsiėmiau.

2006 metų birželio 20–21 dienos, Ankara–Stambulas. Lietuva ir Turkija darniai bendradarbiavo nuo pat nepriklausomybės atkūrimo. Bet mūsų santykiai pašlijo praėjusių metų gruodį, kai Seimo nario Algio Kašėtos iniciatyva parlamentarai priėmė rezoliuciją dėl armėnų genocido. Lietuvoje niekas į tai nė neatkreipė dėmesio, žinoma, išskyrus Užsienio reikalų ministeriją. Žmonės ir šiandien nieko apie tai nežino, aš pats išgirdau apie rezoliuciją tik perskaitęs menką žinutę laikraštyje. Tačiau turkai stipriai reagavo: atšaukė ministro pirmininko vizitą į Lietuvą, jų lakūnai atsisakė dalyvauti NATO oro misijos perdavimo ceremonijoje Zokniuose, neįvyks ir Turkijos kariuomenės vado oficialus vizitas. Kyla ir daugiau visokių įtampų.

Sutikimo ceremonija Turkijoje.

Mano sutikimo ceremonija Turkijos prezidento rezidencijoje įvyko be jokių incidentų. Tačiau kai tik su prezidentu Ahmetu Sezeru susėdome pokalbio akis į akį, iškart išgirdau griausmingą klausimą apie mūsų Seimo priimtą rezoliuciją. Siūliau neteikti jai daug reikšmės ir pabrėžiau, kad Lietuvos politika Turkijos atžvilgiu nepasikeitė. Atrodo, pamažu pavyko sumažinti įtampą.

Panašiai klostėsi pokalbis ir su Turkijos parlamento pirmininku. Vėl teko iš visų jėgų gesinti gaisrą, kurį sukėlė A. Kašėtos rezoliucija. Atrodo, dar kartą pavyko atvėsinti aistras.

Rezoliucijos žala jautėsi ir vėliau. Stambule ministras pirmininkas Recepas Erdoğanas tik paskutinę akimirką sutiko mane priimti penkiolikai minučių. Ir čia lydėjo sėkmė. Užuot kalbėjęsi 15 minučių, atsisveikinome po 1 valandos 20 minučių! Netrukus turkų protokolo tarnyba pasiteiravo, kada premjeras Recepas Erdoğanas galėtų atvykti vizito į Lietuvą. Tai svarbus diplomatinis laimėjimas, tik vargu ar mūsų visuomenė tai pastebės, kaip neatkreipė dėmesio ir į santykius su turkais sugadinusią rezoliuciją. Tačiau mūsų ambasadorius Turkijoje Vytautas Naudužas pasidžiaugė, kad pagaliau vėl galės dirbti normaliomis sąlygomis.

2006 metų birželio 22 diena, Vilnius. Šiandien Vyriausioji tarnybinės etikos komisija, išnagrinėjusi įtarimus mano buvusiems patarėjams Edminui Bagdonui ir Ryčiui Muraškai dėl kotedžų Turniškėse įsigijimo, padarė išvadą, kad jie nepažeidė Viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymo. Esu be galo laimingas, nuoširdžiai tikėjau, kad skandalas dirbtinai išpūstas ir jie nekalti. Dabar tai pasitvirtino.

Atskirai susitikau su socialdemokratų ir konservatorių lyderiais dėl Vyriausybės sudarymo. Andrius Kubilius leido aiškiai suprasti, kad jo partija neprisiims atsakomybės suburti naują valdančiąją daugumą ir sutiks, kad Seimas patvirtintų socialdemokratų vadovaujamą mažumos Vyriausybę. Kaip sakoma, pagyvensim – pamatysim.

2006 metų birželio 23 diena, penktadienis, Vilnius. Nuvykau į Anykščiuose vykstantį 10-ąjį „Santaros“ suvažiavimą. Kai po poros valandų bendravimo su senais draugais santariečiais grįžau namo, pamačiau, kad Almos mama gyvena paskutines valandas. Tikriausiai mūsų jau neatpažįsta, nekalba. Jau labai garbaus amžiaus – po savaites jai sukaktų 102 metai...

2006 metų birželio 25 diena, sekmadienis, Vilnius. Šiandien 18 valandą, mums budint šalia, namuose mirė Almos mama Ona Nutautienė. Nuostabi asmenybė. Išsiskyrė itin švelniu, maloniu charakteriu. Per visą ilgą savo gyvenimą

ji, manau, nėra nieko nuskriaudusi ar įžeidusi. Mano atmintyje ji visuomet liks kilnaus žmogaus, doros lietuvės pavyzdys.

2006 metų birželio 27 diena, antradienis, Vilnius. Laidotuvių diena. Aštuntą ryto Arkikatedros šv. Kazimiero koplyčioje vyskupas Juozas Tunaitis laikė mišias. Atvažiavome su Alma tik dviese. Po mišių vykome tiesiai į Bernardinų bažnyčią, kur atvežė karstą. Žiniasklaida pranešė apie mano uošvės mirtį, bet mes paskelbėme, kad atsisveikinimas su ja bus labai privatus. Bernardinų bažnyčioje susirinko vien mūsų giminės ir artimiausi draugai. Ant uždengto karsto – tik mudviejų su Alma atneštų baltų gėlių puokštė. Keli vainikai ir kitų žmonių gėlės padėtos prie bažnyčios altorių. Čia ir paliksime. Griežė styginių instrumentų kvartetas. Jokios pompastikos. Paprasta, graudu, oru. Toks ir buvo Onos Nutautienės gyvenimas.

Po mišių palaikai bus nuvežti į krematoriumą. Urną su Onos Nutautienės pelenais rudenį nuskraidinsime į Čikagą ir palaidosime lietuvių tautinėse kapinėse šalia vyro Stasio ir dukters Danutės.

Jau pusę antros po pietų turėjau grįžti į darbą ir kas pusvalandį priiminėjau Seimo frakcijų vadovus. Visų politinių jėgų atstovams pabrėžiau, kad jų pareiga artimiausius pustrečių metų, kol dirbs šis Seimas, garantuoti valstybės politinį stabilumą, sudaryti sąlygas efektyviai dirbti Vyriausybei ir visomis jėgomis stengtis atkurti visuomenės pasitikėjimą valdžia. Kiekviena frakcija pateikinėjo savus receptus, kaip siekti šių tikslų, bet nė viena negalėjo patvirtinti, kad sugebės suburti parlamentinę daugumą.

Baigiantis darbo dienai, generalinis prokuroras Algimantas Valantinas pranešė, kad surinkta pakankamai duomenų kelti bylą Darbo partijai kaip juridiniam asmeniui. Tai leidžia man viešai pareikšti, kad Darbo partija negali būti kviečiama prisidėti prie buriamos naujos valdančiosios koalicijos.

2006 metų birželio 29 diena, Vilnius. Įstrigus Zigmanto Balčyčio kandidatūrai, šiandien Seimui svarstyti pateikiau jau naują kandidatą į premjero postą – Gediminą Kirkilą.

2006 metų liepos 3 diena, Edinburgas. Persėdęs Londone, į Edinburgą atskridau po pietų. Apsigyvenau senovinės architektūros viešbutyje „The Caledonian Hilton“, pro langus matyti ant kalvos pastatyti ir visame horizonte dominuojantys Britanijos monarchams priklausantys Holirudo rūmai ir pilis.

Vos spėjęs pasikeisti marškinius, keiksnodamas savo protokolo tarnybą,

kad sudarė tokią programą, nuskubėjau į Škotijos nacionalinį muziejų. Čia manęs laukė muziejaus vadovai ir Lietuvos ambasadorius Didžiojoje Britanijoje Aurimas Taurantas bei Didžiosios Britanijos ambasadorius Lietuvoje Colinas Robertsas.

2006 metų liepos 4 diena, Edinburgas. Artėjant spalio mėnesį numatytam vizitui į Lietuvą, Didžiosios Britanijos karalienė Elizabeth II mane ir Almą pakvietė privačios audiencijos į savo rezidenciją Edinburge. Įspūdinga XIV amžiaus pilis, kiekviena kertė dvelkia viduramžių istorija.

Audiencija truko dvigubai ilgiau, nei numatyta, – 40 minučių. Bendravome labai šiltai ir maloniai. Neaptarinėjome pasaulinės politikos temų, kalbėjomės apie paprastus žmogiškus dalykus. Elizabeth II, pasirodo, žinojo, kad prieš pusantros savaitės mirė Almos mama. Jos nuoširdžiai pasikalbėjo apie savo mamas. Abi mirė to paties amžiaus – 102 metų.

2006 metų liepos 6 diena, Vilnius. Pasirašiau dekretą, kuriuo Gediminą Kirkilą skiriu Vyriausybės vadovu. Iškart politikos „ekspertai“ puolė naikinti šį kandidatą ir kartu mane kalti prie kryžiaus. Pasirodo, esu kaltas, kad socialdemokratai nesusitarė su konservatoriais, nerado geresnio kandidato. Net valstybės šventė nenumaldo politinių aistrų.

Privati audiencija pas Didžiosios Britanijos karalienę Elizabeth II. Edinburgas, 2006 m. liepos 4 d.

TRETIEJI KADENCIJOS METAI

2006 metų liepos 12 diena, Vilnius. Čikagoje mirė iškilus išeivijos visuomenininkas Stasys Baras. Puikus žmogus, bankininkas ir dainininkas, lietuviškosios kultūros bei lietuvybės puoselėtojas. Skaudus smūgis ir man asmeniškai. Iki paskutinių jo dienų kalbėdavomės telefonu – Stasys ir sunkiai sirgdamas nesiliovė domėtis Lietuvos gyvenimu. Sudie, mielas bičiuli...

Šiandien prasidėjo tretieji kadencijos metai.

2006 metų liepos 16 diena, Vilnius. Kartais negaliu suprasti kai kurių mūsų žurnalistų, politikos apžvalgininkų. Patys sugalvoja juos intriguojančią situaciją ir puola kritikuoti tai, ko nėra ir nebuvo. Net svarstau, kas suinteresuotas griauti mano autoritetą visuomenės akyse.

Šį kartą pasinaudota mitu apie Turniškių kotedžų skandalą ir sukurta nauja legenda, neva aš stumiu į ambasadoriaus JAV postą savo buvusį patarėją Edminą Bagdoną. Niekam apie tai nesu net užsiminęs. Priešingai, kai baigiantis eiti užsienio reikalų ministro pareigas Antanas Valionis atnešė savo paties pasirašytą raštą, kuriame siūloma svarstyti naujų ambasadorių kandidatūras, tarp jų jis ir save rekomenduoja skirti į Portugaliją, o E. Bagdoną – į Vašingtoną, suabejojau, ar tai vykęs sprendimas. Pasakiau A. Valioniui, kad, jei jau jis dėl partijos pozicijos nekviečiamas dirbti į Gedimino Kirkilo Vyriausybę, norėčiau būtent jam patikėti ambasadą Vašingtone. Tuo tarpu E. Bagdonas galėtų vykti į kurią nors kitą šalį. Tačiau A. Valionis primygtinai pageidavo būti skiriamas į Portugaliją. Negana to, paaiškėjo, kad net ir mano jau paskirtas premjeras G. Kirkilas rekomenduoja Seimo Užsienio reikalų komitetui svarstyti E. Bagdono kandidatūrą į ambasadoriaus Vašingtone postą.

A. Valionis manęs tiesiai paklausė: „Ar jūs tam pritariate?“ Atsakiau, kad neprieštarauju, ir ant rašto, kur jau buvo A. Valionio ir G. Kirkilo parašai, užrašiau: „Sutinku.“ Daugiau jokia forma į diskusijas šiuo klausimu nesivėliau. Tai netrukdė žiniasklaidai išsijuosus mane kaltinti E. Bagdono protegavimu, net šūkauti, kaip aš drįstąs kalbėti apie moralią politiką.

Beje, sutikęs E. Bagdoną, pasakiau manąs, kad jam būtų sunku dirbti JAV. Pasitikiu jo diplomatiniais gebėjimais, todėl neabejoju, kad jis galėtų sėkmingai vadovauti Lietuvos ambasadai Aliaksandro Lukašenkos valdomoje Baltarusijoje. Ten jo lauktų taip pat labai sudėtingas ir atsakingas darbas. E. Bagdonas mano nuomonei visiškai pritarė.

2006 metų liepos 17 diena, Vilnius. Iš ryto paskambino Edminas Bagdonas ir pranešė, kad Seimo Užsienio reikalų komiteto pirmininko Justino Karo-

so paprašė, jog parlamentarai nesvarstytų jo kandidatūros į ambasadoriaus JAV postą. Manau, jis pasielgė visiškai teisingai.

Vakare ilgai kalbėjausi su buvusiu švietimo ir mokslo ministru Seimo nariu Algirdu Monkevičiumi. Svarstėme, kodėl žiniasklaida, netikrindama faktų, svaidosi kaltinimais ir leidžia sau net labai nemandagiai užsipulti valstybės vadovus. Kas tuo suinteresuotas, o gal yra ir užsakovų?

2006 metų liepos 18 diena, Vilnius. Pagaliau naujoji Vyriausybė pradeda dirbti – šiandien po ilgų ginčų Seime, tuščios parlamentarų retorikos patvirtinta jos programa.

Vyriausybė sulaukė palaiminimo Seime, socialdemokratams sutarus su konservatoriais dėl jos veiklos prioritetų, tų pačių, kuriuos siūliau pakvietęs abiejų partijų atstovus į Prezidentūrą kalbėtis dėl koalicijos. Tačiau nesusikalbėjo. Dabar konservatoriai žada remti G. Kirkilo Vyriausybę, jai siekiant sutartų tikslų, o deleguoti į ją savo atstovų ir prisiimti politinės atsakomybės nesutiko.

Jaučiuosi nusivylęs. Regiu kai kurių politikų asmeninį egoizmą, siaurą partiškumą.

2006 metų liepos 19 diena, Vilnius. Gedimino Kirkilo Vyriausybė jau pradėjo dirbti, bet spauda vis dar kuria visokiausių sąmokslų istorijas, o aš vaizduojamas kaip didžiausias sąmokslininkas. Antai netikėtai sužinau, neva spaudžiau premjerą G. Kirkilą nesiūlyti Algirdo Brazausko Vyriausybėje susisiekimo ministru dirbusio Petro Čėsnos toliau vadovauti šiai ministerijai, nors nieko panašaus nedariau.

Dar absurdiškesnis gandas, neva nesutikau Antano Valionio skirti ambasadoriumi JAV. Priešingai, aš net norėjau, kad jis toliau dirbtų užsienio reikalų ministru. Kalbėjau apie tai su A. Valioniu ir jis sutiko. Tačiau nepavyko įkalbėti G. Kirkilo pritarti mano siūlymui. Jo partija nesutinka atiduoti šį postą diplomatijos profesionalui. Partiniai interesai pas mus visada svarbiau už valstybinius.

Kai paaiškėjo, kad A. Valionis negalės likti užsienio reikalų ministru, pats jam pasiūliau važiuoti dirbti į Vašingtoną. Tačiau jis atsisakė ir prašė skirti jį ambasadoriumi Portugalijoje.

Apmaudu, kad spauda viską apvertė aukštyn kojom ir pateikia tik iš piršto laužtas savo versijas. Gali aiškinti, kiek nori, kaip yra iš tikrųjų, – niekam tai neįdomu. Vis viena pila savo melą ir dar drįsta samprotauti apie moralę, nors turėtų patys susimąstyti apie savąją.

2006 metų liepos 20 diena, Vilnius. Savo antrosios kadencijos antrųjų metinių proga surengiau spaudos konferenciją. Pirmą kartą – Prezidentūros kieme. Svarbiausia aktualija – Gedimino Kirkilo Vyriausybės sudarymas. Bet žurnalistai ypač domėjosi, kada ir kaip bus pertvarkytas mano štabas.

2006 metų liepos 25 diena, Čikaga. Vakar po mišių Lemonto lietuvių koplyčioje urną su Almos mamos pelenais palaidojome lietuvių tautinėse kapinėse šalia jos vyro ir dukters. Dalyvavo tik anūkai ir kviestiniai šeimos draugai, apie 50 žmonių.

2006 metų rugpjūčio 1 diena, Vilnius. Karšta vasara. Ir darbe karšta nuo pirmųjų akimirkų. Teko apsispręsti dėl patarėjo Dariaus Gudelio tolesnio darbo. Vyras pats prisikalbėjo, bendraudamas su spauda. Jo santykiai su kitais mano štabo nariais seniai buvo įtempti. Visi supratome, kad tik laiko klausimas, kada jis turės ieškotis kito darbo. Mėginau sudaryti jam sąlygas garbingai pasitraukti. Deja, jis pats viską sugadino, pirma laiko išsireklamavęs ir sukėlęs nereikalingus svarstymus spaudoje. Įvertinęs susidariusią padėtį, šiandien D. Gudelį atleidau iš patarėjo pareigų. Labai nemalonu, bet neturėjau kitos išeities. Viliuosi, kad ši pamoka padės jam tolesnėje profesinėje veikloje išvengti panašių klaidų.

Yra ir svarbių tarptautinės politikos naujienų. Ukrainoje dėl nesantaikos tarp Oranžinės revoliucijos lyderių nesiseka sudaryti vyriausybės ir į valdžią gali sugrįžti senosios jėgos. Lietuva suinteresuota, kad promaskvietiška stovykla nesusigrąžintų prarastos įtakos. Tai neigiamai atsilieptų visam regionui. Vakar dėl to ir Didžioji Britanija per savo ambasadorių Vilniuje išsakė susirūpinimą. Mūsų Užsienio reikalų ministerija ir mano štabas bandė surengti mano pokalbį su prezidentu Viktoru Juščenka, bet nepavyko. Mums telieka stebėti padėtį.

2006 metų rugpjūčio 3 diena, Vilnius. Spauda vis dar aptarinėja mano patarėjo Dariaus Gudelio atleidimą. Prezidentūra daugiau šios temos nekomentuoja.

Vidurdienį kalbėjausi telefonu su Ukrainos prezidentu Viktoru Juščenka. Jis informavo, kad vakar susitiko su Maskvos remiamu Viktoru Janukovyčiumi ir pavedė jam sudaryti naują vyriausybę. Esą jam neliko kitos išeities, nes antraip būtų tekę paleisti Aukščiausiąją Radą ir skelbti naujus parlamento rinkimus. Garantavau, kad Lietuva ir toliau jį rems derantis su ES vadovais.

2006 metų rugpjūčio 4 diena, Vilnius. Išsikviečiau neseniai pareigas eiti pradėjusį naująjį užsienio reikalų ministrą Petrą Vaitiekūną pasikalbėti apie pir-

mąjį jo vizitą į Briuselį. Ten dabar atostogų metas, tad iš šios kelionės – nedaug naudos. Atrodo, įdomesnis buvo jo stabtelėjimas grįžtant namo Varšuvoje. Čia jis su lenkų pareigūnais kalbėjosi energetikos klausimais. Susidaro įspūdis, kad brolių Kaczyńskių valdoma Lenkija labiau nusiteikusi tiesti elektros tiltą į Lietuvą. Galbūt po daugiau nei penkerių metų tūpčiojimo vietoje šis projektas pagaliau pajudės.

2006 metų rugpjūčio 7 diena, Vilnius. Seimo rūmuose prasidėjo Pasaulio lietuvių bendruomenės XII Seimas. Dalyvauja 150 delegatų iš 36 šalių. Kalbėdamas jiems, pabrėžiau, kad turime tik vieną Lietuvą, o jai svarbus ir reikalingas kiekvienas lietuvis, kad ir kur jis gyventų.

Šiandien susitikau su savo pirmosios kadencijos patarėju Albinu Januška, dabar dirbančiu Užsienio reikalų ministerijos sekretoriumi, ir Valstybės saugumo departamento direktoriaus pavaduotoju Dainiumi Dabašinsku. Nerimą kelia kalbos, esą prokurorai garantavo Viktorui Uspaskichui, jei jis grįš į Lietuvą, jo nesuimti, o kaltinimus pateikti tik administracinėje, bet ne baudžiamojoje byloje. Jei tai tiesa, galima pamanyti, kad prokuratūra jau atstovauja ne valstybės, o nežinia kieno interesams.

Neramu ir dėl Rusijos veiksmų. Akivaizdžiai mums daromas spaudimas – jau mėnuo, kai lenkų perimamai „Mažeikių naftai“ netiekiama naftos „Družbos“ vamzdynu, prisidengus remontu. Gamykla žaliavos gauna per Būtingę, bet tai daug brangesnis tiekimo būdas.

2006 metų rugpjūčio 8 diena, Vilnius. Mano patarėjas Nerijus Udrėnas patikino, kad padėtis „Mažeikių naftoje“ akylai stebima. Manoma, kad Maskva „remontuos“ naftotiekį bent metus, o iš tikrųjų mėgins sužlugdyti mūsų naftos bendrovę. Tačiau naftos, beje, rusiškos, įsivežame tanklaiviais ir geležinkeliu. Kalbamės ir su kitais tiekėjais, net su Venesuela. Aišku, kad nafta kainuos brangiau, bet „Mažeikių nafta“ nestabdys gamybos.

Įdomios informacijos gavau iš JAV ambasadoriaus patarėjo Steve'o Hellmano. Jis teigia, kad Vašingtonas jau kelis mėnesius žinojo apie Maskvos ketinimus nutraukti naftos tiekimą vamzdynu „Mažeikių naftai“, nes šią įmonę rusai laiko savo turtu, kuris turi atitekti jų bendrovei „Rosneft“. Viena vertus, jie nori, kad lenkai kuo daugiau sumokėtų už savo pirkinį „Jukos“, kita vertus, vis viena sieks perimti „Mažeikių naftos“ kontrolę. S. Hellmanas išdėstė keletą galimų scenarijų. Visi jie siejami su „Jukos“ bankrotu ir Kremliaus ketinimais nusavinti šios bendrovės turtą. O nafta vamzdynu, jo nuomone, gali būti netiekiama iki

pusantrų metų. Tačiau jis pataria vengti viešos konfrontacijos su Rusija, nesigriebti aštrios politinės retorikos. Svarbiausia mano išvada iš šio pokalbio – ES nieko realiai nedarys, kad nafta vėl tekėtų į Mažeikius, o Vašingtonas taip pat nežino jokių veiksmingų receptų.

2006 metų rugpjūčio 9 diena, Vilnius. Lietuva kenčia nuo sausros. Vyriausybės nutarimu paskelbta ekstremali padėtis. Tai, ką pats išvydau nuvykęs į sausros alinamus Panevėžio, Pasvalio, Biržų rajonus, gerokai pranoko televizijos reportažų vaizdus. Ištisi hektarai nudžiūvusios, derlių jau spėjusios užmegzti augalijos, suskeldėjusi žemė. Kur turėjo augti rapsai, javai ar uogų krūmynai, stirkso tik stagarai.

Kalbėjausi su ūkininkais, ką reikėtų daryti, kad netektų išnaikinti galvijų bandų ir būtų pasiruošta kitų metų derliui. Aišku, kad negalima delsti, pagalbą būtina teikti jau šiandien. Laukti iki kitų metų vidurio, kol ateis ES fondų parama, būtų pražūtinga mūsų ūkiams. Raginsiu premjerą Gediminą Kirkilą jau kitą savaitę panaudoti valstybės fondų lėšas, o vėliau, sulaukus ES paramos, sugrąžinti paimtus pinigus.

2006 metų rugpjūčio 10 diena, Vilnius. Išsikviečiau generalinį prokurorą Algimantą Valantiną. Kalbėjomės apie Darbo partijos bylą. A. Valantinas paneigė mane pasiekusią informaciją, kad prokurorai susitarė su Viktoro Uspaskicho advokatais šiam grįžus į Lietuvą netaikyti jokių laisvės apribojimų ir leisti dalyvauti Darbo partijos suvažiavime už dviejų milijonų litų užstatą.

2006 metų rugpjūčio 17 diena, Vilnius. Apytuštės gatvės. Net Prezidentūroje jaučiasi, kad atėjęs atostogų metas, – beveik neskamba telefonai. Bet šiandien buvo svarbių įvykių. Skiriamuosius raštus man įteikė naujasis JAV ambasadorius Johnas A. Cloudas. Tai karjeros diplomatas, pastaruoju metu dirbęs JAV ambasadoriaus Vokietijoje pavaduotoju, anksčiau Vašingtone ėjęs patarėjo nacionalinio saugumo klausimais pareigas. Tokio patyrusio aukšto rango diplomato skyrimas į mūsų šalį rodo JAV dėmesį Lietuvai.

Per pokalbį jautėsi Johno A. Cloudo nuoširdumas, jis gerai išmano Lietuvos realijas, politinius reikalus. Tai bene šeštasis JAV ambasadorius per mano prezidentavimo metus.

Tačiau svarbiausias šios dienos rūpestis – galutinai apsispręsti dėl Lietuvos pilietybės suteikimo išimties tvarka amerikietei krepšininkei Katie Douglas. Atsižvelgiant į neseniai priimtas įstatymo pataisas lyg ir nėra jokių kliūčių. Bet

prieš man pasirašant dekretą savo parašu jį turi patvirtinti vidaus reikalų ministras, o vakar vakare telefonu vienas jo draugas įspėjo, kad ministras nepasirašys, nes įžvelgia rimtų neatitikčių teisei ir net prieštaravimą Konstitucijai.

Laukiau, kad triukšmą pakels paksistai, nepraleidžiantys menkiausios progos kerštauti už R. Paksą, iš esmės pardavusį Lietuvos pasą Jurijui Borisovui už paramą per rinkimus. Bet čia prieštarauja mano paskirtas ministras Raimondas Šukys! Juk Pilietybės komisijai rekomendavus suteikti K. Douglas pilietybę, aš dar paprašiau Seimo pataisyti įstatymą taip, kad neliktų jokių dviprasmybių, ir tai buvo padaryta. Kas negerai? Vis dėlto šiandien išsikviečiau vidaus reikalų ministrą Raimondą Šukį ir jis atsinešė kone visą teisinį traktatą, pagrindžiantį, kodėl negalima K. Douglas suteikti Lietuvos pilietybės išimties tvarka. Išgirdau, kad jis net pasirengęs atsistatydinti, bet nepasirašys dekreto. Pasiėmiau visą man pateiktą medžiagą ir pasakiau, kad vakare po darbo ją išstudijavęs apsispręsiu.

Taip ir padariau. Viską atidžiai perskaitęs ir apmąstęs, nusprendžiau nesuteikti K. Douglas pilietybės. Žinau, kad tai sukels sprogusios bombos įspūdį. Ypač nusivils sportininkų bendruomenė. Aš ir pats norėčiau matyti K. Douglas žaidžiančią Lietuvos rinktinėje. Bet, užgniaužęs savo jausmus, privalau griežtai laikytis įstatymo raidės.

2006 metų rugpjūčio 21 diena, Vilnius. Savaitgalį turbūt visa Lietuva stebėjo pasaulio vyrų krepšinio pirmenybes. Mūsų rinktinė buvo išlydėta entuziastingai, spauda aptarinėjo būsimųjų medalių spalvas. Deja, pirmosios dvejos rungtynės ir du pralaimėjimai – turkams ir graikams! Abejas rungtynes žiūrėjau per televiziją. Kainavo nemažai nervų.

O šiandien, tarsi dar labiau apniaukdamas ir taip apsiniaukusią Lietuvos krepšinio padangę, paskelbiau savo sprendimą nesuteikti pilietybės išimties tvarka amerikietei krepšininkei Katie Douglas. Tai svarbiausia šios dienos žinia visai žiniasklaidai. Įsivaizduoju, kiek pasipils kaltinimų ir keiksmų mano adresu. Bet ką darysi – negaliu atvirai atskleisti visų savo sprendimo aplinkybių. Paaiškėjo, kad ir pakeistas Pilietybės įstatymas neleidžia suteikti K. Douglas pilietybės nerizikuojant pažeisti Konstitucijos. Todėl teliko atmesti jos prašymą ir sugerti visą pasipiktinusių krepšinio gerbėjų pyktį.

2006 metų rugpjūčio 22 diena, Vilnius. Premjeras Gediminas Kirkilas atvyko papasakoti apie viešnagę Kijeve ir susitikimą su svarbiausiu Ukrainos prezidento Viktoro Juščenkos oponentu, neseniai šios šalies vyriausybei ėmusiu vadovauti Viktoru Janukovyčiumi. Oranžinės revoliucijos dvasios esą šiek tiek

dar ten likę, bet Rusijos įtaka auga. G. Kirkilo nuomone, svarbiausia politinio nestabilumo Ukrainoje priežastis – Julijos Tymošenko ambicijos. Vis dėlto atrodo, kad ir premjeru tapus V. Janukovyčiui Kijevas tebesistengs suartėti, o galiausiai ir įstoti į ES, bet dabar nėra jokių poslinkių šia kryptimi.

Beje, Lietuvai Ukraina vis dar rodo daug dėmesio. Tai jautėsi ir per G. Kirkilo viešnagę.

2006 metų rugpjūčio 23 diena, Vilnius. Susitikau su švietimo ir mokslo ministre Roma Žakaitiene. Išsakiau, kokias problemas regiu švietimo sistemoje, ką manau apie įstrigusią aukštojo mokslo reformą ir vidurinių mokyklų vadovėlių kokybę. Neretai juose nė su žiburiu nerasi moralinio ir patriotinio ugdymo pagrindų. Mano požiūriu, vadovėlis – tai įrankis mokytojo rankose, leidžiantis moksleiviui perteikti ne tik žinias, bet ir mūsų šalies kultūrines, moralines, tėvynės meilės vertybes. Švietimo ir mokslo ministerija, aprobuodama mokymo priemones, prisiima ir atsakomybę už jų lygį. Bet susipažinus su dešimtų klasių mokiniams skirtais istorijos ir pilietinio ugdymo vadovėliais, daug kas man pasirodė nepriimtina. Stinga rimto valstybinio požiūrio. Ir pati vadovėlių leidybos sistema kelia daug abejonių dėl skaidrumo.

Kalbėjomės beveik porą valandų. Ministrė pati nurodė dar ir daugiau švietimo sistemos spragų. Požiūriai sutapo. Sutarėme, kokių darbų reikėtų imtis pirmiausia.

2006 metų rugpjūčio 24 diena, Vilnius. Iš pat ryto – sukrečianti žinia: Baltarusijoje, Breste, šiąnakt žuvo Lietuvos diplomatas, saugumo karininkas Vytautas Pociūnas. Labai gerai vertinamas mūsų pareigūnas iškrito pro „Inturisto“ viešbučio, kuriame buvo apsistojęs, devinto aukšto langą. Tirti įvykio išvyko ir mūsų specialistai. Mums kyla įtarimų, kad tai gali būti politinė žmogžudystė. Žuvusiojo palaikai bus atvežti į tėvynę ir atliksime visas būtinas ekspertizes.

Išsikviečiau aplinkos ministrą Arūną Kundrotą aptarti Neringos ir kitų Lietuvos saugomų teritorijų problemų. Man kelia nerimą, kad įstatymų nesilaikoma arba jie pasirodo nepakankamai efektyvūs. Pažeidinėjimai nesiliauja. Pasakiau, kad jei ministerijai nepakanka Vyriausybės paramos teikiant griežtesnes įstatymų pataisas Seimui, jas nedelsdamas parengs mano štabas ir pateiksiu aš.

2006 metų rugpjūčio 25 diena, Vilnius. Politinis gyvenimas po vasaros atostogų štilio vėl pagyvėjo. Net graudu matyti, kaip blaškosi Artūras Paulauskas. Nei jis, nei jo partija šiuo metu neturi jokios politinės įtakos, gal todėl

mėgina griebtis ir už šiaudo. Kalba apie kažkokį vidurio „valstybininkų“ bloką, mėgina gerintis Darbo partijai. Rytoj vyks darbiečių suvažiavimas, o viskam iš Maskvos telefonu diriguoja Viktoras Uspaskichas. Prokuratūra man pranešė, kad netrukus jam pateiks kaltinimus ir oficialiai paskelbs tarptautinę paiešką.

O mūsų krepšininkai pasaulio pirmenybėse Japonijoje, nors ir sunkiai, iriasi pirmyn – patekome į ketvirtfinalį.

2006 metų rugpjūčio 27 diena, Vilnius. Vakar Darbo partijos suvažiavime naujuoju jos pirmininku išrinktas Kęstutis Daukšys. Telefonu į delegatus iš Maskvos kreipėsi Viktoras Uspaskichas, bet ir tai nepadėjo – jo proteguojama Loreta Graužinienė partijos vadovo rinkimus vis viena pralaimėjo. Žiūrėsim, ką tai pakeis.

2006 metų rugpjūčio 29 diena, Vilnius. Susitikau su teisingumo ministru Petru Baguška. Visuomenė skundžiasi uždarais notarų ir antstolių klanais, kad jie mažai pasikeitę nuo sovietinių laikų ir tiesiog išnaudoja žmones. Ministras atėjo gerai pasirengęs pokalbiui ir pateikė faktų, rodančių, kad padėtis net baisesnė, nei maniau. Notarų valstybėje kažkodėl tik 298, jie susitelkę į uždarą

Prezidentūroje lankosi Suomijos parlamento pirmininkas Paavo Lipponenas ir jo vadovaujama delegacija. 2006 m. rugpjūčio 29 d.

ratą ir taip sukėlę kainas, kad kai kurie per metus įsigudrina uždirbti net po 250 tūkstančių litų. O požiūris į klientus – pasibaisėtinas. Sutarėme su ministru, kad pasistengsime tuos klanus išardyti.

Per pietus priėmiau Suomijos parlamento delegaciją, vadovaujamą pirmininko Paavo Lipponeno. Su suomiais puikiai sutariame, tik vienu klausimu nerandame bendros kalbos – dėl požiūrio į santykius su rusais. Manęs tai nepaliauja stebinti. P. Lipponenas – ne išimtis. Kai tik kalba pasisuko apie rusus, jis, kaip ir prezidentė Tarja Halonen, ėmė įtikinėti, kad mes turėtume stengtis jų neerzinti.

Grįždamas namo, aplankiau Liudviką Pociūnienę. Susipažinau su ja 1994 ar 1995 metais, kai lankydavausi Lietuvos televizijoje. Pareiškiau užuojautą dėl jos vyro, diplomato ir saugumo karininko Vytauto Pociūno, žūties Baltarusijoje, Breste. Vyksta tyrimas. Daug kas neaišku, yra pagrindas įtarti, kad jis buvo nužudytas.

L. Pociūnienė su vaikais gyvena žavioje sodyboje Žvėryne. Rami aplinka, aplink namą – didžiulis vaismedžių sodas. Atrodytų, žmonės galėjo tik džiaugtis gyvenimu, bet staiga tarsi perkūnas iš giedro dangaus – viską griaunanti tragedija.

2006 metų rugpjūčio 30 diena, Vilnius. Žiniasklaida daug dėmesio skiria prokuratūros ketinimams skelbti į Rusiją pabėgusio Viktoro Uspaskicho tarptautinę paiešką. Rusija kol kas niekaip nereagavo. Labai abejoju, ar bėglį išduos. Kad ir kuo tai baigtųsi, kaltinimui pareikšti duomenų pakanka. Jaučiu, kad laukia ilgas ir sunkus teisminis procesas.

PASTABOS PARAŠTĖSE

Mano įtarimai, kad Viktoro Uspaskicho ir Darbo partijos juodosios buhalterijos byla bus labai ilgai tiriama ir niekaip nebaigiama, pasitvirtino. Tai anaiptol ne vienintelis atvejis, kai šalies teisinė sistema pasirodė esanti nepajėgi efektyviai ir greitai baigti neskaidrios partijų ar politikų veiklos tyrimo. Net galima sakyti, kad nė viena tokio pobūdžio byla nėra išnagrinėta teisme. Matyt, teisėsaugos pareigūnams pernelyg sunku atlaikyti viešą ar neviešą suinteresuotų politinių grupių spaudimą, jie vengia imtis ryžtingų veiksmų, prisibijo, kad tai gali neigiamai atsiliepti jų karjerai. Tačiau dėl to nukenčia ir pačios teisėsaugos autoritetas, nes visuomenė mato jos bejėgiškumą, kai reikia pričiupti įtakingus politikus ar partijas, ir politinis šalies gyvenimas neskaidrėja.

2006 metų rugsėjo 1 diena, Vilnius. Naujųjų mokslo metų proga lankiausi keliose mokyklose, sveikinau mokytojus, mokinius ir jų tėvus. Pagėgiuose puikų įspūdį paliko nauja vidurinė mokykla, pavadinta šiame miestelyje mokslus krimtusio Algimanto Mackaus, puikaus poeto, beje, gero mano draugo, žuvusio Čikagoje, vardu. Kad visos mūsų mokyklos taip atrodytų!

Labai gražiai atrodo ir mokykla restauruojamoje Raudonės pilyje. Įkvepianti, istorija dvelkianti aplinka.

Vakare Daukanto aikštėje surengėme tradicinį Rugsėjo 1-osios koncertą. Grįžę namo į Turniškes paminėjome ir mūsų su Alma asmeninę šventę – prieš 55 metus susituokėme.

2006 metų rugsėjo 4 diena, Vilnius. Į Lietuvą atvyko Lenkijos prezidentas Lechas Kaczyński su žmona Maria. Svečiams surengėme vakarienę Prezidentūros Žaliojoje salėje.

2006 metų rugsėjo 5 diena, Vilnius. Minime Lietuvos ir Lenkijos diplomatinių santykių atkūrimo 15-ąsias metines. Tam skyrėme visą dieną: dalyvavome

Lietuvos prezidentas Valdas Adamkus ir Lenkijos prezidentas Lechas Kaczyński stebi kariuomenės paradą. Vilnius, 2006 m. rugsėjo 5 d.

mišiose Arkikatedroje, žiūrėjome abiejų šalių reprezentacinių kariuomenės dalinių pasirodymus ir paradą, Belmonto poilsio ir pramogų centre lenkų delegacija susitiko su mūsų Vyriausybės nariais ir visuomenės atstovais, o vakare minėjimą baigėme simfoninio orkestro koncertu ir vaišėmis Kongresų rūmuose. Jei pavyktų įgyvendinti bent dalį to, ką su Lenkijos prezidentu sutarėme per renginių pertraukas, padarytume didžiulę pažangą elektros tilto tiesimo ir kitais energetikos klausimais.

2006 metų rugsėjo 6 diena, Vilnius. Pakviečiau parlamentinės opozicijos lyderį Andrių Kubilių. Aptarėme Seimo rudens sesijos darbus, politinę įtampą, kurią sukėlė Vytauto Pociūno žūtis. Kalbėjomės ir apie Viktoro Uspaskicho provokacijas.

2006 metų rugsėjo 7 diena, Vilnius. Į Lietuvą vizito atvyko Vengrijos prezidentas Lászlo Sólyomas. Su juo susipažinau, kai jis dar dirbo Vengrijos Konstitucinio Teismo pirmininku. Vizitas sutapo su Lietuvos ir Vengrijos diplomatinių santykių atkūrimo 15-osiomis metinėmis. Ta proga atidengėme prie Aušros

Lietuvos prezidentas Valdas Adamkus su Vengrijos prezidentu Lászlo Sólyomu apsikeičia valstybiniais apdovanojimais. Vilnius, 2006 m. rugsėjo 7 d.

vartų sienos pritvirtintą memorialinę lentą, skirtą pagerbti 1956 metų Vengrijos revoliuciją rėmusius lietuvius.

Į daugiausia svečiui skirtą dienotvarkę įterpiau susitikimą su finansų ministru Zigmantu Balčyčiu ir Lietuvos banko valdybos pirmininku Reinoldijumi Šarkinu. Kalbėjomės apie euro įvedimo perspektyvas. Šiuo klausimu dabar vyksta politiniai debatai, virstantys net rietenomis. Nesutariama dėl datos, kada būtų galima įvesti eurą. Specialistai taip pat neturi bendros nuomonės. Finansų ministras mano, kad 2010-aisiais Lietuva jau bus pasirengusi įsivesti eurą. Banko vadovas laikosi atsargesnės pozicijos. Po pokalbio nepasidarė aiškiau, kada realiai prisijungsime prie euro zonos.

2006 metų rugsėjo 13 diena, Vilnius. Susitikau su ūkio ministru Vytu Navicku ir aptarėme „Mažeikių naftos" padėtį. Įmonė oficialiai gali būti perduota valdyti lenkams tik kitų metų balandžio mėnesį. Rusai tuo naudojasi ir mėgina mus šantažuoti. Nutrauktas naftos tiekimas „Družbos" naftotiekiu neva dėl remonto, kartu skleidžiami gandai, kad lenkai „Mažeikių naftą" netrukus perleis Kremliaus kontroliuojamai „Lukoil" bendrovei.

V. Navickas garantavo, kad „Mažeikių nafta" nenutrauks gamybos, nors rusai ir sukūrė sunkumų. Yra alternatyvių naftos tiekimo būdų, tariamasi su tarptautinėmis bendrovėmis, kaip apsirūpinti žaliava.

2006 metų rugsėjo 14 diena, Vilnius. Su naujuoju krašto apsaugos ministru Juozu Oleku kalbėjomės apie prezidento ir Vyriausybės vizitams skirto lėktuvo reikalus. Dar Gediminui Kirkilui vadovaujant Krašto apsaugos ministerijai buvo suderėta pirkti Italijoje tris lėktuvus ir viename jų įmontuoti specialią reprezentacinių kelionių reikalavimus atitinkančią keleivių kapsulę. Bet šiandien išgirdau, kad yra sunkumų, bus įrengtos tik patogesnės kėdės.

Pasakiau, kad daugiau šia tema iš viso nekalbėsiu. Man nereikia jokios prabangos, neprašau jokių patogumų – ir dėžėje pasirengęs skristi ar važiuoti oficialaus vizito dviračiu, jei Vyriausybei atrodo, kad tai atitinka mūsų valstybės įvaizdį.

2006 metų rugsėjo 20 diena, Niujorkas. Dalyvavau Jungtinių Tautų 61-ojoje sesijoje. Panašios kalbos kaip ir pernai: vyraujanti tema – tarptautinis terorizmas. Mano žodžiai taip pat ne itin skyrėsi nuo bendros dvasios. Tik užsiminiau apie artėjančius JT generalinio sekretoriaus rinkimus ir galimą bendrą Baltijos šalių kandidatą – baigiančią kadenciją Latvijos prezidentę Vairą Vykę-Freibergą, kuri jau paskelbė, kad kelia savo kandidatūrą. Nors tyliai kalbama,

kad naujuoju JT generaliniu sekretoriumi taps Azijos atstovas – tikriausiai Pietų Korėjos užsienio reikalų ministras Ban Ki-moonas, Baltijos šalių solidarumas įpareigoja remti V. Vykę-Freibergą.

Per kelias dienas Niujorke susitikau su Slovakijos ministru pirmininku Robertu Fico, Mauritanijos vyriausybės vadovu (prie šios šalies pakrančių Lietuvos žvejai sugauna 90 proc. savo laimikio), Afganistano prezidentu Hamidu Karzai.

2006 metų rugsėjo 22 diena, Čikaga–San Fransiskas. Vakar vakare atskridome į Čikagą. Iš pradžių ketinome skristi šiandien ryte, bet persėsti į Šanchajaus reisą būtų likusi tik valanda su trupučiu, o buvo pranašaujamas prastas oras. Bijodami, kad, jeigu mūsų skrydis iš Niujorko vėluotų, galime nespėti į kitą lėktuvą, nusprendėme atvykti į Čikagą iš vakaro.

Pailsėję Čikagos oro uoste, išsirengėm ilgon kelionėn į Šanchajų. Lėktuvo kapitonas pranešė, kad skrisime per Aliaską ir atsidursime vos 60 kilometrų nuo Šiaurės ašigalio. Skrydis vyko normaliai. Kai jau artėjome prie Aliaskos, prie manęs prisėdo lėktuvo vadas ir tyliai pasakė: „Prezidente, kompiuteriai rodo, kad sugedo variklis. Su vienu veikiančiu iki Šanchajaus neištempsime. Nutariau grįžti į San Fransiską."

Padėkojau ir taip pat tyliai tai pranešiau Almai. Po kelių minučių jau buvo viešai paskelbta, kad lėktuvas skrenda į San Fransiską.

Sėkmingai nusileidę, apie įvykį tučtuojau informavome JAV Valstybės departamentą, o šis – Kinijos užsienio reikalų ministeriją. Vėluojame, reikia atitinkamai pertvarkyti dienotvarkę.

2006 metų rugsėjo 24 diena, Šanchajus. Į Šanchajų iš San Fransisko skridome 12 valandų. Mus apgyvendino „Hongqiao" valstybiniuose svečių namuose. Prie mūsų jau Šanchajuje prisidėjo delegacijos nariai ir verslininkų grupė – iš viso 37 asmenys.

Esu nemažai keliavęs, gyvenęs daugelyje puošnių rezidencijų. „Hongqiao", ko gero, pralenkė visas ligi šiol regėtas – didinga senovė dera su jaukiu modernizmu.

Tą patį vakarą po vakarienės laivu plaukėme upe ir gėrėjomės naktiniu Šanchajumi. Šiame gigantiškame mieste gyvena 18 milijonų žmonių. Neapsakomai įspūdinga architektūra – modernūs, originalūs pastatai, o naktį jų žavesį dar sustiprina subtilus apšvietimas.

2006 metų rugsėjo 25 diena, Šanchajus–Pekinas. Diena prasidėjo verslo forumo „Atrask Lietuvą – vartus į Europą" atidarymu. Susidomėjimas pranoko

lūkesčius – atvyko daugiau nei 120 verslo atstovų, kaip sakė mūsų ambasadorius Artūras Žurauskas, tokio gausaus svečių būrio jis nesitikėjęs.

Vėliau lankiausi ZTE korporacijoje, kuri yra didžiausia Azijoje telekomunikacijos įrangos ir mobiliųjų telefonų gamintoja.

Po pietų išskridome į Pekiną. Mums su Alma buvo labai įdomu vėl pamatyti vyriausybinius svečių namus „Diaoyutai". Čia buvome apsistoję lankydamiesi Kinijoje prieš dvidešimt metų.

Daug kas pasikeitė. Kaip ir pats Pekinas. Neradome kai kurių senovinių vilų, bet dieviško grožio buvęs imperatorių sodas išsaugotas.

Vakare nuvykome į M. K. Čiurlionio kvarteto koncertą, kuriame dalyvavo Kinijos kultūros ministras Sun Jiazheng, daug užsienio valstybių ambasadorių, kultūros žmonių. Girdėjome gausybę puikių atsiliepimų apie mūsų muzikantų pasirodymą.

2006 metų rugsėjo 26 diena, Pekinas. Iš ryto – dar vienas verslo forumas, vėl didelis susidomėjimas. Vėliau nuvykome į Uždraustąjį miestą. Esame čia buvę prieš 20 metų. Skirtumas tas, kad anuomet čia viskas buvo smarkiai apleista, o dabar restauruojama. Dar laukia daug darbo, bet buvusi imperatorių buveinės didybė atkuriama kruopščiai. Ir anksčiau nebuvo tokių minių turistų...

Su vizitu į Pekiną atvykusį Lietuvos prezidentą Valdą Adamkų pasitinka Kinijos prezidentas Hu Jintao. Pekinas, 2006 m. rugsėjo 26 d.

17 valandą Didžiuosiuose liaudies rūmuose prasidėjo oficiali sutikimo ceremonija. Vyksta pastato viduje, o patalpa tokio dydžio, kad turbūt lengvai galėtų išsirikiuoti visas kariuomenės pulkas.

Pasitiko Kinijos prezidentas Hu Jintao. Sugrojus himnus, raportavus garbės kuopai, susėdome pokalbio. Kalbėjomės tarptautinės politikos ir dvišalės prekybos klausimais.

Prezidentas Hu Jintao pasidomėjo ir Lietuvos požiūriu į Taivaną. Atsakiau, kad mūsų šalis nuosekliai remia Kinijos teritorinio vientisumo principą, šios pozicijos laikysimės ir ateityje.

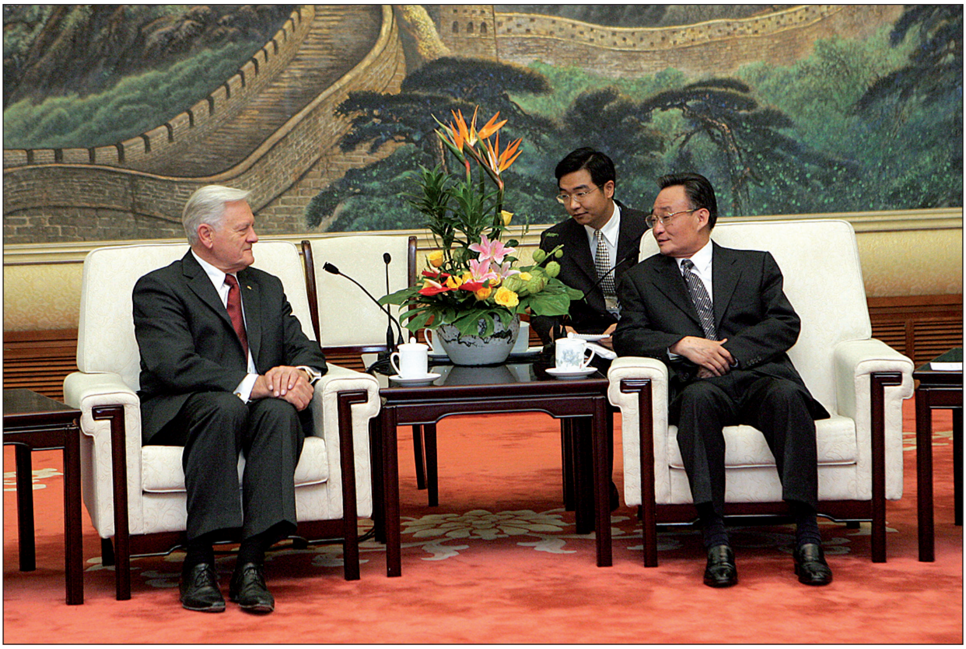
Po valandą ir 15 minučių trukusio pokalbio buvo pasirašyta Kinijos ir Lietuvos tarpvalstybinė jūrų transporto sutartis.

2006 metų rugsėjo 27 diena, Pekinas. Lankėmės prie Didžiosios kinų sienos. Mačiau ją antrą kartą. Įspūdis ne menkesnis. Stebina ne tik statinio didybė. Čia tarsi sustingo laikas – niekas nesikeičia: šiandien viskas taip pat kaip prieš daugelį šimtmečių.

Turizmui skyrėme tik dalį dienos. Didžiuosiuose liaudies rūmuose susitikau su Kinijos parlamento pirmininku Wu Bangguo, o Vyriausybės rūmuose – su ministru pirmininku Wen Jiabao. Kalbėjomės ne tik tarptautinės politikos ir dvišalio bendradarbiavimo klausimais, bet ir kultūros, net lingvistinėmis

Prie Didžiosios kinų sienos.

Susitikimas su Kinijos premjeru Wen Jiabao. Pekinas, 2006 m. rugsėjo 27 d.

temomis. Beje, ne pirmą kartą teko aiškinti, kad lietuvių kalba nepriklauso slavų kalbų grupei.

Rytoj grįžtame į Vilnių. Įspūdžiams susigulėti prireiks laiko, bet viena išvada visiškai akivaizdi visiems, kas apsilanko Šanchajuje ir Pekine: Kinijai pažangos tempais neprilygsta jokia valstybė, ši šalis, remdamasi neribota ir kartu pigia darbo jėga, įgijo milžinišką konkurencinį pranašumą ir sparčiai vejasi Vakarų šalis. Aišku ir tai, kad Lietuvos verslas gali rasti Kinijoje sau labai naudingą veiklos nišą.

Šanchajus ir Pekinas šiuolaikinės civilizacijos požymiais jau niekuo nenusileidžia Vakarų didmiesčiams. Kita vertus, didžiuosius Kinijos miestus slegia ir tos pačios problemos: neharmoninga urbanistinė plėtra, gatvėse milžiniškos automobilių spūstys, baisi oro tarša.

2006 metų rugsėjo 29 diena, Varšuva. Vakar tik 17 valandą po vienuolika dienų trukusių vizitų nusileidome Vilniuje, o šiandien ryte su delegacija išskridau į Varšuvą. Alma šį kartą liko namuose, nes jai būtų per daug varginanti dar viena kelionė. Tai pirmas mano vizitas į Lenkiją prezidentu tapus Lechui Kaczyńskiui.

Buvau iškilmingai sutiktas prie prezidento rūmų ir tuoj pradėjome pokalbius apie mūsų strateginės partnerystės stiprinimą. Patvirtinome, kad lenkai perka „Mažeikių naftą“ ir šis sandoris bus sėkmingai baigtas, kaip sutarta.

2006 metų rugsėjo 30 diena, Lvovas. Iš ryto Belvederio rūmuose, kur esu apgyvendintas, susitikau pusryčių su Lenkijos premjeru, prezidento Lecho Kaczyńskio broliu dvyniu Jarosławu. Pamatęs jį iš pradžių nustebau. Pamaniau: ką čia veikia Lenkijos prezidentas, kas atsitiko, kad jis neplanuotai atvyko. Pasirodo, regiu ne prezidentą, o premjerą. Panašumas stulbinantis. Aš jų kol kas neskiriu. Per pusryčius su premjeru kalbėjomės, kaip paspartinti mūsų praktinį bendradarbiavimą.

Vėliau mane aplankė bendrovės „Orlen“ vadovai ir įteikė „Mažeikių naftos“ pirkimo sutarties kopiją. Šis dokumentas šiandien bus perduotas Briuseliui. Sandorį turi patvirtinti Europos Komisija, įvertinusi, ar jis nepažeidžia antimonopolinių sutarčių.

Prieš vidurdienį su Lenkijos prezidentu L. Kaczyńskiu jo lėktuvu, lydimi gausaus būrio abiejų šalių žurnalistų, išskridome į Lvovą. Šis miestas, atlikęs svarbų vaidmenį trijų šalių – Ukrainos, Lietuvos ir Lenkijos – istorijoje, švenčia 750 metų jubiliejų.

Prezidentas Valdas Adamkus ir Lenkijos vadovas Lechas Kaczyńskis – svečiuose pas Ukrainos prezidentą Viktorą Juščenką. Lvovas, 2006 m. rugsėjo 30 d.

Lėktuve kalbėdamasis su L. Kaczyńskiu pasiūliau mums, trims prezidentams, susitikus iš Lvovo paskambinti Gruzijos prezidentui Michailui Saakašviliui ir pareikšti jam solidarumą bei pasiūlyti savo paramą. Mat Rusijai nuolat kurstant įtampą, Gruzijos konfrontacija su Maskva vis aštrėja ir kyla net karinio konflikto grėsmė.

Jautėsi, kad L. Kaczyńskis šiuo klausimu neturi aiškios nuomonės. Tad sutarėme tai apsvarstyti susitikę su Ukrainos prezidentu Viktoru Juščenka.

Lvove buvome nepaprastai iškilmingai sutikti. O ir diena pasitaikė nuostabi – šilta, saulėta, nė kiek nesijaučia rudens. Atrodo, visa Ukraina sugužėjo į Lvovą – tyvuliuojanti žmonių jūra, nei praeiti, nei pravažiuoti. Pirmą kartą lankausi šiame barokiniame mieste.

Mums, trims prezidentams, susėdus pokalbio, pirmasis pasisakė šeimininkas V. Juščenka. Paskui kalbėjo L. Kaczyńskis ir... nė vienu žodžiu neužsiminė apie mano siūlymą skambinti M. Saakašviliui. Atėjus mano eilei kalbėti, atkreipiau dėmesį į Pietų Kaukazo regione stiprėjančią įtampą ir pasiūliau pareikšti paramą Gruzijai. Pastebėjau, kad lenkų delegacija nerimastingai sujudo. Bet ukrainiečiai iškart pritarė. Sutarėme skambinti į Tbilisį.

Įžanginį žodį taręs V. Juščenka, telefono ragelį perdavė man. Išsakiau solidarumą Gruzijai, pareiškiau, kad esame pasirengę padėti, jei kiltų reikalas. M. Saakašvilis papasakojo, kokia susiklostė padėtis dėl Rusijos provokacijų, padėkojo už paramą ir net pasiūlė mums atskristi iš Lvovo į Tbilisį.

Iš manęs telefono ragelį perėmė paskutinis su M. Saakašviliu bendravęs Lenkijos prezidentas. Jis nekalba angliškai, o ir rusiškai nekaip. Reikėjo versti. Klausantis buvo galima pamanyti, kad Lenkijos vardu pasisako ne prezidentas, o jo vertėjas.

Teko pasakyti oficialią kalbą ir per iškilmes Lvovo operos ir baleto teatre. Ukrainiečiai reagavo labai šiltai. O po minėjimo, grįžtant vakarienės į Potockių rūmus, smagią išdaigą iškrėtė Ukrainos prezidentas V. Juščenka. Priėjus prie kortežo, staiga jis man sako: „Sėskime į mašinos priekį.“ Pats įsitaiso prie vairo, man pasiūlo sėsti šalia, o vairuotojui ir apsaugos karininkui telieka lįsti į galą. Ir taip, vežamas Ukrainos prezidento, atvažiavau į rūmus. Žmonėms ištįsdavo veidai pamačius, kas sėdi prie vairo.

2006 metų spalio 18 diena, Vilnius. Prabėgo didesnė pusė spalio, o dienoraštyje šį mėnesį – jokių įrašų, nors įvykių buvo labai daug. Gal tiek daug, kad nebuvo kada rašyti...

Šiandien išvyko Didžiosios Britanijos karalienė Elizabeth II. Pirmasis Lietuvos

Istorinis Didžiosios Britanijos karalienės Elizabeth II ir jos vyro princo Philipo vizitas Lietuvoje. Vilnius, 2006 m. spalio 17 d.

istorijoje britų monarchės vizitas, manau, vyko itin sklandžiai, Jos Didenybė labai nuoširdžiai sakė, kad ją sužavėjo mūsų svetingumas. Kiekvieną karalienės Elizabeth II žingsnį stebėjo žiniasklaida. Spauda, radijas, televizija parengė daugybę reportažų. Viskas užfiksuota istorijai, nedaug ką galėčiau ir pridurti.

PASTABOS PARAŠTĖSE

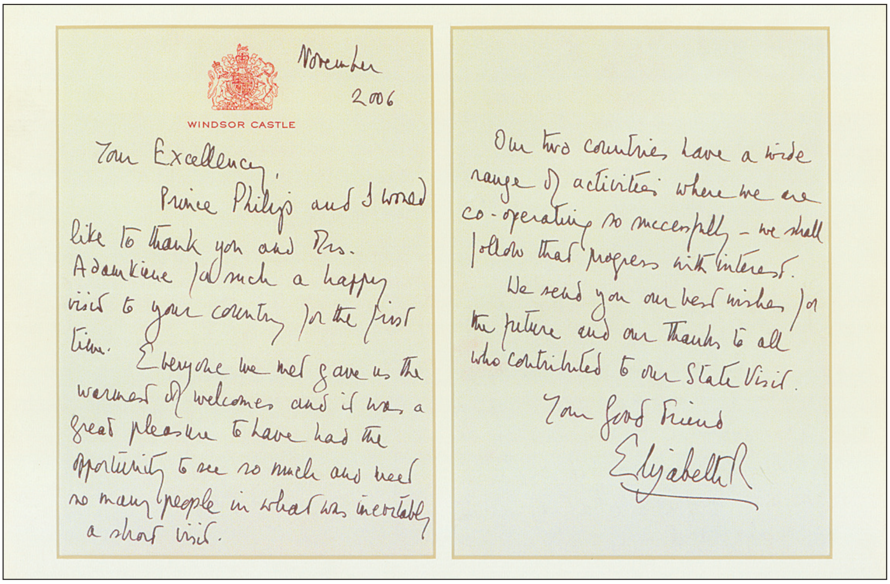
Sistemingai stengęsis rašyti dienoraštį, vis dėlto praleidau išskirtinį savo antrosios kadencijos ir Lietuvos politinio gyvenimo įvykį – Didžiosios Britanijos karalienės Elizabeth II ir jos vyro princo Philipo vizitą į mūsų šalį. Mat tomis dienomis buvau užsiėmęs nuo ankstaus ryto iki vėlaus vakaro, grįždavau į rezidenciją tik vėlai vakare.

Tai buvo pirmasis Didžiosios Britanijos karalienės vizitas Lietuvoje per visą valstybių santykių istoriją ir, aišku, dabartinė monarchė Elizabeth II daugiau į mūsų šalį neatvyks. Jungtinės Karalystės valdovai iš viso retai lankosi net ir didelėse valstybėse, dažniau jie keliauja tik po buvusias savo valdas – Britų sandraugos šalis, todėl jų vizitas turi išskirtinę simbolinę reikšmę ir pabrėžia Didžiosios Britanijos pagarbą ir draugiškumą lankomam kraštui.

Beje, karalienė Elizabeth II iš buvusios sovietinės imperijos teritorijoje

esančių valstybių lankėsi tik Baltijos šalyse. Nors Antrojo pasaulinio karo metais Didžioji Britanija ir Sovietų Sąjunga buvo sąjungininkės, Londonas niekuomet nepripažino Lietuvos, Latvijos ir Estijos okupacijos. Karalienės Elizabeth II vizitas simboliškai tarsi dar kartą pabrėžė, kad Baltijos šalys turi kitokį tarptautinį statusą nei buvusios sovietinės respublikos.

Dar prieš atvykstant Didžiosios Britanijos monarchei, aš su Alma buvau pakviestas apsilankyti Bakingamo rūmuose Londone ir jos pilyje Škotijoje, kur turėjome progą pabendrauti asmeniškai, nekaustomi oficialių iškilmių. Lietuvoje 2001 metais lankėsi karalienės Elizabeth II sūnus, sosto įpėdinis Velso princas Charlesas, o trejais metais anksčiau – ir jaunesnysis jos sūnus princas Andrew. Tai buvo žingsniai, padėję rengtis Didžiosios Britanijos valdovės vizitui. Dar prieš atvykdama į Lietuvą ji jau buvo girdėjusi labai palankių atsiliepimų apie mūsų šalį. Kai po princo Charleso vizito karalienė Elizabeth II priėmė mane su Alma Bakingamo rūmuose, pirmiausia ji padėkojo už itin širdingą jos sūnų priėmimą.

WINDSOR CASTLE

November 2006

Your Excellency,

Prince Philip and I would like to thank you and Mrs. Adamkiene for such a happy visit to your country for the first time. Everyone we met gave us the warmest of welcomes and it was a great pleasure to have had the opportunity to see so much and meet so many people in what was inevitably a short visit.

Our two countries have a wide range of activities where we are co-operating so successfully – we shall follow that progress with interest.

We send you our best wishes for the future and our thanks to all who contributed to our State Visit.

Your good friend

Elizabeth R

Jūsų Ekscelencija, princas Philipas ir aš norėtume padėkoti Jums ir poniai Adamkienei už tokį sėkmingą pirmąjį vizitą į jūsų šalį. Visi sutiktieji mus šilčiausiai sveikino ir buvo didžiai malonu per šį neišvengiamai trumpą vizitą turėti galimybę tiek daug pamatyti ir pabendrauti su daugybe žmonių. Mūsų šalys labai sėkmingai bendradarbiauja daugelyje sričių ir mes susidomėję stebėsime tolesnę šio bendradarbiavimo pažangą. Mes linkime Jums kuo geriausios ateities ir dėkojame visiems, prisidėjusiems rengiant mūsų valstybinį vizitą.
Jūsų gera draugė Elizabeth II

Elizabeth II viešnagės Lietuvoje akimirkos.

Lietuvių nuoširdumu per vizitą į mūsų šalį įsitikino pati Didžiosios Britanijos valdovė ir jos vyras princas Philipas. Karalienė Elizabeth II galėjo pasikalbėti ne vien su Lietuvos politikais – jai labai patiko ir susitikimas su jaunimu Vilniaus universtitete, ir bendravimas su žmonėmis Vilniaus Rotušės aikštėje. Atsisveikindama su manimi ir Alma oro uoste ji tikrai ne iš mandagumo keletą kartų pakartojo, kad ją sužavėjo vizitas Lietuvoje. Viešnagę mūsų šalyje, bendravimą su žmonėmis ji labai šiltai prisiminė ir vėliau mums susitikus Londone.

2006 metų spalio 20 diena, Lahti, Suomija. Pasaulio dėmesys nukreiptas į Europos Vadovų Tarybos konferenciją Suomijoje, Lahti mieste. Specialaus svečio teisėmis čia į vakarienę atvyko ir Rusijos prezidentas Vladimiras Putinas.

Dėmesio vertas buvo mūsų susitikimas. Susidūrėme beveik kaktomuša, taip, kad neįmanoma nepastebimai prasilenkti. Rusijos prezidentas iškošė „labas vakaras" ir, sakytum, šaute šovė šalin nuo manęs. Aišku, tai pastebėjo šalimais stovintys ES valstybių vadovai. „O! Jis tikrai jūsų nemėgsta", – išgirdau komentarą.

Lietuvai ši konferencija labai svarbi, nes svarbiausia pokalbių tema – energetika. Suomiai bijojo, kad, atvykus V. Putinui, mes galime sukelti įtampą pareiškimais apie „Mažeikių naftai" nutrauktą rusų naftos tiekimą vamzdynu. Bet

džiugino tai, kad turbūt pirmą kartą Europos Vadovų Taryba laikėsi bendros pozicijos energetikos klausimais. Tiesa, didžiųjų valstybių, kaip antai Vokietijos, Prancūzijos, iš dalies Didžiosios Britanijos, vadovai kalbėjo labai atsargiai. Ypač nuvylė Italijos premjeras Romano Prodi, su kuriuo visuomet labai maloniai bendraudavome. Jis vienintelis viešai visus ragino kuo mažiau kelti V. Putinui nemalonių klausimų. Tuo tarpu Danijos premjeras Andersas Foghas Rasmussenas, priešingai, atrodė kietas it titnagas.

Vadovų Taryba pasisakė už dialogą su Rusija, bet laikantis lygybės, solidarumo ir atvirumo dvasios. Europos Komisijos pirmininkas José Manuelis Barroso pabrėžė, kad ES turi kalbėti vienu balsu ir siekti, jog energetika nebūtų naudojama kaip politinio spaudimo priemonė. Dėl to buvo sutarta ir „G-8" valstybių susitikime. J. M. Barroso pareiškė: „Deja, tai, kad nutrauktas naftos tiekimas vamzdynu Lietuvai, prieštarauja šiam principui."

Buvo sutarta priminti V. Putinui ir neištirtas žurnalistų nužudymo bylas, išsakyti susirūpinimą dėl augančios įtampos tarp Rusijos ir Gruzijos.

Pradėdamas savo kalbą pasidžiaugiau, kad ES laikosi bendros pozicijos ir, be kita ko, supranta Lietuvos situaciją. Sakiau žinąs, kad nemažai sėdinčių prie šio stalo vadovų žvelgia į mane nerimaudami, ar per vakarienę su V. Putinu nesukelsiu rūpesčių ir negadinsiu reikalų. „Patikinu jus, kad nieko panašaus neįvyks, nes jūsų pozicija visiškai atitinka Lietuvos interesus", – nuraminau posėdžio dalyvius. Baigdamas pasakiau turįs tik vieną pageidavimą – kad J. M. Barroso per vakarienę su prezidentu V. Putinu pasiteirautų, kodėl rusai nutraukė žaliavos tiekimą „Mažeikių naftai" vamzdynu, oficialiai aiškindami, kad tai neva dėl techninių problemų, o iš tikrųjų mėgindami Lietuvą politiškai spausti ir keršyti už tai, kad savo įmonę pardavėme ne jiems, o lenkams. Dar pridūriau, kad jei Rusija nesugeba, kaip aiškina, sutaisyti vamzdžio, tegul leidžia tai padaryti mums – sugebėtume greitai atlikti šį darbą. Mačiau, kaip ši replika daugelio vadovų buvo palydėta šypsenomis.

Per vakarienę naftos tiekimo Lietuvai problema nebuvo nutylėta. Taip pat V. Putinas išgirdo klausimų apie Kremliaus kritikės žinomos žurnalistės Anos Politkovskajos nužudymo bylą. Tačiau bene labiausiai jį suerzino ES vadovų pastabos apie Rusijos grasinimus Gruzijai. Beje, iš Helsinkio telefonu kalbėjausi su prezidentu Michailu Saakašviliu ir pažadėjau, kad visaip skatinsiu ES lyderius kelti šį klausimą.

V. Putinas tiesiog pratrūko pykčiu. Jis pareiškė, kad Gruzija vykdo prieš Rusiją provokacijas, ir ėmė grasinti, kad jo šalis niekam neleis savęs stumdyti ir duos tokį ryžtingą atkirtį, jog maža nepasirodys. Itin pavojingai nuskambėjo

V. Putino žodžiai, kad Maskva puikiai žino, kada ir kokie Gruzijos provokaciniai veiksmai gali baigtis kraujo praliejimu.

ES vadovams tai buvo tarsi šaltas dušas. Visi nuščiuvo. Netrukus po V. Putino kalbos vakarienė baigėsi, kartu – ir Europos Vadovų Tarybos posėdis.

Beje, politika dvelkė net tai, kaip buvome susodinti prie didžiulio keturkampio stalo per posėdžius ir ypač per vakarienę. Dieną aš sėdėjau pačiame centre, šalia J. M. Barroso, priešais pirmininkaujantį Suomijos ministrą pirmininką Matti Vanhaneną, o per vakarienę organizatoriai mane pasodino toje pat stalo pusėje, kur ir V. Putiną, bet pačiame jo gale, matyt, kad būčiau kuo toliau nuo Rusijos prezidento...

2006 metų spalio 23 diena, Budapeštas. Esu pakviestas į Vengrijos sukilimo prieš sovietus 50-ąsias metines. Prie Vengrijos parlamento rūmų buvo surengtos įspūdingos iškilmės, kurių nesutrikdė net tuo metu netoliese vykusios prieš vyriausybės socialinę politiką nukreiptos riaušės.

Tuo tarpu Lietuvoje visą šį mėnesį nerimsta aistros dėl Valstybės saugumo departamento. Konservatoriai šį skandalą mėgina paversti politiniu spektakliu. Visas dėmesys nukreiptas į VSD, o svarbūs įstatymai Seime nejuda iš vietos. Labai stengiamasi ir mane įpainioti į šias intrigas. Atsiribojau. Pareiškiau, kad Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetas tiria padėtį, sulauksime išvadų, tuomet ir spręsime.

2006 metų spalio 28 diena, Vilnius. Artėjančio mano 80-ojo gimtadienio proga Alma „Stiklių“ restorane surengė vakarienę, į kurią kvietėme tik bičiulius. O jų ne tiek mažai – susirinko per 90 žmonių. Malonus, jaukus vakaras, gausybė jaudinančių prisiminimų...

2006 metų spalio 30 diena, Vilnius. Atnaujinome keliones į Lietuvos rajonus. Šį kartą dėmesys buvo nukreiptas į skurdo problemas. Aplankėme dvi skurstančias šeimas. Vaizdas – slegiantis. Bet liūdniausia, kad žmonės, bent jau aplankyti, patys nededa jokių pastangų ką nors keisti savo gyvenime. Ne paslaptis – didžiausia problema alkoholizmas.

2006 metų lapkričio 1 diena, Vilnius. Oras atšalo. Prapliupo monotoniškas lietus. Jau šiandien, Visų Šventųjų dieną, daug kas lanko artimųjų kapus. Mes vyksime į kapines rytoj, per Vėlines. Pirmiausia padėsime gėlių prie J. Basanavičiaus ir M. K. Čiurlionio kapų Rasų kapinėse, iš ten vyksime į Antakalnį,

aplankysime mūsų draugo V. Kavolio bei monsinjoro K. Vasiliausko kapus ir galiausiai – į Karveliškes prie mielojo Č. Kudabos kapo. Vis daugiau mums artimų žmonių – jau anapus...

2006 metų lapkričio 3 diena, Vilnius. Šiandien man sukako 80 metų. Nesijaučiu susenęs, kitoks nei prieš dešimtmetį. Turiu būti dėkingas Dievui, davusiam sveikatos. Tai leidžia man būti aktyviam, skirti visas jėgas darbui.

Iš ryto Baltojoje salėje susirinkusiems manęs pasveikinti Prezidentūros darbuotojams pasakiau: „Joks nuopelnas pragyventi 80 metų, visa esmė – kaip juos nugyvenai. Jubiliejus – puiki proga stabtelėti ir pažvelgti į nueitą kelią. Mano gyvenime buvo visko – laimės, džiaugsmo akimirkų, neaplenkė ir liūdesys, skausmas, netektys. Tačiau svarbiausia, kad mąstydamas, ką nuveikiau per gyvenimą, regiu pasiekimų, kuriais galiu drąsiai didžiuotis. Nevardysiu savo darbų. Ką nuveikiau būdamas prezidentas, įvertins istorija. Tik pasakysiu, kad gyvenau ir dirbau laikydamasis moralinių vertybių, gerbdamas kiekvieną žmogų, jo teisę turėti savo įsitikinimus. Todėl šiandien galiu ramia sąžine žvelgti jums ir visiems Lietuvos žmonėms į akis.“

Prezidento Valdo Adamkaus 80-mečio šventė Prezidentūros Baltojoje salėje. Vilnius, 2006 m. lapkričio 3 d.

Šiandien visą dieną plaukė sveikinimai – artimųjų, draugų, oficialių asmenų, užsienio politikų ir valstybių vadovų.

2006 metų lapkričio 5 diena, sekmadienis, Vilnius. Vakare, 20 valandą, į Vilnių atskrido Lenkijos prezidentas Lechas Kaczyńskis. Rytoj prie mūsų prisidės Estijos ir Latvijos prezidentai. Tai bus pirmasis Baltijos šalių ir Lenkijos aukščiausio lygio susitikimas, kurio tikslas – parengti regiono interesus atitinkančią politiką ir bendromis jėgomis jai atstovauti Europos Sąjungoje.

Su Lenkijos prezidentu susitikau „Stiklių" restorane. Vakarieniaudami aptarėme visų susitikimo partnerių pozicijas regioninės politikos klausimais, daug kalbėjomės apie energetiką ir santykius su Rusija. Dabar, kai lenkai perka „Mažeikių naftą", mums ypač svarbu laikytis vieningai.

2006 metų lapkričio 6 diena, Vilnius. Visą dieną pirmininkavau Baltijos šalių ir Lenkijos prezidentų konferencijai. Daugiausia kalbėjomės energetikos klausimais. Lenkijos prezidentas Lechas Kaczyńskis tvirtai pareiškė, kad lenkų bendrovės įsipareigojimas pirkti „Mažeikių naftą" jokiomis aplinkybėmis nebus atšauktas.

Lenkijos ir Baltijos šalių prezidentų konferencija. Vilnius, 2006 m. lapkričio 6 d.

Pirmą kartą susitikau su naujuoju Estijos prezidentu Toomu Hendriku Ilvesu. Teko girdėti, esą jis pareiškęs, kad jo šalis orientuosis į Suomiją, o lietuviai ir latviai tegul draugauja su lenkais. Todėl pirmininkaudamas sąmoningai vis pabrėždavau Baltijos šalių vienybės svarbą ir raginau Lenkiją prisidėti prie mūsų stiprinant regioninę politiką. Pasitaikius progai, pasiteiravau T. H. Ilveso, ką jis mano apie Estijos, Latvijos ir Lietuvos bendros politikos ateitį. Jis man garantavo, kad visiškai pritaria mano požiūriui į Baltijos šalių regioninę politiką.

Konferencijos dalyviai neprisiėmė konkrečių įsipareigojimų dėl naujos atominės elektrinės Ignalinoje statybos. Tai Lietuvos projektas, bet visi prezidentai pritarė statybos idėjai.

2006 metų lapkričio 7 diena, Bernas. Išvykau valstybinio vizito į Šveicariją. Tai pirmasis toks vizitas į šią šalį nepriklausomybę atkūrusios Lietuvos istorijoje. Kelionė sutampa su dviem sukaktimis – prieš 85 metus buvo užmegzti mūsų diplomatiniai santykiai, o prieš 15 metų (1991-ųjų lapkričio 5-ąją) jie buvo atkurti.

Su dabartiniu Šveicarijos prezidentu Moritzu Leuenbergeriu susipažinau dar 2001 metais Vilniuje, kai jis buvo atvykęs vizito. Dabar atnaujinome pažintį. Visą

Besigrožint Šveicarijos gamta su šios šalies prezidentu Moritzu Leuenbergeriu.

dieną susitikinėjau su Šveicarijos vyriausybės nariais, kalbėjomės, kaip pritraukti kapitalo į Lietuvą, pagyvinti finansinių institucijų bendradarbiavimą su mūsų šalimi. Turint galvoje šveicarų bankų pajėgumą, jų veikla Lietuvoje dar labai menka.

Susitikau ir su Šveicarijos lietuvių bendruomene. Jų čia gyvena apie 500, o susirinko apie 150. Atėjo daug studijuojančio jaunimo. Visi labai domisi Lietuvos gyvenimu, neatitrūkę nuo tėvynės, per porą bendravimo valandų sulaukiau daug klausimų.

2006 metų lapkričio 8 diena, Luganas. Išvykome į Luganą. Tai miestas Alpių kalnuose. Šveicarai nutarė, kad dėl nepalankių oro sąlygų bus saugiau nusileisti Milane, o iš ten automobiliais vykti į Luganą.

Mano viešnagės proga Lugane duris atvėrė Lietuvos garbės konsulatas. Garbės konsulu tapo Gintas Bertašius, energingas ir sėkmingai dirbantis vietos verslininkas. Į iškilmes susirinko daug šiame mieste reziduojančių diplomatų. Dar laukė priėmimas Lugano rotušėje, susitikimas su Tičino kantono vadovais.

2006 metų lapkričio 9 diena, Vilnius. Prieš Didžiosios Britanijos karalienės Elizabeth II vizitą buvo paremontuotos kai kurios Prezidentūros patalpos. Tuo užsiėmė kanceliarija, aš niekuomet į tokius reikalus nesikišu, nes tai kanclerio darbas.

Dar prieš vizitą, o ypač jam pasibaigus imta viešai diskutuoti apie šių remonto darbų išlaidas. Paprašiau Boženos pasidomėti, nes ir man pasirodė, kad išleista neįtikėtinai daug, matant, kas padaryta, o tai jau kvepia nesąžiningumu. Prezidentūros kanceliarijos veiklą ėmė tikrinti Valstybės kontrolė, o mes dar pasamdėme privačią audito bendrovę.

Vakar lankydamasis Šveicarijoje išgirdau žinią: Prezidentūros kancleris išplatino spaudai pareiškimą, kad jis tapo Boženos ir mano žmonos Almos auka, nes neva jos nurodinėjo, ką pirkti, kaip viską tvarkyti! Net ir su įtarimų keliančiomis „Ida Basar“ restorano sąskaitomis už karalienės vakarienę jis nieko bendro neturįs!

Bulvarinei žiniasklaidai, kaip antai „Respublikos“ laikraščiui, tik to ir tereikėjo. Puslapiai sumirgėjo visokiomis fantastinėmis istorijomis. Oficialiai teko pareikšti, kad po kanclerio pareiškimo nėra galimybių toliau su juo dirbti.

2006 metų lapkričio 10 diena, Vilnius. Ryte susitikau su NATO generaliniu sekretoriumi Jaapu de Hoopu Schefferiu. Tai jau ketvirtasis mūsų susitikimas. Svarbiausios pokalbio temos – Baltijos šalių oro erdvės patruliavimo užtikrini-

mas po 2015 metų, kitą mėnesį įvyksiančio NATO viršūnių susitikimo dienotvarkė, aiškios bendradarbiavimo su Rusija strategijos parengimas, tolesnė Aljanso plėtra. Pabrėžiau, kad ypač svarbu pasiųsti aiškius narystės perspektyvos signalus Ukrainai ir Gruzijai. Aptarėme ir Lietuvos įnašą tarptautinėse misijose Afganistane bei Kosove.

Kolonų salėje susitikau su savivaldybių merais. Kalbėjomės apie tiesioginius merų rinkimus. Seniai svarstoma, kad reikėtų juos įvesti, bet nieko realiai nedaroma. Merai prašė, kad Prezidentūra parengtų atitinkamas įstatymo pataisas ir pateiktų Seimui, esą kitaip sumanymas nepajudės iš mirties taško.

PASTABOS PARAŠTĖSE

Niekas nepasikeitė ir po kelerių metų, nors raginau Seimą pritarti tiesioginiams merų rinkimams ir net teikėme siūlymų, kokias įstatymų pataisas reikėtų priimti. Tačiau mūsų pastangos buvo bergždžios. Prezidento galių nepakako partijų pasipriešinimui įveikti – jos sabotavo šią idėją, sąmoningai delsdamos priimti tiesioginius merų rinkimus įteisinančias normas, nors merai taip renkami daugybėje demokratinių šalių.

Pavakare išvažiavau į Kauną, kur prof. Egidijaus Aleksandravičiaus vadovaujamas Išeivijos institutas surengė Stasio Barzduko 100-ųjų gimimo metinių minėjimą. Sutikau atvykti ir pagerbti savo gimnazijos mokytojo atminimą. Prisiminiau šį taurų žmogų ne tik jo buvusio auklėtinio akimis, bet ir iš laikų, kai jis buvo vienas JAV lietuvių bendruomenės organizatorių. Į minėjimą atvyko S. Barzduko sūnus Arvydas su žmona, dar mačiau sėdint salėje daugiau svečių iš JAV, deja, negalėjau asmeniškai pabendrauti, nes reikėjo skubėti atgal į Vilnių.

Prezidentūroje manęs laukė diplomatinis korpusas, pasirodo, parengęs man malonią staigmeną. Pasveikinti manęs jubiliejaus proga susirinko pilnutėlė Baltoji salė diplomatų. Jie ne tik įteikė man specialų diplomatinio korpuso medalį, bet dar ir originalią dovaną – surengė Donato Katkaus vadovaujamo Šv. Kristoforo orkestro koncertą. Skambėjo nuotaikinga įvairių šalių kompozitorių muzika. Renginys buvo labai privatus, apie jį nieko nežinojo žiniasklaida.

2006 metų lapkričio 14 diena, Kijevas. Lydimas 78 žmonių delegacijos trims dienoms išvykau į Ukrainą. Jau ne kartą lankiausi šioje šalyje, bet tai

pirmas valstybinis mano vizitas ir vyksta jis, kai Ukraina išgyvena Rusijos kurstomą politinę krizę.

Ilgai akis į akį kalbėjausi su prezidentu Viktoru Juščenka. Jis buvo atviras: įtampa jo šalyje auga ir ją visaip skatina Maskva.

Vėliau, darydamas pareiškimą spaudai, pabrėžiau, kad Lietuva rėmė ir rems Ukrainos pastangas įstoti į NATO.

Darbo pietų susitikau su ministru pirmininku Viktoru Janukovyčiumi. Prieš keletą savaičių Briuselyje jis pareiškė, kad Ukraina nepasirengusi stoti į NATO. Tai plačiai nuskambėjo Vakarų pasaulyje. Tačiau per mūsų pokalbį V. Janukovyčius kalbėjo, kad Ukrainai labai svarbu integruotis į Vakarų aljansus. Tiesiai paklausiau, kaip tokias mintis suderinti su pareiškimu Briuselyje. Išgirdau atsakymą, kad jis buvo neteisingai suprastas. Tuomet pasakiau, kad net ir aš, Ukrainos kaimynas, jo nesupratau, ir patariau aiškiau išdėstyti savo vyriausybės poziciją dėl narystės Šiaurės Aljanse. V. Janukovyčius ėmė teisintis, kad ukrainiečiai nesupranta NATO tikslų ir todėl nepritaria stojimui į šią organizaciją, bet jis pats nėra narystės priešininkas. Paraginau aiškinti žmonėms Šiaurės Aljanso naudą ir atvirai išsakyti savo poziciją.

Susitikimas su Ukrainos ministru pirmininku Viktoru Janukovyčiumi. Kijevas, 2006 m. lapkričio 14 d.

Nustebau, kai V. Janukovyčius pareiškė remiąs prezidentą V. Juščenką ir norįs, jog jis vadovautų Ukrainai iki savo kadencijos pabaigos. Mat visiems gerai žinoma, kad jie – politiniai priešininkai ir V. Janukovyčius visaip stengiasi pakirsti V. Juščenkos politines pozicijas.

Kalbėjomės kietai, be užuolankų, bet kartu atvirai, o atsisveikinome net nuoširdžiai ir draugiškai, nors per Oranžinę revoliuciją aš rėmiau V. Juščenką. Vėliau darbo pietų susitikime dalyvavę ukrainiečiai prasitarė, kad tokio pokalbio su V. Janukovyčiumi jiems dar nebuvo tekę girdėti.

Po apsilankymo Ukrainos parlamente ir pokalbio su jo pirmininku Oleksandru Morozu susitikau su buvusia artimiausia V. Juščenkos bendražyge, o dabar mirtina jo priešininke, po Oranžinės revoliucijos premjero pareigas ėjusia Julija Tymošenko. Kaip vėliau išgirdau, Ukrainos prezidento protokolo tarnyba visaip mėgino sužlugdyti šį susitikimą, bet J. Tymošenko sugebėjo prasiveržti pro visas kliūtis ir atvykti į man skirtą rezidenciją. Kalbėjomės 20 minučių. Žiniasklaidai tai buvo gardus kąsnis.

Pirmiausia prisiminėme mūsų susitikimą Oranžinės revoliucijos dienomis. Netrukus J. Tymošenko mane apstulbino pareikšdama, kad remia prezidentą V. Juščenką ir norinti dirbti drauge su juo. Net nežinai, ką manyti.

Ilgiau kalbėtis su J. Tymošenko negalėjau, nes reikėjo skubėti į Ukrainos prekybos ir pramonės rūmų surengtą verslo forumą, kurio dalyviams turėjau sakyti kalbą. Atvyko ir prezidentas V. Juščenka.

Vakare – oficiali vakarienė Ukrainos prezidento rezidencijoje Marijos rūmuose ir koncertas.

PASTABOS PARAŠTĖSE

Padėtis Ukrainoje dabar gerokai pasikeitusi. Valdžią šioje šalyje į savo rankas tvirtai perėmė prezidento rinkimus laimėjęs Viktoras Janukovyčius, o jo oponentė Julija Tymošenko tampoma po teismus. Ukraina liovėsi tvirtai siekti narystės NATO ir lyg mėgina laviruoti tarp Rusijos ir Vakarų. Susidaro įspūdis, kad Kijevas blaškosi, nerasdamas aiškios užsienio politikos krypties. Sunku nuspėti, kaip susiklostys šios su Lietuva senais istoriniais saitais susietos šalies likimas. Gal Kijevas dar grįš į vakarietiškos politikos kelią, bet, aišku, Ukrainos narystė NATO ir Europos Sąjungoje įmanoma jau tik tolimoje ateityje.

Akivaizdu, kad V. Janukovyčius galėjo švęsti pergalę ir nustumti nuo valdžios V. Juščenką ir J. Tymošenko todėl, kad šie lyderiai, užuot laikęsi bendro

fronto, ėmė aršiausiai kovoti vienas su kitu. Ne kartą bendravau su svarbiausiais Oranžinės revoliucijos politikais, bet iki šiol negaliu suprasti, kokios tikrosios jų nesantaikos ir politinių kelių išsiskyrimo priežastys. Aišku, dirbti kartu jiems labai kliudė asmeninės ambicijos. Mano požiūriu, gal lankstumo ir noro ieškoti kompromisų ypač stokojo J. Tymošenko. Man, nuoširdžiai mėginusiam talkinti Ukrainai, tokia įvykių raida – vienas didžiausių politinių nusivylimų. Ne tik aš taip manau. Jaučiasi apvilti ir Europos Komisijos bei daugelio ES šalių vadovai, nes Ukrainos politinis klaidžiojimas žalingas ir visai Vakarų bendrijai.

J. Tymošenko politinės pozicijos labai susilpnėjusios, o V. Juščenka iš viso mažai pastebimas dabartinės Ukrainos politiniame gyvenime. Vis dėlto dar būtų anksti nurašyti šiuos politikus į Oranžinės revoliucijos nuostolius. Jie turi savo partijas, nemažai rėmėjų, stiprius politinius štabus ir, palankiai susiklosčius aplinkybėms, dar gali sugrįžti į valdžią. Tačiau pirmiausia jiems reikėtų liautis kariavus tarpusavyje.

Jau ir neidamas prezidento pareigų buvau nuvykęs į Ukrainą skaityti paskaitos Kijevo universitete. Ta proga susitikau ir su baigusiu kadenciją prezidentu V. Juščenka, ir su J. Tymošenko. Abu Oranžinės revoliucijos lyderiai vienu balsu tvirtino, kad politinė padėtis Ukrainoje pasikeis ir jie dar įgyvendins savo siekius atvesti šalį į NATO ir ES. Tik nepajutau jų ryžto suvienyti jėgas.

2006 metų lapkričio 15 diena, Kijevas. Iš ryto – darbo pusryčiai su verslo atstovais, 10 valandą – susitikimas Kijevo Taraso Ševčenkos universitete, kalba studentams. Į klausimus atsakinėjau beveik valandą. Labiausiai studentus ir dėstytojus domino, kokią naudą Lietuva gavo įstojusi į Europos Sąjungą.

Vidurdienį išskridome į Volynės sritį, iš Rovno oro uosto automobiliu nuvykome į Lucką. Tai Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės miestas, čia yra Gedimino sūnaus Liubarto pastatyta pilis, primenanti Trakų pilį. Kaip teigė istorikas Alfredas Bumblauskas, aš buvau antrasis Lietuvos vadovas po Vytauto Didžiojo apsilankęs Lucke.

2006 metų lapkričio 16 diena, Doneckas. Šiandien lankomės Donecke. Miestas švarus, bet architektūra – nyki, daugiausia sovietinė. Mus apgyvendino neseniai statytame moderniame, Vakarų standartus atitinkančiame viešbutyje. Susitikau su miesto vadovais, Donecko M. Tugan-Baranovskio universitete man buvo suteiktas garbės daktaro vardas. Atidariau Lietuvos garbės konsulatą, dalyvavau verslo forume.

Valstybinis vizitas Ukrainoje.

2006 metų lapkričio 20 diena, Vilnius. Dienai baigiantis priėmiau Lietuvos ambasadorių Ispanijoje Mečį Laurinkų. Bet kalbėjomės ne apie tarptautinius santykius, o apie padėtį Valstybės saugumo departamente. Jis ilgai vadovavo VSD, puikiai pažįsta šios įstaigos „virtuvę“.

2006 metų lapkričio 21 diena, Vilnius. Seniai domiuosi istorijos dėstymu ir patriotiniu auklėjimu vidurinėse mokyklose. Kazlų Rūdoje vyksta istorijos mokytojų forumas, tad nutarėme ten nuvykti.

Pirmiausia apsilankiau Garliavos Juozo Lukšos gimnazijoje. Čia įsikūręs puikiai dirbantis Rezistencijos studijų centras. Norėtųsi, kad ir kitose mokyklose būtų skiriama tiek dėmesio istorijai, pasipriešinimo laikotarpiui. Mokiniams kalbėjau apie patriotizmą, pareigas tėvynei ir jutau, kad mano žodžiai jiems skamba prasmingai.

Kazlų Rūdoje susitikau su trijų apskričių mokytojais. Iš vakaro peržvelgiau net šešis skirtingoms klasėms skirtus istorijos vadovėlius ir buvau priblokštas. Paviršutiniškai pažerti faktai. Kai kurie vadovėliai – padrikų žinių kratinys. Šalia Jono Basanavičiaus gali aptikti Leonido Brežnevo pavardę, užsimenant apie Steponą Kairį kažkodėl prisimintas ir Michailas Gorbačiovas. Pagalvojau, kad jei man būtų tekę mokytis iš tokių vadovėlių, vargu ar gimnazija būtų įkvėpusi mane atsidėti lietuvybei. Tai ir pasakiau pedagogams. Jie pritarė, kad reikia rimtai reformuoti istorijos dėstymą mokyklose.

Dalyvavau ir vienoje istorijos pamokoje. Maloniai nustebino ir mokytojos pedagoginiai sugebėjimai, ir mokinių žinių lygis. Matyt, patyrę, talentingi pedagogai gali puikiai perteikti istorijas žinias ir stokodami gerų istorijos vadovėlių.

2006 metų lapkričio 23 diena, Stambulas–Praha–Vilnius. Dalyvauju Pasaulio ekonomikos forume Stambule, kuris šįkart rengiamas dviejose vietose – antroji dalis vyks Šveicarijoje, Davose. Svarbiausia diskusijų tema – energetika. Lietuva jau kelerius metus nuo Rolando Pakso laikų nebuvo kviečiama į šį renginį. Dabar tenka susigrąžinti prarastas pozicijas. Savo kalboje pristačiau Lietuvos energetikos problemas ir galimybes, kalbėjau apie ES bendros energetinės politikos svarbą.

Susitikęs su tvirta ranka savo šalį valdančiu Turkijos ministru pirmininku Recepu Tayyipu Erdoğanu, aptariau energetinio saugumo problemas. Pašnekovo prašiau atkreipti dėmesį į sudėtingą Gruzijos padėtį – iškilusi grėsmė, kad Rusija žiemą gali nutraukti dujų ir naftos tiekimą ir pakirsti viso regiono politinį stabilumą.

Grįžtant nutiko nemalonus nesusipratimas Prahos oro uoste. Čekai sumanė mūsų visiškai nedidelei delegacijai surengti patikrą. Suprasčiau, jeigu įprasti saugumo reikalavimai mums būtų taikomi einant bendru keleivių srautu. Tačiau tikrinti vidurnaktį iš VIP salės išėjusią vyriausybinę delegaciją, lydimą apsaugos pareigūnų... Teko įteikti čekams notą.

2006 metų gruodžio 13 diena, Vilnius. Iš ryto išsikviečiau ministrą pirmininką Gediminą Kirkilą dar kartą aptarti 2007 metų biudžeto, kurį Seimas patvirtino gruodžio 7 dieną. Pirmiausia pasveikinau premjerą su šiuo politiniu Vyriausybės laimėjimu. Esant dabartiniam jėgų pasiskirstymui Seime, tai buvo labai nelengva. Tačiau vien priimti biudžetą maža. Pakartojau, ką buvau sakęs ir anksčiau: nėra kokybinių pokyčių asignavimų struktūroje, biudžeto lėšos nenukreipiamos siekti konkrečių rezultatų.

Kalbėjomės ir apie mokesčių mažinimą. Aš siūlau gyventojų pajamų mokestį mažinti iki 20 procentų ir nustatyti vadinamąsias „Sodros“ mokesčio lubas.

Priminiau premjerui ir amžinas biurokratijos bei korupcijos problemas. Įtampos tai nesukėlė. G. Kirkilas pritarė, kad kol šiuo požiūriu neįvyks persilaužimas, niekas esmingai Lietuvos gyvenime nepasikeis.

Vėliau susitikau su JAV lietuvių bendruomenės atstovais. Jie su Seimo specialiąja komisija svarsto, kokią išeitį, Konstituciniam Teismui iš esmės uždraudus dvigubą pilietybę, dar galima rasti. Žinau, kaip skaudžiai tai išgyvena JAV lietuviai. Prisimenu, kaip ir pats piktinausi 1990 metais Aukščiausiajai Tarybai sumanius nepripažinti per visus okupacijos dešimtmečius mūsų išsaugotos Lietuvos pilietybės. Tuomet sakiau: „Ne jie mums suteikė pilietybę, ne jie iš mūsų ją ir atims.“

Patikinau JAV lietuvių bendruomenės atstovus, kad gerai suprantu jų jausmus, ir pažadėjau padaryti viską, kas įmanoma. Neturime teisės lengvabūdiškai švaistytis ir taip negausios savo tautos žmonėmis. Tarsiuosi su konstitucinės teisės specialistais ir atitinkamai pataisysime įstatymus, gal net teks parengti Konstitucijos pataisas, bet, manau, dvigubos pilietybės problemą įmanoma išspręsti.

PASTABOS PARAŠTĖSE

Dvigubos pilietybės užsienio lietuviams problema neišspręsta iki šių dienų, nors ir buvo pateikta įvairių siūlymų, kaip tai būtų galima padaryti. Per Seimo ir prezidento rinkimų kampanijas politikai dalijo pažadus išeivijai, kad sutvarkys šį reikalą, bet realiai nieko nedarė. Suprantama, dėl to būta daug

nusivylimo, net ir man teko išgirsti priekaištų, kad nepakankamai stengiuosi padėti užsienio lietuviams, siekiantiems įgyti teisę į dvigubą pilietybę. Tačiau Konstitucinis Teismas aiškiai pasakė, kad tai įteisinantis įstatymas prieštarautų Konstitucijai. Ko gero, nėra kitos išeities, kaip referendumu keisti atitinkamą jos straipsnį, bet turbūt nedaug vilties, kad balsuoti ateitų, kaip reikalaujama, daugiau nei pusė balsavimo teisę turinčių žmonių. Gerbdami Konstituciją, turime susitaikyti, kad mūsų šalyje turėti dvigubą pilietybę gali būti leidžiama tik retos išimties atveju, nors mažėjant Lietuvos gyventojų skaičiui tokia nuostata tautai ir nėra naudinga.

2006 metų gruodžio 15 diena, Briuselis. Dalyvavau Europos Vadovų Tarybos posėdyje. Svarstyta tolesnė bendrijos plėtra. Deja, visiškai ignoruotos Rytų Europos šalys. Kritikavau ES pasirinkimą visą dėmesį skirti tik Balkanų regiono reikalams. Priminiau, kad 60 milijonų žmonių, gyvenančių teritorijoje nuo Baltarusijos iki Gruzijos, trokšta priklausyti laisvų, demokratinių šalių bendrijai. ES turi aiškiai pasakyti, kad jie laukiami ir jų lūkesčiai ateityje išsipildys.

2006 metų gruodžio 17 diena, Vilnius. Kauno Prezidentūroje paminėtos prezidento Kazio Griniaus gimimo 140-osios metinės. Kalbėtojai buvo trys – profesoriai Egidijus Aleksandravičius ir Antanas Kulakauskas bei aš. Prezidentūroje beveik netilpo visi norintieji prisiminti Kazį Grinių.

Man teko laimė daugelį metų asmeniškai bendrauti su prezidentu, mat su jo sūnumi buvome gimnazijos laikų draugai. Šis iškilus žmogus man buvo tolerancijos, demokratiškumo, pagarbos artimui, idealizmo ir meilės savo kraštui pavyzdys.

2006 metų gruodžio 20 diena, Vilnius. Sukviečiau teisėsaugos ir kitų institucijų atstovus aptarti korupcijos pavojų vykdant žemės reformą. Griežtai nurodžiau nedelsiant atsižvelgti į žmonių pasipiktinimą ir taisyti padėtį. Pasakiau, kad asmeniškai kontroliuosiu, kas yra daroma. Įpareigojau pareigūnus baigti žemės reformą, kaip ir buvo planuota, iki kitų metų gruodžio 31 dienos.

2006 metų gruodžio 21 diena, Vilnius. Iš ryto priėmiau Valstybės saugumo departamento generalinį direktorių Arvydą Pocių ir po pokalbio priėmiau jo atsistatydinimo pareiškimą. Netrukus surengėme spaudos konferenciją ir išdėsčiau, kaip vertinu padėtį VSD ir politikierių sukeltą mėnesių mėnesius kurstomą skandalą.

PASTABOS PARAŠTĖSE

Esu įsitikinęs, kad dirbtinai išpūstas vadinamasis VSD skandalas, o iš tikrųjų – Seimo politikų priekabiavimas ilgam sutrikdė šios valstybei labai svarbios institucijos darbą, gerokai pakenkė jos autoritetui, net turėjo neigiamą tarptautinį atgarsį. Galima sakyti, kad ir prabėgus keleriems metams, kai rašau šias pastabas, padaryta žala šalies saugumui tebejaučiama, visuomenės pasitikėjimas VSD neatkurtas, nors spėjo pasikeisti ir Seimas, ir Vyriausybė, ir prezidentas. Tokią kainą Lietuvai tenka mokėti už kai kurių politinių jėgų nešvarius žaidimus ir grupelės politikierių asmenines ambicijas. Vieni, matyt, siekė įgyti didesnę įtaką VSD, turėti galimybę panaudoti partiniams interesams operatyvinę informaciją, kiti gal norėjo tiesiog atkeršyti šios institucijos vadovams. Ypač stengėsi Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetas – sistemingai puolė VSD, reikalaudamas pateikti 12 operatyvinių pažymų, nors tai daryti draudžia įstatymas.

Man, prezidentui, turėjusiam teisę susipažinti su įslaptinta informacija, buvo parodytos tos sveiku protu sunkiai suvokiamas politines aistras kėlusios pažymos. Nieko sensacingo ten neaptikau – prirašyta visokių prielaidų, gandų, spėlionių, bet absoliučiai nepagrindžiant faktais, įrodymais, todėl joks teisminis tyrimas nebūtų įmanomas. Net nesiėmiau visko, kas ten surašyta, skaityti iki pabaigos – buvo gaila laiko. Grąžinau pažymas VSD vadovams ir pasiūliau kreiptis į teismą, kad leistų jas viešinti. Nežinau, kodėl iki šiol tai nepadaryta, jei partijos mano, kad tautai reikia žinoti, kas ten rašoma.

2006 metų gruodžio 24 diena, Kūčių vakaras, Vilnius. Pirmą kartą Kūčias sutinkame vieni du su Alma. Nėra net mūsų šeimininkės. Būtų visiškai jauku švęsti ir mums dviem, bet lyg tyčia Alma sirguliuoja – bronchitas, balso stygų uždegimas. Gydytojai draudžia jai išeiti iš namų. Į Bernelių mišias Arkikatedroje vyksiu vienas. Gerai, kad dar spėjome Lietuvos žmonių sveikinimą Kalėdų proga įrašyti pirmiau, nei Alma sunegalavo.

Už lango Kalėdų nejusti. Sniego nėra, kur ne kur net matyti žaliuojančios žolės lopinėliai. Viename televizijos reportaže mačiau, kad Dzūkijos miškuose grybaujama, randama voveraičių. Esą Kūčių stalui žmonės pasirinks šviežių grybų. Atrodo, susipainiojo metų laikai...

Painiava ne tik gamtoje, bet ir galvose. Prisėdęs šį vakarą prie dienoraščio

pamačiau, kiek mažai įrašų po vizito į Stambulą, nors prabėgo mėnuo. Ir nesakytum, kad buvo mažai įvykių. Greičiau priešingai, bet dažnai ranka nekildavo rašyti apie tai, kas vyksta šalyje, nes kažkaip nesinorėjo išlieti ant popieriaus savo jausmų.

Šį mėnesį Lietuvoje kunkuliavo partinės aistros dėl VSD, Seimas skendo skandalo „tyrime“ ir, atrodo, nieko daugiau neveikė. Slegia nesiliaujantis senų politinių sąskaitų suvedinėjimas, galbūt kai kam tai būdas paslėpti savas nuodėmes.

Žinoma, VSD reikia reformuoti, ankstesnis vadovas Arvydas Pocius jau buvo nepajėgus to padaryti. Tačiau reformuoti nereiškia griauti, o tai vyksta. Net mūsų sąjungininkai, labai gerai vertinę Lietuvos saugumo tarnybos profesionalumą, dabar yra sunerimę. Savo rankomis griauname tai, ką sukūrėme, Maskvai ir jos vietiniams talkininkams iš džiaugsmo trinant rankas.

Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetas savo darbo neatliko ir tik suskaldė visuomenę. Visokie rašeivos ir tariami „analitikai“ per radiją ir spaudą begėdiškai manipuliavo žmonių jausmais. Susidarė neįtikėtinos sąjungos: griaudami VSD, konservatoriai susidėjo su paksistais ir Viktoro Uspaskicho darbiečiais!!! Man sunkiausia suprasti Andrių Kubilių – nejau valdžios troškimas užtemdė sveiką protą? O apie ponią Rasą Juknevičienę nė nekalbu – ši, atrodo, visiškai prarado ir garbę, ir sąžinę.

Negana to, šiomis dienomis Seimas priėmė dar ir niekam tikusias, net pavojingas Policijos įstatymo pataisas. Viešai pareiškiau, kad vetuosiu, nes galime netekti daugybės profesionaliai ir sąžiningai dirbančių pareigūnų.

O ko vertas Seimo Užsienio reikalų komiteto sprendimas nepritarti Antano Valionio skyrimui ambasadoriumi į Argentiną? Vėl sukliudė jam klijuojama „rezervisto“ etiketė. Neseniai visa Lietuva ir net patys konservatoriai vadino jį vienu geriausių, jei ne pačiu geriausiu, užsienio reikalų ministrų per atkurtos nepriklausomybės metus. Taip ir norisi paklausti: „Ponai seimūnai, ar tik jūsų neištiko proto užtemimas?“ Apie sąžinę net nėra ko kalbėti. Vien dėl partinių ambicijų ir savanaudiškų interesų kai kurie „superpatriotai“ drabsto žmogų purvu. Geriau pasižiūrėtų į veidrodį. Norisi atsiprašyti A. Valionio už tokį gėdos jausmą praradusių žmonių elgesį.

Šiandien Kūčių vakaras, norisi visiems linkėti ramybės, bet tenka melsti: „Viešpatie, apšviesk politikams protus, neleisk egoizmui įsiviešpatauti jų sielose.“

Matau, kad tautoje daug gėrio, bet kažkodėl niekas apie tai nekalba, nerašo. Ieškoma tik blogio, kapstomasi purve. Ir tuomet dar klausiama: kodėl tiek daug žmonių emigruoja iš Lietuvos? Ko stebėtis, kai viešojoje erdvėje įsivyrauja panieka žmogui, nepakantumas, nepagarba kitokioms mintims, pažiūroms?

Slogios mintys Kūčių vakarą verčia dar skaudžiau išgyventi netektis. Staiga vienas po kito savo žemišką kelionę baigė man artimi žmonės: dr. Jonas Valaitis, dr. Jonas Adomavičius ir brangus mūsų šeimos bičiulis Anatolijus Milūnas. Visi trys bus laidojami Čikagoje gruodžio 27-ąją...

Jų įnašas į lietuvišką veiklą niekuomet nebus pamirštas. Su jais dirbau ne vieną dieną. Sunku šiandien rašyti jiems nekrologą. Tik tariu: „Sudie..."

2006 metų gruodžio 25 diena, Vilnius. Tylios ramios šventės. Almos sveikata gerėja. Skaitome, klausomės muzikos...

2006 metų gruodžio 31 diena, Vilnius. Baigėsi metai. Vis niekaip neateina žiema. Kur turi baltuoti sniegas, žaliuoja žolė. Politinis gyvenimas pagaliau irgi aprimo.

Paskelbti Metų žmogaus rinkimų rezultatai. „Lietuvos rytas" 2006-ųjų žmogumi paskelbė mane, „Kauno diena" tai daro jau penktą kartą iš eilės.

Tačiau tai mažai džiugina. Paskutinėje šįmet spaudos konferencijoje klausiamas žurnalistų, kaip vertinu praėjusius metus, atsakiau, kad jie patys juos jau įvertino savo rašiniais, o aš, pritardamas jų žodžiams, galiu tik pridurti: tegul geriau kitąmet 2006-ųjų aistros ir pykčiai nutyla.

2007-ieji

2007 metų sausio 1 diena, Vilnius. Naujųjų metų sutiktuvių vakarą pradėjome Operos ir baleto teatre. Žiūrėjome Piotro Čaikovskio baletą „Gulbių ežeras“. Labai tinka naujametei nuotaikai, buvome sužavėti. Džiugino ir žiūrovų gausa. Salė – pilnutėlė, dalis žmonių baletą žiūrėjo net stovėdami.

Po spektaklio nuvykome į „Stiklius“. Prie stalo su mumis 2007-uosius sutiko premjeras Gediminas Kirkilas su žmona Liudmila ir Operos ir baleto teatro vadovas Gintautas Kėvišas su žmona.

2007 metų sausio 3 diena, Vilnius. Susipažinau su Specialiųjų tyrimų tarnybos ir Valstybės saugumo departamento vadovų Povilo Malakausko ir Arvydo Pociaus man pateiktu Ūkio ministerijos sekretoriaus Aniceto Ignoto veiklos tyrimo protokolu. Stvėriausi už galvos. Akis bado jo neskaidrūs, net aiškiai korupciniai ryšiai su „Rubicon“ bendrove nuo 2003 metų. A. Ignotui esą buvo mokamas nuolatinis atlygis. STT turi duomenų, kad nuo 2003-iųjų birželio „Rubicon“ vadovas Andrius Janukonis A. Ignotui kas mėnesį mokėjo po 10 tūkstančių litų, o tų pačių metų sausio 23-iąją neva išmokėjo net 100 tūkstančių litų. Ko gero, buvo įveltas ir ūkio ministras Vytas Navickas. Daryta įtaka „Lietuvos energijos“ sprendimams. Matyt, atsidėkojant A. Ignoto dukrai Aušrai perduota bendrovės „Vėjų spektras“ 300 tūkstančių litų vertės akcijų. Nustatyta, kad A. Ignotas savo ir žmonos vardu atidarė sąskaitą Latvijos banke „Unibank“, į kurią pervesta pusė milijono litų.

Perskaitęs šį protokolą, nedelsdamas paskambinau ministrui pirmininkui Gediminui Kirkilui ir pasakiau, kad siunčiu kurjerį perduoti jam šios medžiagos. Pareiškiau, jog norėsiu su juo susitikti, nes turime tučtuojau reaguoti į specialiųjų tarnybų atskleistus faktus. Be to, pranešiau premjerui girdėjęs, kad A. Ignotas mėgina kenkti mūsų susitarimams su lenkais tiesti elektros tiltą į Lenkiją.

Štai tau ir naujųjų metų pradžia!

2007 metų sausio 4 diena, Vilnius. Didžiąją dienos dalį praleidau Kaune. Rotušėje man buvo įteiktos miesto garbės piliečio regalijos, nors kai sužinojau, kad rengiamasi skirti man tokį apdovanojimą, prašiau mero Arvydo Garbaravičiaus perduoti savivaldybės tarybai mano prašymą nesvarstyti šio klausimo. Nepaklausė, o atsisakydamas suteiktos garbės būčiau parodęs nepagarbą kauniečiams.

Nudžiugau, kad ceremonija buvo skoninga, be pompastikos, trumpa, su muzikine dalimi.

Prieš šias iškilmes padėjau gėlių prie Nežinomo kareivio kapo ir apžiūrėjau Vytauto Didžiojo karo muziejų. Buvau priblokštas. Seniai miesto valdžiai priekaištauju, kad muziejaus rūmai apleisti. Bet nemaniau, jog iš vidaus pastatas atrodo dar liūdniau nei iš išorės. Didžiosios salės vaizdas tiesiog tragiškas, sienos sutrūkinėjusios, stogas leidžia vandenį.

Mane lydėjusiems miesto valdžios atstovams ir krašto apsaugos ministrui Juozui Olekui (jo vadovaujama ministerija nuo šių metų administruoja muziejų) pasakiau, kad gėda taip apleisti šį tautos ir valstybingumo simbolį. J. Olekas garantavo, kad pinigai remontui jau skirti, darbai netrukus prasidės ir iki 2009-ųjų Karo muziejus vėl švytės. Duok Dieve! Netikusi ir administravimo sistema. Už Karo muziejų atsakingos Krašto apsaugos bei Kultūros ministerijos ir dar Kauno savivaldybė, o kai trys auklės, vaikas – be galvos.

2007 metų sausio 6 diena, Vilnius. Alma išskrido į Čikagą. Pagal mūsų planą aš turėčiau prisidėti po 7 dienų ir drauge tris savaites atostogautume mūsų tradicinėje vietoje – Meksikoje, Ikstapoje. Gal pavyks. Bet nerimsta politinės aistros dėl VSD generalinio direktoriaus skyrimo. Jas dar pakaitino Vytautas Landsbergis, per televiziją pareiškęs, kad šiemet bus bandoma menkinti Prezidento institucijos autoritetą. Tik nepasakė, kas menkins. Galima pamanyti, kad aš pats to imsiuos ir tai siejama su naujo VSD vadovo skyrimu. Nerimauju, kad mano atostogomis gali būti pasinaudota kaip pretekstu kaltinti mane nesirūpinant valstybės reikalais, nors visus metus neatostogavau nė vienos dienos. Mat įsiplieskė vasario 25-ąją įvyksiančių savivaldos rinkimų kampanija, o kiek čia truks, kai užvirs ir kova dėl svarbiausio prizo – Seimo!

2007 metų sausio 9 diena, Vilnius. Konservatoriai ir pirmiausia Andrius Kubilius viešai mane spaudžia, kad skirčiau naują Valstybės saugumo departamento vadovą. Esu kaltinamas, jog prisidedu prie kai kurių politikų mėginimų nuslėpti tiesą apie VSD nuo Seimo ir visuomenės ir todėl delsiu skirti šios institucijos vairą ryžtingai į savo rankas galintį perimti generalinį direktorių.

Nutariau, kad metas padaryti galą tokiam bjauriam politikavimui. Susitiksiu su VSD padalinių vadovais, pareigūnais, pareikšiu jiems tvirtą paramą atliekant savo pareigas ir pareikalausiu, kad Seimas panaikintų slaptumo žymą dokumentams, kuriais remdamasis padarė kritines išvadas apie saugumo darbą. Tegul visuomenė įsitikina savo akimis, ką tokio „baisaus“ sužinojo parlamentinio

tyrimo komisija. Tik taip galima sustabdyti tolesnį VSD griovimą, kurį tęsia konservatoriai.

Sutariau, kad šiandien vakare pas mane į namus atvažiuos Specialiųjų tyrimų tarnybos vadovas Povilas Malakauskas ir aptarsime padėtį VSD.

Šiandien susitikau ir su keturiais kandidatais į Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininko postą. Tai taip pat labai jautri, politinę įtampą kelianti tema, nes įvairios grupuotės mėgina prastumti savus kandidatus, o ypač nedžentelmeniškai elgiasi AT pirmininkas Vytautas Greičius.

Pastarosiomis dienomis nutrūko Rusijos naftos tiekimas Lenkijai ir Vokietijai per Baltarusiją. Pavakare paskambinau prezidentui Lechui Kaczyńskiui. Sutarėme, kad poryt atskrisiu į jo vasaros rezidenciją Juratoje aptarti padėties ir vakare grįšiu namo.

P. S. Septintą vakaro pas mane atvažiavo P. Malakauskas. Kalbėjomės keturias valandas. Jis papasakojo, kad kai kurie Seimo nariai mėgina daryti įtaką STT darbuotojams, tiriantiems korupcijos bylas.

Nemažai kalbėjomės ir apie VSD. P. Malakauskas man visiškai pritarė, kad jau išsisėmusį skandalą politikieriai toliau kursto tikėdamiesi taip pelnyti daugiau rinkėjų dėmesio savo partijai per artėjančius savivaldos rinkimus. Jis sakė, kad juodu su A. Kubiliumi nuo senų laikų yra geri draugai, bet dabar jis nesupranta, koks velnias apsėdo šį žmogų. Jie susitarę susitikti po poros dienų.

Paklausiau P. Malakausko, ar jis nesutiktų vadovauti VSD. Atsakė, kad neturi jokio noro. Vis dėlto tęsiant pokalbį pažadėjo, kad, jei nerasiu kito mane tenkinančio kandidato, jis imtųsi šių pareigų, bet tik iš pareigos jausmo, norėdamas man pagelbėti.

2007 metų sausio 10 diena, Vilnius. Prastai išsimiegojau, nes ilgai skaičiau namo parsivežtas Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto VSD tyrimo stenogramas. Net buvo gėda skaityti – akis badė mūsų seimūnų siaurakaktiškas partiškumas, žemas intelektas, kai kurių – ir visiškas bukumas. Perskaitęs šiuos tekstus nusprendžiau, kad reikia iš ryto būtinai nuvažiuoti į VSD būstinę susitikti su institucijos vadovybe.

Kalbėjomės porą valandų. Seime liudiję pareigūnai sakė, kad jaučiasi įžeisti. Jie stengėsi dalykiškai atsakinėti į parlamentarų klausimus, bet niekam to nereikėjo. Jei VSD pareigūnų atsakymai skambėjo ne taip, kaip norėjo NSGK nariai, jų tiesiog nebuvo klausomasi, negana to, dar ir tyčiojamasi laidant visokias replikas.

Kalbėdamas vengiau kritikuoti ir VSD, ir Seimą, tik padėkojau pareigūnams

už jų darbą valstybei ir raginau ramiai dirbti toliau. Dar pridūriau, kad neverta labai imti į širdį politikų viešų, pernelyg politizuotų pareiškimų.

Išvykdamas iš VSD, manęs laukusiam gausiam žurnalistų būriui pasakiau, kad siūlysiu Seimui visą NSGK tyrimo medžiagą viešai paskelbti Lietuvos žmonėms. Tačiau kiek vėliau sužinojau, kad tie patys seimūnai, kurie kaltino mane susikompromitavusių pareigūnų dangstymu, šiandien Seime garsiausiai šaukė, jog negalima nieko viešinti, nes neva tai prieštarauja įstatymui.

Įvertinęs politinę situaciją, nusprendžiau neskristi į Čikagą, kaip buvau numatęs, sausio 14 dieną. Jeigu Seimas baigs rudens sesiją sausio 18-ąją, tuomet ir prisidėsiu prie Almos jau Ikstapoje. Jei išvykčiau atostogauti anksčiau, turbūt būčiau apkaltintas kone valstybės išdavimu.

2007 metų sausio 11 diena, ketvirtadienis, Vilnius. Numatytą susitikimą Lenkijoje su prezidentu Lechu Kaczyńskiu teko atidėti, nes prieš keletą dienų persišaldęs Palangoje pasigavau balso stygų uždegimą. Vakar visą vakarą ir per naktį mėginau gydytis, bet bergždžiai – balso neatgavau. Nutarėme keisti planus. Į Varšuvą kelioms valandoms nuskrisiu ateinantį trečiadienį, sausio 17-ąją. Pabendravęs su prezidentu L. Kaczyńskiu, per Frankfurtą iškeliausiu į Čikagą, o kitą rytą – į Ikstapą. Dabar svarbiausia iki Sausio 13-osios minėjimo atgauti balsą...

2007 metų sausio 12 diena, Vilnius. Vakar parlamentarai prieštaravo mano siūlymui viešinti NSGK tyrimo medžiagą, bet šiandien Seimo valdyba staiga pakeitė nuomonę ir man pritarė. Pakviečiau valdybos narius atvykti pasitarti dėl saugumo institucijų darbo parlamentinės kontrolės, kad nepasikartotų panašios istorijos, kaip dabar su VSD. Noriu pasikalbėti ir apie Seimo bendradarbiavimą su manimi ir mano įstaiga.

2007 metų sausio 13 diena, Vilnius. Lietuva prisimena Sausio 13-ąją. Man ši data – dvasinės stiprybės šaltinis. Tačiau šiandien jau girdėti ir abejonių šio minėjimo prasmingumu. Gal todėl, kad nesugebame deramai paminėti Sausio 13-osios?

Man labiausiai rūpi jaunoji karta. Tokiomis datomis reikėtų pasinaudoti ugdant jaunuomenės patriotizmą, istorijos suvokimą. Ar gerai moksleiviams per pamokas paaiškinama Sausio 13-osios prasmė? Nepakanka surengti mokyklose formalų šios datos minėjimą. Juk dar tiek daug šių įvykių liudininkų. Reikia juos kviesti į mokyklas, išradingiau minėti Sausio 13-ąją.

Visą dieną dalyvavau įvairiuose renginiuose, o į vakarą dar susitikau su Švedijos užsienio reikalų ministru Carlu Bildtu. Daugiausia kalbėjomės apie energetikos problemas.

2007 metų sausio 15 diena, Vilnius. Dešimtą ryto į Prezidentūrą atvyko Seimo valdybos nariai. Svarbiausia pokalbio tema buvo parlamentinė saugumo struktūrų kontrolė. Išsakiau savo požiūrį ir apgailestavau, kad Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto VSD veiklos tyrimo išvados ne tik nepadėjo išspręsti realių problemų, bet vien daro didelę žalą šios įstaigos veiklai ir dar labiau supriešina visuomenę. Pareiškiau manąs, kad šis politinis žaidimas, susijęs su VSD, pradėtas tikintis padaryti įspūdį rinkėjams artėjant savivaldos, o po pusantrų metų – ir Seimo rinkimams.

Aiškiai pasakiau, kad pasigendu ir normalaus, dalykinio Prezidentūros ir Seimo bendradarbiavimo. Pasižadėjome stiprinti mūsų ryšius. Sutarėme ir ką reikėtų daryti su VSD veiklos tyrimo medžiaga – ji bus perduota prokuratūrai ir ši spręs, ką galima skelbti viešai. Svarbiausia, kad pagaliau baigtųsi partiniai žaidimai VSD tema.

Baigiantis susitikimui kreipiausi į pašnekovus ragindamas negriauti Prezidento institucijos autoriteto, nes prabėgus porai metų galbūt kuris nors jų sėsis į mano kėdę, o bus pats savo rankomis pakenkęs šio posto prestižui. Andrius Kubilius puikiai suprato, kad būtent jam skiriu šiuos žodžius, ir visą laiką, kol kalbėjau, vengė pažvelgti man į akis. Būtent jo vadovaujama partija kelia visuomenėje sumaištį, tikėdamasi, kad tai padės sutelkti savo rinkėjus.

O bjauriausiai elgiasi Rasa Juknevičienė. Šiandien per spaudos konferenciją ji kaltino kone visą pasaulį.

Šiandien nuvykau vakarienės į JAV ambasadoriaus Johno Cloudo rezidenciją. Per pokalbį jis išsakė susirūpinimą, kad Seime sukeltas triukšmas nepakenktų VSD veiklos efektyvumui. Pabrėžęs, kad tai mūsų šalies vidaus reikalas, jis sakė tikįs, jog nebus padaryta žalos Lietuvos ir JAV saugumo įstaigų bendradarbiavimui.

2007 metų sausio 17 diena, Varšuva. Belvederio rūmuose susitikau su Lenkijos prezidentu Lechu Kaczyńskiu. Kalbėjomės apie santykius su Rusija, jos energetinę politiką.

Pasikeitėme nuomonėmis ir apie ES problemas. L. Kaczyńskio nuomone, pirmininkaujančiai Vokietijai bus nelengva tęsti bendrijos plėtrą, kai nepatvirtinta ES Konstitucija, o artėjant Prancūzijos prezidento rinkimams šios valstybės

politika darosi sunkiai nuspėjama. Tačiau mano pašnekovas teigiamai vertino kanclerės Angelos Merkel politiką Lenkijos atžvilgiu.

Sutarėme laikytis bendros pozicijos dėl dujotiekio tiesimo Baltijos jūros dugnu. Išgirdau tvirtą L. Kaczyńskio žodį, kad Lenkija prisidės prie naujos atominės elektrinės Ignalinoje statybos.

Prisijungus ir delegacijoms, nutarėme dar iki vasaros Varšuvoje surengti tarptautinę konferenciją energetikos klausimais, į kurią bus kviečiami visų šalių – nuo Skandinavijos iki Pietų Kaukazo – vadovai.

Susitikimas su L. Kaczyńskiu buvo labai sėkmingas, o atostogų planus turėjau nukelti. Planavau tiesiai iš Varšuvos skristi į Čikagą, bet teko grįžti į Vilnių. Mat prieš išskrendant į Lenkiją paskambino Seimo pirmininkas Viktoras Muntianas ir prašė atidėti atostogas, nes rytoj parlamentarai greičiausiai priims Savivaldybių įstatymo pataisas. Reikia, kad aš jas pasirašyčiau, antraip jos neįsigalios ir sugrius savivaldos rinkimai.

Turėjau spėti informuoti Almą, kad nelauktų manęs sutartu laiku. Pavyko perspėti jau beveik jai sėdant į lėktuvą Čikagos oro uoste.

2007 metų sausio 19 diena, Čikaga. Vakar jau kone artėjant vidurnakčiui Seimas priėmė planuotus įstatymų pakeitimus ir baigė rudens sesiją. Paskelbta pertrauka iki kovo 10 dienos. Pasirašiau jau naktį į Prezidentūrą atvežtus įstatymus ir planavau šiandien iš ryto per Frankfurtą skristi į Čikagą, o iš ten – į Ikstapą. Tačiau vėl teko keisti planus. Naktį Vakarų Europoje siautėjo audra, Berlyne net yra aukų. Likus vos kelioms valandoms iki kelionės sužinojome, kad Frankfurto oro uoste atidėta šimtai skrydžių. Nėra jokių garantijų, kad ir mano reisas į Čikagą įvyks laiku. Vis dėlto man pasisekė: sužinojome, kad lėktuve, skrendančiame iš Amsterdamo į Čikagą, dar yra pora laisvų vietų. Skubiai pakeitėme bilietus ir vakare jau nusileidome O'Hare'o oro uoste.

2007 metų vasario 6 diena, Ikstapa. Nepastebimai pralėkė dvi savaitės ir trys dienos Ikstapoje. Gal todėl, kad čia tarsi niekas nesikeičia, viskas kaip pernai, užpernai... Toks pats puikus oras, tie patys žmonės, kaip ir per kiekvienas mūsų atostogas Meksikoje. Ir ta pati dienotvarkė.

Pirmiausia pusryčiai terasoje stebint, kaip už golfo laukų putoja į pakrantę atsimušusios Ramiojo vandenyno bangos, kaip pirmieji saulės spinduliai perkopia mūsų buveinę supančius kalnus. Papusryčiavus – pokalbiai telefonu su Vilniumi, elektroninio pašto ir faksu atsiųstų dokumentų skaitymas. Ateina ne tik Lietuvos spaudos apžvalgos, bet ir raštai, kuriuos turiu pasirašyti. O po šių

darbų – jau tik saulė, vanduo, knyga ir malonus bendravimas su senais bičiuliais iš Čikagos, Mičigano, Detroito, Los Andželo. Ir taip diena po dienos. Laikas lyg ir sustojęs, bet tirpsta nejučia.

Tik šį kartą namo grįšime kitaip nei ankstesniais metais. Šiandien su Alma skrendame į San Fransiską, kur su mūsų laukiančia delegacija iš Lietuvos ir grupe verslininkų pradėsime kelių dienų vizitą JAV.

2007 metų vasario 7 diena, San Fransiskas. Esu pirmasis Lietuvos prezidentas, apsilankęs San Fransiske. Mieste praleidome tik vieną dieną, todėl susitikimas vijo susitikimą – bendravau ir pietavau su verslo atstovais, vėliau skaičiau paskaitą Užsienio reikalų taryboje, iš ten vykau susitikti su San Fransisko meru Gavinu Newsomu, o vakare artėjančios Vasario 16-osios proga surengėme priėmimą.

JAV verslininkai labai domėjosi aukštųjų technologijų plėtra Lietuvoje, mezgė pažintis su mūsų verslo atstovais. Lietuvos garbės konsulas San Fransiske Dennis Garisonas sakė, kad norinčiųjų dalyvauti darbo pietuose su manimi buvo daugiau nei vietų, nors svečiams patiems reikėjo apmokėti sąskaitas.

Nors ir smulkmena, bet maloni: viena mane saugojusi Slaptosios tarnybos agentė, pasirodo, buvo George'o W. Busho apsaugos komandos narė jam lankantis Lietuvoje. Prabėgo jau keleri metai, bet ji vis dar labai šiltai prisiminė viešnagę mūsų šalyje.

Vakare į priėmimą „Fairmont" viešbutyje atėjo ir daugiau nei 300 San Fransiske gyvenančių lietuvių. Nemaža jų dalis – šiais laikais atvykę jauni žmonės, bet jau spėję JAV sėkmingai įsikurti. Vis dėlto daugelis sakė norį kada nors ateityje sugrįžti į Lietuvą...

2007 metų vasario 8 diena, Vašingtonas. Apžiūrėti San Fransisko neliko laiko. Tiesa, ankstesniais laikais aš čia esu buvęs ne kartą. Laukė kelionė per visą žemyną į Vašingtoną. Atvykome tik vienuoliktą vakaro, apsistojome istoriniame „Renaissance Mayflower" viešbutyje. Mus pasitiko ir sklandžia lietuvių kalba pasveikino jo vadybininkas Robertas Nagys, puikiai pasirengęs mūsų atvykimui – prie įėjimo plevėsavo Lietuvos vėliavos, mūsų kambarius puošė geltonų, žalių ir raudonų gėlių puokštės.

2007 metų vasario 9 diena, Vašingtonas. Iš ryto skaičiau paskaitą Woodrow Wilsono centre apie saugumo problemas ir Europos kaimynystės politiką politologams ir žurnalistams, o prieš vidurdienį atvykome į Arlingtono kapines padėti vainiko prie Nežinomo kareivio kapo. Ne pirmą kartą tai dariau, bet

šįsyk buvau nustebintas ceremonijos iškilmingumo. Nuo įvažiavimo į kapines visu keliu kas 10 metrų stovėjo ginkluotas karys, prie paminklo išrikiuotos kariuomenės vėliavos, o dedant vainiką nugriaudėjo 21 pabūklo salvė.

Grįžus į viešbutį, manęs aplankyti atvažiavo kadenciją baigęs Lenkijos prezidentas Aleksanderis Kwaśniewskis, šiuo metu dirbantis vizituojančiu profesoriumi Džordžtauno universitete. Pusantros valandos maloniai bendravome, aptarinėjome dabartinę politinę padėtį Rytų Europoje, kalbėjomės apie Lietuvos ir Lenkijos santykius.

Vakare JAV Baltijos fondas drauge su Suomijos ambasada mūsų garbei surengė priėmimą.

2007 metų vasario 10 diena – Almos gimtadienis, Vašingtonas. JAV pirmoji ponia Laura Bush atsiuntė Almai baltų rožių puokštę, o iš ryto ją pasveikino ir įteikė gėlių visa mūsų delegacija. Tuomet aš atskleidžiau ilgai saugotą paslaptį – padovanojau savo brangiausiajai knygą apie ją – „Alma“. Ji kurį laiką nė nesusigaudė, ką laiko rankose...

Tuomet prasidėjo darbas. Jungtinio Baltijos ir Amerikos nacionalinio komiteto konferencijoje skaičiau pranešimą apie energetinio saugumo problemas diplomatams, JAV Valstybės departamento pareigūnams, žurnalistams ir Baltijos tautų bendruomenių atstovams. Vėliau nuvykau į Lietuvos ambasadą.

Lankiausi čia daugybę kartų, šiame pastate praleidau nemažai laiko, bet šįsyk buvau sujaudintas. Ambasada dabar remontuojama. Sakyčiau, tai net ne remontas, o kapitalinis perstatymas. Nepakeistos lieka tik pastato sienos. Apžiūrinėjant ambasadą užplūdo prisiminimai.

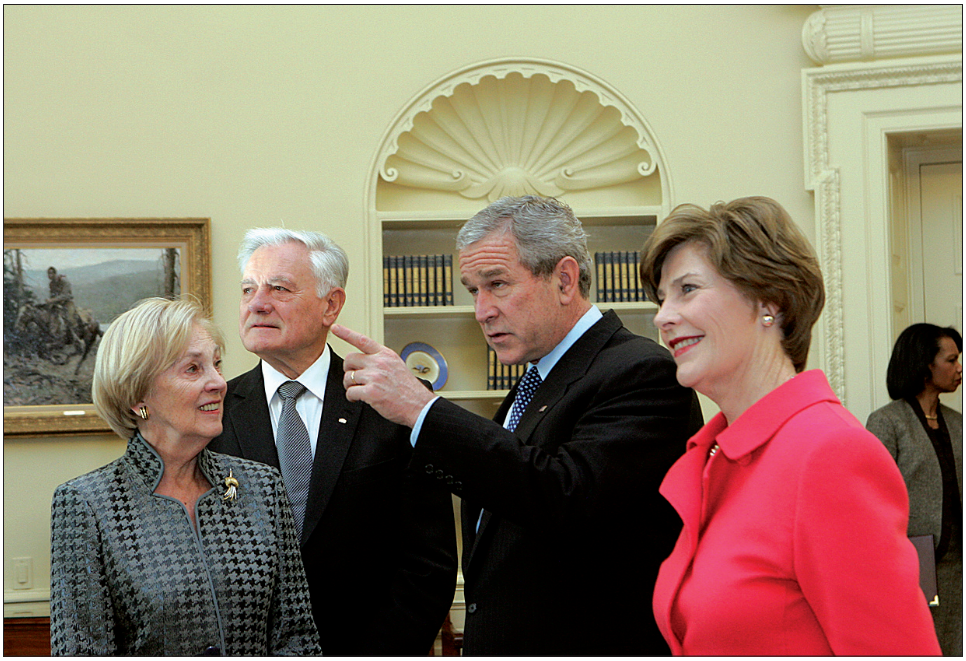
Negaliu pamiršti pirmojo apsilankymo šiame pastate 1956 metais, kai mano suburta lietuvių jaunimo iniciatyvinė grupė parengė JAV prezidentui Dwightui Eisenhoweriui adresuotą peticiją, kuria reikalavome nutraukti Lietuvos okupaciją. Iš pradžių su surinktais 40 tūkstančių žmonių parašais atvykome pas tuometį ambasadorių Povilą Žadeikį. Žvelgiau į tas pačias sienas, kurios netrukus pasikeis, ir buvo sunku patikėti, kad jau prabėgo penki dešimtmečiai nuo pirmojo apsilankymo šiame pastate. Ir anuomet net mintis negalėjo šmėkštelėti, kad po pusės amžiaus aš čia stovėsiu jau atstovaudamas laisvai Lietuvai ir įmūrysiu į sieną kapsulę, įamžinančią ambasados pastato rekonstrukcijos pradžią.

Vakare, 18 valandą, „Mandarin Oriental“ viešbutyje dalyvavome mūsų garbei surengtoje vakarienėje. Buvęs JAV prezidento Jimmy Carterio padėjėjas nacionalinio saugumo klausimais Zbigniewas Brzezinskis man įteikė Baltijos regiono 2007 metų valstybininko apdovanojimą.

Tačiau man, ko gero, didžiausią įspūdį paliko Almai gimtadienio proga skirti sveikinimai. Ji buvo tiesiog apipilta gėlėmis ir pilna žmonių salė galingai užtraukė „Happy birthday“. Vakare dalyvavo daug mūsų bičiulių, specialiai iš kitų miestų atskridusių į Vašingtoną.

2007 metų vasario 11 diena, sekmadienis, Vašingtonas. Rytoj laukia priėmimas Baltuosiuose rūmuose, o šiandien daugiausia bendravau su JAV lietuviais. Lankiausi lietuviškose mišiose Vašingtono bazilikoje, kurioje mūsų tautiečių pastangomis įrengta Šiluvos Marijos koplyčia. Po mišių nuvykome į Jono Pauliaus II centrą minėti Vasario 16-osios. Maloniai šnekučiavomės maždaug su 300–400 minėjime dalyvavusių lietuvių.

2007 metų vasario 12 diena, Vašingtonas. Iš viešbučio Lietuvos ir JAV vėliavėlėmis papuoštu limuzinu pajudėjome be dešimties minučių dešimtą ryto. Net sunku suskaičiuoti, kiek kartų, įskaitant mano tarnybos JAV aplinkos apsaugos agentūroje dešimtmečius, esu buvęs Baltuosiuose rūmuose. Šį kartą važiuoju drauge su Alma.

JAV prezidentas George'as W. Bushas su žmona Laura aprodo Baltuosius rūmus prezidentui Valdui Adamkui ir poniai Almai.

Prieš įeidami į Ovalųjį kabinetą pasirašėme Baltųjų rūmų svečių knygoje. Su prezidentu George'u W. Bushu ir pirmąja ponia Laura Bush susitikome kaip su senais draugais. Vėl maloniai prisiminėme jų viešnagę Vilniuje, bet daugiausia kalbėjomės tarptautinėmis temomis. JAV prezidentas dėkojo už Lietuvos indėlį kovojant su terorizmu Afganistane, aptarėme regiono energetinio saugumo, demokratijos plėtros į Rytus ir, žinoma, dvišalio bendradarbiavimo temas.

Pokalbis truko gerokai ilgiau, nei buvo numatyta. Jau ir anksčiau esame taip šiltai bendravę. Alma su Laura Bush atsisveikindamos net išsibučiavo. Kiek graudu, kad George'o W. Busho kadencija eina į pabaigą. Turbūt tai mūsų paskutinis susitikimas Baltuosiuose rūmuose, nors tikriausiai dar turėsime progų pasimatyti tarptautiniuose forumuose.

2007 metų vasario 14 diena, Vilnius. Vos spėjome išlipti iš lėktuvo Vilniuje ir tarsi įkritome į tamsią niūrią duobę. Jau oro uoste mūsų laukiantys žurnalistai apipylė tokiais klausimais, kad teliko tik žagtelėti.

Niekas nesidomėjo, kaip vyko susitikimas su JAV prezidentu George'u W. Bushu, apie ką kalbėjome, kaip vertinu pokalbius su kitais galingiausios pasaulyje šalies politikais ir verslo atstovais. Apie tai – nė vieno klausimo! Buvo domimasi tik kodėl į JAV skrido vienas ar kitas asmuo, kas apmokėjo knygos „Alma“ leidybą. Net sunku patikėti, kad mūsų žurnalistika tokia provinciali ir bulvarinė. Kas vyksta pasaulyje – visiškai neįdomu, reikia tik skandalų, kad ir iš piršto laužtų!

2007 metų vasario 26 diena, Vilnius. Vakar įvyko savivaldybių tarybų rinkimai. Vis menksta rinkėjų aktyvumas – balsavo mažiau nei 40 proc. piliečių. Smarkiausia kova vyko Vilniuje. Kiek čia išpilta purvo! Dar labiau sukrečia tai, kas vyksta po rinkimų. Aiškaus laimėtojo nėra. Socdemai, konservatoriai, paksistai, darbiečiai dabar derasi, nekreipdami jokio dėmesio nei į politinius ir moralės principus, nei į rinkėjus, mėgindami sulipdyti koaliciją bet kokia kaina, kad tik galėtų perimti valdžią sostinėje.

Žiūrėjau kelias televizijos diskusijų laidas, kuriose dalyvavo partijų vadai. Visi gyrėsi, kad būtent jų partija laimėjo rinkimus. Pralaimėjusiųjų nėra. Gal tikrai, jei, nekreipiant dėmesio į rinkėjų valią, sudarinėjami sandėriai, lipdomos keisčiausios koalicijos, kad tik pavyktų gauti mero kėdę. O kiek visokių kalbėtojų per radiją ir televiziją žodžiais vis kūrė pilietinę visuomenę. Tik dabar jų negirdėti, nes iš tikrųjų jie visą laiką „kūrė“ vien tik sumaištį visuomenėje ir dabar gavo, ko norėjo.

2007 metų vasario 28 diena, Vilnius. Vakar susitikau su Kaliningrado srities gubernatoriumi Georgijumi Bosu. Opių temų neaptarinėjome, laikėmės diplomatinio mandagumo. Vis dėlto susitikimas nebuvo vien formalus. Radome bendrą kalbą, svarstydami Kuršių marių ir nerijos gamtos apsaugos problemas. Kaliningrado gubernatoriui priminiau, kad reikia kuo skubiau mažinti į Nemuną nutekamuosius vandenis leidžiančio Tilžės celiuliozės kombinato taršą. Kalbėjomės ir apie kultūrinį bendradarbiavimą, prašiau remti lietuviškas mokyklas Kaliningrado srityje. Visais klausimais, atrodo, buvau suprastas, tik ne viskas gubernatoriaus valioje.

2007 metų kovo 1 diena, Vilnius. Susitikau su premjeru Gediminu Kirkilu aptarti naujo VSD direktoriaus kandidatūros. Pasinaudojęs proga pareiškiau nepasitenkinimą, kad kai kurie ministrai leidžia sau viešai diskutuoti Lietuvos užsienio politikos klausimais, nors tai ne jų kompetencija, ir net drįsta išsakyti mūsų šalies pozicijos neatitinkančias mintis dėl padėties Irake ar santykių su Baltarusija.

Pasisakiau ir dėl dvigubos pilietybės. Vyriausybė nusprendė sudaryti atskirą darbo grupę, kuri „ypatingo ryšio su Lietuva“ pagrindu siūlytų tik išeiviams suteikti privilegiją turėti dvigubą pilietybę. Pasakiau, kad tai visiškai nepriimtina ir net įžeidžia išeiviją. Patariau sudaryti konstitucinės teisės specialistų komisiją, kuri rastų būdą, kaip visiems lietuviams leisti išsaugoti Lietuvos pilietybę būnant ir kitos šalies piliečiu.

Vyksta viešos ir slaptos derybos dėl Vilniaus mero posto. Paksistai, atrodo, net suskaldė socialdemokratus, nes jų partijos Vilniaus skyriaus vadovas Algirdas Paleckis slapta derasi su Rolandu Paksu. Niekas nenori kalbėtis su Artūru Zuoku, kurio frakcijos balsų pakaktų valdančiajai koalicijai sudaryti ir be paksistų.

2007 metų kovo 3 diena, Vilnius. Politiniai žaidimai dėl Vilniaus valdymo tęsiasi. A. Paleckis praėjusią naktį pasirašė susitarimą su R. Paksu, kuriuo šiam numatomas sostinės mero postas. Konservatoriai grasina, kad prie tokios koalicijos nesijungs ir net nerems Vyriausybės, o tuomet jai grėstų griūtis. Neaiški A. Brazausko pozicija. G. Kirkilas šiandien ryte paskambino man telefonu ir garantavo, kad socialdemokratai A. Paleckio susitarimo su R. Paksu nepripažins.

2007 metų kovo 6 diena, Vilnius. Prieš išvykdamas į Vienoje rengiamą ESBO konferenciją susitikau su premjeru G. Kirkilu ir aptarėme Lietuvos poziciją tuo

pat metu vykstančiame Europos Vadovų Tarybos posėdyje, kuriame jis atstovaus mūsų šaliai. Briuselyje bus diskutuojama apie klimato atšilimą skatinančios atmosferos taršos mažinimą. Lietuvai tai nekelia didelių problemų, bet kai kurios kitos valstybės priešinasi siūlymams imtis skubių priemonių.

Aš Vienoje kreipsiuosi į ESBO tarybą ir prašysiu remti Lietuvos kandidatūrą vadovauti šiai organizacijai 2010 metais.

2007 metų kovo 8 diena, Viena. Po susitikimo Hofburgo rūmuose su Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos nuolatinės tarybos pirmininku Carlosu Sánchezu de Boado buvau pakviestas pasakyti kalbą 56 valstybių atstovams ir išdėstyti Lietuvos užsienio politikos gaires bei pirmininkavimo ESBO programą, jei mūsų šalis būtų išrinkta atlikti šią misiją 2010 metais. Man baigus kalbėti, valstybių ambasadoriai išsakė Lietuvos kandidatūros vertinimus. Visi ligi vieno atsiliepimai buvo teigiami, remiantys mūsų šalį. Nekantraudamas laukiau, ką pasakys Rusijos ambasadorius. Jis kalbėjo diplomatiškai palankiai, nors aiškiai nepasisakė nei už, nei prieš tai, kad Lietuva pirmininkautų ESBO 2010 metais.

Labai stipriai Lietuvos kandidatūrą rėmė Vokietijos, Ispanijos, Prancūzijos, Kanados, JAV atstovai. Bet ypač karštai mus palaikė GUAM (Gruzija, Ukraina, Azerbaidžanas, Moldova) susivienijimo šalys.

Iš Hofburgo rūmų nuvykau susitikti su Austrijos prezidentu Heinzu Fischeriu. Mes dažnai susitinkame tarptautiniuose renginiuose, visuomet šiltai bendraujame. Pasikalbėjome akis į akį apie padėtį ES, energetikos problemas. Austrijos prezidentas itin domėjosi mūsų santykiais su Rusija ir Baltarusija. Pakviečiau jį apsilankyti Lietuvoje.

Jungtinių Tautų būstinėje susitikau su tarptautinės branduolinio saugumo organizacijos TATENA generaliniu sekretoriumi Mohamedu ElBaradei. Papasakojau jam apie Lietuvos planus drauge su Latvija, Estija ir Lenkija statyti atominę elektrinę Ignalinoje. Sulaukiau pažado remti mus visais branduolinės energetikos klausimais.

Susitikau ir su Jungtinių Tautų narkotikų kontrolės biuro direktoriumi Antonio Maria Costa. Diskutavome apie padėtį Afganistane. Prisipažinsiu, susitikimas paliko nekokį įspūdį. Neatrodo, kad energingai kovojama su narkotikų gamyba Afganistane, neregėti šiuo požiūriu jokios pažangos.

2007 metų kovo 11 diena, Vilnius. Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo 17-osios metinės. Visko būta per šiuos metus: įkvepiančio pasiaukojimo ir

atgrasaus savanaudiškumo, augimo ir smukimo, kūrybinio entuziazmo ir piktybiško griovimo, net apgaulės ir vagysčių. Kai ką pavyko pasiekti, bet skaudina, kad nepadarėme daugiau, svarbiausia – buvo galima sumažinti skurdą. Gal tuomet ir žmonių noras išvykti svetur nebūtų toks stiprus.

Vis dėlto, sakydamas sveikinimo kalbą Seime, vengiau kalbėti negatyviai, nors padėtis Vilniuje po savivaldybių rinkimų kelia daug liūdnų minčių. Manau, pamintos demokratijos taisyklės. Kam reikia rinkimų, jei partijos, nepaisydamos rinkėjų valios, užkulisiuose tarsi turguje derasi, kam atiteks mero, vicemerų postai? Tiesa, nė viena politinė jėga negavo daugumos, bet negi būtina susidėti su susikompromitavusiu R. Paksu ir jo partija, net su kalėjime sėdėjusiais asmenimis? Taip ir norisi klausti: „Quo vadis, Lietuva?“ – „Kur eini, Lietuva?“

Ne pirmą kartą peržvelgiau metinį pranešimą. Nesu patenkintas. Reikės dar sykį perrašyti.

2007 metų kovo 13 diena, Vilnius. Kalbėjausi su JAV ambasadoriumi Johnu Cloudu. Vienintelis puikius Lietuvos ir JAV santykius kiek temdantis klausimas – gyvenamųjų namų statyba neva buvusių žydų kapinių teritorijoje. Dėl tos statybos protestuoja Amerikos žydai, gaunantys informacijos iš savo tautiečių mūsų šalyje. Pasakiau, kad nuodugniai ištirsime, ar ten tikrai buvo kapinės, ir tuomet spręsime, ką daryti.

2007 metų kovo 14 diena, Vilnius. Nerimstant aistroms dėl Valstybės saugumo departamento generalinio direktoriaus skyrimo, pakviečiau Seimo frakcijų vadovus aptarti naujos parlamento sesijos darbų ir kartu pasikalbėti apie mano pasirinktą kandidatą vadovauti VSD. Rytoj Povilo Malakausko kandidatūrą Seimui pristatysime oficialiai. Esu įsitikinęs, kad jis bus patvirtintas, nors nelengvai.

Vėliau paskambinau Lenkijos prezidentui Lechui Kaczyńskiui pasitarti energetikos klausimais prieš jo kelionę į Kazachstaną ir Vokietiją. Laikėmės bendros nuomonės, kad reikėtų susitikti ir su Ukrainos prezidentu Viktoru Juščenka. Ketiname į Varšuvoje vyksiančią tarptautinę konferenciją energetikos klausimais sukviesti regiono valstybių vadovus ir parengti energetinio saugumo strategiją.

2007 metų kovo 15 diena, Vilnius. Laikinai einantis VSD vadovo pareigas Arvydas Pocius, kalbėdamas Seime, paaiškino, kodėl nepateikė parlamentinės komisijos reikalaujamų pažymų, ir pareiškė, kad kai kurie parlamentarai jam

darė spaudimą, net grasino. Po tokio pareiškimo Seimas atsisakė pritarti mano teikimui jį atleisti ir pareikalavo aiškintis jo išsakytus kaltinimus. Tai sukėlė visišką sumaištį. Tiek valdančioji koalicija, tiek opozicija blaškosi. Aišku, mano pasiūlyta naujo VSD generalinio direktoriaus Povilo Malakausko kandidatūra kol kas negali būti svarstoma. Seimo narių veiksmus lemia vien partinė priklausomybė ir jų partijų žaidžiami politiniai žaidimai. Atrodė, kad pagaliau VSD gaus naują vadovą ir galės normaliai dirbti. Bet buvau per didelis optimistas...

2007 metų kovo 16 diena, Vilnius. Intrigų mėgėjams dabar tikra šienapjūtė. Susiskambinau su A. Pociumi. Jis garantavo, kad, kalbėdamas Seime, rėmėsi operatyviniais duomenimis ir gali, laikydamasis įstatymų, juos pateikti.

Pasikalbėjęs su premjeru, nutariau pirmadienį, kovo 19-ąją, šaukti Valstybės gynybos tarybos posėdį. A. Pocius turi pateikti visą turimą medžiagą. Gal tai padarys galą nesiliaujančioms intrigoms, nors gali lėkti ne viena galva. O šiuo metu svaidomasi kaltinimais, užgauliojimais ir grasinimais. Visuomenė toliau skaldoma ir klaidinama.

Vakar kone naktį man paskambinęs LTV komentatorius Audrius Siaurusevičius ramino: „Prezidente, nesijaudinkite, pagaliau jie visi apsinuogino, viskas bus gerai." Tačiau negaliu nesinervinti. Juk politikieriai (svarbiausia – kai kurie patys buvę kagėbistai) begėdiškai griauna valstybę. Paskambinau premjerui G. Kirkilui. Jis man visiškai pritaria: negalima leisti ir toliau taip ardyti šalies saugumo pamatų.

2007 metų kovo 18 diena, Vilnius. Susitikę su premjeru sutarėme, kad rytoj per Valstybės gynybos tarybos posėdį mėginsime atskleisti nešvarius partijų žaidimus, kenkiančius šalies saugumui. Puoselėju viltį, kad A. Pocius išdrįs pateikti visą surinktą medžiagą, nekreipdamas dėmesio, kuriai partijai ji bus žalinga.

2007 metų kovo 19 diena, Vilnius. Įvyko Valstybės gynybos tarybos posėdis. Buvo numatyta posėdžiauti valandą, užtrukome tris. Svečių teisėmis buvo pakviesti Andrius Kubilius (kad konservatoriai nešūkautų, neva jiems už nugaros rezgamas sąmokslas) ir generalinis prokuroras Algimantas Valantinas (kad girdėtų, kas kalbama, nors vis viena visą medžiagą reikalausiu perduoti Generalinei prokuratūrai).

Pradėjau posėdį pareikšdamas, kad partijos savanaudiškais politiniais išskaičiavimais griauna VSD, pakerta pasitikėjimą pareigūnais, skleidžia žiniasklai-

doje ne tik tikrus, bet ir išgalvotus faktus ir jau neįmanoma atskirti, kur tiesa, o kur klastotė. Pabrėžęs, kad negalima leisti ir toliau taip elgtis, paprašiau VSD vadovo pateikti surinktą informaciją.

Nors buvo pateikta vaizdinės ir rašytinės medžiagos bei pokalbių telefonu įrašų, jaučiuosi nusivylęs. Nebuvo ant stalo padėta įrodymų, patvirtinančių Arvydo Pociaus Seime pasakytus žodžius. Juk jis kalbėjo, kad kažkas kažkam sumokėjo 100 tūkstančių eurų už užsienį dominančią informaciją apie „Mažeikių naftą“, kad Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininkas Algimantas Matulevičius nuslėpė savo bendradarbiavimo su KGB faktą. Bet kur įrodymai?

Po ilgų aiškinimųsi pareikalavau, kad VSD visą medžiagą perduotų Generalinei prokuratūrai, o ši įvertintų jos svarbą ir patikimumą. Pakartojau, kad tik įvertintų ir skubiai informuotų mane, o ne pradėtų ilgalaikį ikiteisminį tyrimą, kurio rezultatų nesulauktume metų metus. Tuomet aš apsispręsiu dėl tolesnio VSD vadovo darbo.

Posėdis politinių aistrų nenumaldė. Bjauriai elgiasi A. Kubilius. Valstybės interesai jam paskutinėje vietoje, svarbiausia – partinė demagogija. Nors prašiau visų posėdyje dalyvavusių asmenų nekomentuoti mūsų diskusijų ir dar labiau nekaitinti visuomenės, jis visą dieną laksto iš radijo laidos į laidą ir daro pareiškimus, viską tempdamas ant savo kurpalio. Vis labiau aiškėja, kad konservatoriai nori sugriauti Vyriausybę ir tuomet ateiti „gelbėti Lietuvos“.

2007 metų kovo 20 diena, Vilnius. VSD vakare man į namus atvežė Algimanto Matulevičiaus archyvinę KGB bylą. Nedelsdamas sėdau skaityti. Yra ir jo pildytos anketos, kur į klausimus, ar turėjęs ryšių su KGB, visur atsako neigiamai. Susidariau nuomonę, bet viešai jos nereikšiu. Tegul sprendžia atsakingi pareigūnai. Manau, jie turės, ką pasakyti.

Prieš vidurnaktį paskambino Gediminas Kirkilas. Jo stovykloje daug įtampos. Konservatoriai kelia ultimatyvius reikalavimus, o neįvykdžius grasina neberemti mažumos Vyriausybės. G. Kirkilas pasiryžęs kietai laikytis ir nesileisti šantažuojamas.

2007 metų kovo 21 diena, Vilnius. Spauda rašo, kad iš A. Matulevičiaus turi būti atimta teisė susipažinti su slapta informacija. Bet Seimo valdyba atidėjo sprendimą, nes Viktoras Muntianas, Andrius Kubilius ir dar keli jos nariai skrenda į Romą minėti Europos Sąjungos sutarties pasirašymo 50-ųjų metinių.

Vilniuje ši sukaktis buvo minima prie Rotušės. Manęs ten laukiantys žurnalistai puolė klausinėti apie VSD reikalus. Pasakiau, kad visi privalo laikytis įstatymų, o Seimo nariai turi elgtis ypač atsakingai ir nekelti sumaišties.

2007 metų kovo 23 diena, Vilnius. Palyginti ramią savaitę pagyvino Rutos Lee (Rūtos Kilmonytės) atvykimas į Vilnių. Ji paskutinį kartą Lietuvoje lankėsi prieš dešimtmetį. Pernai apdovanojau ją ordinu ir šiandien buvo proga iškilmingai įteikti. Sveikindamas Rutą Lee, pabrėžiau jos nuopelnus tėvynei, nes ji nuolat Holivude primindavo, kad Lietuva siekia laisvės. Tai buvo ypač svarbu tais laikais, kai ten vyravo kairiosios pažiūros ir kino žvaigždžių pasaulyje buvo kone blogas tonas kalbėti apie kažkokias okupacijas.

2007 metų kovo 24 diena, Briuselis–Berlynas. Europos Sąjunga mini įkūrimo 50-ties metų sukaktį. Beveik tuo pat metu šis jubiliejus švenčiamas Romoje, Briuselyje ir Berlyne.

Šiandien po pietų atskridau į Briuselį ir tiesiai iš oro uosto nuvykau į Karališkąjį teatrą, kur Liuksemburgo simfoninis orkestras atliko Beethoveno Devintąją simfoniją. Po koncerto delegacijos vyko į Belgijos karaliaus Alberto II rūmus. Ten susitikau su ES minėjime dalyvavusiais valstybių vadovais.

Europos Sąjungos įkūrimo 50-mečio minėjimas. Berlynas, 2007 m. kovo 24 d.

Berlyne Vokietijos prezidentas Horstas Köhleris šį vakarą surengė šventinę vakarienę, į kurią buvau pakviestas ir aš. Belgijos ministras pirmininkas Guy Verhofstadtas pasiūlė skristi drauge jo lėktuvu.

Prie vakarienės stalo sėdėjau su ministru pirmininku Tony Blairu, Vokietijos kanclere Angela Merkel, Liuksemburgo premjeru Jeanu-Claude'u Junckeriu, Čekijos prezidentu Václavu Klausu, Portugalijos premjeru José Sócratesu. Daug kalbėjomės apie ES ir Rusijos santykius. Nustebau, kad Angelos Merkel požiūris į Vladimiro Putino politiką jau gerokai kritiškesnis. Be to, Vokietijos kanclerė ėmė rodyti daugiau šilumos Lietuvai. Nesakyčiau, kad ir per ankstesnius susitikimus ji būtų nusiteikusi priešiškai, bet tenkindavosi labiau formaliu diplomatiniu mandagumu. Dabar per dvi valandas trukusią vakarienę ji kalbėjosi labai draugiškai ir dėmesingai.

2007 metų kovo 27 diena, Vilnius. Žinodamas, kad Lenkijos prezidentas Lechas Kaczyński vyksta į Kazachstaną, paskambinau prezidentui Nursultanui Nazarbajevui ir pabrėžiau, kad Lietuva labai remia regiono energetinį bendradarbiavimą ir yra suinteresuota naftos tiekimu iš jo šalies. Kalbėjomės kaip seni bičiuliai.

Ryte netikėtai atėjo žinia, kad atsistatydina finansų ministras Zigmas Balčytis. Tuoj pat pakviečiau atvykti premjerą Gediminą Kirkilą. Nutarėme neskubėti skirti naujo finansų ministro, nes reikia parinkti pajėgų kandidatą, sugebėsiantį gerai valdyti biudžetą ir prižiūrėti, kad būtų skaidriai skirstomi ES paramos pinigai.

2007 metų balandžio 6 diena, Vilnius. Seime nemažėja įtampa dėl Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininko A. Matulevičiaus išplatintos slaptos informacijos. Pakviečiau Seimo pirmininką V. Muntianą ir pareiškiau, kad tai dar labiau pakerta visuomenės pasitikėjimą parlamentu ir kitomis valstybės institucijomis, o dėl to atsakomybę turi prisiimti ir jis. Pagal statutą Seimo pirmininkas turėjo įgaliojimus spręsti dėl A. Matulevičiaus, bet, užuot tai padaręs, perleido iniciatyvą valdybai. O ši – visiškai šališka ir politizuota, nieko nuspręsti nepajėgi. V. Muntianas prisiėmė kaltę, bet kokia iš to nauda?

Pavakary man skambino Gruzijos prezidentas Michailas Saakašvilis. Aptarėme padėtį Ukrainoje.

2007 metų balandžio 10 diena, Vilnius. Į Vilnių keletui valandų atskrido Lenkijos prezidentas Lechas Kaczyński. Susitikome aptarti mūsų bendrų

energetikos projektų, „Via Baltica“ greitkelio tiesimo problemų ir suderinti pozicijų dėl ES ir Rusijos sutarties. Lenkija ketino ją vetuoti todėl, kad rusai neįsileidžia iš Lenkijos importuojamas mėsos. Lietuva prisidėtų prie šio veto, nes Maskva jau nuo praėjusių metų liepos nutraukė naftos tiekimą vamzdynu neva dėl naftotiekio „Družba“ gedimų.

Keletą kartų pakartojau L. Kaczyńskiui klausimą: „Kaip elgsis Lenkija?“ Ir vis viena aiškaus atsakymo neišgirdau. Susidaro įspūdis, kad lenkai atsisako savo ankstesnės griežtos pozicijos. Sutarėme, kad L. Kaczyńskis man dar paskambins telefonu.

2007 metų balandžio 12 diena, Vilnius. Ketverius metus Seimas negalėjo susitarti dėl dujų įstatymo. Pagaliau priėmė, atsiuntė man pasirašyti, bet kone visi – įskaitant ir daugumą Seimo narių – kalba, kad įstatymas blogas. Suinteresuoti dujininkai, žinoma, ragina pasirašyti, tačiau net Vyriausybė siūlo vetuoti.

Sukviečiau pasitarimą. Po poros valandų diskusijų vienbalsiai sutarėme, kad įstatymas taisytinas. Tačiau jei vetuosiu, Seime vėl jis ilgam įstrigs vien dėl procedūrinių reikalavimų. Reikalai greičiau pajudėtų, jei įstatymo pataisas pateiktų Vyriausybė. Tad geriausia bus įstatymą pasirašyti, o Vyriausybė iš karto teiks ir jo pataisas. Taip sutaupysime laiko ir kartu bus pasirūpinta visuomenės interesu vadovaujantis ES teisės reikalavimais.

Beje, žurnalistai jau buvo parengę pranešimus, kad prezidentas vetuoja įstatymą. Jiems tereikėjo paspausti kompiuterio klavišą, ir iš anksto parašyti tekstai būtų nuskrieję į redakcijas. Mačiau jų ištįsusius veidus, kai per spaudos konferenciją buvo paskelbtas mano sprendimas. Tačiau žurnalistams tereikės tik padirbėti perrašant tekstus. O tikru pykčiu liepsnos politikieriai, ne vienus metus talkinę visokioms „dujotekanoms“.

2007 metų balandžio 14 diena, Vilnius. Algirdo Brazausko socialdemokratų sparnas viešai kalba, kad nutraukia susitarimą su konservatoriais ir pradeda derybas su darbiečiais. Tuo tarpu premjeras Gediminas Kirkilas pareiškė, kad toliau bendradarbiaus su Andriumi Kubiliumi ir partijų susitarimas tebegalioja. Jis vieši Ukrainoje, pasikalbėjome telefonu. G. Kirkilas mane patikino, kad jokių pasikeitimų nėra, A. Brazausko pareiškimas – tik jo asmeninė nuomonė.

Tęsiasi politiniai manevrai dėl Vilniaus. Rolandas Paksas pareiškė, kad jau nepretenduoja į mero postą ir vietoj savęs siūlo savo partietį Juozą Imbrasą. Aišku, kad tai jis daro ne iš geros valios. Tiesiog Algirdas Paleckis, už vicemero pos-

tą žadėjęs R. Paksui socialdemokratų paramą, neteko trijų savo frakcijos narių balsų ir jau negali jam garantuoti pergalės renkant merą Vilniaus taryboje. Bent viena gėda Lietuvoje bus mažiau...

2007 metų balandžio 16 diena, Vilnius. Jau gerą mėnesį svarstoma, kas parduos paksistams savo balsą Vilniaus taryboje renkant merą. Man didžiausią staigmeną pateikė kandidatavęs į prezidento postą liberalas Petras Auštrevičius. Jis netikėtai paragino liberalus sudaryti koaliciją su paksistais, o tai leistų J. Imbrasui tapti sostinės meru. Negaliu suprasti šio jauno žmogaus. Kas tai – banalus karjerizmas? Jei P. Auštrevičius dar puoselėjo viltį ateityje vėl kandidatuoti prezidento rinkimuose, manau, pats laidoja savo politinę karjerą. Kas galės patikėti žmogumi, kuris vieną dieną skelbia esąs liberalas, o kitą jau sudaro sandėrį su paksistais?

Man itin skaudu, kad tai liberalių pažiūrų, išsilavinęs žmogus, kurį laikiau perspektyviu politiku. Bet panašu, jog jis bus antroji jaunosios kartos politikų „auka“, Lietuvos politinių girnų sutrinta į miltus: iš pradžių A. Zuokas, dabar – P. Auštrevičius.

2007 metų balandžio 19 diena, Vilnius. Šiandien perskaičiau metinį pranešimą. Atvykau į Seimą gerai nusiteikęs, nes žinojau, kad pasakysiu tai, ką privalau: ramiai, konstruktyviai, be kaltinimų, bet realiai vertindamas padėtį. Raginau parlamentarus, užuot tuščiai politikavus, imtis rimto įstatymų leidybos darbo, nes daugybė sumanymų nejuda iš vietos, o visuomenė vis labiau praranda pasitikėjimą valdžia.

Tačiau apstulbino mūsų Seimo politinė kultūra, tiksliau, nekultūringumas. Tai šiandien pabrėžia ir žiniasklaida. Tautos rinkti parlamentarai, pretenduojantys būti mūsų visuomenės pažiba, per prezidento metinį pranešimą skaitė laikraščius, kalbėjosi mobiliaisiais telefonais, šnekėjosi tarp savęs ir dar taip garsiai, kad, stovėdamas tribūnoje, puikiai viską girdėjau. Sykį, netekęs kantrybės, lioviausi skaitęs ir paklausiau, ar man dar tęsti pranešimą.

Vakarų šalyse neįmanoma įsivaizduoti tokios situacijos. Pusę šimtmečio turėjau galimybę stebėti, kaip JAV prezidentai skaito Kongrese metinius pranešimus. Net smarkiausi Baltųjų rūmų politikos oponentai atidžiai klausosi ir niekuomet sau neleidžia demonstratyviai užsiiminėti pašaliniais dalykais ir taip rodyti nepagarbą Prezidento institucijai. Jei amerikiečiams parodytum mūsų Seimo vaizdus prezidentui skaitant metinį pranešimą, jie būtų šokiruoti.

2007 metų balandžio 20 diena, Vilnius. Žiniasklaida mirga mano metinio pranešimo komentarais. Nemažai noro sublizgėti išminties „deimančiukais“, bet, atrodo, ne visi net išgirdo, ką sakiau. Na, bent jau įsiūbavau diskusijas. Jau vien tai mūsų politinei pelkei gali išeiti į naudą.

2007 metų balandžio 23 diena, Vilnius. Atėjo žinia: Maskvoje mirė Borisas Jelcinas. Spalvinga, prieštaringa asmenybė. Šio išskirtinio politiko veikla atspindi, kokiu vingiuotu ir duobėtu keliu XX amžiui baigiantis rusai mėgino išsiveržti iš komunistinės diktatūros. Tai ištisa epocha Rusijos ir net pasaulio istorijoje, bet ji baigėsi ne šiandien, o 2000-ųjų išvakarėse, kai B. Jelcinas pasitraukė ir valdžios vairą perėmė Vladimiras Putinas.

Vis dėlto B. Jelcino mirtis ir rusus, ir pasaulį verčia susimąstyti, kur link eina V. Putino Rusija.

2007 metų balandžio 25 diena, Maskva–Vilnius. Sunki diena. Apie B. Jelcino laidotuves nesinori rašyti. Gal kada vėliau...

Skrisdami po laidotuvių iš Maskvos į Vilnių išsikalbėjome su Algirdu Brazausku. Pasikeitėme nuomonėmis apie vadinamąjį KGB rezervistų skandalą. Abu galvojame panašiai: visą šį triukšmą dirbtinai sukėlė viena politinė grupuotė, kuri tikisi taip mobilizuoti savo rinkėjus. Stulbinantys dvilypiai standartai: jei saviškis – užsimerkiama net prieš akivaizdžiausią, visiems žinomą bendradarbiavimo su KGB faktą, o jei svetimas – iškart skelbiamas baisiausiu kagėbistu, nors žmogus galėjo būti tik formaliai ir ne savo valia įrašytas į kažkokį rezervo sąrašą.

A. Brazauskas prisiminė įdomių istorijų iš sovietinių laikų, kai jis jau dirbo Lietuvos SSR kompartijos pirmuoju sekretoriumi. Viena jų – apie R. Paksą šlovinusį žurnalistą Vytautą Matulevičių, Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininko Algimanto Matulevičiaus brolį. Esą grįžęs po mokslų Maskvoje į Vilnių, jis atėjo pas A. Brazauską į kabinetą ir pareiškė: „Mane į Lietuvą dirbti atsiuntė „Pravda“. Prašau sudaryti palankias darbo ir gyvenimo sąlygas.“ Pasak A. Brazausko, visiems buvo aišku, kokį veikėją „Pravda“ galėjo atsiųsti dirbti į Vilnių, ypač kai jau buvo prasidėjusi mūsų dainuojanti revoliucija.

Jis papasakojo ir daugiau panašių istorijų apie kai kuriuos dabartinius patriotus. O kiek dar galėtų papasakoti... Turbūt ne vieno tomo prireiktų viskam surašyti.

2007 metų balandžio 26 diena, Vilnius. Prezidentūroje surengiau pasitarimą apie lietuviškų mokyklų padėtį Vilnijos krašte. Susidaro įspūdis, kad

savivaldybės, kuriose dominuoja lenkai, savo tautiečių mokykloms parūpina geresnes patalpas, skiria daugiau valstybės lėšų nei lietuviškoms. Lietuviai mokytojai vengia atvirai apie tai kalbėti, bijodami dar labiau pabloginti padėtį.

Tai patvirtino Rytų Lietuvos mokyklų tyrimas, kurį atliko Kauno technikos universiteto profesorius Gediminas Merkys. Reikia taisyti padėtį. Kalbėsimės ir su Rytų Lietuvos savivaldybių vadovais.

Rytoj turiu pasirašyti arba vetuoti Seimo priimtas įstatymo „Dėl SSSR Valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ pataisas, kitaip sakant, naujas teisės normas dėl KGB rezervo karininkų liustracijos. Jau geras mėnuo, kai žiniasklaida, politikai, visuomenė ginčijasi šiuo klausimu. Neretai aistros kaitinamos ir piktavališkai, peržengiant kultūringų svarstymų ribas, stengiantis žūtbūt įrodyti savo teisybę. Todėl šis įstatymas labai supolitintas, juo aiškiai bus mėginama pasinaudoti susidorojant su politiniais oponentais.

Puikiai suprantu: kad ir kaip pasielgsiu, – vetuosiu įstatymą ar pasirašysiu, – vis viena kuri nors politinė jėga liks nepatenkinta ir kaltins mane arba pataikavimu dešiniesiems, arba simpatijomis KGB rezervistams. Vienintelė išeitis – kuo geriau savo sprendimą pagrįsti teisiniais argumentais. Todėl pakviečiau į Prezidentūrą žinomus teisės specialistus ir paprašiau jų pateikti įstatymo vertinimus.

Diskusijos truko porą valandų. Aptartos galimos įstatymo įgyvendinimo pasekmės, nurodyta nemažai teisinių trūkumų, atkreiptas dėmesys į kai kurių formuluočių neapibrėžtumą. Nekyla abejonių, kad įstatymas sukels visuomenėje tik dar didesnę sumaištį. Visi posėdžio dalyviai siūlė jį taisyti. Pataisas turėtų pateikti Vyriausybė.

Pasakiau, kad, apsispręsdamas, ar vetuoti įstatymą, vadovausiuosi tik teisės reikalavimais ir savo sąžine. Bet neabejoju, kad sukelsiu kai kurių veikėjų pykčio bangą.

Šiaip jau su KGB susijusios problemos turėjo būti išspręstos jau prieš dešimt metų, bet tuomet pristigo ir išminties, ir politinės valios, o dabar tuo naudojasi visokie politikieriai ir save politikos analitikais vadinantys rėksniai. Šie „patriotai“, įsitraukę į politinius žaidimus ar tenkindami savo ambicijas, tik demoralizuoja visuomenę.

Prabėgo dar keleri metai, o po Lietuvą tebeklaidžioja KGB šmėkla. Tai niekaip nesibaigia tik todėl, kad yra partijų, kurios šią kortą naudoja savo politiniuose žaidimuose, ir dar prisideda kai kurių asmenų noras numaldyti gal ne visai ramią savo sąžinę vaidinant pačius didžiausius patriotus. Šių intrigų kulminacija buvo vadinamasis KGB rezervistų skandalas.

Kai buvo įnirtingai puolami tuomečiai aukšti valstybės pareigūnai – užsienio reikalų ministras Antanas Valionis ir Valstybės saugumo departamento vadovas Arvydas Pocius, su specialistais pasiaiškinau, kas buvo tie KGB rezervistai. Mane patikino, kad universitetų karines katedras baigę ir sovietinės kariuomenės atsargos karininkų laipsnius gavę kai kurių specialybių absolventai būdavo automatiškai įtraukiami į KGB kariuomenės rezervą nė neklausiant jų sutikimo. Jokios šių asmenų kaltės neįmanoma rasti nė su žiburiu. Tačiau jų pavardės buvo nuolat linksniuojamos, keliama sumaištis, kad jie kažin ką negero galėjo daryti sovietmečiu, nė nesistengiant aiškintis tiesos.

2007 metų balandžio 27 diena, Vilnius. Šiandien daug laiko skyriau tarptautiniams reikalams. Iš ryto priėmiau Ukrainos parlamento pirmininką Oleksandrą Morozą. Vėliau telefonu susisiekiau su Moldovos prezidentu Vladimiru Voroninu. Mat mus pasiekė žinios, kad jis, nesulaukdamas aiškesnių paramos signalų iš ES, smarkiai spaudžiamas Maskvos, ima krypti jos pusėn. Man tiesiai pasiteiravus, prezidentas V. Voroninas tai neigė, nors pripažino, kad Kremlius neatsisako siekių dominuoti regione. Aš jam garantavau, kad Lietuva ir toliau visaip rems Moldovą plėtojant santykius su ES. Pakviečiau prezidentą artimiausiu metu atvykti neoficialaus vizito į Vilnių.

Po pietų grąžinau Seimui įstatymą dėl KGB rezervistų, nurodęs jo trūkumus. Galiu įsivaizduoti, kokia kils isterija, kaip bus šaukiama: „Prezidentas – kagėbistų globėjas!“

Gerai, kad visų tų nesąmonių nereikės klausytis, nes po 15 valandos išskrendame į Romą. Prieš išvykdamas į oro uostą dar spėjau susipažinti su informacija apie padėtį Estijoje. Taline prasidėjo riaušės dėl miesto centre stovinčio paminklo rusų kariams ir jų palaikų perkėlimo į kapines. Rusija oficialiai kaltina Estiją surengus provokaciją prieš jos tautiečius ir paniekinus Antrojo pasaulinio karo aukų atminimą. Situacija labai įtempta. Lietuvos pozicija turi

būti vienareikšmė: paminklo perkėlimas – grynai Estijos vidaus reikalas. Mes juos remsime. Šiandien mūsų Užsienio reikalų ministerijos atstovas susisieks su Estijos ambasada ir tai aiškiai patvirtins. Informacija apie padėtį Taline man bus perduodama ir nuvykus į Vatikaną. Ten padarysiu viešą pareiškimą.

Dar viena skaudi netektis: Maskvoje mirė Mstislavas Rostropovičius. Rusija ir visas pasaulis neteko genialaus muziko, didžio žmogaus teisių gynėjo, o Lietuva – ir nuoširdaus draugo, jaunųjų mūsų talentų globėjo. Man tai ir asmeninė netektis – praradau brangų bičiulį, su kuriuo, nors ir ne dažnai, susitikdavau ir tuomet visada itin širdingai bendraudavome.

Niekuomet nepamiršiu jo dovanos, kai jis Vilniuje, Filharmonijoje, baigęs koncertą sugriežė mano 75-ojo gimtadienio proga „Ilgiausių metų" ir kaip jaunuolis stryktelėjęs nuo scenos atbėgo manęs pasveikinti ir apkabinti. Nusiunčiau užuojautą M. Rostropovičiaus šeimai Lietuvos ir savo vardu.

2007 metų balandžio 28 diena, Roma–Briuselis. Atvykome vizito į Vatikaną. Suprantama, buvo labai daug norinčiųjų pakliūti į audienciją pas popiežių Benediktą XVI, bet Vatikanas nurodė, kad delegacijoje negali būti daugiau nei dešimt žmonių. Atrinkti buvo labai sunku. Apsisprendėme politikų neįtraukti į delegaciją.

Audiencija pas popiežių Benediktą XVI. Vatikanas, 2007 m. balandžio 28 d.

Audiencija paskirta 11 ryto. Vykstančių į Vatikaną delegacijos narių veidai išdavė įtampą ir susijaudinimą. Aš jaučiausi kaip savotiškas popiežiaus audiencijų veteranas – tai jau šeštasis susitikimas su Katalikų bažnyčios vadovu.

Šimtmečius nesikeičia Šventojo Tėvo audiencijų ceremonija. Mes su Alma pirmieji laukėme susitikimo prie asmeninės popiežiaus bibliotekos. Benediktas XVI pasitiko mane prie durų ir mudu dviese bendravome 25 minutes. Šventasis Tėvas gerai kalba angliškai. Pirmiausia pasveikinęs Jo Šventenybę 80-mečio ir antrųjų pontifikacijos metinių proga, išsakiau savo nuomonę apie Katalikų bažnyčios padėtį Lietuvoje, atkreipiau jo dėmesį į jaunimo moralinio ir religinio auklėjimo problemas mūsų šalyje. Pasakiau, kad jaučiamas kunigų stygius ne tik parapijose. Labai trūksta jų žodžio ir mokyklose.

Iškėliau ir itin skaudžią išeivijai problemą – lietuviškų parapijų naikinimą ir mūsų bažnyčių uždarymą JAV. Kai apie tai užsiminiau, Benediktas XVI iškart paklausė, ar kalbu apie Niujorko Aušros Vartų parapiją. Pasirodo, jis jau buvo informuotas apie šį atvejį ir pasakė ketinąs padėtį aiškintis su JAV vyskupais.

Taip pat užsiminiau apie Taline kilusius neramumus. Pajutau, kad popiežius atidžiai stebi pasaulio įvykius, gerai informuotas ir apie padėtį Estijoje.

Pakako ir pusvalandžio, kad pajusčiau – kalbuosi su nuoširdžiu, didžiulės erudicijos ir intelekto, mokančiu įtaigiai bendrauti Bažnyčios ganytoju. Vėliau žurnalistai puolė prašyti, kad palyginčiau Benediktą XVI su ankstesniuoju popiežiumi Jonu Pauliumi II. Atsisakiau tai daryti ir paaiškinau, kad neįmanoma lyginti, nes šie pontifikai – skirtingos, bet abu labai iškilios asmenybės.

Pasikalbėję su Benediktu XVI dviese, perėjome į erdvią bibliotekos salę, ten pirmiausia apsikeitėme dovanomis. Tuomet pristačiau Šventajam Tėvui Almą ir kitus delegacijos narius.

Vėliau susitikau su naujuoju Šventojo Sosto valstybės sekretoriumi kardinolu Tarcisio Bertone. Kalbėjomės daugiausia tarptautinės politikos temomis.

Aikštėje prie Šv. Petro bazilikos padariau pareiškimą televizijai dėl įvykių Taline. Pabrėžiau suverenios Estijos valstybės teisę pačiai, nesikišant išorės jėgoms, spręsti savo vidaus reikalus, taip pat ir nutarti, kur turi stovėti Antrajame pasauliniame kare žuvusiems sovietų kariams pagerbti skirtas paminklas.

Pavakare išskridau į Briuselį dalyvauti diskusijoje „Pasaulinė galybė Rusija – vėl tarptautinėje scenoje?“

Diskusija, sutraukusi apie porą šimtų dalyvių, prasidėjo devintą vakaro. Kad jie galėtų kalbėti kuo atviriau, televizijos filmavimo grupės nebuvo įleistos. Spauda turėjo pasižadėti, kad, apžvelgdama diskusijoje išsakytas mintis, nenurodys, koks asmuo tai pareiškė.

Diskusija apie Rusijos vaidmenį tarptautinėje arenoje. Briuselis, 2007 m. balandžio 28 d.

Pranešimus darė Rusijos Dūmos Užsienio reikalų komiteto pirmininkas Konstantinas Kosačiovas, Rusijos opozicijos partijos „Jabloko“ pirmininkas Grigorijus Javlinskis, JAV prezidento George’o W. Busho atstovas Valstybės departamento pareigūnas Danas Friedas ir Vokietijos Bundestago Užsienio reikalų komiteto pirmininkas Ruprechtas Polenzas, o diskusijos vedėjas buvau aš ir Prancūzijos televizijos komentatorius Ulysse’as Gosset.

Diskusija aprėpė labai platų temų spektrą: Rusijos ir JAV požiūris į Kosovo problemą, Irako konflikto įtaka šalių santykiams, įvykiai Estijoje, dujotiekio tiesimas Baltijos jūros dugnu, Rusijos demokratizacijos procesas, net tariami rusų tautinės mažumos teisių pažeidimai Baltijos valstybėse. Daugeliu atvejų negalėjau tylėti – buvau aktyvus.

Jau pradėdamas diskusiją pasakiau, kad Rusija, būdama milžiniška ir labai daug gamtinių išteklių turinti šalis, neišvengiamai daro didelę įtaką pasauliui. Amžina problema – kokiems tikslams bus naudojama ši įtaka. Atvira, demokratinė Rusija skleidžia pažangią įtaką. Tai buvo akivaizdu griūvant sovietinei imperijai. Tačiau autoritarinės Rusijos įtaka gali būti labai pavojinga, griaunanti. Neslėpiau manąs, kad dabartinė Kremliaus politika krypsta būtent šia linkme. Demokratijos laikotarpių Rusijos istorijoje iš viso buvo labai mažai, todėl dažniausiai susiduriame ne su teigiama, o su neigiama Maskvos įtaka. Šiandieninė Kremliaus politika verčia nerimauti, nes nėra jokių požymių, kad būtų skatinamas demokratizacijos procesas.

Smarkiai susirėmiau su V. Putino politikos ruporu K. Kosačiovu dėl įvykių Estijoje. Pareiškiau, kad Rusija neturi jokios teisės kištis į suverenios valstybės reikalus, o ypač tai amoralu, kai kalbama apie sovietinės okupacijos palikimą.

Antrą kartą teko replikuoti išgirdus priekaištus, kad pažeidžiamos rusų teisės Latvijoje, nes jiems nesuteikiama pilietybė. Pasakiau, kad niekas manęs neįgaliojo kalbėti latvių vardu, bet ir tylėti negaliu, kai mėginama paneigti suverenios Latvijos teisę pačiai nustatyti pilietybės teikimo tvarką. Pridūriau, kad rusams tiesiog derėtų išmokti valstybinę latvių kalbą. JAV taip pat kelia pilietybės prašantiems asmenims tokį reikalavimą, bet Maskva tuo nesipiktina. Rusijos atstovas dar bandė prieštarauti, bet aš daugiau nesileidau su juo į kalbas.

Plykstelėjo ginčai ir dėl dujotiekio tiesimo Baltijos jūros dugnu. Pareiškiau, kad dar kancleriui Gerhardui Schröderiui esu sakęs, jog elementarus diplomatinis mandagumas reikalavo bent kalbėtis su Baltijos valstybėmis ir Lenkija, iš anksto informuoti apie planus tiesti dujotiekį, galintį turėti neigiamą įtaką mūsų šalių ekonomikoms. Ir nė paprasčiausio dėmesingumo nesulaukiame, nors esame bendros ES šeimos nariai! Net Vokietijos atstovas tylėjo tai girdėdamas.

Diskusijos baigėsi tik apie 1 valandą nakties, o mane dar apspito būrelis dalyvių ir dėkojo už atvirumą ir principingumą. Labai malonu buvo išgirsti G. Javlinskio žodžius: „Šiandien dar geriau supratau, kodėl esate gerbiamas Europoje. Gerbiu jus ir aš.“

Paaiškėjo, kad salėje buvo ir latvių. Jie dėkojo, kad gyniau užsipuolamą jų šalį.

2007 metų gegužės 1 diena, Vilnius. Romoje džiaugėmės saule, termometrai rodė 25–28 laipsnius šilumos. Vilniuje pasitiko žiema. Praėjusią naktį net baltavo sniegas. Bet šiandien po pietų oras įšilo iki 10 laipsnių ir vėl išlindo pavasariška žaluma.

Politikoje nesitraukia įšalas. Kaip ir numaniau, konservatoriai ir paksistai bendru choru užsipuolė mane, kad vetavau įstatymą dėl KGB rezervistų. Neva esu jų užtarėjas! O R. Paksas net pareiškė, kad išdaviau Lietuvos žmones ir valstybę. Kam kalbėti, o kam jau geriau patylėti. Būtų blogas ženklas, jei jis man pritartų. Tik gaila konservatorių. Susidėjo du politiniai draugeliai: A. Kubilius ir R. Paksas! Iš tiesų – „gražus vaizdelis“. Bet visais laikais Lietuvoje netrūko tokio plauko „veikėjų“.

2007 metų gegužės 3 diena, Vilnius. Premjero Gedimino Kirkilo prašymu susitikau su juo aptarti finansų ministro kandidatūros. Jis siūlo Rimantą Šadžių.

Pasikalbėjome ir apie padėtį Estijoje. Prašiau patarėjų, kad perduotų Vidaus reikalų ministerijai mano prašymą sustiprinti Estijos ambasados Vilniuje apsaugą. Talino ir Maskvos konfrontacija nesiliauja ir net stiprėja. Pagaliau ES vadovybė pareiškė susirūpinimą dėl Rusijos veiksmų, tam pritarė ir Vokietijos kanclerė Angela Merkel.

Man patarėjai siūlo, atsiliepiant į rusų naftotiekio „remontą", paskelbti Maskvai, kad pradedame „remontuoti" geležinkelio liniją į Karaliaučių. Labai abejoju tokios akcijos tikslingumu. Tai būtų įvertinta kaip mūsų noras kurstyti įtampą, didinti konfrontaciją. Jokios naudos nebūtų, tik žala.

2007 metų gegužės 4 diena, Vilnius. Iš ryto į Prezidentūrą atvykęs VSD pareigūnas Darius Jurgelevičius supažindino mane su surinkta informacija apie savivaldybių rinkimus, mūsų politikų ryšius, jų finansavimą. Neįtikėtinas tinklas! Schema net su nuotraukomis. Gavau pažymas ir apie bendrovės „Neo Group" veiklą bei Lietuvos pasų su biometriniais duomenimis užsakymus. Kvepia korupcija.

2007 metų gegužės 5 diena, Vilnius. Vakar po darbo su Alma nuvykau į Šv. Kotrynos bažnyčią paminėti Mstislavo Rostropovičiaus. Koncertą surengė fondas „Pagalba Lietuvos vaikams", kurį globojo Maestro. Kalbėjo tik tie, kuriems teko laimė su juo bendrauti ir dabar galėjo dalytis prisiminimais apie šį didį žmogų su sausakimšos Šv. Kotrynos bažnyčios auditorija. Tai Rodionas Ščedrinas, Maja Pliseckaja, Eglė Špokaitė, Leonidas Donskis ir Gintautas Kėvišas. Mano mintys ir jausmai šį vakarą buvo skirti tik Slavai (taip jį vadinom). Dėkoju likimui, dovanojusiam man laimę jį pažinti ir bendrauti. Šv. Kotrynos bažnyčioje susirinkę žmonės atrodė tarsi pakylėti. Jautėme: tai Slava tebeskleidžia šilumą ir džiaugsmą.

2007 metų gegužės 10 diena, Vilnius–Varšuva. Seimas pritarė mano dekretui, kuriuo iš VSD generalinio direktoriaus pareigų atleidžiamas Arvydas Pocius. Tačiau svarstant šį klausimą nekultūringos demagogijos buvo per akis. Ir tai – dar tik pusė darbo. Ne mažiau iečių bus sulaužyta ir dėl naujo VSD vadovo skyrimo. Aistros jau verda, vieniems vienas kandidatas nepriimtinas, kitiems kitas, nors oficialiai dar niekas net nėra siūlomas.

Keletą kandidatų esu numatęs. Telefonu kalbėjausi su Egidijumi Meilūnu, Prezidentūroje susitikau su Alvydu Šakočiumi, Algiu Vaičeliūnu ir Povilu Malakausku. Kitų peršamų kandidatų nė nesvarstysiu, nes vienintelis jų kvalifikacijos požymis – partiškumas.

Nepavykus rytdienai išsinuomoti lėktuvo skristi į Krokuvą, šiandien skubiai išskridome į Varšuvą, o jau rytoj toliau keliausime drauge su Lenkijos prezidentu jo lėktuvu. Vėl lenkai mus gelbėja...

Varšuvoje vakarienės nuvykome į Prezidentūrą. Prezidentas Lechas Kaczyńskis pasitiko labai širdingai, aprodė savo darbo kabinetą. Daug kalbėjomės apie ES Konstitucijos priėmimą (L. Kaczyńskis vis dar nusiteikęs skeptiškai), santykius su Rusija ir, žinoma, rytojaus pasitarimus. Vakarieniavome iki pirmos nakties.

2007 metų gegužės 11 diena, Krokuva. Į Krokuvą, be mudviejų su Lechu Kaczyńskiu, atskrido Azerbaidžano, Gruzijos ir Ukrainos prezidentai. Kazachstano prezidentas Nursultanas Nazarbajevas neatvyko, nors L. Kaczyńskiui ir buvo žadėjęs. Sutrukdė V. Putinas, staiga šiandien pasisiūlęs atskristi į Astaną. Kalbėtis su N. Nazarbajevu jis rengiasi ta pačia tema kaip ir mes – apie dujų ir naftos tiekimą. Tad į Krokuvą atvyko Kazachstano energetikos ministras. Šią žaibiškai pasikeitusią situaciją komentuoja pasaulio spauda. Net rusų laikraštis „Komersant" parašė: „V. Putinas supanikavo dėl V. Adamkaus ir L. Kaczyńskio planų."

Konferencija vyko Vavelio pilyje. Sutarėme rengti naftotiekio iš Odesos į Gdanską tiesimo planus, panaudodami jau esamas trasas Odesa–Brodai (Ukrainoje) ir Plockas–Gdanskas (Lenkija). V. Putino tikslas – sužlugdyti Rusijos teritoriją aplenkiančio naftotiekio tiesimą. Todėl jis su N. Nazarbajevu skrenda į Turkmėniją, turtingą ne tik naftos, bet ir dujų. Aiškiai prasidėjo grumtynės dėl energetikos šaltinių. Duodamas interviu „Bloomberg" agentūrai ir Lenkijos televizijai, atvirai kalbėjau apie Rusijos kėslus, pareiškiau, kad tariamai „remontuodami" „Družbos" naftotiekį rusai šantažuoja Lietuvą.

Krokuvos konferencijos tąsa rudenį įvyks Vilniuje. Stengsimės pakviesti daugiau valstybių atstovų, įtraukti į mūsų pasitarimus ir JAV. O Lenkijos prezidento L. Kaczyńskio lauksime atvykstant į Lietuvą pasitarti energetikos klausimais jau šią vasarą. Ukrainos ir Gruzijos prezidentams priminiau, kad jų vizitų taip pat tikiuosi dar šiemet.

2007 metų gegužės 12 diena, Vilnius. Prieš man išskrendant namo su prezidentu Lechu Kaczyńskiu apsilankėme Krokuvos kapinėse prie poeto, publicisto ir gana prieštaringai vertinamo politiko Albino Herbačiausko kapo. Lietuvos ambasadorius Egidijus Meilūnas pasistengė, kad pamirštas ir apleistas kapas būtų greitai sutvarkytas, pastatytas antkapis. Dalyvaujant gausybei žurnalistų, esant išrikiuotai garbės sargybai, prie Lietuvos poeto amžinojo poilsio vietos mudu su Lenkijos prezidentu padėjome gėlių.

Patarėjai Valteris Baliukonis ir Simonas Šatūnas papasakojo apie savo keistoką pokalbį su Lenkijos prezidentūros atstovais. Esą lenkai sakė svarstantys galimybę padovanoti mums prezidentinį lėktuvą! Nieko neatsakiau. Nerealios, bet nesmagios kalbos.

Grįžęs į Vilnių, telefonu kalbėjausi su Alma. Ji jau Čikagoje, o jos lagaminas, pasirodo, liko... Vilniuje. Nebuvo nė pakrautas į lėktuvą. Vėluoja antrą dieną.

2007 metų gegužės 14 diena, Vilnius. Mano pareiškimas Krokuvoje „Bloomberg“ agentūrai dėl tariamo „Družbos“ naftotiekio remonto sulaukė tarptautinio atgarsio. Pasakiau, kad stumiami į kampą ir neturėdami kito pasirinkimo, mes galime pasinaudoti net savo veto teise ir blokuoti ES bei Rusijos bendradarbiavimo sutartį. Sureagavo ir Vakarų Europa, ir Rusija. Sakyčiau – ir gerai.

Namuose vėlai vakare susitikau su Gediminu Kirkilu. Kalbėjomės apie švietimo reformą ir VSD reikalus. Nors G. Kirkilas ir neprisipažįsta, aiškiai jaučiu jo norą, kad VSD vadovu taptų Algis Vaičeliūnas. Socialdemokratai tikisi, jog jam jie galėtų lengviau daryti įtaką. Man tai netinka. Idealaus kandidato nėra, bet, manau, Povilas Malakauskas – pats profesionaliausias. G. Kirkilas pripažino, kad tai labai kvalifikuotas pareigūnas, ir pažadėjo socialdemokratų paramą šiai VSD vadovo kandidatūrai Seime. Tik prašė, kad kol kas neskelbčiau savo pasirinkimo, nes savaitgalį vyks Socialdemokratų partijos pirmininko rinkimai, o jis kandidatuoja į šį postą.

2007 metų gegužės 15 diena, Vilnius. Svarstant mano vetuotą KGB rezervistų įstatymą, Seime kunkuliavo turbūt dar neregėtos aistros. Siaurakaktišką partiškumą demonstravo Andrius Kubilius, ką jau kalbėti apie klumbius, pečeliūnus. Žinoma, įžūlumo viršūnė – Petras Gražulis. Jis drįso mane, Lietuvos žmonių išrinktą Respublikos Prezidentą, viešai pavadinti KGB bendradarbiu! Tokio įžeidimo prezidentui dar nėra buvę mūsų istorijoje. Mano atstovai protestuodami paliko posėdžių salę. Bent Seimas sureagavo tinkamai: pareikalavo, kad P. Gražulis pasišalintų iš salės, o kai jis nepakluso, jam penkiems posėdžiams atimta pasisakymo ir balsavimo teisė. Jo poelgis taip pat bus svarstomas Seimo Etikos ir procedūrų komisijoje.

Priėmiau Estijos užsienio reikalų ministrą Urmą Paetą. Jis padėkojo už Lietuvos paramą per riaušes Taline.

Aplankiau į namus iš ligoninės sugrįžusį Vytautą Landsbergį. Valandą kalbėjomės apie politines aktualijas. Nuomonės nesutapo, bet, atsižvelgdamas į jo sveikatos būklę, sąmoningai vengiau aštresnės diskusijos.

2007 metų gegužės 24 diena, Vilnius. Pats nuvykau į Seimą pristatyti pasirinkto naujojo Valstybės saugumo departamento generalinio direktoriaus Povilo Malakausko. Tai pirmas kartas, kai prezidentas parlamentarams asmeniškai teikia institucijos vadovo kandidatūrą, – iki šiol taip būdavo daroma tik skiriant ministrą pirmininką. Taip norėjau atkreipti Seimo ir visuomenės dėmesį, kokiu svarbiu laikau šį skyrimą, ir paraginti politikus baigti žaisti savo bjaurius politinius žaidimus.

Deja, jų neišvengta ir šiandien svarstant P. Malakausko kandidatūrą. Po posėdžio paskambinau premjerui Gediminui Kirkilui ir išsakiau savo nuostabą, kad, nors mudu ir sutarėme dėl naujo VSD vadovo skyrimo, jo partietė Irena Šiaulienė vis viena kėlė Seime didžiulę sumaištį, mėgino įtikinti parlamentarus nepritarti mano pasirinkimui. Nuvylė ir mano gerbiamas Justinas Karosas. Gaila ir sunkiai suprantama.

P. Malakauskas puikiai atsakinėjo į klausimus ir dar kartą įrodė esąs ne tik labai aukštos kvalifikacijos profesionalas, bet ir kultūringas, ramus, sugebantis nepasiduoti emocijoms žmogus.

PASTABOS PARAŠTĖSE

Paradoksas, kad ir naujasis VSD vadovas Povilas Malakauskas, nepaisant jo dešiniųjų politinių įsitikinimų, netrukus ėmė kliūti konservatoriams. Matyt, kai kurių politikierių netenkino, kad šis profesionalus pareigūnas nepataikavo jokiai partijai, vadovavosi tik įstatymais bei valstybės interesais ir gynė savo instituciją nuo politinio kišimosi.

Konservatoriams tapus valdančiąja partija, P. Malakauskui teko atlaikyti itin stiprų spaudimą, bet kol ėjau prezidento pareigas, gesinau visus mėginimus jį nušalinti. Tačiau kai baigėsi mano kadencija, netrukus jis turėjo pasitraukti iš VSD vadovo posto, nespėjęs padirbėti nė pusės numatyto termino.

Prezidentūros kieme 13 valandą pasitikau oficialaus vizito į Lietuvą atvykusią Airijos prezidentę Mary McAleese ir jos vyrą Martiną. Daugiausia kalbėjomės apie lietuvių emigrantus. Aptarėme savo šalių kultūrinį bendradarbiavimą, galimybes mokyti lietuvių kalbos mokyklose, kuriose susidarys pakankamas mokinių skaičius.

2007 metų gegužės 26 diena, Vilnius. Pirmasis Lietuvos istorijoje Japonijos imperatoriaus vizitas į mūsų šalį. Vilnius pasipuošė Japonijos ir Lietuvos vėliavomis. Imperatoriaus Akihito lėktuvas nusileido lygiai 11.30. Jų Didenybes oro uoste pasitiko delegacija, vadovaujama premjero Gedimino Kirkilo. Tiksliai pagal protokolą, 12 valandą, kortežas pasirodė Prezidentūros kieme, kur imperatoriškąją porą sutikome mudu su Alma. Svečių pageidavimu pirmiausia pėsčiomis nuėjome į Daukanto aikštę pasisveikinti su ten laukiančia gausybe jaunimo, turistų, žurnalistų ir tik tuomet įėjome į Prezidentūros rūmus. Su imperatoriumi Akihito ir imperatoriene Michiko kalbėjomės kultūros ir socialinėmis temomis, o politinių problemų neaptarinėjome. Per pietus pasikeitėme tostais. Vėl – jokios politikos ir jokių oficialių kalbų.

Imperatoriškosios poros programa nebuvo perkrauta: padėjome gėlių Antakalnio kapinėse, apsilankėme prie žydus gelbėjusio japonų diplomato Ch. Sugiharos paminklo, vakare Katedros aikštėje klausėmės koncerto „Skamba skamba kankliai“. Žmonės visur labai šiltai sutiko ir sveikino svečius. Imperatoriškoji pora visiems paliko mielų, maloniai bendraujančių žmonių įspūdį.

2007 metų gegužės 27 diena, sekmadienis, Vilnius. Labai šilta diena, jau iš pat ryto – 22 laipsniai šilumos. Svečiai išskrenda 11 valandą. Pasitikome juos

Pirmasis Lietuvos istorijoje Japonijos imperatoriaus Akihito vizitas. Vilnius, 2007 m. gegužės 26 d.

prie VIP salės ir dar 15 minučių pasikalbėjome. Lietuvos žmonių vardu padėkojau Japonijos imperatoriui ir jo žmonai už vizitą ir palinkėjau gero skrydžio į Londoną. Susidariau įspūdį, kad jie iš tiesų labai patenkinti apsilankymu mūsų šalyje. Atsisveikinant prie lėktuvo trapo, imperatorienė Michiko staiga paklausė Almos, ar gali ją pabučiuoti. Stebinantis japonų mandagumas...

2007 metų gegužės 29 diena, Vilnius. Vasariška kaitra, atrodo, atvėsino lietuviškos politinės virtuvės atmosferą. Seimas savaitę atostogauja, nors komitetai dirba. Pristatome Povilo Malakausko kandidatūrą parlamentinėms frakcijoms. Pasipriešinimas, atrodo, mažėja. Balsavimas birželio 5-ąją.

Šiandien man įteiktas Tarptautinio olimpinio komiteto apdovanojimas už sporto ir olimpinio judėjimo plėtojimą. Tai buvo nuspręsta Ženevoje pirmininkaujant pačiam komiteto pirmininkui Jacques'ui Rogge.

2007 metų gegužės 30 diena, Vilnius. Priėmiau Lietuvos ekspozicijos Turino knygų mugėje organizatorius. Joje mūsų šalis dalyvavo specialiosios viešnios teisėmis. Pavyko sėkmingai pristatyti Italijoje dar mažai žinomą lietuvių literatūrą.

Po pietų susitikau su VSD atstovu. Jis supažindino mane su operatyvine informacija apie Rusijos agentų veiklą Lietuvoje. Surinkti duomenys aiškiai rodo, kad rusai įvairiais būdais mėgina destabilizuoti padėtį mūsų šalyje – pasitelkiama ir žiniasklaida, ir ekonominis spaudimas, ir dezinformacija. Papirkinėjami mūsų žmonės. Šia veikla užsiima kai kurie Rusijos ambasados darbuotojai. Bet skaudžiausia, kad pinigus iš rusų, atrodo, ima ne vienas mūsų politikas ir visuomenininkas...

2007 metų gegužės 31 diena, Lisabona. Pirmasis Lietuvos vadovo valstybinis vizitas į Portugaliją. Vėl susidūrėme su lėktuvo problema. Prasidėjo vasaros sezonas, todėl tik paskutinę minutę pavyko pasisamdyti bendrovės „Canarian Turism" lėktuvą, ir tai tik į vieną pusę. Dienotvarkė tokia intensyvi, kad atskridus nebuvo laiko net užsukti į viešbutį – tiesiai iš oro uosto vykau į vainiko dėjimo ceremoniją. Iš ten lydimas nacionalinės gvardijos raitosios palydos nuvykau į Prezidentūrą – „Palacio de Belem", kur pasitiko Portugalijos prezidentas Aníbalas Cavaco Silva su ponia.

Man prezidentas paliko puikų įspūdį – žmogiškas, paprastas ir kartu gerai išmanantis pasaulio politiką. Tuo įsitikinau jau per privačius priešpiečius, kur bendravome tik keturiese – mudu su žmonomis. Kalbėjomės ne tik apie dvišalį bendradarbiavimą, bet ir tarptautinėmis temomis – daugiausia apie JAV

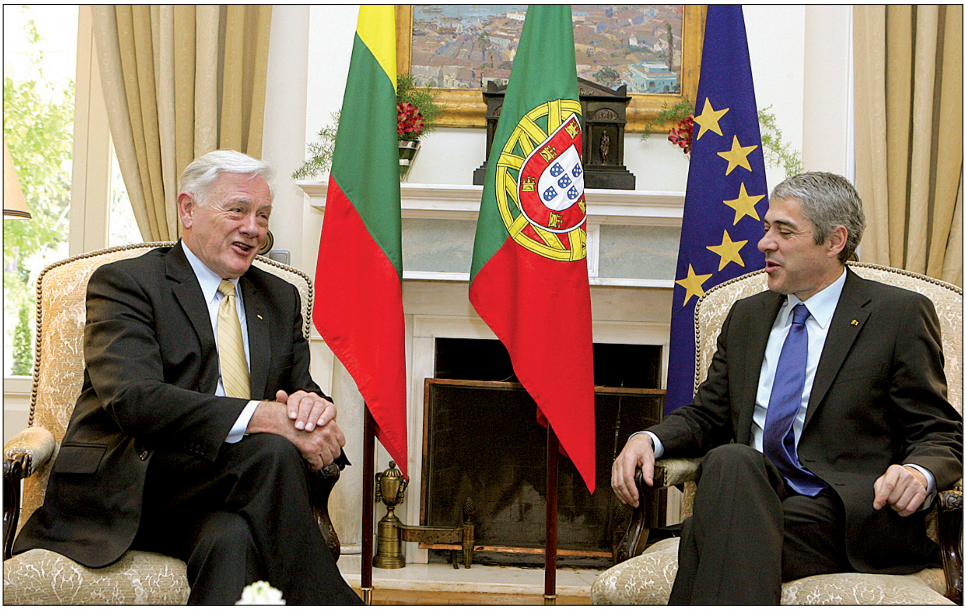
Portugalijos prezidentas Aníbalas Cavaco Silva su žmona sveikina valstybinio vizito atvykusį prezidentą Valdą Adamkų ir ponią Almą. Lisabona, 2007 m. gegužės 31 d.

ir Rusijos santykius, priešraketinės gynybos sistemos elementų dislokavimą Lenkijoje ir Čekijoje. Pareiškiau, kad čia neįžvelgiu jokio prieš Maskvą nukreipto veiksmo. Tai visą Europą nuo galimų teroristinių išpuolių saugantis gynybos skydas.

Lietuvos užsienio politikos kryptis ir tikslus turėjau progą paaiškinti paskaitoje Lisabonos universitete ir per oficialią vakarienę „Palacio de Ajuda".

2007 metų birželio 1 diena, Lisabona. Šiandien apsilankiau Portugalijos parlamento rūmuose. Senovinis pastatas, labai puošnus, iškilmingas. Parlamento pirmininko Jaime Gamos kabinete susirinko frakcijų vadovai. Daugiausia kalbėjomės apie Sovietų Sąjungos imperinį palikimą ir dabartinę Rusijos politiką. Paaiškėjo, kad parlamento pirmininkas gerai išmano sovietinę epochą ir įžvelgia nemažai paralelių su dabartine Rusijos užsienio politika. Man net nereikėjo daug aiškinti.

Tačiau įdomiausias ir svarbiausias buvo susitikimas su Portugalijos ministru pirmininku José Sócratesu, jaunu (49 metų) Socialistų partijos lyderiu. Dėkui Dievui, kad susitikome! Nuo liepos 1-osios Portugalija pirmininkaus Europos Sąjungai, todėl labai džiaugiuosi, kad turėjau progą išdėstyti savo požiūrį į Rytų

Prezidentas Valdas Adamkus keičiasi nuomonėmis su Portugalijos ministru pirmininku Jóse Sócratesu.

ir Vidurio Europos problemas. J. Sócratesas tik prieš kelias dienas buvo grįžęs iš Maskvos, kur, kaip mes vėliau juokavome, Vladimiras Putinas jam gerokai „praplovė smegenis“.

Klausiausi ir negalėjau patikėti savo ausimis: pasirodo, Rusijoje kone visiškai triumfuoja demokratija. Bandžiau įsiterpti... Ne iš karto, bet šiaip taip pavyko. Tuomet prasidėjo įdomus dialogas. Pajutau, kad svarstyklės pamažu krypsta į mano pusę. Baigiantis pietums, J. Sócratesas net susiėmė už galvos ir ištarė: „Nė nežinau, ką ir galvoti... Mums visiems reikia gerai apmąstyti savo santykius su rusais.“

Grįždamas į viešbutį svarsčiau, kad gal priverčiau Portugalijos premjerą bent susimąstyti, jog Rusija – ne tokia jau taikinga demokratijos citadelė, kokią jam pavaizdavo V. Putinas (nors mes visi norėtume, kad ši šalis būtent tokia ir būtų).

2007 metų birželio 2 diena, Portas. Iš Lisabonos nuskridome į Portą. Per sutikimą miesto rotušėje laukė staigmena. Mat Portas yra porto vyno sostinė, šiose apylinkėse auginamos vynuogės ir brandinamas šios rūšies vynas. Nuo labai senų laikų mieste gyvuoja Porto vyno brolija, kuri ypatingomis progomis su specialiomis ceremonijomis svečiui suteikia brolijos garbės kanclerio vardą. Aš tapau 35-uoju garbės kancleriu drauge su Ispanijos ir Belgijos karaliais, kitų šalių prezidentais.

Portas – kerinčio grožio miestas. Apsilankėme „Ferreira“ vyno rūsyje, kuriame laikomas portas. Viešnagę baigėme restorane, iš kurio terasos atsiveria žavinga miesto panorama.

2007 metų birželio 5 diena, Vilnius. Po kelių mėnesių politinės erzelynės Seimas pagaliau pritarė mano pasirinktam kandidatui į VSD vadovo postą. Povilas Malakauskas patvirtintas 67 parlamentarams balsavus „už“ ir nė vienam „prieš“ (susilaikė 40). Išvengta susipriešinimo su Seimu, jo nariai galės savo energiją nukreipti kūrybingesne linkme.

2007 metų birželio 9 diena, Vilnius. Sankt Peterburge vyksta buvusių Sovietų Sąjungos respublikų, sudarančių vadinamąją Nepriklausomų valstybių sandraugą, kurioje Rusija dominuoja, vadovų susitikimas. Maskva jau kuris laikas mėgina susigrąžinti į savo stovyklą Vakarų kryptimi ėmusią dairytis Moldovą. Rusai deda vis daugiau pastangų, ypač kai ir Rumunija nesnaudžia, – nori prisijungti šią šalį. Padėtis sudėtinga. Trečdalis Moldovos gyventojų – rusai, Padniestrę kontroliuoja Maskvai ištikimas marionetinis režimas, ten dislokuota pora tūkstančių Rusijos kareivių.

Nors Moldovos prezidentas Vladimiras Voroninas – komunistų partijos lyderis, jis ne kartą yra pareiškęs norą suartėti su ES. Kartu flirtuoja ir su Maskva. Pakviečiau jį pakeliui į Sankt Peterburgą stabtelėti Vilniuje. Susitikome Belmonto pramogų centro restorane. Kalbėjomės apie tris valandas. Pažadėjau tvirtą Lietuvos paramą Moldovai siekiant narystės ES. Iš V. Voronino išgirdau, kad jo šalis apsisprendusi orientuotis į Vakarus.

2007 metų birželio 11 diena, Berlynas. Vokietija baigia pirmininkauti ES liepos 1-ąją. Kanclerė Angela Merkel būtinai nori vainikuoti savo darbą valstybių vadovų susitarimu dėl ES Konstitucijos. Mat antraip kyla abejonių dėl taip ilgai rengtos Konstitucijos ateities. Po Jacques'o Chiraco eros nėra aiški net ir Prancūzijos pozicija. Kokia bus naujojo prezidento Nicolas Sarkozy politika, paaiškės tik ateityje. Nežinia ir dėl Olandijos sprendimo. Lyg to būtų maža, iškilo nauja svarbi problema – Lenkija.

Angela Merkel pakvietė Italijos ministrą pirmininką Romano Prodi, Vengrijos ministrą pirmininką Ferencą Gyurcsány ir mane atskristi šiandien į Berlyną darbo vakarienės. Apie valandą tik keturiese šnekučiavomės Vokietijos kanceliarijos devinto aukšto terasoje (žavus vaizdas į Tyrgarteną). Labai atvirai diskutavome, kaip įtikinti Lenkiją pritarti ES Konstitucijai. Lenkai, atrodo, tvirtai pasiryžę pasinaudoti veto teise ir torpeduoti visą jos priėmimo procesą.

Pasakiau manąs, kad buvo užgautos lenkų ambicijos, jie jaučiasi išstumti iš didžiųjų ES valstybių draugijos, kai svarstomi svarbiausi bendrijos klausimai. Todėl jie taip atkakliai siekia gauti daugiau vietų būsimajame Europos Parlamente – Lenkija nori, kad jos balsas būtų labiau girdimas ES. Tačiau šiam reikalavimui priešinasi Vokietija.

Apsvarstėme įvairiausias galimybes. Mano santykiai su Lenkijos prezidentu ir kitais politikais draugiški, paremti pasitikėjimu, todėl buvau paprašytas pamėginti perkalbėti lenkus, kad jie nevetuotų Europos Vadovų Tarybos susitarimo dėl Konstitucijos. Tam turėsiu labai mažai laiko, o užduotis nelengva, nes Vokietijos ir Lenkijos nuomonės smarkiai išsiskyrė ir abi šalys nepajudinamai laikosi savo pozicijos.

Pabendravus keturiese, prisidėjo ir mūsų delegacijų nariai. Šiame posėdyje išdėstėme savo valstybių požiūrį į ES Konstituciją. Beje, per spaudos konferenciją net sąvokos „konstitucija" buvo vengiama ir sakoma „ES sutartis".

Be kita ko, šis susitikimas parodė, kad Lietuva ES politikos procesuose dabar vaidina svarbesnį vaidmenį nei kitos panašaus dydžio ar net kiek didesnės šalys.

2007 metų birželio 12 diena, Vilnius. Į Vilnių parskridome tik antrą valandą nakties, todėl ir darbą šiandien pradėjau kiek vėliau. Paskambinau Lenkijos prezidentui Lechui Kaczyńskiui, iš pradžių papasakojau jam apie pokalbį su Moldovos prezidentu Vladimiru Voroninu, tuomet perėjau prie keturšalio susitikimo Berlyne temos. Informavau, apie ką kalbėjomės, ko tikisi iš Lenkijos Vokietija ir kitos ES šalys.

PASTABOS PARAŠTĖSE

Itin perkrautos darbotvarkės dienomis dienoraštyje kartais atsirasdavo spragų. Būtent taip ir nutiko 2007 metų birželį, kai vyko labai smarkios politinės batalijos dėl ES konstitucinės sutarties. Tai buvo išskirtinis politinis įvykis, kurio detales atmintis gerai išsaugojo ir prabėgus keleriems metams.

Iš pradžių neatrodė, kad 2007 metų birželio mėnesio Europos Vadovų Tarybos posėdis Briuselyje bus itin įtemptas ir sunkus. Didžiausia intriga laikyta, kaip pasirodys pirmą kartą Prancūzijai atstovaujantis naujasis šios šalies prezidentas Nicolas Sarkozy. Aišku, buvo žinoma, kad Lenkija nepatenkinta ES konstitucinės sutarties projektu, tuo dokumentu jai numatytų vietų Europos Parlamente

skaičiumi ir balsavimo galiomis priimant sprendimus. Vis dėlto iš anksto nelaukta, kad per Vadovų Tarybos posėdį lenkai blokuos susitarimus ir grasins įstumti bendriją į sunkią politinę krizę. Kai visos kitos šalys jau buvo nusiteikusios baigti labai ilgai trunkantį naują ES sandarą įtvirtinančios konstitucinės sutarties rengimo procesą, tikėtasi, kad ir Lenkija nesiryš tapti didele kliūtimi. Todėl Europos žiniasklaida labiau domėjosi N. Sarkozy debiutu Vadovų Taryboje nei galimu Lenkijos pasipriešinimu parengtiems ES dokumentams.

Šalių vadovams (aš nebuvau išimtis) taip pat buvo smalsu iš arčiau susipažinti su naujuoju didžiulę įtaką ES darančios Prancūzijos prezidentu. N. Sarkozy pirmtakas Jacques'as Chiracas lankėsi Lietuvoje, tarp mūsų užsimezgė nuoširdūs, pagarbūs santykiai. Jis ėmė neblogai mus suprasti ir, rodydamas geranoriškumą, išsprendė įsisenėjusią problemą – sutiko sumokėti Lietuvai 12 milijonų litų už Sovietų Sąjungai atiduotą mūsų prieškario laikų ambasados pastatą Paryžiuje.

Į Europos Vadovų Tarybos posėdį atvykus jau naujajam Prancūzijos prezidentui, galvojau, kaip čia nutaikyti progą ir asmeniškai su juo pabendrauti, nes labai rūpėjo patikrinti, ar pavyks su N. Sarkozy užmegzti tokius pat draugiškus ryšius kaip ir su J. Chiracu. Tačiau tąkart visus kitus rūpesčius nustelbė Lenkijos pasipriešinimas ES konstitucinės sutarties projektui, ir tai savotiškai padėjo man rasti bendrą kalbą su N. Sarkozy. Kaip įprasta šiems aukščiausio lygio susitikimams, Vadovų Tarybos posėdis prasidėjo darbo vakariene, kurioje dalyvavo tik valstybių vadovai ir juos lydintys užsienio reikalų ministrai. Pirmininkavo Vokietijos kanclerė Angela Merkel. Paprašęs žodžio, Lenkijos prezidentas Lechas Kaczyńskis iš karto pareiškė, kad jo šaliai visiškai nepriimtinos kai kurios ES konstitucinės sutarties projekto nuostatos ir jie vetuos šį dokumentą. Sulig šiais žodžiais salėje įsivyravo įtampa. Pakilo gausybė pageidaujančių pasisakyti vadovų rankų. Turbūt trys iš keturių kalbėtojų kritikavo Lenkijos sprendimą. Austrijos kancleris net pareiškė, kad ES durys atviros – jei lenkams nepatinka sutarta bendrijos sankloda, jie gali eiti lauk. Po tokio įgėlimo Lenkijos delegacija atsistojo ir išėjo iš salės. Atrodė, tarsi posėdžio dalyvius būtų aptraukęs ledas. Kelių valstybių atstovai puolė švelninti atmosferos, ragino apsiraminti ir blaiviai svarstyti, kaip būtų galima rasti išeitį.

Aš vis nukreipdavau žvilgsnį į N. Sarkozy, stebėjau jo elgseną. Krito į akis didžiulis skirtumas, palyginti su J. Chiracu, kuris visuomet laikėsi labai santūriai, elegantiškai ir oriai. N. Sarkozy buvo visiškai kitoks – į tai, kas vyko, reagavo karštai ir emocingai, kalbėdamas staiga net nusimetė švarką. Jis pareiškė, kad Lenkijos veto nepriimtinas, bet ir izoliuoti šios šalies nevalia. Tiesiog reikia

susitarti dėl tokių ES konstitucinės sutarties nuostatų, kurios būtų visos Europos, o ne atskirų jos valstybių laimėjimas.

Lenkijos atstovams išėjus iš salės, posėdis nutrūko. Pirmininkė A. Merkel pakilo iš savo vietos ir nė nespėjau pastebėti, kaip atsidūrė prie manęs. Tapštelėjusi man per petį, sako: „Pastebėjau, kad palaikote puikius asmeninius santykius su Lenkijos prezidentu. Dabar jūs turbūt vienintelis galite imtis gelbėti padėtį – pamėginkite jį įkalbėti drauge su mumis ieškoti kompromiso."

Lenkų delegacija buvo įsikūrusi vienuoliktame Europos Komisijos pastato aukšte, vakarienė vyko ketvirtame aukšte, o A. Merkel turėjo kabinetą pirmame aukšte. Prasidėjo ir visą naktį truko mano kursavimas iš vieno didžiulio pastato aukšto į kitą.

Pirmiausia A. Merkel pakvietė N. Sarkozy, L. Kaczyńskį ir mane pasikalbėti į savo kabinetą. Lenkijos prezidentą lydėjo trys patarėjai. Kalbėjomės apie valandą, vis ieškodami kompromisinio sprendimo, bet L. Kaczyńskis kietai laikėsi savo pozicijos. Jis pareiškė, kad, jei nusileistų ir sutiktų su jo šaliai siūlomomis nepalankiomis sąlygomis, tai būtų Lenkijos pažeminimas. Mėginau raminti jį, sakydamas, kad ir kitos valstybės gali pagrįstai jaustis ne visai patenkintos joms tenkančiomis balsavimo galiomis, bet laikydamiesi tokios pozicijos niekuomet nesusitarsime, todėl visi turime ko nors atsisakyti dėl bendrų Europos interesų. Labai jausmingai L. Kaczyńskį įtikinėjo ir N. Sarkozy. Deja, visos pastangos buvo bergždžios. Tuomet sutarėme daryti pertrauką.

Lenkai grįžo į savo vienuoliktą aukštą, o kiti posėdžio dalyviai pasiliko A. Merkel kabinete. Ėmėme tartis, kokių dar nuolaidų būtų įmanoma padaryti Lenkijai. Nuspręsta siūlyti dar kiek išplėsti lenkų galias priimant ES sprendimus. Tuomet A. Merkel ir N. Sarkozy paprašė manęs vykti pas L. Kaczyńskį į vienuoliktą aukštą ir įtikinti jį, kad šiuo siūlymu jiems jau daroma didelė nuolaida.

Pakilome liftu į Lenkijos būstinę su Užsienio reikalų ministerijos sekretoriumi Žygimantu Pavilioniu. Ne tik perdaviau, kokios nuolaidos siūlomos lenkams, bet ir pamėginau kuo jautriau perteikti kitų posėdžio dalyvių nuotaikas. Sakiau, kad juos suprantu, bet jei jie užsispyrę laikysis savo pozicijos, bus izoliuoti Europoje, todėl būtina sutikti su kompromisu, juolab kad visa ES laukia, kada pagaliau baigsis bendrijos reorganizavimas ir prasidės normalus darbas. Jau ir taip, taikantis prie skirtingų šalių reikalavimų, buvo atsisakyta paties ES Konstitucijos termino ir vartojama konstitucinės sutarties sąvoka, o derybų dalyvių kantrybė ėmė galutinai sekti. Lenkų tonas lyg ir sušvelnėjo. Prezidentas L. Kaczyńskis pasakė: „Leiskite man dešimčiai minučių išeiti į kitą kabinetą."

Likę sėdėti dviese su Ž. Pavilioniu svarstėme, kad gal jau lenkai liausis spyriotis ir krizė baigsis. L. Kaczyński grįžo po dvidešimt minučių ir griežtai pareiškė: „Ne, mums nepriimtina tai, kas siūloma.“ Pasirodo, per tą laiką L. Kaczyński paskambino į Varšuvą savo broliui Jarosławui ir tas instruktavo, kad lenkai jokiu būdu nenusileistų. Nieko kito neliko, kaip leistis su šia nemalonia žinia į pirmą aukštą pas A. Merkel. Informuoju, ką pasakė Lenkijos prezidentas, per kabinetą nusirita nusivylimo banga. Toliau svarstome, ką daryti, kokių dar nuolaidų galima pasiūlyti lenkams. Galiausiai buvo rasta keletas kabliukų, leidžiančių suteikti jiems kiek daugiau įtakos blokuojant ES sprendimus, bet kategoriškai atsisakyta tenkinti svarbiausią jų reikalavimą – padidinti Lenkijai numatytų vietų Europos Parlamente skaičių.

Vėl esu siunčiamas į vienuoliktą aukštą pranešti lenkams galutinio sprendimo. Atidarau duris ir esu kone apakinamas fotoaparatų blyksnių – mat prie A. Merkel biuro jau susirinko geras pusšimtis fotografų ir televizijos operatorių. Beveik apgraibomis, mažai ką matydamas nusiiriu iki lifto, pakylu pas lenkus. Po ištisą pusvalandį trukusių diskusijų prezidentas L. Kaczyński pakyla ir nė neslėpdamas praneša, kad išeina pasitarti su broliu. Grįžęs vėl kietai pareiškia: „Ne, nieko neišeis.“ Neiškentęs klausiu: „Prezidente, juk tai aklavietė. Kuo ši krizė baigsis visai Europos Sąjungai?“ Ir tuomet jis atšauna: „O kuo tai baigsis man? Ar manot, kad aš galiu grįžti į Varšuvą nieko nelaimėjęs?“ Pamėginau pajuokauti – negi ES konstitucinė sutartis tokia prasta, kad lenkai jo net į Varšuvą neįsileis?

Teko vėl grįžti nieko nepešus į A. Merkel kabinetą. Taip tą naktį dar kelis sykius suvažinėjau aukštyn žemyn tarp pirmo ir vienuolikto aukšto. Kiekvieną kartą susitikus L. Kaczyński pasišalindavo ir skambindavo broliui ministrui pirmininkui į Varšuvą. Supratau, kad, kol J. Kaczyński nepritars siūlomoms sąlygoms, susitarimo nebus. Valandų valandas trunkantis derėjimasis išvargino visus – ir mus, ieškojusius kompromiso su lenkais, ir mūsų kolegas, laukiančius, kuo viskas baigsis. Pastarieji bent galėjo pavakarieniauti, o mums nebuvo kada nė užkąsti. Galiausiai apie pusę penkių ryto A. Merkel kabinete likome tik dviese – ji ir aš. Vokietijos kanclerė, skėstelėjusi rankomis, sako: „Padarėme viską, ką galėjome, pasiūlėme visas įmanomas nuolaidas, visos sąlygos išdėstytos. Daugiau nėra prasmės tęsti debatus – kviečiu Vadovų Tarybą baigti posėdžio.“

Taip ir buvo padaryta. Susirinkus besimarkstantiems delegacijų vadovams, A. Merkel pranešė, kad galiausiai pasiektas susitarimas su lenkais, ir kaukštelėjusi plaktuku paskelbė, kad posėdis baigtas. Nors Lenkijos prezidentas L. Kaczyński dar nebuvo taręs galutinio „taip“, A. Merkel viešai pranešus, kad

susitarimas jau pasiektas, jis nedrįso šokti iš vietos ir protestuoti. Lenkai tyliai susitaikė su jiems pasiūlytomis kompromisinėmis sąlygomis. Kone leisgyviai nuo nemigos keli vadovai dar priėjo man padėkoti už darbą kiaurą naktį tariantis su lenkais, o kanclerė A. Merkel net pakštelėjo į skruostą.

Beje, savaime užsimezgė bičiuliški ryšiai ir su naujuoju Prancūzijos prezidentu N. Sarkozy. Jis atsisveikindamas apkabino ir visiems girdint pareiškė: „Štai kaip šauniai padirbėjome! Džiaugiuosi, kad ateityje galėsime dar daug ką bendrai nuveikti.“ Ir iš tiesų po metų vėl darniai bendradarbiavome spręsdami politinę krizę, kilusią Rusijai įsiveržus į Gruzijos teritoriją.

Tiesa, vėliau mūsų bičiulystė atvėso. Tai nutiko jau baigiantis mano kadencijai, kai aš atkakliai reikalavau, kad ES spaustų Rusiją dėl tariamo „Družbos“ naftotiekio remonto, o N. Sarkozy laikėsi nuostatos, kad dėl nutraukto naftos tiekimo Lietuvai neverta gadinti santykių su Rusija.

KETVIRTIEJI KADENCIJOS METAI

2007 metų liepos 12 diena, Vilnius. Baigėsi mano antrosios kadencijos tretieji metai. Tai šios dienos žiniasklaidos aktualija. Prisipažinsiu, malonu, kad dauguma vertinimų – teigiami.

Pakviečiau žurnalistus į spaudos konferenciją, išdėsčiau savo požiūrį į prabėgusius metus. Pabrėžiau, kad ir likusį laiką netarnausiu niekam kitam, tik mane išrinkusiems Lietuvos žmonėms. Kad ir kaip būčiau kritikuojamas, vertinamas, pripažinsiu tik tokią tarnystę ir jai būsiu ištikimas. Sprendimus priimsiu, kaip liepia sąžinė ir protas, vadovaudamasis tik viešuoju interesu.

Žurnalistų klausimai buvo labai korektiški, o aš atsakinėjau atvirai ir, manau, visi juto, kad nuoširdžiai. Susitikimą baigėme pakeldami vyno taurę.

2007 metų liepos 13 diena, Vilnius. Šiandien vertindami mano trečiuosius kadencijos metus prabilo jau visokie „specialistai“. Nenustebau išgirdęs kaltinimų, kad nerodau iniciatyvos vidaus politikos klausimais, geriau tvarkausi užsienio politikos srityje, bet ir čia esą kalnų nenuverčiau. Ironiška, kad kartu paskelbta visuomenės nuomonės apklausa rodo ką kita – 72 proc. gyventojų vertina prezidento veiklą palankiai. Tačiau ko norėti – vieni komentatoriai gal

Pirmasis ką tik išrinkto Latvijos prezidento Valdžio Zatlero vizitas į Lietuvą. Vilnius, 2007 m. liepos 13 d.

net didesnes nei prezidento algas gauna iš „MG Baltic“, antri – iš „Achemos“, treti priklauso nuo laikraščių leidėjų valios, ketvirti – nuo politikų malonės...

Kitokių vertinimų nei namie sulaukiau iš užsienio. Atėjo asmeninis Lenkijos prezidento laiškas, kuriame rašoma: „Nuoširdžiai dėkoju Jums už milžinišką asmeninį indėlį siekiant susitarimo Europos Sąjungos aukščiausio lygio susitikime Briuselyje.“ Tą patį šiandien sakė Vilniuje lankęsis Vokietijos užsienio reikalų ministras Frankas Walteris Steinmeieris viešai savo šalies vardu padėkojęs už Lietuvos vaidmenį Europos Vadovų Tarybos konferencijoje. Beje, jis paprašė manęs pasikalbėti su Prancūzijos prezidentu Nicolas Sarkozy apie Ukrainos bendradarbiavimo su ES stiprinimo perspektyvas.

Šiandien pirmojo vizito į Lietuvą atvyko ir naujasis Latvijos prezidentas Valdis Zatleras. Per darbo pietus iškart bičiuliškai aptarėme mūsų šalių bendradarbiavimą. Bendravome tarsi seni pažįstami. Tačiau mūsų komentatoriams visai nė motais, ką darome užsienio politikos srityje. Deja, tai pademonstravo ir „Lietuvos rytas“. Redakcijos straipsnyje trečiųjų metinių proga, be kita ko, esu kritikuojamas, kad pasirašiau Seimo priimtą Alkoholio kontrolės įstatymą, esu vadinamas Bažnyčios pastumdėliu. O visas šis pyktis tik todėl, kad, uždraudus alkoholio reklamą per sporto varžybas, „Lietuvos ryto“ krepšinio komanda gali netekti alaus gamintojų paramos. Todėl ir esu kažkoks niekšelis! Vadinasi, man reikėjo numoti ranka į daugybę piliečių laiškų, telefono skambučių, viešų kreipimųsi, kad reikia apriboti alkoholio reklamą, ir klausyti tik „Lietuvos ryto“ vadų.

Pripažįstu ir aš, kad įstatymas netobulas. Bet jis įsigalios tik nuo kitų metų sausio 1-osios. Dar yra laiko pataisyti.

2007 metų liepos 15 diena, Vilnius. Miestas ištuštėjęs. Ir Prezidentūroje trečdalis darbuotojų atostogauja. Per visą dieną sulaukiame vos 3–4 telefono skambučių. Galėjau ramiai įsigilinti į tarnautojų algų bazinio dydžio didinimo įstatymą. Man siūloma jį vetuoti. Kalbėjausi su finansų specialistais, Lietuvos banko valdybos pirmininku. Nuomonės skiriasi. Aišku, kad tai pareikalaus iš biudžeto 300 milijonų litų (bet ne milijardo, kaip man buvo sakoma). Esu įsitikinęs, kad artėjant Seimo rinkimams, šis įstatymas vis viena bus prastumtas. Todėl nutariau nesivelti į partinius ginčus ir įstatymą pasirašysiu.

Esu prašomas įkalbėti NBA lygoje rungtyniaujantį Žydrūną Ilgauską, kuris dabar ilsisi Nicoje, sutikti žaisti Lietuvos rinktinėje Europos krepšinio pirmenybėse Prancūzijoje. Nutariau pirmiausia pasikalbėti su treneriu Ramūnu Butautu, Ž. Ilgausko tėvais, tuomet jam paskambinsiu. Man siūloma net skristi į

Nicą jo įtikinėti! Nemanau, kad šalies prezidentas turėtų imtis tokios misijos. Nors ir kaip mėgstame krepšinį, viskam yra ribos...

2007 metų liepos 22 diena, sekmadienis, Vilnius. Vakar vakare mane stipriai išgąsdino įvykis namuose. Visą dieną ramiai praleidome namie skaitydami, džiaugdamiesi šiltu oru. Buvo penkios minutės po devynių vakaro. Kalbėjomės, apkabinau Almą per pečius. Ir staiga pajutau, kaip jinai slysta man iš glėbio ant grindų. Čiupau ją ir, ant rankų nunešęs į darbo kambarį, paguldžiau ant sofos. Matau, kad ji netekusi sąmonės! Tikrinu pulsą. Atrodo, normalus. Po kokių dešimties sekundžių Alma atsigavo, bet iš žvilgsnio supratau, kad ji nesusigaudo, kas atsitiko. Nepaisydamas jos prieštaravimų, paskambinau gydytojui. Atvyko profesorius Aleksandras Laucevičius. Nutarėme, kad reikia Almą nuvežti į ligoninę ir atlikti tyrimus. Tai pirmas atvejis, kai ji staiga prarado sąmonę.

2007 metų liepos 23 diena, Vilnius. Iš pat ryto paskambinau į ligoninę. Padėtis nėra bloga – jokių Almos sveikatos sutrikimo požymių neregėti. Tačiau norint nustatyti sąmonės praradimo priežastį, nutarta ją nuodugniau ištirti. Kai po pietų aplankiau Almą ligoninėje, ji atrodė visai gerai ir svarstėme, kad gal savaitgalį reikėtų nuvykti į pajūrį.

Šiandien nuvažiavau į Trakus apžiūrėti Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bažnyčios, statytos dar Vytauto laikais. Per šimtmečius kiek sunykusi, pakitusi, bet dabar ten aptiktos unikalios net XV amžių siekiančios freskos. Bažnyčią reikia restauruoti. Apie tai kalbėjomės su kardinolu Audriu Bačkiu, Trakų rajono valdžia, restauratoriais. Prireiks apie 10 milijonų litų, bet, atrodo, pavyks tiek surinkti. Tikiuosi dar sulaukti laikų, kai ši bažnyčia spindės visu atgimusiu istoriniu grožiu.

2007 metų liepos 24 diena, Vilnius. Lietuvos keliuose autoavarijų ir aukų skaičius verčia imtis skubių priemonių. Per šį pusmetį jau žuvo per 300 žmonių. Eismo taisyklių pažeidinėjimas peržengė bet kokias ribas.

Pasikviečiau Seimo pirmininką Viktorą Muntianą, susisiekimo ministrą Algirdą Butkevičių ir vidaus reikalų ministrą Raimondą Šukį. Tarėmės, kaip sustabdyti šį savo tautos genocidą. Pareikalavau ne tik sugriežtinti atsakomybę už eismo taisyklių pažeidimus, bet ir skrupulingai bausti pažeidėjus. Turi būti be jokio nuolaidžiavimo atimama teisė vairuoti. Be to, reikia uždrausti pardavinėti alkoholį degalinėse, griežčiau prižiūrėti, kad jo neįsigytų nepilnamečiai. Iš pažeidusiųjų prekybos taisykles turi būti atimami leidimai parduoti svaigalus.

2007 metų liepos 25 diena, Vilnius. Susitikau su Vyriausybės teikiamais kandidatais į Valstybinę kainų ir energetikos kontrolės komisiją. Žiniasklaida anksčiau už mane jau „paskyrė“ komisijos narius ir aptarė jų gerąsias, o dažniau blogąsias savybes. „Lietuvos žinios“ net pirmame puslapyje pranešė, kad šalies energetiką valdys „teniso klubas“ (mat premjeras Gediminas Kirkilas ir siūlomas kandidatas į komisijos pirmininkus Darius Čeledinas žaidžia tenisą).

Per pokalbį ilgai svarstėme, kaip reikėtų derinti dujų vartotojų ir tiekėjų interesus. Nusprendžiau neskubėti skirti komisijos vadovo ir narių. Dar reikės nuodugniau pasiaiškinti kandidatų ryšius, kad išvengtume viešųjų ir privačių interesų konflikto.

Vakare nuvykau į Kauną stebėti Europos lengvosios atletikos asociacijos varžybų. Dangus vis grasė tuoj prakiurti, bet lietaus išvengėme. Ir rezultatai puikūs. Svarbu, kad Kaunas parodė gebantis gerai suorganizuoti tokio lygio varžybas – nė vienos šalies sporto žvaigždės, treneriai nesiskundė, kad kas nors jiems būtų nepatikę. O nuotaiką dar pakėlė Virgilijaus Aleknos pergalė – jis nuskraidino diską už 71 metro ribos!

2007 metų liepos 26 diena, Kaunas–Vilnius. Ir vėl lankiausi Kaune. Senojoje laikinosios sostinės Prezidentūroje paminėtos Lietuvos ir JAV diplomatinių santykių 85-osios metinės. Grįžtant į Vilnių paprašiau stabtelėti prie mano buvusių namų Gėlių Rato gatvės ir Kudirkos alėjos sankryžoje. Keistas jausmas. Iš pradžių atrodo, kad pasikeitė tik namų numeravimas. Vis dėlto vieta – ir tokia pat, ir jau kitokia. Medžiai suaugę, suvešėję, vieno beržo iš Kudirkos alėjos pusės jau nebėra, o kitas, iš Gėlių Rato pusės, – tvirtas ir išlakus. Bet namas, kuriame gyvenome, atrodo liūdnai – visiškai apleistas, nugyventas... Mūsų sklype pastatytas baltų plytų dviaukštis pastatas jį užgožia, užstoja nuo gatvės.

Mane pastebėję į kiemą išėjo ten gyvenantys žmonės. Nė vieno pažįstamo. Kiti laikai, kiti žmonės. Kiek pabendravau nostalgijai spaudžiant širdį ir netrukus pajudėjome Vilniaus link.

2007 metų liepos 31 diena, Vilnius. 16-osios Medininkų tragedijos metinės. Kasmet šią dieną nuvykstu į kruvinųjų įvykių vietą. Šiemet į Medininkus atvažiavome priešaušrį – 4.30 ryto – tuo pačiu laiku, kai sovietiniai okupantai, OMON dalinių smogikai, šaltakraujiškai žudė neginkluotus mūsų pasienio pareigūnus. Padėjęs gėlių prie paminklo, be užuolankų pareiškiau, kad mes žinome, kas žudikai, tik Rusija iki šiol juos slapsto.

Prezidentas Valdas Adamkus dairosi, kas vyksta gražiausiose Aukštaitijos vietovėse.

2007 metų rugpjūčio 2 diena, Vilnius–Labanoras. Norėdamas savo akimis pamatyti, kokie nelegalūs statiniai dygsta gražiausiuose Lietuvos kampeliuose, šiandien nuvykau į vaizdingą Aukštaitijos vietovę – Palūšę, Dubingius. Susirinkę gyventojai piktinosi savo valdžia, kurios atstovai mane lydėjo ir patys girdėjo žmonių išsakomas nuoskaudas. Akivaizdžiai piktnaudžiaujama įstatymų spragomis. Saugomose teritorijose leidžiama statyti tik ant buvusių pastatų pamatų. Štai ir dygsta lyg grybų po lietaus vis daugiau „pamatų". Ir, aišku, „atrandami" jie būtinai paežerėse. Mums rodė vietas, kur atvežta ir išmėtyta kelios dešimtys akmenų, imituojant, kad tame sklype buvęs pastatas. O vietos valdžia tokiems sukčiams išduoda statybos leidimus! Nereikia lakios vaizduotės, kad suvoktum, kas čia dedasi. Klausimas tik – už kiek?

Panaši „tvarka" ir su nameliais ant ratų. Jie taip pat statomi paežerėse, vaizdingiausiose vietose, įjungiama elektra, įrengiami kiti patogumai, ir taip jie stūkso bjaurodami kraštovaizdį metų metus. Nuvykome prie vieno tokio „spuogo" reto grožio apylinkėse. Pasakiau, kad tam galima užkirsti kelią. Tik būtina numatyti kitokias bausmes – dabar geriausiu atveju gresia tūkstančio litų bauda, o reikia skirti 100 tūkstančių ir noras tyčiotis iš įstatymo dings.

2007 metų rugpjūčio 3 diena, Vilnius. Grįždamas namo stebiuosi, kaip ištuštėjo Vilniaus gatvės. Prezidentūroje taip pat likę tik keli būtinai reikalingi

darbuotojai. Tyli telefonai... Skaitau susikaupusius raštus, turiu daugiau laiko neoficialiems susitikimams.

Naudodamasis laisvesne diena, pakviečiau pietų žinių agentūros BNS generalinį direktorių, žurnalistą Audrių Matonį. Kalbėjomės apie politinę padėtį, artėjančius Seimo rinkimus. Priėjome bendrą nelinksmą išvadą: nieko gero Lietuvos politiniame gyvenime artimiausiais metais tikėtis neverta, neregėti ryškių asmenybių.

2007 metų rugpjūčio 5 diena, sekmadienis, Vilnius. Ko gero, gražiausia šios vasaros diena. Nuostabiai ramu, mūsų kieme visur žydi gėlės, gaiviai kvepia, čiurlena fontanėlio vanduo. Kad tokia darna bei ramybė viešpatautų ir mūsų gyvenime! Tokiomis akimirkomis susimąstai apie prabėgusį laiką, iš naujo įvertini savo veiksmus. Stengiuosi būti savikritiškas...

Perskaičiau man labai patikusią mintį: „Geriau būti nemėgstamam kuo esi, nei mylimam kuo nesi...“ Įsidėmėsiu.

2007 metų rugpjūčio 6 diena, Vilnius–Kernavė. Lietuvos moksleiviai kasmet iš pasaulinių mokslo olimpiadų parsiveža apdovanojimų. Šiemet – ypač didelė sėkmė: Kęstutis Česnavičius, Kauno technikos universiteto gimnazijos mokinys, iš pasaulinės matematikų olimpiados parsivežė aukso medalį! Pasikviečiau jį į Prezidentūrą, pasakiau, kad Lietuva juo didžiuojasi, ir įteikiau inauguracijos proga išleistą medalį. Seniai turėjau tokį malonų susitikimą.

Po pietų išvykau į Kernavę, kur vyksta Pasaulio lietuvių bendruomenės ir Pasaulio lietuvių jaunimo sąjungos kraštų valdybų pirmininkų suvažiavimas. Itin daug diskutuojama apie dvigubą pilietybę. Sveikindamas suvažiavimą pareiškiau, kad visiems lietuviams reikia leisti išsaugoti Lietuvos pilietybę. Jeigu bus būtinos Konstitucijos pataisos, esu pasirengęs pasitelkti teisės specialistus ir imtis šio darbo. Apie tai kalbėjausi su premjeru Gediminu Kirkilu. Jis man pritaria, bet esą gali net prireikti referendumo.

Iš Kernavės nuvažiavau į Vilniuje pradedamas Vito Gerulaičio teniso akademijos statybas. Šiame komplekse įsikurs 19 uždarų ir 4 atviros teniso aikštės. Gal čia bus išugdytas ir pirmasis lietuvis Vimbldono turnyro nugalėtojas.

Pavakare man į namus paskambino Gruzijos prezidentas Michailas Saakašvilis ir informavo, kad Rusijos karo lėktuvas pažeidė jo šalies oro erdvę. Žemai skrisdamas orlaivis įsibrovė net 80 kilometrų gilyn į Gruzijos teritoriją ir tuomet grįžo atgal. Tačiau buvo paleista viena raketa ir nukrito netoli gyvenvietės! Tik dėl nežinomų priežasčių nesprogo. Pakviesti Tbilisyje reziduojantys

užsienio šalių diplomatai ir žurnalistai savo akimis galėjo įsitikinti, kad raketa – rusų gamybos. Aišku, Maskva paskelbė, kad tai gruzinų provokacija.

M. Saakašvilis paprašė manęs apie įvykį pranešti tarptautinei politikų bendruomenei. Pažadėjau tuoj pat imtis šio reikalo. Šiuo metu JAV viešintys užsienio reikalų ministras Petras Vaitiekūnas ir krašto apsaugos ministras Juozas Olekas informavo apie Gruzijos oro erdvės pažeidimą aukštus Valstybės departamento ir Pentagono pareigūnus. Mūsų ambasadorius perdavė šią informaciją ES pirmininkaujančios Portugalijos premjerui, o ambasadorius Berlyne kreipėsi į Vokietijos vyriausybę. Lietuva siūlo ES paskelbti pareiškimą ir šiam įvykiui tirti sudaryti tarptautinę komisiją, į kurią galėtų įeiti Švedijos, JAV ir Lietuvos specialistai, ESBO atstovai.

Tebegalvodamas apie tai, kas įvyko Gruzijoje, sėdau žiūrėti „Panoramos". Dar viena savotiška informacinė „bomba" – Rolandas Paksas pareiškė, kad pasisamdė amerikiečių viešųjų ryšių bendrovę ir ji rengia jo kelionę į JAV. Jis lankysis išeivijos bendruomenėse, supažindins lietuvius, JAV spaudą ir aukštus pareigūnus su neva skandalingais Lietuvos politikos faktais! Negana to, jei viskas vyks sklandžiai, ta pati bendrovė organizuos jo partijos Seimo rinkimų kampaniją! R. Paksą esą pakvietė JAV lietuvių bendruomenė. Neįtikėtina. Man žinomi JAV viešųjų ryšių bendrovių įkainiai. Kas jam skyrė naujų milijonų? Aišku, kad tai sąmoningas tautos kiršinimas artėjant Seimo rinkimams.

2007 metų rugpjūčio 7 diena, Vilnius. Tenka spręsti Valstybinės kainų ir energetikos komisijos galvosūkį. Pagal įstatymą man reikia skirti jos narius. Gaunu labai prieštaringą informaciją iš įvairių suinteresuotų grupių. Sunku pasakyti, kiek renkant kandidatus realiai būta protekcionizmo, verslo įtakos. Susitikau su jais, bet pokalbiu nebuvau labai patenkintas. Žinoma, suprantu žmonių padėtį, jie neišvengiamai jautė įtampą. Žiniasklaida apiberia kandidatus visokiais įtarimais, priekaištais, rašo apie galimus viešųjų ir privačių interesų konfliktus.

Nors premjerui tai aiškiai nepatiko, paraginau jį patikrinti, ar pagrįsti žiniasklaidos įtarinėjimai. Be to, paprašiau jo siūlyti į komisiją bent vieną kandidatą, kuris atstovautų vartotojams.

2007 metų rugpjūčio 8 diena, Vilnius. Rolando Pakso mėginimas supainioti savo kalbomis užsienio lietuvius ir sėti sumaištį, atrodo, žlugs. JAV lietuvių bendruomenė nedelsdama atsiribojo nuo šios provokacijos. Lietuvos ambasada Vašingtone žinią apie R. Pakso planus taip pat sutiko nepalankiai ir informuos JAV administraciją, kaip vertina jo veiksmus.

Man vėl paskambino Michailas Saakašvilis ir papasakojo, kaip vyksta iš Rusijos lėktuvo Gruzijos teritorijoje iššautos, bet nesprogusios raketos tyrimas. Jis paprašė atsiųsti į tarptautinę komisiją Lietuvos karinių specialistų. Pažadėjau nedelsdamas tai padaryti.

Šis incidentas jau sulaukė didelio atgarsio pasaulyje. Rusai, kaip visuomet, viską neigia.

2007 metų rugpjūčio 13 diena, Vilnius–Krymas. Iš pat ryto atėjo liūdna žinia iš Romos: mirė Kazys Lozoraitis. Vos prieš porą dienų skambinau jam telefonu į ligoninę. Atrodė, jis jautėsi tvirtai, buvo optimistiškai nusiteikęs. Kalbėjomės apie Vilniuje rugsėjo 10-ąją vyksiantį ambasadorių kasmetį suvažiavimą. Dar vylėmės, kad gal ir jis sustiprėjęs galės atvykti. Deja... Vėžys pakirto mūsų 79 metų diplomatijos patriarchą.

K. Lozoraitis buvo įgijęs didžiulę diplomatinę patirtį, užmezgęs galybę įtakingų pažinčių Vatikane. Nepaprastai malonus, inteligentiškas, didžiulio intelekto žmogus, tvirtų įsitikinimų Lietuvos patriotas. Jis buvo paskutinis diplomatas Lozoraičių šeimoje. Liko dukra ir žmona.

K. Lozoraičio palaikus ketinama pervežti į Lietuvą rugsėjo mėnesį ir palaidoti Pažaislyje šalia tėvų ir brolio Stasio.

Netekau brangaus bičiulio...

Nors ir liūdnai nusiteikęs, išskridau į Krymą – vienos dienos vizito pakvietė prezidentas Viktoras Juščenka. Beje, mane apgyvendino toje pačioje viloje ir net tuose pačiuose apartamentuose, kuriuose per 1991 metų rugpjūčio pučą Maskvoje buvo įkalintas Michailas Gorbačiovas. Vaizdai – pritrenkiamo grožio.

Visą vakarą su V. Juščenka aptarinėjome politinę situaciją Ukrainoje artėjant parlamento rinkimams, santykius su Rusija. Padėtis įtempta, bet mano pašnekovas buvo nusiteikęs optimistiškai. Aukščiausiosios Rados rinkimai vyks rugsėjo mėnesį. Agitacijai skiriamos milžiniškos lėšos. Nesistebiu, nes Ukrainoje klesti ypač didelio masto korupcija. Pinigai politikams – ne problema, propagandai negailima ir milijonų.

2007 metų rugpjūčio 16 diena, Vilnius. Dalyvavome su Alma Arkikatedros Šv. Kazimiero koplyčioje vykusiose mišiose Kaziui Lozoraičiui atminti. Netilpo visi susirinkusieji.

Šiandien pietų į Prezidentūrą buvau pakvietęs autoritetingą žurnalistą Rimvydą Valatką. Daug kalbėjomės apie Lietuvos žiniasklaidą. Nuomonės sutapo: mums dar labai toli iki vakarietiškų standartų.

Vėliau pakviečiau pokalbio premjerą Gediminą Kirkilą. Aiškinomės Valstybinės kainų ir energetikos komisijos sudarymo problemas, kalbėjomės apie tolesnius žemės reformos darbus. Tačiau aštriausias klausimas – specialiosios komisijos Vytauto Pociūno žūčiai tirti sudarymas.

Čia mūsų požiūriai išsiskyrė. Sutarėme apie tai dar kalbėtis. Vakar vakare telefonu kalbėjausi su Kazachstano prezidentu Nursultanu Nazarbajevu. Informavau jį, kad į Astaną siunčiu užsienio reikalų ministrą Petrą Vaitiekūną suderinti pozicijų dėl Kazachstano dalyvavimo Vilniaus konferencijoje energetikos klausimais.

2007 metų rugpjūčio 17 diena, Vilnius. Alaus reklamos draudimas per televiziją vis dar kelia audrą Lietuvoje. Rudenį Seimas svarstys visiškai neseniai priimto įstatymo pataisas, nes vien uždraudus reklamuoti alų jokio efekto nesulaukta, o aludariai skundžiasi, kad jiems daroma didelė žala. Jau pasirašydamas įstatymą žinojau, kad jame nemažai trūkumų, bet ir vetuoti, kai piktnaudžiavimas alkoholiu tapo didžiule mūsų visuomenės bėda, negalėjau. Kalbėjausi su „Švyturio" alaus daryklos vadovybe, ieškosime būdų, kaip tobulinti įstatymą.

Susitikau su Konstitucinio Teismo pirmininku Egidijumi Kūriu, svarstėme dvigubos pilietybės klausimą. Aš pasisakau, kad nebūtų draudžiama svetur gyvenantiems lietuviams būti ir Lietuvos, ir kitos šalies piliečiais, bet konstituciniu požiūriu padėtis komplikuota. Pasiūliau E. Kūriui susitikti su Pasaulio lietuvių bendruomenės valdybos pirmininke Regina Narušiene ir ieškoti geriausio sprendimo. Jis sutiko.

Išimties tvarka rengiuosi suteikti Lietuvos pilietybę Jonui Mekui. E. Kūrio tvirtinimu, Konstitucijai tai neprieštaraus.

Po pietų netikėtai sužinojau (į Prezidentūrą paskambino premjero G. Kirkilo patarėjas), kad sudaryta specialioji komisija, kuri aiškinsis, ar Generalinė prokuratūra gerai atliko savo darbą tirdama Vytauto Pociūno žūtį Baltarusijoje. Visiškai nesuprantu nei kam reikalinga tokia komisija, nei jos sudarymo principų – prokurorų darbą vertins politikai, Vyriausybės atstovai, visuomenininkai. Man siūloma deleguoti patarėją Mindaugą Ladigą. Pasakiau kategorišką „ne". Prezidento atstovo ten nebus, nes nesuvokiu, kaip gali kažkokia visuomeninė komisija vertinti prokuratūros darbą, – institucijos, kuri pagal Konstituciją teisės sistemoje atstovauja valstybei.

Žinoma, visame pasaulyje įprasta, kad išskirtiniais atvejais, kilus didelių abejonių kokiose nors bylose, gali būti skiriamas specialus nepriklausomas prokuroras. Bet tai profesionalas, o ne politikuojanti partinių žaidimų principais sudaryta komisija. Jei deleguočiau į ją savo atstovą, tik pripažinčiau, kad prokuratūra nepajėgi atlikti Konstitucijoje numatytų funkcijų.

Nepaisydama neigiamos mūsų pozicijos, Vyriausybė vis viena paskelbė, kad sudaroma komisija. Iškviečiau į Prezidentūrą generalinį prokurorą Algimantą Valantiną. Jis laikėsi tokios pat nuomonės kaip ir aš: specialiosios komisijos sukūrimas prokuratūros darbui tiriant V. Pociūno bylą vertinti reiškia, kad griaunami teisinės sistemos pamatai, ir jam esą telieka viena išeitis – atsistatydinti. Atsakiau, kad jo atsistatydinimo nepriimu, ir paprašiau V. Pociūno bylą tuoj pat perduoti teismui. Generalinis prokuroras pažadėjo tai padaryti dar šiandien.

Tuomet paskambinau premjerui G. Kirkilui ir pasakiau, kad esu nusistatęs prieš jo sudarytą komisiją, nes tai daro didelę žalą mūsų teisinei sistemai. Pasirodo, jis tuo metu važiavo į konservatorių sueigą Giruliuose – gal komisija būtų buvusi jo dovanėlė? G. Kirkilas tik paklausė, ką jam dabar daryti. Pasakiau, kad jis turi atšaukti nutarimą sudaryti komisiją ir paaiškinti, jog V. Pociūno byla jau perduota teismui, o anksčiau jis apie tai dar nebuvo informuotas. G. Kirkilo atsakymas nuskambėjo netvirtai.

Aišku, kad tokia komisija ne kas kita, kaip primityvus politikavimas artėjant Seimo rinkimams. Bet ar ne per anksti startuoja partiniai žaidimai? Iki finišo gali ir kvapo pritrūkti.

PASTABOS PARAŠTĖSE

Tvirtai laikiausi ir laikausi nuostatos, kas Vytautas Pociūnas žuvo tarnaudamas Lietuvai, todėl ir apdovanojau jį po mirties valstybės ordinu, nors dėl to sulaukiau ne tik pritarimo, bet ir kritikos. Tiesa, iki šiol nėra aiškiai įrodyta nei kad tai buvo nelaimingas atsitikimas, nei kad su mūsų pareigūnu susidorota. Vis dėlto į užsienį jis buvo išsiųstas valstybės ir žuvo eidamas savo pareigas. Todėl V. Pociūnas nusipelno mūsų pagarbos ir dėkingumo net ir tvirtai nežinant, kas lėmė jo žūtį Baltarusijoje.

Juo labiau apgailėtina, kad ši nelaimė buvo politizuojama ir mūsų politikieriai mėgino nepakankamai aiškias V. Pociūno mirties aplinkybes panaudoti savo siauriems partiniams interesams.

2007 metų rugpjūčio 20 diena, Vilnius. Kaip ir buvo galima tikėtis, spauda jau taršo Gedimino Kirkilo sudarytą komisiją. Premjero referentai skambinėja į Prezidentūrą, bet mes atsakome, kad tai Vyriausybės problema – tegul patys kapstosi iš dviprasmiškos padėties.

Vakare skambino Birutė Garbaravičienė ir papasakojo apie konservatorių stovyklą Giruliuose. Jai sunkiai suprantamas 2K – G. Kirkilo ir A. Kubiliaus – spektaklis dėl Vytauto Pociūno žūties ir išpuolis prieš Generalinę prokuratūrą. Aptarėme ir Daukanto aikštėje šalia Prezidentūros rengiamo koncerto organizatorių tikslus. Čia jau aiškiai norima įgelti man. Birutė pasakojo, kad labai sutrikęs Leonidas Donskis, įsipareigojęs pagroti gitara. Jis jaučiasi apgautas – Darius Kuolys jam sakęs, kad koncertas vyks Rotušės aikštėje, o iš tikrųjų – prie Prezidentūros. Tai jau suteikia šiam renginiui politinį atspalvį. L. Donskis esą nerimauja, kad aš pamanysiu, jog jis įsitraukė į kažkokią demonstraciją prieš mane. Paprašiau perduoti, kad neimtų į galvą, aš tikrai nieko blogo negalvoju.

Beveik naktį (22 valandą) paskambino Raimundas Mieželis ir primygtinai kvietė keturiese (Gediminas Kirkilas, Albinas Januška, jis ir aš) susitikti jo sodyboje ir pasikalbėti apie politinę padėtį. Pasakiau, kad pagalvosiu ir pranešiu rytoj ryte. Manau, kad tai Albino iniciatyva. Vyriausybės veiksmai jau jiems patiems kelia rūpesčių ir dabar ieško išeities iš keblios padėties, mėgina įtraukti ir mane.

2007 metų rugpjūčio 21 diena, Vilnius. Mąsčiau apie vakarykštį Raimundo Mieželio skambutį ir pasiūlymą susitikti. Nusprendžiau pas jį į sodybą nevažiuoti. Paskambinau jam ir pasakiau, kad jeigu jie nori su manimi pasikalbėti, gali atvažiuoti pas mane į Turniškes. Mano pasiūlymas priimtas.

2007 metų rugpjūčio 24 diena, Vilnius. Prisimenant 1939 metų rugpjūčio 23-iąją pasirašytą Molotovo–Ribbentropo paktą, vakar Lietuvoje vyko Juodojo kaspino dienos renginiai. Ankstesniais laikais tai buvo lietuvių solidarumo, susitelkimo prieš išorės grėsmes diena. Šiemet ši data tapo politinio susiskaldymo, susipriešinimo ir kitaminčių niekinimo diena. Kas galėjo pagalvoti, kad net tie žmonės, kurie prieš 20 metų – 1987-aisiais – rizikuodami savo laisve surengė protesto mitingą ir kėlė Lietuvos tautines vėliavas Vilniuje prie Adomo Mickevičiaus paminklo, šiandien negalės stovėti vienas šalia kito?

Vienas 1987 metų protesto mitingo organizatorių Antanas Terleckas atskirai padėjo gėlių prie A. Mickevičiaus paminklo, o vakare ten susirinkusiai maždaug 300–400 žmonių grupei kita anos akcijos dalyvė Nijolė Sadūnaitė savo kalboje į šuns dienas dėjo savo buvusį bendražygį Vytautą Bogušį. O jį juk galima laikyti 1987 metų akcijos siela! Negana to, į minėjimą Filharmonijoje neatėjo nei A. Terleckas, nei N. Sadūnaitė, nes ten dalyvavo V. Bogušis!

Ta pati skaldytojiška dvasia, matyt, įkvėpė ir koncerto prie Prezidentūros organizatorius, kurie, kaip skundėsi Leonidas Donskis, jį apgavo, nurodę kitą akcijos vietą – aikštę priešais Rotušę.

Keliems gitaristams skambinant prie Prezidentūros, ten nepasirodžiau, nes manau, kad tai buvo ne koncertas, o politinė provokacija. Tačiau ir į renginį prie A. Mickevičiaus paminklo, ir į minėjimą Filharmonijoje nuvykau. Klausantis kalbų prie A. Mickevičiaus paminklo norėjosi tik melsti: „Dieve, atleisk jiems, nes jie nežino, ką daro."

Tarsi kurstydamas susipriešinimą, vienas konservatorių Vilniaus skyriaus vadovų Kęstutis Masiulis šiandien interviu „Kauno dienoje" mane kaltino kone prisidėjus prie Vytauto Pociūno nužudymo! Ar išvis įmanoma dar žemesnio lygio politinė kultūra?

2007 metų rugpjūčio 28 diena, Jurata (Lenkija). Artėjant Vilniaus konferencijai energetikos klausimais, vakar vienos dienos vizito nuvykau į Lenkiją. Su prezidentu Lechu Kaczyńskiu aptarėme ir dvišalio bendradarbiavimo projektus: atominės elektrinės statybą Ignalinoje, „Via Baltica" tiesimą.

Susitikome Baltijos jūros pusiasalyje esančiame Juratos kurorte, kur yra Lenkijos prezidento rezidencija. Atvykome vakare. L. Kaczyńskio pageidavimu vakarienės susitikome tik dviese. Daugiausia kalbėjomės apie politinę krizę Lenkijoje. Prezidentas ir jo brolis premjeras įsitikinę, kad, paleidus Seimą ir paskelbus pirmalaikius rinkimus, jų partija vėl laimės. Iš kitų šaltinių girdėjau priešingų vertinimų.

L. Kaczyńskis patikino, kad Lenkija nesitrauks iš Ignalinos atominės elektrinės projekto. Aš papasakojau apie savo pokalbius su Ukrainos politikais.

Ryte jau su patarėjais susitikome oficialių derybų. Sutarėme, kad derinsime savo pozicijas Europos Sąjungoje. L. Kaczyńskis patvirtino, kad būsimojoje ES vadovų konferencijoje Lenkija vetuos ES ir Rusijos bendradarbiavimo sutartį, jei Maskva neatšauks lenkiškos mėsos importo draudimo.

2007 metų rugsėjo 1 diena, Vilnius. Prabėgo šalta ir lietinga šių metų vasara. Naujųjų mokslo metų proga tradiciškai lankiausi mokyklose, šįmet – Vilniaus krašte. Čia daug įtampos tarp lietuviškų ir lenkiškų mokyklų. Pirmiausia Eišiškėse aplankiau lenkų gimnaziją, vėliau – lietuvių. Tokia pat tvarka viešėjau ir Trakų rajono mokyklose. Visur pabrėžiau ne tik mokslo reikšmę, bet ir kalbėjau, kaip svarbu puoselėti tautų santarvę, ugdyti tolerancijos dvasią. Džiugino, kad lenkiškose mokyklose su Alma buvome sutikti taip pat nuoširdžiai, kaip ir lietuviškose.

2007 metų rugsėjo 4 diena, Vilnius. Labiausiai nustebino žinia, kad Vyriausioji rinkimų komisija leido įregistruoti Viktorą Uspaskichą kandidatu į laisvą

Seimo nario vietą rinkimuose Dzūkijos vienmandatėje apygardoje. Negaliu suprasti tokios logikos: žmogus slapstosi Maskvoje, prašo politinio pabėgėlio statuso, visaip dergia Lietuvą, yra Rusijos pilietis. Negi tai nieko nereiškia? Mūsų prokuratūra kelia jam byla, o VRK suteikia kandidato neliečiamybę!

Susitikau su premjero Gedimino Kirkilo sudarytos visuomeninės komisijos Vytauto Pociūno žūties bylai tirti vadovu filosofu Vytautu Ališausku. Jis pripažino, kad šis sumanymas buvo klaida, bet priėjome prie bendros nuomonės, kad dabar nereikėtų tolesnėmis diskusijomis aštrinti padėties.

Vėliau susitikau su VSD generaliniu direktoriumi Povilu Malakausku ir tarėmės, kaip padėti tašką partijų kišimuisi į šios institucijos darbą.

2007 metų rugsėjo 5 diena, Vilnius. Priėmiau pirmą kartą į Lietuvą atvykusius vieno didžiausių Europoje „Danske bank“ vadovus. Svečiai sakė, kad juos maloniai stebina Lietuvos ekonomikos augimas. Man jie taip pat įkvėpė optimizmo, tvirtindami, kad nemato mūsų ūkio perkaitimo požymių. Jų nuomone, Lietuvos ekonomikos perspektyvos labai palankios, o tai padės pritraukti ir daugiau užsienio investicijų.

2007 metų rugsėjo 6 diena, Vilnius. Vienos dienos vizito į Lietuvą atskrido Prancūzijos užsienio reikalų ministerijos valstybės sekretorius santykiams su Europa Jeanas-Pierre’as Jouyet. Kalbėjomės apie artėjančią Vilniaus konferenciją energetikos klausimais. Jau iš kitų šaltinių buvau girdėjęs, kad prezidentas Nicolas Sarkozy neatvyksta, nors svečias to man ir nepatvirtino, tik pasakė, kad Prancūzijai bus deramai atstovaujama. Vis dėlto neslėpiau savo nusivylimo ir pareiškiau, kad dar mėginsiu kalbėtis telefonu su N. Sarkozy.

Priimti ambasadorių skiriamuosius raštus – mano darbo kasdienybė. Tačiau šiandien tai išskirtinis atvejis – Azerbaidžanas pirmą sykį atidaro Vilniuje savo ambasadą. Pirmoji ambasadorė – moteris, Naira Šachtachtinskaja.

2007 metų rugsėjo 12 diena, Vilnius. Šiandien po pietų atvykau į Pasvalio rajoną kelioms valandoms susitikti su Latvijos prezidentu Valdžiu Zatleru. Šio pokalbio mums prireikė, nes norime sutvirtinti šalių vadovų asmeninius santykius. Jie kažkaip atvėso einant į pabaigą ankstesnės Latvijos prezidentės Vairos Vykės-Freibergos kadencijai. Bendraujant ėmė jaustis šiokia tokia įtampa. Girdėjau nuomonių, kad taip nutiko gal dėl mūsų asmeninės konkurencijos tarptautinėje arenoje, abiem stengiantis įgyti didesnį politinį svorį, ypač diskutuojant apie Baltijos regiono reikalus.

Su V. Zatleru iškart užsimezgė draugiškas ryšys. Ketiname dažniau susitikti, kviesime prisidėti ir naująjį Estijos prezidentą Toomą Hendriką Ilvesą. Sutarėme, kad mėginsime atnaujinti ir mūsų jūros sienos sutarties įteisinimo procesą, kurią Lietuvos Seimas seniai ratifikavo, o Latvijos Saeima nenori patvirtinti.

2007 metų rugsėjo 13 diena, Vilnius. Priėmiau Švedijos užsienio reikalų ministrą Carlą Bildtą. Kalbėjomės apie augantį Rusijos politikos agresyvumą. Gal provokacijas prieš Gruziją skatina ir artėjantys šios šalies prezidento rinkimai.

Susitikau ir su regiono užsienio reikalų ministrų pasitarime dalyvaujančiu Gruzijos užsienio reikalų ministru Gela Bežuašviliu. Jis padėkojo už Lietuvos pagalbą tiriant jo šalies oro erdvę pažeidusio ir raketą paleidusio Rusijos karinio lėktuvo sukeltą incidentą.

2007 metų rugsėjo 14 diena, Vilnius. Įvyko pirmasis dvi dienas trukęs valstybinis Azerbaidžano prezidento Ilhamo Alijevo vizitas į Lietuvą. Tikiuosi, kad tai sustiprins mūsų šalių verslo ryšius. Azerbaidžanas, nepaisydamas Rusijos priešinimosi, planuoja tiesti naftotiekį iki Plocko Lenkijoje. Mūsų interesas – skatinti šį projektą ir prie jo prisidėti.

Prezidentas I. Alijevas apžiūrėjo Klaipėdos uostą ir susidarė apie jį palankią nuomonę. Galime tikėtis azerbaidžaniečių tranzitinių krovinių.

Šiandien Lenkijoje politinė krizė pasiekė apogėjų. Broliai Lechas ir Jarosławas Kaczyńskiai paleido Seimą ir paskelbė pirmalaikius rinkimus. Susitikau su į Vilnių atskridusia Lenkijos užsienio reikalų ministre Anna Fotyga. Ji kalbėjo optimistiškai, sakė, kad politinė krizė jos šalyje niekaip neatsilieps santykiams su Lietuva. Tačiau, kaip sako anglai, jos kūno kalba nebuvo tokia optimistinė kaip žodžiai.

2007 metų rugsėjo 19 diena, Vilnius. Vidurnaktį į Vilnių iš Romos parskraidintas karstas su Kazio Lozoraičio palaikais. Paskutinėn kelionėn velionį lydi žmona Giovanna ir dukra Daina. Oro uoste palaikus pasitiko garbės kuopa ir nedidelis būrelis draugų. Padėjau ant bičiulio karsto baltų gėlių puokštę.

2007 metų rugsėjo 20 diena, Vilnius. Atsisveikinome su Kaziu Lozoraičiu. Kauno Vytauto Didžiojo bažnyčioje mišias laikė kardinolas Audrys Bačkis, Kauno arkivyskupas Sigitas Tamkevičius, vyskupas Eugenijus Bartulis. Buvo sausakimša žmonių, o ir diena pasitaikė šilta, šviesi. Petrašiūnų kapinėse susirinko dar gausesnė minia. Tvyrojo rimtis ir orumas. Toks buvo ir K. Lozoraičio gyvenimas.

2007 metų rugsėjo 24 diena, Ist Hamptonas–Niujorkas. Prieš Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos sesiją porą dienų su Alma ilsėjomės svečiuose pas Juozą Kazicką jo vasaros rezidencijoje Ist Hamptone netoli Niujorko. Jis daug kartų kvietė mus atvykti paviešėti, bet tik šįsyk tai pavyko padaryti. Kazickai šioje žavingoje vietoje įsikūrę jau 46 metus. Šalia jūra, jų senovinį, bet šiuolaikiškai rekonstruotą namą su parku supa golfo laukai. Visa sodybos teritorija apsodinta gėlynais, stilingai apkarpytais želdiniais ir medžiais. Vakarais šią augalų karaliją, fontaną ir skulptūras jaukiai apšviečia šviestuvai. Ypač įspūdingos šviesos nutvieskia didžiulį baseiną priešais namą. Abi viešnagės dienas paplaukiojau. Labai nuoširdžiai išsikalbėjome su Kazickais apie gyvenimą. Kasdieniai rūpesčiai čia tarsi nutolo. Tikras rojaus kampelis. Puikiai pailsėjome.

2007 metų rugsėjo 28 diena, Niujorkas. Atvykęs į Niujorką per JT Generalinės Asamblėjos sesiją pasikalbėjau su keliolikos valstybių vadovais. Ypač svarbus buvo susitikimas su JAV prezidentu George'u W. Bushu ir valstybės sekretore Condoleezza Rice apskritojo stalo diskusijoje „Demokratijos partnerystė“. Kalbėjau apie kaimynystės santykius su Rusija ir Baltarusija, apie tai, kad jie neturėtų būti kuriami pamirštant demokratijos vertybes. Tuos pačius dalykus pabrėžiau ir savo kalboje JT Generalinėje Asamblėjoje.

Susitikau ir su naujuoju JT generaliniu sekretoriumi Ban Ki-moonu. Jis paliko atsargaus, diplomatiško žmogaus įspūdį, bet nieko kito ir nebuvo galima laukti, nes tai pirmieji jo žingsniai einant šias pareigas. Išdėsčiau jam Lietuvos užsienio politikos gaires, tarptautinius įsipareigojimus ir pakviečiau apsilankyti mūsų šalyje.

Galėjome šiek tiek laiko skirti ir kultūrai. Su Alma lankėmės „Metropolitan Opera“ sezono atidaryme, žiūrėjome „Liučijos di Lamermur“ premjerą. Spektaklis – fantastiškas. Įspūdį darė ir publika, ypač moterys ir jas puošiančios brangenybės.

Tačiau užsimiršti neleidžia iš Lietuvos ateinančios žinios. Darbo partijos žaidimai vis labiau primena „penktosios kolonos“ veiksmus. Jos frakcijos Seime nariai nuvyko į Maskvą pas Viktorą Uspaskichą ir išsijuosę dergė Lietuvą. Tuo ypač pasižymėjo europarlamentarė Ona Juknevičienė. Nedaug atsiliko ir Loreta Graužinienė su Dangute Mikutiene.

2007 metų spalio 1 diena, Torūnė, Lenkija. Torūnės Mikalojaus Koperniko universitetas man suteikė garbės daktaro vardą. Esu pirmasis užsienio valstybės vadovas, kuriam ši aukštoji mokykla skyrė tokį titulą. Nuvykau į šia pro-

ga rengiamas iškilmes turėdamas ir politinių tikslų. Europos Vadovų Tarybai dabar pirmininkaujantis Portugalijos premjeras José Sócratesas Niujorke prašė manęs imtis diplomatinės misijos – kiek įmanoma sumažinti įtampą tarp ES ir Lenkijos. Taip pat norėjau pasikalbėti su prezidentu Lechu Kaczyńskiu apie atominės elektrinės Ignalinoje statybos planus, elektros tilto tarp mūsų šalių tiesimą, naftotiekio iš Turkmėnijos ir Kazachstano iki Lenkijos perspektyvas.

Torūnė – senovinis universitetinis miestas. Į oro uostą pasitikti mūsų delegacijos atvyko prezidentas L. Kaczyńskis ir vietos valdžios atstovai. Nustebino, kaip Torūnė pasirengė mūsų vizitui – pagrindinėse gatvėse plevėsavo daugybė Lietuvos ir Lenkijos vėliavų.

Universiteto salė, kurioje telpa keli tūkstančiai klausytojų, buvo pilnutėlė. Rektorius ir du dekanai, pristatydami mane, minėjo ne tik prezidentinės veiklos faktus, bet ir kalbėjo apie darbą JAV, tarptautinę aplinkosaugos veiklą.

Aš savo padėkos kalbą pradėjau lenkiškai. Boženos padedamas pasimokiau tarties, todėl, atrodo, perskaičiau visai neblogai. Tačiau lenkiškai buvo surašytas tik vienas puslapis, toliau kalbėjau lietuviškai.

Iš universiteto vykome į rotušę, kur man buvo įteiktas miesto raktas, pasivaikščiojome po XIV amžiuje statytą Torūnės senamiestį, aplankėme Mikalojaus Koperniko namą, įmūrijome kapsulę į statomo Lietuvių ir lenkų kultūros centro pamatus, atidarėme Lietuvos garbės konsulatą Torūnėje. Visą laiką tvyrojo puiki nuotaika, tarsi būtume kitame pasaulyje: jokios įtampos, susierzinimo, pykčio. Buvo gera ištrūkti bent kelioms valandoms.

2007 metų spalio 2 diena, Vilnius. Premjero Gedimino Kirkilo prašymu pusę aštuonių ryto susitikome darbo pusryčių. Jis sukėlė audrą pareikšdamas, kad nėra pinigų kompensacijoms po 1995 metų dirbusiems pensininkams. Seime opozicija nedelsdama tuo pasinaudojo. Tuomet G. Kirkilas pagrasino, kad atsistatydins. Aš pareiškiau, kad žmonių nuosavybė – ir neišmokėta pensijos dalis, todėl tiesiog reikėtų išdėlioti mokėjimus per trejus metus, tuomet biudžetui ši našta būtų pakeliama. Per pusryčius premjeras jau nekalbėjo apie atsistatydinimą. Neabejoju, kad jau rytoj politinis triukšmas bus nurimęs. Tik bėda, kad tokios „audros“ kartosis visą laiką iki Seimo rinkimų.

2007 metų spalio 3 diena, Vilnius. Nors ir dvejodamas, sutikau duoti interviu žurnalui „Veidas“. Išgyvenu, kad kai kurie žurnalistai – juos vadinu rašeivomis – audrina visuomenę. Daug manipuliavimo faktais, tikrovę iškreipiančių komentarų. Jaučiasi, kad suinteresuotos grupės sąmoningai kursto nihilistines

nuotaikas, netikėjimą valstybe. Gali pamanyti, kad Lietuvoje nieko daugiau nevyksta, tik žudomi žmonės ir valdžios klika apiplėšinėja visuomenę.

Su į Lietuvą atvykusia BBC televizijos grupe kalbėjausi apie energetiką. Pasakiau, kad Rusija, nuo 2006 metų liepos neva dėl remonto nutraukusi naftos tiekimą „Družbos“ vamzdynu, keršija Lietuvai už tai, kad „Mažeikių nafta“ buvo parduota lenkams.

2007 metų spalio 5 diena, Vilnius. Po pietų man paskambino Ukrainos prezidentas Viktoras Juščenka. Pasveikinau jį sėkmingų parlamento rikimų proga – jo ir Julijos Tymošenko blokas aplenkė prorusišką Viktoro Janukovyčiaus partiją. Maskva į tai reagavo jai būdingu stiliumi: „Gazprom“ pareikalavo, kad Ukraina skubiai sumokėtų pusantro milijardo dolerių skolą už dujas, antraip grasina sumažinti jų tiekimą perpus.

Sutarėme, kad susitiksime Vilniuje per konferenciją energetikos klausimais. Be kita ko, V. Juščenka padėkojo man už kalbą Jungtinių Tautų Generalinėje Asamblėjoje, kur užsiminiau apie ukrainiečių genocidą 1932–1933 metais, kai sovietų sukeltas badas nusinešė ne vieną milijoną gyvybių.

Jau po septintos vakaro paskambino ir Prancūzijos prezidentas Nicolas Sarkozy. Jis apgailestavo, kad negalės dalyvauti Vilniaus konferencijoje, nes tuo pat metu Vladimiras Putinas jį pakvietė atvykti į Maskvą. Atrodo, Rusija labai atidžiai stebi, ką darome energetikos srityje. Ar sutapimas, kad į Krokuvą neatvyko Kazachstano prezidentas Nursultanas Nazarbajevas, nes pas jį staiga panoro svečiuotis V. Putinas, o dabar į Vilnių neatskrenda N. Sarkozy, nes pakviestas į Maskvą?

Prancūzijos prezidentas pasakė, kad jam konferencijoje atstovaus ministras. Kalbėjomės ir apie Lenkijos poziciją artėjant Europos Vadovų Tarybos konferencijai Portugalijoje. Sutarėme, kad jis kitais metais apsilankys Vilniuje, o aš buvau pakviestas į Paryžių.

Šiandien sulaukėme ir blogos žinios. Lenkijos ūkio ministras Piotras Woźniakas Vilniaus konferencijoje staiga pareiškė, kad jo šalis neįsipareigos tiesti elektros tilto į Lietuvą, jei nebus garantuota, jog naujoji atominė elektrinė Ignalinoje tieks lenkams ne mažiau kaip 1 200 megavatų elektros energijos. Visiškai kitaip man prieš kelias dienas Torūnėje sakė prezidentas Lechas Kaczyński. Sužinojęs apie Lenkijos ministro pareiškimą, atšaukiau numatytą susitikimą su juo, nes nėra apie ką kalbėtis.

Šis įvykis jau atsidūrė ir Lietuvos, ir Lenkijos žiniasklaidos dėmesio centre. O Rusijos spauda paskubėjo paskelbti, kad tarp mūsų šalių kilo įtampa.

2007 metų spalio 8 diena, Vilnius. Nustebino rinkimai į laisvą Seimo nario vietą Dzūkijos vienmandatėje apygardoje. Atėjo balsuoti vos 26 procentai rinkėjų, o iš dešimties kandidatų pirmąsias dvi vietas laimėjo Kęstutis Čilinskas ir Viktoras Uspaskichas. Kas darosi Lietuvoje? V. Uspaskichui prokurorai paskyrė namų areštą, bet jis vis viena kandidatuoja ir net gali laimėti rinkimus. Ką galvoja žmonės už jį balsuodami? Kas tai – priešiškumas savo valstybei ar tiesiog sąmoningumo stoka?

2007 metų spalio 9 diena, Vilnius. Paskambino Vatikano valstybės sekretorius arkivyskupas Dominique'as Mamberti ir papasakojo, kad, lankydamasis Niujorke, išsiaiškino, kodėl buvo uždaryta lietuvių Aušros Vartų bažnyčia. Trumpai drūtai – Niujorko kardinolas priėmė tokį sprendimą todėl, kad mažai lietuvių ateidavo į šią bažnyčią. Dabar jau nieko negalima pakeisti. Panašiai nutiko ir prancūzų bažnyčiai Manhatane.

Ta pačia proga arkivyskupas D. Mamberti paprašė per Europos Vadovų Tarybos susitikimą Lisabonoje paremti Vatikano siūlymus, jie netrukus po mūsų pokalbio man buvo atsiųsti elektroniniu paštu.

2007 metų spalio 10 diena, Vilnius. Šiandien Vilnius pasitiko į tarptautinę energetikos konferenciją atvykusius 24 valstybių ir ES atstovus: prezidentus, ministrus, komisarus.

Apskritojo stalo diskusija prasidėjo Prezidentūros Kolonų salėje. Pirmieji kalbėjo prezidentai. Po jų pareiškimų buvo pasirašytas susitarimas tiesti naftotiekį Odesa–Brodai–Plockas–Gdanskas. Iš šio uosto nafta pasiektų ir Lietuvą. Žinoma, tai tik pirmasis žingsnis, siekiant sumažinti energetinę priklausomybę nuo Rusijos. Tad nestebina, kad rusai mėgina kaišioti pagalius mums į ratus. Geriausias pavyzdys: Prancūzijos prezidentas Nicolas Sarkozy, nors jau pažadėjęs atvykti į Vilnių, buvo pakviestas Vladimiro Putino ir pakeitė planus – pasirinko Maskvą.

Deja, dar ir su Lenkija kilo nesutarimų dėl elektros tilto tiesimo. Šios problemos negalime išspręsti jau dešimtmetį. Per pirmą kadenciją ne kartą apie tai kalbėjausi su prezidentu Aleksanderiu Kwaśniewskiu. Sykį privačiai šnekantis jis man prisipažino, kad nieko gero nebus – nesitikįs išjudinti šio projekto iš mirties taško, nes Lenkijos finansų ir energetikos magnatai neleis jam nieko daryti. Jų rankose – dideli pinigai, vadinasi, ir didelė politinė įtaka, o elektros tiltas į Lietuvą jiems nenaudingas. Vis dėlto Lenkijoje atėjus naujai valdžiai atrodė, kad judame pirmyn. Juk ateityje lenkams taip pat pradės stigti elektros energijos. Todėl jie pa-

rodė norą prisidėti statant Ignalinoje atominę elektrinę ir pageidauja gauti 1 200 megavatų elektros energijos. Pasakiau: gerai, statom elekrinę, tiesiam tiltą ir gausit. Ir štai vėl kažkas stringa. Lechas Kaczyński delsia pasirašyti susitarimą dėl elektros tilto. Ilgai su juo aiškinausi, įtikinėjau, bet reikalas – nė iš vietos. Tuomet pasakiau, kad mes tiesime Baltijos jūra elektros kabelį į Švediją ir statysime atominę elektrinę. Tuo ir baigėme šiandienos pokalbį.

2007 metų spalio 11 diena, Vilnius. „Reval“ viešbutyje vyksta energetikos konferencijos posėdžiai. Didžiulis žiniasklaidos dėmesys – salėje daugiau kaip 20 įvairių šalių televizijos kamerų. JAV atstovauja energetikos sekretoriaus pavaduotojas Clay Sellas, Prancūzijai – ministras Jeanas-Louis Borloo.

Tačiau turbūt svarbiausias įvykis – pasikeitusi Lenkijos pozicija dėl elektros tilto. Vos įžengęs į konferencijos salę, prezidentas L. Kaczyński iškart priėjo prie manęs ir pasakė: „Viskas gerai, toliau tęsime elektros tilto projekto darbus, tik dabar reikia luktelėti rinkimų į Seimą rezultatų. Ligi tol galutinai parengsime sutartį.“ Tai jis patvirtino ir per spaudos konferenciją.

PASTABOS PARAŠTĖSE

Per Vilniaus konferenciją įvyko savotiškas lūžis tariantis su Lenkija dėl elektros tilto tiesimo. Lietuva laikėsi aiškios ir tvirtos pozicijos. Galiausiai tai davė vaisių – su Lenkija susitarėme, kad tiesime elektros tiltą į Vakarus sausuma, o po išsamių pokalbių su Švedijos ministru pirmininku Fredriku Reinfeldtu švedai pritarė Baltijos ir Skandinavijos šalis jungiančio kabelio Baltijos jūros dugnu projektui.

Dar man einant prezidento pareigas su Lenkija buvo pasirašyta sutartis ir dėl šios šalies dalyvavimo atominės elektrinės statybos Ignalinoje projekte. Negalėjome tenkinti lenkų reikalavimo garantuoti jiems 1 200 megavatų elektros energijos tiekimą, bet jie sutiko tenkintis ir mažesniu kiekiu – 1 000 megavatų, o tiek, energetikos specialistų tvirtinimu, mes jiems galėjome pažadėti. Todėl man ypač skaudu, kad, atrodytų, jau tvirtais bėgiais riedėti paleistas projektas ilgam įstrigo. Stebino, kai prabėgus porai metų Lietuvos valdžia ėmė girtis pažanga tariantis dėl elektros tiltų ir atominės elektrinės statybos, tarsi lig tol nieko nebuvo padaryta ir staiga išrastas dviratis. Realiai dėl šių projektų viskas jau buvo sutarta dar per mano antrąją kadenciją, tik pasikeitus vyriausybėms ir išardžius LEO LT bendrovę, daug ką teko vėl pradėti iš pradžių.

2007 metų spalio 12 diena, Vilnius. Susitikau su Vilniuje besilankančia Dalia Grybauskaite. Aptarėme kitų metų biudžetą. Jinai įspėjo, kad yra požymių, rodančių, jog, jei nesugriežtinsime valdžios išlaidų kontrolės ir priimsime išpūstą biudžetą, infliacija gali tapti nekontroliuojama. Tą jai pareiškė ES komisarai, stebintys šalių narių finansinę padėtį. Pasakiau, kad atidžiai stebėsiu, kaip sudaromas biudžetas, ir, esant būtinybei, pasinaudosiu veto teise.

Kalbėjomės ir apie būsimuosius prezidento rinkimus. Užsiminiau, kad ji minima kaip galima kandidatė. D. Grybauskaitė mane patikino, kad dabar apie tai negalvoja, o jeigu prireiks, apsispręs tik po Seimo rinkimų.

2007 metų spalio 16 diena, Vilnius. Šiandien pasikalbėti apie aukštojo mokslo reformos problemas privačiai susitikau su Vytauto Didžiojo universiteto rektoriumi Zigmu Lydeka ir profesoriumi Egidijumi Aleksandravičiumi. Pasirodo, jie parengė studiją apie aukštojo mokslo strategiją iki 2012 metų. Darbas baigtas, bet niekam nereikalingas, švietimo valdininkai juo nesidomi. Blogiausia, kad, pasak pašnekovų, ES pinigai mokslui skirstomi vadovaujantis neaiškiais kriterijais, esą neoficialiai didelė jų dalis jau net paskirta pagal pažintis.

Rytoj susitiksiu su premjeru Gediminu Kirkilu bei švietimo ir mokslo ministre Roma Žakaitiene aptarti aukštojo mokslo reformos. Šiandien girdėtos pastabos man labai pravers per rytdienos pokalbį.

2007 metų spalio 17 diena, Vilnius. Ankstyvą rytą susitikau su Konstitucinio Teismo pirmininku Egidijumi Kūriu ir teisėju Kęstučiu Lapinsku. Netrukus baigsis trijų KT narių kadencijos, ir man, Seimo pirmininkui bei Aukščiausiojo Teismo pirmininkui reikės parinkti naujų KT teisėjų kandidatūras. Bus skiriamas ir naujas KT pirmininkas. Manau, kad šias pareigas reikėtų patikėti K. Lapinskui – patyrusiam, autoritetingam teisėjui.

Vėliau susitikau su naujuoju NATO pajėgų Europoje vadu generolu Johnu Craddocku. Kalbėjomės apie Lietuvos karių dalyvavimą tarptautinėse misijose. Jis labai geros nuomonės apie juos. Taip pat išgirdau, kad NATO garantuoja tolesnį naikintuvų patruliavimą Baltijos šalių oro erdvėje.

Galiausiai pakviečiau premjerą bei švietimo ir mokslo ministrę aptarti aukštojo mokslo problemų. Prisipažinsiu, kad Gediminas Kirkilas neatrodė patenkintas girdėdamas mano pastabas, mėgino aiškinti, kad viskas daroma taip, kaip suplanuota. O Roma Žakaitienė pripažino, kad daug kas vyksta nesklandžiai.

2007 metų spalio 19 diena, penktadienis, Lisabona. „Mūsų laukia ne tik dideli uždaviniai, bet ir atsakomybė. Jau beveik šešerius metus svarstome ir keičiame Europos Sąjungos valdymo struktūrą. Manėme, kad priimsime Konstituciją, dabar baigiame sutarti, kad tai bus ES sutartis. Negali debatai tęstis iki begalybės. Mūsų pareiga susitarti. Išėję iš šios salės turime pranešti savo piliečiams, kad darbas baigtas. Šiandien ir čia privalome pareikšti pasauliui, kad ES turi konstitucinę sanklodą ir nuo šiol visą dėmesį galėsime sutelkti į ateities vizijų įgyvendinimą", – taip kalbėjau Europos Vadovų Tarybos posėdyje, o baigiau savo kalbą pareikšdamas, kad Lietuva pritaria reformos projektui.

Po mano kalbos prabėgo dar devynios valandos ir pagaliau jau šiandien, penktadienio naktį (2 valandos 47 minutės), buvo paskelbta, kad ES sutarties tekstas priimtas. Pakėlėme šampano taures. Tai užrašius atrodo kaip dainoj – „rodos, ir vargo nebuvo". O buvo, ir labai nemažai...

Tik atvykus į posėdžių salę, priėjo Portugalijos ministras pirmininkas José Sócratesas ir paprašė pasikalbėti su Lenkijos prezidentu Lechu Kaczyńskiu, nes esą lenkai vėl kelia savo reikalavimus. Netrukus to paties paprašė ir Prancūzijos prezidentas Nicolas Sarkozy. Abiem pažadėjau tai padaryti.

L. Kaczyńskis, mane pamatęs, spėjo pirmas prieiti. Kalbėtis su juo nebuvo sudėtinga. Supratau, kad lenkų spyriojimasis – savotiška derybų pozicija, bet pagalvojau, kad nelabai išmintinga. Taip jie kuria nekokį savo įvaizdį. Daug pasako kad ir N. Sarkozy atsaini frazė apie L. Kaczyńskį: „Tai ką, mūsų Lenkijos draugas vėl mums kelia problemų?" Nors nepatenkinti ne vien lenkai. Italijos ministras pirmininkas Romano Prodi taip pat reikalavo, kad jo šaliai būtų skirta daugiau vietų Europos Parlamente. Čekai, kroatai, bulgarai irgi reiškė nepasitenkinimą. Tik mes nieko nereikalavome ir dėl to gavome nė per nago juodymą ne mažiau, nei buvo įmanoma.

Su L. Kaczyńskiu kalbėjomės ne vien apie ES sutartį. Mums susitikus, pirmiausia jis pasakė: „Šeštadienį atskrendu į Vilnių ir pasirašome sutartį dėl atominės elektrinės statybos ir elektros tilto tiesimo." Sekmadienį Lenkijoje rengiami pirmalaikiai rinkimai. Supratau, kad jo partijai būtų naudinga, jei jis pasirašytų su mumis sutartį. Pajuokavau, kad galime nė nespėti atšaldyti ta proga iššauti parengto šampano, kai jis taip greitai viską daro.

Tačiau netrukus paaiškėjo, kad reikalai juda ne taip sėkmingai. Lenkai į Lisaboną atsivežė savo derybininkus, ir jie čia ėmė derėtis su mūsiškiais. Ilgai posėdžiavo, ginčijosi ir, atrodo, ėmė pyktis. Lenkai atkakliai reikalavo, kad į susitarimą dėl atominės elektrinės statybos būtų įrašytas įsipareigojimas tiekti 1 200 megavatų jos gaminamos elektros energijos. Mūsiškiai sutiko, kad būtų įrašytas

pažadas tenkinti lenkų energetinius poreikius, bet nenurodant konkrečių skaičių. Mėginome paaiškinti, kad negalime įrašyti jų norimo įsipareigojimo nepasitarę su kitais projekto partneriais latviais ir estais. Ginčai tęsėsi visą naktį, kaito telefonai nuo dažnų skambučių iš Lisabonos į Varšuvą, bet susitarti taip ir nepavyko. Iš ryto susitikęs su L. Kaczyńskiu supratau, kad susitarimas nebus pasirašytas, nes jis bendravo mandagiai, tik jau nesijautė entuziazmo, o apie kelionę į Vilnių nė nebeužsiminė. Tikiuosi, kad tai neatsilieps mūsų santykiams ateityje.

Verta paminėti ir pokalbį prieš oficialią vakarienę terasoje su Vokietijos kanclere Angela Merkel. Pasidomėjau, kaip jai neseniai sekėsi bendrauti su Vladimiru Putinu. Žinoma, neišsidaviau, bet buvau nustebintas jos komentarų. A. Merkel tiesiai šviesiai išdrožė, kad V. Putinas – arogantiškas žmogus, jaučiantis savo galią ir mėgstantis tai demonstruoti, o tiek daug jis sau leidžia todėl, kad dabar į Rusiją už naftą ir dujas plaukia milijardai dolerių. Esą ji jam davusi suprasti, kad tokia laikysena nepriimtina.

Tai išgirdęs pasiteiravau, ar greitai vyksiančiame ES ir Rusijos vadovų susitikime bus pasirašyta kai kurių šalių labai pageidaujama bendradarbiavimo sutartis. A. Merkel atsakė tvirtai: „Ne."

2007 metų spalio 23 diena, Vilnius. Šįkart smagiai vyko Pilietybės komisijos posėdis. Vienbalsiai buvo priimtas nutarimas išimties tvarka suteikti pilietybę JAV gyvenančiam poetui ir kino režisieriui Jonui Mekui. Niekam nekilo jokių abejonių, kad jis tikrai daug nusipelnęs Lietuvai.

Prieštaringesnį įspūdį paliko Valstybės gynimo tarybos posėdis. Vienas klausimų – lietuvių karių dalyvavimas tarptautinėse NATO pajėgose Irake, kur kitos šalys mažina savo kontingentą – nekėlė didesnių diskusijų. Nutarėme, kad vykdysime savo įsipareigojimus iki metų pabaigos.

Tačiau daug sunkiau sekėsi kalbėtis smarkiai politizuotu VSD parlamentinės kontrolės klausimu. Povilas Malakauskas atskleidė kai kurių neviešinamų faktų, o Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetas aiškiai partiniais tikslais ir toliau reikalauja pažymų, nekreipdamas dėmesio, kad tai gali pakenkti valstybės saugumui. Galima įsivaizduoti, kaip neskelbtina informacija būtų naudojama Seimo rinkimų kampanijoje, o kad daroma žala Lietuvai – ir kairei, ir dešinei visai nė motais.

2007 metų spalio 24 diena, Vilnius. Siekdamas užkirsti kelią nepagrįstam valstybės išlaidų didėjimui, pakviečiau Seimo frakcijų vadovus pasitarti dėl kitų metų biudžeto. Išsakiau savo būgštavimus, kad nesilaikant fiskalinės drausmės

gali augti biudžeto deficitas. Siūliau spartinti švietimo, mokslo, sveikatos apsaugos reformas, kurios ir padėtų šalinti įsisenėjusias sistemines šių sričių ydas, ir leistų efektyviau naudoti pinigus.

Atkreipiau Seimo frakcijų dėmesį, kad Vyriausybė jau nė nekalba apie gyventojų pajamų mokesčio mažinimą iki 24 procentų, nors tai skatintų vartojimą, ūkio augimą ir galėtų net padidinti biudžeto pajamas.

2007 metų spalio 27 diena, Vilnius. Pirmą kartą lankiausi statomuose Valdovų rūmuose. Statybos vyksta sparčiai, tuoj bus pradėta vidaus apdaila. Mane lydėjo visas rūmų atstatymo komitetas, vadovaujamas Algirdo Brazausko. Anksčiau esu ne kartą skeptiškai atsiliepęs apie šį sumanymą, abejojau, ar vertėjo skubėti jį įgyvendinti, kai yra ir svarbesnių objektų, kur buvo galima panaudoti rūmams atstatyti leidžiamus pinigus. Tačiau dabar jau nebėra prasmės apie tai kalbėti. Rūmus reikia baigti statyti, įrengti kuo įdomesnes ekspozicijas ir atverti visuomenei. Tai, kas jau padaryta, palieka labai gerą įspūdį. Manau, atsiras dar vienas turistų traukos centras Vilniuje.

2007 metų spalio 30 diena, Ryga. Atvykau į vienos dienos Baltijos šalių prezidentų susitikimą. Tiek Latvijos prezidentui Valdžiui Zatlerui, tiek Estijos

Valdas Adamkus – Baltijos šalių prezidentų susitikimų senbuvis.
Nuotraukoje – su buvusia Latvijos vadove Vaira Vyke-Freiberga.

prezidentui Toomui Hendrikui Ilvesui tai pirmas kartas, kai jie dalyvauja šio formato renginyje. Aš likau vienintelis senbuvis – bendrauju jau su trečiaisiais Latvijos ir Estijos vadovais (daug kartų teko susitikti su Gunčiu Ulmaniu ir ypač Vaira Vyke-Freiberga bei Lennartu Meri ir Arnoldu Rüüteliu).

Daugiausia kalbėjomės apie energetiką: Ignalinos atominės elektrinės statybą, elektros tilto tiesimą, taip pat santykius su Rusija, derinome savo pozicijas tiek bendradarbiaujant su šia šalimi, tiek ES forumuose.

Su Latvijos prezidentu V. Zatleru iškart ėmėme šiltai bendrauti, tačiau to pat negaliu pasakyti apie Estijos vadovą. T. H. Ilvesas laikėsi jei ne arogantiškai, tai bent šaltai, stigo nuoširdumo. Bet, tikėkimės, aš klystu. Gal jis tiesiog santūrus, šaltoko charakterio asmenybė.

2007 metų lapkričio 2 diena, Vilnius. Vėlinės, bet oras vis dar nuostabus, tarsi būtų bobų vasara. Atrodo, visa Lietuva lanko artimųjų kapus. Alma dar neatsigavusi po gripo, todėl aš vienas šiandien nuvykau į Antakalnio kapines padėti gėlių prie memorialo kovotojams už laisvę ir monsinjoro Kazimiero Vasiliausko bei Vytauto Kavolio kapų. Rasų kapinėse apsilankiau anksčiau ir padėjau gėlių prie Jono Basanavičiaus ir Mikalojaus Konstantino Čiurlionio kapų, dalyvavau atidengiant paminklą nužudytiems Vasario 16-osios signatarams Kaziui Bizauskui, Pranui Dovydaičiui ir Vladui Mironui.

Šiandien „Respublika" paskelbė, kad laikraštis „European Voice" pasiūlė Lietuvos prezidentą už indėlį derybose dėl ES konstitucinės sutarties išrinkti Metų europiečiu. Tai jau antroji nominacija – anksčiau tai padarė anglų „The Economist".

Tačiau tame pačiame „Respublikos" numeryje šliūkštelėta ir deguto. Mat grąžinau Seimui Liustracijos įstatymą. Tai padariau dėl procedūrinių pažeidimų, nes teisininkai įspėjo, kad jei jį pasirašyčiau, nusižengčiau Konstitucijai. Supratau, kad konservatoriai ir paksistai (įdomi kompanija!) sukels triukšmo. Taip ir atsitiko. „Respublikos" antraštė skelbia: „Šalies vadovas užstojo kagėbistus."

2007 metų lapkričio 3 diena, Vilnius. Prabėgo 81 gyvenimo metai! Galiu dėkoti likimui: esu sveikas, kupinas energijos, mane supa puikūs žmonės ir šalia – mylimiausias asmuo – mano Alma. Tikiuosi, dar man bus lemta prasmingai prisidėti prie tautos darbų. Sulaukiau daug sveikinimų iš visos Lietuvos ir užsienio.

2007 metų lapkričio 5 diena, Vilnius. Visos mano pastangos išvengti oficialių sveikinimų nuėjo perniek. Telefonas skambėjo beveik nesustodamas. Į Prezidentūrą atkeliavo gausybė puokščių. Vis dėlto pavyko atsikratyti sovietinių

laikų tradicijos, kai tokiomis progomis išsirikiuodavo didžiulė eilė delegacijų ir pareigūnų.

Susitikau su užsienio reikalų ministru Petru Vaitiekūnu. Rusijos ir Gruzijos santykiai vis labiau kaista. Prisimenant gruzinų temperamentą, galima laukti net ir ginkluoto susirėmimo.

Aptarėme ir mano vizitą į Lenkiją lapkričio 11 dieną. Nors po Seimo rinkimų prabėgo kelios savaitės, naujos vyriausybės sudarymas ten užsitęsė. Varšuvoje mūsų ambasados patalpose planuojamas mano susitikimas su būsimuoju Lenkijos ministru pirmininku Donaldu Tusku, naujuoju Seimo maršalka ir užsienio reikalų ministru.

2007 metų lapkričio 7 diena, Vilnius. Pakviečiau į Prezidentūrą pietų profesorę Vandą Zaborskaitę. Ji jau išėjusi į pensiją, bet aktyviai bendradarbiauja su spauda ir rašiniuose atvirai išsako mane ne visada įtikinantį, bet drąsų ir skatinantį diskusijas požiūrį į mūsų šiandienos gyvenimą. Kalbėjomės daugeliu temų – ir apie mus abu nuviliantį Seimo darbą, ir apie Liustracijos įstatymą. Šiais klausimais galvojame panašiai – turime baigti liustraciją ir pagaliau padėti tašką sąskaitų su praeitimi suvedinėjimui.

Apie tai kalbėsiuosi su opozicijos lyderiu Andriumi Kubiliumi. Ketinu jam atvirai pasakyti, kad nesu patenkintas bendradarbiavimu su konservatoriais. Jaučiu ir jų nepasitenkinimą, bet man nepriimtina, kad jie visus savo veiksmus grindžia siauru partiškumu. Net susideda su paksistais ir darbiečiais, nors šių veikla griauna valstybės pamatus. Čia jau, matyt, jaučiama ir rusų specialiųjų tarnybų įtaka. Anksčiau labai atsargiai vertindavau tokius įtarimus, galvodavau, kad gal sutirštinamos spalvos. Dabar turiu pripažinti, kad klydau taip manydamas. Susipažinęs su VSD surinkta ir vis papildoma operatyvine informacija įsitikinau, kad padėtis rimta. Ir tokiomis aplinkybėmis Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetas murkdosi partinėse intrigose, o į pavojų valstybei numoja ranka.

2007 metų lapkričio 8 diena, Vilnius. Mano atmesto Liustracijos įstatymo svarstymas Seime peržengė bet kokias padorumo ribas. Visus pranoko Petras Gražulis ir Egidijus Klumbys. Šie rėksniai net reikalavo pašalinti prezidentą kaip kagėbistą! O apie pačią liustraciją kalbėta mažiausiai. Įstatymą Seimas balsų dauguma atmetė, bet paaiškėjo, kas su kuo buvo sudarę sandorius – Rasa Juknevičienė pasipiktino neva jos partiją išdavusiais darbiečiais. Pasirodo, konservatoriai buvo susitarę su paksistais ir darbiečiais balsuoti prieš mano veto, bet pastarieji žaidė savo žaidimą.

Šiandien įvykių netrūko. Paskambino premjeras Andrius Kubilius ir pranešė, kad prieš pusvalandį kalbėjosi su vidaus reikalų ministru Raimondu Šukiu ir šis pareikalavo policijos generalinio komisaro Vytauto Grigaravičiaus atsistatydinimo dėl šią savaitę Skuode įvykusios tragedijos. Ten automobilį vairuojantis girtas policininkas įlėkė į būrį vaikų, tris mirtinai sužalojo ir pabėgo su kartu važiuojančiu bendradarbiu iš įvykio vietos. Pasakiau premjerui, kad nuramintų ir ministrą, ir policijos generalinį komisarą. Nereikia karščiuotis. Susitiksime ir viską aptarsime.

Sulaukiau skambučio ir iš Gruzijos. Skambino Michailas Saakašvilis. Tbilisyje tris dienas vyksta demonstracijos, reikalaujama, kad prezidentas atsistatydintų, būtų paleistas parlamentas. Įtariama, kad šią suirutę skatina Maskva. Bet perversmas nepavyko. M. Saakašvilis patikino, kad visiškai kontroliuoja padėtį.

2007 metų lapkričio 9 diena, Vilnius. Aiškėja vis daugiau Skuode įvykusios tragedijos faktų, rodančių, kad policijoje nėra elementarios tvarkos ir drausmės, o dėl to kaltė tenka Policijos departamentui ir net Vidaus reikalų ministerijai. Ketinu pareikalauti abiejų institucijų vadovų atsakomybės. Po susitikimų su jais teks priimti atitinkamus sprendimus.

Šiandien pakviečiau į Prezidentūrą Andrių Kubilių. Kalbėjomės apie Liustracijos įstatymą. Neslėpiau nustebimo, kad konservatoriai šiuo klausimu bendradarbiauja net su paksistais ir darbiečiais. Tačiau mūsų pokalbis vargu ar ką pakeis. Atrodo, dabar konservatoriams rūpi tik viena: kaip bet kokia kaina grįžti į valdžią.

2007 metų lapkričio 10 diena, Vilnius. Rytoj bus laidojami Skuode girto policininko suvažinėti trys moksleiviai. Ranka parašiau užuojautos laiškus ir paprašiau juos perduoti vaikų netekusiems tėvams, drauge nuvežti ir mano bei Almos gėlių puokštes.

2007 metų lapkričio 11 diena, Varšuva. Atvykau į Lenkijos nepriklausomybės dienos minėjimą. Ta proga susitikau su rinkimus laimėjusios Pilietinės platformos partijos pirmininku, būsimuoju vyriausybės vadovu Donaldu Tusku. Pasikalbėjome apie tolesnius mūsų valstybių santykius, ES ir NATO bendradarbiavimo klausimus. Lenkija ketina mažinti savo karių skaičių Irako tarptautinėse pajėgose. Bet daugiausia laiko skyrėme energetikai. D. Tuskas garantavo, kad Ignalinos atominės elektrinės bei elektros tilto projektai liks ir naujosios Lenkijos vyriausybės prioritetais.

Prezidentas Lechas Kaczyńskis taip pat tai patvirtino. Jiems abiem siūliau pasirašyti sutartis dėl šių energetikos objektų statybos iki Kalėdų. Tai būtų puiki Kalėdų dovana mūsų šalių žmonėms.

2007 metų lapkričio 12 diena, Vilnius. Nelengva diena. Pirmiausia iš ryto susitikau su vidaus reikalų ministru Raimondu Šukiu. Jis papasakojo, kokia padėtis susiklostė Policijos departamente bei ministerijoje, ir įteikė atsistatydinimo pareiškimą. Padėkojau jam už indėlį gerinant vidaus reikalų sistemos darbą, bet pasakiau, kad po Skuode įvykusios tragedijos turiu priimti jo atsistatydinimą.

Tuomet susitikau su policijos generaliniu komisaru Vytautu Grigaravičiumi. Išsamiai aptarus situaciją policijoje, turėjau jam pareikšti, kad prašau jo atsistatydinti. Tai būtina stiprinant vadovų asmeninę atsakomybę už padėtį jų vadovaujamose įstaigose.

2007 metų lapkričio 14 diena, Stokholmas. Dvi dienas Švedijoje susitikimas vijo susitikimą. Daugiausia kalbėjomės apie energetikos reikalus. Ir visi pokalbiai buvo dalykiški, neformalūs. Vienintelis oficialus susitikimas – su Švedijos karaliumi Carlu XVI Gustafu, bet taip pat tik dėl protokolo reikalavimų, o bendravome laisvai ir šiltai.

Likau labai patenkintas pokalbiais su švedų energetikais apie elektros kabelio į Lietuvą projektą. Jie tvirtai remia mūsų šalies prisijungimo prie Skandinavijos tinklų idėją. Estija jau sujungta su Suomija, o ši – su Norvegija ir Švedija. Kuo greičiau tai reikia padaryti ir mums. Man nelabai patinka tik švedų prielaida,

Su Švedijos karaliumi Carlu XVI Gustafu. Stokholmas, 2007 m. lapkričio 14 d.

kad kabeliu elektra gali būti tiekiama 2016 metais. Manau, būtų galima projektą įgyvendinti ir greičiau, gal net 2012–2013 metais. Tiesiog reikėtų nedelsti ir visus procedūrinius klausimus spręsti kartu su projektavimo darbais.

Apie elektros kabelio projektą kalbėjausi ir su garsios Švedijos finansininkų šeimos Walenbergų atstovais. Stiprią politinę paramą žadėjo parlamentarai.

Ypač svarbus buvo pokalbis akis į akį su Švedijos ministru pirmininku Fredriku Reinfeldtu. Jis pritarė mano minčiai, kad reikėtų nutiesti kabelį nė nelaukiant 2016 metų, ir žadėjo pasidomėti, kaip būtų galima paspartinti darbus. Bet mane nustebino viena pašnekovo pastaba: esą jiems kelia susirūpinimą partnerių iš Lietuvos ryšiai su rusais. Tai švedų žvalgybos informacija, bet gal ji paremta tik prielaidomis. Patikinau Švedijos premjerą, kad į šį faktą atkreipsime dėmesį. (Reikės apie tai pasikalbėti su Povilu Malakausku.)

2007 metų lapkričio 19 diena, Vilnius. Atominę elektrinę statysiančios Lietuvos energetikos bendrovės kūrimas smarkiai banguoja. Aistros, ambicijos, politikavimas ir, aišku, finansiniai interesai. Siekdamas, kad bendrovė nuo pat pamatų būtų kuriama skaidriai, paprašiau Valstybės kontrolės įvertinti derybininkų pozicijas. Šis darbas padarytas, išvados pateiktos. Bet šiandien paskambino premjeras Gediminas Kirkilas ir, sakyčiau, karščiuodamasis išpyškino, kad paleis bendrovę kuriančią darbo grupę ir tegul pats prezidentas imasi šios užduoties. Pasirodo, jam užkliuvo Valstybės kontrolės teiginys, esą Vyriausybė nepasirengusi deryboms.

Pirmiausia nuraminau premjerą, kad nereikia tokios pastabos suprasti kaip asmeninės kritikos. Pabrėžiau, kad svarbiausia negaišti laiko ir tęsti darbus, kad nebūtų sužlugdytas projektas.

Įpareigojau patarėją Nerijų Udrėną dalyvauti visuose būsimųjų derybų posėdžiuose ir mane informuoti, kaip jos vyksta. Vėliau paskambinau ūkio ministrui Vytui Navickui ir paprašiau nedelsiant pradėti derybas dėl bendrovės įkūrimo.

PASTABOS PARAŠTĖSE

Nacionaliniu investuotoju vadinta bendrovė LEO LT buvo steigiama vieninteliu tikslu – sutelkti valstybės ir privatų kapitalą, kad būtų galima kuo greičiau ir efektyviau siekti Lietuvos energetinės nepriklausomybės, garantuoti elektros energijos tiekimą pastatant naują atominę elektrinę, galinčią pakeisti uždarytąją.

Aiškiai matėsi, jog vien valstybės pinigų tokiam brangiam objektui statyti

nepakaks. Buvo manoma, kad pravers ir privataus kapitalo vadybinė patirtis. Tačiau valstybė turėjo išlaikyti savo rankose bendrovės kontrolę, tai buvo iš karto įtvirtinta teisės aktuose.

Konkretūs planavimo, tarptautinių derybų darbai jau buvo pajudėję, bet pasikeitus šalies Vyriausybei, vėliau ir prezidentui, iš pradžių imta stabdyti projektą, o netrukus ir visai išardyta jį turėjusi įgyvendinti LEO LT bendrovė. Man sunku suprasti, kam to prireikė, jei situaciją vertintume grynai dalykiniu požiūriu, o ne vadovaudamiesi politiniais išskaičiavimais ir vedami partinių intrigų.

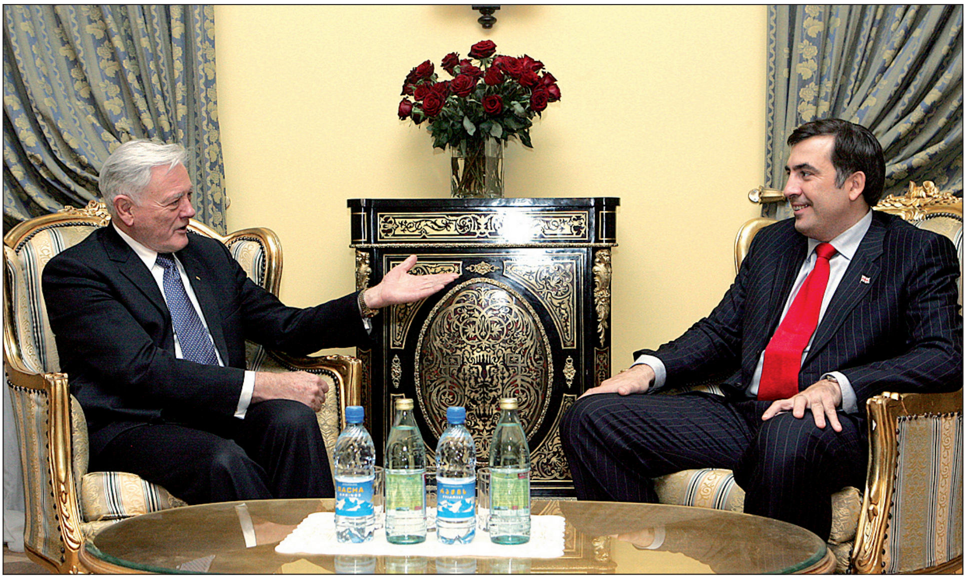
Galbūt iš tiesų privataus kapitalo dalis bendrovėje buvo pervertinta, nors vertinimus pateikė autoritetingi tarptautiniai auditoriai. Tačiau šią problemą buvo galima spręsti derantis dėl valstybės akcijų dalies padidinimo, o ne išvis išardant LEO LT.

Už šiuos politinius žaidimus brangiai sumokėjo Lietuva. Atominės elektrinės statybos projektas įšaldytas mažų mažiausiai porai metų. Per tą laiką Rusija, pamačiusi, kad Lietuva trypčioja vietoje, puolė įgyvendinti net dviejų atominių elektrinių projektus prie mūsų šalies sienų – Karaliaučiaus krašte ir Vilniaus pašonėje Baltarusijoje.

2007 metų lapkričio 24 diena, Tbilisis. Tbilisyje vyksta prieš Michailą Saakašvilį nukreiptos demonstracijos, matyt, specialiai surengtos per Rožinės revoliucijos ketvirtąsias metines. Padėtis Gruzijoje jau kuris laikas nestabili. Nesakyčiau, kad ir prezidentas M. Saakašvilis visuomet laikosi demokratiškai, atrodo, varžo spaudą. Kalbėdamasis su juo telefonu, kelis kartus raginau nesiimti tokių veiksmų, nes Maskva tik ir laukia progos kurstyti neramumus. Žadėjo, bet... Įtampa nesiliauja, demonstracijos tęsiasi.

M. Saakašvilis kvietė atvykti į Rožių revoliucijos metinių minėjimą. Iš pradžių atsisakiau, nurodęs, kad turiu dalyvauti Lietuvos kariuomenės dienos šventėje. Tačiau po šių iškilmių su nemaža delegacija vakar išskridau į Tbilisį.

Tik atskridęs susitikau su M. Saakašviliu, vėliau – su parlamento pirmininke Nino Burdžanadze. Tbilisyje jau viešėjo diena anksčiau atvykęs Lenkijos prezidentas Lechas Kaczyński. Susitikę su juo vėl pasikalbėjome apie elektros tilto ir atominės elektrinės projektus. Vėliau drauge su M. Saakašviliu trise dalyvavome spaudos konferencijoje. Pabrėžiau, kad remiame demokratiją Gruzijoje, pritariame sprendimui paankstinti šalies prezidento rinkimus ir raginame leisti opozicijai netrukdomai naudotis visomis žiniasklaidos priemonėmis, įskaitant ir televizijos kanalus.

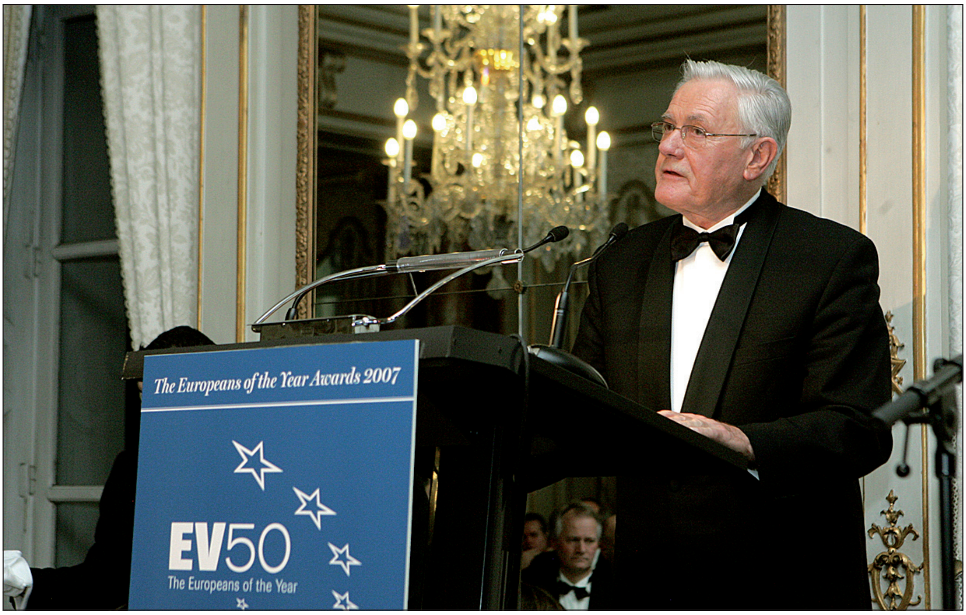
Svečiuose pas Gruzijos prezidentą Michailą Saakašvilį per Rožių revoliucijos metines. Tbilisis, 2007 m. lapkričio 24 d.

Atrodo, L. Kaczyńskiui nelengva suvokti, kas vyksta Gruzijoje. Gal todėl jis sutiko apsilankyti M. Saakašvilio partijos surengtame mitinge, o aš, suprasdamas, kad opozicija tai gali laikyti kišimusi į jų politinius ginčus su prezidentu, ten nevykau.

Kai šiandien ryte susitikau pusryčių su opozicijos vadais, jie pirmiausia man padėkojo, kad laikausi nešališkai, o tai labai svarbu ieškant sprendimų, kurie padėtų sumažinti įtampą jų šalyje. Ne kartą teiravausi apie jų politinę programą, klausiau, kuo jų politika skirtųsi nuo dabartinės, bet nesulaukiau aiškaus atsakymo. Kaskart opozicijos atstovai pažerdavo priekaištų M. Saakašviliui, daugiausia dėl žodžio laisvės suvaržymų, bet konkretesnių savo programos gairių nepateikė. Pažadėjau, kad į Gruzijos prezidento rinkimus atsiųsime stebėtojų, raginsime šalies valdžią garantuoti, kad viskas vyktų skaidriai.

Baigiantis pusryčiams gruzinai nepašykštėjo pagyrimų mums, lietuviams. Išgirdau net siūlymą kandidatuoti į Gruzijos prezidento postą! Pajuokavau, kad tai būtų Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės nuo Baltijos iki Juodosios jūros atkūrimo pradžia, dar įtraukiant ir Gruziją.

2007 metų lapkričio 27 diena, Briuselis. Jau maždaug prieš porą mėnesių išgirdau, kad savaitraštis „The Economist" išrinko nominantus devynioms Metų europiečio vardo kategorijoms ir vienai jų – 2007-ųjų valstybės veikėjo –

Metų europiečio apdovanojimų iškilmės. Briuselis, 2007 m. lapkričio 27 d.

esu nominuotas aš drauge su Vokietijos kanclere Angela Merkel, Prancūzijos prezidentu Nicolas Sarkozy ir Estijos prezidentu Toomu Hendriku Ilvesu. Užvakar man buvo pranešta, kad esu kviečiamas atskristi į Briuselį, ir užsiminta, kad turiu į lagaminą įsidėti smokingą.

Šiandien su Alma ir nedidele palyda atskridau į Briuselį. Man vos spėjus viešbutyje kostiumą pakeisti į smokingą, išvykome į Egmonto rūmus. Karališka prabanga spindinti aplinka, susirinkę prašmatnūs tarptautinės bendruomenės svečiai, gausybė ambasadorių, diplomatų, politikų, iš visos Europos suvažiavusių žiniasklaidos atstovų. Mane pasitiko eurokomisarė Dalia Grybauskaitė ir ambasadorius Rytis Martikonis.

Prie kiekvieno stalo susėdo po dešimtį svečių. Man iš dešinės sėdėjo Alma, iš kairės – JAV ambasadorius Belgijoje, priešais – D. Grybauskaitė. Pamažu skelbiami visų kategorijų nominantai ir titulų laimėtojai. Pagaliau ateina eilė, kaip man atrodė, paskutinei 2007-ųjų nominacijai – valstybės veikėjo. Pamaniau, kad šis titulas turėtų atitekti A. Merkel. Ir neapsirikau. Atplėšus voką, skelbiama jos pavardė. Ir kai aš jau svarsčiau, kada čia geriausia prieiti jos pasveikinti, girdžiu sakant: „Dabar šio vakaro kulminacija. Kas išrinktas Metų europiečiu?“ Atplėšiamas vokas ir skelbiama: „Lietuvos Respublikos Prezidentas Valdas Adamkus!“

Iš pradžių net pamaniau, kad gal ko nesupratau. Bet visi žiūri į mane, ploja.

Tuomet atsistoju. Fotoaparatų blyksniai, sveikinimai, čia pat televizijos prašo tarti kelis žodžius, o man galvoje vis sukasi mintis, kad apdovanota mano tėvynė – Lietuva. Tą ir sakau žurnalistams.

Vakare susirinkome „Metropole“ viešbutyje. Šventėme iki antros nakties, o šeštą ryto jau reikėjo važiuoti į oro uostą. Bet ne kasdien sulaukiu tokių apdovanojimų.

2007 metų lapkričio 30 diena, Vilnius. Gyvenimas rieda įprasta vaga. Ne veltui sakoma: „Savo parapijoje pranašas nebūsi.“ Tačiau sulaukiau daug sveikinimų ir linkėjimų iš bičiulių bei artimųjų, tiek esančių arti, tiek toli. Tai svarbiausia. Žinoma, mūsų politikos vadų reakcija į man suteiktą 2007 metų europiečio titulą savotiška – galima pamanyti, dauguma jų apie tai nieko negirdėjo.

Naujasis Lenkijos ministras pirmininkas Donaldas Tuskas pirmajai užsienio kelionei pasirinko Lietuvą. Tai buvo vienos dienos vizitas. Kalbėjomės apie tolesnį mūsų šalių bendradarbiavimą ir, aišku, energetikos projektus. Pirmieji pokalbiai nuteikia viltingai.

2007 metų gruodžio 2 diena, sekmadienis, Vilnius. Nuo 2001 metų mano iniciatyva rengiamų Maldos pusryčių tradicija prigijo. Šį kartą atvyko visuomenės veikėjų iš JAV, Vokietijos, Austrijos, Suomijos. Dalyvavo kardinolas Audrys Bačkis, arkivyskupas Sigitas Tamkevičius, daug Seimo narių, ministrų. Kai Lietuvoje tiek daug įtampos ir susipriešinimo, tokie renginiai padeda bent šiek tiek praskaidrinti dvasinę atmosferą, suteikia politikai nors truputį daugiau dvasingumo.

2007 metų gruodžio 3 diena, Vilnius. Dar vienas tradicinis renginys – didžiųjų prekybos centrų remiamas Almos fondo kalėdinis „Coca-Cola“ karavanas. Trys milžiniški sunkvežimiai, prikrauti dovanų, rieda per Lietuvą ir dalija jas kaimo mokyklų vaikams. Tai puiki proga žmonėms, taip pat ir mano bendradarbiams, parodyti širdies gerumą. Mes su Alma įteikėme karavanui 15 tinklinio kamuolių.

2007 metų gruodžio 5 diena, Pagėgiai–Tauragė. Vieša paslaptis, kad Pagėgiuose ir Tauragėje klesti kontrabanda. Visą dieną skyręs pažinčiai su šiuo kraštu susidariau vaizdą, kurį galėčiau apibendrinti vienu sakiniu: padėtis tragiška. Neabejoju, kad čia dirba nemažai sąžiningų pareigūnų, bet akivaizdu, kad yra ir palaikančių ryšius su kontrabandininkais. Matyt, jiems padeda ir kai kurie vietos valdžios žmonės. Todėl kontrabandininkai jaučiasi nebaudžiami. Jie gerai išplėtojo nusikalstamo verslo tinklą. Liūdniausia – į jį įtraukiami ir nepilnamečiai, net 12–15 metų vaikai, kurių tėvai išvykę dirbti į užsienį. Jie už 100 litų

budi naktimis ir mobiliaisiais telefonais pranešinėja, kur juda pareigūnai. Mokykloje kalbantis apie tai su moksleiviais jautėsi jų požiūris: „O kas čia blogo?“

Manoma, kad vien per 10 šių metų mėnesių kontrabandininkai pervežė per 200 milijonų litų vertės cigarečių ir uždirbo 100 milijonų litų. O vietos valdininkai, atrodo, visiškai atsipūtę. Nepašykštėjau jiems griežtų žodžių, bet ar tai padės? Tauragėje jaunimui nėra kuo užsiimti, kur burtis. Renkasi degalinėse. Būtina parengti valstybės politikos šiame krašte paketą.

2007 metų gruodžio 7 diena, Vilnius. Sukrėtė žinia, kad savo bute nužudytas fotografas, „Lietuvos ryto“ žurnalistas Viktoras Kapočius. Su juo susipažinau dar aštuntajame praėjusio amžiaus dešimtmetyje lankydamasis gimtinėje. Skaudu, kad Lietuvoje vyksta tokie dalykai.

Skambino Vokietijos prezidentas Horstas Köhleris. Papasakojau jam apie savo pokalbius telefonu su Gruzijos ir Ukrainos prezidentais. Diskutavome ir apie Rusijos politikos kursą po Dūmos rinkimų. H. Köhleris neslėpė manąs, kad gali sustiprėti įtampa tarp Maskvos ir Vakarų šalių.

2007 metų gruodžio 13 diena, Lisabona. Istorinė diena. Europos Sąjunga šiandien pradeda naują gyvavimo etapą – 27 valstybių vadovai pasirašė ES konstitucinę sutartį.

Ceremonija vyko Šv. Jeronimo vienuolyno Didžiojoje salėje. Tai XIV amžiuje statytas UNESCO Pasaulio paveldo paminklu paskelbtas architektūros šedevras. Į salę buvo pakviesta 400 svečių, tik po tris kiekvienos šalies delegacijos narius. Likusieji stebėjo ceremoniją anapus durų televizijos ekranuose. Pasirašyti sutarties buvome kviečiami abėcėlės tvarka pagal šalis. Lietuvos vardu pasirašiau aš, ministras pirmininkas Gediminas Kirkilas ir užsienio reikalų ministras Petras Vaitiekūnas.

Aš per ceremoniją buvau pasodintas scenoje šalia pirmininkaujančios ES Portugalijos ministro pirmininko José Sócrateso. Tokia pagarba man buvo parodyta, matyt, kaip ką tik 2007 metų europiečiu išrinktam asmeniui.

2007 metų gruodžio 14 diena, Briuselis. Vakar prieš vidurnaktį atskridome į Briuselį ir vos kelias valandas numigus jau teko dalyvauti Europos Vadovų Tarybos rytiniame posėdyje. Sudėtingiausias klausimas – Kosovas. Jungtinėms Tautoms nepavyko susitarti dėl šios teritorijos teisinio statuso. Radikaliai skiriasi Rusijos remiamos Serbijos ir Kosovo, reikalaujančio nepriklausomybės, pozicijos. Vakar aptarėme mūsų laikyseną: Kosovui apsisprendus skelbti nepri-

Europos Sąjungos konstitucinės sutarties pasirašymo ceremonija. Lisabona, 2007 m. gruodžio 13 d.

klausomybę, Lietuva ją pripažins, net jei ES ir svyruotų. Taip pat sumanėme, kad, prasidėjus debatams, aš pasistengsiu tarti žodį tarp pirmųjų penkių pasisakančių vadovų.

Paaiškėjo, kad mūsų taktika buvo teisinga. Pirmieji kalbėję Bulgarijos ir Švedijos vadovai abejojo, ar Kosovas pasirengęs nepriklausomybei. Tuomet nusprendžiau nelaukti ir paprašiau žodžio. Pasakiau, kad Kosovas bus pirmiausia mūsų išbandymas, nes teks įrodyti, ar ES realiai, o ne vien žodžiais remia laisvės ir tautų apsisprendimo principus. Ir ne mums šioje salėje spręsti, ar kosoviečiai jau pasirengę kurti savo nepriklausomą valstybę.

Debatai tęsėsi dar porą valandų. Apstulbino Kipro prezidentas. Jis pareiškė: kad ir ką nuspręstų ES, jo šalis nepripažins Kosovo nepriklausomybės. Panašios pozicijos laikėsi Graikija, Bulgarija, Rumunija. Tokios kalbos galų gale išvedė iš kantrybės Prancūzijos prezidentą Nicolas Sarkozy, ir jis tvirtai parėmė tautų apsisprendimo principą. Vokietijos kanclerė Angela Merkel taip pat pareiškė, kad negalima iš Kosovo žmonių atimti teisės kurti savo valstybę. Tai savo kalboje pabrėžė ir Europos Komisijos pirmininkas José Manuelis Barroso. Oficialiu dokumentu ES pozicija nebuvo patvirtinta, bet vis dėlto aiškiai pasisakyta už Kosovo apsisprendimo teisę.

2007 metų gruodžio 17 diena, Vilnius. Iš pat ryto atvyko JAV ambasadorius Johnas Cloudas. Kalbėjomės ir apie Šnipiškėse buvusių žydų kapinių

problemą. Sutarėme, kad reikia kuo skubiau ieškoti kompromisinio sprendimo, antraip vis stiprės nesutarimai su JAV žydų bendruomene, kuri, pasitelkusi lobistus, nuteikinėja JAV Kongreso narius prieš Lietuvą.

Vakare Operos ir baleto teatre buvo apdovanotas geriausias 2007 metų Lietuvos sportininkas. Ši garbė teko krepšininkui Ramūnui Šiškauskui. Į iškilmes jis buvo atskraidintas iš Maskvos specialiu reisu CASK klubo, kuriame jis dabar žaidžia, užsakytu lėktuvu.

Staigmena laukė ir manęs. R. Šiškauskas pasveikino mane 2007 metų europiečio apdovanojimo proga ir įteikė specialų Lietuvos olimpinio komiteto medalį.

2007 metų gruodžio 18 diena, Vilnius. Tarp kelių kalėdinių renginių, kuriuose šiandien dalyvavau, vienas buvo išskirtinis: Prezidentūros Kolonų salėje surengėme Kalėdų eglutės šventę neįgaliems vaikams. Drauge su Alma stebėdami mūsų mažuosius svečius ir jaudinomės, ir džiaugėmės. Nepamirštamos akimirkos, kaip jie deklamuoja eilėraščius, kaip džiaugiasi Kalėdų Seneliu ir dovanėlėmis. Man atrodė, kad ne mes juos, o jie mus apdovanojo, – suteikė neapsimestinio kalėdinio džiaugsmo ir dvasios stiprybės.

Vakare dalyvavau paskutinėje šių metų Lietuvos televizijos „Spaudos klubo“ laidoje. Sutarėme su vedėju Audriumi Siaurusevičiumi, kad neaptarinėsime politikos ir kalbėsimės apie gyvenimą, prabėgusius metus. Bet ar neapgaudinėjame patys savęs? Po laidos juokėmės. Negi galėjome tikėtis, kad visą valandą kalbėdamiesi išvengsime politikos, kuria gyvenome visus šiuos metus?

2007 metų gruodžio 22 diena, Vilnius. Šiandien vidurnaktį įžengėme į Šengeno erdvę – griuvo sienos, skyrusios senąsias ir naująsias ES nares. Dabar galime nestodami prie sienų laisvai keliauti nuo Vilniaus iki Lisabonos.

Šia proga sraigtasparniu nuskridau prie Kalvarijos pasienio posto. Čia atvyko ir Lenkijos prezidentas Lechas Kaczyńskis. Abiejose sienos pusėse mūsų laukė išsirikiavę pasieniečiai, orkestrai, žurnalistai. Pakėliau valstybinę sieną žymintį Lietuvos kelio užtvarą ir, nuskambėjus šalių himnams, pasidžiaugiau, kad esame istorinio įvykio, kai griuvo žmones ir tautas skyrusios sienos, liudininkai. Tuomet perėjome į Lenkijos pusę ir automobiliais nuvykome į Punsko lietuvių namus. Beje, šiame mieste joks Lenkijos prezidentas anksčiau nėra lankęsis.

Po valandos grįžau į Lietuvos pasienį ir sraigtasparniu nuskridome į pasienyje su Latvija esantį Germaniškį, kur tiltas per Nemunėlio upę jungia mūsų kraštą su latvių Skaistkalnės gyvenviete. Tilto vidury ir susitiko šalių delegacijos. Prezidentas Valdis Zatleras pradėjo tokią pat ceremoniją, kokia kiek anksčiau vyko

pasienyje su Lenkija. Perkirpę juostas nuėjome į Latviją, bažnyčioje klausėmės vargonų koncerto, o jam pasibaigus automobiliais nuvažiavome į Biržų pilį. Čia rajono valdžia surengė priėmimą šalių delegacijoms ir pasienio pareigūnams.

2007 metų gruodžio 24 diena, Vilnius. Oras nelabai kalėdiškas. Nei snaigės iš dangaus, nei sniego pėdsakų ant žemės, ir temperatūra apie nulį. Vis tiek mieste Kalėdų nuotaika. Prie Kūčių stalo pasikvietėme Daną ir Gabrielių Žemkalnius. Daugiau nieko nebuvo. Juokavome: dvi poros našlaičių.

Dieną užsuko Algirdas Brazauskas. Ne tik pasikeitėme sveikinimais, bet ir pasikalbėjome apie politines aktualijas.

2007 metų gruodžio 26 diena, Kalėdos, Vilnius. Abi švenčių dienas praleidome namie. Atsisakėme vykti į visokius renginius. Norėjosi pailsėti. Jaučiuosi pavargęs nuo nuolatinės didžiulės įtampos. Ir neatrodo, kad jos ateityje sumažėtų...

2007 metų gruodžio 31 diena, Vilnius. Metų kaip nebūta, o tiek daug visko buvo! Džiaugiuosi savo, o kartu ir Almos sveikata. Įtampa mūsų nepakirto. Ir politiškai yra kuo didžiuotis, o tai stiprina ir įkvepia – pirmiausia turiu galvoje užsienio politiką. Tačiau kitokios nuotaikos apninka, kai mąstau apie vidaus reikalus. Pradedant Seimu, baigiant visuomeniniais judėjimais ir žiniasklaida – daug sumaišties, pykčio ir net sąmoningo žmonių kiršinimo.

Ateinantys metai nebus lengvi jau vien todėl, kad tai – Seimo rinkimų metai. Vadinasi, bus per akis kaltinimų, purvo ir net šmeižto. Suprantu, kad partijos konkuruoja, bet kartais peržengiamos padorumo ribos. Populistai jau žarsto pažadus į visas puses.

Taigi, žengiame į 2008-uosius...

Sutinkant juos linkėjau žmonėms: „...kad pasitikėjimas ir pagarba grįžtų į mūsų kasdienį bendravimą, kad įsipareigojimai ir pažadai neliktų tuščiažodžiavimu, o darbai būtų pagrįsti laisvės ir demokratijos principais.“

2008-ieji

2008 metų sausio 1 diena, Vilnius. Matyt, gamta nori mums įkvėpti daugiau optimizmo – paskutinę 2007-ųjų dieną dangus pažėrė sniego ir, lyg slėpdamas mūsų gyvenimo tamsumus, žemę nuklojo baltu patalu. Pažvelgus pro langą – širdį džiuginantis žiemos grožis. Pušis, egles apgobęs purus baltytėlaitis sniegas. Malonus šaltukas – minus 6 laipsniai.

2008 metų sausio 4 diena, penktadienis, Vilnius. Visa ši savaitė – kaip šventė. Vos trys darbo dienos. Gyvenimas dar negrįžo į įprastą ritmą. Tik šaltis stipręja. Atėjo tikra žiema. Prezidentūroje taip pat ramybė. Vienintelė naujiena – paskambino Gruzijos prezidento pareigas laikinai einanti parlamento pirmininkė Nino Burdžanadzė ir patikino, kad rytoj gruzinai prezidentą rinks laisvai ir demokratiškai. Ji nusprendė pasikalbėti su manimi, nes opozicija skleidžia gandus, neva rinkimų rezultatai bus klastojami.

2008 metų sausio 6 diena, Vilnius. Gruzijoje prezidento rinkimuose balsavo tik apie 45–50 procentų rinkėjų. Tvirtai pirmauja Michailas Saakašvilis. Svarbiausia, tarptautiniai stebėtojai patvirtino, kad rinkimai vyko laisvai ir didesnių pažeidimų nebuvo. Tai išgirdęs šiandien paskambinau Nino Burdžanadzei ir pasveikinau sėkmingai surengus prezidento rinkimus, palinkėjau Gruzijai kuo greičiau grįžti į normalaus politinio gyvenimo ritmą.

2008 metų sausio 7 diena, Vilnius. Iš pat ryto paskambino premjeras Gediminas Kirkilas ir, pranešęs, kad aplinkos ministras Arūnas Kundrotas įteikė atsistatydinimo pareiškimą, teiravosi mano nuomonės. Pritariau, kad toks žingsnis dabar Vyriausybei neparankus, bet tai asmeninis apsisprendimas, ir mes negalime jam prieštarauti. Nevienareikšmiškai vertinu ilgametį A. Kundroto darbą ministru. Neretai jis dirbo efektyviai, gerai vadovavo ministerijai, bet buvo ir spręstinų problemų, kur iš jo tikėjausi daugiau iniciatyvos. Vis dėlto, apibendrindamas visą A. Kundroto veiklą, vertinu ją teigiamai.

2008 metų sausio 9 diena, Vilnius. Rytinis susitikimas su VSD vadovu Povilu Malakausku privertė rimtai sunerimti. Perskaičiau visą krūvą VSD parengtų dokumentų apie mūsų pareigūnus, net Seimo narius. Iš pateiktos infor-

macijos aiškėja, kodėl visuomenėje keliamas toks smarkus erzelis, kodėl viešojoje erdvėje skleidžiama tiek daug dezinformacijos, kiršinami žmonės. Atrodo, neapsieiname be svetimųjų įtakos.

Dabar man aiškiau, kodėl viena asmenų grupė radijo bangomis ir televizijoje lieja tokius tulžingus komentarus, skelbia pagiežingus straipsnius spaudoje. Anaiptol neįtarinėju, kad šie žmonės yra užsienio agentai ar tarnauja svetimiesiems už pinigus. Įtaka daroma subtiliau. Kartais tiesiog susiburia vienas kitą remiančių draugų būrelis. Tik nesuprantu jų motyvų taip piktai putoti.

Netrukus Seimas pradės svarstyti įstatymą dėl atominės elektrinės statybos. Ir jau pasipylė raginimai atidėti šį klausimą, kol bus parengtos išsamios studijos. Vadinasi, projektas dar būtų stabdomas bent metams ar dvejiems. Keista, kad prie šio choro, kuriame girdėti Algirdo Brazausko balsas, prisideda ir Vytautas Landsbergis. Mėginsiu aiškintis, ką tai reiškia.

Stebina konservatorių viražai. Pasitelkia atleistus VSD pareigūnus, atrodo, tam, kad pridengtų nelabai švarius savo darbelius. Beje, tarp jų ginamų talkininkų – ir buvę KGB karininkai. Reikalauja juos grąžinti į VSD. O ponia R. Juknevičienė jau kalba, kad už dabartinį departamento generalinį direktorių P. Malakauską net ankstesnis vadovas buvęs geresnis.

Paprašiau P. Malakausko parinkti keletą įspūdingesnių pažymų ir išslaptinus pateikti jas atsakingų asmenų grupei. Artimiausiu metu šauksiu Valstybės gynybos tarybos posėdį ir pateiksiu jo dalyviams šią VSD informaciją. Neabejoju, kad artėjant Seimo rinkimams pažymose minimi užsienio jėgų veikiami asmenys ir įtakos grupės dar suaktyvės.

Mano vakarykštė kalba sukėlė tarptautinį atgarsį. Rusijos parlamentarai mane užsipuolė už tai, kad kalbėjau apie okupacijos palikimą ir žalos atlyginimą, o Dūmos Užsienio reikalų komiteto pirmininkas net viešai tai pavadino svaičiojimais. Tokios Maskvos reakcijos buvo galima tikėtis. Daug skaudžiau, kai su dar didesniu pykčiu ima pulti savieji. Vienas politikos apžvalgininkas net pavadino mane kone tautos išdaviku. Visiškai nesuprantu tokios logikos. Kas tai – tik silpnaprotystė, o gal dideli pinigai? Ką gi, Lietuvoje – žodžio laisvė, o apie etiką ir paprasčiausią padorumą nekalbėsiu.

Prasidėjo naujojo aplinkos ministro paieškos. Socialdemokratų minimi kandidatai manęs netenkina. Nė vienas jų nesugebės profesionaliai tvarkyti aplinkosaugos ir tarnaus tik partiniams interesams.

2008 metų sausio 10 diena, Vilnius. Šiandien susitikau su Vyriausybės siūlomu kandidatu į policijos generalinio komisaro postą Vizgirdu Telyčėnu.

Kalbėjomės apie teisėtvarkos problemas, policininkų įvaizdį visuomenėje, išklausiau pašnekovo nuomonę apie policijos reformas. V. Telyčėnas yra laikomas puikiu kriminalinių nusikaltimų tyrėju. Kalbantis su juo jautėsi, kad tai tikras profesionalas. Manau, jis sugebės gerai vadovauti Policijos departamentui.

2008 metų sausio 11 diena, Vilnius. Vis stipriau jaučiasi artėjančių Seimo rinkimų bangos. Konservatoriai, atsiribodami nuo socialdemokratų, stumia Gedimino Kirkilo Vyriausybę į krizę. Premjeras ėmė vilioti Artūrą Paulauską dėtis prie valdančiosios koalicijos, bet šis branginasi. Mat jei Vyriausybę remtų Naujosios sąjungos frakcija, jau būtų Seimo dauguma.

Šiandien ryte G. Kirkilas paprašė, kad jį priimčiau, ir atvykęs pasiteiravo, ar nesutikčiau pasišnekėti su A. Paulausku ir pakalbinti jį dėtis prie valdančiosios koalicijos. Atsakiau trumpai ir aiškiai: kaip ne kartą esu sakęs, Lietuvai reikia politinio stabilumo, ne metas keisti Vyriausybę, kai iki Seimo rinkimų teliko 9 mėnesiai, tikiuosi, kad partijos elgsis atsakingai ir neįsiūbuos valstybės laivo, bet į jokias partijų derybas nesivelsiu.

Artėjant naujiems Seimo rinkimams pokalbis su socialdemokratų lyderiu premjeru Gediminu Kirkilu...

...ir su konservatorių patriarchu Vytautu Landsbergiu.

2008 metų sausio 13 diena, Vilnius. Jau prabėgo 17 metų nuo tragiškųjų Sausio 13-osios įvykių. Dalyvavau visose iškilmėse, apdovanojau Sausio 13-osios medaliais ligi šiol dar nepagerbtus laisvės gynimo kovų dalyvius, o jų vis dar atsiranda.

Seime per iškilmingą posėdį įspūdingą kalbą pasakė kardinolas Audrys Juozas Bačkis. Padėkojau jam, kai Antakalnio kapinėse pagerbėme laisvės kovų aukas.

Politiniame fronte nieko naujo – tęsiasi rietenos dėl nacionalinio investuotojo bendrovės ir Atominės elektrinės įstatymo. Interesų kova dangstoma skambiais valstybiniais ir visuomeniniais šūkiais. Turiu vilties, kad vis dėlto gal savo rankomis nesužlugdysime Lietuvai gyvybiškai svarbaus atominės elektrinės projekto. Antraip ilgam liktume Rusijos energetikos monopolio vergais.

Mane informavo, kad į Vilnių nori atskristi Michailas Saakašvilis ir, surengęs spaudos konferenciją, padėkoti Lietuvai už laikyseną per Gruzijos prezidento rinkimus. Griežtai tam pasipriešinau. Nemanau, kad tai būtų naudinga. Greičiau būtų tik padaryta žalos demokratinėms idėjoms. Tai net nelogiškas sumanymas, manau, ko gero, kilęs Vilniuje kurio nors mūsų klerko galvoje. Paprašiau mūsų ambasadoriaus Tbilisyje informuoti vėl perrinktą M. Saakašvilį, jog jo padėka už jam sėkmingus rinkimus Vilniuje nėra laukiama.

2008 metų sausio 14 diena, Vilnius. Priėmiau Lenkijos Senato pirmininko Bronisławo Komorowskio vadovaujamą delegaciją. Jo tėvas yra kilęs iš Lietuvos ir jis pats labai draugiškas mūsų šaliai.

2008 metų sausio 15 diena, Vilnius. Seimas pradėjo svarstyti Atominės elektrinės įstatymo pataisas. Pusvalandį pasiklausiau diskusijų per televiziją ir išjungiau televizorių. Ilgiau neištvėriau. Liūdnas vaizdas. Minčių chaosas, svaidymasis kaltinimais, premjeras ir ministrai apkaltinti net valstybės išdavimu, nors, girdėjau, lyg jau ir buvo susitarta dėl įstatymo.

Šiandien į Turniškes pavakare pasikalbėti apie gyvenimą pakviečiau Justiną Marcinkevičių, Viktoriją Daujotytę, Giedrių Kuprevičių, Saulių Žuką, Valentiną Sventicką, Gitaną Nausėdą ir Robertą Dargį. Sąmoningai nekviečiau nei politikų, nei savo patarėjų. Norėjosi išgirsti, ką mano apie padėtį šalyje su valdžios institucijomis nesusiję žmonės.

Svarstėme, kokios priežastys lemia mūsų visuomeninio ir politinio gyvenimo skaudulius. Kaltų neieškojome. Niekas negali pateikti ir konkretaus recepto, ką reikia daryti. Sutarėme, kad tęsime tokius susitikimus, gal kviesime ir daugiau žmonių.

2008 metų sausio 20 diena, Tbilisis. Su nedidele delegacija atskridau į Gruzijos prezidentu jau pirmajame rinkimų ture perrinkto Michailo Saakašvilio inauguracijos iškilmes. Nors ir būta nedidelių pažeidimų, ESBO atstovai ir kiti tarptautiniai stebėtojai pripažino, kad rinkimai vyko demokratiškai. Tiesa, opozicija prieštaravo tokiems vertinimams ir reikalavo rengti antrąjį turą, bet nesulaukė rimtesnės paramos užsienyje, o ir Gruzijoje padėtis rami.

Į M. Saakašvilio inauguraciją atvyko 40 šalių delegacijos. Nors Rusijos santykiai su Gruzija labai įtempti, Maskvai atstovaujama aukštu lygiu – atvyko užsienio reikalų ministras Sergejus Lavrovas.

Iškilmės vyko lauke priešais Parlamento rūmus, visa inauguracijos ceremonija ir karinis paradas truko apie pusantros valandos. Saulėta diena, bet ir Gruzijoje justi žiema – šaltoka.

Iškart po iškilmių M. Saakašvilis pakvietė mane privačiai pasikalbėti. Nesivaržydamas jam pasakiau, kad dabar be galo svarbu skaidriai ir demokratiškai surengti parlamento rinkimus: „Visas pasaulis jus akylai stebės. Jei rinkimai bus surengti nepriekaištingai, pavyks susigrąžinti pastaruoju metu kiek išbarstytą tarptautinį pasitikėjimą.“ Pažadėjau, kad Lietuva talkininkaus Gruzijai atsiųsdama stebėtojų, ir patariau kreiptis į ES dabar pirmininkaujančią Slovėniją dėl konsultacinės paramos rengiantis rinkimams.

Vėl Tbilisyje. Perrinkto Gruzijos prezidento Michailo Saakašvilio inauguracija. 2008 m. sausio 20 d.

M. Saakašvilis papasakojo apie savo vizitą į Maskvą, surengtą dar prieš prezidento rinkimus, ir pokalbį su Vladimiru Putinu. Esą Rusijos prezidentas net penkias minutes skyrė mano aktyvumo Pietų Kaukazo regione kritikai. Tai man padėjo geriau suprasti, kodėl šiandien per inauguracijos iškilmes taip pabrėžtinai šaltai elgėsi S. Lavrovas. Susitikus tik pasisveikino ir daugiau nepratarė nė žodelio. Beje, kaip sakė M. Saakašvilis, jam S. Lavrovas aiškino, kad, jei Gruzija nesiektų įstoti į NATO ir ES, Tbilisiui būtų daug lengviau spręsti separatistinių Pietų Osetijos ir Abchazijos teritorijų problemą.

2008 metų sausio 25 diena, Davosas. Užvakar atvykau į bene patį autoritetingiausią pasaulio ekonomikos forumą Davose, kuriame dalyvauja iškiliausi ekspertai, verslininkai, politikai, valstybių vadovai. Keletą metų Lietuva nebuvo į jį kviečiama. Dabar vėl sulaukėme kvietimo.

Šių metų renginys skirtas energetikos problemoms. Lyg tyčia prieš forumą smuko akcijų kursai, nuvertėjo daugelio šalių valiuta. Pasaulio finansinis nestabilumas, atsiliepęs ir mūsų diskusijoms, atrodė visiška priešingybė Davoso aplinkai – saulės nutviekstam amžinam Alpių sniegui.

Savotišką audrą sukėlė mano interviu „Financial Times“. Pareiškiau, kad dabartinė Rusijos politika stumia pasaulį atgal į šaltąjį karą. Užvakar JAV valsty-

bės sekretorė Condoleezza Rice Davoso forumo atidarymo posėdyje trenkė iš peties – ji visas kalbas apie grįžimą į šaltąjį karą pavadino „hiperbolizuota nesąmone“. Šie jos žodžiai išprovokavo audringas diskusijas ir gausybę komentarų. Spėliojama, ar C. Rice polemizuoja su manimi, ar tai buvo tik jos bendro pobūdžio pamąstymai. Todėl jau iš anksto mano šiandienos pranešimas „Rusija ir jos kaimynai“ kėlė didelį susidomėjimą. Tekstą su patarėjais viešbutyje rašėme beveik iki paskutinės akimirkos. Mat Užsienio reikalų ministerijos pasiūlytas pranešimas manęs netenkino. Teko viską perrašyti, beveik kiekvieną sakinį.

Nepabūgęs įtakingų tarptautinės politikos veikėjų perspėjimų, kad nėra ko nė kalbėti apie grįžimo į šaltąjį karą pavojų, neatsisakiau tokio vertinimo ir nuosekliai laikiausi savo požiūrio. Mano kalbos oponentas buvo Rusijos vicepremjeras Aleksejus Kudrinas, kurį lydėjo kokie 30 palydovų. Po diskusijos jis priėjo prie manęs ir netikėtai padėkojo už polemiką sukėlusį įdomų pranešimą.

Per dvi dienas Davose ne tik dalyvavau keliuose forumo posėdžiuose energetikos klausimais, bet ir susitikau su Šveicarijos prezidentu Pascaliu Couchepinu ir dar keliais įtakingais Europos politikais, taip pat Lietuvoje kelis aukštųjų technologijų projektus įgyvendinančios bendrovės „Hewlett-Packard“ vadovais.

Diskusijos apie pasaulio ekonomikos ateitį. Davosas, 2008 m. sausio 25 d.

2008 metų sausio 29 diena, Vilnius. Premjeras Gediminas Kirkilas derasi su Artūro Paulausko Naująja sąjunga, siūlydamas remti jo Vyriausybę, kuri, konservatoriams nutraukus paramą, Seime neturi daugumos. Tačiau vyksta kažkoks neaiškus turgus dėl postų. Nežinia kam A. Paulausko dešiniąja ranka laikomam Antanui Valioniui prireikė slapta Kėdainiuose susitikti su Viktoru Uspaskichu. Nejaugi valdžios troškimas visai sujaukė protus?

Vakare paskambino premjeras ir paprašė susitikti. Atvykęs pasiūlė skirti A. Paulauską aplinkos ministru. Sutikau, bet pareiškiau, kad, jei politinė padėtis būtų ne tokia sudėtinga, vargu ar galėčiau pritarti šiai kandidatūrai, nes esu įsitikinęs, jog Aplinkos ministerijai turėtų vadovauti patyręs aplinkosaugininkas, o A. Paulauskas stokoja tokios kompetencijos.

2008 metų vasario 1 diena, Vilnius. Seime visą dieną vyksta karšti debatai dėl nacionalinio investuotojo bendrovės įkūrimą numatančio Atominės elektrinės įstatymo. Klausantis parlamentarų, net sunku pavadinti debatais tai, kas vyksta. Kartais posėdis virsdavo visišku chaosu. Bet ligi vakaro turbūt pavyks prieiti iki balsavimo.

Šį vakarą kelioms valandoms į Vilnių atskrenda Lenkijos prezidentas Lechas Kaczyńskis. Dabar, kai rašau šias eilutes, 13.10. Pasitiksiu L. Kaczyńskį „Naručio“ viešbutyje 18 valandą, bet iki šiol dar nežinau, koks šio paslaptingo vizito tikslas.

Vakaras, 22 valanda. Seimas priėmė Atominės elektrinės įstatymą. Tačiau tai dar tik pradžia. Visuomenė supriešinta, partijos, jau neoficialiai pradedančios Seimo rinkimų kampaniją, toliau kurstys aistras, tikėdamosi taip padidinti savo rėmėjų gretas. Žiniasklaidai bus tikra šienapjūtė. O man reikės apsispręsti – įstatymą vetuoti ar pasirašyti. Susitiksiu su visomis suinteresuotomis šalimis, išklausysiu jų argumentus, nors širdimi jau žinau, kaip reikia nuspręsti.

Į „Naručio“ viešbutį atvykau be penkiolikos šeštą vakaro. Pasitiko gausus būrys žurnalistų. Pasakiau, kad su jais kalbėsiu tik po susitikimo su Lenkijos prezidentu.

Po pusvalandžio į viešbutį įžengė Lechas Kaczyńskis. Jis atsisakė kalbėtis su žurnalistais ir mudu iškart nuėjome į pasitarimų salę. Mūsų pokalbis akis į akį truko apie porą valandų. L. Kaczyńskis papasakojo, kad namuose jam kyla problemų bendradarbiaujant su naująja Lenkijos vyriausybe, bet esą jis specialiai atvyko į Vilnių, norėdamas patvirtinti, jog neleis keisti savo šalies užsienio politikos kurso.

Nemažai kalbėjomės apie santykius su Rusija. L. Kaczyńskis informavo apie Maskvos pastangas pakirsti mūsų įtaką demokratiniams procesams Ukrainoje, Gruzijoje ir kitose posovietinėse šalyse.

Skubus Lenkijos prezidento Lecho Kaczyńskio vizitas į Lietuvą. Susitikimas „Naručio" viešbutyje.

Aptarėme ir mūsų strateginius energetikos projektus. L. Kaczyńskis pabrėžė, kad Lenkija neatsisako planų prisidėti prie naujos atominės elektrinės Ignalinoje statybos, ir prašė su juo susisiekti po jų ūkio ministro Waldemaro Pawlako apsilankymo Vilniuje kitą savaitę. Lenkijos prezidentas pasiūlė po kokio mėnesio ar greičiau vėl susitikti.

Be to, L. Kaczyńskis paprašė informacijos apie Latvijos prezidentą Valdį Zatlerą, kuris po kelių dienų lankysis Varšuvoje, o lenkai nedaug ką apie jį žino ir norėtų geriau pasirengti šiam vizitui.

Sutarėme, kad mūsų pokalbį laikysime konfidencialiu, todėl po susitikimo L. Kaczyńskis, atsisakęs bendrauti su žurnalistais, išvyko tiesiai į oro uostą.

2008 metų vasario 4 diena, Vilnius. Vakar, sekmadienį, galėjome mėgautis kone pavasario oru. Išlindo saulė, šviesu, šilta. Niekur nesinorėjo vykti iš Turniškių, tad ir praleidome visą dieną namie.

Šiandien vėl teko pasinerti į politinę kasdienybę. Politinė įtampa dėl Seimo priimto Atominės elektrinės įstatymo neatslūgsta. Žiniasklaida tiesiog sprogsta nuo įvairiausių interpretacijų, kaltinimų. Partijos riejasi, manipuliuoja faktais, intriguoja ir stengiasi įaudrinti visuomenę. Jau renkami parašai po laišku, ku-

riuo kreipiamasi į mane ir prašoma vetuoti įstatymą. Net kalbama, kad reikia inicijuoti referendumą. Aš kai kurių žiniasklaidos priemonių vaizduojamas kaip nieko nenutuokiantis. Visa tai galima apibūdinti tik vienu žodžiu: isterija.

Paprašiau štabo surengti susitikimus su partijų atstovais, visuomenininkų, ekonomistų, verslininkų grupėmis. Šios savaitės pabaigoje ar kitos pradžioje apsispręsiu, ar tikslinga pasirašyti įstatymą.

Į Vilnių atskrido Lenkijos vicepremjeras, ūkio ministras Waldemaras Pawlakas. Jis ir jo vadovaujama delegacija visą dieną susitikinėjo su mūsų Vyriausybės nariais, o 16.30 atvyko į Prezidentūrą. Pasikalbėjome labai dalykiškai ir konstruktyviai. Aptarėme ne tik bendrus energetikos projektus, bet ir regioninį bendradarbiavimą plėtojant verslą, prekybą. Lenkai pareiškė, kad jie pasirengę jau kitą savaitę Varšuvoje pasirašyti su Lietuva sutartį dėl elektros tilto tiesimo. Sutarėme, kad aš specialiai atskrisiu į Lenkiją. Sutartį pasirašyti numatome vasario 12 dieną. Tikiuosi, kad pagaliau baigsime dešimtmetį trunkančias derybas.

P. S. Šiandien kone naktį R. M. man į Turniškes atvežė slaptų dokumentų. Pasikalbėjome apie interesų grupių kovą dėl Atominės elektrinės įstatymo ir kodėl kurstomas visuomenės nepasitikėjimas šiuo projektu.

Skaudžiausia buvo regėti slaptose pažymose kai kurių man gerai pažįstamų žmonių pavardes. Jie ne tik palaiko verslo ryšius su Rusijos energetikos žaliavų tiekėjais, bet esą ir dalyvauja rusų pinigų plovimo schemose, atstovaudami savo darbdavių interesams Lietuvoje, susitikinėja su mūsų šalies pareigūnais.

Tarp skaitytų dokumentų buvo ir paskutinė Breste žuvusio Vytauto Pociūno surašyta pažyma. Nejučiomis į galvą lindo mintis, kad gal ne ten, kur reikėtų, ieškoma jo mirties priežasčių.

2008 metų vasario 5 diena, Vilnius. Pakviečiau į Prezidentūrą nevyriausybinių organizacijų atstovus, norėdamas išgirsti jų nuomonę apie Atominės elektrinės įstatymą. Klausiausi jų kalbų dvi valandas, bet nieko naujo nesužinojau. Baigdamas susitikimą, net ir garsiai pasakiau, kad jie man nedaug padėjo apsisprendžiant dėl įstatymo. Partijos man pamėtėjo į rankas nevisiškai iškeptą karštą blyną ir, kad ir ką dabar nuspręsčiau, vis viena bus blogai.

Paskambinau Konstitucinio Teismo pirmininkui Egidijui Kūriui ir pakviečiau susitikti. Paprašiau paaiškinti, kaip turiu elgtis, kad nepažeisčiau Konstitucijos. Jis garantavo, kad viską darau teisiškai visiškai teisingai.

2008 metų vasario 6 diena, Vilnius. Priėmiau į Lietuvą atvykusią Švedijos vicepremjerę, energetikos ministrę Maud Olofsson. Daugiausia kalbėjomės

apie galimybes nutiesti elektros kabelį tarp Lietuvos ir Švedijos. Švedai šį projektą vertina palankiai.

Tęsiu konsultacijas dėl Atominės elektrinės įstatymo. Šiandien sukviečiau kontrolės ir priežiūros funkcijas vykdančių valstybės institucijų bei specialiųjų tarnybų atstovus, finansų specialistus.

Po pietų pakviečiau pasikalbėti vieną svarbiausių nacionalinio investuotojo vadovų Žilviną Marcinkevičių. Jis dar kartą garantavo, kad bus siekiama sukurti pelningai dirbančią įmonę, kurios veikla padės Lietuvai siekti energetinio saugumo ir visiškai atitiks visuomenės interesus.

2008 metų vasario 11 diena, Vilnius. Aistros dėl Atominės elektrinės įstatymo tik dar labiau kaista. Kurstydamos visuomenę, partijos tai naudoja savo propagandai ir iš esmės jau pradėjo Seimo rinkimų kampaniją. Televizijos diskusijų laidose aktyviai dalyvauja nevyriausybinių organizacijų atstovai ir visaip stengiasi sutirštinti spalvas. Artūras Zuokas rengia priešais Prezidentūrą manifestacijas. Neva prezidentui paremti. Tiesa, tesurinko porą šimtų žmonių.

Blogiausia, kad lenkai, gal gavę informacijos apie mūsų ginčus, pradėjo abejoti, ar verta rytoj, kaip buvo numatyta, pasirašyti sutartį dėl elektros tilto tiesimo.

Nutariau rytoj per televiziją kreiptis į Lietuvos žmones, paskelbti savo sprendimą dėl Atominės elektrinės įstatymo ir paaiškinti, kodėl taip nusprendžiau.

2008 metų vasario 12 diena, Vilnius. Įsigilinęs į teisines formuluotes, įvertinęs visą man pateiktą informaciją, pastudijavęs specialistų išvadas ir rekomendacijas, nutariau įstatymą pasirašyti. Tai bus ir įrodymas mūsų užsienio partneriams, kad atominės elektrinės projektas juda pirmyn. Ryte įrašėme mano kalbą, kuri bus transliuojama per televizijų vakaro žinių laidas.

Apie 13 valandą išskridau į Varšuvą. Ten dalyvavau elektros tilto tiesimo sutarties pasirašymo ceremonijoje ir Lenkijos prezidento Lecho Kaczyńskio ta proga surengtame priėmime.

PASTABOS PARAŠTĖSE

Nustebau, kai prabėgus trejiems metams nuo šių dienoraštyje užfiksuotų įvykių naujoji Lietuvos valdžia paskelbė, kad jai pavyko susitarti su Lenkija dėl elektros tilto tiesimo. Nesupratau, koks čia laimėjimas, jeigu tai jau buvo padaryta 2008 metų vasario mėnesį ir aš pats dalyvavau sutarties pasirašymo iškilmėse. Panašiai

aiškinamas ir susitarimas tiesti kabelį Baltijos jūros dugnu, nors dėl to taip pat buvo sukirsta rankomis su švedais dar man einant prezidento pareigas.

Matyt, fanfarų, skelbiančių apie tariamus laimėjimus energetikos srityje, prireikė siekiant nukreipti visuomenės dėmesį nuo nelinksmos realybės: trejus metus elektros tiltų tiesimo bei atominės elektrinės statybos projektai stovėjo vietoje, ir kai naujoji valdžia vėl atnaujino ankstesnius susitarimus su užsienio partneriais, teliko paskelbti, kad tai didžiulis proveržis siekiant Lietuvos energetinės nepriklausomybės. Gal iš tiesų po ilgos stagnacijos net ir grįžimas į buvusias pozicijas jau gali būti vadinamas lūžiu.

2008 metų vasario 13 diena, Londonas. Tiesiai iš Varšuvos išskridome į Londoną. Anksčiau planuotas darbo vizitas į Didžiąją Britaniją virto oficialiu. Londone prisidėjo finansų ministras Rimantas Šadžius, užsienio reikalų ir ūkio viceministrai, verslo atstovai, finansų specialistai.

Didžiosios Britanijos premjerų rezidencijoje Dauning Strite 10 susitikau su Gordonu Brownu. Aptarėme politikos aktualijas, daugiausia buvau klausinė-

Oficialaus vizito į Londoną atvykusį prezidentą Valdą Adamkų prie savo rezidencijos pasitinka Didžiosios Britanijos ministras pirmininkas Gordonas Brownas. Londonas, 2008 m. vasario 13 d.

Su legendine Didžiosios Britanijos politike Margaret Thatcher.
Londonas, 2008 m. vasario 13 d.

jamas, kaip vertinu Rusijos politines realijas, ypač Vladimiro Putino užsienio politiką. Šia tema diskutavome ir su Didžiosios Britanijos užsienio reikalų ministru Davidu Milibandu. Jis jaunas, bet, kaip įsitikinau, labai įžvalgus politikas. Kalbėjomės ir apie ES reikalus, Kosovo nepriklausomybės pripažinimą, vis dėlto daugiausia dėmesio skyrėme Maskvos politikai. Krinta į akis, kad po politinės Aleksandro Litvinenkos žmogžudystės Londone ir Kremliaus sprendimo uždaryti Britų Tarybos atstovybes Didžiosios Britanijos politikai daug šalčiau žvelgia į Rusiją.

Vakare buvo surengtas išskirtinis priėmimas – ne tik šventėme Vasario 16-ąją, bet ir pagerbėme legendinę Margaret Thatcher, buvusią Didžiosios Britanijos ministrę pirmininkę, – už didžiulę paramą mūsų šaliai kovojant dėl nepriklausomybės įteikiau jai Vytauto Didžiojo ordino Didįjį kryžių. Pastaraisiais metais M. Thatcher dėl garbaus amžiaus ir silpnos sveikatos labai retai dalyvauja viešuose renginiuose, bet apsilankiusi mūsų priėmime labai gyvai bendravo su svečiais, o per vakarienę, kalbėdamasis su ja politinėmis temomis, įsitikinau, kad iškilioji britų premjerė vis dar puikiai analizuoja politinius įvykius.

2008 metų vasario 14 diena, Londonas. Susitikau su britų finansininkų grupe, lankiausi finansiniame centre Londono Sityje, kur buvo surengta dvišalė

verslo konferencija. Nudžiugino, kad mūsiškiai gerai pasirengė ir puikiai pristatė Lietuvos ekonomikos galimybes.

Vėliau Londono ekonomikos institute skaičiau paskaitą „Vieninga Europa: kaimynų integracija ir santykiai su Rusija". Norinčiųjų jos pasiklausyti susirinko tiek daug, kad jie net sunkiai tilpo nemažoje universiteto salėje. Į paskaitą atvyko ne tik studentai ir profesoriai, bet ir keli Didžiosios Britanijos vyriausybės nariai, parlamentarai, diplomatinio korpuso ir visuomenės atstovai. Manau, susidomėjimą šia paskaita pakaitino mano interviu „Financial Times" laikraštyje.

2008 metų vasario 15 diena, Londonas. Šiandien vizito kulminacija – susitikimas su Didžiosios Britanijos karaliene Elizabeth II. Lydimi šešių motociklininkų eskorto, atvykome į Bakingamo rūmus be ketvirčio dvyliktą. Tai jau ketvirtasis mūsų susitikimas, gal todėl, skirtingai nei pirmąjį kartą, nejaučiau jokios įtampos, nors ir svarsčiau, apie ką būtų geriausia mums kalbėtis. Juk Didžiosios Britanijos monarchė tiesiogiai neužsiima politika, vadinasi, ir diskutuoti apie politikos reikalus nepritiktų. Vis dėlto norėjosi pasinaudoti šiuo susitikimu Lietuvos įvaizdžiui gerinti.

Prie rūmų vartų – televizijos ekranuose ne sykį matytas vaizdas: minia turistų, fontanas, o pačiame kieme – išrikiuota garbės kuopa, raudonomis uniformomis tviskantys raiteliai, orkestras. Privažiavus vartus, pasigirsta komanda ir skamba Lietuvos himnas. Žvilgtelėjęs į ambasadorių Vygaudą Ušacką, klausiu: „Ar čia turime sustoti ir išlipti iš automobilio?" Jo veidas išduoda, kad ir jis nežino atsakymo. Tuo tarpu mūsų automobilis vėžlio greičiu slenka pirmyn ir įvažiuoja į vidinį rūmų kiemą. Kai privažiuojame patį pastatą, nuskamba paskutiniai himno akordai. Viskas apskaičiuota sekundės tikslumu!

Karalienė Elizabeth II priėmė mane savo apartamentuose. Pasitikęs jos adjutantas paaiškino, kad esu kviečiamas privataus pokalbio, todėl niekas neturėtų manęs lydėti. Karalienė vilkėjo melsva suknele, papuošta deimantine sege su rubinu. Pasisveikinęs padėkojau už kvietimą ir pasakiau, kad tai garbė mano šaliai Lietuvai. Elizabeth II tuoj pat įsiterpė: „Man malonu jus priimti Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo 90-ųjų metinių proga. Perduokite mano sveikinimus visiems Lietuvos žmonėms."

Pokalbio pradžioje padėkojau Jos Didenybei už vizitą pernai spalio mėnesį į Lietuvą, o ji pasakė, kad gerai pamena viešnagę mūsų šalyje ir net ne kartą su princu Philipu peržiūrinėjo šios kelionės nuotraukas. Karalienei itin įsiminė apsilankymas Vilniaus universitete. Tačiau netrukus Jos Didenybė mane tiesiog apstulbino staiga paklausdama, ką aš manau apie galimus pasikeitimus Rusijoje prezidentui

Vladimirui Putinui pareiškus, kad jis nesieksiąs būti perrinktas trečiai kadencijai. „Ar galima laukti politinių pokyčių toje šalyje?“ – teiravosi Elizabeth II. Ir kas man aiškino, kad Didžiosios Britanijos karalienė nekalba apie politiką?

Vėliau mūsų pokalbis pakrypo į aplinkosaugos temas. Karalienė paminėjo mūsų susitikimo išvakarėse pasirodžiusį savo sūnaus princo Charleso straipsnį apie globalaus atšilimo problemą. Pasakiau, kad būtinai perskaitysiu (taip ir padariau vakare viešbutyje). Elizabeth II papasakojo ir apie savo pusseserės, aistringos keliautojos, patirtį: praėjusį rudenį ji negalėjo nusileisti sraigtasparniu įprastoje Šiaurės ašigalio vietoje, nes ten vietoj storo ledo jau tyvuliavo vanduo.

Taip maloniai bendravome tik dviese (man įėjus į menę, karalienė ženklu parodė, kad pasišalintų kartu su ja buvusi freilina ir adjutantas) geras 40 minučių. Išeinant iš prabanga ir senove tviskančių karališkųjų rūmų, galvoje sukosi mintis, kad mes per savo kasdienius rūpesčius ir intrigas nė nepastebime pasaulio siunčiamų palankaus dėmesio ženklų.

2008 metų vasario 16 diena, Vilnius. Net kvapą gniaužia įsijautus į šios dienos prasmę – prieš 90 metų Tauta įstengė prisikelti nepriklausomam gyvenimui po daugiau nei šimtmetį trukusios priespaudos. Dukart pakilusi per XX amžių. Tai įkvepia tikėjimą, kad Lietuva niekuomet neišnyks.

Tokių minčių apimtas padėjau gėlių prie daktaro Jono Basanavičiaus kapo. Turbūt vienas šalčiausių rytmečių šią žiemą. Stingo rankos.

Į mūsų nepriklausomybės jubiliejines iškilmes atvyko Estijos, Latvijos ir Lenkijos prezidentai. Sutikęs juos, pakviečiau į mūsų valstybių vėliavų iškėlimo ceremoniją prieš Prezidentūros rūmus, o iš Daukanto aikštės pėsti nuėjome į Arkikatedrą, kur dalyvavome mišiose. Joms pasibaigus, Katedros aikštėje įvyko kariuomenės paradas, visi prezidentai tarė sveikinimo žodžius.

Operos ir baleto teatre įvyko iškilmingas Vasario 16-osios minėjimas ir priėmimas. Čia kalbą pasakiau tik aš, ir prasidėjo puikiai parengtas, aukšto meninio lygio koncertas.

Prezidentūros Baltojoje salėje atvykusių prezidentų garbei surengiau vakarienę, joje dalyvavo 120 svečių.

Į Turniškes grįžau jau po vidurnakčio, o dar reikėjo susikrauti daiktus, nes rytoj skrendu į Čikagą.

2008 metų vasario 25 diena, Ikstapa, Meksika. Jau visiškai įveikiau smarkų persišaldymą minint Vasario 16-ąją. Gydo pats oras. Čia, kaip ir visuomet, 28–30 laipsnių šilumos.

Kasdien palaikau ryšį su štabu Vilniuje. Gaunu spaudos apžvalgas, nors dėl šventos ramybės gal ir nevertėtų skaityti.

2008 metų kovo 5 diena, Ikstapa. Šiandien į JAV išskrido paskutiniai čia poilsiavę lietuviai (o buvo susidariusi 16 žmonių grupė). Dar beveik savaitę būsime vieni.

Iš Meksiko spaudos agentūra atsiuntė pagrindinius Meksikos laikraščius. Pirmuosiuose puslapiuose – mano interviu. Manau, iki šiol Lietuva šios šalies spaudoje dar nebuvo taip išsamiai pristatyta.

Tuo tarpu iš Vilniaus atkeliaujančiuose laikraščiuose – neoficialiai prasidėjusios rinkimų kampanijos purvasvaidis. Skaitau ir JAV spaudą. Taip pat vyrauja vykstančios JAV prezidento rinkimų kampanijos temos. Tačiau koks milžiniškas skirtumas – visiškai kitas analizės lygis. Kol kas tik pasvajoju, kad gal po kokio dešimtmečio ir Lietuvoje galėsime tikėtis ko nors panašaus...

2008 metų kovo 8 diena, Meksikas. Rengdamiesi rytdienos kelionei namo sulaukėme staigmenos – apie 22 valandą mums prisistatė Meksikos slaptosios tarnybos pareigūnai ir, atsiprašę dėl tokio vėlyvo apsilankymo, pranešė, kad yra įpareigoti man perduoti savo šalies prezidento Felipe Calderóno kvietimą pakeliui į Lietuvą susitikti su juo Meksike. Atskridus į šio miesto oro uostą, iki mūsų lėktuvo reiso į Čikagą telieka pustrečios valandos. Meksikos slaptosios tarnybos pareigūnai tai gerai žinojo ir pasiūlė porą susitikimo variantų – prezidentas F. Calderónas atvyks į oro uostą ir mes pabendrasime VIP salėje arba sraigtasparniu būsime nuskraidinti į jo rezidenciją.

Susitikimo VIP salėje iš karto atsisakiau. Man, svečiui, būtų nemandagu siūlyti, kad Meksikos prezidentas pats važiuotų su manimi susitikti į oro uostą. Tačiau buvo kliūčių ir skristi į Prezidentūrą – neplanuodamas jokių oficialių susitikimų į kelionę pasiėmiau tik vasarinių rūbų ir svarsčiau, kaip aš, vilkėdamas šviesiai, atrodysiu šalia prezidento F. Calderóno.

Baltus marškinius turėjau, kaklaraištį – taip pat. Tik švarkas – sportinio tipo. Nusprendžiau dėl šio rūpesčio pasikalbėti su prezidento F. Calderóno protokolo tarnybos pareigūnais.

Skrydis iš Ikstapos vėlavo pusvalandį. Tai dar labiau trumpino mano susitikimo su Meksikos prezidentu laiką. Atskridus jo protokolo tarnybos atstovas pirmiausia nuramino mane dėl vasarinės aprangos – esą jie supranta, kad mes atostogaujame, ir net pasiūlė, kad susitikimas gali vykti ir be kaklaraiščių. To neprireikė.

Nusileidome didžiuliame Meksikos prezidento rūmus supančiame parke. Sutiko garbės sargybos kuopa. Prezidentas F. Calderónas vilkėjo sportinio stiliaus švarką ir šviesesnes nei įprasta kelnes. Kalbėjomės 40 minučių. Aptarėme galimybes plėtoti Lietuvos ir Meksikos ekonominį bendradarbiavimą, stiprinti diplomatinius ir politinius ryšius. Pakviečiau prezidentą F. Calderóną atvykti į Vilnių 2009-aisiais, kai švęsime Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmetį. Jis savo ruožtu kviečia mane apsilankyti 2010 metais minimų Meksikos revoliucijos 100-ųjų metinių iškilmėse.

2008 metų kovo 11 diena, Vilnius. Čikagoje stabtelėjome tik dienai, nes norėjome kuo greičiau grįžti į Vilnių ir spėti į Kovo 11-osios iškilmes. Deja, ne visuomet įmanoma planuoti keliones. Vakar Europoje siautėję labai stiprūs vėjai sujaukė skrydžių tvarkaraščius. Vien Kopenhagos oro uoste mums teko laukti daugiau kaip keturias valandas. Į Vilnių atskridome tik 15 valandą. Tad Alma liko namie, o aš, greitai persirengęs, išskubėjau į Nacionalinį dramos teatrą, kur Seimas surengė Kovo 11-osios minėjimą ir koncertą.

2008 metų kovo 13 diena, Briuselis. Atvykau į Europos Sąjungos vadovų susitikimą. Mums svarbiausia – energetikos problemos, nes įsipareigojome 2009 metų pabaigoje uždaryti Ignalinos atominę elektrinę ir šis laikas nenumaldomai artėja. Iki tol nespėsime pasistatyti naujo reaktoriaus. Mėginsime įtikinti ES, kad nelogiška užsispirti dėl kelerių metų ir nesutikti, jog būtų pratęstas Ignalinos atominės elektrinės uždarymo procesas, kol pradės veikti nauja elektrinė. Tai griautų Lietuvos ekonomiką, ir viskas vien todėl, kad buvo pasirašytas politinis susitarimas uždaryti 2009-aisiais ir antrąjį reaktorių. Toks reikalavimas buvo grindžiamas tuo, kad elektrinė nesaugi, bet dabar, įdiegus gausybę patobulinimų, nerimauti dėl to nėra nė menkiausio pagrindo. Tai patvirtina autoritetingos tarptautinės organizacijos. Lietuva neatsisako savo įsipareigojimų, tik prašome įvertinti padėtį ir pratęsti uždarymo procesą keleriems metams.

Apie tai Briuselyje kalbėjausi su Didžiosios Britanijos ministru pirmininku Gordonu Brownu, Vokietijos kanclere Angela Merkel, Italijos premjeru Romano Prodi, Europos Komisijos pirmininku José Manueliu Barroso. Dabar specialusis mūsų atstovas Aleksandras Abišala ir ambasadorius Rytis Martikonis aiškinsis galimybes baigiantis 2009 metams iškart nenutraukti elektros gamybos. Tai ne derybos, kaip rašo Lietuvos spauda. Tik informuojame apie mūsų padėtį ir tiriame, ar galima svarstyti šį klausimą.

Briuselyje buvo baiminamasi, kad Lietuva nepasinaudotų savo veto teise ir nesutrukdytų pasirašyti ES ir Rusijos sutartį. Neketiname taip elgtis, nors

Per įtempto Europos Vadovų Tarybos posėdžio pertrauką galima ir pajuokauti su Europos Komisijos pirmininku José Manueliu Barroso.

Maskva, nutraukusi naftos tiekimą „Družbos" naftotiekiu, ir pavertė energetiką politinio spaudimo Lietuvai įrankiu.

2008 metų kovo 14 diena, Bad Iburgas, Vokietija. Dar nesibaigus paskutiniam Europos Vadovų Tarybos posėdžiui, su Europos Parlamento pirmininku Hansu Gertu Pötteringu jo kvietimu išskridau į Bad Iburgą, kur vyko šio miesto ir Pagėgių bendradarbiavimo sutarties pasirašymo iškilmės. Tai jaukus 12 tūkstančių gyventojų kurortas, esantis H. G. Pötteringo rinkimų apygardoje.

Iškilmės vyko buvusioje karališkojoje pilyje. Susirinko pilna salė, daug jaunimo, nemažas būrelis lietuvių, ne tik delegacija iš Pagėgių, bet ir Vokietijoje gyvenančių tautiečių. Bad Iburgo gimnazistai man parengė staigmeną. Salėje kabojo du didžiuliai paveikslai. Žvilgtelėjęs pamačiau, kad ten nupiešta lyg ir kažkas pažįstama. Pasirodo, moksleiviai beveik metus tapė šiuos paveikslus. Viename atpažinau Eichšteto vaizdą – pokario metais baigiau čia atidarytą lietuvių karo pabėgėlių gimnaziją. Antrasis – taip pat su Lietuva susijusia tema.

Po iškilmių ir priėmimo išskridau į Berlyną, kur vyks Baltijos šalių kultūros metų Vokietijoje iškilmės.

2008 metų kovo 15 diena, Berlynas. Iš pat ryto – juoda žinia: Vilniuje naktį mirė Vytautas Kernagis. O vis tikėjomės, kad jis įveiks vėžį. Vyliausi, kad

dar galėsiu jį pakviesti į svečius. Apie tai kalbėjomės, kai Prezidentūroje jam įteikiau Nacionalinę premiją. Deja... Netekome dar vieno talentingo, brangaus žmogaus.

Išgirdus tokią žinią nelengva buvo dalyvauti Baltijos šalių kultūros metų atidarymo renginiuose. Įspūdinguose Berlyno filharmonijos rūmuose susitikau su Vokietijos prezidentu Horstu Köhleriu, Latvijos prezidentu Valdžiu Zatleru ir Estijos parlamento pirmininke Ene Ergma. Net 2 400 vietų Filharmonijos salė buvo sausakimša. Koncerte preciziškai tobulai griežė Gidono Kremerio vadovaujamas kamerinis orkestras „Kremerata Baltica“.

2008 metų kovo 24 diena, Vilnius. Velykos, o pažvelgus pro langą galima pamanyti, kad Kalėdos – kiek akys regi, balta, snyguriuoja. Gamta sukeitė metų laikus – per Kalėdas, pamenu, žaliavo laukai, o dabar, per Velykas, atvirkščiai – grįžo žiema.

Nusprendėme niekur nevažiuoti iš namų, šventes praleidome tik dviese su Alma: skaitėme, klausėmės muzikos, aš peržiūrinėjau rengiamą metinį pranešimą Seimui.

2008 metų kovo 26 diena, Vilnius. Bronislovo Lubio leidžiamos „Lietuvos žinios“ pradėjo šlykščią propagandinę kampaniją prieš Prezidento instituciją, nors ir neaišku, ko tuo siekiama. Šios dienos numeryje skleidžiamas gandas, kad egzistuoja kažkoks valstybę užvaldęs „valstybininkų“ klanas.

Prasidėjo ir nepasitikėjimo Seimo pirmininku Viktoru Muntianu svarstymas. Tad politinė atmosfera vis labiau kaista. O dar skambino mano atstovė spaudai ir papasakojo, kad rengiama ir prieš ją nukreipta publikacija.

Tuo tarpu žurnalas „Veidas“ paskelbė apklausą, kuris Lietuvos prezidentas geriausiai valdė ir davė daugiausia naudos šaliai. Rezultatai man buvo netikėti: už mane pasisakė beveik pusė, o antruoju likusiam Antanui Smetonai pirmenybę teikė 13,3 proc. apklaustųjų. Pasirodo, žmonės ne taip lengvai patiki išpuoliais ir šmeižtu.

2008 metų kovo 27 diena, Utena. Norėdamas geriau susipažinti su švietimo būkle, nuvykau į Uteną. Čia mokytojai negrasina streikais, savivaldybė su jais randa bendrą kalbą. Apsilankiau Pačkėnų mokykloje. Gyvenvietėje – vos 350 gyventojų, bet sugeba puikiai tvarkytis. Įkurtas daugiafunkcis centras, kur vienoje vietoje medicinos punktas, biblioteka, pradinė mokykla, vaikų darželis ir bendruomenės susirinkimų patalpos. Ir žmonių nuotaikos čia geresnės.

Su Pačkėnų mokyklos mokiniais.

Utenoje dalyvavau naujos viešosios bibliotekos atidarymo iškilmėse. Skoningos architektūros modernus pastatas, bibliotekoje yra naujausia informacinė įranga. O centrinėje žiniasklaidoje apie šį įvykį – nė žodžio. Nepastebėjo ir televizijos. Ne skandalas...

Iš ryto dar spėjau apsilankyti Baltarusijos nepriklausomybės 90-mečio minėjime Seime. Viktoras Muntianas, pakvietęs pasitraukti kiek nuošaliau, paklausė mano nuomonės, ar jam reikėtų atsistatydinti dėl kilusio skandalo, kai paaiškėjo, kad jis padėjo giminaičiui neteisėtai tvarkyti sklypo reikalus. Atsakiau, kad pats turi apsispręsti, bet jei nemano, kad Seimo dauguma jį parems, neverta politiniams priešininkams suteikti džiaugsmo jį išmesti iš pirmininko posto surengus balsavimą.

2008 metų kovo 28 diena, Vilnius. Susitikau su Vyriausybės paskirtu atstovu tartis su ES dėl Ignalinos atominės elektrinės uždarymo Aleksandru Abišala. Sutarėme, kad derinsime taktiką, ypač tai pravers man kalbantis su valstybių vadovais.

Pavakare telefonu kalbėjausi su Gruzijos prezidentu Michailu Saakašviliu. Jis ką tik sugrįžo iš JAV, pasidalijo įspūdžiais. Aptarėme artėjančios NATO konferencijos Bukarešte darbotvarkę. Gruzijai ir Ukrainai ypač aktualu sulaukti

kvietimo pradėti Narystės veiksmų planą, kuris turėtų galiausiai atverti šioms šalims duris į NATO. Rusija tam visomis išgalėmis priešinasi ir jau gavo Vokietijos bei Prancūzijos paramą. Patikinau M. Saakašvilį, kad Lietuva ir toliau nuosekliai rems abi kandidates. Bukarešte, kalbėdamasis su Angela Merkel ir Nicolas Sarkozy, pasistengsiu būti šių šalių advokatas.

Vakare Filharmonijos salėje Alma ir jos fondas drauge su Gruzijos pirmąja ponia M. Saakašvilio žmona Sandra Roelofs surengė labdaros koncertą sergančių tuberkulioze vaikų gydymui paremti. Iš Tbilisio atvyko 20 gruzinų vyrų ansamblis ir koncertavo su Lietuvos atlikėjais. Ant scenos pakilusi ponia Sandra padainavo populiariąją gruzinų dainą „Suliko".

2008 metų kovo 30 diena, Atvelykis, Vilnius. Prezidentūros kieme Almos fondo globojamiems vaikams surengėme jau tradicinę Atvelykio šventę. Netradiciška, kad šį kartą turėjome viešnių – Gruzijos prezidento M. Saakašvilio žmoną Sandrą ir ją lydėjusias ponias. Pasitaikė puikus oras – šilta, švietė saulė, jautėsi pavasaris. Viešnios iš Gruzijos sakė, kad niekada anksčiau nebuvo regėjusios tokios šventės, nėra mačiusios, kaip vaikai krykštaudami ridena margučius.

Lietuvoje viešinti Gruzijos prezidento Michailo Saakašvilio žmona Sandra turėjo progą susipažinti su lietuviškomis Atvelykio tradicijomis.

2008 metų balandžio 1 diena, Vilnius. Sulaukiau netikėto skambučio iš Talino. Paskambino Estijos prezidentas Toomas Hendrikas Ilvesas ir, mane nustebindamas, pasakė, kad tai daro Vokietijos kanclerės Angelos Merkel prašymu. Pasirodo, vokiečiai nerimauja, kad rytoj Bukarešte prasidedančiame NATO šalių vadovų susitikime galiu būti sunkiai sukalbamas ir reikalausiu Ukrainą bei Gruziją pakviesti pradėti Narystės Šiaurės Aljanse veiksmų planą. T. H. Ilvesas sakė, kad laikosi priešingos nuomonės ir mano, kad šioms šalims turi būti atkelti vartai į NATO.

George'as W. Bushas nuvyko į Kijevą ir taip Bukarešto susitikimo išvakarėse pademonstravo remiąs Ukrainą.

2008 metų balandžio 2 diena, Bukareštas. Bukarešte prasidėjo didžiausias NATO istorijoje vadovų susitikimas – dalyvauja ne tik visų 26 Šiaurės Aljanso šalių delegacijos. Iš viso posėdžiauja 52 valstybių atstovai. Šalims atstovaujama aukščiausiu lygiu – atvyko JAV prezidentas George'as W. Bushas, Vokietijos kanclerė Angela Merkel, Prancūzijos prezidentas Nicolas Sarkozy, Didžiosios Britanijos premjeras Gordonas Brownas.

Vilniuje dar šalta, o Bukarešte jau beveik vasara: žaliuoja medžiai, sodai skendi žieduose, skveruose žydi gėlės. Posėdžiai vyksta Rumunijos parlamento rūmuose, kuriuos pastatė šios šalies komunistinis diktatorius, raudonasis „imperatorius" Nicolae Ceauşescu. Pastatas milžiniško dydžio, imperiškai prabangus, tviskantis baltu marmuru ir savo pompastiškumu verčiantis galvoti apie Romos imperijos didybę, o ne šiuos laikus.

Pagrindinė suvažiavimo tema – NATO plėtra. Svarstoma, kada Šiaurės Aljanso narėmis taps Kroatija, Albanija ir Makedonija, tariamasi, ar kviesti Ukrainą ir Gruziją pradėti Narystės veiksmų plano, kuris laikomas paskutiniu parengiamuoju žingsniu stojant į NATO gretas. Šis klausimas ir kelia daugiausia įtampos. Rusija griežtai priešinasi Ukrainos ir Gruzijos narystei Šiaurės Aljanse, kursto šių šalių opozicijos politikus. Lietuva tvirtai pasisako už NATO plėtrą Rytų kryptimi, ir šią poziciją ginsime Bukarešte.

Pirmiausia buvo surengta uždara NATO šalių vadovų vakarienė. Žinodamas, kad Vokietija ir Prancūzija ketina blokuoti Narystės veiksmų planą Ukrainai ir Gruzijai, dar prieš vakarienę per kokteilių vakarėlį pasikalbėjau su prezidentu N. Sarkozy ir kanclere A. Merkel.

Prancūzijos prezidentui pasakiau, kad jį laikau iškiliu Europos vadovu, galinčiu sustiprinti NATO vienybę, ir raginau savo iniciatyvomis prisidėti, kad mūsų žemynas kurtų savo ateitį, išvengdamas Rusijos diktato. N. Sarkozy mane

Lietuva stengiasi būti Gruzijos advokate NATO. Pokalbis su prezidentu Michailu Saakašviliu per NATO viršūnių susitikimą Bukarešte.

patikino, kad pritaria mano požiūriui, ir žadėjo rytoj tai pabrėžti savo kalboje. Pasidžiaugiau, nors širdy ir abejoju, ar tikrai jis taip ir pasielgs. Pokalbis su A. Merkel buvo malonus ir laisvas, bet iš jos jokio pažado remti Ukrainos ir Gruzijos siekius neišgavau.

Per vadinamąją darbo vakarienę pirmasis kalbėjo NATO generalinis sekretorius Jaapas de Hoopas Schefferis, vėliau užkandžiaujant pasisakė G. W. Bushas, A. Merkel, N. Sarkozy. Jų kalbos skambėjo viltingai. Bet klausydamasis Graikijos, Makedonijos, Belgijos ir net Vengrijos, Rumunijos, Bulgarijos vadovų kalbų ėmiau nerimauti. Paramos Ukrainai ir Gruzijai – nė ženklo. Tuomet paprašiau žodžio ir aš.

Pirmiausia pasakiau, kad esu vyriausias amžiumi, todėl kalbėsiu gal nediplomatiškai, bet remsiuos savo gyvenimo patirtimi. Prisiminiau, kaip su draugais dar būdami gimnazistai įsitraukėme į pogrindinį pasipriešinimo naciams, o vėliau sovietams judėjimą ir demokratijos, žodžio laisvės, žmogaus teisių sampratos mokėmės ne iš knygų. Po karo penkis dešimtmečius gyvendamas JAV, įsitikinau demokratijos kuriamąja jėga. „Oranžinės revoliucijos dienomis buvau Kijeve, kalbėjausi su mitinguotojais Tbilisio gatvėse. Šių šalių žmonės trokšta laisvės, nori būti su Vakarų demokratijomis. Todėl man sunku klausytis kalbų, kad kol kas sakome „ne“ Ukrainos ir Gruzijos siekiams“, – raginau NATO šalių

vadovus nepasiduoti demokratijos procesus Ukrainoje ir Gruzijoje norinčių stabdyti jėgų įtakai.

Po mano žodžių vakarienės dalyvių tonas ėmė keistis. Mane parėmė Danijos premjeras Andersas Foghas Rasmussenas, vėliau panašiai kalbėjo Islandijos ir net Italijos vadovai.

2008 metų balandžio 3 diena, Bukareštas. Šiandien 10.30 prasidėjo NATO valstybių vadovų posėdis. Žurnalistai buvo įleisti tik stebėti atidarymo ceremonijos, o diskusijos dėl organizacijos plėtros vyko už uždarų durų. Užsirašė kalbėti visų 26 NATO šalių atstovai.

Kroatijos ir Albanijos priėmimas į Šiaurės Aljansą nekėlė ginčų. Makedonijos narystei pasipriešino Graikija, ir tik todėl, kad ši jauna, nuo Jugoslavijos atsiskyrusi valstybė neva pasisavino iš graikų Makedonijos vardą. Tačiau ir dėl šios problemos nekilo ilgų debatų. Buvo nutarta Makedonijos priėmimą atidėti, kol abi šalys išsiaiškins pavadinimo problemą.

Tuomet prasidėjo diskusijos dėl Narystės veiksmų plano Ukrainai ir Gruzijai, kuris ateityje atvestų šias šalis į NATO. Kaip ir buvo tikėtasi, pasigirdo prieštaraujančių tokiam sprendimui balsų. Tiesa, maloniai nustebino Prancūzijos prezidentas Nicolas Sarkozy, pareiškęs, kad NATO turi vadovautis savo interesais ir nepasiduoti išorės spaudimui, aiškiai turėdamas galvoje poną Putiną. Vis dėlto debatai klostėsi nepalankia linkme. Ėmiau nerimauti, kodėl man vis neateina eilė pasisakyti. Pagaliau esu kviečiamas kalbėti – pats paskutinis. (Vėliau sužinojau, kad N. Sarkozy paprašė pirmininkavusio NATO generalinio sekretoriaus Jaapo de Hoopo Schefferio man paskutiniam suteikti žodį.)

Kalbėjau emocingai ir raginau netaikyti dvejopų standartų. Baigiau sakydamas, kad turime pasiūlyti Ukrainai ir Gruzijai Narystės veiksmų planą neatidėliodami to vėlesniam laikui – čia ir dabar.

Baigęs kalbėti ir dar jausdamas emocinę įtampą, nė nepastebėjau, kaip prie manęs priėjo Angela Merkel. Pamačiau, kad ji rankoje laiko popieriaus lapą. Paduoda man ir sako: „Čia mūsų rezoliucija. Šiam tekstui jau pritarė ir JAV." Perskaitau ir tik skėsteliu rankomis. Ten rašoma, kad Ukrainos ir Gruzijos kvietimas pradėti Narystės veiksmų planą atidedamas neribotam laikui. „Negaliu patikėti..." – atsidusęs teatsakau Vokietijos kanclerei.

Dabar jau aš su rezoliucijos tekstu rankoje nudrožiu tiesiai prie George'o W. Busho. Paduodu jam popieriaus lapą ir klausiu: „Ar tiesa, kad ir jūs tam pritariate?" Jis paskaito ir gūžteli pečiais: „Kad tai geriausia, dėl ko galėjome sutarti, antraip Vokietija vetuotų rezoliuciją ir padėtis būtų dar blogesnė."

Atsiėmęs tekstą sakau: „George'ai, tai manęs netenkina. Leisk dar man pamėginti." Tuomet G. W. Bushas pasisuka į JAV valstybės sekretorę Condoleezzą Rice ir taria: „Eik su prezidentu." Abu pasukome link mano vietos prie stalo. Pakeliui priėjau prie Lecho Kaczyńskio ir pakviečiau jį prisidėti prie mūsų. Tai pasiūliau ir Latvijos prezidentui bei Estijos ministrui pirmininkui. Jau penkiese pasitraukėme atokiau į salės pakraštį. Netrukus priėjo A. Merkel, o dar po minutės mus jau supo visas būrys valstybių vadovų. Aš su A. Merkel pradėjau kablelį po kablelio lukštenti parengtą rezoliucijos tekstą. Žinoma, kiti mūsų būrelio dalyviai stengėsi įsiterpti ir jau kilo nemenkas klegesys. Posėdžiui pirmininkaujančiam J. de Hoopui Shefferiui teliko nutraukti oficialius debatus ir paskelbti 20 minučių pertrauką.

Pertrauka truko 1 valandą 20 minučių. Tiek laiko tęsėsi daugiausia mano ir A. Merkel derybos, kitų šalių atstovams vis įsiterpiant (C. Rice tik stebėjo mūsų ginčą, bet nesikišo). Pagaliau sutarėme parengti naują rezoliucijos tekstą, kuriame būtų pareikšta, kad Ukrainos ir Gruzijos narystė NATO yra pageidaujama, ir dar įrašyta sąlyga, jog gruodžio mėnesį susitikę organizacijos valstybių užsienio reikalų ministrai įvertins abiejų kandidačių pasirengimą Narystės veiksmų planui nelaukdami kitos vadovų konferencijos.

Taip ir padarėme. Naujas rezoliucijos tekstas buvo pateiktas NATO vadovų konferencijai ir vienbalsiai priimtas.

Kai susitikau su Viktoru Juščenka ir Michailu Saakašviliu, jie atrodė laimingi ir dėkojo, kad pavyko dar tiek nemažai pasiekti susiklosčius jų šalims nepalankiai padėčiai.

Įstrigo viena scena ką tik susitarus dėl rezoliucijos. Žvilgtelėjau A. Merkel pusėn. Ji sėdėjo kiek nunarinusi galvą, akis nudelbusi į stalą. Žnybtelėjo širdį. Pamaniau, kad, ko gero, ji jaučiasi nekaip ir man gali būti nelengva atkurti mūsų nuoširdžius santykius, užsimezgusius Briuselyje, kai drauge sprendėme Lenkijos prieštaravimo ES konstitucinei sutarčiai problemą. Kai kiek vėliau po pertraukos ėjau atgal į posėdžių salę, išgirdau moters balsą: „Mr. President, Mr. President!" Pamaniau, kad gal mane mėgina pasivyti atstovė spaudai Rita Grumadaitė. Atsigręžiu – žiūriu, artėja A. Merkel. Sustoju, ir man dar nespėjus tarti nė žodžio, ji pirmoji prabyla: „Nesupraskite manęs klaidingai. Aš noriu geriausio, visas šalis tenkinančio sprendimo. Bet tai nereiškia, kad nekreipiame dėmesio į kitų šalių nuomonę." Tai skambėjo tarsi atsiprašymas. Pasijutau net nejaukiai. Apkabinau ją per pečius ir sakau: „Puikiai suprantu jūsų padėtį. Turime bendrai ieškoti ES naudingo sprendimo, kartu nepažeisdami mūsų kaimynų interesų."

Pasirodo, šią sceną filmavo televizijų žurnalistai, ir įrašas buvo parodytas per žinių laidas. Džiaugiausi, kad ir Ukrainai bei Gruzijai pavyko padėti, ir santykių su Vokietija neatšaldžiau.

PASTABOS PARAŠTĖSE

Abipuse pagarba grįsti itin draugiški santykiai su Vokietijos kanclere Angela Merkel užsimezgė Briuselyje, kai įtikinėjome lenkus nevetuoti ES konstitucinės sutarties. Nors vėliau mūsų nuomonės ne visuomet sutapdavo, tai nė kiek neatsiliepdavo asmeniniam bendravimui. Svarbiausia – A. Merkel gerai suvokė Lietuvos problemas ir būdavo geranoriškai nusiteikusi mūsų šalies atžvilgiu. Antai kai kilo grėsmė, kad Rusija, netiekianti mums naftos „Družbos“ vamzdynu, gali nutraukti dar ir dujų tiekimą Lietuvai per Baltarusiją, Vokietijos kanclerė pasistengė, kad į Maskvą vykstantis Prancūzijos prezidentas Nicolas Sarkozy būtų įpareigotas aiškiai pareikšti Vladimirui Putinui, jog ES mūsų šalies nepaliks vienos spręsti šių problemų.

Su A. Merkel bendravimas buvo nepalyginti šiltesnis nei su jos pirmtaku, ankstesniu Vokietijos kancleriu Gerhardu Schröderiu – su šiuo politiku santykiai net tapo įtempti, kai jis, nepaisydamas Lietuvos ir kitų Baltijos šalių bei Lenkijos interesų, mums už nugaros susiderėjo su V. Putinu tiesti dujotiekį Baltijos jūros dugnu. Įsiminė, kaip, man atvykus vizito į Berlyną, kanclerio pareigas dar ėjęs G. Schröderis apsimetė, kad dėl šio projekto dar nėra susitarta, jis nieko apie tai nežino, nors, kaip vėliau įsitikinome, tuomet jau buvo viskas suderinta. Net suvaidino sceną, kreipdamasis į savo padėjėjus, kad jie jam pateiktų daugiau informacijos apie dujotiekio reikalus. Tačiau prabėgus visai nedaug laiko pasaulis sužinojo, kad ką tik palikęs Vokietijos kanclerio postą G. Schröderis tapo didžiulę algą gaunančiu dujotiekį Baltijos jūros dugnu tiesiančios bendrovės „Nord Stream“ akcininkų komiteto pirmininku. Aš nelabai nustebau tai išgirdęs. G. Schröderis buvo labai jau ugningas šio projekto advokatas.

A. Merkel elgėsi kitaip. Nors dujotiekio projekto ji neatšaukė, bent jau rodė, kad supranta mūsų nuogąstavimus ir žadėjo į juos atsižvelgti. Žinoma, tai iš esmės nieko nepakeitė – dujotiekis vis viena tiesiamas. Lėmė Vokietijos ir kai kurių kitų didžiųjų ES valstybių interesai. Prieš dujotiekį ryžtingai pasisakė tik Baltijos šalys ir Lenkija, iš pradžių mus tvirtai rėmė ir Švedijos užsienio reikalų ministras Carlas Bildtas, bet mūsų jėgų nepakako sustabdyti projektą.

Tapusi Vokietijos kanclere, A. Merkel neskubėjo pritarti dujotiekio idėjai. Vis dėlto vokiečių bendrovių interesai galiausiai privertė ir ją remti šį projektą.

Beje, A. Merkel, atrodo, nepamiršo mūsų bendradarbiavimo ir man baigus eiti Lietuvos prezidento pareigas – 2010 metais atvykusi trumpo vizito į Vilnių ji, kaip buvau informuotas, teiravosi mūsų atstovų apie mane, klausė, kur aš esu.

2008 metų balandžio 4 diena, Bukareštas. Šiandien dėmesio centre – Vladimiras Putinas. Jo kalba buvo numatyta vidurdienį. Visi susirinkome į posėdžių salę. Laukiame, bet svečias nesirodo. Pasklido gandas, kad dėl vakarykštės NATO rezoliucijos Ukrainos ir Gruzijos klausimu rusai atsisako pasirašyti NATO–Rusijos tarybos posėdžio deklaraciją. Nežinau, ar tai tiesa, bet faktas, kad deklaracija nebuvo pasirašyta.

V. Putinas pasirodė salėje, vėluodamas 20 minučių. Prasidėjo ilga sveikinimosi ceremonija. Vienu metu susidūrė ir mūsų akys – linktelėjome vienas kitam ir... tuo mūsų kontaktai ir baigėsi.

Pasišalinus spaudos atstovams, V. Putinas pasakė gana karingą kalbą. Sutraukus į vieną sakinį, ji atrodė maždaug taip: „Jeigu mūsų santykiai nėra draugiški, dėl to kalti jūs, bet mes galime gyventi ir be jūsų, o kai jūs keliate mums grėsmę, turime teisę garantuoti savo saugumą.“

NATO valstybių vadovų susitikimas Bukarešte. Pokalbis su Ukrainos prezidentu Viktoru Juščenka.

Ši kalba buvo labai atidžiai išklausyta. Nors, mano nuomone, šįkart V. Putinas kalbėjo ne taip agresyviai nei anksčiau, Miunchene, jis vis dėlto nesusilaikė neišsakęs savo nepasitenkinimo dėl NATO požiūrio į Ukrainos ir Gruzijos siekius. Net, sakyčiau, leido sau pasityčioti iš Ukrainos, pareikšdamas, kad „kokia tai valstybė, jeigu vos apie 30 proc. jos gyventojų yra ukrainiečiai, o likusieji – rusai ir kitos tautinės mažumos". Po šių žodžių salė nuščiuvo.

2008 metų balandžio 15 diena, Vilnius. Šiandien – ketvirtasis šios mano kadencijos metinis pranešimas. Kaip numato Konstitucija, prezidentas turi apžvelgti valstybės vienų metų gyvenimą, pateikti šalies vidaus ir užsienio politikos vertinimus. Naujoje Seimo salėje nėra pakankamai vietos svečiams ir diplomatams, tad buvo nutarta, kad metinį pranešimą skaitysiu senojoje salėje. Joje vietos visiems pakako, tik, deja, neapsiėjome be politinio cirko... Man įeinant į salę, Darbo partijos atstovai ant savo stalų išskleidė plakatus, kuriais reikalaujama panaikinti namų arešto sankciją jų lyderiui Viktorui Uspaskichui. Perskaičiau pranešimą, nekreipdamas į šią demonstraciją jokio dėmesio, nors tai turbūt neturintis precedento parlamentų istorijoje atvejis. Pas mus viskas įmanoma.

Priešpaskutinis prezidento Valdo Adamkaus metinis pranešimas Seime. Vilnius, 2008 m. balandžio 15 d.

2008 metų balandžio 16 diena, Vilnius. Vakar grįžus iš Seimo paskambino Gruzijos prezidentas Michailas Saakašvilis ir informavo, kad Rusija griebiasi visokių spaudimo priemonių prieš Tbilisį. Jis prašė perduoti žinią apie stiprėjančią įtampą kitoms ES šalims.

Vakare Operos ir baleto teatre žiūrėjome Andrzejaus Wajdos filmą „Katynė“. Istorija žinoma, bet vaizdai sukrečiantys.

Šiandien Juozui Kazickui sukako 90 metų. Už jo išskirtinius darbus tėvynei apdovanojau jį ordinu „Už nuopelnus Lietuvai“. Net tris kartus mėginau jam prisiskambinti, bet nepavyko. Nusiuntėme oficialų pranešimą. Tikiuosi asmeniškai įteikti jam apdovanojimą, kai vasarą atvyks į Lietuvą.

Kaip ir buvo galima laukti, mano metinis pranešimas vertinamas pagal partinius interesus – visi stengiasi išpešti ką nors sau naudinga.

2008 metų balandžio 17 diena, Vilnius. Svarstėme olimpinių žaidynių Pekine klausimą. Pasaulyje diskutuojama, kaip suderinti Kinijos okupuoto Tibeto problemą ir olimpinę laisvės dvasią. Žaidynių atidaryme vis dėlto dalyvauja daug pasaulio valstybių vadovų, bet nusprendžiau į šią šventę nevykti, nors Tarptautinis olimpinis komitetas, kurio svečiais ir būtume, jau užsakęs man viešbutį.

Šiandien baigiant kasmetį sveikatos tikrinimą ligoninėje teko atlikti mažą chirurginę operaciją. Nenorėdami, kad žiniasklaida iš to išpūstų sensaciją, nutarėme nieko neskelbti. Prezidentūroje apie operaciją žino tik Božena ir Ramūnas Vilpišauskas. Pasirašiau kelis įstatymus, patikslinome ryšių kanalus, kad prireikus būtų galima susisiekti su Seimo pirmininku, informavau Ritą Grumadaitę, kad ji vienintelė bendrautų su žiniasklaida.

Operacija truko vieną valandą. Paimtas ištirti audinio gabaliukas, nes per patikrinimą gydytojams kilo kai kurių abejonių. Pavyko šį reikalą nuslėpti, nors... Tik per plauką.

2008 metų balandžio 23 diena, Vilnius. Gavome iš laboratorijos tyrimų rezultatus – jie geri. Svarbiausia, kad neaptikta piktybinio naviko ląstelių. Po trijų mėnesių reikės dar kartą pasitikrinti, kad neliktų jokių abejonių.

2008 metų balandžio 25 diena, Vilnius. Susitikau su Europos Parlamento pirmininku Hansu Gertu Pötteringu. Kalbėjomės apie Lietuvos energetinę padėtį 2009-ųjų pabaigoje uždarius Ignalinos atominę elektrinę. Atkreipiau pašnekovo dėmesį į pasikeitusią pasaulio situaciją nuo to laiko, kai mūsų šalis įsipareigojo uždaryti šią elektrinę. Dabartinėmis sąlygomis Lietuvai kyla didžiulių

problemų, todėl siūliau neatnaujinant derybų dėl Ignalinos atominės elektrinės likimo, nepersvarstant mūsų šalies prisiimtų įsipareigojimų, iš naujo įvertinti padėtį ir leisti kiek ištęsti elektrinės uždarymo procesą.

2008 metų balandžio 30 diena, Talinas. Ketvirtas mano vizitas į Estiją. Su prezidentu Toomu Hendriku Ilvesu kalbėjomės apie mūsų šalių vaidmenį Europos Sąjungoje ir NATO. Sutarėme, kad derindami savo pozicijas turime labiau įtraukti Latvijos prezidentą Valdį Zatlerą, nes dabar tarp jo ir mūsų jaučiamas tam tikras nuotolis. Ypač tai svarbu, kai kalbame apie Rusiją. O su estais vis labiau suartėjame. Šis dviejų dienų vizitas prie to prisidėjo.

Vizitui baigiantis, prieš pat mūsų rengiamą vakarienę Estijos prezidento garbei prastai pasijuto Alma. Kadriorgo meno muziejuje, grojant Lietuvos himną, ji susverdėjo ir vos nepargriuvo, bet ją spėjo sugriebti prezidentas T. H. Ilvesas ir mūsų ambasadorius Juozas Bernatonis. Nustatytas širdies ritmo sutrikimas. Daktarui Remigijui Nargėlai pavyko atkurti širdies ritmą dar prieš nuvežant Almą į Talino ligoninę. Tik dėl to nusikėlė mūsų skrydis į Vilnių, o delegacija išvyko anksčiau.

Talino universitetas suteikė man garbės daktaro vardą. Tą proga pasakiau kalbą, ją labai dėmesingai išklausė ne tik estų inteligentija, bet ir užsienio diplo-

Laisvas pašnekesys su Estijos prezidentu Toomu Hendriku Ilvesu Taline.

matai. Taip pat susitikau su Estijos parlamento pirmininke Ene Ergma, atidariau parodą apie sovietų okupaciją „Smurto kronika".

2008 metų gegužės 6 diena, Vilnius. Viešėjau Kaune. Rengiama aukštojo mokslo reforma, todėl norėjau pabendrauti su Vytauto Didžiojo universiteto bendruomene. Kartu apsilankiau ir savo mokykloje. Šiemet sueina 75 metai, kai pirmą kartą peržengiau Kauno Jono Jablonskio pradžios mokyklos slenkstį. Dabar čia gimnazija. Atvažiavome ryte, prie pagrindinio įėjimo mane pasitiko mokiniai ir lydėjo visą kelią iki aktų salės. Jutau jaudulį, stipriau plakė širdis, net reikėjo save raminti. Tie patys, tik labiau nuzulinti laiptai, ta pati salė... O prabėgo tiek daug metų. Dabar aš jau vyriausias amžiumi iš čia susirinkusių žmonių, nes turbūt nė vienas iš jų tą 1933 metų rugsėjo 1-ąją, kai pirmą sykį įžengiau į šią mokyklą, dar nebuvo gimęs. Papasakojau apie savo vaikystės dienas, atsakomybės jausmą, o baigdamas linkėjau ir jiems visą gyvenimą didžiuotis savo mokslo lopšiu, kaip ir aš tai darau visus 75 metus.

Vytauto Didžiojo universitete iš pradžių susitikau su profesūra, o vėliau sausakimšoje Didžiojoje auloje bendravau su studentais, kurių susirinko tiek daug, kad net sunku buvo prasibrauti. Atvirai, gal kiek provokuojamai kalbėjau apie

Po 75 metų vėl savo mokykloje. Kaunas, 2008 m. gegužės 6 d.

akademinę laisvę, aukštojo mokslo reformą, jaunimo dalyvavimą valstybės gyvenime, biurokratiją ir net oligarchus.

2008 metų gegužės 11 diena, Vilnius. Europos Sąjungai rengiantis pasirašyti sutartį su Rusija, Lietuva iškėlė kelias, mūsų požiūriu, svarstytinas temas: naftos tiekimo nutraukimą „Družbos“ vamzdynu, teisinės pagalbos tiriant Medininkų žudynes stoką, Sovietų Sąjungos okupacijos žalos atlyginimo problemą, taip pat įšaldytą Gruzijos konfliktų su Maskvos remiamomis separatistinėmis teritorijomis klausimą. Pasiūlėme tai įtraukti į pasitarimų su Rusija darbotvarkę. Mūsų siūlymai sukėlė ES pirmininkaujančios Slovėnijos susirūpinimą ir net pasipriešinimą. Pasigirdo spėlionių, neva Lietuva, siekdama savo tikslų, ketina naudotis veto teise. Tai netiesa, bet šiuos gandus pasigavo kai kurie mūsų politikos komentatoriai. Ne kartą viešai neigiau tokią galimybę, bet gali sakyti nesakęs – ar rašantiesiems rūpi tiesa? Svarbu tik drumsti vandenį, kritikuoti, nesukant sau galvos dėl valstybės interesų.

Nutarėme imtis iniciatyvos. Užsienio reikalų ministras Petras Vaitiekūnas, norėdamas geriau paaiškinti Lietuvos poziciją, pakvietė į Vilnių Švedijos, Lenkijos ir Slovėnijos užsienio reikalų ministrus. Mėginsime įtikinti, kad derybose su Rusija reikia laikytis vieningai. Po visą dieną trukusių pokalbių pavyko sutarti. Vakare nuvykau į „Stiklius“ (čia ir vyko pasitarimai) pasveikinti ministrų. Rytoj jie keturiese skrenda į Tbilisį, kur susitiks su prezidentu Michailu Saakašviliu, susipažins su padėtimi Gruzijoje ir pamėgins „atšaldyti“ įkaitusius santykius su Rusijos remiamais separatistais, kol įtampa nevirto susišaudymais.

Viešbutyje manęs laukė žurnalistai. Visi klausimai – negatyvūs: ar nemanote, kad šis keturių ministrų susitikimas neturės jokios reikšmės, ar Lietuvos veto nebus tik pajuokos objektas, jei visos didžiosios ES valstybės laikosi kitokios pozicijos?

Atsakiau, kad, pirma, Lietuva niekur nepareiškė, jog gali pasinaudoti veto teise, antra, keturių ministrų susitikimas – tik ES bendros pozicijos derybose su Rusija derinimo pradžia.

2008 metų gegužės 12 diena, Vilnius. Vienos dienos oficialaus vizito į Lietuvą, lydimas gausios delegacijos ir būrio žurnalistų, atvyko Ukrainos prezidentas Viktoras Juščenka su žmona. Darbotvarkė buvo labai įtempta, vyko derybos dėl tolesnio politinio, ekonominio ir kultūrinio bendradarbiavimo, pasirašyta keletas sutarčių, aplankėme Genocido muziejų, surengėme iškilmingą vakarienę.

2008 metų gegužės 14 diena, Vilnius. Petras Vaitiekūnas informavo apie kelionę drauge su kitais trimis ES šalių ministrais į Gruziją, pokalbius su prezidentu Michailu Saakašviliu. Ten įtampa neatslūgusi.

2008 metų gegužės 15 diena, Vilnius. Almai pasikartojo Taline ją ištikusi širdies negalia. Paguldėme ją į Santariškių ligoninę ištirti ir nustatyti ritmo sutrikimo priežastį. Tyrimo rezultatai neblogi. Kurį laiką Alma bus gydoma vaistais ir stebima.

2008 metų gegužės 16 diena, Vilnius. Nesiliauja intrigos dėl naujo švietimo ir mokslo ministro paskyrimo. Kitą savaitę susitiksiu su šias pareigas jau ėjusiu, socialdemokratų vėl siūlomu Algirdu Monkevičiumi, apie jį, beje, esu geros nuomonės. Vyriausybei liko dirbti vos pusmetis, todėl kėdžių perstumdymas tik sukeltų nereikalingą įtampą. Manau, nereikėtų keisti dabartinės viceministrės Virginijos Būdienės. Nebūtina skirti kitą žmogų vien dėl partinės aritmetikos. Kalbėsiuosi apie tai su premjeru Gediminu Kirkilu. Kartu pareikalausiu paaiškinti, kodėl krašto apsaugos ministras Juozas Olekas vienašališkai nusprendė nesiųsti karių būrio į Iraką.

Išsikviečiau kultūros ministrą Joną Jučą. Klausinėjau, kaip vyksta pasirengimas „Vilnius – Europos kultūros sostinė 2009“ programai ir Lietuvos tūkstantmečio minėjimui. Laiko liko nedaug, o darbų nejusti. Išgirdau biurokratiškų ministro patikinimų, kad viskas vyksta pagal planą. Išsakiau abejonių, bet nežinau, ar būsiu išgirstas.

2008 metų gegužės 20 diena, Vilnius. Po keturių šalių užsienio reikalų ministrų susitikimo Vilniuje labai išaugo susidomėjimas Lietuva dabar ES pirmininkaujančioje Slovėnijoje. Šiandien atsakinėjau į trijų šios šalies dienraščių žurnalistų klausimus. Daugiausia buvau klausinėjamas apie Lietuvos santykius su Maskva, apie mūsų poziciją derybose dėl strateginės ES sutarties su Rusija, požiūrį į NATO plėtrą, taip pat į įšaldytus konfliktus buvusios Sovietų Sąjungos teritorijoje. Pasistengiau išsklaidyti įtarimus, kad Lietuva gali sužlugdyti sutartį su Rusija.

2008 metų gegužės 21 diena, Vilnius. Artėjant Nyderlandų karalienės vizitui, daviau interviu šios šalies žurnalistams. Vėl tie patys klausimai, kaip ir slovėnų.

Šiandien pakviečiau susitikti premjerą Gediminą Kirkilą, krašto apsaugos ministrą Juozą Oleką ir užsienio reikalų ministrą Petrą Vaitiekūną. Turėjau stabdyti

J. Oleką, ėmusį priešintis mūsų karių siuntimui į Iraką. Priminiau, kad Lietuva prisiėmė tarptautinius įsipareigojimus dalyvauti šioje misijoje bent iki 2008 metų pabaigos, todėl šis klausimas net negali būti svarstomas. Tiesiog privalu vykdyti tai, ką įsipareigojome. Primygtinai pageidavau, kad visi trys posėdžio dalyviai per spaudos konferenciją aiškiai pasakytų, jog mūsų kariai dalyvaus misijoje Irake ir dabar šis klausimas nė nesvarstomas. J. Olekas neatrodė patenkintas.

Taip pat susitikau su kandidatu į švietimo ir mokslo ministro postą Algirdu Monkevičiumi. Mūsų požiūriai į aukštojo mokslo reformą sutapo. Kandidatas į ministrus visiškai pritarė ir mano nuomonei, kad, šiai Vyriausybei likus dirbti tik pusmetį, nereikėtų keisti viceministrės Virginijos Būdienės, nes tai tik sutrikdytų ministerijos darbą. Tad rytoj pasirašysiu dekretą dėl jo skyrimo ministru.

2008 metų gegužės 22 diena, Ryga–Kijevas. Prieš tarptautinę konferenciją energetikos klausimais Kijeve, kaip buvome sutarę, trijų Baltijos šalių ir Lenkijos prezidentai susitikome Rygoje. Ukrainoje rengiamas forumas – Vilniaus konferencijos tąsa.

Lenkijos prezidentas Lechas Kaczyńskis pasiūlė į Rygą skristi jo lėktuvu, tad iš vakaro atvyko į Vilnių ir mes dar galėjome dviese aptarti ne tik energetikos klausimus, bet ir dvišalius santykius.

Lenkijos ir Baltijos šalių prezidentai susitiko Rygoje.

Rygoje prezidentų susitikimas vyko labai sklandžiai ir draugiškai. Tik mane sukrėtė per posėdį perduotas pranešimas, kad Afganistane žuvo pirmasis mūsų karys – seržantas Arūnas Jarmalavičius. Per spaudos konferenciją visi prezidentai pareiškė užuojautą Lietuvai.

Į Kijevą, neskaitant mūsų ketvertuko, atskrido Azerbaidžano ir Gruzijos prezidentai, taip pat Rumunijos, Turkmėnistano atstovai, JAV ir ES pareigūnai. Neoficialiuose susitikimuose aiškinau Lietuvos poziciją dėl ES derybų su Rusija, siekiau užsitikrinti Estijos ir Lenkijos paramą elektros kabelio iš mūsų šalies į Švediją tiesimui ir mėginau užkirsti kelią tolesnėms latvių kalboms, kad jį reikėtų tiesti iš Latvijos. Taip pat patikinau pašnekovus, kad Lietuva statys atominę elektrinę.

Atskiras posėdis buvo skirtas Gruzijos konfliktui su Rusija, remiančia separatistinius Abchazijos ir Pietų Osetijos režimus. Pažadėjome tarptautinės diplomatijos kanalais aktyviai slopinti agresyvią Maskvos politiką ir prašėme Michailo Saakašvilio neprarasti šaltakraujiškumo, neleisti savęs išprovokuoti ir jokiu būdu pirmam nenuspausti gaiduko. Rusai to tik ir laukia, kad galėtų pulti ginti savo „taikdarių", dislokuotų šiose separatistinėse teritorijose.

L. Kaczyńskis mus, tris Baltijos šalių prezidentus, savo lėktuvu parskraidino namo. Nusileidome pirmiausia Taline, vėliau Rygoje, galiausiai Vilniuje. Kai išlipdamas atsisveikinau su Lenkijos prezidentu, jau buvo vidurnaktis.

Skrydis į Kijevą.

2008 metų gegužės 27 diena, Vilnius. Susitikau su VSD generaliniu direktoriumi Povilu Malakausku. Jis papasakojo apie Rusijos agentų veiklą Lietuvoje ir neskelbtą jo neoficialų susitikimą Minske su Baltarusijos KGB vadovu. Akis į akį jie aptarė galimybes keistis informacija, nubrėžė tam tikrą „raudoną liniją", iki kurios galimas bendradarbiavimas. P. Malakauskas sakė, kad jo kolega baltarusis – didžiulį Aliaksandro Lukašenkos pasitikėjimą turintis, jam artimas asmuo.

Petras Vaitiekūnas informavo, kad ES užsienio reikalų ministrai žada remti Lietuvos poziciją dėl sutarties su Rusija.

2008 metų gegužės 29 diena, Vilnius. Jau kuris laikas jaučiu širdies ritmo sutrikimus – kartkartėmis lyg ir ima plakti neritmingai. Mėginta reguliuoti tabletėmis. Deja... Kai tik išauga įtampa darbe – vėl sutrinka ritmas. Teko „kapituliuoti" ir atsiduoti gydytojams. Šiandien po darbo nuvykau į Santariškes. Į konsiliumą susirinko geriausi širdies specialistai – profesoriai Audrius Aidietis, Aleksandras Laucevičius, Vytautas Sirvydis. Nutarta įvesti elektrodus ir nudeginti arterijos susiaurėjimą.

Į šios procedūros kabinetą mane, gulintį ant vežimėlio, tuščiais ligoninės koridoriais vežė net penkios gailestingosios seselės! Pajuokavau, kad teko keliauti įvairiausiomis transporto priemonėmis, bet dar niekuomet manęs nelydėjo toks gausus gražių moterų būrelis, ir iš paskos einantiems apsaugos vyrams dar šūktelėjau: „Pavydėkite!"

Tai buvo maloniausia vizito ligoninėje dalis. Netrukus be jokio nuskausminimo prasidėjo procedūra. Reikėjo per nosį įvestą elektrodą ryti, kol pasieks prieširdžius. Kai tai pavyko, penkioms sekundėms buvo paleista elektros srovė. Jausmas nekoks. Kelioms akimirkoms stojo tyla. Netrukus girdžiu: daktarai tariasi. Pasitarę sako: „Prezidente, turime dar kartą penkioms sekundėms paleisti srovę." Ką gi, leiskite. Krūtinę vėl perrėžia skausmas. Ir – antras tylus pasitarimas. Išvada: „Prezidente, reikia bandyti dar sykį. Dabar srovę leisime 10 sekundžių."

Guliu, muša prakaitas, bet, išspaudęs šypseną, sakau: „Čia valdote jūs, o aš tik darau, ką man sakote." Atlaikau 10 sekundžių srovės ataką, įkvepiu oro ir netrukus mano šypsena jau visai nuoširdi. Išgirstu garsiai tariamą išvadą: „Pavyko!" Nusišluostau sudrėkusią kaktą ir laimingas klausausi toliau. „Viskas gerai, bet vis tiek reikėtų įstatyti stimuliatorių, – sako profesorius A. Aidietis ir svarsto: – Operuojame nedelsdami ar palaukiame kelias savaites?" Tuomet įsiterpiu ir aš: „Jei tai neišvengiama, kam vilkinti laiką?" Pasakyta, padaryta – rytoj, 8 ryto.

2008 metų gegužės 30 diena, Vilnius. Stengdamiesi nepakliūti į žiniasklaidos „objektyvą“, ligoninėn važiavome be švyturėlių. Šįkart taikė vietinį nuskausminimą. Maždaug po valandos profesorius Audrius Aidietis ištarė: „Viskas okei.“ Nutarta iki rytojaus mane stebėti ligoninėje. Prezidentūros spaudos tarnyba pranešė, kad man sėkmingai atlikta širdies ritmo atkūrimo procedūra. Spauda visą dieną buvo susidomėjusi vieno girto parlamentaro klaidžiojimais po Seimo rūmus, todėl mano širdies ritmo reikalai mažai rūpėjo. Kaip sakoma, nėra to blogo... Išvengėme televizijos kamerų, fotoaparatų. Savijauta gera.

2008 metų birželio 2 diena, pirmadienis, Vilnius. Nuo aštuntos ryto – darbe. Priėmiau naujų ambasadorių akreditavimo raštus, o 13 valandą laukė itin maloni ceremonija – naujos tulpių rūšies, pavadintos 'Alma', pristatymas. Mat birželio 24 dieną pirmą kartą istorijoje į Lietuvą valstybinio vizito atvyksta Nyderlandų karalienė Beatrix ir ta proga olandų tulpių augintojai išvestą naują jų rūšį pavadino Almos vardu. Prezidentūros kieme pasodinta 100 žydinčių tulpių. Nors jų žydėjimo laikas jau praėjęs, olandai sugebėjo išlaikyti žiedus specialiuose plastikiniuose puoduose ir atskraidinti į Vilnių. Kitą pavasarį šių tulpių pasodinsime ir rezidencijoje Turniškėse.

Olandų tulpių augintojų išvestos naujos tulpių rūšies 'Alma' pristatymas Prezidentūroje.

2008 metų birželio 9 diena, Vilnius. Susitikau su ką tik iš Minsko grįžusiu VSD generaliniu direktoriumi Povilu Malakausku. Jis ten neoficialiai tarėsi su Baltarusijos saugumo tarnybos vadovu. Tokių derybų prireikė tam, kad galėtume keistis sulaikytais asmenimis. Mat prieš kurį laiką Lietuva savo teritorijoje suėmė Baltarusijos KGB generolą. Lenkų prašymu jį perdavėme Lenkijai, kur jis bus teisiamas. Keršydami baltarusiai sulaikė buvusį mūsų VSD darbuotoją ir uždarė į kalėjimą. Iš Minsko gavome pasiūlymą pasikeisti sulaikytaisiais. Buvau paprašytas apie tai pasikalbėti su Lenkijos prezidentu Lechu Kaczyńskiu. Tai ir padariau. Lenkai sulaikytą baltarusį teis, bet kalėjime nelaikys – perduos mums ir galėsime jį iškeisti į mūsų žmogų.

Be kita ko, P. Malakauskas man parodė vieno visokiais būdais mane savo laikraštyje mėginančio diskredituoti (tik nežinia už kokią kainą) žurnalisto KGB archyvinės bylos kopiją. Įdomus dokumentas, ypač turint galvoje to asmens polinkį mokyti kitus moralės. Turbūt mano, kad KGB šią bylą išsivežė ar sunaikino ir niekas apie jo agentūrinę veiklą nesužinos, jei taip elgiasi. Žinoma, niekuomet šios informacijos nepanaudosiu, nors gal kada nors, progai pasitaikius, ir pasiteirausiu, kaip jo darbas KGB dera su pomėgiu pakalbėti apie kitų žmonių moralines vertybes.

2008 metų birželio 11 diena, Bratislava. Nuvykau atsakomojo valstybinio dviejų dienų vizito į Slovakiją. Bratislava laikosi prorusiškos pozicijos, todėl tiek kalbėdamasis akis į akį su prezidentu Ivanu Gašparovičiumi, tiek susitikus delegacijoms pabrėžiau, kad Lietuva nuosekliai rėmė ir rems Ukrainos, Gruzijos ir Moldovos pastangas integruotis į Vakarų šalių bendriją. Krito į akis, kad vėlesniuose pokalbiuose slovakų tonas Rytų Europos klausimais sušvelnėjo.

2008 metų birželio 16 diena, Vilnius. Prieš porą dienų mūsų ambasadorius Varšuvoje Egidijus Meilūnas pranešė, kad prezidentas Lechas Kaczyńskis norėtų keletui valandų atskristi į Lietuvą ir aptarti artėjančios Europos Vadovų Tarybos darbotvarkę, Gruzijos konfliktą su Rusiją ir Lisabonos sutartį atmetusio referendumo Airijoje pasekmes.

Nedelsdamas sutikau, ir šiandien Trakuose jau pasitikau atskridusį Lenkijos prezidentą bei jį lydinčią delegaciją. Bendravome labai gražioje vietoje – „Apvalaus stalo klubo“ restorane ant Galvės ežero kranto priešais saloje dunksančią pilį. Kalbėjomės tris valandas, suderinome Lietuvos ir Lenkijos pozicijas ES šalių vadovų forume. Sutarėme perspėti mūsų kolegas apie grėsmę, kad Gruzijos ir Rusijos konfliktas gali iš „šaltojo“ virsti „karštuoju“, ypač jei gruzinai nuspręstų

Kelių valandų pokalbis su Lenkijos prezidentu Lechu Kaczyńskiu Trakuose.

pasitraukti iš 2003 metų susitarimo dėl taikdarių statuso Abchazijoje. Kiek anksčiau kalbėdamasis telefonu su Michailu Saakašviliu įtikinėjau jį to nedaryti bent iki liepos 1-osios (jis pažadėjo), nes birželio 26-ąją įvyks ES ir Rusijos vadovų susitikimas. Mudu su L. Kaczyńskiu lig tol mėginsime įtikinti Briuselį, kad visomis diplomatinėmis priemonėmis stengtųsi garantuoti taiką Pietų Kaukazo regione.

Aptarėme ir dvišalius santykius. Jiems įtakos turi tarp prezidento L. Kaczyńskio ir premjero Donaldo Tusko vykstanti politinė kova. Stengsimės nesileisti įpainiojami į jų tarpusavio santykių aiškinimąsi.

2008 metų birželio 20 diena, Briuselis. Briuselyje vyko paskutinė, pirmininkaujant Slovėnijai, Europos Vadovų Tarybos sesija. Tai pirmoji ES naujoji narė, kuriai teko atlikti tokias pareigas. Slovėnijos pirmininkavimo laikotarpio svarbiausias siekis buvo Lisabonos sutarties ratifikavimas. Airijai per referendumą pasakius „ne“, tikslas nepasiektas. Dabar tai jau bus pirmininkavimą perimančios Prancūzijos užduotis.

Buvo numatyta aptarti naftos ir maisto kainas, kaimynystės politiką, Rytų partnerystės stiprinimą, situaciją Vakarų Balkanuose. Deja, visas šias problemas nustelbė diskusijos apie Airijos referendumo pasekmes. Svarbiausi susitikimo klausimai: kur link eis ES, ką dabar daryti?

Aš pareiškiau, kad nevertėtų Airijos žmonių sprendimo laikyti didele tragedija. Jau 19 valstybių ratifikavo Lisabonos sutartį, tiesiog reikia tęsti šį procesą ir aiškintis priežastis, kodėl airiai pasakė „ne". Juk Airija sėkmingai pasinaudojo ES struktūrinių fondų parama, gerokai pakėlė žmonių gyvenimo lygį, todėl reikia nuodugniai analizuoti, kodėl jie Lisabonos sutarčiai nepritarė. Vėliau šios šalies ministras pirmininkas Brianas Cowenas man privačiai paaiškino, kad net apie 20 proc. balsavusiųjų nė nesidomėjo sutartimi ir tiesiog išsakė savo bendrą nepasitenkinimą politika, bet pripažino, kad ir jo vyriausybė nedėjo jokių pastangų įtikinti žmones, koks svarbus šis referendumas.

Galiausiai buvo nuspręsta iki metų pabaigos rasti teisinių būdų, kaip būtų galima pakeisti Airijos sprendimą. Bet tam skyrus tiek daug dėmesio, nukentėjo kiti darbotvarkės klausimai. Deklaracija apie Rytų partnerystės politiką buvo surašyta labai bendromis, konkrečių įpareigojimų nenumatančiomis frazėmis. Lietuvos vardu pareiškiau, kad, nors neprieštarauju priimtam dokumentui, jaučiu moralinę pareigą atkreipti Vadovų Tarybos dėmesį į pavojingą įtampą tarp Rusijos ir Gruzijos dėl separatistinės Abchazijos. Todėl svarstant ES ir Rusijos sutartį būtina reikalauti, kad Maskva iš tos teritorijos išvestų taikos palaikymo pajėgomis vadinamus savo kariuomenės dalinius. Tokią misiją galėtų atlikti tik tarptautinis karinis junginys. Antraip gresia, kad pasaulyje atsiras dar vienas „karštasis taškas".

Nuotaikingas susitikimas Europos Vadovų Tarybos konferencijoje Briuselyje su Europos Komisijos pirmininku José Manueliu Barroso.

Su Prancūzijos prezidentu Nicolas Sarkozy.

Kai tai pasakiau, salėje įsiviešpatavo tyla. Bet niekas nesiėmė man replikuoti. Tuomet pirmininkas paskelbė, kad šis pareiškimas įtraukiamas į oficialių konferencijos dokumentų sąvadą.

Šia tema daviau interviu tiesioginiu eteriu britų televizijai CNBC.

Sulaukiau prezidento Nicolas Sarkozy kvietimo atvykti į Paryžių, o Angela Merkel, priešingai, priėjusi ėmė aiškinti, kad, nors ir planavusi, apgailestaudama turi pranešti, jog negalės atvykti į Lietuvą. Bet Estijoje greičiausiai apsilankys. Nesusilaikiau ir garsiai, visiems girdint, pasakiau: „Jūs manęs jau nebemylite, kuo gi aš jums nusidėjau?“ Tik juokavau, bet Vokietijos kanclerė reagavo visai rimtai ir ėmė teisintis. Pažadėjo, kad su savo užsienio reikalų patarėjais peržiūrės vizitų planus ir mėgins kaip nors įterpti Vilnių.

2008 metų birželio 21 diena, Vilnius. Šiandien Kaune Lietuvos sportininkai palydėti į Pekino olimpines žaidynes. Nežinomo kareivio aukuro ugnimi įžiebtas olimpinis deglas, olimpiečiai padėjo gėlių prie Laisvės statulos, o aš palinkėjau jiems sėkmės žaidynėse ir įteikiau valstybės vėliavą, kurią jie neš per atidarymo šventę.

Sporto halėje pagerbti šeši 1938 metais surengtos pirmosios Lietuvos tautinės

olimpiados dalyviai. Įteikiau jiems specialius atminimo medalius. Šios iškilmės mane sujaudino asmeniškai. Tarsi grįžo praeitis – akyse iškilo vaizdas: aš, anuomet 12 metų, virpančia širdimi stebiu, kaip prezidentas Antanas Smetona teikia sportininkams olimpinę vėliavą...

2008 metų birželio 24 diena, Vilnius. Pirmasis Nyderlandų karalienės Beatrix vizitas į Lietuvą. Priimant tokio rango svečius, valstybės institucijoms tenka sutelkti visas jėgas. Nyderlandų karalienė domisi menais, mokslu, mėgsta bendrauti su jaunimu. Sudarėme jos pomėgius atitinkančią programą. Vizitas sutapo su Joninėmis, todėl karalienei sudaryta galimybė susipažinti su senomis šios šventės tradicijomis. Meldžiausi, kad tik lietus nesugadintų jos sutiktuvių iškilmių ir vakare numatyto Joninių reginio.

Mūsų maldos buvo išklausytos! Nuo ryto šviečia saulė, nors dangumi ir plaukia debesėliai, 16 laipsnių šilumos. Pasitikę karalienę Prezidentūros kieme, Mėlynojoje salėje susėdome pokalbio trise – Jos Didenybė ir mudu su Alma. Nors buvau įspėtas, kad karalienė Beatrix nesidomi politika, susidariau priešingą įspūdį. Ji teiravosi apie Lietuvos santykius su Rusija, energetikos problemas, gamtosaugą ir atidžiai klausėsi mano pasakojimo apie dujotiekio „Nord Stream“ tiesimą Baltijos

Pirmasis Nyderlandų karalienės Beatrix vizitas į Lietuvą. Vilnius, 2008 m. birželio 24 d.

jūros dugnu. Aišku, kalbėjomės ne vien politiniais klausimais – daugiau šnekučiavomės apie kultūrą, mokslą, jaunimo gyvenimą. Buvau nustebintas, kaip gerai karalienė išmano šias temas. Įsitikinau, kad ji – maloni, simpatinga asmenybė.

Geras oras išsilaikė iki vakaro. Karalienei buvo parodyta lietuviškąsias Joninių tradicijas atspindinti 20 minučių programa. Iš jos palydos mūsų diplomatai išgirdo, kad Jos Didenybę reginys labai sudomino ir nudžiugino. Kitą dieną sužinojome, kad, grįžusi į „Stiklius", karalienė Beatrix su ją lydinčiais asmenimis dar šnekučiavosi, dalijosi įspūdžiais net iki antros valandos nakties.

2008 metų birželio 25 diena, Vilnius. Karalienė Beatrix lankėsi Vilniaus universitete, pasivaikščiojo po Senamiestį, o vakare Nacionalinėje filharmonijoje buvo surengtas olandų muzikantų koncertas ir priėmimas mūsų garbei.

Ne visą dieną skyriau karalienei Beatrix. Iš ryto Prezidentūroje susitikau su eurokomisare Dalia Grybauskaite. Aptarėme galimybes kurį laiką po suderėto uždarymo termino dar tęsti Ignalinos atominės elektrinės darbą, kalbėjomės apie elektros jungčių su Lenkija ir Švedija projektus, kitų metų valstybės biudžeto subalansavimo svarbą.

Pasidalijome nuomonėmis ir apie Seimo bei prezidento rinkimus. D. Grybauskaitė papasakojo, kad ją į savo gretas vilioja kone visos partijos. Paksistai tiesiai šviesiai pareiškė, kad, laimėję Seimo rinkimus, atšauks Konstitucinio Teismo sprendimą dėl jų lyderio Rolando Pakso ir jis vėl bus išrinktas prezidentu, o jeigu ji, D. Grybauskaitė, eis su jais, taps jų Vyriausybės vadove. Konservatorių vadas Andrius Kubilius, taip pat žadėjęs laimėti rinkimus, jai siūlė finansų ministro postą. Dar viena būsimų rinkimų „laimėtoja" – kunigaikštienė Kazimiera Prunskienė – irgi pasirengusi Dalią Grybauskaitę pasodinti į finansų ministro kėdę, o pati sėstųsi į premjero krėslą. Pajuokavome, kad per Seimo rinkimus nuobodu nebus. Sutarėme po jų susitikti ir pasikalbėti apie tolesnę ateitį, nors D. Grybauskaitė sakė, kad norėtų tęsti darbą Briuselyje.

Po pietų Prezidentūroje surengėme pasitarimą apie UNESCO paveldo sąraše esančios Kuršių nerijos išsaugojimą. Nesiliauja nelegalios statybos, tęsiasi ginčai, ar reikia čia plėsti kurorto infrastruktūrą. Posėdyje dalyvavo Vyriausybės, UNESCO, Neringos savivaldybės, visuomeninių organizacijų atstovai. Visi gynė savo interesus. Neringos savivaldybė nori plėsti kurortą. Nusivyliau aplinkos ministru Artūru Paulausku – neatrodė, kad jam labai rūpėtų aplinkosauga. Baigdamas pasitarimą pareiškiau, kad privalome ateities kartoms išsaugoti natūralią Neringos gamtą, todėl kategoriškai reikalausiu užkirsti kelią bet kokiems įstatymų pažeidimams, raginsiu Valstybės kontrolę prižiūrėti, kaip valdininkai laikosi teisės reikalavimų.

2008 metų birželio 26 diena, Kaunas–Vilnius. Su karaliene Beatrix vykome į Kauną. Iš pradžių – sutiktuvės Rotušėje, vėliau aplankėme Sugiharos muziejų, iš ten nuvažiavome į Juozo Naujalio muzikos mokyklą, kur mokiniai svečiams surengė žavų koncertą. Tuo karalienės Beatrix trijų dienų vizitas buvo baigtas. Karmėlavos oro uoste išlydėjome ją namo.

2008 metų birželio 27 diena, Vilnius. Atidariau Alantos miestelyje prasidėjusį „Santaros–Šviesos" suvažiavimą, šįkart jis sutraukė apie 200 dalyvių. Apžvelgiau, mano nuomone, svarbiausius pastarojo meto įvykius, naujausius politinius procesus ir paraginau santariečius aktyviau dalyvauti šalies visuomeniniame gyvenime.

Po pietų, vengdamas nereikalingos viešumos, į namus Turniškėse pasikviečiau grupę verslo, finansų ir energetikos ekspertų. Kalbėjomės, ko reikėtų griebtis siekiant išvengti gresiančios krizės. Infliacija vis stiprėja, o nėra abejonių, kad naftos, dujų, elektros kainos dar kils. Negana to, Seimo rinkimų kampanija įsuko populistinių pažadų karuselę, demagogija peržengia visas sveiko proto ribas. Aptarėme didžiausias ekonomines grėsmes. Sutarėme vėl susitikti po vasaros atostogų.

2008 metų birželio 28 diena, Vilnius. Paskambino Saulius Žukas ir papasakojo, kaip vakar Virgis Valentinavičius ir Darius Kuolys mėgino supolitinti „Santaros–Šviesos" suvažiavimą ir supriešinti jo dalyvius. V. Valentinavičius perskaitė pranešimą, kuriame kaltę dėl visų Lietuvos gyvenimo blogybių mėgino suversti man, postringavo, kad mane visiškai kontroliuoja Gediminas Kirkilas ir aš esu tik socialdemokratų įrankis. Tuo tarpu D. Kuolys ėmė burti intelektualų grupę, kuri neva „Santaroje" turėjo sukelti „revoliuciją". Jiems neišdegė. V. Valentinavičiui mėginant išprovokuoti diskusiją dėl man pažertų jo kaltinimų, S. Žukas esą replikavo, kad su išprotėjusiais santariečiai nediskutuoja, o D. Kuolys, pamatęs, kad jiems su V. Valentinavičiumi niekas nepritaria, net trenkė mikrofoną ir išėjo iš salės.

2008 metų birželio 29 diena, Vilnius. Neatslūgsta aistros dėl naujo Aukščiausiojo Teismo pirmininko skyrimo. Įstatymas numato, kad, teikdamas kandidatą į šį postą Seimui, turiu gauti Teisėjų tarybos rekomendaciją. Ji slaptu balsavimu pasisakė prieš Vytauto Greičiaus kandidatūrą. Pasiūliau Seimui skirti pirmininku Aukščiausiojo Teismo teisėją Joną Prapiestį. Tačiau dėl man nežinomų priežasčių konservatoriai nusprendė žūtbūt priešintis šiai kandidatūrai. Tam jie pasitelkė „Lietuvos žinias", Darių Kuolį ir dar kelis apžvalgininkus, net

mėgino surengti prie Prezidentūros protesto mitingą, tik susirinko vos saujelė žmonių. Dar kasdien buvau beveik terorizuojamas elektroniniais laiškais, kuriuose aiškinta, koks „baisus nusidėjėlis“ yra J. Prapiestis. Tik neaišku, kaip tuomet jis gali būti Aukščiausiojo Teismo teisėjas ir kodėl anksčiau, kol nesiūliau jo skirti pirmininku, konservatoriai nemitingavo.

Tariausi su garbingais žmonėmis, autoritetingais teisininkais. Niekas neišsakė jokių priekaištų J. Prapiesčiui. Spėju, kad kampanijos prieš jį organizatoriai siekia kažkokių savo tikslų, o gal taip mėgina slėpti savas nuodėmes.

Pasikviečiau V. Greičių ir padėkojau jam už dviejų kadencijų darbą Aukščiausiojo Teismo vadovu, nors ir žinau apie jo pastangas išsilaikyti šiame poste. Tai žmogiška ir galima suprasti. Sunkiau pateisinti kai kuriuos pilietinės visuomenės „kūrėjus“, uoliai kuriančius tik skandaliukus.

Šiandien atlikau ir malonią pareigą – Prezidentūros Baltojoje salėje įteikiau dr. Juozui Kazickui ordiną „Už nuopelnus Lietuvai“, kuriuo jis buvo apdovanotas šiemet Vasario 16-ąją. Susirinko gausus būrys svečių. Sveikinimo kalboje apžvelgiau jo visuomeninės veiklos kelią nuo gyvenimo Vokietijos karo pabėgėlių stovyklose pokario metais iki šių dienų.

2008 metų birželio 30 diena, Vilnius. Teko imtis neturinčio precedento diplomatinio žingsnio. Šiandien priėmiau Japonijos ambasadorės Miyoko Akashi skiriamuosius raštus, o vėliau juos man turėjo įteikti ir naujasis Rusijos ambasadorius Vladimiras Čikvadzė, tačiau savo užsienio reikalų patarėją įgaliojau atšaukti šį susitikimą. Mat į mūsų interneto tinklą buvo įsilaužta iš Rusijos ir įdėti rusiški tekstai su raudonomis vėliavomis bei kitokia simbolika. Po tokio išpuolio sunkiai įmanoma įsivaizduoti mandagų diplomatinį pokalbį. Tad nutariau parodyti, kad neketiname tyliai taikstytis su tokiu elgesiu.

2008 metų liepos 2 diena, Batumis, Gruzija. Vakar privačiu lėktuvu, lydimas trijų Prezidentūros darbuotojų, atskridau į Batumį dalyvauti GUAM valstybių vadovų susitikime. Tik Moldova, spaudžiama Rusijos, buvo atstovaujama ne prezidento, o ministro pirmininko. Stebėtojų teisėmis dalyvavo JAV, Lenkijos, Rumunijos, Japonijos, ES atstovai.

Posėdžiavome vos 25 kilometrai nuo separatistinės Abchazijos sienos. Rusija į šią teritoriją yra įvedusi savo karinių dalinių, kuriems suteikė taikos palaikymo pajėgų statusą. Man tai šiek tiek primena Baltijos šalių okupacijos 1940 metais išvakares. Maskvos remiami Abchazijos separatistai atvirai kalba, kad jie siekia šią Gruzijos valstybės dalį prijungti prie Rusijos.

Sulaukiau išskirtinio dėmesio. Michailas Saakašvilis iš ryto pakvietė žavios gamtos kampelyje drauge papusryčiauti ir privačiai pasikalbėti. Jis man papasakojo apie pokalbius su Angela Merkel, prieš savaitę viešėjusia Gruzijoje. Vokietijos kanclerė esą itin pabrėžusi mano vaidmenį siekiant išsaugoti taiką šiame regione. M. Saakašvilis prašė manęs, pasitelkus savo tarptautinius ryšius, padėti Gruzijai atlaikyti Maskvos spaudimą. Pažadėjau, kad visomis jėgomis stengsiuosi Vakarų šalims aiškinti šio regiono problemas. Tik prašiau M. Saakašvilio nesileisti Rusijos išprovokuojamam kokiems nors jėgos veiksmams.

Iš Batumio išskridau į Miuncheną, ten manęs jau laukė Alma.

2008 metų liepos 2 diena, Miunchenas. Iš oro uosto, trumpam užsukę į viešbutį Ingolštate, išvykome į Eichštetą. Kelias neilgas – tik 27 kilometrai. Mums tai grįžimas į jaunystės metus.

Riedame miškingomis vietovėmis, pakelėse išnyra apynių laukai, juk Bavarija – alaus kraštas. Įvažiuojame į Eichštetą. Miestas švenčia 1 100 metų sukaktį. Namai – ką tik nudažyti, saulės nutvieksti spindi ryškiomis spalvomis. Artėdami prie Katedros ir Rotušės, imame atpažinti senąsias gatves. Jomis vaikštinėdavome prieš 62 metus!

Prie Rotušės mus pasitinka miesto valdžia. Pasirašome svečių knygoje, pasikeičiame dovanomis. Nužingsniuojame į Katedrą, statytą prieš šešis šimtmečius. Pravėrus jos duris – staigmena. Suskamba vargonais grojamas Lietuvos himnas. Iš Katedros pasukame į Vyskupų rūmus. Vėl iškilmės. Ir galiausiai išvykstame į vos už kilometro esantį Rebdorfą. Ten metus gyvenome lietuvių karo pabėgėlių stovykloje, mokėmės pirmojoje ir didžiausioje išeivių gimnazijoje Vokietijoje.

Pirmiausia išvystame ant kalno dunksančią pilį, dabar jau restauruotą. Rebdorfas išsiplėtęs, pastatyta nemažai naujų namų. Ir štai – tie patys vartai. Įvažiuojame į buvusios stovyklos kiemą ir atgyja atsiminimai. Pažvelgiu į Almą. Sunku patikėti, kad jau prabėgo daugiau kaip šeši dešimtmečiai... Tik nebėra mums paties brangiausio pastato – gimnazijos ir bendrabučio. Nugriautas, o toje vietoje stovi naujas, modernus, kaip man pasirodė, net pernelyg šiuolaikiškos architektūros namas.

Vaikštome vienuolyno koridoriais, įeiname į bažnyčią. Ir čia vėl vargonai groja Lietuvos himną. Laukia dar viena staigmena. Pasirodo, uždarant karo pabėgėlių stovyklą, vienoje bažnyčios kolonų buvo įmūrytas dokumentas apie čia gyvenusius lietuvius. Man buvo įteikta šio rašto kopija, ją perduosiu Nacionalinei Martyno Mažvydo bibliotekai.

Jaudinančių prisiminimų dieną baigėme vakariene pagal visas bavarų tradicijas: grojo dūdų orkestras, kėlėme alaus bokalus.

2008 metų liepos 3 diena, Eichštetas. Tęsiu kelionę į praeitį. Lankiausi Vilibaldo gimnazijoje. Susirinko gal tūkstantis gimnazistų su Lietuvos vėliavėlėmis. Tarp jų – ir maždaug dešimt moksleivių iš Kauno jėzuitų gimnazijos. Griežė orkestras, klausėmės mokinių koncerto, o aš mintimis vis nuklysdavau į 1946-uosius, kai čia pirmą kartą sutikau geltonkasę mėlynakę mergaitę vardu Alma.

Po pietų su Eichšteto meru Arnulfu Neumeyeriu išvykome į Šteteno pilį, Lietuvos garbės konsulo Vokietijoje, buvusio ilgamečio Bundestago nario Wolfgango von Stetteno giminės tėvoniją, įkurtą dar 1098 metais. Baronas W. von Stettenas į vakarienę pakvietė maždaug 50 svečių, kurių titulus būtų sunku išvardyti. Šalia Almos sėdėjo Lietuvos Tarybos 1918 metais į mūsų šalies valdovo sostą kviesto, bet karaliumi Mindaugu II taip ir nekarūnuoto Wilhelmo von Uracho sūnėnas.

2008 metų liepos 4 diena, Hiutenfeldas. Nuvykome į Kiuncelsau, ten su miesto meru atidarėme Lietuvos grafikos parodą, o po pietų lankiausi Hiutenfelde, Vasario 16-osios gimnazijoje. Susitikimu su lietuvių bendruomene, džiazo festivalio Lietuvių kultūros centre atidarymu baigėsi kelionė mūsų su Alma praeities vietomis.

2008 metų liepos 6 diena, Vilnius. Nuo aštuntos ryto iki vidurnakčio vyko Valstybės dienos renginiai. Vakare Prezidentūros kieme maždaug dviem tūkstančiams svečių buvo surengtas priėmimas. Puikus oras padėjo kurti jaukią šventės nuotaiką.

Valdas ir Alma Adamkai lankosi savo jaunystės dienų gimnazijoje, kurioje kadaise susipažino. Eichštetas, 2008 m. liepos 3 d.

2008 metų liepos 9 diena, Vilnius. Partijų spektaklis dėl Aukščiausiojo Teismo pirmininko skyrimo pasiekė apogėjų. Dabartinio pirmininko Vytauto Greičiaus kadencija baigėsi vakar, liepos 8-ąją. Pateikiau Seimui jo atleidimo dekretą. Konservatoriams ir paksistams susijungus, vieno balso persvara dekretas buvo atmestas. Susidarė kurioziška situacija: Aukščiausiojo Teismo pirmininko V. Greičiaus kadencija baigėsi, jis neturi įgaliojimų, o skirti laikinojo vadovo įstatymas neleidžia. Tuomet konservatoriai pasiūlė tučtuojau keisti šią teisės normą ir įteisinti naują tvarką, kuri leistų kadenciją baigusiam pirmininkui laikinai vadovauti Aukščiausiajam Teismui.

Per susitikimą su Seimo frakcijų vadovais prašiau dar labiau nežlugdyti ir taip menko teismų autoriteto. Visi posėdžio dalyviai atsakingai vertino susidariusią padėtį. Vienintelė išimtis buvo konservatorių lyderis Andrius Kubilius. Jis, nepaisydamas visų cituojamo įstatymo nuostatų, užsispyręs įrodinėjo kažin kokią savo „teisybę“. Man nesuvokiamas toks elgesys.

Mėginome ieškoti išeities, diskusija vyko ramiu tonu. Net pareiškiau, jog esu pasirengęs atsiprašyti, jei susidarė įspūdis, kad aš nepakankamai tariausi su Seimu. Dar kartą teiksiu dekretą atleisti V. Greičių liepos 15-ąją. Tuo metu jau keliausiu po Pietų Ameriką.

2008 metų liepos 10 diena, Vilnius. Bjaurus D. Kuolio, V. Valentinavičiaus, T. Dapkaus išpuolis „Lietuvos žiniose“ prieš „Santarą–Šviesą“. Bjauresnio gal net nesu skaitęs. Ko siekiama skleidžiant nesantaiką lietuvių visuomenėje? Gal dirbama už kažkieno pinigus? Ar tai rinkiminio šou pradžia?

2008 metų liepos 11 diena, Vilnius. Šiandien baigiasi ketvirtieji mano kadencijos metai. Ta proga surengiau spaudos konferenciją. Kartu pranešiau, kad vetavau Pilietybės įstatymo pataisas, nes mane konsultavę teisininkai teigė, kad jos pažeidžia Konstituciją, nors norėčiau leisti visiems lietuviams, kuriems to reikia, turėti dvigubą pilietybę. Žinau, kad šis mano sprendimas sulauks smarkios kritikos, net prakeiksmų, ypač iš naujos bangos emigrantų. Tačiau negaliu nepaisyti Konstitucijos.

Taip pat turėjau vetuoti keletą su biudžetu susijusių įstatymų, kurie būtų paskatinę ir taip didelę infliaciją.

Šiandien atlikau ir malonią pareigą: Lietuvos 1000-mečio minėjimo proga pradedančios kelionę aplink pasaulį jachtos „Ambersail“ kapitonams įteikiau vėliavą ir deklaraciją, kuri bus teikiama visuose keliautojų aplankytuose uostuose.

PASKUTINIAI KADENCIJOS METAI

2008 metų liepos 13 diena, Soldinas, Lenkija. Seniai svajojau aplankyti Dariaus ir Girėno žūties vietą. Bet metai bėgo... Ir štai artėjant 75-osioms jų tragiškai pasibaigusio žygio metinėms per vieną konferenciją užsiminiau apie savo svajonę lenkų pareigūnams. Reagavo žaibiškai – netrukus gavome kvietimą: laukiame! Paaiškėjo, kad į metinių iškilmes rengiasi atskristi ir Lenkijos prezidentas Lechas Kaczyński.

Miestelis papuoštas, apsodintas gėlėmis. Iš Lietuvos atvyko Lietuvos kariuomenės garbės kuopa, orkestras. Į mūsų didvyrių žūties vietą pušyne susirinko daug miestelio žmonių, vietos valdžia, jaunimo organizacijų atstovų, sportininkų, dvasininkų. Plevėsuoja Lietuvos ir Lenkijos vėliavos, po himnų ir maldų paminklas Dariui ir Girėnui paskęsta gėlėse.

Miestelis nepamiršęs mūsų didžiavyrių. Jų vardu pavadinta vidurinė mokykla ir viena aikščių. Joje tebestovi senutėlė koplyčia, į kurią anuomet buvo įnešti lakūnų karstai. Aikštėje šiandien buvo atidengtas įspūdingas paminklas iš milžiniško akmens.

Užsukome į prieš keturis šimtmečius statytą gotikinę katedrą. Sienoje buvo įmūryta marmurinė atminimo lenta su Dariaus ir Girėno bareljefu. Iškilmės baigtos vargonų koncertu, o atsisveikinant su svetingu Soldinu Lietuvos kariuomenės garbės kuopa, stebint turbūt visam miesteliui, surengė pasirodymą.

Tuo tarpu Lietuvoje Dariaus ir Girėno žūties sukaktis buvo prisiminta vos vienoje kitoje vietoje. Pamirštam mums brangias datas...

2008 metų liepos 14–15 dienos, San Paulas–Brazilija. Prasidėjo ilgai planuota kelionė į Pietų Ameriką. Skridome per Frankfurtą. Pakilę iš šio miesto oro uosto, San Paule nusileidome po 12 valandų. Penkta ryto, dar tamsu. Lynojo ir buvo vėsoka.

Nusnūdę porą valandų viešbutyje, susitikome su vietos lietuviais ir – vėl į oro uostą. Skrendame į sostinę – Braziliją, kur laukia oficialūs susitikimai. Smalsu pamatyti šį daugiau nei prieš 50 metų šalies vidury, neapgyvendintoje vietovėje, dykrose pastatytą miestą. Kai brazilai siūlė visoms valstybėms jų naujojoje sostinėje statyti ambasadas (Lietuvos nepriklausomybę jie pripažino visus okupacijos metus), ir mes, JAV lietuviai, buvome užsidegę šia idėja. Architektas Jonas Mulokas net suprojektavo ambasados pastatą. Aišku, nebuvome pajėgūs surinkti bent 5–10 milijonų dolerių ir toliau brėžinių nepavyko pažengti.

2008 metų liepos 16 diena, Brazilija. Pirmasis įspūdis apie Brazilijos sostinę – žavus miestas. Didžiulės erdvės, plačios gatvės, modernios architektūros

Pokalbis su Brazilijos prezidentu Luizu Inácio Lula da Silva. Brazilija, 2008 m. liepos 16 d.

pastatai. Mieste jau gyvena per du milijonus žmonių, bet nesijaučia didmiesčio grūsties.

Brazilijos prezidentas Luizas Inácio Lula da Silva pasitiko labai šiltai, nuskambėjo abiejų šalių himnai, nugriaudėjo 21 pabūklo salvė. Aptarėme dvišalį bendradarbiavimą, santykius su Rusija ir ES. Nemažai laiko skyrėme gamtosaugai.

Po pietų su Brazilijos prezidentu susitikau su Senato pirmininku Garibaldi Alvesu Filho ir senatoriais. Iškėliau mums labai svarbų bevizio įvažiavimo į Braziliją klausimą. Išgirdau pažadus, kad bus teigiamai sprendžiamas mūsų prašymas.

Dar laukė susitikimas su Brazilijos Aukščiausiojo Teismo pirmininku Gilmaru Mendesu. Po šio pokalbio išvykome į oro uostą ir grįžome į San Paulą. Beje, skridome jau ne reisiniu, o prezidento Luizo Inácio Lula da Silvos pasiūlytu jo prezidentiniu lėktuvu.

2008 metų liepos 17 diena, San Paulas. Susitikau su San Paulo pramonininkų federacijos nariais, pradėjau verslo forumą, atidariau Lietuvos garbės konsulatą. Bet labiausiai sujaudino viešnagė pas vietos lietuvius Vila Zelinos bažnyčioje. Čia lankiausi prieš penkiasdešimt metų, kai lydėjau po Pietų Ameriką JAV lietuvių krepšinio rinktinę. Prisimenu, kaip jau amžiną atilsį kunigas misionierius Jonas Bružikas, sakydamas pamokslą sausakimšoje bažnyčioje,

Viešnagė San Paule.

temperamentingai džiaugėsi mūsų krepšininkų pergalėmis ir net sušuko: „Ir Kristus žaidė krepšinį!“ Išgirdę tokius kunigo žodžius, tuomet iš nuostabos kone išvirtome iš kojų.

2008 metų liepos 18 diena, Buenos Airės, Argentina. Vakar vakare atskridome į Buenos Aires. Vizitą Argentinoje pradėjau pagerbdamas prieš 14 metų įvykdyto teroro akto aukas. Dauguma žuvusiųjų buvo žydai. Toje vietoje pastatytas paminklas. Šiandien minint šį įvykį, Argentinos sostinėje labai sustiprintas saugumas – gatvėse pastatytos užkardos, budi automatais ginkluoti kariai.

Prie paminklo pasakiau terorizmą smerkiančią kalbą. Mano žodžius citavo Argentinos žiniasklaida ir labai palankiai įvertino vietos žydų bendruomenė.

Pusę vienuoliktos susitikau su Argentinos prezidente Cristina Fernández de Kirchner. Kalbėjomės, kaip būtų galima skatinti glaudesnius mūsų šalių ryšius, dalyvavome pasirašant kultūros mainų sutartį, aptarėme bendradarbiavimą tarptautinėse organizacijose. Pasinaudojęs proga, paprašiau paremti Inos Marčiulionytės kandidatūrą kitais metais renkant naują UNESCO generalinį direktorių.

Drauge su prezidente C. Fernández de Kirchner vykome į spaudos konferenciją, kurią tiesiogiai transliavo televizija. Vėliau ji surengė pietus mano garbei.

Dienotvarkė nepaprastai intensyvi, susitikimas vijo susitikimą iki pat vėlaus

vakaro. Itin malonu buvo pristatyti į ispanų kalbą išverstą Balio Sruogos knygą „Dievų miškas“.

2008 metų liepos 19–20 dienos, Buenos Airės–Montevidėjas. Dvi dienas viešėjau Buenos Airėse. Išskirčiau susitikimą su lietuvių bendruomene. Žmonės labiausiai domėjosi dvigubos pilietybės įteisinimu, su skausmu balse sakė, kad nesupranta, kodėl Lietuva nenori suteikti galimybės jiems būti ir savo tėvynės, ir Argentinos piliečiais. Aiškinau, jog mums svarbus kiekvienas lietuvis, kad ir kur jis gyventų. Negalime paneigti tautiečių teisės būti Lietuvos piliečiais. Pareiškiau, kad darysiu viską, kas įmanoma, kad jiems būtų leista turėti dvigubą pilietybę. Todėl ir vetavau neseniai Seimo priimtą įstatymą, kuris vieniems asmenims suteikia tokią teisę, o kitus diskriminuoja.

Vakare išskridome į Montevidėją. Tiek ir skrydžio – po 45 minučių jau leidomės Urugvajuje. Šioje šalyje neturime ambasados, bet ją atstoja vietos lietuvių bendruomenė. Tik padėtis jau kitokia nei prieš penkiasdešimt metų, kai Urugvajuje lankiausi su JAV išeivijos krepšininkais. Tebeveikia lietuvių kultūros centras, bažnyčia, bet... Anąkart į pamaldas netilpo visi norintieji, o dabar mane pasitiko vos kelios dešimtys parapijiečių ir lietuviškai nekalbantis klebonas.

Kultūros mainų sutartį pasirašo prezidentas Valdas Adamkus ir Argentinos prezidentė Cristina Fernández de Kirchner. Buenos Airės, 2008 m. liepos 18 d.

Įspūdis apie lietuvybės gyvybingumą Urugvajuje pagerėjo, kai jau vėlai vakare nuvykome į bendruomenės kultūros centrą. Susirinko pilnutėlė salė, jaunimas pasipuošė tautiniais rūbais, labai puikiai lietuviškus suktinius pynė šokėjų grupė.

Vėl kalbėjomės apie dvigubą pilietybę. Sujaudino vienas garbaus amžiaus vyriškis, drebančiomis rankomis spaudžiantis smarkiai aptrintą prieškario metų Lietuvos pasą ir su ašaromis akyse klausiantis, ar jau jis neturi teisės į šį jam šventą dokumentą.

2008 metų liepos 21 diena, Montevidėjas. Pirmą kartą per šią kelionę pajutome, kad ir Pietų Amerikoje būna žiemos, aišku, anaiptol ne lietuviškos. Dabar čia, kitoje pusiaujo pusėje, viduržiemis, atšalo iki 12 laipsnių šilumos, lyja.

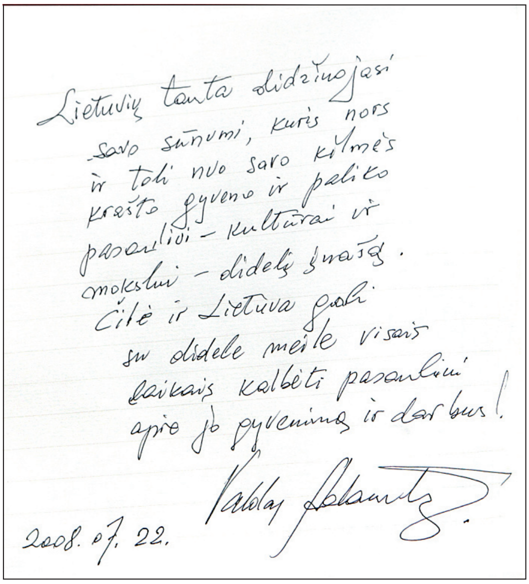
Per ilgoką pokalbį su Urugvajaus prezidentu Tabaré Ramónu Vázquezu Rosasu aptarėme pasaulinius reikalus, dvišalį bendradarbiavimą tarptautinėse organizacijose. Atkreipiau pašnekovo dėmesį į mūsų kandidatę kitąmet vyksiančiuose UNESCO generalinio direktoriaus rinkimuose Iną Marčiulionytę. Urugvajaus prezidentas įsidėmėjo jos pavardę ir vėliau paminėjo per spaudos konferenciją. Beje, jis puikiai informuotas ir apie negausią, bet veiklią vietos lietuvių bendruomenę.

Lietuvos Respublikos aikštėje. Montevidėjas, 2008 m. liepos 21 d.

2008 metų liepos 22 diena, Santjagas, Čilė. Šį miestą įsimylėjau iš pirmo žvilgsnio. Iš visų pusių Santjagą supa baltuojantys sniego viršūnėmis kalnai, vaiskus dangus, spindi saulė. Įspūdinga ir miesto panorama, atsiverianti pro 22 aukštų „Grand Hyatt Santiago“ viešbučio, kuriame apsigyvenome, langus.

Čilėje įrėžti ryškūs lietuvybės pėdsakai. Čia – dar mums mažai pažįstamo, bet žavinčio lyg mitas lietuvio Igno Domeikos namai. Jis 16 metų buvo Čilės universiteto Santjage rektorius, jo vardu pavadintos gatvės, vienas miestas. Lietuvybe alsuoja namas, kuriame gyveno I. Domeika, dabar prižiūrimas jo plačios giminės, kurioje suskaičiuojama iki 300 asmenų. Vilniaus universiteto auklėtinis I. Domeika, po 1831 metų sukilimo, kuriame dalyvavo, išvykęs į Pietų Ameriką, visada save laikė lietuviu. Tai sako ir jo testamento žodžiai: „Ar Kordiljeruose mirsiu, ar Paneriuose – mirsiu lietuvis.“

Lietuvių tauta didžiuojasi
savo sūnumi, kuris nors
ir toli nuo savo kilmės
krašto gyveno ir paliko
pasauliui – kultūrai ir
mokslui – didelį įnašą.
Čilė ir Lietuva gali
su didele meile visais
laikais kalbėti pasauliui
apie jo gyvenimą ir darbus!
Valdas Adamkus
2008. 07. 22.

Prezidento Valdo Adamkaus įrašas svečių garbės knygoje Čilės universiteto Santjage įkūrėjo ir rektoriaus Igno Domeikos namuose.

Lietuvos diplomatinė tarnyba Pietų Amerikoje remiasi daugiausia garbės konsulais. Čilėje turime ir generalinį garbės konsulą Felizardo Figueroą. Šis turtingas ir labai entuziastingas verslininkas savo namuose užmiestyje surengė priėmimą, kuriame dalyvavo daug diplomatų, vyriausybės narių, žymių Čilės asmenybių.

2008 metų liepos 23 diena, Santjagas. Dieną pradėjau kalba Čilės prekybos rūmuose, iš čia vykome padėti gėlių prie generolo O'Higginso paminklo ir šalia esančio Nežinomo kareivio kapo.

Prie Konstitucijos aikštėje esančios Čilės prezidentų rezidencijos – „La Moneda“ rūmų mane pasitiko Čilės prezidentė Michelle Bachelet Jeria. Įsimenanti, spalvinga sutiktuvių ceremonija. Aš sėdau kalbėtis su prezidente, o Alma išvyko apžiūrėti meno muziejų. Greta įprastų dvišalio ir tarptautinio bendradarbiavimo temų atkreipiau prezidentės dėmesį į dvi mums svarbias problemas: prašiau, kad

Santjago garbės pilietis ir Čilės universiteto garbės daktaras Valdas Adamkus atidengia Igno Domeikos atminimo lentą. Santjagas, 2008 m. liepos 24 d.

leistų mūsų žvejų laivams įplaukti į Čilės uostus pasipildyti geriamojo vandens ir maisto produktų, ir siūliau paremti Inos Marčiulionytės kandidatūrą į UNESCO generalinio direktoriaus postą. Ir dėl vieno, ir dėl kito išgirdau teigiamą atsakymą. Prezidentė Michelle Bachelet Jeria dar aprodė „La Moneda“ rūmus. Įspūdingas, didžiulis pastatas, čia vyko daugybė tarptautinių renginių. Į rūmus dar sugrįžome vakare iškilmingos vakarienės.

2008 metų liepos 24 diena, Santjagas. Iš ryto apsilankėme Čilės sostinės merijoje. Tapau Santjago garbės piliečiu, gavau miesto raktą, stebėjome muzikantų ir šokėjų koncertą. Čilės valstybiniame universitete man įteiktos garbės daktaro regalijos, ta proga atidengiau ilgamečio šio alma mater rektoriaus Igno Domeikos atminimo lentą.

Prieš išvykdami į oro uostą viešbutyje dar surengėme priėmimą. Darbo diena buvo tik įsibėgėjusi ir nesitikėjau, kad susirinks daug žmonių. Bet įėjęs į viešbučio salę apstulbau – pilnutėlė ambasadorių, diplomatų, vyriausybės atstovų, verslininkų.

Į Vilnių skridome per Paryžių. Turėjau laiko pamąstyti apie šios ilgos kelionės po Pietų Ameriką rezultatus. Esu įsitikinęs, kad pavyko atkreipti ir politikos, ir verslo žmonių dėmesį į šiame žemyne dar labai mažai žinomą Lietuvą, pagerinti mūsų šalies įvaizdį.

Per kelionę po Pietų Ameriką beveik kasdien rasdavau laiko aprašyti įspūdžius dienoraštyje. Grįžus namo, netrukus kilo karinis konfliktas tarp Gruzijos ir Rusijos. Teko skubėti gesinti gaisro, o dienoraštį užmečiau visam mėnesiui – gal ne tik dėl laiko stokos, bet ir dėl emocinės įtampos.

Rugpjūčio įvykių išvakarėse įtampa Pietų Kaukazo regione nuolat augo, Gruzijos prezidentas Michailas Saakašvilis ne kartą skundėsi, kad Rusijos remiami ir kurstomi Pietų Osetijos bei Abchazijos separatistai rengia išpuolius prieš gruzinų kaimus, vyksta susišaudymai. Įtikinėjome jį, kad tik jokiu būdu nesileistų išprovokuojamas, neįsiveltų į rimtesnį karinį susidūrimą, nes Maskva tik ir laukia, kad galėtų pasinaudoti pretekstu tiesiogiai įsikišti į Gruzijos vidaus konfliktą. Vis dėlto, nors nuolat ateidavo neramių žinių, nesinorėjo tikėti, kad naktiniai pasišaudymai separatistinių teritorijų pasienyje virs tikru karu, todėl ir man, ir visiems ES šalių vadovams buvo didžiulis netikėtumas, kai rugpjūčio 8-ąją abi šalys pradėjo naudoti artileriją, tankus, aviaciją, Rusijos kariuomenė įsiveržė į Gruziją ir net ėmė artėti prie Tbilisio.

Kai atėjo pranešimas, kad rusų kariuomenė apšaudo gruzinų dalinius ir jos aviacija bombarduoja net toli nuo separatistinių teritorijų esančias karines bazes, iškart buvo aišku, kad prasidėjo nuožmus karas, kurį gali sustabdyti tik žaibiška ir labai kieta Vakarų šalių reakcija. Todėl, prisiminęs sėkmingo bendradarbiavimo sprendžiant Ukrainos krizę patirtį, nedelsdamas paskambinau Lenkijos prezidentui Lechui Kaczyńskiui, taip pat ketinau susisiekti su Latvijos ir Estijos vadovais. Maniau, kad turime drauge raginti Europos Sąjungą imtis ryžtingų, Maskvą galinčių atgrasyti veiksmų.

Man paskambinus, L. Kaczyńskis pirmiausia pasakė, kad labai apsidžiaugė sulaukęs mano skambučio, nes Lenkija pasirengusi drauge su Lietuva imtis veiksmų, stabdančių Rusijos agresiją, ir paklausė, ar galime tikėtis, kad mus parems Latvija ir Estija. Atsakiau, kad nė kiek tuo neabejoju. Abu laikėmės nuomonės, kad ir Ukraina prisidės prie mūsų. Tuomet L. Kaczyńskis pareiškė, kad tuoj pat ims organizuoti mūsų kelionę į Tbilisį, nes tai būtų efektyviausias būdas pademonstruoti paramą gruzinų tautai.

Aš paskambinau Latvijos ir Estijos prezidentams, o L. Kaczyńskis pasikalbėjo su Ukrainos prezidentu Viktoru Juščenka. Visi pritarė sumanymui skristi į Tbilisį. Nepraėjo nė pusdienis, ir man buvo pranešta, kad prezidentas L. Kaczyńskis pasirengęs savo lėktuvu apskristi trijų Baltijos šalių sostines ir suburti mūsų grupę.

Pirmiausia, nutūpęs Taline, jis pakvietė drauge keliauti prezidentą Toomą Hendriką Ilvesą, Rygoje prisidėjo Latvijos ministras pirmininkas Ivaras Guodmanis, nes prezidentas Valdis Zatleras dėl kažkokių priežasčių negalėjo vykti, o Vilniuje įsėdau ir aš. Ukrainos prezidentas V. Juščenka į Gruziją vyko savo lėktuvu.

Mes turėjome skristi per Baltarusijos oro erdvę, bet šios šalies valdžia nedavė leidimo mūsų skrydžiui. Teko daryti didelį lankstą. Negana to, paaiškėjo, kad dėl Rusijos bombardavimų negalime leistis Tbilisio oro uoste, nes tai būtų pernelyg rizikinga.

Nutūpėme Azerbaidžano teritorijoje netoli Gruzijos sienos. Ten mūsų jau laukė automobiliai. Aš, L. Kaczyńskiui pasiūlius, važiavau kartu su juo, o iš viso, įskaitant palydą ir apsaugą, susidarė 6–7 mašinų vilkstinė. Kai įvažiavome į Gruziją, jau buvo naktis. Nepaisant to, mus pasitiko didžiulis spaudos ir televizijos žurnalistų būrys, ne tik gruzinų ir azerbaidžaniečių, bet ir atvykusių iš Vakarų šalių. Pabendravome vos 15–20 minučių, nes reikėjo skubiai važiuoti toliau. Mat prie Gruzijos parlamento prasidėjo daugiatūkstantinis mitingas ir žmonės laukė mūsų. Mus informavo, kad rusų kariuomenės daliniai prasibrovę vos per 40 kilometrų nuo Tbilisio, link kurio lėkėme niekur nestodami dideliu greičiu tik mūsų automobilių šviesų skrodžiama kelio tamsa.

Kelionė truko apie porą valandų. Važiuodami tik dviese su prezidentu L. Kaczyńskiu pasikalbėjome apie Lietuvos ir Lenkijos santykius, mūsų galimybes bendromis jėgomis daryti įtaką ES regioninei politikai. Sutarėme, kad turime telkti ir kitas Baltijos šalis, sudaryti savotišką neoficialų Šiaurės Rytų aljansą, įtraukiant į jį ir Skandinaviją, o tokios nemažos valstybių grupės balsas būtų daug geriau girdimas Briuselyje. Lenkija – palyginti didelė šalis, jos įtaka ES objektyviai yra didesnė nei Lietuvos, Latvijos ir Estijos kartu sudėjus, todėl L. Kaczyńskio siekis veikti išvien su mumis teikė daug vilčių. Deja, L. Kaczyńskis žuvo, o Lietuvos santykiai su Lenkija per porą metų gerokai atšalo.

Tą rugpjūčio naktį skubėdami automobiliu link Tbilisio su prezidentu L. Kaczyńskiu daug kalbėjomės apie ateitį, nė nenujausdami, kaip tragiškai susiklostys jo paties likimas. Tuomet mus slėgė nerimas tik dėl gruzinų tautos ateities.

Nė nepajutome, kaip mums padarytu laisvu koridoriumi privažiavome prie Gruzijos parlamento rūmų. Išlipę iš automobilių, užlipome tiesiai į tribūną. Mus pasitiko tyvuliuojanti dešimčių tūkstančių žmonių jūra tiesiog kurtinamais sveikinimais ir plojimais. Tai buvo mūsų kelionės emocinė kulminacija. Vienas po kito kalbėjome mes, visi šalių vadovai, ryžtingai pasisakėme prieš Rusijos agresiją, už Gruzijos laisvę ir teritorinį neliečiamumą. Tai buvo mūsų dvasinės vienybės su gruzinų tauta demonstravimas, kuris turėjo ir svarbių politinių pasekmių, nes

atkreipdami pasaulio dėmesį, ką laikome agresoriumi, o ką – karo auka, padėjome kovoti su rusų propaganda ir skatinome greičiau reaguoti Europos Sąjungą.

Tuo metu ES įpareigotas Prancūzijos prezidentas Nicolas Sarkozy skubiai išskrido į Maskvą pateikti bendrijos šalių suderinto šešių sąlygų plano dėl ugnies nutraukimo ir konflikto sureguliavimo. Rusijos vadovai jam pažadėjo nutraukti karo veiksmus ir pradėti derybas su Gruzija ES siūlymų pagrindu. Tuomet N. Sarkozy tiesiai iš Maskvos atskrido į Tbilisį pateikti taikos plano M. Saakašviliui. Šiame susitikime, vykusiame vėlai naktį jau po mitingo, dalyvavome ir mes. Jautėsi, kad Prancūzijos prezidentas išgyvena didžiulį emocinį pakilimą, didžiuojasi atvežęs gruzinams taikos žinią ir yra šventai įsitikinęs, kad puikiai atliko ES jam patikėtą misiją. Pamatęs mane, draugiškai apkabino ir tiesiog spinduliavo optimizmu, kuriuo užkrėtė ir mus.

Tačiau jau kitą dieną paaiškėjo, kad Rusija nesilaiko N. Sarkozy duoto pažado. Rusų aviacijos bombardavimai ir kariuomenės judėjimas link Tbilisio buvo pristabdyti, bet iš užimtų teritorijų jie nesitraukė. Vis dėlto karinių veiksmų įšaldymas buvo daug geriau nei tolesnis karas, ir tai buvo nemenkas ES laimėjimas. Mes, kelių šalių vadovai, taip pat jautėmės prie to prisidėję, nes atkreipėme pasaulio žiniasklaidos dėmesį į Maskvos agresiją (pavyzdžiui, CNN transliavo mūsų kalbas per mitingą Tbilisyje) ir skatinome Vakarų pasaulį sukrusti, nepalikti Gruzijos vienos akis į akį su Rusija.

2008 metų rugpjūčio 31 diena, Vilnius. Nutrūko mano užrašai – penkias savaites neturėjau nė minutės laiko prisėsti prie dienoraščio. Visą dėmesį skyriau Gruzijos įvykiams. Juos tiksliau būtų vadinti karu ir agresija. Dariau, ką įmanoma, siekdamas sustabdyti kraujo liejimą. Skubiai vykau į Tbilisį, ten su Lenkijos, Estijos, Ukrainos ir Prancūzijos prezidentais aiškinausi padėtį Gruzijoje. Telefonu kalbėjausi su prezidentu George'u W. Bushu jo iniciatyva, sulaukiau kandidatų JAV prezidento rinkimuose demokrato Baracko Obamos ir respublikono Johno McCaino skambučių. Dar tomis dienomis vyko pirmasis Vokietijos kanclerės Angelos Merkel vizitas Lietuvoje.

Nors šie faktai rodo, kad Lietuva rado savo vietą tarptautinėje politikoje ir jos žodį girdi pasaulio galingieji, tai mažai guodžia, nes situacija labai slogi. Rytoj Briuselyje šaukiamas specialus ES vadovų pasitarimas. Reikia parengti bendrą poziciją dėl Rusijos agresijos prieš Gruziją.

Į namus pasikviečiau savo patarėją Valterį Baliukonį ir Užsienio reikalų ministerijos sekretorių Žygimantą Pavilionį galutinai apsispręsti dėl Lietuvos po-

zicijos rytdienos ES vadovų pasitarime. Dar šiandien vakare, kaip mane informavo, man skambins Prancūzijos prezidentas Nicolas Sarkozy.

2008 metų rugsėjo 1 diena, Briuselis. Atskridęs į Briuselį, pirmiausia nuskubėjau į susitikimą su Gruzijos ministru pirmininku Lado Gurgenidze ir Užsienio reikalų ministerijos vadovais. Laukė didžiulis būrys žurnalistų. Pasakiau, kad Lietuva sieks bendros ES pozicijos, kuri turėtų būti vienareikšmė: Rusija privalo pasitraukti iš okupuotų Gruzijos teritorijų. Taip pat būtina padėti gruzinams atstatyti sugriautus miestus, remti nuo agresijos nukentėjusius šalies gyventojus.

Būtent to manęs ir prašė Gruzijos premjeras bei užsienio reikalų ministrė Eka Tkešelašvili, o ypač – įtikinti ES vieningai pasmerkti Rusijos agresiją.

ES viršūnių posėdis prasidėjo pusvalandžiu vėliau, nei buvo numatyta. Dar spėjau trumpai pasikalbėti su Vokietijos kanclere Angela Merkel ir kai kurių kitų valstybių vadovais.

Pradėdamas pirmąjį specialųjį nuo 2003 metų Europos Vadovų Tarybos posėdį, Prancūzijos prezidentas Nicolas Sarkozy pareiškė, kad iš salės turime išeiti tik susitarę dėl bendros pozicijos. Europos Parlamento pirmininkas Hansas Gertas Pötteringas smarkiai kritikavo Rusijos veiksmus, o Europos Komisijos pirmininkas José Manuelis Barroso kalbėjo aptakiau, nors taip pat neigiamai atsiliepė apie Maskvos agresiją.

Po jų man pirmajam buvo suteiktas žodis. Pasakiau, kad ES turi tvirtai pareikalauti, kad Rusija pasitrauktų iš okupuotų Gruzijos teritorijų. Vienas po kito kalbėję kitų valstybių vadovai taip pat smerkė Maskvos agresiją. Pirmasis nesiimti sankcijų prieš Rusiją paragino Ispanijos ministras pirmininkas José Luisas Rodríguezas Zapatero, bet ir jis pareiškė, kad ES negali pripažinti teisėtu dalies Gruzijos teritorijos atplėšimo. Buvo laukiama, kad tik Kipras ir Italija gali atvirai nepritarti Rusijos agresijos kritikai. Tiesa, prieš posėdį Prancūzijos prezidentas N. Sarkozy man sakė, kad porą kartų kalbėjosi su Silvio Berlusconi ir esą šis žadėjęs neprieštarauti bendrai ES pozicijai.

Kipro prezidentas Dimitris Christofias, nors ir santūriai, pripažino, kad Maskvos veiksmų negalima pateisinti, tik ragino nesiimti griežtų sankcijų. S. Berlusconi sėdėjo vos per tris kėdes nuo manęs. Mačiau, kaip jis nervinasi. Žodžio paprašė paskutinis, kai jau buvo aišku, kokios pozicijos laikysis ES. Kalbėjo piktoku tonu, sakė, jog beveik kasdien bendrauja telefonu (tik nepasakė su kuo) ir nemato jokio reikalo skubėti priimti sprendimų dėl Rusijos veiksmų Gruzijoje. Jis siūlė sudaryti tarptautinę komisiją, kuri ištirtų, kas kaltas dėl karinio konflikto, ir aiškino, kad jį išprovokavo gruzinai. Galiausiai Italijos premjeras pasisakė

prieš sankcijas Maskvai, bet nesipriešino bendrai ES pozicijai, kad reikia pasmerkti jėgos naudojimą Pietų Kaukazo regione. S. Berlusconi taip pat pritarė, kad Prancūzijos prezidentui N. Sarkozy būtų suteiktas mandatas vykti į Maskvą ir reikalauti įvykdyti šešių punktų susitarimą dėl ugnies nutraukimo.

Manau, ES priėmė kompromisinį sprendimą. Bet ir tai Maskvą gali suerzinti, ypač Lietuvos pozicija. Galime sulaukti neigiamos Rusijos reakcijos. Tačiau tenka rinktis: tik formaliai deklaruosime demokratines vertybes, bet nieko nesiimsime, kai jos trypiamos, ar, rizikuodami užsitraukti pyktį, jas realiai ginsime.

2008 metų rugsėjo 3 diena, Vilnius. Stebina kai kurie mūsų laikraščiai. Vakar vienas dienraštis pranešė, kad ES nesutarė dėl bendros laikysenos Rusijos atžvilgiu, nors tai – tik visuomenės dezinformavimas, nes Briuselyje vienbalsiai buvo priimtas nutarimas, kuriuo smerkiami Maskvos kariniai veiksmai Gruzijoje. Šiandien tas pats laikraštis didžiausia antrašte skelbia jau priešingą teiginį: „Europa pademonstravo vienybę.“ Kas gi pasikeitė per naktį?

Daviau išsamų interviu Japonijos spaudai apie ES vadovų susitikimą ir požiūrį į Rusijos veiksmus Gruzijoje.

2008 metų rugsėjo 8 diena, Vilnius. Per savaitgalį puikiai pailsėjau ir šiandien – jau darbe. Dar ir orai pasitaikė nuostabūs – pasiektas šios dienos temperatūros rekordas, termometro stulpelis buvo pašokęs iki 30 laipsnių.

Susitikau su užsienio reikalų ministru Petru Vaitiekūnu, kuris grįžo iš ES užsienio reikalų ministrų susitikimo. Tai buvo neformalūs posėdžiai, skirti aptarti, kaip įgyvendinami Vadovų Tarybos nutarimai. Išsakyta įvairių nuomonių. Italija ir Belgija mėgino teisinti Rusijos agresiją prieš Gruziją. ES užsienio ir saugumo politikos vadovas Javieras Solana apgailestavo, kad įtampą šiuo klausimu dar sustiprino JAV. Vis dėlto vyravo Rusijai nepalankios nuomonės.

Taip pat kalbėjomės apie paaštrėjusius Lietuvos ir Izraelio santykius dėl mūsų prokuratūros iškeltos bylos žydų didvyriu laikomam atsargos generolui Yitzhakui Aradui, kuris karo metais buvo sovietų partizanas ir, kaip įtariama, galėjo dalyvauti lietuvių žudynėse. Į Vilnių atvykusi Izraelio atstovė atmetė Lietuvos siūlymą perkvalifikuoti Y. Arado statusą byloje iš įtariamojo į liudytojo. Keliamas didžiulis triukšmas. Nusprendžiau pasikviesti patyrusį teisininką Seimo narį Raimondą Šukį ir pasitarti, kaip būtų galima baigti šią bylą.

Ne visos problemos išspręstos ir su Latvija. Iki šiol Ryga neratifikuoja dvišalės jūros sienos sutarties. Tai tęsiasi jau dešimt metų. Kliudo galimi naftos telkiniai Baltijos jūroje, nes latviai įtaria, kad 90 proc. šių šaltinių gali atsidurti

Lietuvos pusėje. Įgaliojau P. Vaitiekūną vykti į Rygą ir pasiūlyti Latvijai ratifikuoti sutartį, kartu tuoj pat sudarant specialią dvišalę komisiją, kuri suderintų, kaip būtų drauge eksploatuojami naftos telkiniai, jei jų pavyktų rasti.

Kalbėjomės ir apie padėtį Lietuvoje. Kelia nerimą rusiškų pinigų vaidmuo artėjančiuose Seimo rinkimuose.

2008 metų rugsėjo 16 diena, Vilnius. Ryte posėdžiavau su VSD vadovu Povilu Malakausku, generaliniu prokuroru Algimantu Valantinu ir užsienio reikalų ministru Petru Vaitiekūnu. Priėjome išvadą, kad jei nėra aiškių įrodymų, patvirtinančių Izraelio piliečio Yitzhako Arado atsakomybę už sovietinių partizanų nusikaltimus Lietuvos gyventojams, Generalinė prokuratūra turi nutraukti jam iškeltą bylą. Tai leis normalizuoti santykius su Izraeliu.

2008 metų rugsėjo 17 diena, Vilnius. Šiuos metus baigsime turėdami nemenką biudžeto deficitą. Pasikviečiau jau baigiančios darbą šios Vyriausybės finansų ministrą Rimantą Šadžių. Aišku, kad valstybės finansų padėtis iki metų pabaigos jau nepagerės – neišvengsime 0,5 procento bendrojo vidaus produkto dydžio biudžeto deficito, o taip atsitiko todėl, kad partijos nesilaikė susitarimo dėl fiskalinės drausmės.

Finansų ministrui pasakiau, kad iš Vyriausybės reikalausiu pateikti subalansuoto 2009 metų biudžeto planą, antraip jį vetuosiu. Teisybės dėlei reikia pripažinti, kad mūsų finansinę padėtį labai komplikuoja įsiplieskusi pasaulinė finansų krizė. Tačiau turime susiveržti diržus, Vyriausybė privalo sumažinti išlaidavimą.

2008 metų rugsėjo 23 diena, Niujorkas. Vakar atskridome į Niujorką dalyvauti 63-iojoje Jungtinių Tautų sesijoje. Apsigyvenome tame pačiame viešbutyje Park Aveniu, kuris jau tapo kone antraisiais mūsų namais. Oras puikus, Niujorke dar vasara. Tačiau visos mintys sukasi apie mano paskutinę kalbą Jungtinėse Tautose. Norisi kalbėti apie pasauliui aktualiausias problemas. Tekstą perrašinėjau net keturis kartus.

Aš kalbėjau popietinio posėdžio pradžioje. Po manęs turėjo pasisakyti Irano prezidentas Mahmoudas Ahmadinejadas. Buvo laukiama, kad jis pažers aštrių kaltinimų Vakarams ir žydams. Man iš to tiek naudos, kad salė jau iš anksto prisipildė klausytojų. Manęs vieno pasiklausyti tiek nesusirinktų.

Pirmiausia išsakiau ne kartą jau skambėjusį iš JT tribūnos susirūpinimą, kad ši organizacija nesikeičia, niekaip nepajuda jos reforma, nors gyvenimas nestovi vietoje. Toliau kalbėjau apie agresyvią Rusijos užsienio politiką, kelian-

Prezidentas Valdas Adamkus Jungtinių Tautų sesijos tribūnoje. Niujorkas, 2008 m. rugsėjo 23 d.

čią pavojų kaimynams. Atkreipiau dėmesį ir į energetikos naudojimą politiniais tikslais. Tai patiria Lietuva. Taip pat užsiminiau, kad Rusija iki šiol nepripažįsta Molotovo–Ribbentropo pakto pasekmės – Baltijos šalių okupacijos.

Vėliau girdėjau palankių sesijoje dalyvavusių politikų atsiliepimų apie mano kalbą. Kai kas sakė, kad gal ji buvo net per drąsi...

2008 metų rugsėjo 24 diena, Niujorkas–Čikaga. Susitikau su kelių valstybių vadovais. Kalbėjomės apie glaudesnį dvišalį bendradarbiavimą ir grėsmę viso pasaulio finansiniam stabilumui žlungant pasitikėjimui JAV bankais ir smunkant akcijų kursams.

Po pietų su Alma trims dienoms išskridome į Čikagą, nes vis viena reikia laukti rugsėjo 29 dieną numatyto susitikimo su JAV prezidentu George'u W. Bushu.

2008 metų rugsėjo 29 diena, Vašingtonas. JAV neatslūgsta įtampa dėl finansų krizės. Bankų griūtis tęsiasi. Atstovų Rūmai atsisakė suteikti 770 milijardų dolerių paskolą bankams gelbėti, nuotaikos prastos. Net nuogąstavau, kad mano susitikimas su prezidentu G. W. Bushu gali būti atšauktas. Tačiau viskas vyko pagal programą.

Pirmiausia pusvalandį bendravau su viceprezidentu Dicku Cheney jo kabinete. Svarstėme energetikos problemas. Vėliau 45 minutes Ovaliniame kabinete

Paskutinis susitikimas su kadenciją baigiančiu JAV prezidentu George'u W. Bushu. Vašingtonas, 2008 m. rugsėjo 29 d.

dalykiškai ir labai šiltai kalbėjausi su prezidentu G. W. Bushu. Vėl daug dėmesio skyrėme Lietuvos energetikos situacijai, atkreipiau pašnekovo dėmesį į pasunkėsiančią mūsų padėtį, kai kitų metų pabaigoje būsime priversti uždaryti Ignalinos atominę elektrinę. Pasakiau G. W. Bushui, kad siekiame sutarti su Europos Komisija – norime leidimo tik pratęsti antrojo bloko eksploatavimą, kol pasistatysime naują atominę elektrinę, ir prašiau jo apie tai pasikalbėti su ES pirmininkaujančios Prancūzijos prezidentu Nicolas Sarkozy. G. W. Bushas žadėjo mums padėti.

Tai paskutinis oficialus mūsų susitikimas. Kitų metų sausio 21 dieną George'as W. Bushas perduoda valdžią naujam prezidentui Barackui Obamai, o ir mano kadencija baigiasi 2009-ųjų liepą. Todėl atsisveikinome kaip seni draugai, kuriems nežinia kada likimas vėl suteiks progą susitikti.

PASTABOS PARAŠTĖSE

George'as W. Bushas – politikas, įėjęs į Lietuvos istoriją tuo, kad buvo vienas svarbiausių mūsų šalies ramsčių mums siekiant įstoti į NATO. Kai sulaukėme kvietimo, jis, atvykęs į Vilnių, daugiatūkstantinei miniai tarė istorinius žodžius: „Kas pasirinks Lietuvą priešu, taps ir JAV priešu.“

Po šio vizito ir mudviejų asmeniniai santykiai tapo itin draugiški. Mūsų kadencijos didžiąja dalimi sutapo, per tą laiką susitikome daug kartų tiek Vašingtone, tiek man lankantis įvairiose tarptautinėse konferencijose. Visuomet jaučiau G. W. Busho palankumą ir Lietuvai, ir man asmeniškai. Jis mane vadindavo savo ir JAV draugu, gerai žinojo, kad aš kelis dešimtmečius Čikagoje vadovavau federalinei aplinkos apsaugos įstaigai, įskaitant ir metus, kai jo tėvas buvo JAV prezidentas. Nuo Bushų vizito į Vilnių laikų draugiški santykiai užsimezgė ir tarp Almos bei Lauros Bush.

Kai nuvykdavau į Jungtinių Tautų sesijas Niujorke, kuriose dalyvauja daugybės valstybių vadovai, G. W. Bushas visuomet prieidavo pabendrauti, rasdavo laiko kad ir trumpam pokalbiui, teiraudavosi apie mūsų šalies gyvenimą. Jis man yra sakęs, kad bendraudamas su manimi geriau pažino Lietuvą ir jam įdomu išgirsti, kas pas mus naujo. Žinoma, tokius žodžius galima vadinti ir mandagumo gestais, bet mažų šalių vadovai anaiptol ne visada jų sulaukia iš JAV prezidentų. Tad man buvo nuoširdžiai gaila, kai baigėsi G. W. Busho antroji kadencija. Gal dar per anksti vertinti jo veiklą, ypač prieštaringai atsiliepiama apie užsienio politiką, nors, kita vertus, jam teko priimti ypač sunkius ir atsakingus sprendimus. Bet, žvelgdami iš savo varpinės, vargu ar galėtume prisiminti asmeniškai draugiškiau Lietuvai nusiteikusį JAV prezidentą kaip G. W. Bushas.

2008 metų rugsėjo 30 diena, Kaunas. Parskridome į auksu rudenėjantį Vilnių. Prezidentūroje – ramybė. Seimas dirba sulėtintu ritmu – vos vieną dvi dienas per savaitę. Tad vakare, nespėjęs atsipūsti namie, išvykau į Kauną. Čia restauruotas pastatas, kuriame posėdžiavo Seimas, buvo įsikūręs Lietuvos bankas, Finansų ministerija. O nuo šiol čia bus Lietuvos filharmonijos Kauno filialas. Pirmąjį koncertą surengė Petro Bingelio vadovaujamas choras, iš Paryžiaus atskrido Mūza Rubackytė. Fantastiška akustika... Nė kiek nesigailiu, kad po nemigos nakties lėktuve atvažiavau pasiklausyti koncerto. Pastatas iš išorės toks pat, koks buvo prieškario metais, vidus taip pat puikiai restauruotas. Pasigedau tik virš kolonų žvilgsnį kaustčiusio lotyniško užrašo: JUSTITIA EST FUNDAMENTUM REGNORUM. Kas rytą eidamas į „Aušros“ gimnaziją pakeldavau į jį akis...

2008 metų spalio 5 diena, sekmadienis, Vilnius–Klaipėda. Jau tradiciniai, aštuntieji, Maldos pusryčiai Prezidentūroje. Šiais sunkiais laikais, kai vis smarkiau pasaulyje įsisiautėja finansų krizė (ačiū Dievui, Lietuvai ji dar smar-

kiai nesmogė), ypač svarbu pasikalbėti apie dvasinį atsparumą, gebėjimą atsispirti pesimistinėms nuotaikoms.

Po Maldos pusryčių pasveikinęs jaunųjų mokytojų sambūrį Filharmonijoje, išvykau į Klaipėdą. „Ambersail“ 14 žmonių įgula, pagerbdama Lietuvos tūkstantmetį, išplaukė aplink pasaulį. Aplankys penkiuose žemynuose įsikūrusias lietuvių bendruomenes. Įgula išeivijai gabena mano laišką ir Lietuvos vėliavą. Išlydėti keliauninkų susirinko tūkstantinė minia. Palinkėjau gero vėjo, o stiprūs jo gūsiai nežadėjo lengvos kelionės. Stebėjome, kaip jachta, lydima virtinės laivelių, dangų raižant fejerverko šviesoms, šokinėdama per bangas tolsta nuo kranto. Namo „Ambersail“ ketina grįžti 2009-ųjų liepos 6-ąją, kai švęsime Lietuvos tūkstantmetį.

2008 metų spalio 9 diena, Vilnius. Pasikviečiau premjerą Gediminą Kirkilą ir finansų ministrą Rimantą Šadžių. Daugiau kaip valandą kalbėjomės apie Lietuvos finansinę padėtį ir pasaulio finansų krizės mums keliamus pavojus. Kol kas užsienio bankų griūtis mūsų šaliai sunkiau neatsiliepė.

Tvirtai pareiškiau, kad reikia nedelsiant dar kartą persvarstyti 2009-ųjų biudžetą ir sumažinti jo deficitą iki 3 procentų. Antraip pasinaudosiu veto teise ir tuomet Vyriausybė galės kas mėnesį išleisti ne daugiau kaip dvyliktąją dalį metinių išlaidų. Būtina perkratyti ministerijų siūlomas sąmatas ir rasti būdų apkarpyti jų prašomus asignavimus. Juk devynių mėnesių rodikliai rodo, kad šiemet į biudžetą jau surinkta 43 milijonais litų mažiau, nei planuota. Pats laikas susiveržti diržus.

PASTABOS PARAŠTĖSE

Tuo metu pasaulį jau ėmė krėsti bankų krizė. Lietuva jos pasekmių dar nebuvo spėjusi smarkiai pajusti, bet netrukus ji turėjo smogti ir mums. Tai vienu balsu tvirtino finansų specialistai, kuriuos kviečiausi patarti, ko reikėtų skubiai imtis siekiant kiek įmanoma susilpninti pasaulinės krizės smūgį mūsų šaliai. Jų perspėtas ir reikalavau, kad Vyriausybė persvarstytų kitų metų biudžeto planą ir pamėgintų sumažinti deficitą. Deja, tai buvo Seimo rinkimų išvakarės, partijoms labiausiai rūpėjo jų reitingai ir apie jokias nepopuliarias priemones – o socialinių išlaidų karpymas negali būti populiarus – nenorėjo girdėti ne tik valdančioji dauguma, bet ir opozicija.

Po pietų susitikau su konstitucinės teisės ekspertų grupe. Aptarėme išeiviją kiršinančią dvigubos pilietybės problemą. Man tenka išklausyti ne tik priešingų nuomonių, bet išgirsti net ir kaltinimų, kad nieko nedarau šiuo klausimu. Pasitarimo dalyviai pareiškė, kad, laikydamiesi Konstitucijos, dvigubą pilietybę galime įteisinti tik referendumo būdu. Tačiau tai labai svarbu pirmiausia išeivijai, o didelė dalis Lietuvos žmonių menkai domisi šiuo klausimu. Jei nuspręstume skelbti referendumą, pirmiausia reikėtų gerai pasirengti, apklausti gyventojus, ar jie eis balsuoti ir rems dvigubos pilietybės įteisinimą. Nesėkmės atveju tik galutinai užkirstume kelią laukiamam sprendimui, o tai būtų skaudus smūgis išeivijai ir padarytų žalos mūsų tautai.

2008 metų spalio 10 diena, Vilnius. Poryt Seimo rinkimai. Įrašėme mano kreipimąsi į Lietuvos žmones. Raginau nepasiduoti nihilistinėms nuotaikoms ir ateiti balsuoti.

Paskelbta, kad buvusiam Suomijos prezidentui Martti Ahtisaari suteikta Nobelio taikos premija. Pasveikinau laureatą. Pastarąjį sykį matėmės prieš porą metų Taline per Lennarto Meri laidotuves.

Per pietus paskambinau Estijos prezidentui Toomui Hendrikui Ilvesui. Kalbėjomės apie bendrą Baltijos šalių poziciją per kitą savaitę Briuselyje vyksiančią ES vadovų konferenciją. Vieningai pasisakysime dėl Rusijos veiksmų Gruzijos teritorijoje. Estai jau pareiškė, kad Maskva nesilaiko Prancūzijos prezidentui Nicolas Sarkozy duoto pažado iki šių metų spalio 10 dienos atitraukti savo kariuomenę ten, kur ji buvo dislokuota iki karo veiksmų pradžios rugpjūčio 8-ąją. Dabar Gruzijos teritorijoje tebėra 7 800 rusų kareivių.

2008 metų spalio 13 diena, Vilnius. Vakar vykusių Seimo rinkimų rezultatai manęs nenustebino. Kaip ir prognozavau, pirmauja konservatoriai. Tačiau nuliūdino referendumas dėl Ignalinos atominės elektrinės darbo pratęsimo – nesurinktas reikiamas balsų skaičius. Perspėjau, kad taip gali atsitikti, bet partijos nenorėjo išgirsti, o dabar tik dar labiau susilpniname savo poziciją. Briuselyje galės baksnoti į mūsų balsavimo rezultatus ir sakyti: „Juk net jūsų žmonės neremia sumanymo pratęsti atominės elektrinės darbą po 2009-ųjų.“

Kalbėjau, kad nereikia jokių referendumų, tik turime kantriai aiškinti Europos Komisijai, jog dėl pasikeitusių sąlygų be jokių naujų derybų su ES mums būtų leista eksploatuoti Ignalinos elektrinę iki 2012 metų pabaigos. Deja, politikieriai neišgirdo, nes manė, kad referendumas paskatins daugiau jų rėmėjų ateiti balsuoti.

2008 metų spalio 15 diena, Briuselis. Dėliojamas partinių koalicijų pasjansas. Didesnė Seimo dalis jau išrinkta. Rinkimai dešiniosioms jėgoms buvo sėkmingi. Gera žinia, kad išleidę milžiniškus pinigus (neaišku kieno) paksistai ir Viktoro Uspaskicho darbiečiai laimėjo palyginti nedaug vietų. Jeigu per antrąjį rinkimų turą rinkėjų nuotaikos smarkiai nepasikeis, konservatoriai su Arūno Valinsko suburta Tautos prisikėlimo partija galės sudaryti valdančiąją daugumą. Dar jiems reikės pasitelkti liberalus. Žinoma, koalicija bus marga.

Popietę išskridau į Briuselį. Prieš ES vadovų vakarienę susitikau su Angela Merkel. Papasakojau apie tai, kokioje sunkioje padėtyje atsidurs Lietuva uždarius Ignalinos atominę elektrinę. Rusija vis brangina dujas, nutraukė naftos tiekimą „Družbos“ vamzdynu, o dar būsime priversti iš jos pirkti elektrą. Pasakiau, kad esu pasirengęs apie tai kalbėti per vakarienę. A. Merkel puikiai supranta mūsų padėtį, bet man patarė geriau nekelti atominės elektrinės darbo pratęsimo klausimo, nes Vadovų Taryba ir Europos Komisija tokį prašymą neabejotinai atmes. Esą nėra nė menkiausios vilties, kad mums tai būtų leista. Tą patį man pasakė ir ES pirmininkaujantis Nicolas Sarkozy.

Vis dėlto per vakarienę paaiškinau, kad Lietuvai iki Ignalinos atominės elektrinės uždarymo nepakanka laiko net nutiesti mūsų energetinę priklausomybę nuo Rusijos galinčius sumažinti elektros kabelius į Švediją ir Lenkiją. O Maskva dar grasina mums nemalonumais už tai, kad palaikome Gruziją ir Ukrainą. Tiesiai pasakiau, kad pinigų elektrai iš Rusijos pirkti neturime, o ir atiduoti Lietuvai skirtos ES paramos lėšų jai nenorime. Mane stipriai parėmė A. Merkel, taip pat N. Sarkozy. Vokietijos kanclerė pareiškė, kad jos šalis „nepaliks Lietuvos likimo valiai atėjus žiemai“, o Prancūzijos prezidentas su prancūzams būdingu temperamentu patikino, kad kitą mėnesį Maskvoje kalbėdamasis apie ES ir Rusijos sutartį nenutylės ir Lietuvos problemų.

2008 metų spalio 16 diena, Briuselis. Šiandien Europos Vadovų Taryba svarstė Rusijos agresijos prieš Gruziją pasekmes. Pirmasis paprašiau žodžio ir pareiškiau, kad Maskva privalo laikytis su prezidentu Nicolas Sarkozy sutartų 6 sąlygų, kurios numato, kad rusų kariuomenė būtų atitraukta ten, kur ji buvo prieš rugpjūčio 8-ąją. Kol tai nevykdoma, ES negali pasirašyti bendradarbiavimo su Rusija sutarties. Mane parėmė Švedijos užsienio reikalų ministras Carlas Bildtas ir pasiūlė dar patobulinti rezoliuciją. Niekas tam neprieštaravo.

Krito į akis Lenkijos delegacijos vidaus nesutarimai. Vyksta politinė kova tarp prezidento Lecho Kaczyńskio ir ministro pirmininko Donaldo Tusko (o gal šią priešpriešą labiausiai provokuoja Lenkijos užsienio reikalų ministras

Radosławas Sikorskis). Prezidentas L. Kaczyński ketino aštriai pasisakyti Gruzijos klausimu, bet, matyt, sąmoningai R. Sikorskis jį sulaikė prie posėdžių salės durų, pasiūlė taurę vyno ir užgaišino. Jau pasibaigus debatams, L. Kaczyński net sukaitęs prišoko prie manęs ir skundėsi, kad jam sutrukdė pasisakyti. Beje, lenkai į Briuselį atskrido dviem lėktuvais, bet, atrodo, grįžo vienu.

2008 metų spalio 17 diena, Vilnius. Susitikau su ES komisare Dalia Grybauskaite. Jinai labai smarkiai kritikuoja premjerą Gediminą Kirkilą dėl Vyriausybės ekonominės politikos. Kalbėjomės apie 2009 metų biudžetą ir, žinoma, jos pačios politinę ateitį. Pasakiau jai, kad, mano nuomone, ji turėtų rimtai pasvarstyti, ar nevertėtų kelti savo kandidatūros kitąmet įvyksiančiuose prezidento rinkimuose.

2008 metų spalio 21 diena, Šiauliai. Atvykau į Šiauliuose rengiamo 4-ojo moksleivių olimpinio festivalio atidarymą. Šis mano inicijuotas sąjūdis išsiplėtė per mokyklas kaip nevaldomas gaisras – pernai jame dalyvavo apie 200 tūkstančių moksleivių. Pasinaudojęs proga, apžiūrėjau naują penkių tūkstančių vietų Šiaulių areną. Puikus modernios architektūros sporto centras.

Lankiausi ir kruopščiai restauruotoje Frenkelio viloje, kurioje dabar įrengtas „Aušros“ muziejus. Susitikau su miesto visuomenės atstovais, susipažinau su dar vaikystėje girdėtos garsios šiauliečių Venslauskų šeimos palikuone, oria 96 metų ponia. Vien pažvelgus į ją justi, kad tai aristokratė iš prigimties.

Muziejaus paveikslų galerijoje man parodė du Adamkavičių portretus. Galima daryti prielaidą, kad tai mano proproseneliai. Juk tėvo giminė kilusi iš Šiaulių. Čia ir Almos šaknys – ir ji gimusi Šiauliuose.

2008 metų spalio 22 diena, Vilnius. Priėmiau į Vilnių atvykusį JAV kariuomenės Jungtinio štabų vadų komiteto pirmininką admirolą Michaelą G. Mulleną ir jį lydinčią delegaciją. Kalbėjomės apie Baltijos regiono saugumo problemas, santykius su Rusija, karines NATO operacijas Afganistane ir Irake. Pabrėžiau, kad vien Baltijos šalių oro erdvės patruliavimo misijos nepakanka regiono saugumui užtikrinti. Būtina, kad NATO konkrečiais kariniais planais sustiprintų mūsų gynybos garantijas.

Nemaloniai susiklostė iš JAV atvykusio rabino Andrew Bakerio viešnagė Lietuvoje. Bendrauju su juo jau dešimtmetį, ir visuomet tai būdavo malonūs, nuoširdūs pokalbiai. Bet šį sykį padėtis kitokia. Neatslūgsta įtampa dėl, kaip įtariama, buvusių žydų kapinių teritorijoje Šnipiškėse iškilusio pastato. Nuo

sovietų laikų ten stovi Sporto rūmai, bet skandalas kilo tik kai šalia esančiame sklype buvo pastatytas gyvenamasis namas. Aišku, kad aistras kursto kompensacijų už konfiskuotą žydų turtą problema, o čia dar konfliktas su Izraeliu dėl Yitzhako Arado bylos. Baigti ginčus su žydais turtiniais klausimais labai sunku, nes jie iš Lietuvos reikalauja kone dešimt kartų daugiau, nei siūlo mūsų Vyriausybė.

Aš į tai nesikišu, tai ministrų kabineto reikalas. Ketinau priimti A. Bakerį ir šį kartą, nors premjeras atsisakė su juo susitikti. Tačiau kai šiandien ryte man atnešė Vokietijos žiniasklaidos paskelbtą A. Bakerio straipsnį „Vilnius nevertas būti Europos kultūros sostine“, nurodžiau atšaukti susitikimą su šiuo rabinu. Viskam yra ribos.

2008 metų spalio 26 diena, Vilnius. Vyksta Seimo rinkimų vienmandatėse apygardose antrasis turas. Svarbu, kad ateitų pakankamai rinkėjų ir visur būtų išrinkti parlamentarai. Lietuvai išeitų į naudą, jei po pirmojo turo pirmaujančios centro dešiniosios jėgos laimėtų tiek vietų Seime, kad galėtų sudaryti tvirtą valdančiąją daugumą.

22 valanda. Skelbiami pirminiai rinkimų rezultatai. Pagal laimėtų vietų Seime skaičių aiškiai pirmauja konservatoriai, antri – socialdemokratai. Nedaug nuo jų atsilieka Arūno Valinsko partija. Tikriausiai centro dešinės koalicija turės daugumą ir Andrius Kubilius sudarys Vyriausybę.

2008 metų spalio 27 diena, Vilnius. Pakviečiau 17 valandą į Turniškes atvažiuoti Andrių Kubilių. Jis atvyko su ką tik pasirašytu keturių partijų – Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų, Tautos prisikėlimo, Liberalų sąjūdžio bei Liberalų ir centro sąjungos – susitarimu sudaryti valdančiąją koaliciją. Aptarėme būsimosios Vyriausybės prioritetus. Apie ministrų kandidatūras dar nekalbėjome.

2008 metų spalio 28 diena, Vilnius. 10 valandą Prezidentūroje oficialiai priėmiau Andrių Kubilių ir pasiūliau sudaryti naują Vyriausybę. Sutarėme, kad ji turi būti tokia, kad pajėgtų dirbti ir po kitais metais įvyksiančių prezidento rinkimų, nors artimiausiu metu ir laukia nelengvi išbandymai.

2008 metų spalio 29 diena, Vilnius. Prezidentūroje lankėsi Lietuvos ambasadorius Tbilisyje Mečys Laurinkus. Patvirtino, kad Rusijos kariai nesitraukia iš Gruzijos. Žinome, kad lapkričio 6 dieną Briuselyje vyksiančiame Europos

Vadovų Tarybos posėdyje Prancūzija siūlys švelninti reikalavimus rusams išvesti kariuomenę iš Gruzijos – nekelti tokios sąlygos prieš pradedant derybas su Rusija dėl bendradarbiavimo sutarties. Todėl Lietuva klaus, kas pasikeitė, kad reikėtų taip nuolaidžiauti Maskvai.

Šiandien sėkmingai Seimo rinkimuose pasirodžiusios naujos partijos, pavadintos Tautos prisikėlimo vardu, kūrėjas ir lyderis Arūnas Valinskas paprašė privataus priėmimo Turniškėse. Aš vengiu kištis į valdančiosios koalicijos derybas dėl postų, tad iš anksto nutariau nekalbėti šia tema. Per pokalbį aptarėme būsimos Vyriausybės darbus, reformas, kurių reikės imtis Seimui. Jokių prašymų paremti kurį nors jo partijos žmogų, net ir konkrečių pavardžių iš A. Valinsko neišgirdau. Tik atsisveikindamas jis pasakė, kad yra sutarta jo kandidatūrą kelti į Seimo pirmininko postą. Pamaniau, kad tai buvo būsimojo parlamento vadovo mandagumo vizitas. Tačiau po poros valandų žiūrėdamas „Panoramos" laidą išgirdau, kad jokio susitarimo, kas bus Seimo pirmininkas, koalicijos partijos dar nesudarė. Taip ir nesupratau, koks buvo A. Valinsko apsilankymo tikslas. Pasakyti, kad jis jau Seimo pirmininkas, nors dar taip nėra?

2008 metų spalio 30 diena, Vilnius. Vakar Vilniuje pasirašyta sutartis su JAV, pagal kurią Lietuvos piliečiai nuo šių metų lapkričio 17 dienos jau galės vykti į šią šalį be vizų. Šiandien iš Vašingtono atskrido JAV teritorinio saugumo sekretorius Michaelas Chertoffas. Su šiuo pareigūnu, kurio departamentą prezidentas George'as W. Bushas įkūrė stiprindamas kovą su terorizmu, jau buvau susitikęs prieš porą metų. M. Chertoffo vizitu JAV nori parodyti, kad visiškai pasitiki Lietuva.

Vakare sužinojome, kad Rumunijos prezidentas Traianas Băsescu atideda valstybinį vizitą į Lietuvą iki kitų metų pavasario. Vienintelis nemalonus dalykas, kad jau išsiuntinėjome kvietimus į vakarienę 100 svečių. Dabar nėra kitos išeities, kaip skambinti šiems žmonėms telefonu ir atsiprašyti, kad atšaukiame renginį.

Tačiau didesnį susirūpinimą man kelia kitas reikalas. Užsienio reikalų ministerijos sekretorius Žygimantas Pavilionis elektroniniu paštu atsiuntė mūsų ambasadoriaus Didžiojoje Britanijoje Vygaudo Ušacko *pro memoria*, kurioje smarkiai pliekiama Lietuvos užsienio politika Rusijos atžvilgiu. Susidaro įspūdis, kad tą tekstą rašė rusofilas, pasirengęs nuolat lankstytis Maskvai. Blogiausia, kad V. Ušackas minimas kaip pagrindinis kandidatas į užsienio reikalų ministro postą. Jei pasitvirtins, kad jis tikrai yra mano skaitytos *pro memoria* autorius, nemanau, jog toks asmuo tinkamas vadovauti mūsų diplomatijos tarnybai.

2008 metų spalio 31 diena, Vilnius. Miestas apmiręs. Daug žmonių, pasinaudoję ilguoju savaitgaliu, jau išsivažinėjo po Lietuvą lankyti artimųjų kapų.

Šiandien po pietų atskrenda Gruzijos prezidentas Michailas Saakašvilis.

2008 metų lapkričio 3 diena, Vilnius. Praėjo ilgasis savaitgalis, o užvakar visą dieną bendravau su Gruzijos prezidentu Michailu Saakašviliu. Kitas dienas ramiai praleidome namie.

2008 metų lapkričio 4 diena, Vilnius. Visą dieną netyla telefonai – sveikinimų lavina vakar buvusio 82-ojo gimtadienio proga. Nors prašėme, kad sveikintojai neneštų dovanų ir gėlių puokščių, bet ar kas klauso? Tiesa, negali sakyti, kad nemalonu, kai visa Prezidentūra kvepia gėlėmis. Bendravau ne vien su svečiais. Pietavau su patarėjais, kitais įstaigos darbuotojais.

Tačiau ne gimtadienis buvo svarbiausias dienos rūpestis. Atidžiai stebime, kaip partijos dalijasi kėdes Vyriausybėje. Reikės susitikti su būsimuoju premjeru Andriumi Kubiliumi ir aptarti esminį klausimą: kokie kriterijai bus svarbiausi parenkant ministrus – moralinės savybės ir kompetencija ar partiškumas. Dabar spaudos minimi kandidatai nuteikia ne itin optimistiškai, išskyrus 3–4 asmenis.

2008 metų lapkričio 5 diena, Vilnius. Susitikau su Andriumi Kubiliumi. Patikinau jį turįs tik vieną norą: kad jo sudarytas ministrų kabinetas būtų persilaužimo Vyriausybė, o tam būtinas visuomenės pasitikėjimas. Deja, keli jo kandidatai į ministrus slegiami praeities šešėlių, yra net teistų. Tai griautų Vyriausybės autoritetą dar nė nepradėjus jai dirbti.

Pokalbis buvo labai atviras ir nuoširdus. Paaiškėjo, kad nemažai spaudos minimų kandidatų į ministrus tėra žurnalistų spėlionės ar prielaidos. Paminėjau kelias itin svarbias ministerijas, kurių vadovų kandidatūroms skirsiu ypač daug dėmesio. Dėl kai kurių ministrų kandidatūrų – viskas aišku. Antai krašto apsaugos ministre bus Rasa Juknevičienė ir jau jokių diskusijų koalicijoje dėl jos nevyks. Tačiau dėl Užsienio reikalų ministerijos dar nieko nenuspręsta. Minimi keli kandidatai, tarp jų – net ir Vytautas Landsbergis. O Artūras Zuokas visai koalicijai yra rakštis. Nieko nenutarta, ką su juo daryti. Kyla jo teistumo klausimas.

Man itin rūpi aplinkos ministro kandidatūra. A. Kubilius neatmetė galimybės šį postą patikėti Rūtai Baškytei. Kiek nustebino, kad kultūros ministru bus siūlomas Remigijus Vilkaitis. Paprašiau A. Kubiliaus prieš skelbiant ministrų kandidatūras susitikti su manimi ir aptarti sprendimus. Tuomet išvengsime

tokių spaudos antraščių, kaip antai „Prezidentas ir premjeras nesutaria“ arba „Prasidėjo kova tarp prezidento ir premjero“.

2008 metų lapkričio 7 diena, Briuselis. Prancūzijos iniciatyva skubiai sušauktas Europos Vadovų Tarybos posėdis pasaulinei finansų krizei aptarti, nes reikia parengti ES poziciją šį mėnesį vyksiančiose derybose Vašingtone su JAV. Tačiau Lietuvai rūpi ir kitas klausimas – ES ir Rusijos sutartis. Deja, per keturias valandas trukusias diskusijas nė vienas kalbėtojas apie tai nė neužsiminė. Mūsų žiniomis, didžiosios valstybės nutarusios atnaujinti po Rusijos agresijos prieš Gruziją sustabdytas derybas, nors rugsėjo 1-ąją Vadovų Taryba vienbalsiai nutarė, kad Maskva pirmiausia turi įvykdyti su Prancūzijos prezidentu Nicolas Sarkozy sutartą 6 sąlygų susitarimą dėl rusų kariuomenės išvedimo ir tik tuomet derėtis dėl sutarties.

Mano eilė pasisakyti atėjo, kai jau buvo kalbėję apie 20 valstybių vadovų. Buvau pasirengęs apibūdinti Lietuvos finansinę padėtį ir išsakyti, ką, mūsų nuomone, reikėtų aptarti Vašingtone. Tačiau matydamas, kad Briuselis rengiasi atnaujinti derybas su Maskva, nusprendžiau kelti ir kitą klausimą: kas pasikeitė, jog ES atsisako savo ankstesnio nutarimo ir nelaukdama, kol Rusija išves kariuomenę, ketina derėtis? Raginau laikytis ankstesnės pozicijos ir reikalauti, kad būtų vykdomas N. Sarkozy Maskvoje sutartas planas.

Mane parėmė tik Lenkijos prezidentas Lechas Kaczyńskis. Reagavo ir pats N. Sarkozy. Jis pareiškė, kad padaryta pažanga, Rusija daugmaž įvykdė savo įsipareigojimus, todėl delsti pradėti derybas būtų neprotinga. Esą ES užsienio reikalų ministrai lapkričio 10 dieną tuo klausimu priims ir oficialų nutarimą.

Toliau ginčytis nemačiau prasmės, nes jautėsi, kad kitos valstybės, išskyrus Lenkiją, manęs neremia. Mūsų užsienio reikalų ministras dar pareikš Lietuvos poziciją ir per posėdį lapkričio 10-ąją.

2008 metų lapkričio 9 diena, sekmadienis, Vilnius. Į Turniškes atvyko Dalia Grybauskaitė. Kalbėjomės apie tris valandas. Aptarėme finansinę padėtį, kuri, D. Grybauskaitės nuomone, labai prasta. Ji tvirtino, kad Vyriausybė nieko nedaro artėjančiai krizei švelninti. Nėra jokio priemonių plano. Užuot pasinaudojusi ankstesniu gerovės laikotarpiu, kai buvo galima sukaupti lėšų, kurios leistų lengviau pergyventi sunkmetį, Vyriausybė tik išlaidavo. Parengtas 2009 metų biudžeto planas – visiškai nerealus, todėl teks imtis drastiškų priemonių ir dėl to labiausiai nukentės socialiai pažeidžiami žmonės, pavyzdžiui, pensininkai.

Nemažai kalbėjomės apie naują Vyriausybę, profesionalumo kriterijaus

svarbą parenkant ministrus. Kalba nukrypo ir į prezidento rinkimus. D. Grybauskaitė papasakojo, kad konservatoriai siūlė jai pagalbą per rinkimų kampaniją, bet jinai esą jiems dar nieko neatsakiusi. Tačiau man užsiminus, kad Vygaudas Ušackas, nors ir būdamas ambasadorius, jau seniai taikosi į prezidento postą, D. Grybauskaitė įsiaudrinusi pasakė, jog tuomet ji kels savo kandidatūrą jau vien tam, kad sustabdytų šį asmenį.

2008 metų lapkričio 11 diena, Varšuva. Lenkija švenčia atkurtos nepriklausomybės 90-ąsias metines. Atskridome į Varšuvą 10 ryto. Lapkričio mėnesiui neįprastai saulėta, šilta diena. Kariuomenės paradas truko dvi valandas. Sėdėdamas šalia Vokietijos kanclerės Angelos Merkel, pasikalbėjau ir apie ES politiką. Vakarykščiame bendrijos užsienio reikalų ministrų pasitarime, kaip ir buvo galima laukti, nutarta atnaujinti derybas su Rusija dėl bendradarbiavimo sutarties. Lietuva nepakeitė nuomonės, kad dar nereikėtų to daryti, bet sprendimo neblokavo, juolab ir vieningas visų 27 šalių pritarimas šiuo atveju nebuvo būtinas.

Po parado grįžau į Lietuvos ambasadą. Ten lenkų inteligentijos ir lietuvių bendruomenės atstovams buvo pristatyta knyga „Alma i Valdas. Nasz los Litwa“. Tai mano atsiminimų „Likimo vardas – Lietuva“, „Be nutylėjimų“ ir knygos „Alma“ vertimas į lenkų kalbą.

Maloniai nustebino baigęs kadenciją Lenkijos prezidentas Aleksanderis Kwaśniewskis, pasakęs bičiulišką, subtilaus humoro kupiną kalbą. Gal išgirdau net per daug komplimentų.

2008 metų lapkričio 14 diena, Baku. Baku įvyko ketvirtasis energetinio saugumo forumas. Pirmą kartą susitikome Krokuvoje, vėliau – Vilniuje (tuomet JAV viceprezidentas Dickas Cheney pasakė garsiąją kalbą), trečiasis susitikimas buvo surengtas Kijeve, o dabar – Baku.

Privačiai kalbėdamasis su prezidentu Ilhamu Alijevu išgirdau jo patikinimus, kad jis tvirtai apsisprendęs dalyvauti įgyvendinant Vidurio Aziją ir Europą sujungsiančio „Nabucco“ dujotiekio projektą. Aišku, tokiam grandioziniam sumanymui prireiks ne vienų metų.

Konferencija baigėsi vakariene pasakiška prabanga tviskančioje I. Alijevo vasaros rezidencijoje. Vakarojome tik šešiese – Azerbaidžano, Turkijos, Ukrainos ir Lietuvos prezidentai, Estijos ministras pirmininkas ir JAV energetikos sekretorius. Nebuvo jokių kalbų apie politinius reikalus – tik malonus privatus bendravimas. Neįsivaizduojama valgių gausa. Tiek patiekalų neįmanoma net paragauti. Gal ir nusižengiau protokolui, bet pusės patiekalų mandagiai atsisakiau.

2008 metų lapkričio 17 diena, Vilnius. Susidariusi naujoji valdančioji koalicija tebeformuoja Vyriausybę. Spauda skelbia būtus ir nebūtus dalykus. Laikausi nuošaliai. Tačiau dėl dviejų galimų kandidatų į ministrus pasakiau premjeru skiriamam Andriui Kubiliui, kad šių asmenų man neteiktų, nes vis viena jų netvirtinsiu dėl kompetencijos stokos. Girdėjau, kad net ir patys konservatoriai nesutaria dėl kandidatų į Vyriausybės narius.

2008 metų lapkričio 18 diena, Ryga. Prieš savaitę Lenkija šventė savo nepriklausomybės 90-metį, dabar tokį pat jubiliejų mini Latvija. Atskridus į Rygą, iškart justi šventės dvasia – labai šalta, bet gatvėse gausu žmonių, ypač jaunimo.

Į iškilmes atvyko trys prezidentai: mes su Alma, Lechas Kaczyński su žmona bei Toomas Hendrikas Ilvesas. Dalyvavome koncerte Operos teatre, priėmime Nacionaliniame muziejuje. Prieš priėmimą jau vėlų vakarą teko sakyti kalbą prie Laisvės paminklo susirinkusiems dešimčiai tūkstančių žmonių. Įpareigojimas būtų vien malonus, bet buvo labai šalta ir aš spėjau sušalti kone į ledo gabalą.

2008 lapkričio 23 diena, Vilnius. Šis lapkritis – 90-mečių mėnuo. Šiandien Lietuvos kariuomenės jubiliejus. Jos įkūrimo įsakymą, beje, pasirašė mano krikšto tėvas pirmosios Vyriausybės vadovas Augustinas Voldemaras. Mūsų giminė turėjo nemažai sąsajų su kariuomene: mano tėvas Ignas Adamkavičius buvo pirmasis Lietuvos karo aviacijos viršininkas, dėdė, divizijos generolas Edvardas Adamkavičius – Kauno apygardos vadas.

Pirmiausia ryte neviešai, savo darbo kabinete, apdovanojau Afganistane tarnaujančius specialiosios paskirties dalinio karius. Per kitą apdovanojimų ceremoniją buvo pagerbti kariai, pokario partizanai.

Vidurdienį, siaučiant ankstyvos žiemos pūgai, įvyko didžiausias per atkurtos nepriklausomybės metus karinis paradas.

Vakare pasiekė žinia, kad į Gruzijoje viešinčio Lenkijos prezidento Lecho Kaczyńskio ir kartu su juo važiavusio prezidento Michailo Saakašvilio automobilių kortežą prie sienos su Pietų Osetija pasipylė šūviai. Per apšaudymą niekas nenukentėjo.

2008 metų lapkričio 25 diena, Vilnius–Talinas. Seimui pristačiau tvirtinti skiriamo ministru pirmininku Andriaus Kubiliaus kandidatūrą. Pasakęs kalbą, išvažiavau tiesiai į oro uostą ir išskridau į Taliną, kur įvyko tradicinis trijų Baltijos šalių prezidentų susitikimas. Nors susitinkame reguliariai, vienybės ir glaudesnio bendradarbiavimo vis viena stinga. Man atrodo, kad pernelyg dažnai

šalys gina tik savo interesus ir mažai kreipia dėmesio į bendresnius tikslus, todėl mums sunkiai sekasi kalbėti vienu balsu. Tačiau šįkart svarstant energetikos klausimus nuomonių skirtumų nebuvo. Sutarėme laikytis bendros pozicijos, kad rusų dujų vamzdyno Baltijos jūros dugnu projektas mums nepriimtinas. Dar pamėginsime pritraukti Švediją.

Kalbėjomės ir apie visą pasaulį užgriuvusius ekonominius sunkumus, jų poveikį mūsų šalims. Be to, nemažai laiko skyrėme padėčiai Gruzijoje.

2008 metų lapkričio 27 diena, Vilnius. Susitikau su paskirtuoju premjeru Andriumi Kubiliumi ir išsakiau jam savo abejones dėl Arūno Valinsko partijos siūlomos aplinkos ministro kandidatūros. Nemažai prieštaringų atsiliepimų apie šį asmenį spaudoje. A. Kubilius žadėjo susitikti su gamtosaugininkų atstovais ir išklausyti jų nuomonę. Esą ir jam siūlomas kandidatas kelia tik rūpesčių.

Popietę priėmiau ambasadorių Vygaudą Ušacką. Atvirai ir nuoširdžiai pasikalbėjome, išsiaiškinome kai kuriuos jo teiginius žiniasklaidoje, tikrus ar tik tariamus jo pareiškimus. Likau patenkintas šiuo susitikimu. V. Ušacko požiūris į Lietuvos užsienio politiką išsklaidė mano ankstesnes abejones.

Vėliau paskambinau Daliai Grybauskaitei į Briuselį ir prašiau pranešti, ką turime daryti, kad gautume savo dalį iš ES energetikai skiriamų 5,3 milijardo eurų.

Septintą vakaro į Turniškes atvyko A. Valinskas. Kalbėjomės apie jo siūlomą kandidatą į aplinkos ministrus. Išsakiau savo poziciją, bet A. Valinskas atkakliai įrodinėjo to asmens privalumus. Atsisveikindamas pasakiau, kad jis mano nuomonės nepakeitė, ir išreiškiau viltį, jog valdančioji koalicija sugebės susitarti dėl visiems priimtino nepriekaištingos reputacijos kandidato į aplinkos ministrus.

2008 metų gruodžio 2 diena, Vilnius. Arūnas Valinskas atkakliai siūlo skirti aplinkos ministru Arūną Burkšą, nepaisydamas, kad pasakiau „ne“, nes šis kandidatas nepriimtinas nei premjerui Andriui Kubiliui, nei gamtosaugininkams, nei man. Esu apsisprendęs Seimui pristatyti Vyriausybę be aplinkos ministro ir laikinai patikėti eiti šias pareigas kuriam nors kompetentingam asmeniui. Sunku suprasti A. Valinską – nekreipdamas dėmesio į nepalankią visuomenės nuomonę, mėgina žūtbūt prastumti savo draugą, kurio ankstesnė veikla prieštarauja aplinkosaugos principams. Aš jau aiškiai pasakiau, kad nekeisiu savo principinės nuostatos – A. Burkšas ministru netaps. Antraip tai būtų labai prasta Vyriausybės darbo pradžia.

Iš Čikagos atėjo žinia, kad lapkričio 29 dieną mirė Bronius Siliūnas. Lietuviškos veiklos veteranai krinta kaip lapai vienas po kito. Man pasitraukus iš

„Margučio“ radijo, jis ilgus metus rūpinosi, kad radijo bangomis nesiliautų po JAV sklidęs lietuviškas žodis.

2008 metų gruodžio 3 diena, Vilnius. Dar sustiprėjo politinė įtampa dėl aplinkos ministro kandidatūros. Man nesutikus, kad šios pareigos būtų patikėtos ponui A. Burkšui, nuo pat ryto Seime Andrius Kubilius ir Arūnas Valinskas derina pozicijas. Vidurdienį kalbėjausi su A. Valinsku ir jis pažadėjo, kad bus pasiūlytas kitas kandidatas.

15 valanda. A. Kubilius atvyko su visų Vyriausybės narių sąrašu. Prie aplinkos ministro – Gedimino Kazlausko pavardė. Su juo šiandien susitikau. Statybininkas. Per pokalbį pareiškiau, kad aplinkos ministrui būtinas gamtosaugos išmanymas, šio darbo patirtis, o ministerijai pirmiausia reikės sustabdyti nelegalias statybas ir neleisti savivaldybėms, pažeidžiant įstatymus, išdavinėti leidimus statyti saugotinose teritorijose. Jis garantavo, kad susidoros su šiuo darbu.

A. Kubiliui išsakiau abejonių dėl kelių ministrų kandidatūrų. Jis prisiėmė visišką atsakomybę už Vyriausybę. Tuomet pasirašiau dekretą. Rytoj Seime bus pristatyta Vyriausybės programa.

Jei tai priklausytų tik nuo mano valios, keturių šio ministrų kabineto narių

Vyriausybės sudarymo rūpesčiai. Pokalbis su paskirtuoju premjeru Andriumi Kubiliumi.

nebūčiau skyręs. Buvo galima pasidairyti pajėgesnių kandidatų. Tiesa, tris siūlomas kandidatūras „išbrokavau“. Bet ne visi, perėję ir mano atranką, mane tenkina. Ypač kelia nerimą kultūros sritis. Ten tiek problemų – ministrui neužtenka būti geru žmogumi.

Gal man bus priekaištaujama, kad nusileidau valdančiajai koalicijai ir neišreikalavau, kad būtų sudarytas profesionalesnis ministrų kabinetas, bet tokiu metu, kai pasaulyje įsisiautėja finansų krizė, negalėjau delsti ir savo reikalavimais destabilizuoti politinę padėtį. Teko nusileisti. Nors ir skaudama širdimi...

2008 metų gruodžio 5 diena, penktadienis, Vilnius. Pasipylusi ištisa straipsnių serija rodo, kad vėl pradėta kampanija, kuria siekiama paralyžiuoti Valstybės saugumo departamento darbą. Plėšosi tie patys „veikėjai“. Susitikęs su VSD generaliniu direktoriumi Povilu Malakausku ir išgirdęs naujų faktų, nutariau nelaukti, kol padėtis taps visai nekontroliuojama. Sekmadienį pasikviesiu į namus žiniasklaidos atstovų ir VSD vadovą. Mėginsime suvokti, kas darosi.

Taip pat ketinu privačiai susitikti su Vytautu Landsbergiu, Andriumi Kubiliumi ir Povilu Malakausku. Tegul jie pamėgina išsiaiškinti padėtį. Juk jeigu viena žmonių grupė sistemingai puola VSD ir kiršina visuomenę, aišku, kad tai organizuota veikla. Kyla klausimas, ar čia nėra įsipainiojusios užsienio specialiosios tarnybos?

Šiandien į VSD griovimo akciją įsitraukė ir laikraštis „Respublika“, išspausdinęs sveiku protu nesuvokiamą fantaziją, kuria didžiausiais tautos priešais skelbiama šios institucijos vadovybė.

2008 metų gruodžio 9 diena, Vilnius. Lietuva jau turi naują – penkioliktąją – Vyriausybę. Viliuosi, kad ji sugebės atremti finansų krizę, nors valstybės biudžetas tuščias – tarnautojams ėmė vėluoti atlyginimai.

Vakare Seime po ministrų kabineto priesaikos pakviečiau pasikalbėti parlamento pirmininką Arūną Valinską, premjerą Andrių Kubilių, Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto vadovą Arvydą Anušauską ir VSD generalinį direktorių Povilą Malakauską. Kalbėjomės apie vienos asmenų grupės vykdomą saugumo institucijos puolimo kampaniją. Pasakiau, kad ne tik griaunamas VSD autoritetas, bet gal mėginama ir pridengti kai kuriuos nešvarius darbelius ar siekiama daryti įtaką šiai įstaigai. Stengiamasi įpainioti į šį nešvarų žaidimą ir Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetą.

Šiandien vienos dienos vizito atskrido Ukrainos prezidentas Viktoras Juščenka. Pasirašėme strateginės partnerystės įgyvendinimo sutartį.

Lietuvos delegacija Europos Vadovų Tarybos konferencijoje. Briuselis, 2008 m. gruodžio 12 d.

2008 metų gruodžio 12 diena, Briuselis. Paskutinis šiemet Europos Vadovų Tarybos posėdis. Trys temos: energetika, Lisabonos sutarties įgyvendinimas ir ekonominė krizė. Mums aktualiausia energetika. Europos Komisija, atsižvelgdama į Lietuvos padėtį uždarius Ignalinos atominę elektrinę, mūsų regionui skyrė 5 milijardus eurų. Lenkija irgi susidūrė su didelėmis energetikos problemomis, nes, mažindami anglies dvideginio išskyrimą, turi riboti anglių naudojimą kurui ir siekė iš Briuselio gauti daugiau pinigų. Teko nemažai pakovoti, kad išsaugotume mums numatytą finansinę ES paramą, bet... Mes laimėjome. Tikiuosi, dėl to santykiai su Lenkija nepablogės.

2008 metų gruodžio 14 diena, Vilnius. Metų pabaiga pažymėta netektimis. Mirė poetas Sigitas Geda, prieštaringa asmenybė rašytojas Vytautas Petkevičius. Šiandien atėjo liūdna žinia iš JAV: mirė mano patarėja Vaiva Vėbraitė.

2008 metų gruodžio 19 diena, Vilnius. Priėmiau Seimo pirmininką Arūną Valinską. Aptarėme didžiulį įstatymų srautą, kurį reikės priimti dar iki Naujųjų metų. Be to, A. Valinskas papasakojo ir apie pokalbius Rygoje su Latvijos prezidentu, parlamento ir vyriausybės vadovais. Palyginti su kaimynine šalimi, padėtis Lietuvoje dar labai nebloga.

2008 metų gruodžio 20 diena, šeštadienis, Vilnius. Kalėdų eglučių diena: nuo 10 iki 19 valandos bendravome su vaikais. Iš pradžių Baltojoje salėje svečiavosi Almos globojamų mokyklų auklėtiniai, vėliau apsaugos darbuotojų ir Lietuvių namų (juose gyvena Sibiro tremtinių palikuonys) vaikai, galiausiai prie eglutės susirinko Prezidentūros darbuotojų atžalos.

O iš ryto perskaičiau bjaurių išpuolių spaudoje. Esu tiesiog prievartaujamas nepasirašyti kitų metų biudžeto, kuriuo labai nepatenkinti žiniasklaidos magnatai.

2008 metų gruodžio 22 diena, Vilnius. Pakviečiau premjerą Andrių Kubilių, kultūros ministrą Remigijų Vilkaitį, finansų ministrą Algirdą Šemetą ir įstaigos „Vilnius – Europos kultūros sostinė 2009“ vadovę Eloną Bajorūnienę. Dar birželio mėnesį įspėjau ankstesnę Vyriausybę, kad artėja 2009 metai, kai Vilnius taps Europos kultūros sostine, bet tuometis ministras pirmininkas Gediminas Kirkilas ir kultūros ministras Jonas Jučas garantavo, kad viskas vyksta gerai. Šiandien esame jau prie 2009-ųjų slenksčio, o Seime vis dar ginčijamasi dėl Europos kultūros sostinės renginių finansavimo. Gresia, kad apsijuoksime pasaulio akyse. A. Kubilius pažadėjo, kad Vyriausybė skirs pinigų Kultūros sostinės programai, o Kultūros ministerija prižiūrės, jog viskas vyktų sklandžiai.

Tuo tarpu Seimas priiminėja 2009 metų biudžetą. Posėdžiai užtrunka iki 4–5 valandos ryto, salėje lieka vos 20–30 parlamentarų. Vis dėlto šiandien Seimas valdančiosios koalicijos balsais biudžetą priėmė. Dabar jau man teks spręsti, ar pasirašyti.

2009 metų gruodžio 23 diena, Vilnius. Pakviečiau į Prezidentūrą grupę finansų ekspertų aptarti Seimo priimto 2009 metų biudžeto. Nuomonės išsiskyrė. Vieni kategoriškai tvirtino, kad biudžetą reikia vetuoti, kiti, priešingai, aiškino, kad, padarius vieną kitą pataisą, būtina jį patvirtinti.

Teks atidžiai įvertinti galimą biudžeto poveikį šalies ūkiui ir piliečių gyvenimui, ar jis neprieštarauja Konstitucijai. Prezidentūra atakuojama elektroniniais laiškais, opozicijos vadai ragina vetuoti biudžetą.

2008 metų gruodžio 24 diena, Kūčios, Vilnius. Iš ryto Šv. Jonų bažnyčioje atsisveikinome su Vaiva Vėbraite. Jos kūnas vakar vakare atskraidintas iš JAV. Palaidota Antakalnio kapinėse.

Naktį pasnigo. Kalėdinė baltuma.

2008 metų gruodžio 28 diena, sekmadienis, Vilnius. Štai ir prabėgo Kalėdos. Kelias dienas ramiai praleidome namie, daugiausia skaitydami. Tik man tekęs skaitymas ne pats maloniausias – kitų metų biudžetas. Aišku viena: kad ir kokį sprendimą priimsiu – pasirašysiu ar vetuosiu, vis viena bus blogai. Teks rinktis mažesnę blogybę. Porą valandų tariausi su štabu. Jei pasirašysiu, kyla abejonių, ar nepatvirtinsiu Konstitucijos neatitinkančių teisės aktų, jei vetuosiu – ar nesukelsiu chaoso valstybėje ir taip labai nelengvu metu. Nutarėme, kad keletą įstatymų vetuosiu, dar kelis Seimui siūlysiu taisyti. Ieškojome sprendimų, kurie būtų mažiausiai skausmingi žmonėms ir nepavojingi valstybei.

2008 metų gruodžio 29 diena, Vilnius. Didžiulis žiniasklaidos spaudimas, kad nepasirašyčiau kitų metų biudžeto. Peržiūrėjau mūsų vakar parengtus siūlymus. Ne viskas mane tenkina. Dar kartą aptariau, ką reikėtų vetuoti ir kokios bus įstatymų pasekmės valstybei, verslui, žmonėms. Nurodžiau perrašyti mano laišką Seimui ir įrašyti, kad, jei dabar gyventume ne krizės sąlygomis, tokį biudžetą vetuočiau.

Žinoma, rytoj ant mano galvos visais žaibais pratrūks spauda, jau šiandien vienas laikraštis man paskelbė „istorinį nuosprendį“, jei mano sprendimas bus ne toks, koks atitinka jų interesus. Bet pasirašiau biudžetą su išlygomis, pasvėręs visas tokio žingsnio galimas pasekmes, vadovaudamasis tik valstybės ir žmonių interesais. Vetavau du įstatymus ir dar laiške Seimui ir Vyriausybei nurodžiau, ką reikėtų taisyti pasirašytuose teisės aktuose.

Apie pusę keturių vakaro mane supažindino su spaudos konferencijoje ministro pirmininko Andriaus Kubiliaus padarytu pareiškimu, kad, jeigu vetuosiu bent vieną Seimo priimtą įstatymą, tai reikš, jog ir visas biudžetas nepriimtas. Nedelsdamas paskambinau premjerui ir išsakiau apgailestavimą, kad jis daro pareiškimus nepasitaręs. Pranešiau, kad vetavau du įstatymus ir apie tai jį pats asmeniškai informuoju, nenorėdamas, jog viską pirmiau sužinotų iš žiniasklaidos. Be to, paaiškinau, kad kai ką siūlau taisyti ir mano pasirašytuose įstatymuose.

Išklausęs A. Kubilius pareiškė, kad, esant tokiai padėčiai, jis netikįs, kad Vyriausybė galės dirbti. Atsakiau, kad jie gali atmesti mano veto. Tolesnis pokalbis nebuvo vaisingas – abu laikėmės savo nuomonės. Manau, tai premjero mėginimas mane priversti paskutinę akimirką pakeisti sprendimą. Paradoksas: spauda mane beveik šantažuoja dėl savo verslo interesų iš vienos pusės, o Andrius Kubilius dėl partinių išskaičiavimų – iš priešingos.

PASTABOS PARAŠTĖSE

Esu įsitikinęs, kad mano sprendimas nevetuoti 2009 metų biudžeto ir jį lydinčių kitų įstatymų, kartu pateikiant kai kurias pataisas, buvo teisingas. Netrukus pasitvirtino ir prielaidos, kad krizė Lietuvai smogs labai skaudžiai, bet stabdant Vyriausybės pasirinktą ekonominę politiką, pasekmės būtų tik dar skausmingesnės. Žinoma, tai nereiškia, kad nebuvo padaryta jokių didelių klaidų. Vyriausybei nepavyko įgyvendinti ūkio skatinimo plano. Vis dėlto, kaip rodo vėlesni įvykiai, ypač Graikijos pavyzdys, kitos išeities, kaip tik drastiškai karpyti biudžeto išlaidas ir ieškoti naujų jo pajamų šaltinių, Lietuva neturėjo.

2008 metų gruodžio 31 diena, Vilnius. Paskutinę metų dieną su patarėjais aptarėme padėtį šalyje. Nors kasdieniame gyvenime gal dar nelabai jaučiasi krizė – parduotuvės pilnos žmonių, – pramonė jau mažina darbuotojų skaičių. Sunkmetis ateina.

Jau penktą kartą iš eilės mane išrinko Metų žmogumi. Šią žinią sutikau kaip įrodymą, kad, nors ir kaip viena „veikėjų" grupė stengėsi mane diskredituoti, nieko jiems neišėjo...

Vakare su Alma nuvykome į operos „Meilės eliksyras" premjerą. Po spektaklio grįžome namo ir 2009-uosius sutikome dviese pakeldami šampano taures. Tai Lietuvos vardo paminėjimo 1000-mečio metai, kartu Vilnius tampa Europos kultūros sostine. Dešimtys tūkstančių žmonių šia proga rinkosi stebėti lazerių ir fejerverkų spektaklio. Mes šį įspūdingą reginį žiūrėjome per televiziją. Išklausiau ir įrašytą savo sveikinimo kalbą Lietuvos žmonėms. Tikėkimės, kad sunkmetį įveiksime sutelktomis jėgomis, pasikliaudami savimi. Tautai teko išgyventi ir sunkesnių laikų.

2009-ieji

2009 metų sausio 4 diena, Vilnius. Keturios ramaus poilsio dienos. Mėgaujamės žiemos grožiu. Visur balta, žemė jau po storu sniego apklotu, o dar sninga. Žnaibo 10 laipsnių šaltukas. Naujamečiais sveikinimais jau pasikeista, tyla, neskamba telefonas. Gera proga paimti į rankas knygą, ramiai perversti spaudą.

Prasidėjo metai, kuriais baigsis mano antroji kadencija. Mintimis perbėgau per savo gyvenimą. Prisiminiau, kaip 1954-aisiais kūrėme „Santarą“. Tai galima laikyti mano aktyvios visuomeninės ir politinės veiklos pradžia. Jau prabėgo 55 metai...

2009 metų sausio 5 diena, pirmadienis, Vilnius. Smarkiai atšalo – 23 laipsniai žemiau nulio, bet saulėta, spindi sniegas.

Po ilgojo savaitgalio šiandien su patarėjais aptarėme likusio kadencijos pusmečio darbus. Numatėme, ką dar turime spėti nuveikti, sudėliojome vizitų į užsienį ir mūsų svečių tvarkaraštį.

Po pietų sulaukėme ir pirmųjų šių metų svečių. Atvyko Torūnės delegacija, vadovaujama miesto mero. Joje – M. Koperniko universiteto rektorius, lenkiškai išleistos mano ir Almos knygos leidėjai. Dėkodamas jiems pasakiau, kad šį darbą laikau pastangomis padėti bendros istorijos šimtmečių vienijamiems lenkams ir lietuviams geriau vieniems kitus suprasti ir įveikti XX amžiuje atsiradusį nepasitikėjimą.

2009 metų sausio 6 diena, Vilnius. Trijų Karalių diena. Taip sutapo, kad šiandien į Prezidentūrą papietauti su manimi atvyko kardinolas Audrys Bačkis. Kalbantis apie visuomenės sumaterialėjimą, jis šį reiškinį siejo su sovietinio ateizmo palikta dvasine tuštuma. Emigracija įgijo tokį didelį mastą todėl, kad šeimose nėra tvirtų moralės pagrindų, neišugdomas stiprus ryšys su tėvyne. Pritariau kardinolui, sakančiam, jog didelė Lietuvos problema – politinės kultūros nebuvimas, o jai atsirasti labai trukdo tai, kad šalies žiniasklaida tarnauja oligarchams. Abu apgailestavome, kad iki šiol Lietuvoje nėra nė vieno tarptautinio lygio laikraščio.

Iš Briuselio paskambino Vytautas Landsbergis. Jis man ėmė priekaištauti, kad ketinu atleisti Aukščiausiojo Teismo pirmininką Vytautą Greičių. Pasiūliau atsiversti Konstituciją, kur aiškiai pasakyta, kad, pasibaigus kadencijai, šio teismo pirmininkas pasitraukia iš pareigų. Pasakiau, kad čia neįmanomas joks

kompromisas, nes vadovausiuosi tik Konstitucija. Neturiu jokio savo kandidato į šį postą, skirsiu AT pirmininku asmenį, kurį pasiūlys Teisėjų taryba.

Teko viešai pareikšti savo nuomonę dėl Energetikos ministerijos steigimo. Nemanau, kad reikėtų plėsti biurokratinį aparatą. Pakaktų paskirti Ūkio ministerijoje energetikos viceministrą ir įkurti atskirą departamentą. Tai būtų pigiau ir greičiau įgyvendinama.

2009 metų sausio 10 diena, Vilnius. Vakare pas mus svečiavosi Andrius Kubilius su žmona Rasa. Iš pradžių porą valandų mudu su premjeru ir mūsų žmonos bendravome atskirai, skirtinguose kambariuose. Sutarėme dėl Aukščiausiojo Teismo pirmininko Vytauto Greičiaus atleidimo. Dėl mano siūlomų „Sodros“ biudžeto pataisų vargu ar pavyks sulaukti Seimo pritarimo. Kalbėjomės apie krizės pasekmes Lietuvai, artėjančius prezidento rinkimus.

Po politinės vakaro dalies prisidėjome prie ponių draugijos. Prie vakarienės stalo tvyrojo smagi nuotaika.

2009 metų sausio 14 diena, Vilnius. Susitikęs su JAV ambasadoriumi Lietuvoje Johnu Cloudu, aptariau padėtį Irake, pakalbėjome ir apie pasaulio įvykių raidą. Ambasadorius man perdavė prezidento George'o W. Busho laišką, kuriame jis dėkoja už Lietuvos įnašą kovoje su tarptautiniu terorizmu ir pastangas užtikrinant saugumą Irake bei Afganistane.

23.30. Artėjant vidurnakčiui, dar papildau dienoraščio įrašus. Devintą vakaro man į namus paskambino Lenkijos prezidentas Lechas Kaczyński ir pranešė, kad pas jį į Varšuvą atskrido Ukrainos prezidentas Viktoras Juščenka.

Konfliktas su Maskva dėl dujų tiekimo vis aštrėja. Nuo sausio pradžios Rusija smarkiai didins jų kainas, Lietuvai – taip pat, bet Ukrainą rusai stengiasi nubausti ypač stipriai, matyt, tikėdamiesi tokiais būdais priversti šią šalį atsisakyti siekio stoti į NATO ir ES. Kijevas atsakė pakeldamas dujų tranzito per savo teritoriją įkainius. Tuomet Maskva, pažėrusi kaltinimų, kad Ukraina įsiskolino vos ne milijardus dolerių, užsuko dujotiekį, taip sutrikdydama ir dujų tiekimą į Europą. Jau šąla Slovakija, Kroatija, Moldova, stoja šių šalių pramonė. ES pastangos spręsti konfliktą kol kas nieko nedavė.

L. Kaczyński papasakojo apie pokalbį su Europos Komisijos pirmininku José Manueliu Barroso. Jis esą buvo linkęs palaikyti Rusiją ir tik Lenkijos prezidentui kietai pasipriešinus pradėjo objektyviau vertinti padėtį. L. Kaczyński pridūrė, kad V. Juščenka parengė planą, kaip reikėtų spręsti konfliktą. Rusijos prezidentas Dmitrijus Medvedevas kviečia ES vadovus atvykti į Maskvą. Bet

JAV ambasadorius Lietuvoje Johnas Cloudas atvyko į Prezidentūrą perduoti Valdui Adamkui kadenciją baigusio JAV prezidento George'o W. Busho padėkos laiško. Vilnius, 2009 m. sausio 14 d.

Ukrainos prezidentui tai nepriimtina. Jis siūlo rinktis Prahoje, nes dabar Čekija pirmininkauja ES, ir ten ieškoti problemų sprendimo būdų.

L. Kaczyńskis telefoną perdavė V. Juščenkai. Pirmieji jo žodžiai buvo: „Prezidente, mes čia labai jūsų pasigendame." Kalbėjomės rusiškai. V. Juščenka išdėstė savo pokalbių su ES vadovais esmę, chronologiškai nupasakojo, kaip klostėsi konfliktas su Maskva. Galiausiai pranešė, kad juodu su L. Kaczyńskiu sutarė rytoj skristi į Kijevą, pakviesti Slovakijos, Bulgarijos, Moldovos bei ES atstovus ir drauge siūlyti Maskvai, kaip būtų galima spręsti nesutarimus. „Prezidente, kviečiu jus prisidėti", – baigdamas pokalbį pasiūlė V. Juščenka.

Žvilgtelėjau į laikrodį. Buvo 21.50. Atsakiau, kad rytoj ryte jam paskambinsiu ir pranešiu, ką nutariau, o dabar iškart apsispręsti negaliu, nes ir namie bręsta neramumai. Mat profesinės sąjungos paskelbė, kad rengia didžiulį protesto mitingą prie Seimo ir Vyriausybės.

Po pokalbio paskambinau patarėjui Valteriui Baliukoniui. Pasakiau abejojąs, ar būtų naudos iš mano kelionės į Kijevą. Neįsivaizduoju, kokį vaidmenį ten galėčiau atlikti, išskyrus galimybę parodyti solidarumą su Ukraina.

Apie 23 valandą paskambino Božena ir pranešė, kad rytoj ryte Vilniuje gali nusileisti prezidentas L. Kaczyńskis ir pakviesti drauge skristi į Kijevą. Tačiau aš jau apsisprendžiau likti namie. Mano galimybės nuveikti ką nors pozityvaus abe-

jotinos, juo labiau kad rytoj į Berlyną atskrenda Rusijos ministras pirmininkas Vladimiras Putinas. Nežinia, ką dar Angela Merkel pakvietė pasitarti. Gali tik dar labiau įsiplieksti konfliktas ir, blogiausia, išsiskirti nuomonės pačioje ES.

2009 metų sausio 16 diena, penktadienis, Vilnius. Neregėtos įtampos kupina diena. Jau iš ryto buvo neramu, nors dirbau įprastu ritmu. Priėmiau Švedijos užsienio reikalų ministrą Carlą Bildtą, vėliau išvykau į Trakus, kur surengtas antrasis JAV ir Europos politikos ekspertų susitikimas, pavadintas „Sniego" vardu. Klausydamasis debatų, su nerimu laukiau žinių apie profesinių sąjungų surengtą mitingą prie Seimo ir Vyriausybės. Žinant, kad išvakarėse panašus renginys Rygoje baigėsi riaušėmis, buvo galima įtarti, kad ir Vilniuje nebus ramu. Taip ir atsitiko. Būnant Trakuose man pranešė, kad jau kilo riaušės. Minia bando įsiveržti į Seimą, daužomi pastato langai, policija naudoja ašarines dujas ir gumines kulkas, mėgindama sustabdyti maždaug 5–7 tūkstančių žmonių minią. Trakuose susirinkusiems žurnalistams tuoj pat teko komentuoti šiuos įvykius. Pasakiau, kad negalima leisti įsiplieksti smurtui ir riaušėms, raginau problemas spręsti žmonėms atstovaujančių profsąjungų ir Vyriausybės dialogo būdu.

Dėkui Dievui, pavyko išvengti aukų. Sulaikyta apie 150 asmenų. Specialiosios tarnybos mėgina nustatyti, ar nėra ryšio tarp pernai kilusių riaušių Taline dėl bronzinio kario skulptūros perkėlimo, vakarykščių įvykių Rygoje ir šios dienos neramumų Vilniuje.

2009 metų sausio 19 diena, Vilnius. Dėl penktadienio įvykių liepsnoja aistros, skamba kaltinimai, girdėti kalbų apie naujus mitingus.

Išsikviečiau premjerą Andrių Kubilių ir ūkio ministrą Dainių Kreivį. Aptarėme ne tik riaušes prie Seimo, bet ir Vyriausybės planus įkurti Energetikos ministeriją. Esu sakęs, kad nepritariu biurokratinio aparato plėtrai. A. Kubilius aiškina, kad nauja ministerija padės greičiau spręsti energetikos problemas. Tačiau dabar sunkmetis, žmonės nesupras, kam reikia dar vienos valdžios įstaigos. Pasakiau manąs, kad pakaktų Ūkio ministerijoje įkurti atskirą departamentą ir skirti jam vadovauti vieną viceministrų. Sutarti nepavyko. Spėju, kad Energetikos ministerija steigiama dėl konservatorių partinių interesų. Seimas jau priėmė atitinkamą įstatymą. Iki penktadienio turiu jį pasirašyti arba vetuoti.

2009 metų sausio 20 diena, Vilnius. Pasaulio dėmesys sutelktas į Vašingtoną. Čia šiandien prisaikdinamas 44-asis JAV prezidentas Barackas Obama. Pirmasis afroamerikietis. Į iškilmes susirinko apie 2 milijonus žmonių. Tikimasi,

kad prezidentas B. Obama išves JAV karius iš Irako ir baigs ten karą. Pasaulinė finansų krizė taip pat reikalauja skubių veiksmų. O JAV užsienio politikoje neturėtų būti didelių pokyčių. Gal kiek kritiškiau bus žvelgiama į Rusiją ir stengiamasi labiau suartėti su Europa.

2009 metų sausio 21 diena, Vilnius. Su VSD generaliniu direktoriumi Povilu Malakausku aptarėme praėjusio penktadienio riaušes prie Seimo. Vėliau susitikau su susisiekimo ministru Eligijumi Masiuliu ir kalbėjomės apie oro linijų bendrovės „FlyLAL" bankroto pasekmes, ypač dabar, kai Vilnius tapo Europos kultūros sostine ir artėja Lietuvos 1000-mečio iškilmės.

Išsikviečiau pasikalbėti ir ambasadorių Edminą Bagdoną. Briuselis ima rodyti ženklų, kad gali gerinti santykius su Baltarusija, nors padėtis šioje šalyje nepasikeitusi. Verslui dabar ten neblogos sąlygos, bet yra rizikos, kad, pasibaigus pinigams, kuriuos Minskui paskolino Pasaulio bankas, gali įvykti rinkos griūtis.

2009 metų sausio 26 diena, Vilnius. Vakar pas mane Turniškėse svečiavosi Robertas Dargis. Jis papasakojo, kad buvo susitikęs su premjeru Andriumi Kubiliumi. Kalbėjosi apie Vyriausybės ateitį. Daug kas mano, kad dabartinė valdančioji koalicija geriausiu atveju išsilaikys dar pusmetį – iki prezidento rinkimų. Norint stabilumo valstybėje, reikia naujos koalicijos. Esą konservatoriai, Liberalų sąjūdis ir socialdemokratai jau pasirengę ją sudaryti. Tam pritaria šių partijų vadovai. Manau, tokia koalicija būtų tvirtesnė ir patikimesnė, nors šiandien dar sunkiai galiu patikėti, kad ji reali.

Šiaip viešojoje erdvėje vis dar dominuoja riaušių tema. A. Kubilius viešai pripažino, kad jo Vyriausybė, skubėdama tvarkyti biudžetą, pridarė klaidų ir jos bus taisomos. O laukia dar vienas mitingas vasario 3-iąją. Audrius Butkevičius, kadaise dirigavęs Rolando Pakso rinkimų kampanijai, o dabar susidėjęs su Algirdu Paleckiu, per televiziją jau kalba apie „revoliuciją" ir giriasi, kad nuvers A. Kubiliaus Vyriausybę. Tik neatsakė į klausimą, kas jam moka.

Šiandien Prezidentūroje apie porą valandų kalbėjausi su Leonidu Donskiu. Jis Eugenijaus Gentvilo kalbinamas kandidatuoti į Europos Parlamentą ir sakė jau beveik apsisprendęs sutikti. L. Donskis bus įrašytas į Liberalų sąjūdžio sąrašą, bet liks nepartinis. Tačiau jo gyvenime ir ateityje svarbiausias liks akademinis darbas.

2009 metų sausio 31 diena, Davosas, Šveicarija. Šįkart į Davoso pasaulinį ekonomikos forumą atvyko 42 valstybių vadovai, iš viso – 2 500 dalyvių.

Apsigyvenome jaukiame viešbutyje kalnų papėdėje. Sniego – per metrą, tviska saulėje. Tačiau vaizdais galime grožėtis tik pro langus, nes mano dienotvarkė labai perkrauta – per tris dienas numatyti net 23 susitikimai su valstybių vadovais ir stambių kompanijų pirmaisiais asmenimis. Kai ryte išvykstu iš viešbučio, dar pasiseka, jei apie vidurnaktį galiu griūti į lovą.

Vienos pramogos vis dėlto neatsisakėme. Sykį pavyko nuvykti į Klosterio miestelyje esantį restoraną „Bad Serneus“, kurio savininkai – maždaug prieš penkerius metus į Šveicariją atvykę lietuviai Sigutė ir Petras Jodeliai. Nusipirko tuo metu jau lentomis užkaltą XVI amžiaus buvusio moterų vienuolyno pastatą ir sugebėjo, daug ką darydami ir savo rankomis, atkurti aristokratišką senojo namo dvasią. Atidarė viešbutį ir restoraną. Įsitikinome, kad maistas – mūsų „Stiklių“ lygio.

Forumo atidarymo dieną dėmesio centre buvo Kinijos ir Rusijos premjerų kalbos. Wen Jiabao, kaip ir laukta, šlovino „kinų socializmo laimėjimus“, nors kartu kvietė Vakarus glaudžiau bendradarbiauti. O Vladimiras Putinas daug ką nuvylė. Stigo konkretumo apie padėtį Rusijoje, buvo daug bendrų frazių, kartu jis nevengė pamokslauti, kaip pasauliui reikėtų kovoti su finansų krize.

Man teko spręsti ir keistą rebusą. Dar gerokai prieš Davoso forumą gavau kvietimą į kadenciją baigusio JAV prezidento Billo Clintono priėmimą, rengiamą atidarymo dieną. Prieš savaitę mūsų ambasada perdavė amerikiečiams mano atsakymą, kad dalyvausiu šiame renginyje. Bet atvykęs į Davosą sulaukiau staigmenos: forumo atidarymo dieną paskambino iš Rusijos ambasados ir telefonu man perdavė V. Putino kvietimą atvykti į priėmimą, kurį jis rengia tuo pat laiku, kaip ir prezidentas B. Clintonas, – dešimtą vakaro. Teko pasukti galvą, ką daryti. Atšaukti apsilankymą JAV vakarėlyje būtų nemandagu, ypač jei amerikiečiai sužinotų, kad lankiausi V. Putino priėmime. Todėl rusams atsakėme, kad jau esame įsipareigoję dalyvauti kitame renginyje, juolab jie pakvietė paskutinę akimirką, o taip paprastai nedaroma. Tiesa, Latvijos ir Estijos vadovai iš viso nebuvo kviesti.

2009 metų vasario 2 diena, Vilnius. Atėjo nerimą kelianti žinia. Įtariama, kad į Lietuvos žiniasklaidą ima skverbtis rusų kapitalas, o gal, juo prisidengusi, ir Rusijos žvalgyba. Šiandien VSD vadovas Povilas Malakauskas informavo, kad Aleksandras Lebedevas, buvęs etatinis KGB darbuotojas, o dabar oligarchas, neseniai įsigijęs britų dienraštį „Evening Standart“, galbūt per tarpininkus perka bendrovę „Diena Media“, kuriai priklauso Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos dienraščiai. Lietuvoje lankėsi jo atstovas. Labai atsargiai vertinu šią žinią, bet jei pasitvirtintų, tai reikštų, kad rusų įtaka smarkiai išauga.

2009 metų vasario 3 diena, Vilnius. Steigiama nauja ministerija – Energetikos, nors aš nepritariu biurokratinio aparato plėtrai. Į ministrus siūlomas Arvydas Sekmokas. Susitikau, atrodo, lyg ir turi planą, ko dabar, uždarius Ignalinos atominę elektrinę, reikėtų imtis, bet aiškios nuomonės apie jį nesusidariau.

2009 metų Vasario 16-oji, Vilnius. Šaltokas rytas. Rasų kapinėse tradiciškai padėjau gėlių prie Jono Basanavičiaus kapo. Vėliau laukė pamaldos Arkikatedroje, apdovanojimų ceremonija, Nacionalinių premijų teikimas, vėliavų iškėlimas, šventės minėjimas Operos ir baleto teatre ir galiausiai – ten pat surengtas priėmimas. Pasakiau savo paskutinę, per dvi kadencijas jau dešimtąją, Vasario 16-osios kalbą. Į minėjimą buvo atvykęs Lenkijos prezidentas Lechas Kaczyński.

2009 metų vasario 17 diena, Vilnius. Iš ryto susitikęs su parlamentinių partijų ir Seimo frakcijų vadovais, vėliau paposėdžiavęs su patarėjais, išskubėjau į oro uostą. Prasideda ilgai lauktos atostogos. Stipriai sninga. Kildami lėktuvu, grožimės sniegu nuklotu Vilniumi.

2009 metų vasario 26 diena, Ikstapa, Meksika. Čia niekas nesikeičia: taip pat saulėta, toks pat žydras dangus, švarus ir šiltas vanduo (+24 °C). Tačiau ir Meksikoje stipriai jaučiama ekonominė krizė. Viešbučiai pustuščiai, kainos stipriai kritusios. Mat vietos valiutos kursas smarkiai smuko – pernai vieną JAV dolerį keitė į 10 pesų, o šiemet jau į 15.

Mano dienotvarkė taip pat nepasikeitusi. Nuolat telefonu palaikau ryšį su Vilniumi, kasdien gaunu spaudos apžvalgą. Šiandien atėjo svarbi naujiena: Dalia Grybauskaitė paskelbė, kad dalyvaus prezidento rinkimuose. Mano prielaida pasitvirtino. Vadinasi, bus iš ko rinktis. Manau, kad pakaks ir vieno rinkimų turo.

Kitas įvykis nutiko čia, visiškai šalia Ikstapos. Už 5 kilometrų esančiame Sihuatanecho mieste narkotikų kartelis surengė išpuolį prieš policiją, nužudyti keturi policininkai. Kitame miestelyje vietos meras išvestas į aikštę ir nušautas. Mums tai papasakojo meksikiečiai apsaugos vyrai. Mat ketinome vykti vakarieniauti į Sihuatanecho restoraną. Po pietų apsauga pranešė, kad mieste saugu, galime važiuoti. Tačiau mane saugančių vyrų skaičius buvo padvigubintas, o vykstant į restoraną lydėjo ir specialiojo dalinio kariai. Mieste krito į akis gausybė ginkluotos policijos.

Kalbėdamasis su Vilniumi apie šalia Ikstapos nutikusį įvykį neprasitariau. Nenoriu nereikalingo dėmesio ir komentarų spaudoje.

2009 metų kovo 3 diena, Ikstapa, Meksika. Kandidatų į prezidentus vis daugėja. Kai kurie beveik niekam negirdėti. Anksčiau minėtas kaip galimas pretendentas į šį postą Gitanas Nausėda pareiškė, kad jis nekandidatuoja.

Jau septintą ryto paskambino Rita Grumadaitė ir pranešė, kad Vygaudas Ušackas nori su manimi susisiekti iš Briuselio, kur dalyvauja neoficialiame NATO šalių užsienio reikalų ministrų susitikime. Svarstoma, ar pradėti derybas su Rusija. Iki šiol buvo laikomasi nuostatos nesiderėti, kol nebus išspręstas Gruzijos, o dabar ir Ukrainos konfliktas su Rusija. Tačiau rengiantis balandžio mėnesį įvyksiančiam valstybių vadovų susitikimui pozicija keičiasi. Prancūzija, Vokietija, o pastaruoju metu ir JAV ima raginti pradėti derybas. Mes pritariame, kad su Rusija reikia kalbėtis, bet situacija dėl Gruzijos ir Ukrainos nepakito, rusai nesilaiko įsipareigojimų. Jeigu NATO nutars pradėti derybas, nors nėra pažangos sprendžiant Maskvos sukeltus konfliktus, Lietuva tokio sprendimo nevetuos, bet padarys principinį pareiškimą, kuriuo reikalaus iš anksto nutarti, apie ką bus kalbamasi su Rusija, sudaryti aiškią darbotvarkę. Tai išdėsčiau R. Grumadaitei ir įpareigojau persakyti mano žodžius V. Ušackui. Po kelių valandų man prisiskambino mūsų ambasadorius prie NATO Linas Linkevičius. Pakartojau, ką jau buvau sakęs R. Grumadaitei. Jis pažadėjo informuoti apie mūsų pokalbį V. Ušacką ir papasakojo, kad NATO susitikime esame vieniši, nes net ir Lenkijos užsienio reikalų ministras Radosławas Sikorskis mūsų neparėmė. (Tai nestebina, žinant, kad jis šį rudenį ketina kandidatuoti į NATO generalinio sekretoriaus postą.) Be to, Linas pranešė, kad man į Ikstapą ketina paskambinti dabartinis NATO generalinis sekretorius Jaapas de Hoopas Schefferis.

Tai dar buvo ne visi skambučiai. Vėliau paskambino patarėjas Ramūnas Vilpišauskas ir papasakojo, kad visą dieną teko gesinti Seimo Biudžeto ir finansų komiteto pirmininko Kęstučio Glavecko sukeltą gaisrą: per spaudos konferenciją jis leptelėjo, kad, nesurenkant planuotų mokesčių, gali tekti devalvuoti litą. Tai sukėlė žaibišką reakciją užsienyje. Lietuvos banko valdybos pirmininkas Reinoldijus Šarkinas esą tiesiog necenzūriniais žodžiais piktinosi tokiu išsišokimu. Finansų specialistai vieningai smerkia K. Glavecką. R. Vilpišauską įpareigojau paskelbti ir mano neigiamą tokio elgesio vertinimą. Baisu, kad, norėdamas atkreipti į save žiniasklaidos dėmesį, Seimo komiteto pirmininkas nesibodi net tokių skandalingų pareiškimų. Ir tai daroma ne iš naivumo – juk K. Glaveckas mėgsta prisistatinėti, kad yra ekonomikos profesorius.

R. Vilpišauskas perdavė dar vieną žinią. Užsienio reikalų ministerija sudaro Lietuvos delegacijos, vyksiančios mėnesio pabaigoje į konferenciją Briuselyje, sąrašą. Siūloma man nevažiuoti. Lietuvai atstovautų premjeras Andrius Kubilius

ir užsienio reikalų ministras V. Ušackas. Mano atsakymo laukiama skubiai... Liko vos keli mėnesiai iki mano kadencijos pabaigos, o kaip nekantraujama mane nustumti į pašalę!

2009 metų vasario 6 diena, Ikstapa. Buvau pajūryje, kai man į mobilųjį telefoną paskambino NATO generalinis sekretorius Jaapas de Hoopas Schefferis. Vakar baigėsi Šiaurės Aljanso užsienio reikalų ministrų konferencija, per CNN televiziją jau buvau girdėjęs, kas nutarta. NATO generalinis sekretorius pradėjo pokalbį sakydamas, kad Lietuvos užsienio reikalų ministras, be abejo, mane jau informavo apie Briuselyje vykusius debatus. Žinoma, nutylėjau, kad Vygaudas Ušackas man nė karto taip ir nepaskambino. J. de Hoopas Schefferis mane patikino, kad NATO puikiai supranta Lietuvos poziciją dėl Rusijos konfliktų su Gruzija bei Ukraina ir labai vertina, kad pritarėme kompromisui, neblokavome derybų su Maskva. Jis sakė esąs mums dėkingas už pozityvią laikyseną ir tvirtino, kad reikia kalbėtis su Rusija, antraip jokių problemų nė nepajudinsime iš mirties taško.

Pasikalbėjome ir apie padėtį Afganistane. Pasinaudojęs proga, pakviečiau NATO generalinį sekretorių atvykti į Lietuvą, kai minėsime 5-ąsias įstojimo į Aljansą metines.

2009 metų kovo 10 diena, Vilnius. Atostogos baigėsi. Prasideda paskutinis mano antrosios kadencijos etapas. Alma dar porai savaičių pasiliko Čikagoje, o aš šiandien 13 valandą jau nusileidau Vilniaus oro uoste. Net keista apsidairius – aplinkui balta, sniegas. Labai staigi permaina – atrodytų, ką tik kepėme Ikstapos paplūdimyje, kur ir pavėsyje termometras rodė arti 30 laipsnių šilumos, o čia – apie nulį.

2009 metų kovo 12 diena, Vilnius. Į Lietuvą dviejų dienų valstybinio vizito vakar atvyko Austrijos prezidentas Heinzas Fischeris. Su juo jau buvo tekę susitikti kelis kartus. Dabar daug kalbėjomės apie ES ir Rusijos santykius. Diskutuojant šia tema, Austrijos prezidentas pasiūlė kalbėtis akis į akį, be patarėjų. Aš patikinau jį, kad Lietuva siekia konstruktyvių santykių su Rusija ir neblokuos ES derybų su šia šalimi, tik nori atkreipti Briuselio dėmesį į neįvykdytus Maskvos įsipareigojimus dėl Gruzijos ir spaudimą Ukrainai nutraukiant dujų tiekimą. Aišku, kalbėjomės ir apie Rusijos sprendimą netiekti Lietuvai naftos „Družbos“ naftotiekiu.

H. Fischeris pasakė, kad dabar geriau supranta mūsų šalies poziciją ir esą tai, ką iš manęs išgirdo, jį nuramino. Atrodo, kad svečiai apskritai liko labai patenkinti viešnage Lietuvoje.

O pas mus įsisiūbuoja prezidento rinkimų kampanija. Jau 14 kandidatų pasiskelbė, kad sieks šio posto, tik neaišku, kiek jų sugebės surinkti būtinus registracijai 20 tūkstančių rėmėjų parašų.

2009 metų kovo 15 diena, Vilnius. Nepamirštama diena. Vilniaus rotušėje surengtas Vytauto Kernagio atminimo vakaras. Salė – sausakimša, net netilpo visi norintieji prisiminimais pabūti su Vytautu Kernagiu. Jis mūsų nepaliko, tik pasitraukė į jam tautos atmintyje skirtą nišą. Trumpa kalba prisiminiau mūsų bendravimo džiaugsmą.

Iki koncerto pabaigos negalėjau pasilikti, nes teko skubėti į Filharmoniją ir paskelbti jaunųjų talentų koncerto, tiesioginiu eteriu transliuojamo 39 šalims, pradžią.

Tuo tarpu šalies politinis gyvenimas stebina beprotybe. Darbo partijos kandidatė prezidento rinkimuose Loreta Graužinienė paskelbė, kad, juos laimėjusi, siūlys naikinti Prezidento instituciją! Nesuprantama, kam tuomet reikia kandidatuoti, – dabar sėdi Seime, tegul inicijuoja Konstitucijos pataisas ir naikina vieną po kitos valstybės institucijas.

Prisimenant Vytautą Kernagį. Maestro duktė Eglė Kernagytė ir Valdas Adamkus. Vilnius, 2009 m. kovo 15 d.

Valstybinis Bulgarijos prezidento Georgi Parvanovo vizitas Lietuvoje. Vilnius, 2009 m. kovo 16 d.

2009 metų kovo 16 diena, Vilnius. Atvyko Bulgarijos prezidentas Georgi Parvanovas. Tai valstybinis vizitas, todėl laikomės iškilmingo protokolo. Po sutikimo Prezidentūros kieme dviese (dalyvavo tik G. Parvanovo vertėjas) susėdome pasikalbėti tarptautiniais ir dvišalio bendradarbiavimo klausimais. Sutapo požiūriai į Rytų kaimynystės politiką ir regiono energetikos problemas. Sutarėme glaudžiau bendradarbiauti ES ir Jungtinių Tautų struktūrose.

2009 metų kovo 17 diena, Vilnius. Sulaukiau Vytauto Landsbergio skambučio iš Briuselio. Vėl kalbėjomės apie teisėjus Vytautą Greičių ir Macijauskienę. Niekaip nebaigti kadenciją baigusio Aukščiausiojo Teismo pirmininko Vytauto Greičiaus atleidimo procedūros konservatorius, matyt, skatina kažkokie partiniai interesai.

Teisėja Macijauskienė V. Landsbergį domina dėl asmeninių motyvų – ji sprendė Vytautui Petkevičiui iškeltą bylą dėl amžiną atilsį architekto Vytauto Landsbergio-Žemkalnio šmeižto knygoje „Durnių laivas“. Buvau spaudžiamas neskirti jos teisėja kitame teisme, nors Teisėjų tarybos rekomendacija priimta vienbalsiai. Išgirdau kaltinimų, kad tarnauju kažkokiems klanams, o jei Teisėjų taryba teikia tokias rekomendacijas, ją reikėtų paleisti... Gali net pamanyti, kad V. Landsbergis niekada nėra girdėjęs apie teisėjų nepriklausomumo principą.

Netrukus po šio pokalbio į Prezidentūrą atvyko Seimo pirmininkas Arūnas

Valinskas ir ėmė siūlyti, kad V. Greičiaus atleidimo klausimą palikčiau naujam prezidentui. Koks nekaltas „sutapimas“!

2009 metų kovo 18 diena, Vilnius. Su premjeru Andriumi Kubiliumi, ministrais Algirdu Šemeta, Vygaudu Ušacku ir Arvydu Sekmoku aptarėme Lietuvos poziciją energetikos klausimais per Europos Vadovų Tarybos konferenciją, į kurią šįkart aš nevažiuosiu. Išsakiau kritinių pastabų Vyriausybei dėl neatliktų „namų darbų“. Jau pusmetį kalbamės tais pačiais klausimais, o reikalai nejuda iš vietos.

Vėl gavau faksu Vytauto Landsbergio laišką ir vėl – apie teisėjus. Atrodo, jau peržengiamos visos ribos...

Dar skaudžiau, kad į šią istoriją mėginama įpainioti man artimą žmogų. Nelauktai į Prezidentūrą paskambino Gabrielius Žemkalnis, kurį nuo gimnazijos metų vadinu Gabu, ir ėmė kalbėti apie teisėjus, bylas. Niekuomet to anksčiau nebuvo, nors susitikinėjame kone kas savaitę. Gabu be ilgesnės įžangos pasuko kalbą apie teisėją Macijauskienę. Tai jau girdėjau iš V. Landsbergio. Aišku, kad Gabu kalba paskatintas brolio. Ramiai išklausiau ir pasakiau, kad turiu vadovautis Teisėjų tarybos rekomendacijomis. Kas būtų, jei skirdamas teisėjus numočiau ranka į oficialius dokumentus ir įsiklausyčiau į suinteresuoto asmens nuomonę, net kai jis – senas mano bičiulis? Čia mūsų pokalbis nutrūko... Negaliu patikėti. Nejau ši istorija atsilieps visą gyvenimą puoselėtai mūsų draugystei?

2009 metų kovo 20 diena, Vilnius. Peržiūrėjau paskutinio savo metinio pranešimo Seimui projektą. Norisi, kad jis būtų kuo pozityvesnis, nes ir taip tiek daug negatyvaus požiūrio mūsų gyvenime. Bandysiu išlaikyti pusiausvyrą tarp kritinių vertinimų ir pasvarstymų, kad turime galimybių įveikti nuosmukį ir judėti pirmyn.

2009 metų kovo 21 diena, sekmadienis, Vilnius. Kai visur tik ir kalbama apie krizę, o visuomenėje vyrauja pesimistinės nuotaikos, visiškai priešingos dvasios šiandien LNK televizijos surengta pagalbos onkologinėmis ligomis sergantiems vaikams akcija.

Dalyvavome ir mudu su Alma. Kreipiausi į televizijos žiūrovus ir kviečiau aukoti kilniam tikslui – padėti sergantiems vaikams. Mums išvykstant, kaip numatė renginio scenarijus, į vaikų onkologinę ligoninę, jau buvo surinkta du milijonai litų. Atvykus į vietą, prasidėjo mūsų susitikimo su ligoniukais transliacija. Iki ašarų jaudinantis pasimatymas su žaviais, negailestingos ligos pažeistais vaikais. Alma kiekvienam jų kaip vilties ženklą įteikė po geltoną narcizo žiedą ir šią LNK akciją pavadino naujuoju Baltijos keliu.

Vidurnaktį buvo paskelbta, kad surinkta jau trys milijonai litų! Dar kartą įrodėme, kad nesame abejingi kitų skausmui.

2009 metų kovo 23 diena, Vilnius. Vakar puspenktos valandos redagavau savo paskutinį metinį pranešimą. Šiandien su Seimu suderinau, kad jį perskaitysiu balandžio 21 dieną.

Su premjeru Andriumi Kubiliumi ir finansų ministru Algirdu Šemeta aptarėme Vyriausybės ketinimus 5–10 procentų mažinti statutinių pareigūnų algas. Yra siūlymų didinti ir mokesčius. Tai kelia žmonių nepasitenkinimą. Bet per pirmąjį šių metų ketvirtį mokesčių surinkta mažiau, nei planuota. Tenka ieškoti būdų, kaip padidinti biudžeto įplaukas. Jeigu bus apsispręsta mažinti pareigūnų atlyginimus, ar tai vyks diferencijuotai?

Kaip ir maniau, prieš prezidento rinkimus Vyriausybė mokesčių nedidins. Biudžetas bus persvarstomas birželio mėnesį, jau po rinkimų. Kol kas taupyti rengiamasi tik mažinant biurokratiją.

2009 metų kovo 25 diena, Vilnius. Pakviečiau užsienio reikalų ministrą Vygaudą Ušacką pasitarti dėl Lietuvos pozicijos NATO ir Rusijos santykių bei energetikos klausimais. Atrodo, mūsų požiūriai ne visai sutampa. Susidariau įspūdį, kad V. Ušackas būtų linkęs keisti Lietuvos nuostatas dėl Gruzijos ir Ukrainos priėmimo į NATO (neva atsižvelgdamas į naują JAV poziciją). Aiškiai jam pasakiau: reikalausime, kad šių šalių atžvilgiu būtų laikomasi tų principų, dėl kurių Šiaurės Aljanso šalys susitarė Bukarešte. Žinoma, politinė padėtis dabar pasikeitusi: Rusija įsiveržė į Gruziją, užėmė dalį jos teritorijos. Tai labai komplikavo Maskvos santykius su NATO. Tačiau juo labiau svarbu reikalauti, kad Rusija įvykdytų Prancūzijos prezidentui Nicolas Sarkozy duotus įsipareigojimus išvesti savo kariuomenę, ir tik tada pradėti derybas dėl sutarties. Antraip reikštų, kad NATO sutinka šokti tango su rusais pagal jų muziką.

Pabrėžiau, kad susitikimuose Strasbūre ir Baden Badene Lietuva laikysis būtent tokios pozicijos. Tai išgirdęs V. Ušackas neatrodė laimingas.

V. Ušackui pasakiau, kad mane stebina ir kai kurių ministrų viešos kalbos. Antai krašto apsaugos ministrė Rasa Juknevičienė, išlydėdama lietuvių karius į Kosovą, pareiškė, kad tai paskutinis būrys, daugiau jų į šį kraštą nebus siunčiama. Kas tai nusprendė – Vyriausybė, Seimas? Jei taip, kodėl neinformuojamas už šalies užsienio politiką atsakantis prezidentas? Paklausiau V. Ušacko, ar ministrai jau laikosi nuostatos „ką noriu, tą kalbu“? Kreipsiuosi į Seimą ir prašysiu paaiškinti, ar parlamentarai pritaria tokiam elgesiui.

Esu nepatenkintas ir su manimi nederintu paties V. Ušacko pareiškimu, kad Lietuva remia Danijos ministro pirmininko Anderso Fogho Rasmusseno kandidatūrą į NATO generalinio sekretoriaus postą. Lenkai, prašantys paremti jų kandidatą Radosławą Sikorskį, jau reagavo. Lenkijos prezidentas Lechas Kaczyńskis, žadėjęs atskristi į Šiaulius susitikti su Baltijos valstybių vadovais, jau atšaukė vizitą. Štai kokios nesuderintų pareiškimų pasekmės!

Dar skaudžiau atsilieps valstybei partijų nesusikalbėjimas energetikos klausimais. Konservatoriai, užuot skubinę naujos atominės elektrinės statybą, elgiasi priešingai – susidėję su darbiečiais, rengiasi likviduoti šį projektą turėjusią įgyvendinti LEO LT bendrovę. Nežinau nė ką galvoti. Girdėjau, kad su Rusija slapta pasirašyta sutartis dešimt metų pirkti elektrą iš rusų. Žinoma, jei tai tiesa, kam mums reikalinga sava atominė elektrinė? O aš tuo tarpu turiu įtikinėti Latvijos, Estijos ir Lenkijos prezidentus, kad ją tikrai statysime...

2009 metų kovo 26 diena, Vilnius. Šiandien Pilietybės komisija atmetė du prašymus suteikti Lietuvos pilietybę išimties tvarka. Amerikietė Katherine Copely jau keletą metų yra lietuvio čiuožėjo Deivido Stagniūno partnerė, ši dailiojo čiuožimo šokių pora iškovojo teisę dalyvauti olimpinėse žaidynėse. Deja, yra kliūtis – reikia turėti Lietuvos pilietybę, o po Konstitucinio Teismo išaiškinimo komisijai nepakako argumentų rekomenduoti man suteikti jai pilietybę išimties tvarka.

Baltijos šalių prezidentų susitikimas Šiauliuose. 2009 m. kovo 27 d.

Giovanna Lozoraitis ir Valdas Adamkus per knygos „Diplomatas par excellence: Kazys Lozoraitis“ pristatymą.

Toks pat sprendimas priimtas ir dėl Rusijos profesoriaus Andrejaus Piontkovskio, pakviesto dėstyti į Vytauto Didžiojo universitetą.

2009 metų kovo 27 diena, Šiauliai. Atvykau į kasmetį Baltijos šalių prezidentų susitikimą. Mūsų diskusijose dominavo pasaulinės finansų krizės ir regiono energetikos klausimai. Sutarėme dėl bendros pozicijos artimiausiame Europos Vadovų Tarybos posėdyje.

Baltijos šalys mini penktąsias narystės NATO metines. Šia proga po posėdžio nuvykome į Zoknius, kur dabar mūsų oro erdvėje patruliuoja Danijos naikintuvai.

2009 metų kovo 29 diena, Kaunas. Kauno istorinėje Prezidentūroje pristatyta atsiminimų knyga „Diplomatas par excellence: Kazys Lozoraitis“. Į renginį iš Romos atvyko našlė Giovanna su dukra Daina. Mes, pažinojusieji Kazį, dalijomės bendravimo su juo prisiminimais.

2009 metų kovo 31 diena, Vilnius. Staigmeną pateikė mano patarėjas vidaus politikos klausimais Lauras Bielinis. Jis man pranešė, kad kandidatuos į Europos Parlamentą ir atstovaus partijai „Libertas“, kurios įkūrėjas – airis Declanas

Ganley. Labai netikėtas sprendimas. Prisipažinsiu, nedaug žinau apie šią partiją – tik tiek, kad ji priešinasi Lisabonos sutarčiai. O aš buvau stipriai rėmusių šiuos susitarimus politikų gretose.

Reagavau į šią žinią tolerantiškai: kiekvienas turi teisę pasirinkti savo kelią. Bet įvykiai ir – svarbiausia – paties L. Bielinio vieši pareiškimai komplikavo padėtį. Sunku suprasti, kaip jis galės dirbti mūsų komandoje, kai jo nuomonė iš esmės skiriasi? Mano štabas į šią žinią reagavo labai priešiškai.

Beje, L. Bielinis prašė manęs priimti į Vilnių atvykusį „Libertas“ vadovą. Atsisakiau.

Naktį beveik nesumerkiau akių. Nusprendžiau, kad ryte atvykęs į Prezidentūrą paprašysiu L. Bielinio atsistatydinti.

2009 metų balandžio 1 diena, Vilnius. Atvykęs į Prezidentūrą, pirmiausia išsikviečiau Ramūną Vilpišauską ir Ritą Grumadaitę. Pranešiau, kad po vakarykščių viešų Lauro Bielinio pareiškimų nutariau paprašyti jo nedelsiant pasitraukti. Spauda smarkiai aptarinėja šią istoriją. Net pasigirdo spėlionių, ar tai ne balandžio 1-osios pokštas.

Šiandien baigėme redaguoti net keturis kartus perrašinėtą metinį pranešimą Seimui.

2009 metų balandžio 3 diena, Baden Badenas, Vokietija. Lydimas oficialios delegacijos ir žurnalistų grupės atskridau į jubiliejinę – 60-mečio – NATO konferenciją Baden Badene, Vokietijoje. Čia žaliuoja vejos, žydi gėlės, 22 laipsniai šilumos. Tai paskutinis Aljanso posėdis ne tik man, bet ir NATO generaliniam sekretoriui Jaapui de Hoopui Schefferiui – aš baigiu kadenciją liepos 12-ąją, o jis – liepos 14-ąją.

Konferencija prasidėjo ištaiginguose Kurhauzo rūmuose, kuriuose kadaise veikė kazino. Čia garsusis rusų rašytojas Fiodoras Dostojevskis pralošė savo namus ir vėliau apie tai parašė romaną „Lošėjas“. Prieš konferencijos pradžią buvo surengtas priėmimas, į kurį atvyko ir JAV prezidentas Barackas Obama su žmona. Susipažinome, pasikalbėjome, prisiminėme Čikagą, kur abu esame gyvenę. Net pajuokavome, kad šis miestas išugdė du prezidentus, vienu metu dirbančius skirtinguose žemynuose. B. Obama pasakė, kad yra nemažai girdėjęs apie veiklią JAV lietuvių bendruomenę, prisiminėme bendrus pažįstamus politikus. Kalbėjomės ir apie NATO karines operacijas, lietuvių karių dalyvavimą jose. B. Obama pakvietė, jei sąlygos leis, iki kadencijos pabaigos dar atvykti vizito į Vašingtoną.

Uždaras NATO valstybių vadovų posėdis užtruko net iki vidurnakčio.

NATO šalių vadovai susitiko su neseniai išrinktu JAV prezidentu Baracku Obama.

Prezidentas B. Obama pasisakė už tai, kad būtų išlaikytas Aljanso politikos tęstinumas, ypač kalbantis su Rusija. Aš savo kalboje pabrėžiau, kad NATO turi plėtoti dialogą su Maskva, bet laikydamasi esminių demokratijos principų.

2009 metų balandžio 4 diena, Strasbūras–Praha. Diena, skirta pagerbti visiems žuvusiems karuose. Ryte NATO konferencijoje dalyvaujantys šalių vadovai perėjo iš Kėlio pėsčiųjų tiltu per Reiną į Strasbūrą. Čia pasitiko Prancūzijos prezidentas Nicolas Sarkozy.

Kongreso rūmuose 10 valandą ryto prasidėjo NATO vadovų posėdis. Pirmasis kalbėjo JAV prezidentas Barackas Obama. Iš nuostabos pasijutau kone pritrenktas, kai po jo kalbos iš karto žodis buvo suteiktas man. Mat salėje sėdėjo pasaulio galingieji: Angela Merkel, Gordonas Brownas, Nicolas Sarkozy. Aš kalbėjau apie energetinį saugumą ir NATO plėtrą į Rytus, dialogą su Rusija.

Po pietų NATO šalių vadovai susirinko į uždarą posėdį rinkti naujojo Aljanso generalinio sekretoriaus. Dar prieš konferenciją dauguma valstybių buvo linkusios remti Danijos ministro pirmininko Anderso Fogho Rasmusseno kandidatūrą. Tačiau Turkija pasisakė prieš šį kandidatą. Priežastis – musulmoniškųjų valstybių nepasitenkinimas Danijoje išspausdintomis pranašo Mahometo karikatūromis. Derybos su turkais vyko iki vėlyvo vakaro. Nebuvo galima

parodyti pasauliui, kad NATO šalys nesutaria. Galiausiai pavyko įtikinti turkus nusileisti, mainais jiems davus kelis svarbius postus Aljanso vadovybėje, ir A. F. Rasmussenas generaliniu sekretoriumi buvo išrinktas vienbalsiai.

Vėlų vakarą atskridome į auksinę Prahą, kurioje pirmą kartą lankiausi dar praėjusio amžiaus aštuntajame dešimtmetyje. Simbolinis sutapimas – net buvau apgyvendintas tame pačiame „Intercontinental" viešbutyje.

2009 metų balandžio 5 diena, Praha–Vilnius. Prahoje tikras pavasaris, gatvėse, skveruose, parkuose gausu žmonių, labai daug turistų. Čekija dabar pirmininkauja ES. Naudodamiesi NATO konferencija, čekai pakvietė į Prahoje surengtą Europos Vadovų Tarybos posėdį ir JAV prezidentą Baracką Obamą. Jis čia pasakė kalbą, kurios klausėsi 10–20 tūkstančių žmonių. Iš anksto buvo skelbiama, kad Prahoje B. Obama išdėstys savo naujosios užsienio politikos programą.

Prisipažinsiu, nusivyliau. Jokiu būdu nesakyčiau, kad kalba buvo prasta, JAV prezidentas įtaigiai kalbėjo apie politikos tęstinumą, bet negalėjau atsikratyti įspūdžio, kad daugumą jo frazių jau esu ne kartą girdėjęs ir anksčiau. Nieko neišgirdau, kas bus nauja JAV užsienio politikoje. Tai garsiai pasakiau šalia manęs stovintiems klausytojams, kone alpstantiems iš susižavėjimo B. Obamos kalba.

Nuvylė ir ES vadovų susitikimas. Tarsi tai būtų tik fonas efektingam JAV prezidento B. Obamos pasirodymui, o turinio – beveik jokio. Kalbėtojams buvo skirta tik po 3 minutes. Ką galima per tiek laiko pasakyti? Tik įvardyti temą... Geriau nė nekalbėti.

Pakeliui namo dar spėjau pamatyti Turine vykstančias Europos taurės turnyro finalo tarp „Lietuvos ryto" ir Maskvos „Chimki" rungtynes. Ne veltui vadinamės krepšinio šalimi. Šaunuoliai vyrai – laimėjo ir parveža į Lietuvą taurę.

2009 metų balandžio 8 diena, Vilnius. Prasideda Velykų Didžioji savaitė. Buvo malonu priimti Europos taurę iškovojusią „Lietuvos ryto" krepšinio komandą, pabendrauti, įteikti Prezidento prizą ir kiekvienam krepšininkui asmeninę atminimo dovaną. Ši pergalė turėtų įkvėpti mūsų krepšininkus, nes įrodo, kad ne visada pinigai svarbiausia – „Lietuvos ryto" komandos biudžetas bene dešimt kartų mažesnis nei Maskvos klubo!

2009 metų balandžio 10 diena, Didysis penktadienis, Praha. Vakar atvykau į Prahą dviejų dienų valstybinio vizito, vykstančio Velykų išvakarėse. Čia jau kone vasara atėjusi – oras dieną įšilo iki 27 laipsnių. Visur žaliuoja medžiai, žydi gėlės.

Vakar iš oro uosto pirmiausia nuvykome į Prezidentūros rūmus (buvusi karališkoji rezidencija). Pasitiko prezidentas Václavas Klausas. Netrukus

Valstybinis vizitas Čekijoje. Prezidentas Valdas Adamkus ir ponia Alma bendrauja su prezidentu Václavu Klausu ir jo žmona. Praha, 2009 m. balandžio 10 d.

susėdome posėdžiauti. Daugiausia diskutavome apie neseniai vykusį NATO viršūnių susitikimą ir Prahoje surengtą Europos Vadovų Tarybos posėdį. Prezidentas V. Klausas anksčiau nepalankiai vertino ES šalių integracijos stiprinimą, bet pastebėjau, kad jo euroskepticizmas sušvelnėjęs.

Dvi dienos prabėgo žaibiškai: pietavau su Čekijos Senato pirmininku Přemyslu Sobotka, Parlamento žemųjų rūmų vadovu Miloslavu Vlčeku, susitikau su ministru pirmininku Mireku Topoláneku, lankiausi Mokslų akademijoje, dalyvavau verslo ir istorikų diskusijose. Valstybinis vizitas simbolizavo, kaip suartėjo Čekija ir Lietuva.

2009 metų balandžio 12 diena, Velykos, Vilnius. Vaiskus Velykų rytas tarsi Kristijono Donelaičio iliustracija: „...saulelė vėl atkopdama budina svietą...“. Su Alma nuvykome mišių į Bernardinų bažnyčią, grįžome ir niekur daugiau nevažiuosime – abi dienas tik dviese praleisime namie.

Liko lygiai trys mėnesiai iki kadencijos pabaigos!

2009 metų balandžio 15 diena, Vilnius. Atvyko po Europą keliaujanti JAV Kongreso delegacija. Kalbėjomės apie energetiką ir, žinoma, neapėjome žydų turto grąžinimo klausimo. Paaiškinau, kad didžiausia kliūtis sprendžiant šią

Prezidentūroje apsilankė JAV Kongreso delegacija. Vilnius, 2009 m. balandžio 15 d.

problemą – teisinė. Nėra lengva įrodyti, kam priklausė turtas daugiau nei prieš pusę amžiaus, kas dabar turi teisę į jį pretenduoti. Netikėtai buvau paklaustas apie antisemitizmą Lietuvoje. Patikinau, kad mūsų šalyje nutikę keli incidentai, kuriuos sukėlė eitynes surengę pora šimtų skustagalvių, nedaro jokios įtakos visuomenei ir dauguma žmonių tokius išsišokimus pasmerkė.

2009 metų balandžio 16 diena, Vilnius. Vienos dienos valstybinio vizito į Vilnių atvyko Lenkijos prezidentas Lechas Kaczyńskis. Aptarėme Rytų politiką, Europos Vadovų Tarybos posėdžio Prahoje rezultatus, pasirašėme dvišalio bendradarbiavimo deklaraciją, Antakalnio kapinėse padėjome gėlių. Lenkijos prezidentas, lydimas labai gausaus žurnalistų būrio, dviejų televizijos kanalų filmavimo grupių, dar susitiko su lenkų bendruomene.

2009 metų balandžio 21 diena, Vilnius. Iš prezidento paskutinio metinio pranešimo:

> *Man teko didelė garbė ir atsakomybė dvi kadencijas – dešimt metų – tautos valia būti laisvos demokratinės Lietuvos prezidentu. Tai – daugiau nei pusė dvidešimtuosius metus skaičiuojančios vėl atkurtos mūsų nepriklausomos valstybės istorijos. Visą šį laiką kalbėjau ir dirbau, kaip liepė širdis, vadovaudamasis Konstitucija ir savo įsitikinimais, siekdamas Tėvynės gerovės.*

(...) Nors ne kartą buvau kritikuotas už idealizmą, neva svetimą dabarties gyvenimui, lieku ištikimas toms pačioms vertybėms ir idealams – laisvei, demokratijai, pagarbai žmogui. Tik moralinės vertybės, bendri siekiai padės nepasiklysti ir rasti kelią iš sunkmečio labirinto.

Tenkindamiesi vien trumpalaike nauda, grimzdami į politines intrigas dėl valdžios ir galios, prarandame gebėjimus susirungti su tikromis epochos problemomis. Geriausia strategija, vedanti iš sumaišties, – vertybėmis ir idealais grįsti tikslai, idėjomis ir principais paremtas praktinis veikimas.

(...) Jokie sunkumai neprivers manęs suabejoti liberaliosios demokratijos vertybėmis. Sunkmetis visada didina socialinę įtampą, didina ir pagundas imtis supaprastintų veiksmų, skatina autoritarinių, diktatūrinių idėjų daigus. Tačiau tikiu: tik laisvė, įvairovė, padoraus veikimo taisyklės, individualios kūrybingos asmenybės galios yra svarbiausia Lietuvos sėkmės prielaida. Todėl nepaliaukime tikėti žmogumi, savo tautos jėgomis, laisvės ir lietuvybės prasme, kaip pagrindine mūsų valstybės kūrimo medžiaga. Dirbkime Tėvynei drauge – neskirstykime tautos į savus ir svetimus, išrinktuosius, gyvenimo eilinius ar atstumtuosius.

Idealų vedama ir vienijama Lietuva pasiekė savo didžiausius tikslus,

Paskutinis metinis pranešimas Seime. Vilnius, 2009 m. balandžio 21 d.

dabar privalome įveikti naujus iššūkius, rašydami naują Lietuvos istorijos puslapį. Tuos įrašus skaitysiančios ateities kartos mums atleis už klaidas, bet neatleis už melą. Todėl išdrįskime būti sąžiningi valstybei, vieni kitiems, patys sau. Rašykime istoriją tiesos ir atvirumo, moralės ir pasitikėjimo kalba. Rašykime dabar, nelaukdami kitos dienos. Dirbkime „vardan tos Lietuvos".

Dėkoju Jums, Lietuvos žmonės, už tai, kad visus savo tarnybos Jums metus jaučiau Jūsų pasitikėjimą ir paramą. Esu ir būsiu kartu su Jumis.

Perskaičiau paskutinį savo metinį pranešimą Seimui. Visuomet juos rengiu labai atsakingai, o ypač šį kartą. Buvo parengtos keturios teksto redakcijos, galiausiai dar ir pats puspenktos valandos taisiau pranešimą. Nusprendžiau, kad nėra prasmės aptarti pavienių atvejų, vardyti pavardžių. Kalbėjau apie tai, ką reikia pertvarkyti, apie šalies ateities uždavinius. Žinių laidos šį pranešimą jau vadina mano politiniu testamentu. Dauguma komentarų – taip pat palankūs, tik tiems, kuriems nepatikau visus dešimt metų, ir šį kartą atrodė, kad nieko verto nepasakiau ir pats visiškai nieko gero nepadariau.

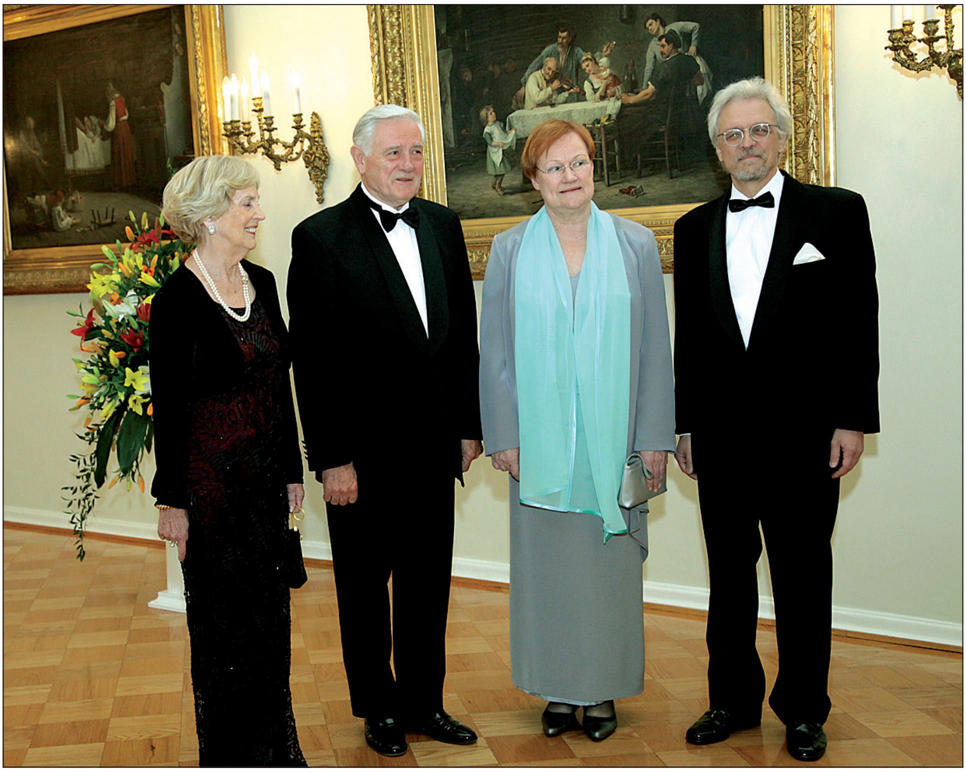
Dienraštis „Lietuvos žinios" net pradėjo prieš mane šmeižto akciją. Svaidomasi užuominomis, kad aš – KGB agentas. Koks tikslas, ko siekiama? Daugiau kaip dešimtmetį laukė, o dabar, baigiantis antrajai kadencijai, staiga „išmetė sensaciją"? Kieno pinigai slypi už šios akcijos? Kam užmyniau ant kojos?

2009 metų balandžio 23 diena, Helsinkis. Daugybę kartų lankiausi Suomijoje, bet šis vizitas išskirtinis, nes valstybinis. Mūsų delegacija neįprastai didelė – net 25 asmenys. Visus jos narius suomiai apgyvendino kartu – vyriausybės svečių namuose.

Po itin iškilmingo sutikimo Prezidentūroje akis į akį kalbėjomės su prezidente Tarja Halonen. Aišku, daug dėmesio skyrėme santykiams su Rusija. Vos prieš savaitę Helsinkyje viešėjo prezidentas Dmitrijus Medvedevas. T. Halonen papasakojo savo įspūdžius ir pareiškė mananti, kad Rusijos prezidentas nuoširdžiai siekia šiltesnių santykių su Vakarų šalimis ir stengiasi tapti labiau nepriklausomas nuo Vladimiro Putino.

Kaip įprasta valstybiniams vizitams, iš vienos vietos skubėjau į kitą: spaudos konferencija, pietūs Helsinkio rotušėje, susitikimai su parlamento vadovybe ir Suomijos ministru pirmininku Matti Vanhanenu. Daugiausia kalbėjomės energetikos temomis. Išgirdau patikinimų, kad suomiai reikalaus garantuoti visišką Baltijos jūros dugnu rusų ir vokiečių tiesiamo dujotiekio ekologinį saugumą.

Galiausiai laukė iškilminga vakarienė, joje dalyvavo apie 200 svečių.

Paskutinis prezidento Valdo Adamkaus valstybinis vizitas. Su Suomijos prezidente Tarja Halonen ir jos sutuoktiniu. Helsinkis, 2009 m. balandžio 23 d.

2009 metų balandžio 24 diena, Turku, Suomija. Sraigtasparniu skridau apžiūrėti statomos naujos trijų reaktorių atominės elektrinės ir radioaktyviųjų atliekų saugyklos, o Alma automobiliu išvyko apžiūrėti Turku pilies.

Statyba įspūdinga. Dirbama nenutrūkstamai trimis pamainomis. Darbuotojai – net 60 tautybių. Atsakingai parinkta vieta – toli nuo miestų, aplinkui, kiek akys aprėpia, miškai. Atliekų saugykla statoma uolienose, todėl radioaktyviosios atliekos bus laidojamos ypač saugiai.

Po apsilankymo elektrinės statybvietėje skridau į senąją Suomijos sostinę Turku, grožėdamasis tūkstančiais ežerų ir nuostabiais miškais. Šis miestas turėjo istorinių ryšių su Lietuvos Didžiąja Kunigaikštyste. Jogailos anūkė Kotryna Jogailaitė buvo ištekėjusi už Suomijos kunigaikščio, vėliau tapusio Švedijos karaliumi Jonu III. Turku pilyje miesto valdžiai įteikiau lietuvių dailininko tapytą Kotrynos Jogailaitės portretą.

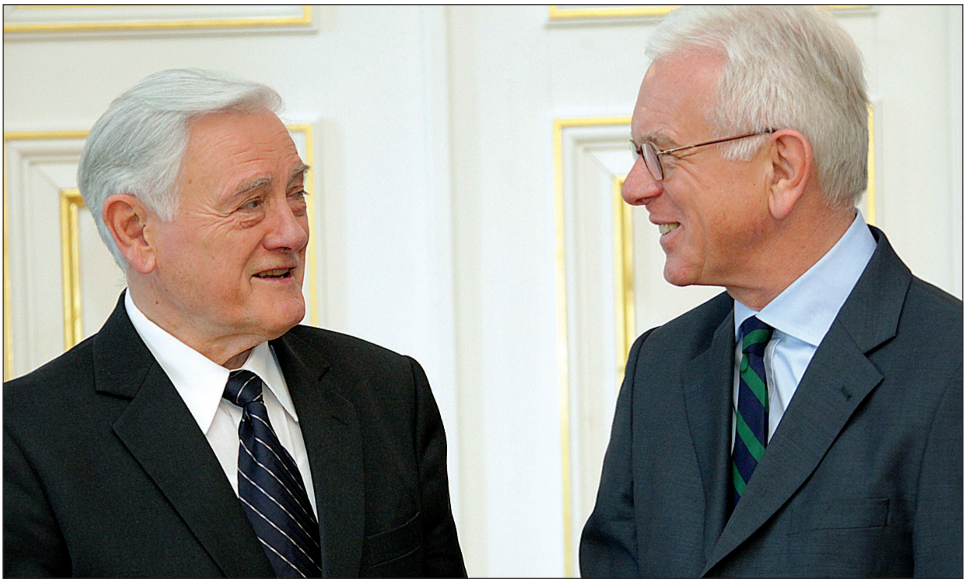
Tai buvo paskutinis mano valstybinis vizitas...

2009 metų balandžio 27 diena, Vilnius. Neatslūgsta dėmesys mano paskutiniam metiniam pranešimui. Išsakyta nemažai objektyvių vertinimų. Nenorėčiau girdėti tik pagyrimų, tai jau būtų ne demokratija, ir gerai, kad Lietuvoje nieko panašaus nėra. Vis dėlto ir kritikuojant reikalinga svarstymų kultūra. Deja, neretai jos nerasi nė su žiburiu, o nepagarbos, net chamizmo, nesąžiningo faktų iškraipymo – nors vežimu vežk.

Pavakare į Turniškes atvažiavo Albinas Januška ir Raimundas Mieželis. Jie papasakojo, ką žino apie „Lietuvos žiniose" pradėtą šmeižto akciją, kuria siekiama griauti mano autoritetą Lietuvos žmonių akyse. Esą bus tęsiamas straipsnių ciklas apie tariamus mano ryšius su KGB, laidomos užuominos, kad aš galėjęs būti rusų agentas. A. Januška su R. Mieželiu įsitikinę, kad šią šmeižto kampaniją užsakė Maskva, keršijanti man už tai, kad sukėliau jai nemažai galvos skausmo. Man niekas negali prikišti jokios korupcijos, kyšių – tokie dalykai tiesiog „neprilips", todėl ir nutarta knaisiotis praeityje, skleidžiant išsigalvojimus, kurių neįmanoma patikrinti. Esą buvusių sovietinių diplomatų vardu gali būti skleidžiami gandai, neva jiems teikdavau kažkokią informaciją.

Veikiama ir kita kryptimi – kuriami pramanai, kad aš valdomas „klano", jo nurodymu neva skiriu teisėjus, tarnauju interesų grupėms.

Neįtikėtina. Būtų net juokinga, jei neatrodytų taip niekingai. Kiek pastangų (o gal ir pinigų) negailima siekiant mane sumenkinti!

Bičiuliškas pašnekesys su Europos Parlamento pirmininku Hansu Gertu Pötteringu.

Seni bičiuliai Valdas Adamkus ir Gabrielius Žemkalnis su poniomis – „Aušros“ gimnazijos devyniasdešimties laidų susitikime. Kaunas, 2009 m. balandžio 30 d.

2009 metų balandžio 28 diena, Vilnius. Priėmiau Europos Parlamento pirmininką Hansą Gertą Pötteringą, su kuriuo mus seniai sieja bičiuliški ryšiai. Daugiausia kalbėjomės apie ES ir Rusijos santykius.

2009 metų balandžio 30 diena, Kaunas. Dvi man svarbios sukaktys atviliojo mane į Kauną: šiandien švenčiamas Vytauto Didžiojo universiteto atkūrimo 20-metis ir vyksta „Aušros“ gimnazijos devyniasdešimties laidų susitikimas. Universiteto pirmojo Senato išeivijos atstovų sąraše yra ir mano pavardė.

Ypač jaudinantis buvo apsilankymas „Aušros“ gimnazijoje. Drauge su manimi atvyko Alma, dalyvavo ir mano senas bičiulis Gabrielius Žemkalnis su žmona Dana. Karo negandos neleido mudviem baigti paskutinės klasės – 1944 metais teko trauktis į Vakarus, bet tai netrukdo jaustis tikrais „aušrokais“. Tik, deja, kad ir kiek dairėmės po sausakimšą salę, nesutikome nė vieno savo buvusio bendraklasio...

2009 metų gegužės 5 diena, Vilnius. Rytoj atvyksta Ispanijos karalius Juanas Carlosas I. Deriname jo sutikimo ir vizito programą.

Tačiau šiuos rūpesčius privertė pamiršti į Prezidentūrą atvykęs Valstybės saugumo departamento direktorius Povilas Malakauskas. Jis pateikė informacijos

apie Rusijos specialiųjų tarnybų mėginimus daryti įtaką Lietuvos prezidento rinkimams. Du rusų propagandos specialistai vėl atvyko į Vilnių ir mėgins padėti vienam iš septynių kandidatų...

Šie veiksmai siejami su akcija, kuria siekiama diskredituoti mane. Į ją įtraukiami senieji Maskvos talkininkai. Tik neaišku, kodėl leidžiasi į šį nešvarų reikalą įpainiojamas ir vienas dienraštis.

2009 metų gegužės 6 diena, Vilnius. Nepaprastai intensyvi diena. Ryte išsikviečiau premjerą Andrių Kubilių, finansų ministrą Algirdą Šemetą, socialinės apsaugos ir darbo ministrą Rimantą Dagį bei ūkio viceministrą Rimantą Žylių aptarti Seimo priimtos Pensijų reformos įstatymo pataisos, kuria siūloma dar kartą mažinti pervedimus į pensijų fondus – dabar jau iki 2 proc. „Sodros" įmokų. Dar tada, kai ši dalis buvo mažinama nuo 5 proc. iki 3 proc., perspėjau valdančiąją koaliciją, kad tokie sprendimai pakerta žmonių pasitikėjimą Vyriausybe, ir vetavau tai numatantį įstatymą. Dabar finansinė padėtis net sunkesnė, biudžetas nesurenkamas, be to, žinodamas, kad Seimas vis viena

Ispanijos karalius Juanas Carlosas I ir karalienė Sofia pirmą kartą lankosi Lietuvoje. Vilnius, 2009 m. gegužės 6 d.

atmestų mano veto, sutikau su dar vienu apkarpymu, bet tik sulaukęs premjero garantijų, kad pervedimų mažinimas galios ne daugiau kaip porą metų ir vėliau bus kompensuojamos prarastos lėšos į pensijų fondą nukreipiant jau 6 proc. „Sodros“ įmokų.

O artėjant 16 valandai, kai turėjo į Prezidentūros kiemą atvykti Ispanijos karalius Juanas Carlosas I ir karalienė Sofia neramiai žvalgėmės į dangų. Slenkantys juodi debesys grasino lietumi ir vis pratrūkdavo lynoti. Buvome pasirengę sutiktuvių ceremonialui ir jeigu lytų. Laimė, prasigiedrijo. Susitikimas buvo labai širdingas. Dalyvavo visas Lietuvoje reziduojantis diplomatinis korpusas. Privačiai, tik dviese, bendraudami su karaliumi Juanu Carlosu I nevengėme ir politinių temų – kalbėjomės apie mūsų šaliai labai aktualią kaimynystės politiką. Vėliau prie mūsų draugijos prisidėjo po tris abiejų šalių pareigūnus.

Vakare Jo Didenybės Ispanijos karaliaus Juano Carloso I ir karalienės Sofios garbei surengiau iškilmingą vakarienę. Pirmą kartą televizija tiesiogiai iš Baltosios salės transliavo oficialias kalbas.

2009 metų gegužės 7 diena, Vilnius. Ispanijos karališkosios poros vizitas persikėlė į Trakus. Diena apsiniaukusi, bet nelyja. Mus priešais Trakų pilį sutikęs jaunimas nudžiugino dainomis ir tautiniais šokiais. Vaizdas – pasakiškas. Atsisveikindamas Vilniaus oro uoste, karalius Juanas Carlosas I sakė buvęs sužavėtas Trakų grožio ir per visą viešnagę patyręs tik mielų įsimintinų įspūdžių.

2009 metų gegužės 8 diena, Vilnius. Kaip greitai bėga laikas! Jau minime penkmetį, kai įstojome į Europos Sąjungą. Daugiau nei 60 proc. žmonių pritaria narystei. Tik kai kurie politikai, kaip antai Romualdas Ozolas, užsispyrę atkakliai perša visuomenei savo nuomonę, kad tai buvo kone išdavystė, nes Lietuva neva praradusi nepriklausomybę. Jų teisė taip manyti. Aš įsitikinęs, kad tai didžiausia mūsų sėkmė. Kaip dabar gyventume, ypač krizės sąlygomis, jei negautume ES paramos?

2009 metų gegužės 15 diena, Vilnius. Atvykau į labdaros vakarienę „Stikliuose“, surengtą pagerbiant į Lietuvą atvykusį UNICEF geros valios ambasadorių aktorių Rogerį Moore'ą, ypač pagarsėjusį agento Džeimso Bondo vaidmeniu. Kvietimas asmeniui kainavo 500 litų, todėl net nustebau išvydęs per šimtą žmonių.

2009 metų gegužės 16 diena, Vilnius. Šiandien Konstitucinis Teismas, kaip girdėjau, vienbalsiai nusprendė, kad mano dekretas atleisti kadenciją bai-

gusį Aukščiausiojo Teismo pirmininką Vytautą Greičių tiksliai atitinka Konstitucijos nustatytą šios procedūros tvarką.

Tačiau konservatorių politinė taryba, dalyvaujant Vytautui Landsbergiui, priėmė neturintį precedento sprendimą – nurodė savo frakcijai Seime ignoruoti Konstitucinio Teismo išaiškinimą ir nepritarti mano dekretui. Nesuprantu, kur čia šuo pakastas, kad konservatoriai, mėgindami išsaugoti pirmininko kėdę V. Greičiui, trypia net Konstituciją! Nesu asmeniškai nusiteikęs prieš šį asmenį. Tegul konservatoriai paskiria jį Aukščiausiojo Teismo pirmininku kad ir iki gyvos galvos, bet tai turi būti daroma laikantis Konstitucijos.

2009 metų gegužės 17 diena, Vilnius. Lietuvos Respublikos prezidento rinkimai. Renkame iš septynių kandidatų. Lynoja. Kaip jau mums įprasta, balsuoti su Alma atvykome 10 ryto. Žurnalistų, fotografų ir televizijos operatorių rinkimų apylinkėje tuo metu buvo daugiau nei rinkėjų. Paprašytas įvertinti rinkimų kampaniją pasakiau, kad nykesnės ir prasčiau organizuotos dar nėra buvę. Nevyko realių debatų, kandidatai neturėjo galimybės paaiškinti savo politinių tikslų, programos, pažiūrų. Jie buvo susodinami kaip kokie mokinukai į kėdes, laidos vedėjas pateikdavo klausimą ir duodavo 60 sekundžių atsakymui. Ką galima per tiek laiko pasakyti?

2009 metų gegužės 18 diena, Vilnius. Rinkimų rezultatai jau aiškūs – triuškinamai laimėjo Dalia Grybauskaitė. Tuoj pat paskambinau jai telefonu ir pasveikinau. Sutarėme susitikti jai grįžus iš Briuselio, kur ji netrukus išvyksta.

Turiu pripažinti, kad rinkimų dieną padariau apmaudžią, net nelogišką klaidą. Mat rinkimų kampanijai artėjant prie pabaigos atrodė, kad tiek Kazimiera Prunskienė, tiek Valentinas Mazuronis ėmė naudoti agresyvesnę retoriką, tuo pat metu jautėsi apatiškos rinkėjų nuotaikos. Neabejojau D. Grybauskaitės pergale, bet nebuvau įsitikinęs, ar neprireiks antrojo rinkimų turo. Apie tai ėmė vis garsiau kalbėti ir žiniasklaida, politologai. Viešai nerėmiau nė vieno kandidato, bet nuogąstavau, kad jeigu paksistams pavyktų į antrąjį rinkimų turą prastumti V. Mazuronį, tai būtų pateikta visuomenei ir tarptautinei bendruomenei kaip jų partijos ir Rolando Pakso reabilitacija. Maniau, kad, jei jau prireiktų antrojo turo, daug geresnis kandidatas varžytis su D. Grybauskaite būtų socialdemokratas Algirdas Butkevičius.

Nors seniai buvau apsisprendęs balsuoti už D. Grybauskaitę, rinkimų išvakarėse, manydamas, kad ji vis viena pirmaus, nusprendžiau paremti A. Butkevičių. Be abejo, viešai to pareikšti negalėjau, todėl ne tik už jį balsavau, bet dar ir

pamosavęs neperlenktu biuleteniu – prisipažinsiu – neprotingai leidau pamatyti žurnalistams, kurį kandidatą jame pažymėjau.

Mano nuogąstavimai nepasitvirtino, antrojo turo neprireikė. Džiaugiuosi, kad mane pakeis D. Grybauskaitė, nes laikau ją stipriausia politike iš visų septynių kandidatų. Dabar reikės tik kuo sklandžiau perduoti jai prezidento įgaliojimus.

2009 metų gegužės 19 diena, Vilnius. Tęsiasi partinis „futbolas“ dėl LEO LT. Valdančioji koalicija ir kai kurios opozicijos partijos ieško būdų, kaip išardyti šią bendrovę, nors Vyriausybė, turėdama 62 proc. akcijų, ją gali tvirtai kontroliuoti, tuo tarpu atominės elektrinės projektas nejuda iš vietos.

Nutariau nuvykti į kombinuoto ciklo dujų turbininio bloko Elektrėnuose statybos pradžios iškilmes ir, pasikvietęs pokalbio renginyje dalyvausiantį energetikos ministrą Arvydą Sekmoką, LEO LT bendrovės vadovus bei kitus energetikos specialistus, paklausti: „Kas darosi? Kodėl visuomenė sistemingai klaidinama skelbiant iškraipytą informaciją? Kodėl šia griaunamąja veikla užsiima Vyriausybė?“

Laimė, per pokalbį paaiškėjo, kad, nors visuomenei nuolat pučiama migla, darbai tyliai juda pirmyn. Paklausiau, kam reikia tokio politinio žaidimo. Energetikos ministras nežinojo, ką į tai atsakyti, nors, kaip man pasirodė, širdy ir jis tuo nesidžiaugia.

2009 metų gegužės 21 diena, Vilnius. Kilo nereikalinga įtampa Prezidentūroje. Kancleris Giedrius Krasauskas dėl man suprantamų priežasčių panoro Dalios Grybauskaitės neoficialiai atstovei (nė vienas jos būsimos komandos asmuo dar nėra oficialiai paskelbtas) aprodyti rūmus ir siūlė pereinamajam laikotarpiui savo nuožiūra pasirinkti darbo kabinetus. Tokie savavališki veiksmai sukėlė smarkų nepasitenkinimą mano štabe. Įsiplieskė aistros... Paskambinau Daliai į Briuselį ir sutarėme susitikti gegužės 29 dieną, kai ji grįš į Vilnių. Tada nustatysime tvarką, kaip bus perduodama Prezidentūra. Taip užkirsime kelią visokiems nesusipratimams.

2009 metų gegužės 22 diena, Vilnius. Pirmą kartą Lietuvoje lankosi Jungtinių Arabų Emyratų užsienio reikalų ministras šeichas Abdullah bin Zayedas Al Nahyanas. Kalbėjomės apie galimas investicijas Lietuvoje, bendradarbiavimo stiprinimą. Jungtinius Arabų Emyratus domina alternatyviosios energetikos plėtra, siekiama įkurti tuo turinčią užsiimti tarptautinę organizaciją, kurios būstinė būtų jų šalyje – tam net ketinama pastatyti naują miestą.

Prezidentas Valdas Adamkus Prezidentūroje priima Jungtinių Arabų Emyratų užsienio reikalų ministrą šeichą Abdullah bin Zayedą Al Nahyaną. Vilnius, 2009 m. gegužės 22 d.

2009 metų gegužės 23 diena, Vilnius. „Lietuvos žinios“ tęsia prieš mane išpuolius. Dabar jau ir visa „Santara“ vaizduojama kaip kone Lietuvos nepriklausomybės duobkasė. Į tokias insinuacijas nereagavau iki šiol, taip elgsiuosi ir ateityje.

Nustebino „Lietuvos ryte“ paskelbta visuomenės apklausa. Aš vėl pirmauju. Tai nelaukta, nes maniau, kad po prezidento rinkimų, baigiantis kadencijai, būsiu išstumtas iš pirmosios pozicijos. Bet gal kuo daugiau esu šmeižiamas, tuo labiau žmonės palaiko?

2009 metų gegužės 25 diena, Vilnius. Iškviečiau krašto apsaugos ministrę Rasą Juknevičienę aptarti baigiančio kadenciją kariuomenės vado Valdo Tutkaus atleidimo ir naujo vado skyrimo procedūros. Pagal įstatymą prezidentas, sulaukęs krašto apsaugos ministro rekomendacijos, teikia Seimui tvirtinti kariuomenės vado atleidimo ir naujojo skyrimo dekretus. Pasiūliau atleisti generolą leitenantą Valdą Tutkų iš pareigų pasibaigus kadencijai nuo birželio 30 dienos. Bet naujo vado neketinu skirti, nors įstatymas man ir leidžia tai daryti. Šią teisę perduosiu išrinktajai prezidentei Daliai Grybauskaitei, o lig tol laikinai vadovauti kariuomenei galėtų būti patikėta Valdui Tutkui.

Pajutau, kad toks siūlymas krašto apsaugos ministrei nepatiko. Žinau, kad

konservatoriai parinkę savo kandidatą, o generolo V. Tutkaus jie nenori palikti vadovauti kariuomenei net laikinai. Tačiau teisiškai mano siūlymas nepriekaištingas, todėl R. Juknevičienė, nors ir būdama aiškiai nepatenkinta, nesiėmė man prieštarauti.

Tačiau netrukus sužinojau, kad po mūsų pokalbio ministrė aiškino žurnalistams, neva įstatymai neleidžia kadenciją baigusio kariuomenės vado skirti net ir laikinai toliau eiti šias pareigas. Tai netiesa. Maža to – nuvykusi į Vyriausybės posėdį R. Juknevičienė pareiškė, kad su prezidentu aptarinėjo generolo Arvydo Pociaus kandidatūrą į kariuomenės vado postą. Bet apie tai nebuvo užsiminta nė vienu žodžiu!

2009 metų gegužės 29 diena, Vilnius. Šiandien pakviečiau Dalią Grybauskaitę iš ryto atvykti į Prezidentūrą. Aprodžiau jos būsimąją įstaigą, pasvarsčiau, kaip galima kuo darniau perduoti jai prezidento pareigas, ir pristačiau kai kuriuos aktualiausius klausimus, kuriuos jai teks spręsti jau pirmosiomis dienomis po priesaikos įžengus į šiuos rūmus.

Mūsų susitikimu labai domisi žiniasklaida. Sudarėme kuo geriausias sąlygas žurnalistams fiksuoti šį įvykį. Galbūt taip prisidėsime kuriant prezidento pareigų perdavimo tradicijas.

Prezidentūroje apsilankė išrinktoji prezidentė Dalia Grybauskaitė.

Pabendravę su žiniasklaidos atstovais, tik dviese susėdome pasikalbėti mano kabinete. Vėliau prie mūsų prisidėjo D. Grybauskaitei atstovaujanti Jovita Pravičiūtė ir mano patarėjas Ramūnas Vilpišauskas. Sutarėme, kad šie asmenys bus oficialiai įgalioti spręsti procedūrinius Prezidentūros perdavimo reikalus.

Mano nuomone, bendravome labai šiltai ir dalykiškai.

Šiandien daviau ir du interviu – kalbėjausi su „Lietuvos ryto" televizijos apžvalgininku Mariumi Laurinavičiumi ir LNK laidos vedėju Virgiu Valentinavičiumi. Aptarėme besibaigiančią mano kadenciją, su abiem pašnekovais bendravome ramiu, korektišku tonu.

Vis dėlto visus pastaruosius metus V. Valentinavičius elgėsi labai nedraugiškai, jis aiškiai priskirtinas mane sistemingai mėginusių kompromituoti žmonių grupei. Todėl po įrašo jo tiesiai paklausiau, kokios tikrosios jau kelis mėnesius trunkančios prieš mane nukreiptos šmeižto kampanijos priežastys. Aišku, jis viską neigė, nepripažino, kad tai – sąmoninga, organizuota akcija, nors abu suprantame, jog yra kitaip.

2009 metų gegužės 30 diena, Vilnius. Į Vilniuje surengtą tarptautinę konferenciją atvyko baigęs kadenciją Lenkijos prezidentas Aleksanderis Kwaśniewskis. Kartu pusryčiavome „Stiklių" viešbutyje. Pusantros valandos labai nuoširdžiai kalbėjomės pasaulio politikos temomis, aptarėme Lenkijos ir Lietuvos aktualijas. Tikiuosi, kad bendrausime ir ateityje.

2009 metų gegužės 31 diena, Vilnius. Diena, prisimenant Vytauto Kernagio dainos žodžius, „beprotiškai graži". Mūsų kiemas skęsta žieduose. Vidurdienį perėjau kitapus gatvės aplankyti Algirdo Brazausko. Žinau, kad jo sveikata prastėja: sunkiai pasiduoda stabdomas prostatos ir limfos vėžys. Turbūt sąmoningai vengėme kalbėti apie sveikatą. Keitėmės mintimis apie ekonominę krizę, Vyriausybės darbą ir... Valdovų rūmus. Pokalbiui pakrypus šia tema, A. Brazauskas pagyvėjo. Jis apgailestavo, kad per Lietuvos tūkstantmečio iškilmes liepos 6-ąją dar nebus baigtos dekoruoti rūmų menės, bet esą aplinka ir vidaus kiemas jau turėtų būti sutvarkyta. Pasiūliau dalyvaujant į iškilmes atvykusiems monarchams ir valstybių vadovams oficialiai atidaryti Valdovų rūmus. A. Brazauskui ši mintis patiko ir jis sakė perduosiąs siūlymą organizaciniam komitetui.

2009 metų birželio 7 diena, sekmadienis, Vilnius. Renkame Europos Parlamentą. Ir šiaip šie rinkimai menkai domina žmones, o dar lyg tyčia lyja. Balsuoti nuvykome apie pietus. Kaip ir spėjau, rinkėjų nematyti – tik mes su Alma

ir būrys žurnalistų. Jų klausiamas pasakiau, kad balsuos labai nedaug žmonių – gal tik kokie 20 proc. Vakare paaiškėjo, kad buvau teisus.

Grįždamas namo pajutau, kad spaudžia krūtinę, nors skausmo nejutau. Paskambinau gydytojui ir – kaip iš anksto spėjau – netrukus atsidūriau Santariškių ligoninėje. Likau čia nakvoti, o iš ryto – konsiliumas.

2009 metų birželio 8 diena, Vilnius. Daktarai nusprendė atlikti tyrimą – per arteriją pasiekti širdį ir nustatyti, ar nėra sutrikimų. Atliko. Viskas gerai.

2009 metų birželio 9 diena, Klaipėda. Klaipėdoje lankosi JAV karo laivas „USS Mount Whitney“. Atskridau sraigtasparniu drauge su kariuomenės vadu generolu Valdu Tutkumi ir krašto apsaugos ministre Rasa Juknevičiene. Apžiūrėjus laivą, kapitonas pakvietė vaišių. Pasinaudojau proga privačiai pasikalbėti su ministre apie naujojo kariuomenės vado skyrimą. Neliko abejonių, kad konservatoriai iš paskutiniųjų stengsis prastumti generolo Arvydo Pociaus kandidatūrą.

2009 metų birželio 14 diena, Vilnius. Minime 1941-ųjų birželio trėmimus. Per vėliavų iškėlimo prie Seimo rūmų ceremoniją dairiausi į žmones – šiemet jų susirinko turbūt perpus mažiau nei pernai. Visai nematyti jaunų veidų – daugiausia tremtiniai ir jų palikuonys. Ir ceremonija trafaretinė – kasmet tokia pat. Liūdna, bet susidaro įspūdis, kad tautos tragedijų atmintis blėsta. Man tai paskutinis šios datos minėjimas einant prezidento pareigas. Kitąmet šioje vietoje stovės Dalia Grybauskaitė. Nejau ateis dar mažiau žmonių?

2009 metų birželio 16 diena, Vilnius. Visą dieną važinėjau po Žemaitiją. Pirmiausia lankiausi Mažeikiuose. Lenkų bendrovės „Orlen“ valdoma „Mažeikių nafta“ pastatė naują 100 milijonų dolerių vertės vandenilio gamybos įrenginį. Svarbu, kad čia įdiegtos pačios moderniausios, gamtą tausojančios technologijos.

Iš Mažeikių nuvykome į Žemaičių Kalvariją – miestelis švenčia 370 metų sukaktį. Pasitiko mano senas pažįstamas Telšių vyskupas Jonas Boruta. Miestelis gražiai tvarkomas.

Toliau mūsų kelias vedė į Plungę, kuri paskelbta šių metų Lietuvos kultūros sostine. Užsukome į restauruojamus Oginskių rūmus, kuriuose įsikūręs Žemaičių dailės muziejus. Jau trečią kartą čia lankausi ir vis pamatau ką nors nauja. Pasikalbėjau su gausiai susirinkusiais miesto gyventojais, dar stabtelėjau ligoninėje, pabendravau su medikais.

Kelionės po Žemaitiją akimirkos.

Paskutinė kelionės vieta – Rietavas. Ten taip pat išlikęs kunigaikščių Oginskių dvaras. Čia virė intensyvus kultūrinis gyvenimas. Stebina, kiek daug šių didikų giminė nuveikė Lietuvai.

2009 metų birželio 22 diena, Tbilisis. Gruzijos sostinė Tbilisis vieną miesto centre esančių skverų nusprendė pavadinti Vilniaus vardu. Tai dėkingumo Lietuvai už nuolatinę paramą ženklas. Esu pakviestas į iškilmes, bet einant paskutinėms kadencijos savaitėms ir susikaupus gausybei įsipareigojimų, abejojau, ar turėsiu laiko tokiam vizitui. Vis dėlto, atsižvelgęs į Rusijos, kuri, nepaisydama įsipareigojimų Vakarams, tebelaiko savo karinius dalinius Abchazijoje ir Pietų Osetijoje, agresyvią politiką šiame regione, nusprendžiau vykti į Tbilisį. Noriu ne tik padėkoti gruzinams už pagarbą Lietuvai, bet ir, tarptautinei bendruomenei neryžtingai trypčiojant vietoje ir pasyviai stebinti Maskvos agresyvumą, pademonstruoti solidarumą su Gruzija.

Atskridome į Tbilisį jau artėjant dešimtai valandai vakaro. Atvykęs į viešbutį sužinojau, kad į Vilnių skambino iš JAV Baltųjų rūmų ir pranešė, jog su manimi nori pasikalbėti prezidentas Barackas Obama. Mano patarėjams pranešus, kad išskridau į Gruziją, buvo pasakyta, jog su manimi bus mėginama susisiekti Tbilisyje rytoj 18 valandą vietos laiku. Daugiau jokios informacijos. Svarstėme, kokios priežastys verčia JAV prezidentą taip skubiai kalbėtis su manimi.

2009 metų birželio 23 diena, Tbilisis. Visos Tbilisio centro gatvės išpuoštos Lietuvos ir Gruzijos vėliavomis. Dienotvarkė labai intensyvi, o dar įdienojus oras įkaito iki 40 laipsnių šilumos.

Svarbiausias susitikimas – su prezidentu Michailu Saakašviliu. Kalbėjomės ne tik apie agresyvią Rusijos politiką. Mėginau Gruzijos vadovą įtikinti, kad jam reikia taikingiau sugyventi su opozicija, kuri į protesto mitingus sutraukia dešimttūkstantines minias. M. Saakašvilis šiuo klausimu buvo nesukalbamas. Iš dalies galiu jį suprasti, nes opozicijos akcijomis nuolat naudojasi ją remiantis Kremlius.

Vėliau susitikau su opozicijos lydere, buvusia Gruzijos parlamento pirmininke Nino Burdžanadze. Tai labai inteligentiška ponia. Tačiau ir ji kietai laikėsi nuomonės, kad su M. Saakašviliu neįmanoma kalbėtis, nes jis esą griauna Gruzijos demokratiją. Tiesa, pabendravus ji lyg ir sušvelnino savo poziciją, sakydama, kad, jei padėtų tokie tarpininkai kaip aš, gal dialogas su prezidentu ir būtų įmanomas.

Vakare ambasadorius Mečys Laurinkus labai gražioje vietovėje už miesto surengė priėmimą. Kelios minutės po 18 valandos restorane buvau sujungtas su prezidentu Baracku Obama. Iš pradžių pasikalbėjome apie mums abiem mielą Čikagą. Vėliau trumpai apibūdinau savo vizito į Tbilisį įspūdžius ir apibendrinau, kad dabar vidaus padėtis Gruzijoje gana rami.

Prezidentas Valdas Adamkus – Gruzijos prezidento Michailo Saakašvilio svečias. Tbilisis, 2009 m. birželio 23 d.

Tuomet prezidentas B. Obama paaiškino, kodėl man skambina. Mat liepos 6-ąją vyksta į Maskvą, o ta diena, kaip jam žinoma, – mūsų nacionalinė šventė, todėl nori mus patikinti, kad JAV politika Rytų Europoje ir Baltijos regione nė kiek nesikeičia. Svarstėme, kaip būtų galima sustiprinti JAV vaidmenį įtvirtinant demokratiją iš komunistų valdžios išsilaisvinusiuose kraštuose. Pasakiau, kad labai praverstų, jei Rytų Europai būtų pasiūlyta kas nors panašaus į Marshallo planą, pokario metais padėjusį Vakarų Europos šalims atsistoti ant kojų. B. Obama pareiškė, kad šią idėją pasiūlys panagrinėti savo užsienio politikos patarėjams.

2009 metų liepos 1 diena, Liublinas–Torūnė. Visa savaitė perkrauta susitikimų su Lietuvos pareigūnais, užsienio šalių ambasadoriais, o šiandien išvykau vienos dienos vizito į Lenkiją, iškilmingai mininčią ir Lietuvai nepaprastai svarbią datą – 440-ąsias Liublino unijos metines. Ta proga Liublino katalikiškasis Jono Pauliaus II universitetas suteikė garbės daktaro vardus Lenkijos, Lietuvos, Latvijos, Estijos, Ukrainos prezidentams bei faktiniam buvusiam demokratiniam Baltarusijos vadovui, šios šalies Aukščiausiosios tarybos pirmininkui 1991–1994 metais Stanislavui Šuškevičiui.

Iškilmingose ekumeninėse pamaldose dalyvavo Lenkijos primas kardinolas Józefas Glempas, su juo per pietus ilgokai pasikalbėjome.

Paskutinis prezidento Valdo Adamkaus vizitas į Lenkiją.

Jau temstant išskridau į Torūnę. Senamiestyje atidariau Lietuvos ir Lenkijos namus, kurių idėja kilo per pirmąjį mano vizitą į šį miestą.

Ši paskutinė mano kelionė į Lenkiją einant prezidento pareigas truko beveik parą.

PASTABOS PARAŠTĖSE

Vizitas į Lenkiją Liublino unijos metinių proga tarsi vainikavo dešimties metų mano bendradarbiavimą su kaimyninės šalies vadovais. Žinoma, tada nė nedingtelėjo mintis, kad bus likusi tik viena proga trumpai šnektelėti su prezidentu Lechu Kaczyńskiu per Lietuvos tūkstantmečio minėjimo iškilmes. Prabėgs vos metai, ir jis žus skrisdamas į Katynę.

Puikus Lietuvos draugas buvo ir yra prezidentas Aleksanderis Kwaśniewskis. Perėmęs iš jo Lenkijos vadovo pareigas L. Kaczyńskis, nors ir atstovavo visiškai kitai politinei ir ideologinei krypčiai, tęsė strateginio bendradarbiavimo ir draugystės su Lietuva politiką. Tarp mudviejų tuoj pat užsimezgė ir tvirti asmeniniai ryšiai. Tai pastebėję kitų ES valstybių vadovai net ėmė manęs prašyti, kilus įvairioms problemoms, atlikti tarpininko tarp jų ir Lenkijos prezidento vaidmenį. Tokios misijos dar labiau artino mane su L. Kaczyńskiu ir – turiu pripažinti – netgi stiprino mano pozicijas Europos Vadovų Taryboje.

A. Kwaśniewskį pakeitusį L. Kaczyńskį Europos politikai sutiko šaltokai. Tai pajutęs, stengiausi jam padėti apsiprasti ES forumuose, geriau susipažinti su kitų šalių vadovais. Man iš karto nebuvo sunku bendrauti su L. Kaczyńskiu, jaučiau, kad jis – nuoširdus žmogus. Net kartais atrodydavo, jog politika – pernelyg kieta veiklos sritis šiam švelnaus būdo žmogui. Gal ne visiems jis atsiverdavo, bet kalbėdamasis su manimi neslėpdavo savo jausmų, išgyvenimų. Susidariau įspūdį, kad jo brolis dvynys Jarosławas buvo savotiška priešingybė – kietas kaip titnagas, nenuolaidus politikas.

A. Kwaśniewskį su Lietuva siejo tvirti asmeniniai saitai – jo senelė ir motina gimusios Vilniuje, jis atvykdavo į mūsų šalį su žmona Jolanta net ir šeimos švenčių proga. L. Kaczyńskis savęs nekildino iš Lietuvos, bet taip pat visuomet pabrėždavo savo išskirtinai šiltus jausmus mūsų šaliai. Mat jis buvo išsiugdęs labai stiprų istorinį jausmą. Lietuva jam siejosi su šlovinga Lenkijos istorija. Tai skatino jį žvelgti į mūsų šalių bendradarbiavimą ne vienadienių interesų, o strateginės partnerystės aspektu, todėl ir nesutarimai dėl lenkiškų pavardžių ar vietovardžių rašymo L. Kaczyńskiui neatrodė tokie svarbūs, kad užgožtų istorinį lenkų ir lietuvių tautų ryšį.

Abu tai puikiai supratome ir drauge stengdavomės išvengti ar bent švelninti kylančią įtampą tarp valstybių tautinių mažumų klausimais.

L. Kaczyńskio žūtis man buvo skaudus asmeninis išgyvenimas. Tomis dienomis rengiausi kelionei į JAV. Nusprendžiau skristi per Varšuvą, kur tą pačią dieną į Prezidentūrą iš žūties vietos buvo atvežti prezidento L. Kaczyńskio palaikai. Man buvo sudarytos sąlygos visiškai privačiai atsisveikinti su velioniu. Atvykau į Lenkijos prezidentūrą, nuėjau į ten esančią koplyčią ir pastovėjau ties L. Kaczyńskio karstu visiškai vienas, absoliučioje tyloje, nes oficiali atsisveikinimo su juo ceremonija dar nebuvo prasidėjusi. Atmintis atgaivino mūsų susitikimų akimirkas, o širdį slėgė jausmas, kad atsisveikinu ne tik su savo asmeniniu bičiuliu, bet ir su ištikimu Lietuvos draugu.

2009 metų liepos 2 diena, Vilnius. Jau renkasi svečiai, pakviesti į Lietuvos tūkstantmečio minėjimo liepos 6-ąją renginius. Šiandien susitikau su lietuvių kilmės senatoriaus Richardo Durbino vadovaujama JAV delegacija. Mus sieja ilgametė pažintis. Šį kartą senatorius mane nustebino sveikinimo kalboje padėkodamas man už tai, kad vetavau įstatymą, diskriminuojantį seksualines mažumas. Pasirodo, tokie mūsų teisės aktai atkreipia net ir JAV Senato dėmesį.

Susitikimas su senatoriaus Richardo Durbino vadovaujama JAV delegacija. Vilnius, 2009 m. liepos 2 d.

Į Lietuvos tūkstantmečio minėjimą atvyko kaimyninių šalių vadovai ir daugybė kitų aukšto rango svečių.

2009 metų liepos 3 diena, Vilnius. Visa diena – susitikimų maratonas. Dalis jų – atsisveikinimai. Bet anaiptol ne visi. Baigdamas kadenciją, dar turiu skirti ir naujus pareigūnas, todėl priėmiau Ingridą Šimonytę – jos kandidatūrą į finansų ministrus teiksiu tvirtinti Seimui. Ji pakeis Algirdą Šemetą, kuriam atiteko Dalios Grybauskaitės atlaisvintas eurokomisaro postas.

2009 metų liepos 6 diena, Vilnius. Didi ir iškilminga diena – Lietuva švenčia savo tūkstantmetį. Atvyko Danijos, Norvegijos, Švedijos karaliai, Lenkijos, Latvijos, Ukrainos, Suomijos, Islandijos, Gruzijos prezidentai, Estijos ministras pirmininkas ir daugybė kitų svečių.

Renginiai vyko visą dieną, juos transliavo televizija. Man bene labiausiai jaudinantis buvo Lietuvos himno giedojimas. Lygiai 9 vakaro mes, susirinkę Vilniuje, ir po visą pasaulį pasklidę lietuviai daugelyje užsienio miestų vienu metu užtraukėme mūsų „Tautišką giesmę“.

2009 metų liepos 8 diena, Vilnius. Prezidentūros kieme surengėme iš Tūkstantmečio odisėjos – kelionės aplink pasaulį – grįžusių jachtos „Ambersail“ („Gintarinė burė“) buriuotojų sutikimą. Klausydamasis pasakojimo, kaip

entuziastingai juos sutiko užsienio lietuviai, prisiminiau panašius išgyvenimus pats patyręs, kai su JAV lietuvių krepšininkais, būdamas delegacijos vadovu, keliavau po Pietų Ameriką ir Australiją.

„Ambersail“ įgula aplankytuose uostuose lietuvių bendruomenėms perduodavo mano sveikinimo laišką ir per sutiktuves iškeldavo prezidento vėliavą. Šiandien ji man buvo grąžinta.

2009 metų liepos 9 diena, Vilnius. Šventės baigėsi, bet šventinė aura dar tebetvyro. Nusisekė ir orai. Baiminomės, kad lietus gali sugadinti dainų ir šokių šventes, bet gal tūkstančių žmonių maldos pasiekė dangų ir sulaukėme puikaus oro.

Šiandien man – dar viena dvasios atgaiva. Aplankiau Joniškyje ir Akmenės rajone esančias dvi gimnazijas, įteikiau gimnazistams brandos atestatus. Šie susitikimai su Lietuvos ateitimi man puiki kadencijos pabaigos dovana.

2009 metų liepos 10 diena, Vilnius. Visą dieną štabo nariai tuština darbo stalus, perneša mano asmeninius daiktus ir popierius į man, kadenciją baigusiam prezidentui, skirtas patalpas kitame Prezidentūros rūmų korpuse. Išsikraustyti turime iki vakaro, nes patalpų valyti ir parengti naujai komandai ateina valytojos. Visa, kas nereikalinga, išmetame ar sudeginame – židinys net žaižaruoja įkaitęs nuo smarkios ugnies.

Mudu su Alma grįžome į namus tik persirengti, nes 18.30 į Baltąją salę sukvietėme dalį svarbiausių bendradarbių ir būrį per rinkimų kampanijas mums talkinusių asmenų. Apsiribojome 120 svečių, nors norėjosi pakviesti gerokai daugiau žmonių – ir tikrai jie to nusipelnė, bet paprasčiausiai nebuvo vietos. Kiek daugiausia tilpo į salę, tiek ir kvietėme. Atvyko svečių net iš JAV, Prancūzijos, kitų šalių. Visas išlaidas padengėme patys, nė cento valstybės pinigų neišleidome.

Nenorėdami, kad mūsų vakarėlį kaustytų oficialumo dvasia, paprašėme svečių nesakyti jokių kalbų. Išimtis buvo padaryta tik mano vyriausiajam patarėjui Ramūnui Vilpišauskui, na, ir prezidentas Algirdas Brazauskas, priėjęs prie mikrofono, pažėrė man širdingų linkėjimų. Bendravome visiškai laisvai. Tai buvo nepamirštamas draugų susitikimas. Žavus vakaras, jokio atsisveikinimo su pareigomis liūdesio.

2009 metų liepos 12-oji, paskutinė kadencijos diena, Vilnius. Šią dieną norisi užfiksuoti dienoraštyje protokoliškai tiksliai. Į Seimą su Alma atvykome 10.48. Pasitiko Seimo pirmininkas Arūnas Valinskas ir protokolo tarnybos atstovai.

Rūmuose prezidentui skirtame kabinete jau laukė prezidentas Algirdas Brazauskas su ponia Kristina ir Vytautas Landsbergis su ponia Gražina, kiti pareigūnai. Paskutinė atėjo Dalia Grybauskaitė.

Posėdis turėjo prasidėti 11 valandą, tad dar turėjome laiko pasišnekučiuoti gurkšnodami kavą.

Seimo pirmininkui paskelbus neeilinio posėdžio pradžią, į sausakimšą salę pirmieji įžengėme mudu su Alma ir buvome sutikti labai ilgais plojimais bei maloniomis šypsenomis.

Mums atsisėdus, įėjo išrinktoji prezidentė D. Grybauskaitė. Po kardinolo Audrio Bačkio invokacijos, Seimo pirmininko ir mano kalbų Konstitucinio Teismo pirmininkas prisaikdino naująją Lietuvos Respublikos prezidentę Dalią Grybauskaitę.

Pirmą kartą Lietuvos prezidente tapo moteris. Stebėdamas jos inauguracijos ceremoniją, širdyje linkėjau: „Dieve, padėk jai! Juk jos sėkmė – Lietuvos sėkmė."

Po iškilmingų pamaldų išeidami iš Arkikatedros sąmoningai atsilikome nuo priekyje einančios prezidentės, kurią plojimais sveikino žmonės. Tačiau paaiškėjo, kad mums su Alma ne taip lengva irtis per minią. Žmonės plojo, sveikindami į mus tiesė rankas ir skandavo: „Ačiū, ačiū, ačiū!"

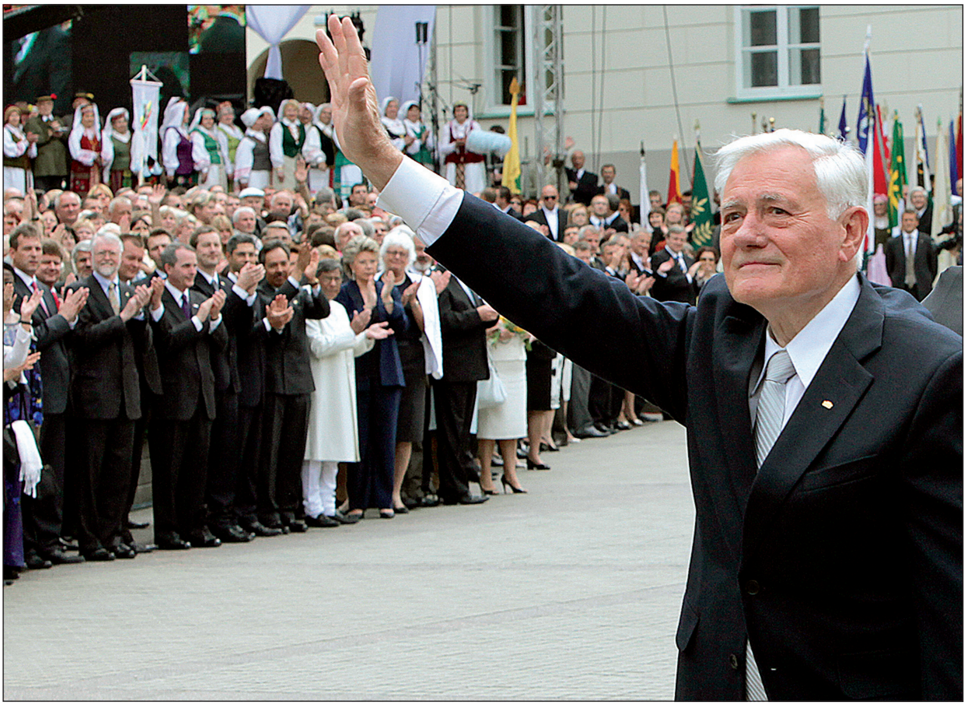
Žmonės sveikina išrinktąją prezidentę Dalią Grybauskaitę ir kadenciją baigusį šalies vadovą Valdą Adamkų.

Protokolo tarnybos atstovai ragino mus eiti greičiau, kad prezidentei netektų laukti, bet ir jie įsitikino, kad nepavyks skubiau prasibrauti pro minią, – iki pat durų vos vos slinkome.

Pasiekę Katedros aikštę, su prezidente D. Grybauskaite apėjome ten išrikiuotus visų rūšių kariuomenės dalinius, tuomet iš tribūnos priėmėme jų paradą. Šalia buvo Vyriausybės nariai, valstybės pareigūnai, dvasininkai, kiti garbūs svečiai.

Alma stovėjo tarp manęs ir premjero Andriaus Kubiliaus. Priimdami kariuomenės paradą, prezidentė D. Grybauskaitė ir aš žengtelėjome keletą žingsnių į priekį. Kai grįžau į ankstesnę vietą, žiūriu – nėra Almos. Iškart supratau, kad jai kažkas atsitiko. Vėliau ji pati papasakojo, kad staiga pajuto, tarsi po kojomis būtų ėmusi svyruoti tribūna. Alma paklausė A. Kubiliaus, ar negalėtų įsikibti jam į ranką. Jis, supratęs, kad kažkas negerai, davė ženklą apsaugos vyrams ir šie pamažu nuvedė ją į šalia stovintį automobilį. Matyt, Almai pasidarė silpna nuo karščio. Pasėdėjusi vėsinamame automobilyje, ji pasijuto geriau.

Kaip numato ceremonialas, perdaviau prezidentei Valstybės antspaudą ir Konstituciją. Nusileido virš rūmų plevėsavusi mano vėliava, karininkas ją atnešė ir įteikė man. Stebėjau, kaip kyla jau prezidentės Dalios Grybauskaitės vėliava, žyminti, kad mano penkerių metų kadencija baigta ir prasideda jos penkmetis.

Aš dar praėjau pro išsirikiavusių Vyriausybės, Seimo narių, užsienio diplomatų eiles ir su kiekvienu atsisveikinau asmeniškai. Tuomet, aidint žmonių ovacijoms ir skanduotėms „ačiū, ačiū, ačiū“, nuėjau prie automobilio, dar pamojavau atsisveikindamas ir mes su Alma išvažiavome namo.

Važiavau ramus, nes širdy jaučiau, kad padariau, ką galėjau, dirbau su meile savo žmonėms, sąžiningai tarnavau Tautai ir Valstybei.

Liūdesys neslegia, nes suvokiu, kad baigėsi tik kadencija, o gyvenimas dėl to nesustojo. Galvoje jau sukasi sumanymai, ką veiksiu ateityje. Žinau, kad būsiu aktyvus, stengsiuosi būti naudingas savo šaliai, kūrybingai naudodamasis savo sukaupta gyvenimo patirtimi.

Baigdamas antrosios ir kartu paskutinės kadencijos laikotarpio dienoraštį, negaliu neįrašyti šių žodžių: ačiū tau, Alma. Tu palikai neišdildomą pėdsaką Lietuvos visuomenės gyvenime.

Paskutinei kadencijai pasibaigus...

Jau kai pirmą kartą apsisprendžiau kelti savo kandidatūrą prezidento rinkimuose, žinojau, kad 27 metus dirbdamas didžiausio JAV regiono aplinkosaugos vadovu sukaupiau politinės, administracinės ir gyvenimiškosios patirties, leidžiančios imtis tokių atsakingų pareigų. Tikėjau, kad galiu padėti savo tautai eiti integracijos į Vakarų bendruomenę keliu, plėtoti demokratiją ir kelti visuomenės gerovę.

Jau buvau įgijęs ir diplomatinio darbo patirties, nes, eidamas JAV Vidurio vakarų regiono aplinkos apsaugos agentūros vadovo pareigas, turėdavau drauge su Kanados pareigūnais spręsti Didžiųjų ežerų ekologijos problemas. Vėliau, Vašingtonui ir Maskvai mėginant mažinti tarptautinę įtampą ir sumanius bendradarbiauti aplinkos apsaugos srityje, tapau JAV delegacijos vandenvalos klausimais vadovu, nuolat atvykdavau derybų į Sovietų Sąjungą. Ne kartą teko bendrauti ir su Europos, ir su Pietų Amerikos šalių aplinkosaugos pareigūnais, politikais. Tai leido man tikėtis, kad sugebėsiu deramai atstovauti Lietuvai tarptautinėje arenoje, pažinodamas Vakarų pasaulį, įstengsiu sustiprinti mūsų valstybės autoritetą.

Žinoma, turiu pripažinti, kad, pradėdamas eiti Lietuvos prezidento pareigas, menkai išmaniau savo šalies politinę virtuvę, partijų gyvenimą. Ilgainiui supratau, kad nepakankamai pažįstu ir penkis sovietinės okupacijos dešimtmečius išgyvenusią lietuvių visuomenę. Iš pradžių neįvertinau to, kad Lietuvoje žmonės brendo visiškai kitokiomis sąlygomis ir jų vertybės, mąstymas gali gerokai skirtis nuo Vakarų šalių visuomenėms įprasto modelio. Net ir dabar, prabėgus beveik penkiolikai metų, mane kartais nustebina kai kurių asmenų moralės suvokimas, nors per šį laiką lietuvių visuomenė ir tapo gerokai vakarietiškesnė.

Gal gyvendami išeivijoje pernelyg idealizavome Lietuvą, nes ir šiandien dar daug kas tėvynėje atrodo ne taip šviesiai, kaip tikėjausi grįždamas į ją. Turiu galvoje ne materialinius dalykus, o pirmiausia pagarbos žmogui stoką. Manau, dėl šios priežasties taip sunkiai sekasi spręsti daugelį mūsų socialinių ir politinių problemų. Ne tik valdžia, teisėsauga negerbia piliečių. Neretai patys žmonės negerbia nei savo valstybės, nei visuomenės, nei savo artimo. Tai ir yra geriausia dirva nesąžiningumui, piktnaudžiavimui tarnyba, net nusikaltimams. Tuomet dar labiau plinta pesimizmas, netikėjimas ateitimi, o tokios nuotaikos – bene stipriausias mūsų visuomenės nuodas.

Be abejo, visuomenės įpročiai negreitai keičiasi, prezidentui tenka dirbti tokiomis sąlygomis, kokios yra susidariusios, ir su tais žmonėmis, kuriuos jis gali pasitelkti. Nepaisydamas nusivylimų, esu įsitikinęs, kad per dvi mano kadencijas Lietuvos visuomenė nebuvo sustingusi, žmonės atsikratė baimės, geriau ėmė suvokti savo teises, tapo reiklesni, kritiškesni valdžiai, tik dar reikėtų didesnės pažangos įsisąmoninant ir savo pareigas, prisiimant didesnę asmeninę atsakomybę už tai, kas vyksta valstybėje.

Traukdamasis į Vakarus, išsivežiau tarpukario Lietuvos įvaizdį. Jį susidariau vaikystės, paauglystės metais. Augau aš, tuo metu mano akyse augo ir Lietuva. Mačiau jos pažangą, gražėjančius miestus, kylančius modernius pastatus. Dabar istorikai tą laikotarpį vadina autokratinio prezidento Antano Smetonos valdymo metais. Būdamas paauglys, nesusimąstydavau apie demokratijos stoką. Tačiau buvau auklėjamas nuoširdaus patriotizmo, tėvynės meilės dvasia – ir gimnazijoje, ir šeimoje. Kartu jautėsi, kaip pamažu mūsų skurdi šalis atsitiesia, gausėja išsilavinusių žmonių, gyvenimas gerėja. Žvelgiant iš šių laikų aukštumų, be abejo, A. Smetonos valdymas neatitinka demokratijos sampratos, bet anuomet ir aplinkinėse šalyse niekur jos nebuvo – daug kur valdė gerokai autokratiškesni režimai nei Lietuvoje, plito net ir totalitarizmas.

Kaip asmenybė aš galutinai subrendau jau gyvendamas JAV, ten susiformavo mano politinės pažiūros, pilietinių laisvių suvokimas. Mėgau skaityti JAV prezidentų knygas, jų biografijas. Tai padėjo man susikurti pasaulėžiūros pamatus. Bet esu įsitikinęs, kad demokratijos iš vadovėlių neišmoksi. Reikia išaugti demokratinėje aplinkoje. Pusę šimtmečio gyvenau amerikietiškos laisvės sąlygomis, ir demokratijos principai man tapo tokie pat savaime suprantami ir natūralūs kaip kvėpavimas oru. Grįžęs į tėvynę netrukau pajusti, kad čia visuomenė dar nėra taip vidumi laisva kaip JAV. Tai smarkiai atsiliepia politinei kultūrai – jos lygis ir iki šiol tebėra žemas.

Kai Lietuva siekė atkurti nepriklausomybę, tautai buvo visiškai aišku, ko siekiame: susigrąžinti savo kalbos statusą, puoselėti tautinę kultūrą, savarankiškai tvarkyti savo ūkį, nevaržomai keliauti po visą pasaulį, turėti teisę laisvai reikšti savo pažiūras. Tai buvo tikėjimo ateitimi ir kūrybinio entuziazmo metai. Kai pirmą kartą buvau išrinktas prezidentu, džiaugsmas šiais nepriklausomybės laimėjimais jau buvo spėjęs atvėsti. Atėjo net šių laisvės vertybių nuvertinimo laikai, tautines svajones keitė siauri asmeniniai ar grupiniai interesai. Materialinės naudos siekiai išstūmė aukštesnius visuomenės tikslus. Netgi kartais gali atrodyti, kad Lietuva pasiklydo, prarado vertybinius orientyrus. Dėl to niekaip nesugebame pasinaudoti ir visomis galimybėmis, kurias šaliai teikia narystė Vakarų bendrijoje.

Atsivėrusios sienos suteikė ne vien judėjimo laisvę, pasaulio pažinimo džiaugsmą, bet ir kelia nerimą, kad Lietuva išsivažinės. Sunku patikėti, jog atkūrę savo valstybę ėmėme bijoti, kad ištirpsime pasaulio tautų katile, nutautėsime, prarasime savo kalbą. Nemanau, kad tai labai realu. Lietuvos istorijoje buvo ir gerokai pavojingesnių laikotarpių, bet tauta išliko. Grėsmės lietuvius paprastai tik skatina susitelkti ir įveikti sunkumus. Gal todėl, kad šiandien niekas nesikėsina į mūsų valstybės laisvę, negraso tautinei tapatybei, ir nesame vieningi, grimztame smulkiose rietenose.

Politinio gyvenimo provincialumas, interesų smulkumas buvo vienas didžiausių mano nusivylimų. Tačiau nenusiminti, viltingai žvelgti į ateitį skatino tai, kad sutikau nemažai panašiai kaip aš mąstančių ir jaučiančių, tokias pat moralines vertybes išpažįstančių žmonių. Todėl nesijaučiau ir nesijaučiu vienišas. Mėginau remtis šiais žmonėmis, vieni kitus įkvėpėme darbui.

Mano patarėjai daugiausia buvo ir mano bendraminčiai. Būdavo skaudu girdėti, ypač dažnai apie mano antrosios kadencijos štabą, laidomas replikas, kad tai kažin kokie politikos lengvasvoriai, nieko doro negalintys nei patarti, nei nuveikti. Tačiau keturi iš jų, baigę darbą Prezidentūroje, tapo viceministrais, keli dirba diplomatais, pora laimėjo konkursus ir įsidarbino tarptautinėse organizacijose, vienas net iškilo į Europos Parlamento pirmininko patarėjus.

Tokiais pat išsigalvojimais dvelkė ir kai kurių politikos analitikų mėginimai įteigti visuomenei, kad mano antroji kadencija neva buvusi blankesnė nei pirmoji, aš buvau pavargęs, pasyvus ir neryžtingas, pasiduodavau patarėjų, partijų lyderių įtakai. Tai niekuo nepagrįsti išsigalvojimai. Niekada nenusižengiau savo principams, neišdaviau vertybių. Tik niekuomet nebuvau linkęs trankyti kumščiu į stalą ir grasinti bausmėmis, bet ne iš silpnumo, o iš pagarbos kitam žmogui, jo orumui, pažiūroms. Todėl tardavausi, išklausydavau įvairių nuomonių, konsultuodavausi su specialistais ir tik tuomet priimdavau sprendimą.

Galiu drąsiai pasakyti, kad per antrąją kadenciją jaučiausi netgi tvirčiau nei per pirmąją, nes buvau įgijęs nemažai patirties, gerai susipažinęs su tarptautinės politikos virtuve ir užmezgęs asmeninius ryšius su daugeliu įtakingų pasaulio politikų. Tiesa, taip susiklostė aplinkybės, kad galėjo atrodyti, jog aš daugiau dėmesio skiriu užsienio politikai, bet iš tiesų jokiu būdu nebuvau apleidęs ir socialinių, ekonominių šalies reikalų. Mat man teko aktyviai įsitraukti sprendžiant tarptautinius konfliktus, Lietuva tapo svarbesne Rytų ir Vidurio Europos politikos dalyve, nei leidžia tikėtis tokios nedidelės valstybės statusas.

Antroji kadencija paprastai kiekvienos valstybės prezidentui suteikia galimybę tęsti nespėtus baigti darbus. Tai buvo ypač aktualu neseniai nepriklauso-

mybę atkūrusios Lietuvos sąlygomis. Bet man pirmiausia reikėjo atkurti tai, kas buvo sugriauta.

Mano antroji kadencija išsiskyrė tuo, kad jos pradžioje teko imtis uždavinio, kokio nelinkėčiau jokiam prezidentui, – reikėjo atkurti po Rolando Pakso apkaltos smarkiai pakirstą Prezidento institucijos autoritetą ir šalyje, ir užsienyje. Manau, man tai pavyko padaryti. Prezidento institucija vėl užėmė jai Konstitucijos numatytą vietą šalies politinėje sistemoje, o gausybė išskirtinių užsienio svečių vizitų parodė, kad Lietuvos autoritetas pasaulyje buvo dar ir gerokai sustiprintas.

Kai grįžau prie Lietuvos užsienio politikos vairo, iš karto pajutau, kad mane palankiai sutinka pasaulio lyderiai, su dauguma iš jų buvau pažįstamas dar iš pirmosios kadencijos laikų. Bendravome atvirai, nuoširdžiai ir tai padėjo per stebinamai trumpą laiką atkurti pasitikėjimo Lietuva atmosferą. ES lyderiai ėmė kreiptis į mūsų šalį prašydami padėti sprendžiant sudėtingas tarptautines problemas. Tokios garbingos užduotys reikalavo nemažai laiko ir pastangų.

Antrojoje kadencijoje gerokai skyrėsi mūsų užsienio politikos siekiai. Per pirmąją mano kadenciją visos Lietuvos diplomatijos pastangos buvo sutelktos strateginiams tikslams pasiekti – įstoti į NATO ir ES. Kai šalis jau tapo šių bendrijų nare, reikėjo ieškoti, kaip galėtume būti pastebimi europinės politikos erdvėje, ir išsikovoti tarptautinį autoritetą. Tai buvo įmanoma tik Lietuvai vykdant aktyvią regioninę politiką ir tampant demokratijos bei vakarietiškų vertybių kelią pasirinkusių posovietinių valstybių užtarėja. Šią mūsų šalies diplomatinę misiją aš pabrėžiau jau savo inauguracijos kalboje ir visą antrąją kadenciją stengiausi realiai vykdyti tokią ir Lietuvai, ir visam regionui naudingą politiką.

Mūsų valstybės tarptautinio autoriteto sustiprinimą laikau bene didžiausiu savo antrosios kadencijos laimėjimu. Tai tvirtas mūsų užsienio politikos pagrindas, kuris bus svarbus ir ateityje.

Man teko pačiam labai daug keliauti po pasaulį ir priimti Vilniuje daugybę išskirtinių užsienio svečių. Per antrąją mano kadenciją įvyko keli didžiulės simbolinės reikšmės valstybiniai vizitai, kokių niekada nėra buvę per visą tūkstantmetę Lietuvos istoriją. Pas mus pirmą kartą svečiavosi Didžiosios Britanijos karalienė, Japonijos imperatorius, Ispanijos karalius, Nyderlandų karalienė. Monarchų vizitai – didžiausios pagarbos ir draugystės lankomai valstybei išraiška. Per juos politiniai klausimai paprastai neaptarinėjami, bet labai svarbu sukurti orią ir svetingą karališkųjų svečių viešnagės atmosferą. Lietuvai tai puikiai pavyko. Tačiau tai buvo ir nelengvas darbas visoms valstybės institucijoms,

taip pat ir man su Alma. Be to, monarchų ir kiti valstybiniai vizitai sudarė tik nedidelę labai gausaus mano antrosios kadencijos aukščiausio lygio susitikimų dalį. Tai ir lėmė, kad užsienio politikai skyriau labai daug laiko ir galėjo susidaryti įspūdis, jog per antrąją kadenciją mažiau rūpinausi šalies vidaus reikalais. Iš tikrųjų niekuomet nebuvau nusigręžęs nuo socialinių ir ekonominių problemų. Manau, tai įrodo mano dienoraščiai.

Žinoma, skaudžiai išgyvenu, kad nepavyko įgyvendinti dalies išsikeltų tikslų. Nemažai nusivylimų sukėlė įstatymų leidyba. Ypač nerimavau dėl teisėsaugos būklės. Tačiau visiškai nepagrįsti kaltinimai, kad aš dangsčiau kažkokius teisininkų klanus. Seniai neinu prezidento pareigų, bet ar naujai valdžiai atėjus pagerėjo Lietuvos teisėsauga? Tik aidi skambios deklaracijos apie teisinės sistemos valymą, o vienintelė regima permaina – pasitraukė kai kurie profesionalūs darbuotojai. Vadinasi, problemos – giluminės, gal net slypinčios pačioje visuomenėje, ir būtų naivu tikėtis jas išspręsti atleidžiant vieną ar kitą pareigūną. Per antrąją kadenciją gyniau kai kurių teisėsaugos institucijų vadovus ne pasidavęs kažkokių mistinių teisininkų klanų įtakai, o vien todėl, kad jų puolimas buvo politinio pobūdžio ir nenorėjau leisti, sukėlus chaosą, dar labiau pakirsti teisėsaugos sistemos darbą.

Be abejo, prisiimu ir asmeninę atsakomybę už tai, kad nepavyko iš esmės pagerinti teisėsaugos darbo. Ir reikėtų kalbėti ne tik apie šią vieną sritį. Antai jaučiuosi ne viską padaręs ir gerinant švietimą. Per dešimt metų taip ir nepavyko įvykdyti efektyvios švietimo ir mokslo reformos. Nemažai parengtų teisės aktų ilgam nuguldavo Seimo stalčiuose. Pamažu kai kas daroma, bet žingsniai per lėti ir neišvengiama klaidų. O laukti nėra kada, jaunimas nelaukia ir išsivažinėja. Be to, neturime teisės atsilikti nuo kitų šalių mokslo lygio, antraip būsime pasmerkti ir ateityje vilktis ES uodegoje. Neabejoju, kad švietimo pažanga sustiprintų vertybinius Lietuvos pamatus, pagarbą žmogui ir padėtų sukurti pilietinę visuomenę, kurios dar nėra. Tai lemtų pažangą ir kitose srityse – net sumažintų korupciją.

Baigėsi mano antroji, jau paskutinė, kadencija. Tačiau, kaip rašiau dienoraštyje grįžęs namo po prezidentės Dalios Grybauskaitės inauguracijos iškilmių, gyvenimas tęsiasi. Žinoma, baigus prezidento kadenciją, padėtis pasikeičia, pečių neslegia kasdienė valstybės vadovo pareigų našta, bet niekur nedingsta atsakomybės už šalį jausmas. Būti abejingu stebėtoju man neleidžia išsiugdyti principai ir vertybės. Iki paskutinės gyvenimo akimirkos liksiu ištikimas savo susikurtai laisvos, moralios ir kūrybingos Lietuvos vizijai. Tai ir stengiuosi dabar propaguoti, kiek turiu galimybių, tiek savo šalyje, tiek užsienyje.

Gaunu gausybę kvietimų į tarptautinius renginius ir net ne visuose įstengiu dalyvauti. Nenutrūko mano asmeniniai ryšiai su užsienio šalių vadovais. Antai nuvykęs į Varšuvos universiteto surengtą konferenciją sulaukiau pasiūlymo papietauti su Lenkijos prezidentu Bronisławu Komorowskiu. Aptarėme, kaip būtų galima mažinti diplomatinę įtampą, įsiplieskusią dėl Lietuvos sprendimo sustiprinti lietuvių kalbos mokymą tautinių mažumų mokyklose. Jis dvi mano kadencijas pavadino auksiniu Lenkijos ir Lietuvos santykių laikotarpiu. Tai ir visos mūsų diplomatijos, ir mano dešimties metų darbo užsienio politikos srityje įvertinimas.

Dabar tarptautiniuose forumuose pirmiausia stengiuosi nekliudyti Lietuvos užsienio politikai, priešingai, mėginu paremti jos siekius. Mano puikūs asmeniniai ryšiai su valstybių vadovais galėtų praversti kebliais diplomatiniais atvejais. Pavyzdžiui, su buvusiu Lenkijos prezidentu Aleksanderiu Kwaśniewskiu pasiūlėme prisidėti gerinant dvišalius santykius, bet, aišku, tik remdami dabar užsienio politikai vadovaujančių politikų iniciatyvas, jei jie manys, kad mūsų pagalba reikalinga.

Sulaukiu daugybės laiškų iš visų Lietuvos kampelių. Žmonės kartais net gerokai pervertina baigusio kadenciją prezidento galimybes, tarsi pamiršę, kad jis jau neturi šalies vadovo įgaliojimų, negali priimti sprendimų, atleisti blogai dirbančių pareigūnų. Gal jie kartais pasijunta ir nuvilti, kai negaliu padaryti, ko jie laukia, bet man šie laiškai padeda jausti visuomenės pulsą ir yra labai svarbus informacijos šaltinis, padedantis suprasti, kas žmonėms kelia nerimą. Be to, neignoruoju ir man siunčiamų prašymų, kurių įvykdyti neturiu galių, – stengiuosi padėti, persiųsdamas juos kompetentingoms institucijoms su savo prierašais. Prezidento autoritetu pavyksta bent jau atkreipti didesnį pareigūnų dėmesį į žmonių rūpesčius.

Itin džiaugiuosi, kad esu kviečiamas į miestų ir miestelių šventes, įvairius renginius. Jų tiek daug, kad neįmanoma visur suspėti. Ypač stengiuosi aplankyti kuo daugiau gimnazijų. Dažnai nuvykstu pasveikinti abiturientų atestatų teikimo proga, linkiu jiems kurti ateities Lietuvą, daug bendrauju su universitetais, išsakau studentams savo požiūrį į dabarties realijas ir ateities vizijas. Ne tik aš kalbu, bet išgirstu ir jaunimo mintis. Tai laikau prasmingiausia savo veikla, kuri man teikia ir didžiulį malonumą.

Įsitikinau, kad jaunoji karta nėra abejinga savo šaliai, valstybei. Esu ir pats ne sykį nuogąstavęs, kad gal jaunimas nepakankamai patriotiškas, materialinės gerovės siekimas nustelbia meilę tėvynei, todėl jauni žmonės ir išsivažinėja į užsienį. Turbūt iš dalies taip ir yra. Vis dėlto, kai kalbuosi pirmiausia su universitetų studentais, įsitikinu, jog jie tik aštriai kelia klausimus, ieško atsakymų,

jautriai reaguoja į mūsų gyvenimo negeroves, bet nėra nusigręžę nuo Lietuvos. Tai mane labiausiai įkvepia tikėti mūsų tėvynės ateitimi – auga puikių, gabių, vakarietiškai mąstančių profesionalų karta. Tik apgailestauju, kad jaunimas kol kas mažai dalyvauja šalies politiniame gyvenime. Manau, tai smarkiai stabdo Lietuvos politinės kultūros pažangą. Turbūt dabar girdėtųsi gerokai mažiau ir iki kaulų smegenų įgrisusių kalbų apie korupciją, jei į partijas ateitų daugiau jaunų žmonių ir jie keistų įsisenėjusius blogus senųjų politikų įpročius.

Lietuviai – kūrybinga, talentinga tauta, tai įrodo tarptautiniu lygiu pripažinti mūsų menininkų, mokslininkų, sportininkų, taip pat ir verslininkų laimėjimai. Tik Lietuva dar nesukūrė geriausių sąlygų savo talentams atsiskleisti.

Vis dėlto mūsų šalis per dešimt savo istorijos amžių įrodė, kad pasižymi reta ištverme, atsparumu ir vidine stiprybe, antraip jai nebūtų tekę švęsti savo vardo tūkstantmečio.

Tikėjau ir tikiu lietuvių tauta, jos ateitimi. Neabejoju, kad gerės mūsų gyvenimas, tobulės visuomenė, stiprės jos dvasia, atsiras daugiau solidarumo ir darnos. Aišku, turės prabėgti dar daug laiko, kol Lietuva ir materialinės, ir dvasinės gerovės požiūriu prilygs Vakarų Europos šalims. Bet tokie laikai ateis. Viliuosi, kad tuomet žmonės geriau supras mano poelgius ir dešimties metų politiką. Tai jau – istorijos teismas ir, manau, jis man bus palankus.

Pavardžių rodyklė

Turinys

Adamkus, Valdas

Ad-12 Paskutinė kadencija : prezidento dienoraščiai / Valdas Adamkus ; [literatūrinis bendraautoris Valdas Bartasevičius]. – Vilnius : Tyto alba, 2011. – 541, [3] p. : iliustr.

Pavardžių r-klė: p. 531–542.
ISBN 978-9986-16-861-4

Dešimt metų (1998–2003 ir 2004–2009 m.) šaliai vadovavusio prezidento Valdo Adamkaus knygoje skelbiami jo dienoraščiai, atspindintys laikotarpį po 2003 metų prezidento rinkimų ir jo antrosios kadencijos įvykius. Prezidentas V. Adamkus dienoraščius rašo jau kelis dešimtmečius, bet ypač nuosekliai fiksuoti įvykius stengėsi jau tapęs prezidentu. Dienoraščiuose gausu net politologams nežinomų faktų. Šie užrašai leidžia skaitytojui žvilgtelėti į politinių debatų užkulisius ir kartu su Lietuvos prezidentu tarsi dalyvauti pasitarimuose, kuriuose buvo sprendžiamos Lietuvos ir pasaulio politikos problemos.

UDK 342.5+32](474.5)(092)+821.172-94

VALDAS ADAMKUS

PASKUTINĖ KADENCIJA

Prezidento dienoraščiai

Literatūrinis bendraautoris *Valdas Bartasevičius*
Dailininkė *Ilona Kukenytė*

Tiražas 3 000 egz.
SL 1686. 2011 10 17
Išleido „Tyto alba“, J. Jasinskio g. 10, LT-01112 Vilnius,
tel. 249 7598, info@tytoalba.lt
Spausdino UAB BALTO print, Utenos g. 41A, LT-08217 Vilnius